

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS PÓCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL Mehmed Rif'at
175 Mecami' ül-edeb
M45
1890

2266

16/106

کا
بد کا۔ لاد صنع عجب در کا۔ در
تھانہ برکتہ لہندہ کا۔ در

حاکم صبا کا۔ حکمت کا۔ در
کوہ و فاد بیوض حکم کا۔ در

تذکرہٴ نیتیا ابدالیہ

Mecami-ül- (طغوزنجیسی)

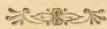
edeb

مجامع الالاب

[اصول فصاحت، علم معانی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، علم قافیہ، اقسام شعر، احوال تحریر، اصول کتابت و خطابت، اصول تنقید] کی فنلری حاوی اون کتاب اصلی ابله ترجمہ لردن مرکب دیگر دوت کتاب فرعیدن عبارتند

برنجی کتاب

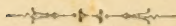
اصول فصاحت

محرری

ارکان حربیہ قائم مقام لردن مناستری

محمد رفعت

معارف نظارت جلیہ سنک درصنبدہ طبع اولسنه

در سعادت

(قصبہ) مطبعہ سی — باب عالی جادہ سی نومرو ۲۵

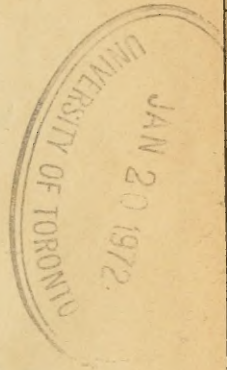
صاحب و ناشری: کتابچی قصبہ

PL
175
M45
1890

آرشی درت کتابک قدری علمک فضلی مضمیونہ
شہنشاہ معارف پرور و غازی حمید ضانی

سربرندہ سعادت عزو شوکتہ درام ایہ
اولہ تا منبع عرفانہ و حکمت ملک عثمانی

رضت

﴿ مجامع الادب ﴾

علم بهرغت. اصول شعر. اصول افاده. تراجم مشوع
نامرینه اساساً درت جلد اوزرینه مدوندر .

مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله
وإصحابه أجمعين. أما بعد :

۱ — ادب : جميع انواع خطادن مابه الاحتراز اولان شيلري بيلمكدن عبارتدر .
تعريفيله وياخود : بر قوه راسخه نفسيه دركه متصف اولان كسه بي موجب
شين وعيب اولان احوال دن حفظ ايدر .

صورتيله تعريف اولنده رفق « نفسي » و « درسي » نامريله ايكي به تفريق ايدلمشدر .
ادب نفسي : ديلا ن قوه مجمله دخي « وهي » و « كسي » اسمريله ايكي
نوع دن عبارتدر .

ادب وهي : محاسن وفضائله سائق اولوق اوزره فطرت اصليله ده مركزوز اولان
بر موهبه الهيه در .

ادب كسي : تربيه و تهذيب واسطه سييله احاسن احوال وفضائل افعاله نفسك
سلوكيدر كه : مخطر عبوديت ، حقه رعايت ، فضائله محبت ، رذائله خصومت كبي
لوازم معتبره بشريه اوزرينه مؤسس اولان « آداب دينيه . آداب مدنيه . آداب
بيتميه . آداب شخصيه » يعنى « شرايع وقوانين » وكافه نواميس عمليه بوندن عبارتدر .
ادب درسي : انسانلرك اطف كلام ايله افاده مرام ايتلرينه خادم اولان آلا ت دن
عبارتدر كه هر لسائل مقتضياتنه كوره تدوين وتنسيق ايديلوب :

الفاظك جواهر وموادينه تعاق ايدن . . . . . (غت)
وينه الفاظك صور وهيئانه تعرض ايدن . . . . . (صرف)

وینہ الفاظک اصالت و فرعیتملر بله نسبتلرینی بیلدیرن . . . . . (اشتقاق)
 وینہ الفاظک معانی اصلیه سیله ترکیبلیرینه عائد اولان . . . . . (نحو)
 وکلامی مقتضای حاله توفیق اصولی بیلدیرن . . . . . (معانی)
 و طرق افادهک انواعی توضیح ایدن . . . . . (بیان)
 و شعرك اوزانه عائد اولان . . . . . (عروض)
 وینہ شعرك فواصل احوالی بیلدیرن . . . . . (قافیه)
 عملرندن عبارت سکرز علم اصلی ایله :

نقوش کتایبی بیلدیرن . . . . . (خط)
 و کتابت و خطایته عائد اولان . . . . . (انشا)
 و کلام موزونه تعلق ایدن . . . . . (فرض شعر)
 و احوال ماضیه کسب و قوف ایلدیرن . . . . . (تاریخ)

کچی درت علم فرعیدن یعنی من حیث المجموع مذکور اون ایکی علمدن مرتبدرکه بولنره نهموماً (علوم ادبیه) دینور و خصوصی اوله رق (علم ادب) دیلدیکی زمان دخی « معانی . بیان . عروض . قافیه . فرض شعر . انشا » علملری منفهم اولور .

انجیق فضلالی سالفه حضراتی کلامک محسنات لفظیه و معنویه سنی دخی نظر اعتباره آلهرق بر طاقم صنایع نفیسه ابداعیه علم ادبه (بدیع) نامنده دیگر بر علم جیل علاوه بیورمش اولدقلرندن علم ادب « معانی . بیان . بدیع . عروض . قافیه » کچی بش قسم اصلی ایله « شعر و انشا » دن عبارت ایکی قسم تطبیقندن ترکیب ایتشدور . بو سببه میندیرکه بو محرر کبضاعه دخی « مجامع الادب » نامیله یازدیغی بو مجله ده علم ادبک اقسام اصلیه سی اولان « معانی . بیان . بدیع . عروض . قافیه » علملرینی حاوی اولان (اصول ادب) ایله کتابت و خطابت احوالی مشعر بولنان (اصول ادب) اقسامی کتب مخصوصه یه درج ایله درت جلد اوزرینه جمع و تدوین ایلدی .

۲ — اصول ادبک حاوی اولدیغی بش علم ، نظم و نثرک خطادن سالم اوله رق ایرادینی بر صورت حسنه و موضعه ایله اداسنی کافل ایتسه لرده بولنر لسانک فصاحتنه تعرض ایتدکلرندن و حال بوکه بر کلام فصیح اولدیقه بلایغ اوله میبه جفتدن علما و ادبای سالفه حضراتی لسانک فصاحتنه متفرع موادی دخی نظر اعتباره آلهرق لازمکلان قواعدی تدوین ایله بحث فصاحتی اصول ادبه علاوه ایتشلردزکه بو حاله کوره :

« فصاحت . معانی . بیان . بدیع » دیلان درت اصول عمومی ایله اصول شعره متعلق اولان « عروض و قافیه » علمری اصول ادبی تشکیلی ایدر لر .

فضلائی سالفه نك بعضیلمری فصاحتله برابر معانی به « علم بلاغت » دیمشله ایدسه ده اکثریت اوزره بلاغت تعبیری بوراده اصول عمومیه ایله تقیید ایتدیلمن « فصاحت معانی . بیان . بدیع » علمربنه اطلاق اولندیغندن بزده اکثریته اتباع ایله بودردینه بردن « علم بلاغت » دیدك وشو تقسیمات اخیر به کوره اصول ادب بلاغته شعردن عبارت اولدیغندن بحامع الادبک برنجی جلدینی علم بلاغته وایکنجیسی اصول شعره اوچنجیسی کتابت وخطابه و دوردنجیسی ده ترجمه لره حصر ایلدك .

٣ — لسان عثمانی « زمین افاده سی مناقب طبیعیات ایچون ترتیب اولمش بر نمونده خانه کبی اوج اقلیم جسمیک محصول طبیعتی جامع بولندیغی جهته درونده جلوه ساز تنزه اولان افکار اندیشه عرب بادیه لرینک اثمار افکار یله روم و ایران چمنزار لرینک ازهار آثارینی جمع ایدرک کلدسته بیانه بکندیکی کبی زینت ورن » [*] بر لسان اولدیغی جهته بونک بلاغتی عرب و فرس بلاغترینه مربوط و متعلق اولوق ضرور ایدر .

بو تعبیر ضروری به اعتراض ایده جک بعض نورسته لرک ظهوری ملحوظ اولدیغندن بوبایده بر ایکی سوز سوبلکه لزوم کوردم .
شوبله که :

لسان نه دیمک اولدیغی ولسان عثمانیک صورت حصوانی یئلر ولسانمزدن الفاظ عربیه نك اسقاطی حائنده کافه اصطلاحات ادیه و فنییه من محو اولوب لهجه افاده چرچبیلای قاهره فنوندن بیانی بر حساب کتابیله ابدن عادی بر حکایه یازمق ممکن اوله میه جغنی و بوحالده اسماء حروف دخی ساقط اوله جغندن چو جقلمزده الف - یایی بیله بلاتمک غیر قابل اولدیغی دوشونلر و بولسانه استیناس سایه سنده بر چوق حکمتلره و (فقه) کبی لوازم دینویه و آخر و بونک انک مهم معلوماته مظهر تمزی ادراک ابدنلر بزمله هم افکار اوله جقلمزدن اوکی نوظهور لره لازم کلان جوابلری اعطا ایدرک عربینک لزوم دوامی حقدنه آنلری ارشاد ایده جکارنده شبه من اولماقغه بومقامده تطویل مقاله حاجت کوره مدك .

[*] بو سوز لر محوم کال بکک لسان مقاله سندندر .

فارسی بختنه کانجه : کمال بک مرحومک «پهلردانش» نام اثرینک مقدمه سنده
 «بن کاللرک، فضولی لیرک، عطای لیرک، نای لیرک، راعبلرک عجم طرزنده اولمقله برابر
 بر جوق حکمی حاوی اولان اثر لیرینی سضری عد ایده جکر؟! او بولده دها بر طاقم
 اشعار وجوده کلسه فائده دن خلیمی اولور؟

آثار عتیقه مزین نقدر منشی اولور سه ق اوله... کتابخانه لرمزی بقیه میسه جغمن
 و منتقزه بر تاریخ ادبی انکار ایله بازی بزمغی بزجه بو عصرده حاصل اولمش بر معرفت
 حکمنده طوته میسه جغمن میدانده در. شمعی مادامکه آتور سلفدن غنا حاصل ایده میسه جکر
 آنلری الکلامی ایچون ایراتک شیوه ادیله استیناسه قطعینا مجبوروز. نه حاجت،
 بیگ یوز تاریخ لیرینه کانجه بیه قدر مؤلفه مزده ایران مقلدینکندن بشقه هیچ بر شیء
 یابدیغمن ایچون ایران شیوه سیله استیناسه مجبور اولدیغمنه دائر بلاده ایراد ایتدیگمن
 دعوی حقیقدر. برده فارسیدن بتون سونه انقطاع ایدوبور سنده نسانمزک تاریخنی
 بینلکدن ایله عاجز قایروز. چونکه تاریخچه دائر یزنمش کتاب لرمزی فارسی ایله لغت
 ایتکسزین الکلامی قابل دکلدر «طرزنده مقصلاً در میان ایلدیگی لزومی عرض ایله
 اکتفا ایدرز.

ایشته شو مطالعات مهمه و دلائل معقولیه مبنی عربی و فارسی نیک شیوه ادیله
 استیناسمن ضروری اولدیغندن بو جماعه لادیک حاوی اولدیغی نوت کتابدن برنجیبسی
 اولان (بلاغت) کتابنده ایراد اولان قواعد لزوم کوردیکجه عربی و فارسی مثلدر
 علاوه سته و ضبط و حفظنده سهولت اولمقله برابر تطبیقده قولای اولدیغندن ممکن
 اولدیغی قدر اشعاردن انخبیه غیرت ایلدم. بو امر اهمی ایضا ایچون عربیدن :

فاضل یکانه خطیب دمشقی نیک «تخصیص المفتاح» ایله «بفتاح» و علامه
 سعدالدین تفتازانی نیک «مطول» ایله «مختصر» و سید شریف جرجانی نیک «حاشیه»
 و علامه ابن اثیرک «مثل السامر» و محریر شهیر ابن حجر نیک «خرائنه الادب»
 و امام طبیب نیک «تبیان» و جزه بن درخود توراندیک «مسالك» و امام سیوطینک
 «عقود الحمان» و فضلالی عصردن زهنی افندی نیک «امقول الجید» و استاذ عالی شانم
 مغربی زاده شیخ طاهر افندی نیک «بدیع التخصیص» و «رسالة العروض» و «حذیقه
 الاذهان» نام اثر لیریه فارسیدن :

رشید وطواطک « حدائق السحر فی دقائق الشعر » نام اثرندن اختصار
ایدش اولان « جامع الصنائع » وخواجه جهانک « مناظر الانشا » سیه ترکیدن :
اسماعیل انقردوی حضرت لرینک « مفتاح البلاغه » و سلیمان پاشانک « مبانی الانشا »
واکرم بکک « تعلیم ادبیات » وجودت پاشانک « بلاغت عثمانیه » و دیار بکرلی سعید
پاشانک « میزان الادب » و عبد الرحمن ثریا افندیکنک « سفینه بلاغت » و معلم ناجی
افندیکنک « مجموعه معلم » ایله « اصطلاحات ادبیه » و عبد الرحمن فهمی افندیکنک
« تدریسات ادبیه » نام آثار برکن بدله لرله ایدینه بیلدیکنم معتبر دیوانلری و مقبول
مشآتلیری مأخذ اتخاذ ایدرک عنایت خدا ایله شو مجله بی تحریره موفق اولدم.

لَقَدْ غَرَّ سُوا حَتَّىٰ أَكَلْنَا وَانَّا

لِنَغْرِسِ حَتَّىٰ يَأْكُلِ النَّاسُ بَعْدَنَا

یاتی موجبجه اسلافه اولان دینگری اخلافه ادا ضمننده بر خدمتمده بولنقدن
عبارت اولدیغندن بونک نشری خصوصنده کی جرآنم شو حسن نیته باغشلانده جغنی
قویاً امید ایدر و خطالریک عفو له تنزلا تصحیح بیورلمسی ضمننده ده :

يَا نَاطِرًا فِي كِتَابِي حِينَ تَضَرَّاهُ

أَنْصَفَ هَدِيَّتٍ بِالْأَحْيَفِ وَالْأَشْطَطِ

أَنْ مَرَّ سَهْوًا فَلَا تَعْجَلْ بِسَبْكِ لِي

وَأَعْذِرْ فَلَسْتُ مَعْصُومٌ مِنَ الْغَلَطِ

قطعه سنی در میان ایدرک تشویقات سنیة معارفه ورور بلری بوکی آثارک ظهور
واتشارینه مدار مستقل و سبب ببعیدل اولان دریکتای کجینه خلافت و سلطنت
و روح جسم دولت و ملت ولی نعمت ینت شهریار معاوفه ورور و شهنشاه مراجع کستر

بادشاه فاروق جاه ولی نعمت عالمیان الغزی عبدالحمید خان ادام الله اجلاله افندمز
حضرتلرینه تحدیث نعمت ادعیه خیره سنی عرض و تقدیم ایلمر وهر آن وزمان
زیور لسان مصادقت بیانم اولان :

بادشاهم هوق بانا

دعاسنی تکرار الیه شو مقدمه به حسن ختام ویر بررد . ومن الله التوفیق .
دمشق شام (۱۳۰۷) رمضان .

ارکان حریره قائم مقام لرندن مناسرتلی

محمد رفعت

﴿مجامع الادب﴾

دن

برنجی جلد

علمیادب

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم برید] کبی فنلری جادی
اولرو درت کتابده مرکب و عربی و فارسی و ترکی مثالله مرتبدر

علم بلاغت

۴ --- فصاحت لسانه رعایت شرطیه الفاظی مقتضای ظاهره
ایجاب حاله مطابق قیلهرق معنای واحدی طرق مختلفه ایله ایراد ایتمک
وتناسب کلمات ایله تجاوب فقراتی کوزه ده ریک سمع وقلبه ملایم و خوش
کله جک وجهله کلامی ترکیب ایلیمک اصول وقواعدینی حاوی اولان
معلومات ادبیه یه عموماً « بلاغت » تسمیه اولنور.

اشبو تعریف عمومی حده تدقیقدن امرار ایتدیریلورسه اساساً
درت فقره یعنی :

اولا - فصاحت لسانه رعایت شرطی

ثانیاً - الفاظی مقتضای ظاهرله ایجاب حاله توفیق ایتمک

ثالثاً - معنای واحدی طرق مختلفه ایله ایراد ایلیمک

رابعاً - تناسب کلمات و تجاوب فقراتی کوزتمک

کی باشلوجه درت ماده دن مرکب اولدینی اکلاشیلورکه
بونلرک :

برنجیسنه - فصاحت

ایکنجیسنه - معانی

اویچنجیسنه - بیان

دردنجیسنه - بدیع

علملری تسمیه اولنورکه بوسبیه مبنی اشبو بلاغت کتابی اصول
فصاحت ایله معانی، بیان، بدیع علملرینی حاوی اوله رق درت کتاب
اوزرینه تدوین اولندی.

مجموع الادبک برنجی جلدی اولان علم بلاغتمدن

برنجی کتابت

﴿ اصول فصاحت ﴾

اصول فصاحت

۵ - فصاحت : کلامی ترکیب ایدن الفاظک تلفظ و اسماعی ممکن اولدنی قدر قولای و طاتی اولمله برابر سو یانورکن معناسی ذهناره واضح و متبادر اولمقدن عبارت اولوب علامتدخی الفاظک قواعد لسانه موافق و السنه ابداده کثیر الاستعمال اولمسایله ابتدالدن عاری و بری بولمسیدر.

شوتعرفه کوره فصاحت دینان شیء لسانه ثقیل و قولاغه کویه کلوب متکلم و مخاطبه ایراث ملال ایدن متنافر سوزلردن و مضامینی اکلاقی ایچون لغت کتابنه و فکر ایله ذهنک اتعابنه محتاج اولان غریب افظالردن و قواعد لسانه موافق اولمیان کله لردن یعنی قواعد و قیاسه محتاج سوزلردن و حلاوت کلامی ازاله ایدوب موجب کراهت اولان مناسبتمز تکرار لر ایله تابع اضافالردن اجتناب ایله هر کسک اکلاقی جنی و خواصک تقمیر ایده جکی طرز حسینی آختاب و الفاظ شنیعه ایله مبتدل سوزلردن اجتناب ایتمکدن عبارتدر.

بواضاحت لایقوله دقت اولنورسه فصاحت دینان شینک یالکیز مفردانه مخصوص اولوب عبارده لرده نالد اوله جنی اکلاقی اولور چونکه بعضاً ایکی سلیس کلمه نک ترکیبدن تنافر و بعضاً ایکی کلمه فصیحانه نک سؤ ترکیبدن غرابت حاصل اولوب مغل فصاحت اولان احوال ظهور ایده جکی و بونک کبی ده بعض اسبابدن طولانی شرائط فصاحتی مرکبده یعنی کلامده دخی ارامق اقتضا ایده جکی بارز اولور.

بناءً علیه : اصول فصاحتی حاوی اولان شو برنجی کتابه بری
کلمه نك دیکری کلامک فصاحتی اعتباریله ایکی باب اوزرینه تدوین
اولنوب برده تمة مخصوصه ذیل وعلاوه اولندی .

باب اول

﴿ کلمه ده فصاحت ﴾

۶ — برکله « تنافر حروف . غرابت . قیاسه مخالفت » کبی
مخل فصاحت اولان شائبه لردن عاری وبری اولورسه والفاظ مبتدله
ومهجوره دن اولمزه اول کلمه فصیح اولور .

بناءً علیه بوبابده مذکور تنافر ، غرابت ، قیاسه مخالفتله مهجوریت
ابتدال ماده لرینی تدقیق ایده جکز :

۷ — تنافر حروف : لسان متکلمه ثقلت وذوق سامعه
کراهت ایراث ایده جک صورتده بعض حرفلرک برکله ده اجماعیدر
« طو تشدیر تمق ، سوزی کبی که شعرای سابقه مزدن نابی افندی مرحومک :

آچلمش کل کل اولمش صفحه رویی سمنلنمش
لطافت قات قات اولمش عارضنده نسترنلنمش

بیتده کی «نسترنلشمس» سوزنده تنافر اولدیغندن فصاحتدن دور
دوشمشدر.

عربیدن شاعر جاهلی امری القیسک :

عَدَائِرُهُ مُسْتَشْرَزَاتُ إِلَى الْعَلِيِّ
تَضَلَّ الْعِقَاصُ فِي شَيْءٍ وَمُرْسَلٍ

بیتده واقع «مستشزرات» لفظنده وفارسیده :

چو پشت قائم و سنجاب خسروان پوشند
چه قیمت آورد آن جایگاه زغریماست
بیتده کی «زغریماست» ده و ترکیدن :

انی میزان سخله طارتم
دندهم خفت عقلم درحال
سزدخی طارترکز برایش ایله
اولنور حالی آنک استدلال

قطعه سنده واقع «طارترکز» سوزنده تنافر حروف اولدیغندن
بونلرک جمله سیده دائرة فصاحتدن خارجدر.

۸ — تلبیه : اشبو تنافر حروف مسئله سی هر لسانک کندی

الفاظندن طولایی اول لسانک اهلنه مخصوص اولوب یوقسه اجنبی
لسانلرندن مأخوّد کلماته شمولى یوقدر. انجق لسان عثمانی ایچون
— مقدمه ده دخی ایضاح اولندیغی وجهله — عربی ایله فارسی اجنبی

اولیوب بلکه اناسی باباسی حکمنده اولدیغندن لسان عثمانیده مستعمل اولان الفاظ عربیه و فارسیه نك تنافری فصاحت عثمانیه بی اخلاص ایدر.
بناءً علیه :

بوراده اجنبی قیدی بو ایکی لسانک غیرینه عائد اولمق طبیعیدر. فقط حسب الضرور استعمال اولنان و تاریخ . جغرافیا کبی فلرده ذکر ی لابد اولان «لاتین . فرانسه . روم» و امثالی السنه نك الفاظی بزه بالطبع متنافر ایسه ده آنلرک اجنبی اولدقلری معلوم اولدیغندن الحای ضرورتله استعمال اولندقلری محقق اولان عباره لرك عدم فصاحتیه حکم اولنه مزایسه ده ممکن اولدیغی قدر ادبیاتده استعمال ایتمکجه چالشمایدر. و بوتنافر ماده سیچوندها زیاده معلومات الموق ایستینلر میزان البلاغیه مراجعت ایسونلر.

۹ — غرابت : کله نك معناسی ظاهر و استعمالی مانوس اولیوب وحشی کورلمسایدر. صحیرامق معناسنه اولان «سیکسانق» کبی که عربیدن روبة بن العجاجک :

وَمَقَلَّةٌ وَحَاجِبٌ مَرَّجِبًا

وَفَاحًا وَمَرَسِنًا مُسَرَّجًا

ییتنده کی «مسرج» کله سی و ابو طیب متنبی نك :

مَبَارَكُ الْأَسْمِ اغْرُ اللَّقَبِ

كَرِيمِ الْجَرَشِيِّ شَرِيفِ النَّسَبِ

ییتنده واقع «جرشی» سوزی و فارسیدن :

فلان رفت کشفته و انخجته است

ترکبیده «انخجته» لفظی و ترکیدن کلمه توحید ترجمه سی اولان:

یوقدر طابه جق جالابدر انجق

ترکبیده لفظه جلال مقابلی اولان «جالاب» کلمه سی واسکی بر مجموعده
کوریلان شو:

کیجه دوریه سنده دقت ایت زیرا

دوشرسک اغزیننه بوقتورمه نك صکره

یتنده پوصوده کی عسکر معناسنه اولان «بوقتورمه» سوزی غریب
اولدیغدن مذکور ایات و ترکیبات دائرة فصاحتدن دور قالمشدر.

۱۰ — تنبیه : بالاده کی سکر رقلی مادهده تنافر حقهده ایراد

اولان مواد غرابت حقهدهده تمامها جاری اولقله بو بایده اکا کوره
معامله اولنسی و بونک ایچونده دها زیاده تفصیلات المنق ایستیانلرک
میزان الادبه مراجعتلری لزومی توصیه اولنور.

۱۱ — قیاسه مخالفت : برانظک منسوب اولدینی اسانده

جریان ایدن قواعد مخالف اولمیدر.

مثلا عربی برکلمده ترجمسدن ایکی حرف مقارن اولسه لر انری

ادغام اتمک یعنی بر حرف بزوب مکرر او قومق قواعد عربیه اقتضاسدن
ایکن اکا رعایت اتمامک و هکذا قواعد مخالف حاللر یایمق و فارسیده
آخزلرنده های رسمیه اولان مفردلر الف نون ایله جمعاندکارنده
هانک کافه قلبی قواعد فارسیه انجاسدن ایکن اکا رعایت اتمامک
وامثالی خلاف قیاس احوالده بولمق و ترکیدن صفت واسملره عربیه

و مصدر معناسنی و یرمک ایچون حرکه سی خفیف اولنلرک آخرلرینه
 «لک» و ثقیل اولنلره «لق» و فعل ماضی شهودی جمع متکلملرک آخرلرینه
 ثقیلمرده «ق» و خفیفلمرده «ک» کتورمک لازمه دن ایکن اکارعایت
 ایتیموبده مثلاً «چرکینلک» «چنلک» یرینه «چرکینلق» «چنلق» و «کلدک»
 یازدق» یرینه «کلدق» یازدک» دیمک و بوندن بشقه الفاظ ترکیه بی فارسی
 و عربی قاعده لرله جمعاندیروب «کوشکلر» چفتلکلر» یرینه «کوشکان»
 چفتلکلکات» دیمک یاخود الفاظ ترکیه و فارسیه به عربی حرف تعریفی
 الحاق ایلمک و یاتسین کتوروب «بالفروخت» بشینا» دیمک و یا ترکی
 کله لره یای فارسی کتوروب «کون بکون» کبی مناسبتسزلکلرده بولمق
 هپ قیاسه مخالفت نو عنندرکه غریبیدن النجم العجلی نک:

أَنْتَ مَایْکَ النَّاسِ رِیًّا فَا بَیْلَ

أَلْحَمْدُ لِلَّهِ الْعَلِیِّ الْأَجَلِّ

بیتنده کی «أَجَلِّ» لفظنک قاعده به موافق صورتده ایرادی «أَجَلِّ» ایکن

قافیه خاطر ایچون «أَجَلِّ» یازلمسی و فارسیدن:

میسرکی شود وصل تو ای صاحب جفامارا

که از خویشان ترایم است و از بیگانها مارا

بیتنده «بیگانه» نک جمعی «بیگانگان» اولمق لازم ایکن «بیگانها» یازلمسی

و ترکیدن و اصفک:

خان بخان منزل بمنزل اره قوناق بقوناق

خنجر غمزه کله اولدر و یرمه رای دولتکرای

پیتنده « قوناق » لفظ ترکیسنه بای فارسی الحاقی واسعد مخلص
پاشا مرحومک :

لاف دعوای انانیت نه لازم عاقله
هرکسک عالمده بیک مافوقی بر مادونی وار

پیتنده کی « انانیت » سوزی عرف عربده « انانیت » ایکن بویله انانیت
یا زلمسی قیاسه مخالف اولدیغندن مذکور ایات دائره فصاحتدن خارجدر.
قیاسه مخالفت مسئله سی انک زیاده دقت اولنه حق مواددن اولدیغندن
بو بایده قواعد صرفیه یه فوق العاده اهمیت ویرمک لازم کلدیکنی ودها
زیاده تفصیلات المق ایچون جودت پاشا حضر تلرینک بلاغت عثمانیه
نام اثر عالیلرینه مراجعت لزومنی بیان ایدرز.

۱۲ -- فائده ۱ : اکثر فضلائی ادبک رایلرینه کوره ضرورت
وزن ایچون بعض شاعر لک ارتکاب ایتدکلری « تغییر الفاظ » کی شیلر
عین مخالفت قیاس اولوب طبق انک کی فصاحتی اخلال ایتدیکندن
بو بایده بعض ایضاحاتک درجنه لزوم کوردک . شویله که :

ضرورت وزن ایچون ارتکاب اولنان شیلردن مقصوری تممید
وممدودی قصر کی حاللردن نفرت ایراث ایده جک درجه یه وار میا نلری
حقتده بر راده یه قدر نظر مسامحه ایله باقیله بیلور سه ده :

برحرف مشددی شده سز او قومق (۱)

فتحه بی کسره یه تبدیل ایله برده یا یازمق (۲)

فتحه بی الفله ابقا ایده جک قدر اوزاتمق (۳)

کله دن حرف حذف ایتمک (۴)

کلمہ یہ حرف علاوہ ایتک (۵)

کلمہ نك حرکات اصلیه سنی تبدیل ایتک (۶)

کبی حالات عفو اولنور شیلر اولمدیغندن بوباده کی نقایص ایچون
عربی و فارسی یہ تعرض ایتمه رک یالکز لسانمزده اولان سؤ مثالری
بالاده کی رقمبری بالالرینه یازارق بروجه آتی تحریر ایدوب ارباب
قلمک بولردن توقی ایلملرینی توصیه ایدرز. اشته مثالر شونارد:

(۱)

شاعر شهر نفی مرحومک :

تعبیر ایدم طینت پاکنده کی لطفی

کور خاصیت لطفی نمدار اثر ایار

ییتنده وزن طوغری اولمق ایچون یانک شده سیله اولان « خاصیت »
سوزینی شده سز او قومق لازم کلدیکندن و :

(۲)

حضرت فضولینک :

ای اولوب معراج برهان علوشان سکا

بیزه ایتمش کوکدن استقبال ایدوب قرآن سکا

ییتنده « یره » لفظی وزن خاطرری ایچون (بیر) صورته قونلدیغندن و

(۳)

خواجه باقی افندی مرحومک

ضمیرین شکست ایتمه ارباب عشقک

ینه ساکا راجع ینه ساکا عاند

بیتده « سکا » سوزی وزن ایچون « ساکا » یازدیغندن

(۴)

اسحق افندی مرحومك :

توبه ایتدم دیر ایش اسحق دلبر سومکه

های ایناماک تکرری حتی مصطفی به جان ویرز

بیتده « اینامایک » سوزینی وزن ایچون « ایناماک » یازدیغندن و

(۵)

عاشق احمد پاشانك

زلفن کیدرمش اول صنم کافر لکن قویمز هنوز

زنارینی کسمش ولی داخی مسلمان اولمامش

بیتده « دخی » بی الفله یازمغه مجبور اولدیغندن و

(۶)

کچه جی زاده عزت ملانك :

کلدی برنامہ سی مخدوم شرف منقبتک

مشک الفاظی دو انجش اوله رق ادرنه دن

بیتده « ادرنه » اسم معروفی وزن خاطری ایچون « ادرنه » او قومق

لازم کلدیکندن مذکور بیتارک جمله سیده دائرہ فصاحت دن خار جدو

بوکی مساحهلر آثار عتیقه مزده پک چوق ایسه ده ادبای جدیده من

طرفه دن کلیاً رد اولندقلری ورد اولمغه شایان بولندقلری جهتله

اوبله وزن خاطری ایچون تغییر الفاظه جواز ویرلما سی لزومی تکرار

تکرار بیان ایدرز.

۱۳ — فائده ۳ : الفاظ مبتذله استعمالك محل فصاحت اولديني نزد ارباب اديده معلوم اولديغندن بوبايده بشقه صورتله ايضاحات اعطاسنه لزوم كورميوپ يالكيز مبتدل سوزلرك استعمالى فصاحتى مخلد سوزينى درميان ايدر ونفصيات المقى ايسيتيانلرك ميزان الادبه مراجعت ايلملرينى توصيه ايدرز.

انجق خبلى وقتد نبرى ترك ايدلمش اولدقلى جهتهله «الفاظ مهجوره» دن اولان سوزلر دخى بوزمانده الفاظ مبتذله صرسته كيردكلرندن يعنى طرز جديد ادمزه كوره آتش معناسنه اولان « اود » ايله نوقت معناسنه اولان « چقن » ودر وونده معناسنه اولان « ايجره » و خارج معناسنه اولان « طشره » و قدر معناسنه اولان « دكلو » و زره معناسنه اولان « قنده » وهانى معناسنه اولان « قنى » و اصلا معناسنه اولان « هر كيز » كله ليله « چون » وه چو » اداتلى و امثالى سوزلر الفاظ مهجوره دن اولدقارندن و بوكى سوزلر بوزمانده سماعه كراهت القا ايتدكلرندن محل فصاحت اولان شيلردن عد اولنورلر بناء عليه :

شاعر ذاتينك :

شعاغندن كيجهم كوندر   دخانندن كونم دوندر
نه كيجهم كيجه در اهم   اودندن نه كونم كوندر
بيتمده • دون ايله اود كله لر ينك بولمسندن و باقينك :

هر چقن كوكلومه فكر عارض دلبر دوشر
كوييا مرآته عكس پرتو خاور دوشر

بيتمده « چقن » سوزندن وه « كوكله » سوزينك « كوكلومه » يازلمسندن و خيالينك :

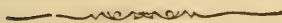
جهان آرا جهان ایچنده درد ریایی بیامز لر
 او ما هیلر که دریا ایچره درد ریایی بیلمز لر
 بیتده «ایچره» سوزندن و روحی بغدادینک :
 خانه دن طشره خرام ایله کورای سر و سهی
 هر قدم خاک ره کده نیچه افتاده یاتور
 بیتده «طشره» وینه مشار الیهک :

خاک و خون ایچره یاتور درد و غمکله روحی
 یاد ایدوب آنی دیمز سیک که عجب قنده یاتور
 بیتده «ایچره» ایله «قنده» سوزلندن و راغب پاشانک :
 نه دکلو زره کبی بی وجود ایسه کده یینه
 شو کارخانه ده نقش ظهور بزندنر
 بیتده «دکلو» و سری نک :

قنی خاک رهک آهمله برباد ایتدیکم دملر
 آکلزمی سر کویکده فریاد ایتدیکم دملر
 بیتده «قنی» «وکوی» کله لرنندن و بر بیوک ذاتک :
 کوردی چون درد دل زارمی رحم ایتدی طیب
 دیدی ای خسته هجران سکا درمان آغلر
 بیتده «چون» و بر دیکرینک :

دفع ایتمه تیر ستم کردش چرخ
 عالمده توکل کبی هرگز سپر اولمز
 بیتده هرگز سوزندن طولایی ابیات مذکورده بوعصره کوره دائره
 فصاحتدن دوردر .

فقط شوراسنی اعتراف ایتک کر کدرکه ایات مذ کوره ده موجود
اولان الفاظ مهجوره دن طولایی ترتب ایدن عدم فصاحت طرز جدید
ادبزه کوره اولوب یوقسه اویتلرک سویلندکری زمانلرده اوسوزلر
مستعمل اولدقلرندن اولوقتلر ایچون فصیح ایدیلر بناءً علیه مثاللرده
اسملری مذ کور ذوات عالی شانی حاشا تعریض ایتمیوروز مقصد من
حلاً اوکی الفاظ مهجوره نک ترکیبی محسناتدن اولوب فصاحتی
بادی اوله جغنی بیاندر.

باب ثانی

﴿ کلامدہ فصاحت ﴾

۱۴ — بر کلامی ترکیب ایدن کلمہ فصیح اولور واول کلامدہ « تنافر کلمات . ضعف تألیف . تعقیدہ . ناجا تکرارہ . تنابع اضافات » کبی نواقص بولنمزسہ اول کلام فصیح اولہ جغندن احوال مذکورہ بی بروجه آتی تعزیف ایلدک :

۱۵ — تنافر کلمات : کلامی ترکیب ایدن کلمہ آری آری فصیح اولدقلری حالده بر آرایہ کلنجه تنافر حاصل اولوب لسانہ ثقات و نطقہ عسرت ویرمکدرکہ عرییدن :

وَقَبْرٌ حَرْبٌ بِمَكَانٍ قَفْرٌ

وَلَيْسَ قَرْبٌ قَبْرٌ حَرْبٌ قَبْرٌ

بیتله شاعر شهیر ابو تمامک :

کَرِيمٌ مَنِ اَمَدَحَهُ اَمَدَحَهُ وَالْوَرِي

مَعِي وَاِذَا مَا لَمْتَهُ لَمْتَهُ وَحَدِي

بیتله فارسیدن :

تبلرزه گرفت آن تن همچون سمنش
تخاله کزیدان لب شکر شکنش
مپسند خدایا که ندارد طاقت
پیش تبش نیش بتش پیش تنش

قطعه سیله ینه شو :

ای کان کف و چرخ چتر و ستاره سپه
وی نعل سم سمنده میمون تو مه
در بحر سخا وجودت ای کان کرم
که که شودش که که و که که که که

قطعه سنده و ترکیدن ترجمه تلماقده :

تقاظر قطران قطران

فقره سیله :

کلکشت هشت بهشت

فقره سنده و اشعاردن :

میان اول سرو روانک سوبی اغیاره کوروب

ایلمش مشیاش زبان حال ایله ایهام صو

بیتنده^۱ و کذا شو :

عجب بو عذر روشن نه دیدم مجلسده هی یاران

دیدمی سازنده لر بزده دکل خواننده ده دندان

بیتنده و نایندک :

هر خو برو که عاشقه لطف و صالی یوق

برنسخه در که خطی خوش اما مالی یوق

بیتابه ینه مشارالیهک :

کمیت ساغری سور عرصه خراباته

عرق کشانقله قان قاشندیرنجیه دک

بیتده الفاظده تنافر اولمدینی حالدده یکدیگرلرینه اتصال ایتدکری

حالدده تنافر حاصل اولدیغندن مذکور ایات قطع دائره فصاحتدن

دور قالمشردر .

۱۶ — ضعف تألیف : کلامک ترکیبی قواعد لسانه و بلغای

اهل لسانک شیوه افاده لرینه مغایر اولمیدرکه عربیدن متنبی نک :

لَيْسَ اِلَّاكَ يَا عَلِيُّ هَامٌ

سَيْفُهُ دُونَ عَرْضِهِ مَسْلُوبٌ

بیتده « الا ایلك » دیمک لازم ایکن خلاف قاعده اولهرق ضعیری

الایه وصل ایتدیکندن وینه مشارالیهک :

اِذَا الْمَالُ لَمْ يَرْزُقْ خَلَاصًا مِنَ الْاِذَا

فَلَا الْحَمْدُ مَكْسُوبًا وَلَا الْمَالُ بَاقِيًا

بیتده لام تعریف ایله معرف اولان « حمد » و « مال » کلمه لرینه

خلاف قاعده اولهرق « لیس » کبی اولان « لاء نافییه » ادخال

ایتدیکندن و فارسیدن :

ادبی در اوائل کفته بودی

که قدش هم چو سرو مطبوع الاندام

بیتندہ « اندام » لفظ فارسیسنہ حرف تعریف عربی الحاقیہ
 قواعد عربیہ اوزرہ ترکیب وصفی حالتہ قولد بغندن و ترکیدن واصفک:
 غایت آچش حسنی سمور کورک چرکسی
 قویولوب طرهک پریشان ایلمش ملک فسی
 بیتندہ کورک لفظ ترکیسیلہ «چرکس» سوزی فارسی قاعده سیلہ اضافت
 ایدلدیکندن جمله سندهده ضعف تألیف اولمقله بونلر دائرہ فصاحتدن
 دور دوشمشلردر.

۱۷ — تعقید : مرادک فهمنده صعوبت اوله جق درجهده
 الفاظک غیر مرتب اولسی یاخود معنایه انتقال ایچون بشقه صورتله
 کوجملک چکلمسیدرکه بری لفظی دیگرى معنوی اولق اوزرہ ایکی
 نوع تعقید واردر :

تعقید لفظی : مرادک فهمنی تصعب ایده جک صورتده الفاظک
 غیر مرتب اولسیدرکه عربیدن متنبی نک :

جوابُ مسألی الله نظیر

وَلَاکَ فِی سؤَالکَ لَا اِلَّا

بیتندہ ترتیب معانی به نظراً الفاظک صرہسی ایکنجی مصرعهده

لاولاک فِی سؤَالک الالا

اوله جق ایکن صور مشروحه اوزرہ غیر مرتب اوله رق ترکیب ایدلدیکندن
 مقصود شاعر اولان «فلانک نظیری وارمیدر دین سائله، جوابم
 یوقدر. وبوکبی سؤالی ایرادده سنکده نظیرک یوقدر یعنی سندن

بشقه کسه بویله شیء سؤال ایتمز بوبابده جواب یوقدر والسلام ۵۰
معناسنی نظم مذکوردن اکلامق مشکلددرکه بوده ترتیب الفاظی
اخلالدن ایلری کیشدره . وفارسیدن :

ازین سوهزاران ازان سوهزار

چوباهم زدند کشته شد صد هزار

بیتمده ترتیب معانی به نظراً الفاظک صره سی مصرع نانیده :

کشته شد چون باهم زدند صد هزار

اولق لازم یعنی ۵ وقتا که هزاران عسکر بربریله چارپشدی بورادن
بیک اورادن بیک کشی تلف اولدی «معناسنی فهم اولنق لازم کلورکن
۵ کشته شد» ترکیبی محل لازمندن اوزاقده ایراد اولندینی ایچون معنای
مطلوبه انتقالده صعوبت واردره . وکذا :

الله لله زکردش کردون

نالدا اعلاست دکرکس وکردون

بیتمده دخی ترتیب معانی به نظراً الفاظک صره سی :

« کرکس اعلاست وکردون ازکردش کردون می نالدا »

اولق لازم یعنی «الله الله؛ انسان، ایستر اعلا ایستر دون اولسون
کردش کردوندن ایکار . معناسنی اکلاشامق اقتضای ایدرکن بوقدر
تقدیم و تاخیرلردن طولایی معنای لازمه انتقالده پک زیاده صعوبت
واردره . ترکیده :

تاخ ایدر آدمک البته مزاق عیشک

باده نوش ایله بوکون ایلمه فکر فردا

پیتنده معنای مطلوبه کوره الفاظ ترتیبده ازاجق دقت اولنسه شو :

فکر فردا تلخ ایدر البت مذاق عشرتی
آگمه فردایی بوکون نوش ایله باده ذوقه باق

صورتنده اکلشیلور برحاله کیروب مرادک فهمنی تسهیل ایدردی .
حالبوکه مذکور تقدیم و تأخیر لردن طولایی معنی تصعب ایدلمشدر .
وکذا فهمکم مآلاً عربیدن مأخوذ اولان شو :

شرابدر دیهرک صو کدی بکا ساقی جام
حواس خمس ایله حس اولندی باده تمام

پیتده حواس خمسندن « ذوق . شم . رؤیت » حواس ظاهر ایسه ده
« لمس » ایچون آوجله ایچمک لازم کله چکی کبی «سمع» ایچونده ساقینک
شرابدر دیهرک جام صومئسندن انتقال اقتضا ایده چکی جهتلرله مقصود
اولان حواس خمسک جمله سیله بردن حس معنایی ظاهر اوله ماقله
معنا تصعب ایدلمشدر .

تعقید معنوی : بعضاً لغت اقتضاسیجه منفهم اولان معادن متکلمک
مرادی اولان معنایه دلالتی ظاهر اوله ماقدرکه عربیدن عباس بن
احنک :

سَاءَ طَلَبٌ بَعْدَ الدَّارِ عَنْكُمْ لِتَقْرَبُوا

وَتَسْكَبُ عَيْنَايَ الدَّمُوعَ لِتَجْمَدَا

یتی شاهددرکه ینه مقصد اولیق اوزره مبانی الانشاموائی :

فرقتك ايستر كوكل وصلك اينجه آرزو
چونكه دور ايلر مرادعكسنه چرخ پرستم
منجمد اولسون ديواب سرشكم ديده ده
مردم چشمم دوكر سيلاب اشكم دمبدم

صورتنده ترجمه ايلمش وشاعرك بورادن مقصدى « انجماد سرشكدن
سرور قلبه انتقال » ايسه ده قرانك خفاسى جهتهله معنائك قوتلى بر
تعقیده اوغرادىغنى بيان ايتمشدر . وفارسيدن :

من نمى آيم ازان دركوى تو
ناتوانم ديد دائم روى تو

بىتى كه جودت پاشا حضرتلى بلاغت عثمانیه سنده شو :
دركه لطفك كه كلم زيرا
سنى هر دم كوره بيلمك ديلرم

صورتله ترجمه ايلمش و « جانك دركاهنه كلك اولجه اوراده بولنماغنى
اقتضا ايتديكنه مبنى كلكى نفيدن دائما اوراده بولنمق معناسى مراد
اولمشدر . يعنى دركاهكدن ايرلام زيرا استرمكه دائم سنى كوره بيلهيم
ديك اولور لکن اورايه كلكى نفى ايتمكدن اوراده بولنماغنى نفى ايتمك
يعنى دائما اوراده بولنمق معناسنه انتقال ايتمك بك بعيددر » بيورمش
وبوصورتله تعقيدى كوسترمشدر . تركيدن مذكور قطعه ايله بيت بر
كوزل مثال اوله جنى كجى شو :

ينه هم جنسى چكر بربرينك غيرتى
زحم مقراصه اوررسوزن انكچون مرهم

بیتی دخی تعقید معنوی به مثال اولورکه بونده « یارمی دیکمک، دیکمکن
ایکنه قصد ایتک، وبعده ایکنه ایله مقراصک تیموردن یا بلد قلیری
دوشونمک، کبی قرآن بعید وسائر معنای تعقید ایتشدر.
بلاغت عثمانیه ده :

ایلمشکن وضلت اقرار یله اسحاقه کرم
وارمی اول لطفی مجال انکاره الله عشقنه

بیتیه شو :

صباحه قالمه شمز یوسف آسا اوله دامنکش
بزم انکشمز له دستمز ای ماه کو و تهر

بیتلری دخی ایراد ایدیلوب برنجی ایچون وصلی اقراردن وعد ایتک
معناسی مراد اولمشدر. چونکه برحق اقرار ایدن کیمسه ضمناً آنک
ایفاسنی وعد ایتش دیو ادعا اولته بیلور لکن ذهنک بومعنایه انتقالده
صعوبت واردر زیرا اقرار لفظی کچمشده برحالك وقوعنی اعتراف
دیمک اولوب آتیده ایفاسنی وعد یرنده قول الانیلمز « وایکنه جیبی
ایچونده «شاعرك مرادی بزعا جزز بزدن بیهوده دامنکش اجتناب
اوله دیمکدر چونکه صباحه قارشو مومک اوست طرفی یاغمش اولور
ویدی قیصه قالورکه شاعر آنی دسته واول حالده اوزانان فنلی دخی
انکشته تشبیه و دستک قیصه لغنی عجزدن کنایه ایتشدر لکن بونده
پک زیاده تعقید واردر» بیورلمش و بوضورتله مذکور ایکی بیتک دخی
دائرة فصاحتدن دور اولد قلیری کوشترلمشدر.

۱۸ — ناجا تکرار : عبارده برادانک ویا برلفظک موجب

نفرت و کراهت اوله جق درجه ایکی ودها زیاده تکرار بدرک. بوحال
فصاحتی اخلاص ای دن شبرل دندر. فقط اطافته تکرار ایدرسه بالعکس
موجب ذوق و شوق اولوب فصاحتی اصلا اخلاص ایتمز. مغل فصاحت
اولان تکرار لر ایچون عربیدن متبیینک :

وَسَمَدَن فِي عَمْرَةٍ بَعْدَ عَمْرَةٍ
سَبَّوحَ لَهَا مِنْهَا عَلَيْهَا شَوَاهِدٌ

بیتده ضمیر لرک تکراری وینه مشار الیهک :

فَقَلَقْتُ بِالْهَمِّ الَّذِي قَلَقَ الْحَشَاءَ
قَالَ قَلَّ عَيْسِي كُلَّمَنْ قَالَا قَلَّ

بیتده « قَلَقْتُ » لفظتک تکراری نایجا اولوب مغل فصاحت اولدیغی کی
فارسیدن ملا جزینک :

گریبانرا بچنک عقل دادن نیست دائمی
درین دادی جنون ما گریبان کش بود مارا

بیتده « گریبان » تکراری نایجا اولدیغی مالانک منقصدی اولان
(ارزو) ادعا ایتمش و بولاره حکم اولان « قول فیصل » نام کتابک
مؤلفی بولنسان « صهبائی » ملا جزینک طرفداری اولدیغی
حائده آرزویی تصدیق ایله تکرار مذکورک نایجا اولدیغی اعتراف
ایدرک بیتک فصاحتدن بری ایدوکنی در میان ایلمشدره ترکیبده :

بر یار و دار یار اوله جق یار بزلره
دستیه شوق ایله صونه مینای ابتهاج

بیتمده او چنجی یار مناسیتسز تکرار لر دن اولدینی ایچون بویتده دائره
فصاحتدن دوردر .

حسن تکرار لر ایچون عربیدن « حمل بن معمرک » :

لَا لِأَبُوهُ حُبٌّ بَنَتْهُ أَنهَا
أَخَذَتْ عَلَيَّ مَوَاتِقًا وَعَبُّودًا

بیتمده لا ل لرك و متینیک :

ذِي الْمَعَالِي فَلْيَعْلُ مَنْ قَدَّ تَعَالَى
هَكَذَا هَكَذَا وَالْأَفْلاَ

بیتمده ینه لا لرك و شو :

أَلَا يَا صَبَا مَجْدٍ مَتَى هَمَّتْ مِنْ مَجْدٍ
لَقَدْ ذَادَنِي مَسْرَاكٍ وَجَدًّا عَلَيَّ وَجَدٍ

بیتمده « وجد و نجد » سوز لرینک تکرری حسن تکرار قیلندن
اولدینی کبی فارسیدن جناب مولانا ناک :

آنکه شیرانرا کند رویه مزاج
احتیاجست احتیاجست احتیاج

بیتمده شبخ سعدی مرحومک :

کجائی یوسف نانی کجائی
کجائی ماه کنعانی کجائی

بیتده کی « احتیاج » و « حجاجه لفظلرینک تکرری تکرار حسن قییلندن اولدینی کبی ترکیدنده رأفتک :

دل آتیش دیده آتیش سینہ آتیش روی یار آتیش
کل آتیش بلبل آتیش کلشن آتیش جویبار آتیش
بیتده آتیشلرک وندیملک :

خالی کافر چشمی کافر زلفی کافر الامان
سرتسر اقلیم حسنی کافرستان اولدی هب
بیتده کافرلرک و نایینک :

نه سندندر نه بندندر نه چرخ کینه ووردندر
بودردسر خمار نشئه جام قدردندر

بیتده « نه و دن و در » اداتلرینک تکرری تکرار حسن نوعدندر .

۱۹ — تتابع اضافات : ایکیدن زیاده کلمه نیک اضافه سیدرکه عربیده الی الاطلاق محل فصاحت اولیوب بعضاً موجب فصاحت اولور . فارسیده ایسه بش التی قدر اضافات اولسانک شیوه سنه کوره محل فصاحت دکلدور . انجق لسان عثمانیده موجود اولان ایکی نوع اضافتدن : فارسی قاعده سیله اولان اضافتده اوچه قدری پکده محل فصاحت اولیوب دها زیاده سی اخلاص ایتدیگی کبی ترکی اصولنده اولانک ایکیدن زیاده سی محل فصاحتدر بناء علیه بومقامده فارسی به مثال ایرادینه حاجت اولدینی جهتله یالکمز عربی و ترکیجه به عائد سؤ امثله بوجه آتی ایراد اولندی شویله که عربیدن « ابن بابک » دیمکله مشهور اولان « عبد الصمد » بغدادینک :

حَمَامَةٌ جَرَعًا حَوْمَةً الْجَنْدَلِ اسَجِي
فَاتٍ بِمَرَأَى مِنْ سَعَادٍ وَمَسْمِي

بیتده حمامه جرعايه وجرعا حومه و حومه يه جندله مضاف اولديغندن
بوتابع اضافات محل فصاحت عد اولمشدر.

ترکيدن قواعد فارسيه اوزره اولان اضافلردن فضولينک -
«حديقة السعداء» نام اثرنده کی :

«تاب نظارة مصائب خواتين حرمسرای نبوت ...»
فقره سيله ثابتک :

سَنَكِ احوالکی ثابت کلنلردن سؤال ایتدم
دیديار سخرة بزم قرال ملک اسوجدر

بیتده وترکی قاعده سيله اولا اضافلردن :

کوزومک ياشلرينک ياشلديني يرلره باق
قاره طوپراقلرايکن شمدی قزلقان اولدی

بیتده کی «کوزومک ياشلرينک ياشلديني» اضافاتنده اولان ثقلت
محل فصاحتدر.

۲۰ - تنبيه : فارسی قاعده سيله اولان اضافلرده اوج کلهدن
وترکی ایله اولان اضافلرده ایکی کلهدن زیاده سنک اضافه سنی طرز
جدید ادبمز اصلا قبول ایتدیکنندن بعدما بورالرينه دقت اولنمی لازمدر.

۲۱ - فائده ۱ : علم بلاغتک تعريفيله اصول فصاحتہ دائر
درمیان اولنان قواعد سابقه تدقیق اولندقلری حالده بلاغت تعبيرینک

کلمه شمولى اوليوب کلامه و بو ساييله ده متکلمه راجع اوله جنى
 و فصاحتک هم کلمه و هم کلامه و بناء عايه متکلمه ده عائد ايدوکى
 اکلاشيله جفتدن « کلمه بليغه » دنيله ميوب (کلام بليغ) و (مرد بليغ)
 دنيله جيکى کي (کلمه فصيحه) و (کلام فصيح) و (مرد فصيح) اطلاقى
 جائز اوله جنى استدلال اولنور.

۲۲ — فائده ۲ : اشبو مبحث فصاحتده بيان اولانان

خصوصات مهمه دن :

تنافر حروف }
 تنافر کلمات } سلامت ذوق و حسن ايله
 کلمات مبتذله }

مهمجوريت الفاظ — آثار بلغايى چوقجه تدبيله

قياسه مخالفت }
 تحريف الفاظ } علم صرفه و قوفله

غرابت — علم لغتله

ضعف تأليف }
 تعقيد لفظى } علم نحو بيلمکله

تعقيد معنوى — علم معانى و بيانه اشنا اولغله معلوم اوله جفتدن
 کلامک فصاحتى تقدير ايدو بيلمک و يا فصيح کلام ايراد ايتک اقتدارينى
 حائر اولوق ايچون بر آدمک سلامت فکرايله برابر ذوق ادب احساندن
 اولوب آثار بلغايى چوقجه مطالعه ايتش اولسى و علم لغتله صرف
 و نحو و معانى و بيان علملرينه واقف بولنمى لازمدر.

خلاصه : برکلامک فصیح اولسی انی ترکیب ایدن کلمه لرده تنافر حروف، غرابت، قیاسه مخالفت، ابتدال، تخریف، مهجوریت کبی شیلر اولماقله برابر اثنای ترکیبده تنافر کلمات، ضعف تألیف، تعقید لفظی و معنوی، مناسبتسز تکرر، تتابع اضافاتک بولنماسی لازم کلدیکندن منشی و خطیب و شاعر اولنلرک هرشیدن اول بوشابنه لردن توفی ايله فصیح سوز ایرادینه وبعده کلامی مقتضای حاله توفیق ایتمه سبی و غیرت ایتلمری ایجاب ایدرکه فصاحت شرائطی تماما بیان ایدلدیکندن آنلره توفیق معامله اولندقدن صکره بروجه آتی بیان اولنه جق قواعد توسل ايله کلامی مقتضای حاله توفیق ایتلیدر.

﴿ ۲۳ ﴾

۲۳ — بورایه قدر ذکر اولئان اصول فصاحت متقدمین ادبائک وضع ایتمش اولدقلری طریق اوزره جاری اولان طرزى تعقیب ایله ایجابات زمانه یه کوره بعض علاواتدن عبارت اولوب بو طریق ایله نقطه مطلوبه یه وصول قابل ایسه ده اصول ادبی بر طرز نوین اوزره تدوین ایدن اکرم بک افندی حضر تار یله عبدالرحمن فهمی افندی نك «تعالیم ادبیات» و تدریسات ادبیه نام اثر لرنده اصول فصاحتی اسلوب کلام ایله مزج ایتدی ر دک کمال مهارتله کوستر مش اولدقلری طرز جدیدی دخی بیامک تکثیر فوائدی موجب اوله جفتدن او ایکی ادیب کاملک مسلك جدید اوزره یازدقلری طریقى دخی اکمال فائده ضمننده و غایتله مختصر بر صورتده تحریره لزوم کوردک و بویله بر طریق مختصرله مقصده وصول ایچونده تعالیم ادبیاته نسبتله دهها مختصر اولان تدریسات ادبیه نك بو خصوصه متفرع اولان ماده لرندن الك مهملری شیو صورتله معتضله ایچنه آله ر ق وزیر لرینه بعض شیلر یازارق شوتمه نی تحریر ایلدک .

۲۴ — تدریسات ادبیه ده محرردرک [اولوب افاده ایکی نوع شرائط وارکانه تابعدر .

نوع اولی — طبیعت موضوع نه اولورسه اولسون تحول ایلمدیکندن بونلره « شرائط عمومیه » یاخود « ارکان فصاحت » دینور .

نوع ثانی — طبیعت موضوعه کوره تحول ایلمدیکندن بوکاده « شرائط خصوصیه » یاخود « وجوه بلاغت » اطلاق اولنور [

۲۵ — ارکان فصاحت — یاخود « شرائط عمومیه » دینلان شیلر

[وضوح . خالصت . طبیعت . منقحیت . مطابقت . اصالت . آہنک . موافقت] کبی خواص و مزایادن عبارت اولغلہ بونلر بروجہ آتی ایضاح اولنورلر :

۲۶- وضوح- [کلامک خفادن برائتہ وضوح دینورکہ موضوع بیانک ظہور تام ایلہ انکشافنہ مدار اولدینی ایچون ارکان فصاحتک الہ مهملر نندندر . واقعاً مداولہ تصور وافکارہ واسطہ اولان سوز ، طلوعک ایلمک ضیالری کبی انجلای معنائک اشارتی ، وحقی اوخورشید مغنوبنک ظہور ونمایشی حکمنده بولمیلدر .

وضوح افادہ ، وضوح فکرہ تابعدر ؛ زیرا کوزل دوشنیلان وهیچ بر جہتی مبہم براغلمیان افکار وملاحظات ، وضوح ایلہ افادہ اولنور ، الفاظ وتعبارات ذہنہ سہولت وبداہتہ توارد ایلر . عبدالغنی نابلس بدیعہ سندہ دیرکہ :

« کلامک خفادن مصونیتی ، افکار ومعاینک قائل ومتکلمنچہ سہل الاحاطہ اولمسنہ تعبیر آخرلہ : حسن تأمل واحاطہ ایدلمسنہ وابستہدر . تصورات وافکار عصیان ایلدکدہ (بالسهولہ سانح اولمدقدہ) اتیاندن فراغت ایتلی ، اطاعت ایلدکجہ (طبیعی اولہرق وارد اولدجہ) یازمغہ ، سویلمکہ عودت ایلمیلدر » آتیدہ کی مثاللر ماہیت وضوحہ نمونہ اولہ حق اک کزیدہ آئاردندر :

• بونلرک ارمسندہ بردہ شریعت احمدیہ کوریلورکہ ، امور دنیویہ واخرویہ بی برادثرہ مقدسیتدہ جمع وتالیف ایتمکلہ ، حین تأسیسندن بو آنہ قدر بیک ایکوز بو قدر سنہ مرور ایلدیکی حالہ شائبہ تغیردن مصون قالمشدر . بز فرقة ناحیہ اسلامیدن اولدیغمر خالدہ شوبجئدہ حقیقت حالی

اظهار ایچون بیطرف اوله رق سـویلز، که شو عصره کلنجه یه دکین مضبوط تواریخ اولان قوانین و نظاماتک جمله سی عرصه امتحان و تدقیقه قونلسون! و انسانیت و حقانیت خاطر ایچون بیطرفانه و منصفانه هر بری حاده اماندن کچورلسون! هر هانکی اقلیمده و نصل عادات و اخلاقده بولنورسه بولنسون، انسانک عقلاً و طبعاً و حکمه مدار امنیت حقوقی اولمق ایچون شریعت اسلامیه دن دها اوسع و عدل و احکم بر قانون بولتمق قابلمیدر. دکلمدر؟ ظاهر اولور.

اشته قرآن کریمک جلدی میدانده در! حاوی اولدینی آیات کریمه یه نظر اولنسون؛ احکام سیاسییه تعاق ایدر آیات محاکمات، ربع قرآنه مساوی براده ده اولدینی و معاملات متعاق مسائلده مأخذ اجتهاد اولان احادیث صحیحه نبویه دخی بو آیات قرآنیه دائره سندن ذره ما خارج اولدینی حالده ائمه عظام و فقهای کرامک استنباط و اجتهاد ایتدکاری مسائلی حامل اولان کتب موجوده اسلامیه اوروپانک دائره مدینه دخولدنبری اعانه مطبوعات ایله حصوله کتیردیکی آثار عالمیه مقابله ایده جک درجه کثرت و وسعتده اولدینی تبیین ایدر؛ و هر نقدر باب اجتهاد مسدود ایسه ده مسائل معاملاتده تعیر ازمان ایله تبدل احکام، یعنی شرع اسلامک منبى علیهی اولان عدل و حقانیت اوزره توسیع فتاوی قضیه سی اصول فقهدن اولدینی و جهان طور درجه و نوع بشرک مستعد اولدینی ترقیات ایبرولدکجه مسائل معاملاتک توسیع و تزیمدی یولی آچیق طور دینی جهتله بیک ایکوز بو قدر سنه دنبرو احکام اساسیه سندن هیچ بریسنه بر تعیر ناراض اولمق سزین هر دیار واقلمده مرغوب و معتبر و آنک

احكاميه عامل اولان هر قوم، محافظه حقوق مقدسه سنه مظهر اولمشدر. بوده محل استغراب دكلدر؛ چونكه شريعت اسلاميه قوانين سابقه دن ايكي صنف ناقصك دخي نقصانلرني جامع ومكمل اولدقدن فضله هر بر مسئله بشريه نك ماخذى قرآن كريم وقرآن كريم عقیده اسلاميه اوزرينه كلام رب رحيم اولمقله بالواسطه هر بر امر شرعى امر مخصوص الهى حكمنده رنك مقدسيت آلمش وفقه دينلان فن جليل، عصر نبويدن بش التي يوز سنه لر مرورينه قدر عرب وعجم واندا سده (سرمای ظهور) اولان علمای اسلامك تلاحق افكار وتتابع اثاريله تدقيق وتوسيع وتدوين اولتمشدر.

عجبا علوم سياسيه ايجون بو قدر دقت؛ بو قدر اهتمام هانكى عصرده هانكى قومده كورلدى؟

شوعصر اخبرده حقوقه دائرفونى اك زياده توسيع ايدن فرانسزلر ايكن، فرانسه نك وجوده كتوره بيلديكى قوانين موقع تحقيقه قونلسون! ظاهر اولوركه مسائل سياسيه ده شريعت اسلاميه نك مقلد ومشر و حيدر (قودنابليون) (قودسيويل) دينلان نظامات سياسيه نك اكثرى نابوليونك مصرى استيلاسنده انه كچيرديكى كتب فقهيه ايله اندلس دن النان كتابلرك ترجمه و خلاصه لرندن بشقه برشىء دكلدر.

نونه ادبيات - ضيا پاشا

ديكر :

« حقوق بين الدولك وجودنى انكار ايدنلر ، اولا بين الدول جارى اولمق اوزره قانون شكندده افاده اولمش قواعدك موجود اولمديغنى بيان ايدرلر. حالبوكه حقوق قوانيندن اول موجوددر

حقوق، قوانین ایله بر شکل خارجی کسب ایتزدن چوق زمان اول
حاصل اولمش ایدی.

قانون، حقوقک الواضیح افاده سی ایسه ده منبع ضروری سی دکند
کافه اقوام بینده حقوق موجود اولمله برابر قوانین مدونه موجود
اولدیغی زمانلر کورلمشدر.

شویله که : مناکات، توارثات، تمسکات، مדיانات موجود و جاری
اولوب بومعمولانک هیچ برینک قانون ایله تحت انضباطه آلمدیغی
وقتله مشاهده اولنمامشدر. بناء علیه شایان تعجب اولورمی که بدایت
ظهور حالنده بولنان حقوق بین الاقوام بزه بالخاصه اقوام مختلفه
طرفدن قبول اولمش عرف و عادت و معامله لر حالنده کورلسون.

واقعا هر دولتده حقوقی قانون حالنه ارجاع ایچون قوته احتیاج
مس ایلمش و حالبوکه دولتله کندی فوقلرنده بر قوت طائید قیلرندن
حقوق بین الاقوامی بر قانون شکنه افراغ ایدمک و دولتله ک ما فوقنده
بولنه حق بر قوه حکومت شکل ایلمامش اولمسایله حقوق دول حالا
ودها نیجه زمان بر قاعده مرعیه قانونیه دن محرومدر. و بونکله برابر
حقوق بین الاقوامک بر طاقم قواعدی بعضاً عینیه قانون شکل و قوتنده
اوله رق افاده قلمشدر. شویله که دول مختلفه مرخصلری قولغره
حالنده بالاجتماع پروتوقول مضطه لر ایله بر طاقم قواعد اساسیه وضع
ایتمشدر که آنلری غایبه قوته بنا اتمک ایسته میوب آنحق لازم و مقتضی
عدایله کرمک اومضطه لر ایضا این دولتله و کرمک عموماً دول متمدنه
طرفدن اوقواعده اتباع اولمشنی مراد ایلمشدر.

بو وجهله دول مختلفه بینده منعقد بعض معاهدانده بر طاقم احکامه
تصادف اولنور که اوا حکام بعضاً بر طاقم قواعد سیاسیه و حقوق اساسیه

و حقوق مقتضیه وضع ایله دیکسندن احکام مزبورده ماهیه قانون عد اولنمق
لازم کلوب عادی معاهده بندی عد اولنه مز .

سعید بک - حقوق بین الدول

شعرده وضوحه مثال :

مخنون دیدی ای بکا آجان راز
لطیفیه قیلان بی سرفراز
کیمسک بکا ظاهر ایله آدک
بو بادیه ده ندر مرادک
جان نازده نور فصاحتکدن
بو لهجه پر ملاحظتکدن
شرین شرین تکلمک وار
حال دلمه ترحمک وار
بیگانه دن او نمازم بو حالی
بر الفتدن دکل بو خالی
بهروده دکل بو کولم آلق
کلمک باشم اوزره سایه صالمق
عقل اولسه ایدی بنمله همراه
احوانکدن اولوردم اکاه
غم کوکلی ایتسیدی بیتاب
لوز برده سی اولمیدی خوناب
غفلت خیلندن آریلیردم
البته کیم اولدینگ بیلیردم
چون بنده یوق احتمال ادراک
سن سویله اوزک کیمسک ای پاک

فضولی

کلامده وضوحك انتفاسنه بادی اولان شیلره کنجه، بری - کله
وترکیب اعتباریله - لفظه؛ دیکری - مؤدا اعتباریله - فکره عاڈایکی
نوع خطا و نقیصه دن انبعث ایلمر.

بوتقایصك برنجی نوعی عرابت و تعقید لفظی ایله فقدان مطابقته
ایکنجیسی تعقید معنوی به راجعدر.

غرابتله تعقید لفظی و معنوی بالاده بالاطراف بیان اولندیغندن
و فقدان مطابقتدن نشأت ایده جك نواتص بو کتایی تعقیب ایدن علم
معانی کتابنده بیان اولنه جفندن بونلرله کیفیت وضوح تماماً معلوم اولور.

۲۷ - خالصت - [صحت مؤدانك تحقیق ایله افاده نك محاسن
ادبییه قلابتی کبی اصل الاصول ادب اولان ایکی مهمیه خادمدر بو
مهمه ادبییه دن مهجور اولان افاده لر - بلاغت مؤدایه قرین اولسه
بیله - فصاحت ادا دن محروم اوله جقلمری ایچون عاڈی و بیانی سوزلردن
عبارت قالیر.

خالصت افاده : مخالفت قیاس و مخالفت استعمالدن. ضعف تألیفدن
تعقید و غرابتدن - صونیتله تحقیق ایدر [که بونلرک جمله سی بالاده
تعریف و تعداد ایلدکار نندن کیفیت خالصتده بو وجهله معلوم اولمش اولور.

۲۸ - طبیعت - [اسلوب افاده نك رکن مهمی اولان
طبیعت که اکا سهولتده اطلاق اولور - تکلف و تصنعدن اجتناب
ایله افکار و تصویری لایح اولدیجی کبی عرض و افاده ایتمکدر.

سهوات : کلامی تصنعدن خالی. تصورات و افکاری تکلفدن
بری اوله رق سوق و ایراد ایتمکدر. جودت قرینجه ورقه فکره دال
اولان محاسن طبیعیه قرین اوائق دخی خواص سهولتدندر. اسلوب

طبیعی اشیا بی ممکن اولدینی قدر عوارضدن تجریده واصل ماهیت ایله
بیانه ساعیدر؛ محاسن طبیعت ایله علویت حقیقیه بی تصویر ایلرکه مانوس
وجدان اولان خیال لر و نکات و رموز ایله اتحاد ایلدیکی زمان اکلدیز،
اک نازک براسلوب صورتی آیر اوجهتله درکه طبیعت، تحیر و مقتونته
بادی اولمق وهرشیک فوقنده باعث حصول ذوق اولان انسانیت
معنویه بی تصویر ایلمک کی خاصه لر ایله تمایز ایلر.

نته کیم حکیم وادیب مشهور (پاسقال) فصاحت ادانک بو مهمه
ارکانی تعریف ایلدیکی صروده:

طبیعی اثرلر متحیر و مقتون اولورز زیرا برتالیف انتظار ایدوب
طوررکن نظرلرده انسان تمثیل ایدر.

جمله حکیمان سیله شانی تجلیل ایلمشدر.

مثال آتی بو خواصی جامع اولان آتارک اک کوزلر ننددر:

• شو بولندیغمز بیوک عصرده شعر وادب سرائر قلبیه وحقایق
فکریه بی تقدیر ایچون برملک مؤکل اولدینی جهتمله اشته او ملک بو
ازده گاه روحه کیزکیزلی برشیلر سویلیور. گاه اغبرار ایله سمایه
اعتلا ایدوب کیدیور. او قدر یوکسلیور که روح انی تعقیده عاجز
قالیور. چکلدیکی سمای لطافتدن متحسری اولان انسانه باقدینی زمان
کندوسنه ینه شویله برصدا کلیور:

جان و دل وقف تماشا در شب مهتابده

یار هر سودن هویدادر شب مهتابده

آرده صرهمادن نزول ایله انسانک یاننه یاقلاشیور، فقط ضیای ماه کی

نه طوتیلیور، نه قونوشیلیور، یالکز جهاننده کی نور روحه قدر نفوذ ایدیور.

شعرك زمان ايله مكان ايله بريوك مناسبتى وار . لطافت طبيعیه جه جهان ایچنده یکتا اولان استانبول برشاعره الهام معنا ایتمکده هر ممالکتک مافوقیددر . مثلاً استانبولده بریلدیزلی کیجه دوشونه لم . هر طرفده کورلتیلرک کسلدیکی ، هر کسک اویقویه طالدیغی کیجه یاریلرنده فضای بی انتهای سمواتده بتون ییلدیزلرک ضیاسی توجه باشلار؛ سمانک رنکی ، مرمر دنک بوغاز ایچنک صولری مائی اولدیغی جهتله اوکیجه ده پارلایان یلدیزلرک ضیاسی مائی کورینور . افقک اوزرنده مشهود اولان هلالک خفیف ضیاسی ، دکزه عکس ایدن شکلی مائی ، اوتده بریده افان صولرمائی ، شوراده بوراده اوچوشان قوشلر بیلله مائی اومائی کیجه نك ایچنده افقک اوزرنده طویلانان برچوق یلدیزلر تتره ین ضیالریله برشاعرك کوزلرندن ، یعنی سرای سرائر روحک ایکی نورانی نچرهلرندن گذار ایتدیکی زمان قلیک برکوشه سنده خوابیده نیجه سودالر اویاندیرر؛ اشته اوسودالر هپ شعردر .

(سامی پاشا زاده سزائی) شعره مثال :

نه خوش برکویلی قیز کوردم کچنده

تک و تنها اوتورمش برچنده

که باقسه ک قورقیلوردی عزلتدن

مائی قلمش اطرافه سرایت

ویرردی موقعه حسن ولطافت

بریلر شاد اولوردی وحشتدن

کنار آب ایدی ظل صنوبر

اوردی پاینی خورشید انور

آنی مطلق کورلردی سمان

اویوردی طفل سودا مقدمنده
دل معصومی تتردی فنده
که اقدسدر بو حالت بردعادن
صفای حسن ایله یکمز مسرت
دینوردی دینسه بر دلبر مسرت
سریرندن ییکا اولدم روانه
کیدلز نزدینه قویمز چینچکار
صانردم بکلور برچوق ملکار
باقاردم کاه اوکا کاه آسمانه
آجیق مائی کبی چشمائی بی رنگ
نگاهی جای شبهه عین نیرنگ
باقلمزدی فقط باقق ضروری
کورر میدی او کوزلر بیلم اما
باقاردی رهگذاره مردم آسا
دینوردی جنبه مشتاق حوری
عبدالحق حامد

دیگر :

بویرلر لذت افزا روح بخشا خوش تماشادر
زمینی آسمانی بیک لطافتله دلارادر
شوید یزلر بتون اشعاردر اشعار کویادر
دیسهم شایان بو صحرالر مجسم عشق وسودادر
بتون بو کوردیکم یرلر پر یلرله لب الادر
طوغارکن آفتاب ایلر شوکوهک زروه سن پر نور
شفق تزین ایدوب کوک عرض ایدر برچهره مسرور

زمین ازهار ایله نورسته اوتلرله بتون مستور
 بی مقتون ایدر بونلر بکا اولدجه هب منظور
 که شایاندر دیسم منظومه معجز تو منشور

سمادن یاغمده باران مثالی نور علویت
 زمیندن چیقمهده ارواح آسا شمه جنت
 بو عالمده بنم هپ کوردیکم آثار پر حیرت
 یا کولکدن خروشا یتمش صاچلمش دهره بو صورت
 نجوم آسمانک هر بری بر دیده عبرت

بتون بو کوردیکم شیلر صفابخیش دل وجاندر
 خیال آرای شاعردر تبسمدرکه خنداندر
 ملکدر انتشار ایتمش مسحر ساز انساندر
 فقط بر بشقهشی واردرکه لذت بخش وجداندر
 زمینده آسمانده قابنده هر یرده پنهاندر

اوپنهاندرکه حیرت بار اولور افکاره آتاری
 اوپنهاندرکه تنهالرده مشغول ایلر افکاری
 اوپنهاندرکه حکمی ذاتی هر سویه اولوب ساری
 عیاندر آسمانده خاکده انجمده انواری

اوپنهاندر که خلاق جهاندر، حضرت باری

منمنلی زاده - طاهر بک

طبیعی اخلال ایدن سبیلر ایکی نوعدن عبارت کورینورکه (۱) اصطلاح
 وقایفه پردازاق هوس وغیرتبله موضوعک متحمل اولمدینی تعیرات
 محتممه ایرادینه قالمشوق (۲) تصورات عالیه اربابی تقلیداً اقتسار
 فطرینک خارجه چیتارق طبیعی جبر ایلمک کبی شیلردر .

طبیعتدن محروم اولان آثار ایسه - ولوکه صنایع ادیبه نیک انک

کزیده‌لرینی، اک داپذیرلرینی جامع اولسون. نه ذوق وجدانی به و نه تعلیمه خادم اوله بیاییر. سوزدن غایه مقصود اولان بویکی مزیته خادم اولمیان آثار ایسه، اصوات عادیه دن صایلیر .

اصوات عادیه دن معدود اولان شیرر علیت ناطقه‌یه دال اولان ماهیت ادراکی تصویر خاصه‌سندن بری در . بو خاصه دن بری اولان افاده‌لرله، نظر لرده انسان تمثیل ایده من

موضوعات متحمل اولمدینی تعبیرات ایرادینه ؛ فطرتک احسان ایلدیکی درجه اقتداره قانع اولموبده تصورات عالیه اربابی تقلیده اظهار میل ایتمک نه‌ی مفید اولور ! . . .

(تعلیم ادبیات) ک شو مبحثه عائد اولان ملاحظات حکیمانه‌سی که طبیعت ایچون بردستور ادبی در ؛ آتی و جهله نقل ایلمکی وجیهه دن عدایلرزه : « بر مؤلف اقتدارینک فوقه چیتمق و کندینسی دهاعالی بر ماهیتده کوسترمک ایستوبده طبیعتی زورلدقچه یازدینی شی دائماً طیب‌میلک مزیتدن محروم قالیر .

« چونکه یازیده اعتنا تکافی، تکلف ایسه الفاظ و افکار چه رکاکتی غرابی، تعقیدی استلزام ایدر که بونلرک هپسیده طبیعتکی اخلاص ایدیحی شیردر .

« نوقیانلرک عمومی تنظیرینه نفسنده اقتدار کورمک طبیعی اثرلرک بر خاصه متمیزه سیدر .

« واقعا بیولده شیررک قولای کورینور . لکن نظیرلرینی میدانه کتیرک مشکل و بعضاً بتون بتون ناقابل که (سهل متمتع) تعبیری بونوع آثار نفیسه حقیقه بر تعریف مجمل و صادقدر .

مثال :

آفرین لطفک ای باد نسیم
 بوقدر انجق اولور فیض عمیم
 عالمی کل کبی آجدی نفعک
 ایلدک چهره ایامی بسیم
 کشورچینه می دوشدی کدرک
 یانه دن بو نفس نافه شیمم
 بیک جهان نکبت مشکی نفعک
 ایتدی بردمده جهانہ شمیم
 بوقدر نشر شمیم ایتمز ایدک
 اولسه ک طره دلبرده مقیم
 عاشقه سنجلین یار اولمز
 اولسه یاران ایله برهفت اقایم
 زلف نانه کرفتار ابد
 دل سودازده یار قدیم
 بجه در حال دل آشفته
 شانہ دن چکمز اوله زنج الیم
 شانہ دن وارایسه ازجوق المی
 آیدور چکمز اوله زنج الیم
 دردمندانه براز احوالن
 ایسون ماشطه سینه تفهیم
 اودخی حاله رحم ایتمز ایسه
 بوقیدر عدل شهنشاه کریم]

بولنده طو تدیغمز مسلك موجینجه مجامع الادبک حاوی اولدینی کتب مختلفه صردسی کلدکجه ایضاح ایدلمش شیر اولدیغندن بوجه ايله برابر اشبو طبیعک احوالیده قارئلرمن ایچون معلوم اولمش اولور.

۲۹ --- منقحیت - [منقحیت، صورت بیانی قدر کفایت ايله متناسب دوشور مکدن. تعبیر آخرله - لزوم حقیقینک تعیین ایده جکی شکل ومقدار ايله منطبق بولندیر مقدن عبارتدر. صبحی پاشامر حومک: کشینک رفیق و همراهی مرآت خصال واقعالیدر

قول حکیمانہ سی کبی

واقعا حکمت عملیه نک برقانون نحول ناپذیرخی مصور اولان بو فکر، دیگر شکل وقیافته وضع اولنهرق افاده اولنه بیلیرسه ده صورت نظمده مشهور اولان اومنقحیت وقوت واولطافت ضایع اولور. معلوم اولسونکه منقحیت، وتیره بلاغت اولان ایجاز دیمک دکلدر ایجاز کلام اونهج بیاندرکه نوعه مخصوص اولان سبک معروفی هر موضوعه هر فکره مناسب اولدینی کبی هر شخصه دخی موافق کلز مطمح نظری جامعیت مؤدادر.

اوجهتله خطابتک محتاج اولدینی دلائل اقناعیه کبی تفصیلاتدن شرک مخصوصاتندن اولان تزیناتدن ازاده بولنور.

حالبوکه منقحیت مقصد اصلییه ناچسپان اولان طفیلی فکرلری لزومسز وزائد سوزلری طرد ایلرسه ده موضوعک متحمل اولدینی تزیناته مساعددر. یعنی منقحیت اسلوب موضوعه تابع اولهرق ایجاز و مساوات کبی اطباب حسن کبی اقسام بلاغندن شمار ایدیلان صورت افاده نک جزؤ مشترک ماهیتلیدر.

بوکامبند رکہ خطا بہ مناسب کوریلان منقحیت فلسفہ ایچون موافق اولمز
 شعره عائد اولان منقحیت دخی تاریخه روا کورلمز . تاریخه عائد منقحیتہ مثال :
 قادیسیہ جیشنگ تعبیه و ترتیبہ نظر امان ایله باقیلورسه تقدم زمان
 ایله فنون ترقی ایله یکی زمانده یعنی بولندریغمز قرتده تعبیه اولسان
 اردولردن انجق تغیر ایدن اساجدن و ایجاب حاله نظراً استحکاملرک
 وضعندن واکا کوره بعض حرکاتک تناسبندن بشقه برفرق کوربله من
 ایسته رسول الله محمد علیه السلامک حجاز دیارندن از زمان ایچنده
 چیقاروب جهانیا نه موجب عبرت و باعث ابتباه و بصیرت اولان مدینت
 فاضله آناری اصحاب و قومنک افعال و حرکاتده کون کی ظاهرا ولورایدی .
 بوفیض و سعادت کتاب اللہه و سنت رسول اللہه اتباعدن حاصل
 اولدیغنه برکیمسه اعتراض ایله صحیحاً کونشک نورینی یارصه نک برقبادیله
 ستر ایتک قیلندن اولور .

فلسفده منقحیتہ مثال :

موت هادم اللذاتدن زیاده یزمله مونس و محمدم اوله جق نه واردر
 قتانه حکم اولنان بر مجرم تہکار قنی طرفه اماله نظر کدورت اثر ایسه
 هیکل هو انالک هالا کدن بشقه نه کور دیلیر؟ متمتع نعمت حیات اولدیغمز
 زمانک راز اوزون و یاخود قیصه اولسی یئنده اولان فرقی جزوی
 بزى بو خراب آباد دنیا ده ریشه کیر استقرار اولق اعتقادینه ذاهب
 ایده جک قدر برشی دکلدر .

واقعا احکام قدر جمله من حقنده یکنسیق اولیوب بعضمن نہایت
 عمرینه قدر کمال رفاه و سعادت حال ایله امرار اوقات و برجوق اولاد
 واحفاد ایچنده ترک حیات ایدر . و بعضمن هنوز شجره عمر و اقبالدن

برخوردار اولقمسزین سن عنفوان جوانیده پنجه اجل بی آمانه کرفنار
 اولوب تخایص کریبان جانہ امکان بولدمن برطاقی دخی ساحه زمینده
 یالکیز سرنمای ظهور وبرکون ایچنده متواری کنیج تاریک کور اولور؛
 یونار بعض ازهار چنزاره بکزرکه آچاملریله برابر صولوب فناپذیر
 اولمیری بیننده هیچ مسافه زمانیه اولمز هربرشخصک اجل مسامی
 خامه دست قدرتله لوح محفوظ ازلدہ مرسوم برسر مکتومدرہ.

بنابرین مدت حیاتک مقدارنده مشتبہ اولدیغمز حالدہ یشارز!
 اشبو اشتباه حلول اجل موعود حقدہ بزجه سبب تیقظ وانتباد اولق
 لازم کلور ایکن بالعکس باعث عما وغفلت اولور!

موتی مدت حیاتمکز قننی زمانه نسبت ایده جکمزی بیله مدیکمز
 جهتله بونی اصلا خاطرہ کتورمیز وحقی سن پیری یهدخی زمان حضر
 نظریله باقیز؛ اشبو منتهای حدود حیاته وصولزده آرتق رشته طول
 امل بریده مقراص یأس وحرمان اولق اقمضا ایدرسده مجبول
 اولدیغمز عما وغفلت پرده کش چشم بصیرت اولهرق نفس واپسانی
 انک ماوراسنده بروقتہ اسناد ایدرز.

اشته اولوجهله دست ساقی اجلدن جرعه نوش مات اولدیغمز
 زمانی تعین ایده مدیکمز جهتله خوف مات بزجه برامر موهوم کی
 کورینور. اشتباه مدت حیاتک درجه امتدادینه منحصر اولق لازم
 کلور ایکن اساس ماده حقدہ بزنی تأمین ایده میور دیمک اولور. (جهان
 جام وفلک ساقی اجل می. خلائیق باده نوش مجاس وی. خلاصی نیست اصلا
 هیچ کس را. ازان جام وازان ساقی ازان می) منیف پاشا

شعرده منقحیه مثال :

بر عجب سس کایردی دریندن شیبه آه
 وحدت تنفس ایلردی صانکه گاه گاه
 اشجاردن زمینه دوشن سایه کثیف
 چکمشیدی پیشکامه بر پرده سیاه
 اول ظامت عمیقته هیچی نمودده
 پرواز ایدردی دهشت ایله طائرنگاه
 تعمیق ایده ایده اوظلام شدیددی
 فکرمده حاصل اولدی بر آزنورانتباه
 برخیرک اولدی دیدم ایواه مصدری
 کتدی هوا بولنده حیاتم یازق کنه
 قمریت فعلی سویلردی لیک هی
 فریاد ایدوب ایقلم تندهرکیاه
 قاندم بو حکمه دیدم اولمش دیمک ازل
 دیدار عشق ایله متجلی بکااله
 عمرم که یاندی آتش عشقه بو آنه دک
 سودا بولنده اترم اولسون بتون تباه
 آکدم او بیوفای غریبانه اغلام
 کلدی خیالی دیدۀ کریانه اغلام

رجائی زاده اکرم بک

خطابته منقحیه مثال :

ای ناس صبر و شبات ایکی عسکر در که ابره غلبه ممکن و متصور دکلد
 بو بر حیف و اسف کونیدر . اصحاب رسول الهی یداعدایه ترک ایستد کدن
 صکره وقار و نحو تکوزدن و مروت و عاطفته تکوزدن و غیرت دلیله کوزدن

کنند و کز ده نه کوره بیلور سکنز! او یله ایسه آناری تخلیصه سعی ایدیکنز
 الله تعالی حضر تلرندن حذر ایلدیکنز که مصیر و مرجعکزدرد. بونی بویله
 بیلیککز که اشیا ی نفیسه بی ترک انجیق انفس خبیثه یه لایق و سزادرد.
 سزجه تحقق ایتدی می که دنیا زائل و فانی و آخرت دار النعم و باقیدرد.
 بیلمز میسکنز که نیجه ارواح و اشباح بودنیای ساحرهدن دار آخرته
 انتقال ایتدی. البته برکون اوله جقدر که ترک ماسوا ایدیله جقدر.
 دنیا نك مدتی غایت آزدر. او یله ایسه معاشر ارواحی تزییده سعی
 ایدیکنز. چونکه آوان رحلت تقرب ایتدی و سزك سفر بکنز واقعا
 سفر شاق و محتاج زاد و رفاقدرد. فقط تحمل و مصابرت ایلک
 «ان الله مع الصابرين» [مابنی الانشا]

بونلردخی اثریمز مقالات آتیه سنده و هربری برلی برنده ایراد اولمش
 اولمغه اشبو جهل منقوله انلری اکمال ایدوب بزه کیفیت منقحیتی تماماً
 تعلیم ایتمش اولورلر.

۳۰ — اصالت — [تعبیر و افاد نك ایتدال دن مصونیت یله فکر
 و خیالک درشتی و خستاستدن برائنه اصالت اسلوب اطلاق اولنور.
 روحی بغدادی نشیده آتیه سنده چرخ لاجوردی حقه یه تشبیه
 ایلمش شمس و قمری ایچنه قومش دهری پیر خواره قیاس ایتمش
 و او ایکی جرم اسمانی غدایه بکزمش ده برینی اقسام دیکرینی صباح
 لقمه سی یامش!

حقه چرخ لاجوردی ایچره
 بیلدیکزمی ندر بوشمس و قمر
 پیر دهرک ایکی غدا سیدر
 برینی اقسام یوتار برینی سحر

روحی بغدادی کی متحیزان شعرا دن بردانک اودرلو خیالمر،
تعبیرلردن انترازنه - آثار موجوده سی کہ حسن طبیعتی مصوردر قیامتہ
قدرشہادت ایلیہ جکی ایچون بونشیدہ سی مسامحہ یہ حمل اولتیق موافق
انصاف اولور .

ضیا پاشا مرحومک :

یانقدر او عاشقک کتابی
نظمندہ قوقاز جکر کبابی

بیتلہ نابینک :

ذلت اربابی اولور نزد الہیدہ عزیز
خلق جامعده ال اوزره کتورر پاپوشی

بیتی وچابی زاده عاصمک :

هرکسک واربوی وصلتدن دماغندہ اثر
برنم انجق زکام الود ہجرانک سنک

بیتی اوقیلندیرکہ کرک تعبیر وافادہ جہ وکرک فکر و خیال جہ اصالتدن
محروم اولان شیلردندر .

اسلوب افادہک اہم ارکانی وحتی رکن الارکانی اطلاقہ شایان
اولان اصالت - سجایای فاضلہک اک مبارک والک مقدس اولان موهوبہ
حیاہ بکزرہ مکارم سائرہک زیب اور فطرت اولمسی او کریمہ قدرتک
وجودینہ نصل عرض احتیاج ایلسہ ارکان اسلوبک مقبول حسن
طبیعت اولہ بیللمسی دخی اصلتک وجودینہ وابستہ در .

اصالت، قوانین افادہک برحاکم صاحب وقاریدر دینہ بیلیر .
اکا قرین اولان افادہلر نظرلری موقع بلند انترازنه حیران ایدرک
افکاری دخی محبوب لطافت وابتہاجی ایلر . ذل وافتقار کبی حساست

وابتذال کبی منفور طبیعت اولان شیردن منزه در. نزاکت بیانی
همیشه دلنوازانه و طور نجاتی ملاحظه و قار پناهان در.

والحاصل موضوع بحثک ماهیت و خصائصی محافظه ایدرک
نه تعییرات عادیه ایله تمکاناته اوغرامغه، نه ده ذل و افتقار ایله مستعد
حقارت اولمغه راضی اولور.

شوراسیده معلوم اولسون که حد ذاتنده ادالتدن بری اولان
افکارک درستی و خساتی صناعت اسلوب ایله اورتیلدرک پیشگاه طبیعته
دیگر هیئنده، بشقه صورتده عرض اولنه بیلور که سعیدیک افندیکن
سائل براعمایه سویلتدیکی شوقطعه:

حمله عطف نگاه ایلیان ارباب کرم
مرحمتله بکاش پاره روا کورمزمی؟
صدقه یله بنی دلشاد ایدن اهل خیری
واقعبن کوره مزسه مده خدا کورمزمی

[اونوغ آثار ادبیه دندر]

۳۱- مطابقت - [افکار و معانیکنک الفاظ و تعییرات مخصوصه لریله
بیان و افاده اولمسنه مطابقت دینور.

خاصه مطابقتک، وضوح افادیه خادم اولدینی میداننده در.
زیرا تحقق وضوح مدار اولان اسبابدن بری دخی افکار و معانیکنک
تعییر مخصوصه لریله اتیان اولتمقدر.

الفاظک معانییه مطابقتی، افاده دیگرله هر لفظ و تعییرک یرنده
ایرادی لسان عثمانییه قبول اولنان و قبولنه مساع و جواز و یریه بیه جک
اولان کلمات عربییه کنک و بر درجهیه قدر الفاظ فارسییه کنک معانی
صحیحه لرینی، قواعد اشتقاقیه لرینی و بعض اصطلاحاتی بیلمکه موقوفدر

بووقوف واحاطه دخی فقدان مطابقت نقیضه سندن علی الاکثر مصونیتته
مدار اولدمن. انکچوندرکه مسامحه و عجز ایدلییه رک. حال و مقامک مسامحه
سنه کوره - الفاظ و تعبیرات موافقه تفحص و تجزی اولنق اقتضا ایدر.
ازجه کتبخانه مشاهیره بالمناسبه بارکیر وصف اولتورکن سوبله
دینش:

« هم متکبر و غضوب و همده مطیع و مغلوب بر حیواندر ویریلان
امرہ بلا تأمل انقیاد ایدر. »

معلومدرکه لفظ متکبر اوج معناده مشترک اولان (کبر) دن
مأخوذدر. بوراده مناسبت آله حق معنا که معنویاته عائد اولنق اقتضا
ایدر. هم ایتمده استعمالی ناموافق اولدنی کی بلا تأمل کلمه سی دخی
اوله دره چونکه اصل معنای مقصود، در حال انقیاد ایلمکه سوق ایدن
حسن دیمک اوله حق، آتی افاده ایدن شی ایسه بلا تأمل کلمه سی دکل،
(بلا امتناع و یا ملامتله) تعبیر ایدر. مطابقت الفاظ و تعبیرات و وضوح
بیان و حسن افاده یه نه درجه لرده خادم اولدنی اراده ایچون بلجاسه
مثال آتی اوزرینه انظار دقت مطالعینی جلب ایدرز:

اردوگاه غایت واسع و مدور بر صحرا ایدی. وسطندن بر نهر عظیم
جاری اولوردی که ایکی یانی بویدن بوید چادر لرله زینت نماییدی. نهرک
وسط معسکره تصادف ایدن و هر طرفندن اکسز محلنه بر مزین کوبری
قورلمشیدیکه کوردیکم کی برد ابر صاف اندامک میاننه صاریش شاله بکیز تدم.
کوبری پیشکاهنده بولان سرعسکر چادر یله یانی باشنه رکیز اولانان
علم اعظم، سراپا قندیلار له دونادیلوب بری انجمله آمانه و دیگری
شفق ایچنده هلال نور افشانه بکیزردی. اما باشدن باشه قندیلار له مزین

اولان سائر چادر لر دخی بر آسمان دیکری آندیرردی سر عسکر
چادرینک پیشکاهنده نور ایچنه مستغرق بر طاق ظفر قورلدی که عظمت
شانی و فروغ لمعانی فجر شمالی یه هم عنوان و تماشاسی چون هر کس سیاله
برقیه کبی اطرافنه پویان ایدی .

آسمانه باقنجه شویله تصور ایتدمکه ارواح ملائک انجمن روزنلر
آچوب بو هنکامه سروره نکران ایدی . یا خود اول صحرا بر کلسه تانه
تشبیه اولنور ایسه چادر لر بید سر نکون و علم اعظم نهال ارغوان
اولور که قندیللر اوزرنده ژاله تصور اولنور . و طاق ظفره
طاقه یاسمن نظریله باقیلوب چراغانه شکوفه دینلور که لمعانه
بکزر برشی ارانور ایسه شکوفه لر دروننده پرورده شبتاب تخیل ایدیلور
بو حالده انجمیله زینت اطلس کردون اوکستان صفانک بر سایبان
نجوهری دینامک و دستار خضر الزیله موجود اولان عساکرک هربری
دخی اوزرنده هنوز آچلمش غنچه سیله بر نهال تازه اعتبار اولنمق
قابلدور . هله تشبیهی نه قدر زنکین اولور که عساکر تاثیر صفا ایله
اطرافه صالندینی کبی نهال دخی تحریک هوا ایله هر جنبه متایلدر .

کرچه اردوده کیمسه ایله آشنا دکلم . فقط کیمسه دن بیکنانک
اثری دخی کوردم . اوزانیه لم نصف ایله قدر اعلان شان ملت ایدن
شهر آیینک فیوضات متنوعه سیله کسب انبساط اولندقدن صکره هر کس
استراحتنه وارنجه بن دخی بر کوشه ده او یوشم . برده کوزمی آچدمکه
اردو بر جنبه چکیلوب کیمش و صحرا ده یالکیز وجود ناتوانم قالمش .
بر قاچ ساعت قدر طریق جستجو ده تکاپو ایتدمسه ده غبار پایلرینی
بیله کورده دیکمدن اوکه تصادف ایدن بر طریق طوغریلوب « القوم
قدر حلاوا والقلب مجروح » نالشریله کیدر و پیش نظارده کچن صور

خیالیه دن : واصل ایت یاره بی یار جلا بیدی ! فغانیه استمداد
ایدردم . . . . غیرت - کچل

آثار ادبیه ده، خصوصیه کلمات و الفاظی غیر مضبوط اولان و قواعد
اشتقاق عربی دخی احاطه به عرض احتیاج ایدن بزم لسانک ادبیاتده
مطابقت قانونی محافظه ایده بیلمک، ظن ایدرزکه اسلوبه قوانین سائرده
احتوا ایتدیرمکدن کوچدر .

هر اثرینه حیران اولدیغمز کمال بک افندی که انسانیتی ادامه ایدن
افاده مرام اصولنده خارق العاده بر اقتداری حائر در .
انارینک سائر لر ککیندن تمیزینه برسیده رکن مطابقتک تحقیقی اولسه
لر کدر .

از جمله شوماله باقلسون؛ عجبا الفاظ و تعبیراتندن برینک برندن
قالدیرلمسی، طبیعی الصدور اولان او بارلاق و نافذ القاب بدایع حس
و خیالک بشقه شکل و قیافنده بیان و افاده سی قابل اوله بیایرمی ؟
سزاوار تحیردر که استاد اعظمک آنارینی تصور و افکارینک
اونجه لکله حس و خیالک او علویت او بارلاقغیه برابرینه هر شخص
بر می یته بر قوتده اکلر .

حتی آنارندن هر هانکی برینه باقیلسه، احاطه مالی بر خبی تفن
و ممارسه به محتاج کبی ظن اولنور . فقط قرائسه هنوز مالوفیت پیدا
ایدن بر صبی دخی اساس فیکری اولسون اکللامده صعوبت چکمز .
بوخاصه اعجاز نما ایسه موضوع بحثک هر جهتی احاطه ایله غایت
مستحسن، غایت رنگین بر اسلوب ایله ارانه ایتمکده کی مهارت عمیقده دن
و ایجاد الفاظ و حسن انتخاب تعبیراتده کی قدرت فوق العاده دن انبعاث ایدر .

مع مافیہ دہات سانشات فیکریہ لرینی افادہ وتبلیغده بعض دفعہ
 اظهار عجز ایدر لر: شوسبیلہ کہ عظمت فکر و علویت حس و تصور لرینہ
 قارشی کافئہ المناظ و تعبیرات ک ضعیف ک ناکافی بر در جہ در کورینور .
 جائز در کہ دہاتک اکثر ضعفا طرفندن دوچار مؤاخذہ ایدلرینہ
 برسبب دخی بوسورت اولسون .

نتہ کیم (جزمی) دہ شاعر تصویر اولندیغی صرہ دہ التزام اولنان
 طرز مخصوصہ دخی بعضیلری اعتراض ایتک استمشلردی .

فقدان مطابقت نقیصہ سنک اسبابنہ کلانجہ بودہ عمومی و خصوصی
 ایکی نوعہ انقسام ایدر کہ عمومی نوعی یوقاریدہ ایما اولندیغی وجہلہ
 مسامحہ وعدم اعتنادن، خصوصی نوعی دخی زوالی دشوار اولان
 باشلیجہ ایکی شیدن عبارت کورینور: مشکلمسندلک . سجع پردازلق .
 وقدم پرورلک مشکلمسندلک دینلان سیئہ اوغیرت مفرطہ ناجاد ر کہ
 متخیلہ یہ انعطافی حالندہ باعث ذوق اولہ حق بر فیکری - قاعدہ نک
 مساعد اولمدیننہ باقہرق ماحی لطافت اولان بر تعبیرایلہ افادہ و یاشدت
 وصالبتہ مدار اولہ حق ک موافق ک کوزل بر تعبیری - ک بیگانہ
 ک درشت بر تعبیر اغورندہ فدایہ بادی اولور کہ بوسورت، کرک
 لسانی کرک نفس ناطقہ یی ضیق بردائر ایچنہ الہرق منابع ارتقای فیکری
 عقامت و جمودہ القا یلر .

[۱] - سجع پردازلق، وقدم پرورلک غیرتک فقدان مطابقتہ نہ
 مرتبہ لردہ تأثیری اولدیغی اکلامق ایچون دخی مثال آتی کافیدر :
 « میانہ لرنده ثبوتیافتہ مرکز صدق وسداد اولان ضابطہ جدیدہ
 خلوص و داد و رابطه قویہ حسن وفاق و اتحاد کہ جائینہ مقصد اصلی

[۱] تعلیم ادیبانک مشکلمسندلک بحثنہ مراجعت اولنہ .

اولان استقرار اسایش بلاد و عباد امنیه لرینی ضامن و متکفل حکمنده اولدقاری وارسته قید و اشتها ددر. بوقضیه نك علی الدوام تحکیم و تشیدی لوازمه اهتمام و ادنا مرتبه ابهام اختلال شائبه لرندن توقی به دقت و اقدام اولمق مسئله سی دولتین فحیمتین و کلا و مامور لرینک بالتمع و بالطبع ملتزم حقیقیلری اولملری ایجاب ایلدیکی [۰۰۰] بر توپاشا

۳۳ - آهنگ - [آهنگ دینلان رکن اسلوب انسجام کلامدن ناتج اولان بر ذوق سمعیدر که نفس ناطقه نك (مظروف الفاظ) اولان معانی به میل مخصوصی اوسایده وجوده کلور .

واقعا افکار و ملاحظات نه مرتبه عالی ونه درجه اصیلانه و بارلاق اولورسه اولسون لفظ که مخارجہ اعتماد ایلیان اصوات متکیفیه دن حاصلدر، تناسب و لطافتدن بری اولورسه غرام و نشاط روحه بدل مستلزم کلال و اضطراب اولور .

نته کیم عرب شاعر مشهوری منبئی :

اذما صافح الاسماع یوماً
بسمت الضمائر والقلوب

نظم رنگینله اومزبتک محاسنی : ضرب مشاهیر ادب اسندن بوالورخی :
« سامعه می زخم دار ایدن الفاظ. مزیات و افکارک لطافت و حسن تأثیرینی محو ایلر .

قول مدقانه سیله قدرنی حالده کی محذوراتی نه کوزل بیان ایتمشدر
آهنگ، آهنگ مفرد و آهنگ کلام، آهنگ تصویری به اریلیر .
آهنگ مفرد : کله لرک کر اهت سسندن رائیه شمه ق ایلر که بوخی
تسافر حرورقن جلوس و نسویننه، لفطه دیکرانه : استزاج حرورق
و تناسب اصواته وابسته دز .

تسافر حرورق که تلفظده موجب نقات و رکاکت اولان بر حال

و کیفیت ایله تفسیر اولنور. عموماً کراهت سمعی و او جهته آهنگسزلیکی موجب اولوق ضروریدر. [بویسه بالاده محل مخصوصنده بالاطراف بیان ایدلمشدر .

[آهنگ عبارته - کلامک کراهت سمعدن برائتیه وجود بولور .
 بوده اولاً - تنافر کما تندن خلوصه، افاده دیکرله حسن امتزاج کلامه
 عرض احتیاج ایلر.]

[نایباً - کثرت تکراردن مصونیتیه . ثالثاً - تتابع اضافتدن
 برائته . رابعاً - اولوب بولوب، اولدیغندن بولندیغندن و بونلره ممانلی
 افعال وادواتک محلنده استعمال اولنمسنه .

خامساً - معترضه لرك امتداد و تکرار ایتماسنه . سادساً - جمله لرن
 بیننده لفظاً و معنأ توازن و تناسب بولنمسنه و ابسته در . [که بونلرك
 برچونغی اصول فصاحتهمزده بیان اولندقلری کی برطاقیده یعنی
 رابعاً خامساً سادساً قیودی التنده اولنلرده کتب آیه ده یازلمش
 اولدیغندن اصول آهنگ عبارته معلوم اولمش اولور . و آهنگ
 تصویریه متفرع مواد مجامع الادبک سکزنجی کتابنده محرر اولوب
 وجوه بلاغت دینلان شرایط خصوصیه دخی بونی تعقیب ایدن معانی
 کتابنده یازلدیغندن انلری بوراده یازمغه لزوم کورمدک .
 ومن الله التوفیق .

برنجی کتابک صوکی

تذکرہٴ نیشا پور

(اوانجیسی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. علم قافیہ. اقسام شعر. اصول تحریر. اصول کتب و خطابت. اصول تنقید] کبی فنلری حاوی اوان کتاب اصلی اللہ ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عبارتدر

ایکنجی کتاب

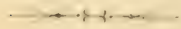
علیہ معانا

تحریری

راجن حریریہ قلمستان، نیشا پور

مجموعہ رفعت

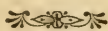
معارف نظارت جلیہ سنک فضفبار فیض و نیر

در سعادت

(قصار) مطبعہ سی — باب ثانی چاندسی نومرو ۲۵

صاحب و ناشری : کتابچی قصار

مفتاح كنوز دقايق لسانه بوكتابك هادي اوله يفي علم معايرر .
اسن الاساس ادب بودر .

مجامع الادبك برنجي جلدی اولان علم بلاغدن

ایکینجی کتاب

علم معانی

مقدم

۳۳ — علم معانی : الفاظی مقتضای ظاهره توفیق ایدرک
کلامی ایجاب حال و موقعه و مقتضیات احواله تطبیق قیلان حالات
و قواعد و اصول و فوائددن بحث ایدن علمه دینور.

الفاظک مقتضای ظاهره موافقتی ایله کلامک ایجاب حاله مطابقتی
کورمک ایچون

قدمای شعرامزک فخری مرحوم فضولینک بغداد وصفی حقتده
اولان شو :

جبذا بغداد خیرانجام جمعیت اثر
کیم اولوبدر مظهر آثار لطف کردگار
اولیا برچی دیرم زیرا که خاک اشرفی
بقعه بقعه اولیاء الله اولمشدر منار
بونده باقیدر نشان معجز فخر البشر
طاق کسری نسخه ملک ملوک کامکار
بونده باغلامش غزا شمشرینی سلطان روم
بونده صالمش سایه اقبال شاه ذوالفقار
بونده قیلمش سر حق ظاهر شهید کربلا
بونده در تحقیق صدق و کذب ایچون دارالعیار

بونده اولمش منتشر فیضی امام اعظمک
بونده بولمش بهره علم شریعت انتشار
صحن صحرا سنده بیک لیلی و مجنون جلوه کر
کوهساری اوزره بیک فرهاد و شیرین باده خوار

ایات دلنشینته عطف نظر ایدوب حال و شأنه موافق اولدیفنی
کورمک کفایت ایدر .

۳۴ — کلام : حاوی اولدیفنی کلمه لریک نسبتلری تام اولوب
مخاطبه تمام بر فائده ویره رک بشقه برسوزنه انتظار دن مستغنی قیلان
ترکییدن عبارتدر .

۳۵ — نسبت : بر شینک یا ثبوتی و یاسلی قصدندن عبارتدر که
«نسبت ثبوتیه» و «نسبت سلویه» ناملریله یاد اولنور .

کلامی ترکیب ایدن کلمه لردن بر سینک کرک نسبت ثبوتیه ایله
اولسون کرک نسبت سلویه ایله اولسون دیگر بر کلمه یه نسبت اولنسنه
«اسناد» و بولکله لردن نسبتی حاوی اولان کلمه یه «مسند» و کندوسیچون
نسبتک مفهومی ثابت و مسلوب اولان شینه «مسند ایله» دینورکه :

۱ — احمد کلدی

۲ — کوندوز آیدنلقدر

۳ — علی کلدی

۴ — کیجه آیدنلق دکلدر

جهل لردن برنجیده «کلدی» اوچنجیده «کلدی» کلمه لری ورود
نسبتی و ایکنجیده «آیدنلقدر» و دردنجیده «آیدنلق دکلدر» سوزلری

تنویر نسبتی حاوی اولدقلرندن اشبو وکدی . کدی . آیدنلقدر .
 آیدنلق دکدره سوزلری مسندا اولوب کلمک نسبتک مفهومی برنجیده
 اثبات و اوچنجیده سلب ، آیدنلق نسبتک مفهومی ایکنجیده اثبات
 درنجیده سلب اولدیغندن و احمد . علی . کوندوز . کیجه . سوزلری ده
 مسندالیهدر .

یعنی : جمله اسمیه لرده مبتدائر مسندالیه و خبرلر مسند و جمله
 فعلیه لرده فاعل و یا نائب فاعلر مسندالیه و فعللر مسنددر .

۳۶ — کلامک مدلولی اولان نسبتک خارجه مطابق و یا غیر
 مطابق اوله جفی بر نسبت وار یعنی نسبت موجوده صدق و کذب
 محتمل ایسه اول کلامه « خبر » و « جمله خبریه » دینور . و اگر اوله
 بر نسبت خارجه بولمز یعنی صدق و کذب دلالت ایتوب نسبت کندی
 نفسیله قائم اولورسه اکاده « انشاء » و « جمله انشائییه » دینور .

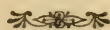
مثلا نسبت ثبوتیه اعتباریله « خواجه افندی مکتبدهدر » دینلدیکی
 زمان کلامک مدلولی اولان خواجه افندیک مکتبده بولمسی یا طوغریدر
 یا خود یا لاندز یعنی بونسبت یا خارجه مطابق و یا غیر مطابقدرکه اگر
 فی الواقع خواجه افندی مکتبده ایسه خارجه مطابق یعنی صادق ،
 دکل ایسه غیر مطابق یعنی کاذب اولدیغندن و بالعکس نسبت سلبیه
 اعتباریله « احمد اوده دکدره » دینلکده ایستر کر چلمک اولسون ایستر
 یالان اولسون افاده جه خارجه بر نسبتی اولدیغندن بوجمله لریک ایکیسیده
 خبر نوعندن برر جمله خبریهدر .

فقط نسبت ثبوتیه اعتباریله « اوکنه باق . اوصلو اوتوره » و نسبت

سلیبہ اعتباریہ « اورایہ باقہ . قیوی آچہ » جملہ لرنده کی نسبت لرك صدق
و کذب متصور اولیوب نسبت کندی نفسیہ قائم اولدیغدن بونلرده
« انشا » نوعندن برر . جملہ انشائیہ . در .

اشبو تعریفادن مستبان اولورکه کلامک متضمن اولدیغی اسناد
دخی « اسناد خبری » و « انشا » ناملریله ایکی نوعدر .

۳۷ — تعریفات سابقہ یه نظر آ کلامک ارکان اصلیه سی مسند
ومسند الیهدن عبارت ایسه ده « حال . تمیز . متعلقات فعل » دینلان
« متممات جمله » دخی مسندک تفرعاتندن اولدقلرندن مفردات اعتباریله
اول باول مسند ومسند الیه ایله متممات جمله یی نظر اعتباره الدقدن
صکره اسناد خبری وانشا احوالی بیلیمک لازمه دن اولدیغی کبی
کله لرله جمله لرك یکدیگرینه اولان « عطف وربط » مسئله سندن ظهور
ایدن « وصل وفصل » ماده سنی وکلامک ایجابنه کوره برشیته تخصیص
ایدلمسند کی « قصر » اصوانی وکلامک اوزون ویا قیصه اوله جغه
کوره لاید اولان « ایجاز واطناب » وبونلر میاننده بولان « مساوات »
سبکریخی تعلم لازم کلدیکندن اشبو فن معانی « مسند الیه . مسند .
متممات جمله . اسناد خبری . انشا . قصر . وصل . فصل . ایجاز .
اطناب و مساوات » ناملریله سکز باب اوزرینه تدوین اولندی .

باب اول

﴿مسند الیهک احوالی﴾

۳۸ — مسند الیهه عارض اولان احوال :

اولا — تقدیم و تأخیری

ثانیاً — ترك و ذکری

ثالثاً — تعریف و تنکیری

رابعاً — توصیفی

خامساً — عطف و تائیدی

سادساً — مقتضای ظاهره مخالف ایرادی

کبی باشدیجه اتی شیدن عبارت اولدغندن هر بری برر فصل
مخصوصه ادخالاً بوجه آتی تحریر اولندی.

(برنجی فصل)

مسند الیهک تقدیم و تأخیری

۳۹ — لسانک طبیعتی اقتضاسینه و شیوه سی ایجابیله نحوی

قواعدینه کوره عریدک جمله اسمیه لرنده مسند الیه مقدم مسند مؤخر

و جمله فعلیه لرنده مسند مقدم و مسند الیه مؤخر یعنی «زید قائم»

جمله اسمیه سنده مسند الیه اولان «زید» مقدم و مسند اولان «قائم»

مؤخر اولوب انجق «قام زید، جمله» فعلیه سنده مسند الیه اولان زیدک مؤخر و مسند اولان قام نک مقدم اولسی و فارسی ایله ترکیبده کرک شیوه لسان کرک قواعد نحویه مقتضیاتی هم جمله اسمیه، هم فعلیه لرنده مسند الیه مقدم و مسند مؤخر یعنی کرک «این مرد خوبست» و «احمد ذکیر، جمله» اسمیه لرنده کرک «بهار آمد» و «قیش کچدی» جمله فعلیه لرنده مسند الیه اولان «مرد. احمد. بهار. قیش» کله لرینک مقدم و مسند اولان «خوب. ذکی. آمد. کچدی» کله لرینک مؤخر اولسی یعنی نحو قواعدیه بونلرک بوصورتله ایراد ایدلمری لازمدر، انجق بعض معانی «دقیقه نک ایرادی ضمننده شونسج طبیعی به باقلمیه رق مقدم مؤخر و مؤخر مقدم اولورکه بو کبی حاللر ایجاب حال ایله اقتضای مقامه کوره یک چوق ایسه ده اک مهملری و لسان عثمانیده ده جاری اولانلری بروجه آتی بیان اولنور.

۳۰ — مسند الیه ک تقدیمی: بالاده کی ماده ده تعریف اولندیغی

و جمله مسند الیه کلامده اهم اولدیغی ایچون عربینک جمله فعلیه سندن بشقه لسان عثمانی ترکیب ایدن اوچ لسانک جمله اسمیه لرنده و فارسی ایله ترکیبک جمله فعلیه لرنده مقدم اوله رق ایراد اولنور و بو تقدیمه سبب برچوق شیر و ارایسه ده اک مهملری و لسان عثمانیده ده جاری اولانلری آئیده مندرج نکر حالدن عبارتدرکه اشبو حالاتدن:

برنجیسی: مسند الیه کلامده اصل اولدیغی جهتله عربینک جمله

اسمیه سیله فارسی و ترکیبک هرایکی درلو جمله لرنده مسند الیه ک تأخیری و مسندک تقدیمی مقام اقتضا ایتدکجه و بواسلن عدولی ایجاب ایده جک بشقه بر سبب بولمدرجه مسند الیه دایما مقدم ذکر اولنور.

مثلاً : و رجل قائم . شاه عادلست . خواجهم عالمدره . جله لرینك
ایرادی صره سنده حال و مقام بشقه برشی اقتضا ایتمدیگی و مسندالیه
اولان و رجل . شاه . خواجه . گله لرینك تأخیرینی موجب بر حال
اولمدینی صورتده و قائم رجل . عادلست شاه . عالمدر خواجهم . دیمك
جائز اوله منز . اشبو :

دوست بی پروا فلک بی رحم و دوران بی سکون

درد چوق هم درد یوق دشمن قوی طالع زبون

یبتنده ایسه عدول ایجاب ایده جك اسباب اولمدینی ایچون قاعده
اساسیه اوزرینه و دوست . فلک . دوران . درد . هم درد . دشمن .
طالع . مسند الیهاری ادات خبری محذوف اولان «بی پروا . بی رحم
بی سکون . چوق . یوق . قوی . زبون . مسند لرینه نسج طیبی اوزره
تقدیم ایدلمشدر .

ایکینجیسی : خبرك ذهن سامعه تقرر ایتمی مقصدیه مسندالیه

مقدم ایراد اولتمق لازمدر . عربیدن (ابو العلامعری) نك

وَالَّذِي حَارَتِ الْبِرِّيَّةَ فِيهِ

حَيَوَانَ مَسْتَحْدَثٍ مِنْ جَادٍ

یبتیه فارسیدن (قآنی) نك :

آن بهشت جهانیان که جحیم

ز آتش سطوت او یک شمر است

یبتنده و ترکیدن :

دانه دانه اول عرفا طره بر نایده

قطره قطره ژاله در سنبیل سیرابده

بیتده مسند الیہاری حاوی اولان مصراع اولاری سمع مخاطبہ واصل
اولور اولمز نظر دقتی خبرہ عطف ایله مصراع ثانیلری کوزل دیکلر
و بوجہتله خبر لازم انده تقرر ایلر .

اوچنجیلیسی : تعجیل مسرت قصدیلہ حسن تفاؤل ایچون مسندالیہ
مقدم ذکر اولنور . قرآن عظیم الشانده :

سَلَامٌ قَوْلًا مِنْ رَبِّ الرَّحِيمِ

آیت کریمہ سیلہ برئۃ شریفہ دن :

بُشْرَى لَنَا مَعَشَرَ الْأِسْلَامِ إِنْ لَنَا

مِنَ الْعِزَابَةِ رُكْنًا غَيْرَ مَهْمَمِ

بیتده وشاعرك :

سَلَامٌ عَلَى سَلْمَى وَمَنْ حَلَّ بِالْحَمَى

وَحَقَّ لِي لِي رِقَّةٌ أَنْ يَسْلَمَ

وفارسیدن صہبائینک :

دوست اندر رہ موافق شد دلا

شادمی باید شود در این سفر

بیتده وشیشخ سعدی مرحومک :

پیغام آشنا نفس روح پروراست
مکتوب خوش پیام نیم وصل دلبراست

بیتده و ترکیدن :

سودیکک کلدی ینه مژده لر اولسون آ کوکل
بو بهار عالمی ذوق و صفالره کچیر

بیتده و شو :

کرم ساقیء بیمنت فلک پیمانہ همت
امید و کام هم صحبت امل بزم مہیادر

بیتده و ریاضینک :

روح معنا غدای جانمدر
فیض قدسی طفیل خوانمدر

بیتده اولدنیگی کچی .

دردنجیسی : تعجیل مسائت قصدیه ابراز شامت ضمننده مسند

الیه مقدم ایراد اولنور . قرآن عظیم الشانده :

وَيْلٌ لِّلْمُكْذِبِينَ

آیله

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ

آیت کریمه لر یله ابی ثمامک :

نِفَاقِكَ فِي الْحُسُونَةِ عَنْكَ يَنِي

بَانَكَ تَسْتَطِيلُ بِحُسْنِ صَنِ

بیتنده وینه مشارالیهک :

رُوَيْدَكَ أَنْ جَهْلَكَ سَوْفَ يَجْلُوْ

لَكَ الظُّلْمَاءَ عَنْ حِزْنِي طَوِيْل

بیتنده و فارسیدن (فلکی) نک :

قضا ز جستن تنها نه روی داند ونه ره

اجل ببردن جهانها نه کیف داند ونه کم

بیتنده و ترکیدن :

جفالر عاقبت کوسه تردی تأثیرین

خراب آباءه دوندی بیت معمورم

بیتنده و باقی مرحومک :

جرعه جام بلا انجام غم بیهوش ایدوب

عاقبت قیلدی خمار درد و محنت سر کران

بیتنده و شیخ الاسلام مرحوم عارف حکمت بکک :

بهیمیت چراگاه صفادر

غم عالم نبی آدم ایچوندر

بیتنده و ریاضینک :

کوکب نحس اکبر طالع

باغ اقباله دیده باعمر

بیتنده و شاعرک :

خلقه غدر ایلیانک عاقبتی خیر اولماز

کندی بولمازه ده برکون اولور اولادی بولور

بیتنده اولدینی کبی .

بشنجیسی : ایهام قصیده در که مسند الیهک مضمونی خاطرده
 اولوب اونودلدیغنی بیاندن واکا ایمادن کنایه ایچون مسند الیه مقدم
 ایراد اولنور. عربیدن بهازیر، ك :

شوقی الیک شدید

کا علمت وازید

وکیف تنکر جبا

به ضمیرك یشهد

قطعه سیله ینه مشارالیهک :

وَحَاجَتِي فَمَسَى مَوْلَايَ يَذْكُرْهَا

فَاتَنِي لِاتَّقَاضِي مِنْكَ حِجْلَانُ

ییتنده وفارسیدن رشید و طواطک :

بخشش تو برون شده زیبان

حاجت من فزون شده زمتال

ییتنده و ترکیدن باقینک :

نقد وقت اولدی بزه اشک سفید ورخ زرد

درد و غم طالین آچمه و آتولر ایه

ییتنده و دیگر بر شاعرك :

احتیاج انسانی یر یر کزدیرر

کز من آدم اولسیدی احتیاج

ییتنده اولدینی کبی .

آلتنجیسی : تلذذ ایچون مسند الیهک مقدم ایرادی لازمدر
عربیدن قائلی معلوممز اولمیان شو :

يَالَيْلُ أَنْ الْحَيِّبَ وَأَفَى

فَشَدَّ يَالَيْلُ دَهْمَ خَيْلِكَ

بیتنده وفارسیدن شیخ سعدی مرحومک :

این خط شریف ازان بنان است

وین نقل حدیث ازان دهان است

بیتنده وترکیدن هلالینک :

چشم مستی شراب ناب ایچمش

دل بر یاندن کبابدن ایستر

بیتنده وریاضینک :

بوسه لعلی شاهد اعجاز

وقف جاوید آسماندر

بیتله شو :

عکسنک آینه سی سینه کدر

عکسنک سینه سی آینه کدر

بیتنده اولدینی کبی .

یدنجیسی : قصر و تخصیص ایچون مسند الیهک مقدم ایراد

اولنمسیدرکه بوراده اولان قصر اداتله اولیوب قصر معنوی قبیلندن

اولسی شرطدر . نته کیم عربیدن بهاء زهیرک :

وَإِخْوَكُ مِنْ شَهِدِ الْوَفَاءِ بُوَدَهْ

وَشَاكُلَا نَشْكُو مِنْ الْخُدَّ نَانِ

بیتمده و فازیسیدن قآآینک :

سخا بردست تو ختم است

سخن بر نطق من ختم است

بیتمده و ترکیدن کاظم پاشانک :

کرم اولدر که بلا واسطه دست سؤال

سائلک کیسه آمان ایده مالا مال

بیتمده مذکور فارسی بیتک ترجمه سی اولان شو :

سخاوت سنده ختم اولمش

سخنده بنده ختم اولمش

بیتمده و باقینک :

انسان اودر که آینه وش قلبی صاف اوله

سینه کده نیلر آدم ایسه کینه بلنک

بیتمده اولدینی کبی .

سکزنجیسی : ترکیده «هر» هیچ . برطاقم» و بونلرک امثالی تعمیم

ادات و کلماتنه مقارن اولان مسند الیهلر تقدیم اولنور

اسعد مخلص پاشانک :

هر کسک علمده بیک نافوقی، بیک مادونی وار

مصراعیه

برشاعرک :

هیچ برکسه بنی اغلاده ماز
مکر اول شعله وره قارشوبام قه

بیتنده وکذا:

برطاقم یولچی بوکون کلدی بوجایه اورادن
حمد اوله طافیتکدن خبر آلم هله بن

بیتنده اولدینی کبی .

۳۱ — مسند الیهک تأخیری : حال و مقام مسندک تقدیمه

مسند الیهک تأخیری اقتضا ایستدیرر یعنی بوندن اول بیان اولنان
سکز سبیه غلبه ایده جک برمناسبت کلیرسه مسند الیه تأخیر اولنور .
فقط لسان عثمانی شیوه سنده مسند الیهک کلام منشورده تأخیری همان
جائز دکادر دینه جک راده ده مخالف اصول اولوب شعرده ایسه اک
زیاده یدی صورتده جائز اولورکه اول صورتلرک :

برنجیسی : وصفی تقویه مراد اولندینی زمانده مسند مقدم ذکر
اولنوب مسند الیه تأخیر اولتمقدر . ناینک :

نور خدادر آینه جان انیا

احکام شرعدر کهرکان انیا

بیتیه ینه مشار الیهک شو :

مشرق فروز فیضدر انوار اولیا

سرمایه شهود در آثار اولیا

بیتنده وینه مشار الیهک شو :

سرمه در خاک دری حضرت محی الدینک
 کیمیادار نظری حضرت محی الدینک
 پتله نده اولدینی کبی .

ایکنجیمی : اسنادک حکمنی تشدید ایچون مسند مقدم ذکر
 اولنوب مسند الیه تأخیر اولنور . روحی بغدادینک :
 معرفتدر فصل ایدن عالمده جنسندن سنی
 ای دین انسانم اول بیلکه انسانلق نه در
 رزق مقسومه قاعدتر مالی حکمتک
 کاه حرص نوشکار ایله شکار الدن کیدر
 بیتک وعاصم چلبینک :

قابلیتدر حصول مطلبک سرمایه سی
 الده استعداد اولنجه کار کندین کوسترر

بیتک وواصفک :

مختی کندینه ذوق ایتمه در عالمده هنر
 غم وشادیء فلک بویله کلور بویله کیدر
 بیتک مصرع اوللرنده وخیالینک :

زاله لر در اشک چشم خونتقشانی بلبلک
 برک کلدر پنبهء داغ نهانی بلبلک

بیتک ونایینک :

رشک ایدر بیضه سینه بیضهء طاوس بهشت
 بند اولور زلفه سینه عقدهء زلف حورا

یتنک وینہ مشار الیہک :

کورمدی طرزینی طغرا کش ایوان فلک
چکمدی رسمنی توقیعی دیوان قضا

یتنک وینہ مشار الیہک :

دوشہ دی مهر فلک یولاری دیبالر ایله
ایتدی تشریف چمن ملکنی سلطان بہار

یتنک ہر ایکی مصرعلرندہ اولدینی کبی .

اوچنجیسی : حکم اسنادی تأمین ایچون مسند مقدم ذکر اولنوب
مسند الیہ تأخیر اولنور

شاد ایدر غمکین دلی اللہ بریوزدن دخی

فتح ایدر ہر مشکلی اللہ بریوزدن دخی

یتیلہ راغب یاشا مرحومک :

منافی ادبدر ہر طلبدہ شیوہ ابرام

آنکچون جلوہ کردر صورت نہی اوزرہ مطلبئر

یتندہ اولدینی کبی .

دردنجیسی : سبب بیانیلہ اثبات ایچون مسند مقدم ذکر اولنوب
مسند الیہ مؤخر ایراد اولنور :

احرام بی نہایہ ایله پردر آسمان

نسبت اولنسه ذرہ دکلددر بو خاکدان

یتندہ کی کبی .

بشنجیسی : تعجب وتردید موقفتندہ مسند مقدم و مسند الیہ

مؤخر ذکر اولنور :

کوکل بیللم نه شمعلک برتو افروز اولدی نورندن
که فانوس خیال سینیه صیغماز سرورندن
بیتنده اولدینی کبی .

التنجیمی : شعر بر ماددک تعریف و بیانه و یاصفنه مخصوص
اولورسه اکثر مسند مقدم مسند الیه مؤخر ذکر اولور . باقینک :

اورینور فرقه بر تاج مجوهر سنبل
اولدی اقلیم چن تحت سرور سنبل
بیتنده و ریاضینک :

اولسیدی ملک شامه شاه جم مقدار شمع
فرقه کیمزدی دائم افسر زرکار شمع
بیتنده و عاکف پاشانک :

جان ویرر آدمه اندیشه صهای عدم
جوهر جائمی عجب جوهر مینای عدم
بیتنده و نجاتینک :

آشفته اولوب سنبل دلداره بنفشه
بوز سوردی یره دردیله بچاره بنفشه
بیتنده و نفعینک :

عقد سر رشته راز نهالیدر سوزم
سلک تسبیح و سع المالیدر سوزم
بیتنده کی مطلع لریله ابتدا ایدن قصیده نرنده ورشید پاشانک :

خسته ناسته روح فرادر خاهم
ذات عیسی کبی اعجاز نامدر خاهم

وجودت پاشانك :

جسم الفاظه روان بخش ادا در خامه م
مهد علیایه صورزای ادا در خامه م

وفضولینك :

طوتشدی عشق اودینه شاد کوردیکک کوکلم
مقید اولدی اول آزاد کوردیکک کوکلم

وطیار پاشانك :

اصفك مقدارینی بیلمز سلیمان اولمیان
بیلمز انسان قدرینی عالمده انسان اولیان

ونابینك :

انشراح سینهدر کلکشت صحرا در مراد
انکشاف عقده دلدرا تماشا در مراد

وینه مشار الیهك :

کرچه زندان کیرتنك مجلس تندر کوکل
شهنشین عرش ایله روزن بروزندر کوکل

وحشمتك :

حقایق آشنای عالمه بیکانه در دنیا
عمار تیاب استغنایه بر ویرانه در دنیا

وینه مشار الیهك :

ویرکیدر نطق سخن سازمزه حسن ادا
یاراشیر شیوه آوازمزه حسن ادا

وبلیغك :

قالب هر سخن دلکشه جاندر معنی
شعر وانشاده خفی روح رواندر معنی

وینه مشار الیهک :

تیه در بار غمدن بز میده پر باده در مینا
مثال سرو سنک طغدن آزاده در مینا

وینه مشار الیهک :

فروغ بدر رخسار کله بدر تامدر مرآت
جهانده یوقسه هم رنگ سواد شامدر مرآت

وینه مشار الیهک :

جاندر معنی رنگین اکاتندر الفاظ
نشوؤ روح مضامینه بدندر الفاظ

مطالعاریله ابتدا ایدن غزل لرنده هپ بویله در .

یدنجیبسی : کیفیتی بعد الاسناد تفصیل ایچون ینه مسند مقدم ذکر
اولنوب مسند الیه تاخیر اولنور .

فضولینک :

نه لطفدر ینه کیم خطه عراق و عرب
کمال معرفت کردکاره اولدی محل
نشان رونق بغداد در بوکیم قیلمش
ظهور لطف مجدد خدای عزوجل
مصور ایلدی نقش سعادت ابدی
بساط بقعه بغداده نقش بند ازل
منور ایلدی عدلیله اولیا برجن
های اوج هنر قطب اعتدل واکمل
مبین شرع شریف نبی (محمدک)
که ذکر یدر سبب ذکر احمد مرسل

ابیاتنده اولدینی کی .

ایلمنی فصل

مسند الیهک ترک وز کری

۳۳ — علم معانی و بیانده امام اولان صاحب « تلخیص » خطیب دمشق حضرتلری تلخیصی ایضاح ایچون « ایضاح » نامیله یازدیغی بر اثر نفیسنده (مسند الیهک ترک وز کری مقاماتی او قدر چوقدرکه جمله سنی درج و ضبط ایتک مستحیلدر . بناء علیه بو کیفیت عقل سلیم و طبع مستقیم اربابنه حواله ایدرک اک مهم جهتلرینی ایراد ایله اکتفا ایلدک) بیورمش اولدیغنه منی بزده بومبجئنده شایان اهمیت اولان جهتلرینی تقریق ایدرک تحریر ایلدک .

۳۴ — مسند الیهک ترکی : ظاهر حاک کوستره جکی اقتضا اوزرینه و کلام و مقامده قرینه بولنمق شرطیله مسند الیه یدی مهم موقعده ترک اولنورکه اول موقعلردن :

برنجیسی : مسند الیه دلالت ایده جک قرینه پک زیاده واضح اولورسه عبندن احترازاً اول مسند الیه ترک اولنور . مثلاً : « خواجه افندی کلدی » ؟ « سؤالنک جوابی قاعده اوزره « خواجه افندی کلدی » یاخود « خواجه افندی کلدی » صورتلردن عبارت ایسه ده مسند الیه اولان « خواجه افندی » غایت واضح صورتله بیلنه جکندن بوراده تکراری عبث اوله جنی جهتله مذکور سؤاله جواباً یالکز « کلدی » یاخود « کلدی » دنیلدیکی و کذا طعامه حاضر لسان برچعیتده صاحب

خانه اوشاغنه خطاباً «يمك حاضر می؟» دیدکده اوشاق قاعده اوزره
 «يمك حاضر در» یاخود «يمك حاضر دکدر» ديمك لازم ایسه ده يمك مسند
 الیهنی ذکرایتمک عبث اوله جقندن جواباً حاضر در» یاخود هنوز حاضر
 دکدره دیه جواب ویردیکی کی .

ایکنجیسی : قرینه نک وضوحی حالده مجرد اختصار ایچون مسند
 الیه ترک اولور: عربیدن زهیرک:

مَوْلَى تَرَى بَيْنَ الْأَنَامِ وَبَيْنَهُ

فِي الْقَدْرِ مَا بَيْنَ الثَّرِيَاءِ وَالثَّرِيِّ

یتنک ابتدا سنده اولسی لازم کلان «هوه مسند الیهی .
 وفارسیدن:

صاحب تیغ و قلم مالک جام و خاتم
 آصف جم عظمت داور جمشید و جم است
 یتنده ممدوح اولان مسند الیهک ترکی و ترکیدن ریاضینک:

زمان عیش و شادیدر، دم اقبال دوراندر

فلک هب ایتدیکی اوضاعه شمعی پک پشیماندر

یتنک مصرع اولنده معناً «زمان زمان شادیدر» وقت دم اقبال دوراندره
 ایکن قرینه دلاتیله اختصار ایچون «زمان ایله وقت» مسند الیهلرینک
 ترکی کی .

اوچنجیسی : تنظیم قصد اولدینی و مسندن تمامی معنی منقهم
 اولدینی تقدیرده مسند الیهک شاننه تعظیم و علو کعبنه تکریم ایچون

اول مسند الیہ ترک اول نور. عربیدن شیخ سعدی مرحومک مقدمه
کستاننده واقع :

شَفِيعُ مَطَاعِ نَبِيِّ كَرِيمٍ
قَسِيمٌ جَسِيمٌ بِسِيمٍ وَسِيمٍ

بیتیلہ مشار الیہک :

بَلِّغِ الْعُلَى بِكَمَالِهِ
كَشِّفِ الدُّجَى بِجَمَالِهِ
حَسَّنْتَ جَمِيعَ خِصَالِهِ
صَلُّوا عَلَيْهِ وَآلِهِ

قطعه سنده حضرت فخر کائناتک اسم سعادت لری نیک و فار سیدن ینہ شیخ
سعدی مرحومک :

کاهی ز سبک چشمه آب آورد بدید
کاهی ز آب چشمه کند سبک زره سا
کاهی ب صنع ماشطه بر روی خوب روز
کلیکونه شفق کند و سرمه رجا

قطعه سیله ترکیدن جناب نایبک :

عجب وضع ایلمش بوبارکاه حکمت آمیزی
که کمتر صنغنی درک ایلینجہ پیر اولور برنا
بنای انتظام دین و دنیا یاه ایدوب آلت
زبانہ نطق و یرمش گوشه و یرمش قوت اصفا

قطعه سنده اسم جلیل خدانك دلالت مسند اليه اينه منفهم اولسى جهته
تعظيماً لسانه تذکیر اولنماش اولدینی کبی .

دردنجیسی : ذم و تحقیر قصیدرکه مسند اليهك فضاحت
وشناعتدن ویا سائر برحالدن طولای ذکری کره عد اولنوب تحقیر
ایچون اول مسند اليه ترك اولنور . عربیدن بر فنا قبیله حقنده اولان
شو :

قَوْمٌ إِذَا أَكَلُوا أَخَفُوا كَلَامَهُمْ

وَاسْتَوْتَقُوا مِنْ رَنَاجِ الْبَابِ وَالْدَّارِ

ییتده مسند اولان قبیله اسمنك وفارسیدن :

هزاران فتنه می آورد زمانرا

که نتواند یکی را چاره عالم

ییتده مستحق محج اولان ذات اسمنك و ترکیدن تیمورنك حقنده
سویلنمش اولان شو :

نه شامت ایله کلدی کله مز اولسه یدی

بیقدی ویرانه ید دوندردی بومعموره لری

ییتده مسند اليه اولان اسم تیمورك ترکی کبی .

بشنجیسی : تخصیص ایچوندرکه مسندك مفهومی انجق مسند اليه

مخصوص اولدینی صورتده اول مسند اليه ترك اولنور و بونده ایکی شق
وارد :

شق اول : خصوصیتك حقیقی اولسیدر « خالق لما یشاءه وفعال

لما یرید» کبی که بو خصوصیتلر جناب حقه محقق اولدیغندن بورالرده مسند الیه ایرادینه حاجت یوقدر.

شق ثانی: خصوصیتک ادعائی اولسیدرکه مخبرک ظننه کوره اوشی اکا مخصوص دیمکدر. بو حالده مسند الیه ترک اولنه بیلور. عربیدن ابوالطمحانک:

أضائت لهم احسابهم ووجوههم

نجوم سماء کلاً انفتت کواکب

یتتک ایکنجی مصرعی اوانده مسند الیه اولان قبیله اسمنک ترکی وفارسیدن عنصرینک:

خلق عالم سرتسر دانسد همین

راست می گوید همیشه عادلست

یتتده مسند الیه اولان مدوحک اسمنک ترکی و ترکیدن:

یکانه منبع لطف و عنایت، مرحمتدرکیم

عباداللهه آبا سبیله اجدادندن اشفقدر

یتتده ینه مسند الیه اولان مدوحک اسمنک ترکی بوقبیلدندر.

التنجیسی: مکالمات و مخاطباتده حسب الزوم مسند الیهک

ترکیدرکه بوندهده باشلیجه درت شق واردر.

شق اول: مسند الیهک استماعندن مخاطبک قلبنده تأثرک آرما

مسی مطلوب اولان محله اول مسند الیه ترک اولنور. مثلاً برینه

سودیکی برذاتک وفاتی سویلندیکی صروده «فلان وفات ایتمش»

دیمکنن ایسه « بچاره خسته من عاقبت وفات ایتمش » دیمک وبوکا
مشابه طرزده اداره لسان ایلمک کبی .

شق ثانی : حین حاجتده مسند الیهک مضمونتی انکار قولای
اولمق ایچون اول مسند الیه ترک اولنور . مثلاً : حضاردن برینه دائر
ایکی کشتی بینده دم سوزی کچکده « شو آدم نه آچقدر » دیه جک
برده یالکز « نه آچقدر » دیمک کبی که :

نه لر ایتدی بکا کورسه ک

او تانمز الحق عار لائمز

نشیده سی ده بو قبیلندر

شق ثالث : مسند الیهک ذکر یله فرصتک فوتی لازم کلان موقعده
اول مسند الیه ترک اولنور . مثلاً : برخر سزی تعقیب ایدن بر ذات
دیگر لرندن استعانه ایچون « شوقاچان خر سزدر طوتیکز » دیه جک
اولسه وقت ضایع ایتمش اوله جفندن « شوقاچان » مسند الیهندن ترک
ایله « خر سزدر » دیه فریاد ایتسی کبی .

شق رابع : ضیق مقام مناسبیله مسند الیهک ترکیدر . مثلاً بر
خسته یه نصاسک دیلدکه یالکز « خسته » دیمسی کبی که عرییدن :

قَالَ لِي كَيْفَ أَنْتَ قُلْتَ عَلِيلٌ

سَهْرٌ دَائِمٌ وَحَزْنٌ طَوِيلٌ

یاتی کوزل بر مثالدرکه « المعلیل » دیه جک برده « آه بی خذف
ایتشدر .

یدنجیسی : کتم ایچوندرکه مسند الیهک حاضر وندن اخفاسی
لازم کلدکده اول مسند الیه ترک اولنور عربیدن :

قَالَ لَتَرْبَ مَعَهَا جَالِسَةً
لَوْ قَفَّتِي هَذَا الَّذِي أَرَاهُ مِنْ
قَالَ فَتِي يَشْكُو الْغَرَامَ عَاشِقُ
قَالَ لِمَنْ قَالَتْ لِمَنْ قَالَتْ لِمَنْ

قطعه سنک مصرع اولنده کی قانتک فاعلی اولان مسند الیهک
وفارسیدن خواجه حافظک :

کفتم آه از دل دیوانه حافظ بی تو
زیر لب خنده زنان کفتم که دیوانه کیست

بیبتک ایکنجی مصرعنده کی کفتمک فاعلی و ترکیدن :

دیدم بر التفات ایله بکا باری یوزم کولسون

دیدم باش اوستنه اولسون دعا ایله رقیب اولسون

بیتمده دیدی نک فاعلی ترک ایدلمشدر

۳۶ — فائده ۱ : بر عبارتک جمله اولاسنده مذکور اولان

مسند الیه جمله ثانیه ده وسائرده ترک اولنوب عطف علی المسند

ویا خود خبر بعدا خبر اصولار یله ایراد کلام ایتمک اصول ادب اقتضاسند ندرکه

کمال بک مرحومک «دور استیلا» نام اثرنده واقع شو :

«سلطان سایم : فاهتی طوله مائل، اوموز لرینک آراسی غایت واسع،

وجودینک نصف اعلاسی نصف اولندن قیصه، باشی جسمیم، قاشلری
چاتیق، یوزی مدور و قمر می بیقلری چهره سنه غریب بر هیئت
ویرر حالدہ بیوک برارسلان کبی، آغزی ایری، چککه کیکی واسع،
وقور بر قهرمان ایدی.

عباره سنده عطف علی المسند و ریاضینک شو:

ریاضی سن نه لازم تا بودکلو خود فروش اولوق

شه عالی منش هم نکته داند هم سخت داند

بیتمده خبر بعد الحبر اصولیه حمل ثوابیده کی مسند الیهل ترک

اولن شد.

۳۵ - فائده ۲ : مسند الیه بر فعلک فاعلی اولوب ده ذکر

ایستامدیکی حالدہ معلوم صیغہ می مجهوله تبدیل اولنور و بوسبیه مبنی
مقامات عالییه یازیلان محررات و انزلله ایدیلان محضابراتده و بومثللو
عالی ماده لرك شفاهاً و یا تحریراً تحکیمه سنده تعظیماً لسانهم فعللارک فاعلارندن
عبارت اولان مسند الیهل ترک اولنورق افعال مجهول صیغہ لریله ایراد
ایدیلور و بوسبیه مبنی درکه مقامات عالییه یازیلان محرراتک بالالریله
القابنه و ظرفلری اوزرلرینه اسم یازلیوب غائب صورتنده ادا اولنور.
مثلاً:

۱ - حیدودلر صلب اولندیلر

۲ - طرف عالیلرندن آنان امرله یایلدی

۳ - حضور عالی ریاستینا هیلرینه

۴ - دولتو افندم حضر تلی

کبی که بونلردن برنجیده حیدودلرک دفع مضرتی اشراب اولندیغندن
 صلب ایدنلرک ذکرینه حاجت اولمدینی وایکنجیده (سزدن) دیمک سوء
 ادب اوله جفی جهتهله انک ایرادی ایستلمدیکی و اوچنجی ایله
 دردنجیده اسم ذکر ایتمامکده تعظیم موجود اولدینی ایچون انلر ترک
 ایدلمش وصور مذکوره ایله ادا عادت اولمشدر.

۳۶ - مسند الیهک ذکری : مسند الیه کلامک ارکان اصلیه سندن

اولدیغندن ترکی موجب اولان و بوندن اول بیان ایدیلان احوال دن
 بشقه هر بر یرده ذکر طبیعیدر. انجق بالاده کی اوتوزایکنجی ماده ده
 بیان اولدینی وجهله ذکر لزوجم قطعیمی حذفی احوالی کبی تماماً
 تقدیر ایدیه مدیکندن بوراده ذکرینی موجب اولان احوال مهمه دن
 اهم اولان سکز صورت بروجه آتی بیان اولندی

برنجیمی : مسند الیه کلامده اصل اولدینی ایچون ذکر عبث

اولیان و حذفی اقتضا ایده جک ضرورت قطعیه بولنیمان هر بر
 محله ذکر اولنور.

ایکنجیمی : احتیاطاً ذکر اولنور یعنی قرینه دلالتیه ترکی قابل
 اولدینی حالده ترک ایدیه رک التزاماً ذکر ایدیلورکه بوده (شهادت .
 استنطاق . تقریر) مثللو یرلرده اجرا اولنور . مثلاً : (شوسندده محرر
 اولان بیک غروش بور جک میدر ؟) سؤالنه (اوت) یاخوده (خیر) : بیک یاخود
 (بور جدر) ویا (بور جم دکدر) جوابی کافی ایکن تقریری تقویه ایچون
 (اوت اوسندده محرر اولان بیک غروش بور جدر . یاخود دکدر)
 صورتنده مجبیه سویاتمک لازم اولدینی کبی .

او چنجیسی زیاده ایضاح و تقریر ایچون ذکر اولنور .
قرآن عظیم الشانده :

(اُولَئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ)

آیت کریمه سنده واقع ایکنجی اُولَئِكَ و فارسیدن فردوسینک :

عمر کرد اسلامرا آشکار

عمر کرد بنایش استوار

ییتده ایکنجی (عمر) ک ذکر کی .

دردنجیسی : بالخاصه تعظیم ایچون ذکر اولنور . قرآن عظیم الشانده :

أَنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ

آیت کریمه سنده کی اسم جلالک و فارسیدن شیخ سعدینک :

پیغمبر آفتاب منیر است درجهان

واصحاب ستارگان بزرکند و مقتدا

ییتده پیغمبر و ترکیدن بر نعت شریفده کی :

محمد خواجه عالم چراغ دود امتدر

وجود اقدسی بو کائناته عین رحمتدر

ییتده اسم مقدس نبوی ما قبلک دلالتیله تصریح اولنمیه رِق ادای کلام
قابل ایکن بالخاصه تعظیم ایچون ذکر اولنمیه دردر :

بشنجیسی : هر گاه ذکر اولنمیه در . هر ییدن امام زین العابدین

حضرت تریچون شاعر شهر فرزدق قصیده مشهوره سنده کی :

اللَّهُ فَضَّلَهُ قَدَمًا وَشَرَّفَهُ

جَرَى بِذَلِكَ لَهُ فِي رُوحَةِ الْقَلَمِ

بیتده اسم جلال و فارسیدن عسجدینک :

خدا آیات فرقاترا بجزیریل

فرستاد و پیمبررا وحی کرد

بیتده اسم خدا و ترکیدن :

یا رسول الله سنی الله لسان قدسه

مدح ایدوب لولاک ایله قیلمش سنک قدرک عیان

بیتده ینه اسم جلال تبرکاً ذکر اولنمشدر. چونکه مقصوده

بو تبرک اولسیدی انلری تذکار ایتیه رک ینه عینی معناده افاده مرام

قابل ایدی. فقط بو صورتله هم تبرک ایدلمش هم ده مألر تقویه اولنمشدر.

التنجیسی : تحقیر قصدیه ذکر اولنور. عربیدن :

تَمِّمُ بِطَرِيقِ الْوُجُوهِ اَهْدِي مِنَ الْقَطْرِ

وَلَوْ سَلَكَتْ سُبُلَ الْمَكَارِمِ ضَلَّيْ

بیتده تمیم و فارسیدن فردوسینک :

منش کرده ام رستم داستان

و کرنه خری بود در سیستان

بیتده رستم و ترکیدن نفعینک سهام قضا سنده واقع ایاتدن شو :

عجب ار قالمدی عرصه معناده دخی

هر ایکی جملهده بر قجه چیقار میدانه

بیتده قجه نك ذکر محضا تحقیر ایچوندر.

یدنجیسی : تلذذ ایچون ذکر اولنور. عربیدن مجنونک :

بِاللّٰهِ يَا ظِيَّاتِ الْفِصَاعِ قُلْنَ لَنَا
لَيْلَى مَنْكُنَّ أُمَّ لَيْلَى مِنَ الْبَشَرِ

بیتده ایکنجی لیلی و فارسیدن صهبائینک:

پیام آمد ز کوی جان و جان آمد
پیام اینست که با او ماروان آمد

بیتده ایکنجی پیام و ترکیدن فضولینک:

گرچه جانان دن دل شیدا ایچون کام ایسترم
صورسه جانان بیلمزم کام دل شیدا نه در

بیتده ایکنجی جانان محضا تلذذ ایچون مذ کوردر.

سکزنجیسی : محبت و موآنسه ده اطالهء خطاب ایله شرف لذتی
تمدید ایچون ذکر او انورکه بویله برلرده مسند البهی لو احقیله برابر
ذکر ایدوب سوزی او زاتمق امور مستحسنه دندر . نته کیم قرآن کریمده
« قال وماتلك بيمينك يا موسى قال هي عصاى »

آیه کریمه سنده خطاب جناب عزته یالکمز «عصای» دیمکه
اعطای جواب حضرت موسی علیه السلام ایچون قابل ایکن شرف
مخاطبه بی تمدید ایله تزید تلذذ ایچون «هی» مسند البهی و فرماتنی آورده
زبان مفاخرت ایلمشدر .

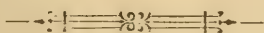
فارسیدن ملا فاخرک:

هاندم خاطر م پرسید یازم کفتم از شوقی
اگرچه خسته بودم عافیت می داد این پرسش

بیتله ترکیدن :

نچون بویله صرار مشسک دیدی جانان دیدم بنده
فراقکدن سنک بویله صرار دی عاشقک روی

بیتنده اولدینی کبی .

اوچنجی فصل

مسند الیهک تعریف و تنکیری

۳۷ مسند الیه ایجار حاله کوره یا معرفه اوله رق ادا اولنور
ویا خود نکره اوله رق ایراد ایدیلورکه عریبک الف لام ایله تعریفی
وتنوین ایله تنکیری کبی حالات ترکیبه مزه تطبیق اولنه مدیغندن بوراده
توفیقی ممکن اولانلری جمع ایله بروجه آتی تحریر ایلدک :

۳۸ مسند الیهک معرفه اولسی : مسند الیه « اضمار . تسمیه .
صله . اشارت . اضافت » کبی بش صورتله معرفه اولورکه اول صورتلردن :

۳۹ اضمار ایله تعریف : مسند الیهک حکماً ذکر ی سبق ایلدیکی
حالده ضمیر ایراد ایله تعریف اولنمقدر . عریبیدن :

هوالبحر من ای النواحی آیته

فلجینه المعروف والجود ساحله

بیتده «هو» وشو:

أَنْتَ الَّذِي تَنْزِلُ الْأَيَّامَ مِنْزِلَهَا
وَمَعَكَ الْأَرْضَ مِنْ حَسْفٍ وَزَلْزَالٍ

بیتده «انت» وشو:

وَمَنْ تَارِكُونَ لِمَا سَخَطْنَا
وَمَنْ آخِذُونَ بِمَا رَضِينَا

بیتده «و نحن» لر و فارسیدن فیضی هندینک:

من براهی میروم کانجا قدم نامحرم است
در مقامی حرف میگویم که دم نامحرم است
ما اگر مکتوب ننویسیم عیب مامکن
در میان راز مشتاقان قلم نامحرم است

قطعه سنده کی «من» و شیخ سندی:

گر سفتی زبانی دراز کند
که فلانی بفسق ممتاز است
فسق مای بیان یقین نشود
او با قرار خویش غماز است

قطعه سنده کی «او» و ترکیدن نضینک:

بن بو حالله تنزلی ایدردم شعره
نیلم قور تیله هم طبع حوسنا کمدن

بیتده «بن» و عا کف باشانک:

بز بو مختکه هستی به کوچکدن کلدک
یوقسه کیم ایلر ایدی ترک کهن جای عدم
یتنده «بز» وینه نفعینک :

سن اولسهک اولزدی کشاده دل عالم
ای ماحصل سرّ معمای زمانه
یتنده «سن» و سنبلزاده وهینک :

شب میلادی روز روشن آسا نور ایله مملو
او بر بدر معالدرکه قدری بویله اعلادر
یتنده «او» ضمیر یله مسند الیه تعریف اولمشدر .

• تسمیه ایله تعریف : مسند الیهک کندوسنه مخصوص
اسمله ویا کنیه ویا لقبه معرفه قلنمیدرکه استعماله کوره ایکی نوعدر :
نوع اول : اسمله تعریفدرکه بونکده ایکی شقی وارددر :

شقی اول : ذهن سامعه در حال احضار ایچون مسند الیهی اسم
مخصوصیه ذکر ایتمکدر . قرآن عظیم الشانده :
« قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ »

آیت کریمه سیله قصیده برئهده :

مُحَمَّدٌ سَيِّدُ الْكَوْنِینِ وَالثَّقَلِینِ

بِیْنِ وَالثَّقَلِینِ مِنَ عَرَبٍ وَعَجَمٍ

یتنده کی «الله و محمد» الفاظ مبارکسی وفارسیدن :
دست ارتهیست جوهر انسان چه میکند
انکشتری چونیست سلیمان چه میکند

بیتیلہ ترکیدن :

کلوب موسیٰ عضا القسا ایدنجہ

سراپا سخر و ساخر باطل اولدی

بیتنده « سلجان و موسیٰ » اسم شریفلرینک ذکر کی .

شق ثانی : تلذذ ایچون ذکر ایدرکه بالاده مذکور اولان :

بالله یا ظیبات القاع قلن لنا

لیلای منکن ام لیلی من البشر

بیتنده اولدینی وهراسانده امثالنک بولندینی کی .

نوع ثانی : کنیه و لقبه تعریف و تصریح ایدرکه ترجمه مزده کنیه

اصولی اولدیغدن بونی بالکنز عربجه به مخصوص صدر دیه بیلوروز . اندوده

اوج شق واردرکه بوشقاردن :

شق اول : لقب و کنیه نک معناسنه کوره تعظیم ایچون اول لقب و کنیه

ایله مسند الیهی تعریف ایدر لر . نته کیم ابوفراسک :

وَمَا سَأَرَ سَيْفُ الدِّينِ سِرْنَا

كَمَا هَيَّجَتْ أَسَادًا غَضَابًا

بیتیلہ عمرو بن معدة نك :

كَفَاكَ أَبُو الْفَضْلِ عَمْرٍ نَدَى

مَطَالَمَةُ الْأَمَدِ الْكَاذِبِ

بیتنده مذکور «سيف الدين . و ابو الفضل» کی .

شق ثانی : لقب ویا کنیہ نك معناسنه كوره تحقیر ایچون مسند الیہی
اول لقب ویا کنیہ الیہ معرف قیل مقدر . عریدن ابن النبیك :

رَأَتْ بَنُو الْأَصْفَرِ الْأَعْلَامَ طَالِعَةً

وَالنَّقْعَ يَرْمِدُ عَيْنَ الشَّمْسِ فَاحِمَةً

پیتندہ کی «بنو الاصفر» کی

شق ثالث : کنیہ ویا لقبك صلاحیتی حالتدہ کنایہ قصدیچون
اولور . ابولہب کنیہ سنك ذکر کی .

۱ صله الیہ تعریف : مسند الیہی اسم موصول للرایلہ تعریفدرکہ

مواقع جریانك المہملری بروجہ آتی بیان اولنہ جق بدی صورتدن عبارتدر

برنجیسی : مسند الیہی صلہ دن بشقہ برحال الیہ تعریف ممکن

اولیان محلدہ اول مسند الیہ صلہ الیہ تعریف اولنور .

اول ذات کہ دون بزملہ برابر ایدی بیوک برعالمدرہ دیمك کی کہ

اکتیریا مکالماتدہ وبعضا فاعل وعاملی بیلنمیان آثار عتیقی تعریفدہ

استعمال اولنور . عریدن :

واجهشت للنوآباز لما ریتہ

وڪبر للرحمن حين رآنی

فقلت له ابن الذين عهدتم

حوالیک فی امن وخفض زمان

فَقَالَ مَضَوْا وَاسْتَوْدَعُونِي بِالادهم

ومن ذالذی یبقی علی الحدان

قطعه سنه واقع «ابن الدین» و فارسیدن :

خاک شد انکس که درین خاک زیست

خاک چه داند که درین خاک چیدست

بیتده «انکس که» و ترکیدن :

بو عالم فانیده صفائی اول ایدر کیم

یکسان اوله نزدنده آکر ذوقی و آکر غم

بیتده «اول» و :

آنلر که ویرر لاف ایله دنیا به نظامات

بیک درلو تسیب بولنور حانه لرنده

بیتده «انلر» مئللو .

ایکنجیسی : تصریحی مستهجن اولان مسندالیه صله ایله تعریف

اولمقدر . «اول شی که سیددن چیقار آبدستی بوزار» دینلدیکی کبی .

اوجنجیسی : زیاده توصیف ایله تقرب مراد اولسان محله

مسندالیه صله ایله تعریف اولنور . شکرچی زاده نک :

شول عرق کیم اول کل اندامک یناغدن چیقار

سلسبیلک عینیدر فردوس باغندن چیقار

بیتده اولدینی کبی .

دردنجیسی : مخاطبه تنبیه ایچون مسندالیه صله ایله تعریف

اولنور . عربیدن عبده ابن الطیبک :

انّ الذی ترؤنهم احوآ نکم

یشفی غلیل صدورهم ان تصرعوا

بیتیه فارسیدن شیخ سعدینک :

آنکس که توانکرت نمی کرداند
او مصالحت تواز تو بهتر داند

بیتنده ترکیدن :

اول کیمسه المذن اولور آزاده که ایلر
غم نغمه سنی نغمه شادی و مسرت

بیتنده اولدینی کبی .

بشنجیسی : وجه خبرک بناسنی تأمین ایچون مسندالیه صله

ایله تعریف اولنور . عربیدن عبده ابن الطیبیک :

انَّ التَّيَّ ضَرَبَتْ يَنَاءَ مَهَاجِرَةٍ
بِكُرُوفَةِ الْجُنْدِ غَالَتْ وَدَهَاغُولِ

بیتیه فارسیدن کلیمک :

آنکس که مایه دار بود خودنمای نیست

هرکز کسی کلی بسر باغبان ندید

بیتیه ترکیدن ناینک :

اول هر ساعت کولردی چشم کریانم کوروب

اغـلار اولدی حالمه بی رحم جانم کوروب

بیتنده اولدینی کبی .

التنجیسی : مسندالیهک شاننه تعظیم ایچون صله ایله تعریف

اولمقدر . عربیدن فرزدقک :

انَّ الَّذِي سَمَكَ السَّمَاءَ بِنَالِنَا
بَيْتًا دَعَاؤُهُ اعْرَضَ وَاطْوَلَ

بیتله ترکیدن نابینک :

کیمکه مکرزن دنیایه زبون اولمز ایسه
زرمکاه فلکه مرد کلور مرد کیدر
بیتده اولدیعی کبی .

یدنجیسی : آخرک شاننه تعظیم ایچون ینه مسندالیه صله ایله
تعریف اولتور . قرآن عظیم الشانده :

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا شَعْبًا كَانُوا أَهْمَ الْخَاسِرِينَ

آیه کریمه سیله ترکیدن ریاضینک :

مکرکیم عدل و دادک نشوؤ صهای عشرتدر
سرورندن ایدر کریمه اوکیم دورکده کریاندر
بیتده موصول اولان مسندالیهلر آخرک شاننه تعظیم ایچوندر .

۴۲ — تئیه : سعدالدین قنازانی حضرت تلمی « مسندالیهک

صله ایله تعریفی بر جوق حالاتده جاری اولوب بو واسطه ایله یک
کوزل ادالر حاصل اوله جغندن کافه سنی تذکیر قابل اوله محبوب ارباب
ذوق سلیمه براققی لازم کلیر « بیوردیغنه نظر آ بوراجقده ذکر اولنان
یدی صورتی مثال کبی قبول ایدوب اکا کوره ایجابنده تطبیقه غیرت
اولنسی لزومنی تنیه ایدرز .

۴۳ — اشارتله تعریف : حسب اللزوم مسند الیهی اسم اشارتله
تعریف ایتک اصول شعر وانشاده زیاده سیله جاری اولوب بویابده
سعدالدین تفتازانی حضرت تلیزینک قوللرینه کوره برچوق صورتله ایفا
وبو واسطه ایله پک چوق نکتتلر ادا اولنه بیله جکندن محل استعمالی
ارباب طبع سلیمه ترک ایله بوراجقده الک مهم اولان درت صورتی بروجه
آتی تحریر ایلدک :

برنجیسی : زیاده تمیز ایچون مسند الیهی اسم اشارتله تعریف
اصولیدرکه عربیدن — فرس ادبایی نزدنده « ادیب ترک » شهرتیه بنام
اولان — ابن الرومینک :

هَذَا أَبُو الصَّقَرِ فَرْدًا فِي مَحَاسِنِهِ
مَنْ نَسَلَ شَيْبَانَ بَيْنَ الضَّالِّ وَالسَّمِّ

بیئله فارسیدن مؤمنک :

کتاب نیست که میخواند او بمکتب خوبی
کند حساب شهیدان خویش دفترش است این
بیئده و ترکیدن ناینک :

بوخاکک پرتوندن اولدی دیجور عدم زائل
عمادن آجدی موجودات چشمن توتیادر بو
بیئده واقع « هذا و این » ایله نهایتکی « بو » کی .

ایکنجیسی : سامعک غباوتنه تعریض ایله ایقاظ ایچون مسند الیه
اسم اشارتله معرفه قیانونر. عربیدن فرزدقک :

أُولَئِكَ آبَانِي فِجْنِي بِمَثَلِهِمْ
إِذَا جَمَعْتُمْ يَا جَرِيرُ الْمُجَامِعِ

بیتله فارسیدن

قاصدی مژده بیماری اغیار آورد
آکه ای یار که نه مژدهست و ولی دامت این

بیتده و ترکیدن نایبک :

صاقین ترک ادبدن کوی محبوب خدادار بو
نظرکاه الهیدر مقام مصطفادر بو

بیتده واقع « اولئک » این بو، کی .

اوچنجیسی : بیان حال موقعدده مسند الیه امم اشارتله تعریف

اولنور . غریبدن ینه فرزدقک :

هَذَا الَّذِي تَعْرِفُ الْبَطْحَاءَ وَطَشَهُ

وَالْبَيْتَ تَعْرِفُهُ وَالْحِلَّ وَالْحَرَمَ

هَذَا ابْنُ عِبَادِ اللَّهِ كُلِّهِمْ

هَذَا النَّقِيُّ النَّقِيُّ الطَّاهِرِ الْعَلَمِ

قطعه سنده کی « هذا » لرك اوچی و فارسیدن :

این آن بویت که از کوی دلارا

برآمد باصبا مارا روان داد

بیتده کی « این » و ترکیدن :

بواول حکمت شناس علامه فضل آشنادرکیم
 یاننده طفل ابجد خوانه بکزر بوعلی سینا
 بیتده کی «بو» کی .

دردنجیسی : مشارالیهک بعض صنعتله توصیفندن صکره انی
 ایما ایچون مسندالیه اسم اشارتله ادا اولنور . فارسیدن قرالدینک :
 اختر بسحر یا به بنا کوش تو کوهر
 یاشبنمی افتاده بربک سمنست این
 بیتله ترکیدن عزت ملانک :

امان بیلمز فغاندن بی خبر فریاددن غافل
 او یخشیلر که سودم هر بریسنندن یماندر بو
 بیتده کی «این ایله بو» کی .

۴۴ اضافتله تعریف : مسندالیهی برشیئه نسبت ایچون
 اضافتله تعریف ایتمک اصولی دخی مقتضای شیوه افاده دندرکه بونده
 دخی طرق مختلفه اولوب اک مهملری بروجه آتی بیان اولنان بش
 صورتدر . بونلردن :

برنجیسی : اضافندن بشقه برصورتله ادا ممکن اوله میان مجلدر .
 «غلامزید . بنده فلان . بکک کوله سی . دیمک کی که مثلا : «بوکون
 کیم کلدی؟» سؤالنه «فلانک اوغلی فلان» کلدی دیمک کی .
 ایکنجیسی : اختصار ایچون اضافتله تعریفدرکه :

هَوَاىَ مَعَ الرَّكْبِ الْيَمَانِيْنَ مُصْعَدٌ
جَنِيْبٌ وَجَلْمَانِيٌّ بِمَلَكَةٍ مُوْتَقِيٌّ

پیتندہ کی اضافت بوقیلدندر۔

اوجنچیسى : تفصیلی متعذر اولان شیئی اجمال ایچون اضافتله
تعریف ایتمکدر۔ نته کیم :

بَنَوْا مَطَرٍ يَوْمَ الْلِقَاءِ كَأَنَّهُمْ
أَسُودَ لَنَا فِي غَيْلِ خَفَانِ اشْبَلِ

پیتندہ کی اضافت بوقیلدندر۔

دردنجیسى : مضاف ومضاف الیهدن برینک شاننه تعظیم ایچون
اولور۔ فارسیدن:

هم عدورا تربیت کرد هم حصارش ضبط کرد
شد بلطف حق «شه عالم» مؤید اینجین
پیتیه ترکیدن سرورینک:

اهل سیف آلدی عریشوی ایردی اللهدن مدد
قبه عرشه قلیج آصدی «جنود مسلمین»

پیتندہ اشارت اولنان اضافتله مضافک شاننه تعظیم ایچون اولدینی کبی .

لشنجیسى : مضاف الیهدن برینی تحقیر ایچون اولور .
چیش سردار دایر اقدام ایدنجه یک نسق
«جسم منحوس» عدوده قالمدی جانندن رفق .

پیتندہ کی اضافتله مضافک تحقیر اولدینی کبی .

۴۵ مسند الیهک تنکیری: مسند الیهده اصل اولان معرفه اولوق ایسه ده بعضاً نکره دخی اولدیغندن بورا جقده کیفیت تنکیرینی مطالعه ایده جکز:

اولا شوراسی معلوم اولسونکه: ترکیه نکره بحی عربی به موافق دوشمز. چونکه: عربیده برتنوین مقام قرینه سی ودالات حال ایله افراد وانواعه، تعظیم وتحقییره، تفضیم وتکثیره وامثالی شیلره دالات ایدوب نکره به برچوق معنالر ویرر. حالوکه: ترکیه ده بوخاصه اولمیوب نکره لر صیغه لر یله ادا اولنور. یعنی تنکیر ایچون ادات کتوریلوب «برکویلو. بر آدم. برصوی. بردرلو» دینور.

ثانیاً شوراسی ده بیلنسونکه: عربینک اشوتنوین خاصه سی فارسیده دخی یوقدر وبونک اولمدینی ادبای فرسیجه مصدق ایکن «ابن کال» مرحوم (فارسینک باسی عربینک تنویننه مقابل اوله رق اوراده تنوینک ویردیکی معانی بی بوراده بانک ویردجکنی) ادعا ایدرک اولسایده «دقائق الحقائق» نامیله برده رساله یازمش ایسه ده تماماً فهم وادراکی قرائن محلیه وموقعیه به منی اولان برطاقم امثله به بنا ایدوب مدعاسنی حقیله انبات ایده مامش اولدیغندن خاصه مذکورده نکره فارسیده ده اولمدینی آکلاشلمشدر. بناء علیه مسند الیهک تنکیری مسئله سنده بوکتایده یالکیز قواعد عثمانیه مقتضاسی نظر اعتباره آلهرق بروجه آتی مواد یازلمشدر.

۴۶ لسان عثمانیده مسند الیهک نکره اوله رق ایرادی بالاده کی مادده اشارت اولندینی وجهله قید مخصوص ایله اولوب انجق ایجاب

حال و مقتضای ظاهر ایله بعض حالاتده برطاق معانی القاسی ممکندر.
 اک مهملری بوجه آتی بیان اولنان آتی حالدر. بونلردن:

برنجیسی: علی الاطلاق وحدت ایچون اولمیدر. «بوکون سزه
 کیم کلدی، سؤالنه یالکیز بر آدم کلدیکنی بیان ایچون برکتی کلدی»
 دیمک کبی.

ایکنجیسی: تصریح نوعیت ایچوندر. «اقشامه نهیمک وار» سؤالنه
 «بردرلویمک وار» کبی.

اوچنجیسی: دلالت قرائتله تفخیم ایچون اولور.

بردرده ایتدی کیم بی (بردر) مبتلا

یا تمدن العیاذ ایله ایلر کدر بلا

یتنده کی معترضه دروننده اولان بردر کبی.

دردنجیسی: دلالت قرائتله تصغیر ایچون اولور.

التفاتک قیمتن ادراک ایله شکر ایله کیم

بادشاهک برسوزی احیا ایدر بویله سنی

یتنده واقع (برسوزی) کبی که بوراده برسوزیدن مراد برکوچک

سوزی دیمکدر. یعنی بادشاهک برکوچک سوزی سنی احیا ایدر بو

التفاتک قیمتنی بیلده دائما شکر ایت دیمکدر.

بشنجیسی: ینه قرینه دلالتله مدح و تعظیم ایچون اولور.

برلطفی وارکه هر کیم اولورسه ایدر اسیر

برجودی وارکه مرده فقره ویرر حیات

التمجیسی: ینه قرینه دلالتیه ذم و تحقیر ایچون اولور.
برحالی وارکه اوغلنه دکنفرت ایتدیرر
برطبی وارکه دشمن ایدرخیر خواهنی
یتنده اولدینی کبی.

دردنجی فصل

مسند الیهک توصیفی

۴۷ مسند الیهی آجیق و پارلاق کوسترمک ایچون اوصاف
ولواحقاتیله برابر ذکر ایتمک دخی اصول ادب اقتضاسنددرکه بونکده
اک مهم جهتلی بر وجه آتی بیان ایدیلان بش صورتدن عبارت
اولوب بونردن:

برنجیسی: مسند الیهی کشف و ایضاح ایچون اوصافیه برابر یاد
ایتمکدر. مثلا: «جسم» دنیلدیکی حانده هندسه شناسان ایچون عرض
طول عمق صاحبی بر ماده اولدینی معلوم ايسهده اخره کشف
ایچون «عرض و طول و عمقی اولان جسم» دیمک کبی که عربیدن:

الْأَلْمَعَى الَّذِي يُظَنُّ بِكَ الظَّنَّ

نُ كَانَ قَدْ رَأَى أَوْ قَدْ سَمِعَا

یبتنده مخدوف اولان هوه مسند الیهی بوصورتله توصیف اولمشدر .

ایکنجیسی : تخصیص ایچون مسند الیه بر شیده توصیف اولنورکه اکثریا مشترک الاسم اولان شیرلی تفریق ایله تخصیص مقابله بو اصول مستعملدر . مثلا : (صلاح الدین) احمدیه بر چوق ذوات بولنور انجق تخصیص ایله تعریف ایچون ملک مشهور صلاح الدینی (صلاح الدین ایوبی) صورتیله وصف و تعریف ایدر لر . نته کیم شمس القادرینک :

وَأَنَّ جَلَالَ السِّيَاطِي لِلْهَدَى

كَكُوكِبٍ عَلِمَ بِالضِّيَاءِ يَتَوَقَّدُ

یبتنده امام سیوطی حضرتلری و فارسیدن و صافک :

شئیده توكه محمود غزنوی شب دی

نشاط کردوشبش جمله برسمور گذشت

یکی برهنه درش شب سر تنور کزید

سر تنور بران مستمند عوز گذشت

صباح نعره بر آورد و گفت ای محمود

شب سمور گذشت و شب تنور گذشت

قطعه سنده سلطان محمود غزنوی و ترکیدن :

خاقان عثمانی نسب فرمانده روم و عرب

ثانی محمدخان که هب دنیا به ویردی انتظام

اوچنجیسی : مدح ایچون مسند الیه توصیف اولنور :

اول شهنشاه عدالت پیشه کیم

ایلدی احیا بو ملک و ملتی

بیتمده اولدیغی کبی ،

دردنجیسی : ذم ایچون مسند الیه توصیف اولنور . . نته کیم

سنبلزاده وهبی مرحومک شو :

بر الای شاعر نامنتظم و بد مخلص

نظم رسوایی ایله ایلدی رسوای سخن

نیجه نا اهل و کدا طینت و سائل مشرب

جری سرمایه ایدر اینسه املائی سخن

ابیاتیله سرورینک :

آلدی حمد اولسون عریشک قلعه سن اهل جهاد

منهز مدر ، جیش ملعون ، قاچدی کلز بعدازین

بیتمده اولدیغی کبی .

باشنجیسی : تأکید ایچون مسند الیهک توصیفیدر .

دونکی کون بایرام ایدی عاشقلمه

حمد اوله کوردک او شوکتلی کونی

بیتمده « دون » دیمک کافی ایکن کون لفظیه تأکید ایچون او صورتله

ایراد اولنمشدر .

۴۸ - فائده ۱ : مسند الیهک توصیفی حقنده بیان اولنان احوال

خمسده دن فضله اولدرق لسان عثمانی حقیقده دها بر طاقم فوائد قواعد واردرکه اسمائز قواعدینک مؤسسسی اولان فاضل یکانه دهر دولتو جودت پاشا حضرت تلی مذکور فوائدی « بلاغت عثمانیه » نام اثر بی نظیر لرنده یک کوزل جمع ایتمش اولدیغندن تعمیماً لغائده بزده انلیری اجمال ایدرک بو مقامه درج ایلدک . شویله که :

نوع اول : « وصف ذاتی » یعنی موصوفک کندی صفتیدر .
بالاده مذکور مثالرده اولدینی کبیدرکه بو دخی اوچ شقدر :
شق اول : بالاده مسبوق عادی صفتلردر .

شق ثانی : ضمیر وصفی استعمالیدر . « اودهکی بازار چارسویه
اوماز » ضرب مثلنده اولدینی کبی .
شق ثالث : فرع فعل استعمالیدر .

روزکارک اوکنه دوشمین آدم یوریلور

مصرعنده و « مکتوبی یازان » . « یازیلان مکتوب » فقره لرنده
واقع « دوشمین . یازان . یازیلان » فرع فعللری کبی .
نوع ثانی — « وصف سببی » درکه موصوفک کندی صفتی اولیوب
بلکه برصفت اعتباریه درکه بو دخی ایکی صنفدر :

صنف اول : بر شیئی مضافنک وصفیه توصیف ایتمکدرکه
بونکده باشایجه ایکی شقی واردر :

شق اول : عادی صفتلرک استعمالیدر . « یوزی قاره اولان
حریف » کبی که بوراده قاره صفتی اساساً بوزک وصف ذاتیی ایکن

انك سبيله صاحبي اولان حریف توصیف اولمشدر. «صاحی اوزون
برقز» و «قویروغی قیسه برکدی» ترکیبلی ده بوقیلدندر.

شق ثانی: فرع فعل ایله توصیفدرکه «توبلری قیویر جق کوبک»
و «قویروغی کسک کدی» ترکیبلیله:

طالی یار اولانک یار صارار یاره سنی

مصراع مشهورنده اولدینی کبی.

صنف ثانی: فاعلی متعلقات فعلدن برینک وصفیله توصیف

ایتمکدرکه بوده صیغه صله استعمالیله اولور

«بیلدیکم ذات. عطیه ویردیکم آدم. اورج طوتدیغمز آی»

ترکیبلیله جودت پاشانک:

تجلی خانه خولیاده قالدی جودتانا محق

باقوب مرآت رخسازینه حیران اولدیغم برلر

ییتنده اولان «بیلدیکم. ویردیکم. طوتدیغمز. اولدیغم» صله لریله

اولان توصیفلر کبی.

۵۹ فائده ۴: بالاده کی فائده ده محرر اوچ صورتده اولان

صفتلر بعضاً جمله اوله رق ایراد اولنوب فارسیدن مأخوذ اولان «که»

اداتیله موصوفه ربط اولنورلر

اوماهیلرکه دریا ایچره در دریایی بیلمز لر

مصراع مشهورنده «دریا ایچره در» انار دریا ایچنده در دیمک

اوله رق ماهیارک وصف ذاتیسی اولان بر جمله اولوب که ایله ربط

اولنشدرکه طویل الذیل صفتلرده اکثریا بو اسلوب ربط جاری و ادبیاتمزدده زیاده سیله مستعملدر .

۵۰ فائده ۳ : بالاده کی ایکی فائده ده بیان اولندی بی وجهله ترکیب وصفیلر تعریف و تنکیردن عاری اوله رق افاده اولندقلری کبی بعضاً ادوات مخصوصه ایله تعریف و تنکیر اولنمق خواصنی دخی جامه درلر . یعنی اداتله معرفه و نکره اولورکه بروجه آتی الهمم جهتلری تعریف اولندی شویله که :

وصفک تنکیری : آتیده بیان اولنه جق بش صورتله اولور که بونلردن :

برنجیسی : ترکیب وصفی عربی و فارسی ترکیبی ایسه ابتدا سنه ادات تنکیر کلور . « برمایح الوجه ذات . برشاهد عادل ، کبی .

ایکنجی : ترکیب وصفی ترکجه ایسه بشقه بر سبب اولمدینی حالده سنه ابتدا سنه ادات تنکیر کلور . « برکوزل آت . برککیش خانه ، کبی .

اوچنجیسی : ترکجه ترکیب وصفیلرده موصوفک شاننه اعتنا و اهتمام لازم کلیرسه ادات تنکیری تأخیر لازم کلور . « کوزل برآت . اعلی برسلاح ، کبی .

دردنجیسی : ترکجه ترکیب وصفیلرده ادات تفضیل و یا ادات مبالغه ایله ایراد اولنان برلرده صفتلر ادات تنکیر اوزرینه تقدیم اولنورلر . « بک کوزل برآت . دها کوزل برسلاح ، کبی .

بشنجیسی : که اداتیه ربط اولنان صفتلرده ادات تنکیر دائماً مقدم کلور « برشی که . برذات که . برکیسه که کوزلدر » دینلدیکی کبی .

وصفك تعريفی : ادات تعريفن معدود اولان « او . اول »
اداتلرینك استعمالیه اولور و بونلر هر حالده مقدم ایراد اولنورلر .
« او شاهد عادل . او كوزل آت . اول خانة معمور » کبی .

۵۱ فائده : بعضاً تعمیم ایچون و بعضاً قبیحی ستر ایچون
موصوف حذف اولنور و دنیایه کن کیدر « ترکیبده تعمیم و » سییلدن
چیقان نجسدر ، ترکیبده قبحندن ایچون موصوفلر محذوفدر .

بشجی فصل

مسند الیهک عطف و تآکید

۵۲ — مقتضای حاله کورد مسند الیهی بعضاً عطف و بعضاً
تآکید اقتضا ایدرکه بونلرک اک مهم احوالی بروجه آتی اجمال ایلرک .
مسند الیهک تآکید : سامعک غفلتی دفع ایله تقویة معنا
ضمننده مسند الیهی تآکید اقتضا ایدرکه باشلی جهتلی آتیده محرر بش
وجهدن عبارتدر :

برنجیسی : مسند الیهک مدلوانی تقریر ایچون تآکید ایتمکدر .
فارسیدن صائبک :

بخونم زد تا باقلم شدنا دستش
بری روی که می بردم بمکتب من کتابش را
بیتده کی « من » ایله و ترکیدن :

چیچکار آجدی بلبلر ترنم ایلدیوب دیرلر
 بهار ایردی بهارای عاشق شوریده چیق سیره
 بیتنده کی ایکنجی « بهار » ایله مسند ایله تا کید اولندیغی کی
 ایکنجیسی : مجاز توهمك دفعی ایچون مسند ایله اسم تجرید
 ایله تا کید اولغور .

فصل انکار ایده جك الفتی آخر ایله
 انی اغیار ایله بن دون کیجه کندم کوردم
 بیتنده مسند ایله « کندم » اسم تجرید ایله تا کید اولندیغی کی .
 اوچنجیسی : سهوی دفع ایله عدم شمولی ایچون تا کید اولغور .
 « بوکون بزم قومشو علی افندی حجازه کیدیور » ترکیبده کی
 « علی افندی » ایله اولان تا کید کی .

دردنجیسی — ایضاح ایچوندرکه مسند ایله بشقه برصورتده ذکر
 اولندقدنصکره اسمیده ذکر ایتمکدر « برادریکز کلدی . سودیککز
 فلان کیدی » دیمک کی .

لشنجیسی : مسند ایله ذکر ایتمکدنصکره (یعنی) ایله تفسیر ایدرک
 تا کید ایتمکدر قدامان برشاعرك :

شاه عالیء زمان یعنی جناب محمود

ایلدی دولتی احیایاشسون چوق بیلر

بیتنده اولدیغی کی .

۵۳ — مسند الیهک عطفی : کلامی اختصار ایله حسن
 منسبتی ایچون برمسندده برقاچ مسند الیهی عطف ایتمک اصول ادب

اقتضاسنندنرکه بوده « و . دخی . ده . هم » کبی اداتلر اجرا اولندی کبی بعضاً ادات عطف اولیهرق معناً عطف اولنور .
 « بوکون خواجه ومعاون افندیلر بزه کلدیلر » و « دون خواجه افندیده معاون افندیده درسده بولندیلر » و « بوسنه هم بقدای هم چاودار هم آریه چوق اولدی » یا خود « بوسنه آریه ده بقدایده چاودارده چوق اولدی » وامثالی کبی که بونک برنوعیده زیرده ومسندک ترکی فقره سی اولان مادهده بیان اولنه جنی کبی امور نسیه کلامی ده دخی ذکر اولنه جفندن بورا جقمده بو قدر که اکتفا اولندی .
 اداتسز عطف ایسه اکثریا امور مخاطبه ده جریان ایدن احوالده واقع اولوب تیاترو رساله لرنده بو صورت اختیار اولنور . مثلاً « سکا دیورم ! احمد ، حسن ، حسین ، علی ، ولی ، نورالدین کیده جک . عمر ، حلمی ، سلیم ، عبدالله ، قاله جق آکلا شلیممی ؟ » کبی .

التنجی فصل

مسند الیهک مقتضای ظاهره مخالف ایرادی

۵۶ . بعض یرلرده مقتضای حال مقتضای ظاهره مخالف اولوب کلامی مقتضای حاله توفیق ایجاب ایدر که اولوقت مسند الیهی مقتضای ظاهره مخالف ومقتضای حاله موافق اولهرق ایراد ایتک لازم کلور . یعنی انادن طوغمه کور بر آدمه بر شیئی اشارت ایدوب « شونی کوریور میسک » دیمک مقتضای ظاهره مخالف سوز سویلمک ایسه ده

او اعمی استہزایہ شایان آدماردن اولورده برشی حقدہ عناد ایدرسہ اورادہ مقتضای حال ا کا بویله برسوز سویلنمسنی ایجاب ایتدیررکه بوبابده کی احوال مشهوره بروجه آنی بیان اولنور.

برنجیسی : عظمت شانہ مبنی متکلمک مفرد متکلم ضمیری برنده جمع متکلم ضمیری وکذا اخره یعنی مخاطبه اظهار تعظیم ایچون مفرد مخاطب ضمیری یرینه جمع مخاطب ضمیرینک استعمالی کی .

فرمانلرده « بن » یرینه « بز » دنیلک وبر بیوک ذاته « سن » دیه جک یرده « سز » دیمک کی که امثالی پک چوق اولدیغدن باشقه جه مثال نحر یرینه لزوم کورلمدی .

ایکنجیسی : کلامک مابعدینی استماعه سامعده شوق حاصل ایتدیرمک ایچون مسند الیهی اظهار ایتیموب اضمار ایتمکدرکه بوخصوص بالکنز ضمیر غائب صورتنه مخصوصدر :

حق بکا بندن قریب اما بن اندن پک بعید

مصراعنی شو :

اول بکا بندن قریب اما بن اندن پک بعید

صورتنده ادا ایتمک کی .

اوچنجیسی : ظاهر مقتضاسیله مسند الیهک اضمار لازم ایکن اظهار ایتمکدر . بونده اوچ شق واردر :

شق اول : بالخاصه تمیز ایچون مضمیر مظهر اولمقدر :

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ

آیت کریمه سنده واقع ایکنجی لفظه جلال کبی که وهو الصمد
دنیلمک مقتضای ظاهر ایکن اثبات تمیز ایچون او صورت جلیله
اوزره ایراد اولمشدر.

صنعی در برصانعک اشبو پرند نیلکون

نقشی در بر نقش بندک بو مصنع پر نیان

بیتنده « پرند نیلکون » ذکر اولندقد نصکره « مصنع پر نیان »
ایرادینه لزوم اولیوب ضمیر ایله ادا ممکن اولدینی حالده تمیز ایچون
اولوجهله ایراد اولمشدر.

شق ثانی : تمکن ایچون ضمیر متکلم یرنده اسم ظاهر کتیرمکدر
• الامیر یا امرک بکنذا ، دیمک کبی یعنی بیوک بر ذات « بن بویله امر
ایدیورم ، دیه جکی یرده « امیر بویله ایدیور » دیمک کبی که هر اسانده
بوصورتله جاریدر واکثریا نطقلرده بویله سویانور مثلا برمشیر عسکره
« بن بویله امر ایدیورم ، دیمزده « مشیر یکز بویله امر ایدیور » دیر .
شق ثالث : استعطاف ایچون ضمیر متکلم یرنده اسم ظاهر
کتیرمکدر . عر بیدن :

الْهَى عَبْدُكَ الْعَاصِي آتَاكَ

مُقْرًا بِالذُّنُوبِ وَقَدْ دَعَاكَ

بیتنده « انا » یرنده « عبدک » دینلمسی کبی که بونک دیوانلر مزده امثالی
بک چوق اولدیغنی بیان ایله تفصیلندن صرف نظر ایدرز .

دردنجیسی : استهزا ایچون مسند الیه مقتضای ظاهره مخالف

ایراد اولونورکه بر اعمایه « کوردیکک شی پک کوزلدر » و یا خود صاغر
آدمه « ایشدیکک سس نه محرق آوازدر » دیمک کبی .

بشنجیسی : دعا و طلب مر حنده متکلمک نفسنی غائب مقامنه تنزیل
ایله کلامی ادا ایتسیدر . عریدن بالاده مذکور .

الهی عبدک العاصی اناک

مقرأ بالذنوب وقد دعاک

بیتله ترکیدن فضولینک :

یارب بلای قیده فضولی اسپردر

اولبی دلی بودام کدورتدن ایترها

بیتده اولدیغی کبی .

۵۵ فائده ۱ : مقتضای ظاهر خلافته ایراد کلام یالکیز مسند

الیهک خلاف ظاهره مخالف ایرادینه مخصوص اولیوب بعض نکات
ولطائفه مبنی دیگر موقعلرده دخی واقع اولورکه اک مهم و مشهور لری
بروجه آتی بیان اولنور :

برنجیسی : متکلم و مخاطب و غائب صورتلرندن برینک محاند
دیگرینی استعمال اتمکدرکه بوکا « التفات » دیرلر . تفرعاتیله برابر
تفصیلات لازمه سی ایشبو کتابک اوچنجی مبحثنی ترکیب ایدن علم
بدیعه ذکر اولنه جغندن بوراده تفصیاته حاجت کورلمدی . انحق برمتال
ایرادی فائده دن خالی اولیه جغندن روحی بغدادینک خطابدن غائبه
رجوع التفاتی حاوی اولان :

خاك اول كه خدا مرتبه كى ايله على
تاج سر عالمدر او كيم خاك قدمدر

يىتى ايراد ايلدك .

ايكنجه جيسى : تحقق وقوعنه تنبيه ايچون مستقبلى ماضى ايله ادا در .
مثلا باى حال اوله جق بر ايش ايچون « او ايش اولدى يتدى » ديمك
كبي كه بودخى اشبو كتابك ايكنجه مبحثى اولان علم بيانده بيان
اولنه جغندن بوراده تفصيلندن صرف نظر اولندى .

اوچنجيسى : كلامى متكلمك مرادى اوليان معنايه حمل ايله
جواب ويرمكدر . نته كيم مقام تهديدده « باق بن سكا نه يابه جغم » دين
برذاته « لطفكيز معلوم عالمدر افدمدن عنایت بكارم » يولنده جواب
ويرمك كبي كه « سزه لايق اولان لطف ايتمكدر فنالاق ايتك شانكزه
دوشمز ، ديمكدر .

دردنجيسى : سائلك سؤالنه موافق جواب ويرميوبده حالنه مطابق
جواب ويرمكدر . مثلاً پرهيز ايله مكلف اولان برخسته « صو بوره كى مى
ايودر يوقسه پوف بوره كى مى ، ديه سؤال ايتسه اكا قارشو :
« طيب شهریه چور باسنى توصيه ايتدى بوكون انى اكل ايديكز
باقه لم يارين نه ديه جك » يولنده جواب ويرمك كبي .

لشنجيسى : بر شينك سببى سؤال ايدنه اول شينك فائده سنى خبر
ويرمكدر كه « بلو طلردن ياغمور نصل حاصل اولور ، سؤالى ايراد ايدن
امى بر آدمه قارشى « ياغمور فيض وبركته خادمدر » ديوبده « سكا
حكمتدن دم اورمق لازم دكلدر » اعتراضى اشراب ايلمك كبي .

التنجیسی: کلامك اجزا سندن برینی دیگرینك مقامنه قویوب مقتضای
ظاهره مخالف ایراد ایتمکدرکه بوکا «قاب» دیرلر مثلاً «پارمنی یوزوکه
کچیردم» دیمك لازم ایکن «یوزوکی پارمنه کچیردم» دینور.

باب ثانی

مسندك احوالی

۵۶ کلامك ایکی رکن اصایسندن بریمی اولان مسند حقنده
دخی مسند الیهده اولدینی کبی :
اولا - تقدیم و تأخیری
ثانیاً - ترك و ذکر
ثالثاً - تأکید و توصیف
رابعاً - تعریف و تنکیری
خامساً - اسم و فعل اولسی
احوالی تدقیق اقتضا ایتدیکنندن بوبایده بروجه آتی بش فصل
ترتیب و تحریر اولندی

تفصیل اول

مسندك تقدیم و تأخیری

۵۷ باب اولك برنجی فصلنده بیان اولندی و جهه کلامك

نسبح طبعیسی اعتباریله عربینک جمله اسمیه سیله فارسی و ترکینک جمله اسمیه و فعلیه لرنده مسند هر حالده مؤخر اولق لازم کاورسه ده باب مذکورده مسند الیهک تأخیرینی موجب اوله رق بیان اولنان احوالدن بشقه برطاقم حاللر دها واردر که تقدیم و تأخیری بادیدر . بورآده ده انلرک اک مهملرینی بروجه آتی تحریر ایلدک :

مسندک تقدیمی : مسندک تقدیمی موجب اولان اسبابک باشلو .
جهلری آتیده محرر اوج صورتدر .

برنجیسی : استفهامی دفعه اشعار ایچون مسند مقدم ایراد اولنور . عربیدن :

کیف زید ابن عمر

• مصرعیله ترکیدن حاذقک :

کیمدر بو روزکارده آسوده حال اولان

تاریخ سرگذشت سلف ازیر مدهدر

بیتیه نجیفی نک :

وارمیدر مهرجهان آراده بو وجه حسن

ماه تابانم نظر قیل ایشته خورشید ایشته سن

بیتنده اولدینی کبی .

ایکنجیسی - مسند الیه تخصیص ایچون مسند مقدم ایراد اولنور .

قرآن عظیم الشانده :

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ

آیت کریمه سیله فارسیدن صائبک :

خشمست خوردن من و عیب است پوششم
اینست از زمانه لباس و غذا مرا
بیتله فضولینک :

رز نیست سیم نیست کهر نیست لعل نیست
خاک است شعر بنده ولی خاک کربلاست

اوچنجیسی - مسند الیهک استماعنه شوق حاصل ایتدیرمک ایچون
مسند مقدم ذکر اولنور : عربیدن ؛

ثَلَاثَةٌ تُشْرِقُ الدُّنْيَا بِهَجَّتِهَا
شَمْسُ الضُّحَى وَأَبْوَابُ حَقِّ وَالْقَمَرِ

بیتنده و ترکیدن ضیا باشانک :

بر در ضیا فساده تحقیق ایله تصور
واری یوغی جهانک هپ امر اعتباری

بیتله نوعینک :

ناز ایدر کلمز کنار عاشقه اول دلربا
سویلنور دیلرده اما بردلارادر کیدر

بیتنده اولدینی کبی .

۵۹ مسندک تأخیری - کلامک ترتیب طبیعیسی اوزره مسند

دنیلان رکن کلام هر حالده مؤخر اولدیغندن بونک تقدیمی و یا خود
مسند الیهک تأخیرینی موجب اولوب بوندن اولکی ماده ایله برنجی
بابک فصل اولنده بیان اولنان مجبوری حاللر تحقق ایتدیک مسند
دائما مؤخر واقع اولغله بونک ایچون دها زیاده تفصیلاته لزوم یوقدر .

فصل ثانی

مسندك ترك و ذكرى

۶۰ کلامك بر ركن مهمى اولان مسندك هر حالده مذکور اولسى طبعی اولوب انجق بعض حالاتده ترکی موجب اسباب ظهور ایستیکی و بعض یرلرده ده ذکرى قطعی الوجوب اولدیغی جهتله بوراده ده بروجه اتی انلری تدقیق و تحریر ایلدک :

۶۱ مسندك ترکی : کلامده و حال و مقامده قرینه موجود اولدیغی صورتده بروجه اتی ایکی حالده مسند ترك اولنور .

برنجیسی : قرینه نك بك زیاده وضوحی حالده مسندك تکراری عبث اوله جفندن اختصار کلام ایچون اول مسند ترك اولنور . مثلا : بر یازینك صاحبه « بونی کیم یازدی » یولنده واقع اولان سؤاله « بن یازدم ، دیمک لازم ایکن قرینه نك زیاده وضوحی جهتله یالکیز « بن » دیمکله اکتفا اولندیغی وجودت پاشا حضر تلرینك :

خوبان بی وفا کبی دهر دسیسه باز

ناز اهلنه نیاز ایدر اهل نیازه ناز

بیئتک نهایتده « ایدر » مسندینك ترکی کبی .

ایکنجیسی : ضیق مقام مناسبتیله مسند ترك اولنور . عریدن

متینك :

قَالَتَ وَقَدَّرَاتٍ اِسْفَازَارِي مَنْ بِهِ

وَتَهَدَّتْ فَاحْيِيهِ الْمَتَّهِدُ

بیتده اولدینی کی .

۶۲ فائده ۱ : ایکی ودھا زیاده جله لرده مسند عینی اولوق لازم کلورسه یالکز جله نك برنده ایراد اولسوب دیگر لرنده ترك اولنق مقتضای اصول بلاغتندر .

دل بابه بابل کله کل خاره طولاشدی

مصر عنده اولدینی کی که بومصر عنده اساساً دل بابه طولاشدی . بابل کله طولاشدی . کل خاره طولاشدی « صورتی لازم ایکن ایکی برده کی طولاشدی لر ترك ایدلمشدر . فارسی دن اورینک :

راحت وهستی ورنج نیستی

برشما وبرمایک حال بگذشت

بیتده ترکیدن :

نملو اشکمدن زمین نملو اونمدن آسمان

مصر عیله شو :

زن مرده ، جوان پیره ، کمان تیرینه محتاج

مصر عنده اولدینی کی .

۶۳ فائده ۲ : بعض یرلرده قرینه نك دلالتیه یالکز مسند ویا مسند الیه دکل ایکیسی بردن ترك اولنورق متممات جله دن برینک ایرادیه ادای مرام اولنور . مثلاً : « بوایش نه ایله حاصل اولور »

سو آنک جوانی « بواش ہمتکزلہ حاصل اولور » صورتندہ اولق لازم کلورکن قرینہ پک زیادہ واضح اولدیغندن ہم مسندو ہم مسندالیہ ترک اولنہرق یالکیز « ہمتکزلہ » دیمکک کافی اولدینی کی .

۶۴ مسندک ذکرئ : مسندک ذکرئ ہر حالہ طبعی ایسہدہ بروجہ آئی بش صورتدہ مطلقا ذکر اولنوب ترک ایدلمک لازمدرکہ بوصورتلردن :

برنجیسی : کلامدہ اصل اولدینی ایچون ذکرئ عبث اولیان وحذفہ لزوم قطعی کورلمیان ہر بر محلدہ ذکر اولنمسیدرہ . کچن مثاللردہ اولدینی کی .

ایکنجیسی : حذفہ قرینہ وار ایکن احتیاطاً ذکرئ لازمکلان محللردہ مذکور اولمسیدرکہ اکثریا استنطاق واستمشاداندہ بوکا دقت اولنور . مثلاً : برشاهدہ « فلانی کیم جرح ایتدی » سؤالی ایراد اولندقدہ شاهد دخی جارحی بیلورسہ « فلان » دیمسی کافی ایکن احتیاطاً اوشاهدہ « فلان فلانی جرح ایتدی » دیدیرتمک لازم اولدینی کی .

اوچنجیسی : تہدید ایچون مسندک ذکرئ لازمدرہ . مثلاً : « بو آدمی کیم دوکدی » سؤالنه ضارب طرفندن یالکیز « بن » دیمک کافی ایکن ایقاع تہدید ایچون « بن دوکدم » دیمک کی کہ « نہیابہ بیلورسک ایشته بن دوکدم » معنائی اشراب ایلہ ایقاع تہدید ایدلمش اولور .

دردنجیسی : تبرک و تعظیم ایچون مسند ذکر اولنور .
مثلا : «دنیایی کیم یاراندی، سؤالنه یالکیزجه «الله دیمک کافی
ایکن تبرکاً و تعظیماً» دنیایی حق جل و علا حضرتلری یاراندی» دیمک
کبی .

بشنجیسی : افتخار ایچون مسند ذکر اولنور .
مثلا : «بوشقی بی کیم طوتدی، سؤالنه یالکیزجه «بن، دیمک طوتان
آدم ایچون کافی ایکن ابراز افتخار ایچون «بن طو تدم، دیمسی کبی .
۶۵ تذیه : مسندک ترک و ذکر ی بوراده تعداد اولنان احوال دن
بشقه دها برچوق یرلرده جاری ایسه ده انلری مقتضای حال تعیین
ایدوب کیفیتتی ارباب طبع سلیمه واضح قیله جفندن بو قدر جقله اکتفا
اولندی .

فصل ثالث

مسندک تأکید و توصیفی

۶۶ مسندک تأکید : یعنی مسندالیه کبی مسند دخی درت
صورتله تأکید اولنور .

برنجیسی : مسندک اسم تجریدیله تأکیددر . نته کیم «بوکاسب
اودره دینه جک یرده «بوکاسب انک کندیسیدره دینوب تأکید ایله
تقویه اولنور .

ایکنجیسی : مسند عین گله سیله تا کید اولنور نته کیم «اوبودر»
دینه جک یرده «اوبونک عینیدر» دینور و «اراده کز عین کرامتدر»
تعیری استعمال اولنور.

جودت پاشا حضر تلرینک :

تزل عین رفعتدر انکچون صنع یزدانی
مقام کا کلی بالای چشم عزت ایتشد

بیتمده بوقیایدندر.

اوچنجیسی : بدله تا کید ایتدکر «اوکلان ذات برادر یکزدر»
یرنده «اوکلان ذات برادر یکز علی افندیدر» دیمک کبی که شاعر سری نک :

برک کلدہ ژاله صانمه کوردیکک
بلبلک اشک تری، کوز یاشیدر

بیتمده بوقیایدندر.

دردنجیسی : یعنی کتوریلهرک بیانله تفسیر ایتدکر «بو مسوده
باش کاتبک یعنی فلان افندیسکدر» دیمک کبی که

بونظاماتی الک اولجه قویان بو حاله
صدر عالیء رمان یعنی رشید پاشادر

بیتمده بوقیایدندر.

۶۷ مسندک توصیفی : مسند اسم اولدینی یرلرده مسند الیه
کبی جریان ایدن احوال بوراده ده جاری اولور. بناء علیه : تفصیله
حاجت اولماقله یالکیز برر مثال ایرادیه اکتفا اولندی.

قرآن عظیم الشانند :

«هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِي الْمُصَوِّرُ»

آیت کریمه سنده مسند اولان اسم جلال مذکور اوچ صفتله برلکده
ایراد اولمشدر . ترکیندنه :

از سر نو ایلیان احتیا بوملك وملتی
حضرت عبدالحمید خان عدالت پشه در

بیتیده بویه در .

فصل ابع

مسندك تعريف و تشكیری

۶۸ کلامده خصوصیت نه قدر زیاده اولورسه فائده او قدر تمام
اوله جغندن مسند اکثریا معرفه اوله رق ایراد اولنور و خصوصیت
مذکورده تی تزیید ایچونده اضافتله و یا توصیف ایله ده تخصیص اولنور .
انجق بعض کره نکره اوله رق، ایرادینه مجبوریت کوریلورکه بوجه اتی
معرفه و نکره اولسی حالاتی تحریر اولندی .

۶۹ مسندك معرفه اولسی : مسند یا اداتله معرفه اولور
ویا خود وصف و اضافتله تخصیص ای دیلهرک تعریف اولنور .
اداتله اولان معرفه لر ضمیر واسم اشارتله تعریف اولنالر در
«بونی یازان او ذاتدر» . «یکی کلان مکتوبچی شوافدیدره» ترکیلرنده
اولدینی کی .

وصف و اضافله تخصیص ایدلمسی ایسه مسندی ترکیب وصفی ویا
ترکیب اضافی حالنده ایراد ایتمکدر .

« فلان افندی برنجی شاعر در . . » « فلان ذات محکمه کاتبدر »
جمله لرنده اولدینی کبی .

۷۰ - مسندک نکره اولمسی : تعریف حصره دلالت
ایده چکنندن بودلانتک موجود اولدینی بیان یعنی عدم حصری ارائه
موقعنده مسند نکره اوله رق ایراد اولنور .

« فلان شاعر در . . » « فلان کاتبدر . . » کبی که بونده دخی طبقی
مسند ایده اولدینی مثللو وحدت تفضیم تصغیر ومعانی سائره استفاد
اولور نته کیم :

« بویازی بی یازان برخطاطدر ، جمله سنده برخطاطدر مسندی
نکره اولوب وحدته و :

عاشقه طعن ایتمک اولمز مبتلادر نیلسون

آدمه مهر محبت بز بلا در نیلسون

ییتنده (بر بلا در) مسندی نکره اولوب بیوک بر بلا در دیمک
اولمغله تفضیمه و :

« بی احیا ایده چک سنک بر سوزکدر » جمله سنده (برسوزکدر)
نکره اولوب برکوچک سوزکدر دیمک اولمغله بوراده ده تصغیره
دلالت ایدر .

فصل خامس

مسنديك اسم و فعل اولسي

۷۱ --- كلامده يا مسنديك مسند اليه انباني ويا بوانبات ايله برابر تجدد وزمان حدودي اشعار اولنور كه برنجي حله كوره مسند اسم وايكنجي حله كوره فعل اوله رق ايراد اولنور.

۷۲ --- مسنديك اسم اوله رق ايرادنده معنا ثابت اولوب اعاة قرائت ايله اكثرثا دوام واستمرار معناري مسندفاد اولنور. «فلان اوزوندر»، «عظمت حق تعاليٰ به مخصوصدر»، مثالرنده اولديغي كجي. «كلييات قواعد عثمانيه»، نام اثر عاجزينك صرف كتابنده اقسام كلهي اصول مستحسنه عربيه توفيقاً اسم. فعل. ادات «اوتوق اوزره اوچ قسمه تقسيم ايتش واسمك اقسامي ده (مطلقاً اسم. صفت. ضمير. اسم اشارت. اسم موصول. اسم تجريد. كلمه استفهام. مصدر) دن عبارت اوله رق كوسترمش اولديغمزدن مسنديك اسم اولسي لازم كلان شو بخدمه بونلري تطبيق ايجون بروجه آي امثله تحرير اولندي. شويله كه:

اولا مسنديك مطلقاً اسم اولسيدر كه فارسيدن ابو الفرجك:

كريزد مرغ هر جا دام بيند

من آن مرغم كه دام آشيانست

بیتله تركیدن نایینك:

جمع سهبه نوع نباتات نه قادر
انجق قلم اول رتبه علیاده علمدر

بیتده (آشیان) ایله (علم) اسملری کی .

ثانیاً — مسندك صفت اولسیدرکه فارسیدن صائبك :

باکمال قوت از جان دل ماغافلست

زنده از دریاست ماهی وز دریاغافلست

بیتله ترکیدن ناینك :

دها کیمدن امید صدق ایدرسك نابیا بیلیم

صباحك برنفسده نصفی کاذب نصفی صادقدر

بیتده واقع (غافل . کاذب . صادق) کی .

ثالثاً — مسندك ضمیر اولسیدرکه فارسیدن قاسم انورك :

مشکل همه اینست که در عالم تمیز

آزرا که دوا بینی درد تو هم آنست

بیتك نهایتنده کی آن ایله ترکیدن :

غیری سندن دردمه ایتیم دوانی بن امید

وارایسه ایله دوا بو دردمه انجق اودر

بیتك نهایتنده کی (او) کی

رابعاً — مسندك اسم اشارت اولسیدرکه فارسیدن :

نیش عقرب نه از ره کینست

مقتضای طبیعتش اینست

بیتله ترکیدن ناینك :

که بلندی پست ایدر کاهی ایدر پستی بلند
مقتضای گردش دولاب عالم بویله در
بیتنده واقع « این . بویله » سوزلری کبی

خامسا: مسندك اسم موصول اولمسیدر که فارسیدن فرحی نك:
نازنده آنست که کند همیشه التفات
فرخنده آنست که بود مظهر التفات
بیتله کاظم باشانك:

کرم اولدر که بلا واسطه دست سؤال
سائلک کیسه آمان ایده مالا مال
بیتنده واقع « آن . اول » سوزلری کبی .

سادسا: مسندك اسم تجریدا اولمسیدر . ترکیدن:
نصحم اصفا ایتماکدن دوشدی دامه عاقبت
اکلادی نظم که بو احواله باعث کنیدیدر
بیتنده واقع « کندی » کبی .

سابعا: مسندك کلمه استفهام اولمسیدر که اسعد بغدادینك:
بکا جور آخره لطفک قایرم فرق ایدک تک
سنی جاندن، کوکلدن سومین کیمدرسون کیمدر
بیتده کی « کیم » کبی

ثامنا: مسندك مصدر اولمسیدر که ترکیدن:

هزردن عد اولمز دفعهٔ پروانهوش یا تمق

هنر بزم حقیقته چراغ روشن اولمقدر

بیتنده کی « اولمق » مصدری کی .

۷۳ مسندک فعل اوله رق ایراندنه فعلک متضمن اولدینی معنای

حدونک ثبوتیه برابر ازمنهٔ ثلثه دن هانکیسنده واقع اولدینی اشمار
ایدر مثلاً:

« درسی او قودوم . مکتوب یازیوروم . حکومته کیده حکم » جمله لری

کی کی برنجیده ماضی ایکنجیده حال او چنجیده استقبالی زمانلرنده
او قومق یازمق کیتمک معنالی ثابت اولمشدر .

عربی وفارسیده ازمنهٔ ثلثه ایچون یالکنز ماضی ومضارع دن

عبارت ایکی صیغه اولدینی حالده ترکیه ده بونلره مقابلی « ماضی »

شهودی . ماضی نقلی . حال . استقبالی . مضارع » ناملریله بش صیغه

اولدیننه اولسانلرده اداتله قیدی لازم کلان شرط وامثالی شیلر

ایچون ترکیه ده افعال شرطیه صیغه لریله سائره نک موجود ایدوکنه

کوره لسان عثمانی ایچون عربیده اولدینی کی « تقیید فعل » بخته

لزوم اولمدیندن و ترکیه نک افعالی انلردن زیاده و بنساءً علیه دها

مکمل ایدوکندن کیفیتی شو حاله کوره تذقیق ایدرک هر فعل ایچون برر

مثال ایراد اولتمق اوزره بروجه اتی اون اوچ صورت تحریر اولندی .

برنجیسی - مسندک ماضی شهودی اولسیدرکه تفینک :

یاقدی نی کل ایتدی او ماهک کونش یوزی

اولدی دل ضعیف وشکسته کل اوکسوزی

بیتمده واقع اوج ماضیء شهودی کبی .
ایکدنجیبی - مسندک ماضیء نقلی اولمسیدرکه فضولینک :

ازل کاتبلری عشاق بختن قاره یازمشلر

فضولی نامکی ظم سر طوماره یازمشلر

بیتمده کی « یازمشلر » کبی

اوجنجیبی - مسندک فعل حال اولمسیدر :

فرقه دوشدی کوکل دردی ایله جان ویریور

اویسانق دیله من طورمش اوزاقدن کولیور

بیتمده کی « ویریور . کولیور » کبی

دردنجیبی - مسندک فعل استقبالی اولمسیدر :

ورای پردهده اسرار وار ظهور ایدهجک

مصراع مشهورنده واقع فعل استقبال کبی .

بشجیبی - مسندک فعل مضارع اولمسیدرکه یخینک :

زوالی غصه سن چکسون دیه نعمت ویرر یوقسه

فلک اهل دلاک ظن ایتمه کیم شاد اولدیفن ایستر

بیتمده واقع « ویرر . ایستر » مضارع لری کبی .

التمنجیبی : مسندک فعل اقتداری اولمسیدرکه ناینک :

ویرمن سخن آراق ایله کیمسه یه نوبت

نابی دهن خامه بی خاموش ایده بیلسه

بیتمده کی « ایده بیلسه » کبی .

یدنجیسی : مسندك فعل تعجیلی اولسیدر :

فرست دوشوروب دون کیجه بریده بو عاشق
اول قامت موزونی در آغوش ایدیویردی
بیتمده کی « ایدیویردی » کی .

سکزنجیسی : مسندك فعل حکایه اولسیدر :

گلش ایدی برخوش خبرای دل بزه اندن
بیلیم که نهدن شمدی یه دک چیقمدی فعله
بیتمده کی « گلش ایدی » کی .

طقوزنجیسی : مسندك فعل روایت اولسیدر . عاصم چلینک :

درستکوی اولانک کیمسه یاری اولمازایمش
نفاق بیلیمیانک اعتباری اولمازایمش
بیتمده کی « اولمازایمش » لر کی .

اوننجیسی : مسندك فعل شرطی اولسیدر که فصیح ددهنک :

بخت ایسترایسه صبح قیامتده کوز آچسون
بز قطع نظر ایلمشز مطلبمزدن
بیتمده کی « ایسترایسه » کی .

اونبرنجیسی : مسندك صیغه تعقیبه اولسیدر که شرط مقامنده
مستعملدر . فقط ادبیات جدیده مزده متروک حکمنه کیرمشدر . انجق
آناز عتیقه مزدن مثال ایرادی ممکن اولدیغندن حشمتک :

چکینان بار حجاب دلمزدر یوقسه
روی راحت کورینورپرده عار اولمیجق
یتنی ایراد ایله « اولمیجق » سوزینی درمیان ایدرز.

اون ایکنجیمی : مسندک صیغه توقیه اولمسیدرکه امرینک :

کوردکجه کلی بلبلی زار ایلر النده

آواز ایله افغان ایدرک کره لر ایلر

یتنده کی « کوردکجه » کی .

اوز اوچنجیمی : مسندک صیغه استمراری اولمسیدر :

بن صدق ایله سعی ایتدم او کزدی هوسنده

بن واصل جاه اولدم او بدخو باقه قالدی

یتنده کی « باقه قالدی » کی .

۷۴ مسوق مثالدرده واقع افعالک جهت استعمالری بردرجهیه

قدر معلوم اولمش ایسه ده مضیارینک برطاقم خصوصیتلریخی دخی

بیان لازم کلکله بوفقرده انلری تحریر ایلدک . شویله که :

افعال شرطیه : ایجاب حاله کوزده افعال شرطیه نیک برچوق

جهتاره شمولی وار ایسه ده انک مهم اولان سوزتلری بوجه آتی بیان

اولنان بش صورتدر .

برنجیدی : افعال شرطیه هر نه قدر برر جمله خبریه کی ایسه لرده

استادلری مقصود بالذات اولدیغدن کلام اولوب جمله جزایه نیک

قیدی اولمسیدر یعنی : شرط جزایه قید اولوب کلام بو ایکی جمله ایله

تمام اولور «کونش طوغار ایسه کوندوز اولور» کلامنک ایلمک جمله سی اولان شرطیه ایکنجینک قیدی اولغله کلام «کوندوزک وجودی کونشک طلوعنه منوطدر» دیمک اوله رق تمام اولور.

ایکنجیسی : صیغه شرطیه نک وقوعی مشکوک اولان شرطیه استعمال اولمیسیدر. «بوکون باغمور یاغار ایسه س-کاشونی ویریرم» دیمک کبی که نائلینک :

فلک کیرسه کف نائلیه دامانک
سنکله محکمه کردکاره دک کیدرز

بیتیده بوقیلدندر.

اوچنجیسی : مجزوم الوقوع اولان شرطلرک بعضیسنده تجاهل کبی برنکته ابرازی لازم کلورسه ینه صیغه شرطیه استعمالیدر. مثلا: برقوناغه برمسافر کلورده اوشاغه «افندی ایچروده میدر» سؤالی ایراد ایتسه اوشاقده افدیسنک ایچروده اولدیغنی بیلدیکی حالده اخبار صحیحدن خوف ایله «اوت» دیه جکی یرده «باقیم ایچروده ایسه خبر ویریرم» دیمسی کبی.

دردنجیسی : مخاطبک جزمی اولدیغنه منی متکلم کندوستنجه مجزوم اولان شرطک افاده سنده صیغه شرطیه استعمالیدر. مثلا: کندیسنک صداقتنه اینانیمان برکیمسه یه «اگر صادق چیقار ایسه بکا نه یوله مکافات ایدرسک» دینلدیکی کبی.

بشنجیسی — شرطک وقوعی جزم ایدن مخاطب علمیه عامل اولدیغندن متکلم انی جاهل منزله نه تزیل ایله صیغه شرطیه استعمال

ایتمیدر. مثلاً: برادرینه جفا ایدن بر کیمسه یه (اگر برادر کنز ایسه بویله جفا ایتمیکنز) یولنده اداره لسان ایتمسی کبی.

صیغه نوقیتییه — بو صیغه شرط مقامنده مستعمل ایسه ده وقوعی مجزوم اولان شرطلرده استعمال اولنور. (بورایه کلدیکجه هپ سنی کوربیورم) کبی.

صیغه صله — بو صیغه دخی شرط مقامنده مستعمل ایسه ده توقیتییه کبی وقوعی مجزوم اولان شرطلرده استعمال ایدیلور (تجاریک اشیای کلدیکنده سکا برطوپ قماش آلیرم) کبی.

فعل مضارع — بو صیغه معلوم اولدیغی اوزره حال واستقباله دالات ایدوب قرائت واسطه سببیه مقصدک هانکیسی اولدیغی معلوم اولورسه ده بعضاً استمرار تجردی معناسی اشراب ایدر نته کیم (فلان الله ایچون کوزل بازار) دنیلکده (هر وقت کوزل بازار) معناسی دخی استفاد اولور.

افعال مرکبه — بونلرک مواقع استعماللری بک مختلف ایسه ده اک مشهور ومهملری بروه آتی ذکر اولنان اوچ صورتدن عبارتدر. برنجیسی — حاکک فعل ایله ترکیب ایدرک بر فعل مرکب اولمیدر (بغته کلدی. بیان کتدی. آنسزین اولدی) کبی

ایکنجیسی — جزؤ اولک اصل فعلی مؤکد اولقی اوزره ترکیب ایدلمش اولمیدر (بر اورش اوردی که تعریف اولتماز) کلامنده اولدیغی کبی.

او چنجیسی — اصل فملاک وصف و نوعی مبین اولسیدر (کوزل یازی . سرعتلی کیدیور) ترکیلرنده اولدیغی کی .

۷۵ فائده ۱ — فعل نکرهیه مسند اولورسه جنسه یاخود وحدته تخصیص افاده ایدر . نته کم « برسواری کلدی » دینلکده « کلان سواریدر پیاده دکلدر » یاخود « کلان بردر ایکی دکلدر » معناری مستفاد اولورکه مقامه و ایجاب حاله کوره بوایکی معنادن بریسی قصد اولنوب دیکری مسکوت عنه حکمنده قالور .

۷۶ فائده ۲ — مسند و مسند الیه یکدیگرینه و بعض متعلقات کلامه نظراً دها بر طاقم خواصی ایله تقدیم و تأخیر لینه دأر بعض اصولار واردرکه بونلر لسانمک خواجه ادبی دولتو جودت پاشا حضر تلرینک بلاغت عثمانیه سنده جمع ایدلمش اولدیغندن اکل فائده ضمننده خلاصه اوله رق بورایه در جلرینه مسارعت اولندی . بلاغت عثمانیه ده محرر اولان فوآندن :

برنجیسی — مفرد و جمع اولقده مسندک مسند الیه مطابقتی لزومیدر . فقط بو مطابقت یالکمز جمع غائب صورتنده اولق شرط دکلدر نته کیم « انلرکلدیلر » دینلکی کی « انلر کلدی » دخی دینور . برده مسند الیه مفرد اولدیغی حالده تعظیم قصدیچون مسند جمع لنور . نته کیم « خواجه افندی تشریف بیوردیلر » دینور .

ایکنجیسی — مطابقتک یالکمز کتتابته دکل تکلم و خطابته دخی شرط اولسیدر . انجق بری دیکری اوزرینه تغلیب اولنورسه بو شرط بوزولور .

تغلیب دیمک ینلرنده تناسب واختلاط بولنان ایکی شیئک برینی
 آخرک اوزرینه ترجیح ایله تعبیرده اکاباع قیلمق دیمکدرکه لسان
 عربیده پک چوقدر نته کیم پدر ایله والديه «والدین» یاخود «ابوین»
 وشمس ایله قره «نیرین» و ابوبکر الصدیق ایله عمر الفاروق رضی الله
 عنهما حضراتنه «عمرین» و حضرت حسن و حضرت حسین رضی
 الله عنهما اقدیلریمزه «حسنین» دینور .

بوتغلیب اصولی صورت اخرله لسانمزدهده جاریدر نته کیم
 «بنده کز یازارم» دینلورکه «بنده» غائب صورتی اولدینی حالده
 معنأ متکلمدن عبارت اولدیغندن جانب معنی جانب لفظه ترجیح
 یعنی تکلم صورتی غائب صورتی اوزرینه تغلیب اولنور .
 وکذا خطاب صورتی غائب صورتی اوزرینه تغلیب ایله «اقدمز
 احسان ایدرسکزه» دینور .

وینه تغلیب قیلندن اوله رق برطائفه نك مبعوثلرینه «سز شوپله
 یایدیکز بویله یایدیکزه» دینورده بوخطابدن اول طائفه نك مجموعی
 قصد اولنور .

اوچنجیسی: ظرفلر مسند مقامنده بولندقلری حالده مسندایله
 معرفه اولورسه موجودک واقع ویا کائن کی بر فعل ایله تقدیر اولنمیدر
 مثلاً «حسن اقدی قوناقده در» یاخوده «علی بک قوناقده دکدر» قوناقده
 موجود دکدر دیمک اولور .

دردنجیسی: مسند الیه نکره اولدینی تقدیرده ظرف اولان
 سوزلر آنک اوزرینه تقدیم اوله رق وار یاخود یوق لفظلرینک مسند

حکمنده قالمسیدر. « قوناقدیه بر آدم واردره یاخود » اوده بر کیمسه یوقدره دیمک کبی .

بشنجیمی : ادات تعریف و تنکیردن عاری اسم عامل حقنهدده نکره کبی معامله اولنمسیدر جودت پاشانک :

یوق حاملی عرض ایلمکه تاب و توانم
جودت سرشورمده بودم درد سفر وار

یتنده اولدینی کبی .

التنجیمی : مسند الیهک معرفه اولدینی حالده متعلقات فعل اوزرینه تقدیمیدر « فلان افندی دون بورایه کلدی و فلان افندی بوکتابی بکا و یردی » دیندیکی کبی ایسهده مقصده قصر بیانی اولورسه اولوقت تاخیر اولنور « دون بورایه فلان افندی کلدی و بوکتابی بکا فلان افندی و یردی » دینور .

یدنجیمی : مسندك الیهک معرفه اولدینی حالده دائما متعلقات فعلدن صکره کلمسیدر نته کیم « دون بورایه بر افندی کلدی » « بوکتابی بکا بر افندی و یردی » دینور

باب نالت

متممات جمله

۷۸ - کلامده تقدیر چوق قید اولندقجه فائده اوقدر تمام

اوله جفندن لزومی حالنده کلام حال و تمیز ایله قید اولدینی کبی فعلار

دخی متعلقاً تیله تقیید اولنور بناء علیه بوبابده اوچ شیدن یعنی « حال .
تمیز . متعلقات فعل » دنیلان شیلردن بحث اولنه حق اوچ فصل
اوزرینه تحریر اولندی .

حال

۷۹ حال فعل و مضارعیه نسبتله اوچ صورتده ایراد اولنور .
برنجیسی : حال فاعلك هیئتتی مبین اولمقدر . « فلان یا غموردن
ایصلاتمش اولدینی حالده کلدی » دیمک کییکه بونندهده اوچ شق وارددر ؛
شق اول : فاعلك هیئتتی مبین اولان حالک ترکیجه حال ترکیبی
صیغه سیله ویا اداتله اداسیدر . « فلان یا غموردن ایصلا نهرق کلدی »
« هنوز وقت معین کلامش ایکن کلدی » گی که شاعرک :
کل چاک کریبان ایدرک دوشدی زمینه
ای بلبل شوریده سکا اغلمه قالدی
بیتله نظیمک :

اهل محبت ایلمز یست وبلنده اعتبار
عشقه دوشن کدا اولور شادفلك جناب ایکن

بیتده بوقیلدندر .

شق نای : براسم عربینک آخربنه تنوین مفتوح علاوه سیله
حال ترکیبی مقامنده استعمالدر . فلان ذات محزوناً کلدی و محزوناً
کیتدی ، گی .
شق ناک : ترکیجه فعل التزامی مفرد ثانیبک مکرر اوله رق استعمالیه

حال ترکیبی معناسنی ویردیرمکدر « فلان ذات کوله کوله کلدی اغلیه
اغلیه کیتدی » کبی که شو :

اغلیه اغلیه کلدم بودنی دنیایه
عهدم اولسون کوله رک بن کیده میم عقبایه

یتیمده بو قیلدندر .

ایکنجیسی - حال مفعولک هیئتتی مین اولمقدردر « بن انی سر -
خوش اولدینی حالده کوردم » کییکه بونده ده اوچ شق وارددر .

شق اول : مفعولک هیئتتی مین اولان حالک ترکیبه حال ترکیبی
صیغه سیله اداسیدر « فلان افندی سوینه رک کلدی » کبی .

شق ثانی : مفعولک هیئتتی مین اولان حالک براسم عربی احزینه
تنوین مفتوحه علاوه سیله ایرایددر . « فلان افندی آله جفنی نقداً
الدی » کبی .

شق ثالث : بعض مناسب کلمه لرک مکرر ایرادیله حال ترکیبی معناسنی
ویردیرمکدر « بو کتابی جزء جزء باصدیره جفم » دینلدیکی کبی .

اوچنجیسی - حال فعلک حالت صدور وتعلقنی مین اولمقدردرکه
اداتله وصله ایله ادا اولنور « ساعت بشده ایکن واپور قالدی »
و « ساعت بشه کلامش اولدینی حالده واپوری قالدیردیله » کلاملرنده
اولدینی کبی .

۸۰ حاله متعلق دهها برطاقم احوال مهمه وارددرکه خواجه
ادبمز دولتلو جودت پاشا حضرتلرینک بلاغت عثمانیه سنده محرر
اولدیغدن تکثیر فوائد ضمننده عیناً آتی به درج ایتدک .

فائده ۱ حالك وقوعی چندان مأمول دكل ایسه « حاله »
 تعبیری یرینه « تقدیرده » سوزی استعمال اولنور . نته کیم : « فلان
 ذات بورجنی ویرمدیکی تقدیرده بن اوده رم، دینلورکه بورجنی ویر-
 مامسی مأمول دكل ایسه ده شاید ویرمز ایسه بن ویررم دیک اولور .
 فائده ۲ صفت کبی حال دخی بعضاً سببی اولور نته کیم : « فلان
 ذات ایاقلری طولاشه رق کادی » دینور .

فائده ۳ ذی الحاله نسبتله حال موصوفه نسبتله صفت کبی اولوب
 انجق ذی الحالك فعله مباشرتی حالده حال ایله اتصافی قصد اولنور
 وبوجهته فعلک وقوعی بیان ایدرک اول فعلک قیدی دیک اولور
 صفتدن مقصد ایله موصوفک فعله مباشرت وعدم مباشرتدن قطع
 نظرله وفتک اکا ثبوتیدر . بناء علیه بینلرنده فرق کبی اولدیغندن
 بورالرینه دقت لازمدر .

فائده ۴ حال ایله صفت کلامده مسنده بکزرلر انجق بونارک
 نسبتلری مقصود باتبع اولغله کرک حال کرک صفتک نسبتلری برر
 نسبت تقیددر . مسندک مسندالیه اولان نسبتی ایسه مقصود بالذاتدر
 انکیچون اسناد دینلمشدر . بناء علیه بوخصوصده دقت لازمدر .

باب ثانی

تمییز

۸۱ تمییز کلامده برقید مخصوصدن عبارتدرکه اساساً اوج صورتله
 ادا اولنور .

برنجیسی - اسنادك قیدی اولمق اوزره ایرادیرکه بونکده ایکی
شق واردر :

شق اول : ترکیه ادات تمیز ایله بیانیدر « بن اکا معلوما تچه فائقم »
کبی که سری نك :

کرچه دنیا لچه هر بر فرده فائقدر ولی
زاد عقبادن تهی دست اولدیغنده شبهه یوق

بیتیده بوقیلدر .

شق ثانی : بر اسمی تنوین مفتوحه علاوه سیله تمیز یاقمدر « بن
اکا علماً فائقم » کبی .

ایکنجیسی - بر نسبت تقیدیه نك قیدی اولمسیدرکه بوننده ده ایکی
شق واردر :

شق اول : ترکیه ادات تمیز استعمالیدر « بنم اکا معلوما تچه تفوقم
مسلم عالمدر » کبی .

شق ثانی : بر اسم عربی به تنوین مفتوحه علاوه سیله ینه بو مقامده
استعمالیدر « بنم اکا علماً تفوقم مسلم عالمدر » دیمک کبی .

اوچنجیسی - جمله لرك صیغه صله ایله تمیز مقامنده ایراد
اولمسیدرکه بونلر جودت پاشا حضر تلرینک قواعد عثمانیه سیله کلیات
قواعد عثمانیه نام اثر عاجزینک نحو کتابنده بر تفصیل بیان اولندقلر -
ندن بوراده تکرار اولمیه رق یالکیز « بن سکا مخلص اولدیغ جهته
بویله نصیحت ایدیورم » و « سزه امنیتک برکمال اولمسی حسسیله
بوایشه تعیین ایدیور » و « بو قدر صادق اولدیغنه کوره کوردیکی
مکافات آزدر » مثالرینی ایراد ایله اکتفا قلندی .

متعلقات فعل

۸۲ متعلقات فعل فاعلار ایله مفعولاردن عبارت اولدیغندن بوراده انلرك ترك و ذ كر لریله تقدیم و تأخیرلری احوالی تدقیق ایده جکز:

۸۳ مفعولارلك ترك و ذ كرى . مفعولار صریح و غیر صریح اوله رق ایکی صورتده واقع اولوب بوناردن:
مفعول صریحار: عربیده منسی و مقدر حکمنده اوله رق بر جوق یرلرده ذکر اولمز ایسه ده تركیده اك مهم اولان احوالی بوجه آتی درت یرده واقع اولور .

برنجیسی : قرینه ظاهرده منی ذکرى عبث کوریلان مفعولك حذفدر « بغدادی کوردکی » سؤالنک جوابی کورمش ایسه بغدادی کوردم و کورمامش ایسه « بغدادی کوردم » صورتارنده ایکن قرینه واضحه جهتیه « بغدادی » مفعول صریحنی ذکر اتمک عبث اوله جفندن ترك ایله یالکزه « کوردم » یا خود « کوردم » دینلدیکی کی .

ایکنجهجیسی : ابهامدن صکره بیان اینچون ترك اولنور .

« بن امر ایتم او یازدی » کیچکه اهامی یازدی بیانی تعقیب ایتمکندن « بن یازمنی امر ایتم » دینلمیوب « یازمنی » مفعولی حذف اولمشدر .
اشبو صورتله اولان حذف مسئله می اکثریا فعل مشیتنده واقع اولوب ایسته سه م یاپاردم « دنیلورکه « یازمنی ایسته سه م » تقدیرنده اوله رق « یازمنی » مفعولی حذف اولنور .

اوچنجیسی: انکار کبی بعض نکانه مبنی اولورسه ینه حذف اولنور
 « الله قهر ایتسون» دیمک کبی که بوراده «فلانی» مفعولی حذف اولنمشدر.
 دردنجیسی: استهجانی دفع ایچون حذف اولنور مثلاً مناسبتسز
 برشیدن سؤال اولندقدده آنی ذکر ایتمه رک یالکز «کورمدم» دیمک
 کبی.

۸۴ مفعول غیر صریح لک حذف اولنلاری دخی عینی احوالده
 ودها بعض خصوصاً تده ترک اولنورکه مواقعی ایجاب حال تعیین
 ایده جکندن بوراده یالکز برقاچ مثال ایرادیله اکتفا اولندی.
 مثلاً: «بغداده کیتدکی» سؤاله عینی مفعول صریحده بیان اولنان
 برنجی شق کبی «کیتدم» یاخود «کیتدم» دیوب «بغداده» مفعول فیهی
 ترک ایتمک وکذا:

« اوطیه نه چوق کیروب چیقیورسک» جمله سنده چیقیورسک
 فعلنک مفعول منهی اولان «اوطه دن» سوزینک ترکی وجودت پاشا
 حضر تلرینک:

وار حال پریشامی عرض ایله او یاره
 زیرا او طرفدن نه کلور وار نه کیدر وار
 بیتنک نهایتده کی کیدرک مفعول منهی اولان «او طرفدن» سوزینک
 محذوف اولسی کبی.

اشبو غیر صریح مفعولارک حذفی لسانمزده بک چوق وهله
 اشعاریمزده غایته شایع اولدیغندن هر بر اترده یوز بیک مثال موجود
 اولغله بوندن زیاده تفصیله لزوم کورلمدی.

۸۵ مفاعیلک تقدیم و تأخیر لری لسان عثمانیک شیوة طبعیستنبجه

اولا مفعول صریح بعده غیر صریح صکره فاعل دها صکره فعل ذکر اولمق یعنی « بنی بوایشه او تعیین ایتدی » صورتنده اولا بنی مفعول صریحی ثانیاً بوایشه مفعول غیر صریحی ثالثاً او فاعلی رابعا ایتدی فعلی ذکر اولمق امور طبیعیهدن اولدینی حالده ایجاب حاله کوره بونار یکدیگر لرینه تقدیم اولنور که اک مهم جهتلری بروجه آتی بیان اولنان بش صورتدر .

برنجیسی : فاعلک ذکر ی بالنسبه اهم اولدینی حالده آنک مفعولاته تقدیم اولنمسیدر . مثلاً :

ه شوکت مآب افدمنز غازی پاشایه برسیف احسان بیوردیاره جمله سنده فاعل اولان ه شوکت مآب افدمنزه تقدیمی کی .

ایکنجیسی : فاعلک ذکر ی اهم ایسه مفاعیله تقدیم اولنمسیدر که بو خصوص مسندک تقدیمی دیمک اولدینمسن و ایکنجی بابک برنجی فصلنده تفصیلاتی سبق ایتدیکنندن بوراده تکرارینه حاجت یوقدر .

اوچنجیسی : قصر ایچون مفعول صریح تأخیر اولنسوب غیر صریحک تقدیمدر « بن سکا بونی ویردم » دیمک کی که « سکا ویردیکم انجق بودر » معناسی اشراب ایدر . چونکه بویله تقدیم و تأخیر ایله بیان اولنمیوبده ترتیب اوزره « بونی سکا بن ویردم » و یا خود یالکنز فاعلک تقدیمیه « بن بونی سکا ویردم » دینلمش اولسه معنا بشقه اولوب قصر مستفاد اولمز .

در دنجیسی : مفعول صریحده مفعول غیر صریحه عائد بر نسبت
 بولنورسه صریح تأخیر اولنوب غیر صریح تقدیم اولنورکه عرییده
 بونستی ضمیر متصلرک ارجاعیه ایفا ابتدکاری کی ترکیه ده دخی
 صلر و اضافنرله بیان ایدرلر . فلانه ایشلمدیکی جرمی عزوایشلر
 و « فلانه قباحتک عفو اولندیغنی تبشیرایتدیلر » جمله لرنده اولدینی کی
 بشنجیسی : وزن وقافیه کی ضرورت شعردن طولانی تقدیم
 و تأخیر واقع اولسیدر . عاصم چلینک :

پیرلکده آتش فکرك اولور تأثیری سخت
 کورچنارکهنه نك حالن نیجه سوزان اولور

ییتنده اولدینی کی .

۸۶ اجزای کلامک بورابه قدر بیان اولنان تقدیم و تأخیر لرندن
 بشقه اوله رق ایکی نوع تقدیم و تأخیر احوالی واردرکه بوبابک اکمالی
 ایچون بورابه درج ایلدک .

نوع اول : الفاظک معانی اوزرینه دلالتیه مخصوص اولوب
 مقدمک تأخیری و یا مؤخرک تقدیمیه له معانک تغیر ایتیوب بالعکس
 قوت بولسیدرکه بوده ایکی درلودر، یعنی بریسی تقدیمنده بلاغت
 بولنان دیکری تأخیری اباغ اولاندر .

تقدیمده بلاغت : اساساً اوچ صورتله در .

برنجیسی : جهت اختصاص قصدیه خبرک مبتدا اوزرینه تقدیمیدر
 و بوکا « مقدم خبر مؤخر مبتدا، دینورکه حضرت فخر کائنات علیه

الصلواة والسلام افندمن بوقیبلدن اولدقلری ایچون شعرا بوبابده پک
چوق مضمونلر ایراد ایتشلردر از جمله :

خبردن صکره گلش مبتدا سک یار سول الله

مصرعی پک مشهوردر. هر نه ایسه بویله مبتدایک تأخیر و خبیرک

تقدیمده نفعی مرحوم زیاده اختصاص ایچون

نه ممکندر ثناکی اعتقادجه ادا ایتک

اگر درج ایلسهم بر نکتهده بیک معنی ملهم

بینتی ایراد ایتشدرکه بوتقدیم و تأخیری یا پاماش یعنی خبری مقدم
ایراد ایتیبوده شو :

ادا ایتک نه ممکندر ثناکی اعتقادجه

اگر درج ایلسهم بر نکتهده بیک معنی ملهم

طرزنده انشاد ایتش اولسیدی مذکور زیاده اختصاص قوتی ضایع
اولوردی.

ایکنجیبی : اثبات صددنده ظرفک عاملی اوزرینه تقدیمیدر

« احمد افندیده پاره وار پاره » دینامش اولسیدی بودرجه اثبات ظاهری
اولزدی.

اوپنچیبی : اختصاص بیان ایچون عامک ظرفی اوزرینه تقدیمیدر

« قصور مکتبده دکل » دینلده قصورک یالکز مکتبدن نفینه تخصیص
اولنیور حالبوکه « مکتبده قصور یوق » دیناسه مارالذکر جهت اختصاص
غائب اولور.

تا خیرده بلاغت : قواعد ترکیه اوزره ترکیبارده مضافت

در درنجیسی : مفعول صریحده مفعول غیر صریحه عائد بر نسبت
 بولنورسه صریح تأخیر اولنوب غیر صریح تقدیم اولنور که عربیده
 بونستی ضمیر متصل لک ارجاعیله ایفا استدکری کی ترکیه ده دخی
 صلدر و اضافن لره بیان ایدر لر . فلانه ایشامدیکی جرمی عز و ایشامده
 و « فلانه قباحتنک عفو اولندیغنی تشیرایتدی لر » جمله لرنده اولدینی کی
 بشنجیسی : وزن و قافیه کی ضرورت شعر دن طولانی تقدیم
 و تأخیر واقع اولسیدر . عاصم چلینک :

پیرلکده آتش فکرك اولور تأثیری سخت

کور چنار کهنه نك حالن نیجه سوزان اولور

بیتمده اولدینی کی .

۸۶ اجزای کلامک بور ایه قدر بیان اولنان تقدیم و تأخیر لرندن
 بشقه اوله رق ایکی نوع تقدیم و تأخیر احوالی واردر که بوبابک اجمالی
 ایچون بور ایه درج ایلدک .

نوع اول : الفاظک معانی اوزرینه دلالتنه مخصوص اولوب
 مقدمک تأخیری و یا مؤخرک تقدیمیله معنائک تغیر ایتیوب بالعکس
 قوت بولسیدر که بوده ایکی درلودر ، یعنی بریسی تقدیمنده بلاغت
 بولنان دیکری تأخیری اباغ اولاندر .

تقدیمده بلاغت : اساساً اوچ صورتلدر .

برنجیسی : جهت اختصاص قصدیله خبرک مبتدا اوزرینه تقدیمدر
 و بوکا « مقدم خبر مؤخر مبتدا » دینور که حضرت فخر کائنات علیه

الصلواة والسلام افندمز بوقیلدن اولدقنری ایچون شعرا بوایده یک
چوق مضمونلر ایراد ایتشلردر ازجه :

خبردن صکره کلش مبتدا سک یارسول الله

مصرعی یک مشهوردر . هر نه ایسه بویه مبتدایک تأخیر و خبرک

تقدیمده نفی مرحوم زیاده اختصاص ایچون

نه ممکندر ثناکی اعتقادجه ادا ایتک

ا کردرج ایلسهم برنکتهده بیک معنی ملهم

یئنی ایراد ایتشدرکه بوتقدیم و تأخیری یا پاماش یعنی خبری مقدم
ایراد ایتیبوده شو :

ادا ایتک نه ممکندر ثناکی اعتقادجه

ا کردرج ایلسهم برنکتهده بیک معنی ملهم

طرزنده انشاد ایتش اولسیدی مذکور زیاده اختصاص قوتی ضایع
اولوردی .

ایکنجیسی : اثبات صددنده ظرفک عاملی اوزرینه تقدیمدر

« احمد افندیده پاره وار پاره » دینلمش اولسیدی بودرجه اثبات ظاهر
اولزدی .

اوچنجیسی : اختصاص بیان ایچون عاملک ظرفی اوزرینه تقدیمدر

« قصور مکتبده دکل » دینلده قصورک یالکیز مکتبدن نفینه تخصیص
اولنیور حالبوکه « مکتبده قصور یوق » دینلسه مارالذکر جهت اختصاص
غائب اولور .

تأخیرده بلاغت : قواعد ترکیه اوزره ترکیلرده مضافک

مضاف الیه و فعلک مفاعیلنه تقدیمیه واقع اولورکه اشعارده امثالی یک
چوقدر از جمله فضولینک :

بودر فرقی کوکل محشر کونینک روز هجراندن

کیم اول جانک ویرر جسمه بو جسمی آیرر جاندن

یتنده « فرقی » مضافی (محشر کونینک) مضاف الیهنه و کذا « ایدر آیرر »
افعال « جسمه » و « جاندن » مفعولرینه تقدیم اولمشدر .

نوع ثانی : ایجاب حاله کوره ذکرك درجه تقدمه مخصوص
اولانیدرکه مقدم تأخیر اولنسه ینه معنا بوزلمز فقط لطافت زائل اولور
اشته بو خصوصده اکثریا « سبیک مسبیه (۱) . اکثرک اقله (۲) . افضلک
مفضوله (۳) . مسبیک سبیه (۴) . اقلک اکثره (۵) . مفضولک
افضله (۶) » تقدیمیه اولورکه مثالری اوزرلرینه وضع اولنان رقمیر
صره سبیه اتی به یازلدی .

(۱)

مهد ایچنده اشک محتله آچلمش کوزلرم
کورمدم هیچ بر کوزل کون اغلامزده نیلرم
حالت نزع کورسه م بلکه خنده ایلرم
صاغ ایکن اورادر فعتدر یوبیتی سویلرم

بن طوغارکن اغلادم موتمده یاران اغلاسون
جان ویررکن کوزلرمدن اشک شادی چاغلاسون

(۲)

جاهلک فخری جمع مال ایله در
عارفک عزتی کمال ایله در

عشق و شوق اهلی وجد و حال ایستر
نه کمال ایستر و نه مال ایستر

(۳)

ای ولی النعم شان شفاعتگر ایچون
یعنی سلطان رسل حضرت پیغمبر ایچون
پاره کبد و جگر کوشه شاه کونین
جام نوشان شهادت اول ایکی سرور ایچون

(۴)

سد ایدلن محتسب میخانه بابن رندلره
جام غم طولدی کوکل قانیله می اولدی بکا

(۵)

خالق اولق ایچون نوع بشر حضرت آدم یارادلدی
یا احمد ایچون نوع بشر همده بو عالم یارادلدی

(۶)

حدیقه السعدان :

وامهان طبایع چهار ارکان، و آباء بدایع نه کردان، اول طفل
ذوالکفلاک الخ، عباره می کی که بو عبارده امهانک آباء اوزرینه
ذکر آ سبق ایمی مفضولک افضل اوزرینه تقدیمی دیمک اولوب
سوابق کلامه جهت ملائمتی و تحکیمه قلنان امر تولدجه درکار اولان
درجه فضل و تعالی اولوجهله تذکارینی اقتضا ایتدیرمشدرکه، اناسز
باباسز قالمش زواللی او کسوز، تعبیرده بوقیلنددر.

باب باع

اسناد خبری

۸۷ اسناد خبری : برکله نك آخر برکله یه قواعد موضوعه ایله ربطندن حاصل اولان ترکیب نامده اول برکله نك دیکری ایچون و کذا برکله نك آخر برکله یه ارتباطندن متحصل کلامده اول برکله نك آخر برکله یه مفهومی ثابت ویا مسلوب ایده جک صورتده بر حکمی مفید اولان اسناددن عبارتدر .

۱ - احمد اوده در

۲ - حسن اوده دکادر

جمله لر یله :

۳ - احمد اوده اوتورمش درسنه چالیشیور

۴ - حسن اوه کلامش نرده اولدیغی بیلنمیور

کلاملرنده کی اسنادلر کبی که بوبابده کیفیت اسنادله خبرک صورت قصد ونوعنی تدقیق لازم کلدیکندن بروجه آتی اوج فصل مخصوص اوزرینه تحریر اولندی .

فصل اول

کیفیت اسناد

۸۸ کلامک رکن معنویسی اولان یا حقیقی ویا خود مجازی اولور .

۸۹ اسناد حقیقی : مسندی طوغریدن طوغریه مسندالیهنه
اسناد ایتمکدر « بوقصری فلان نقاش بوادی ، ، احمد افندی
خانه سنده دره کچی که باقی مرحومک شو :

شاد اولک کیم پادشاه داد کستر در کلن

خسرو عادل شهنشاه مظفر در کلن

ییتنده « کلن » فعللرینک اسنادی حقیقی اولدینی کچی .

۹۰ اسناد مجازی : مسندی مسندالیهنک غریسنه یعنی حقیقه

اسناددن چویره جک قرینه عقلیه و یا عادیه و یا لفظیه نک وجودینه اعتماداً

مسندالیهنک مابسنه یعنی کیفیت فاعله اسناد اولنه جنی یرده مفعوله و یا

زمان و مکانه و یا بشقه برسیه ایتمکه دینور . مثلاً : « کل جامعنی حسن

پاشا یادی » دیمک کچی که جامعی یابان عمله و یاپدیران حسن پاشا اولدینی

خالده یا بمق اسنادی اصل مسندالیهه دکل قرینه عادیه ایله مسندالیهنک

مابسنه اسناد اولندیغندن ایشته شو جمله ده کی اسناد اسناد مجازی در .

نایتنک :

الف امداد ایدوب لله لفظنده دیدی تاریخ

بو عالی جایی یادی حسب الله علی پاشا

ییتنده اولان اسناد دخی عین اوتکی کچی اسناد مجازی در . و بو یابدهنک

چوق مثاللر واردر کوزلجه تطبیق اولتملیدر .

۹۱ اشبو اسناد مجازی بختنده کتب ادبیه عربیه مطولاتنده

عریض و عمیق مناقشات موجود اولوب کیمیسی وجودینی انکار ،

کیمیسی تصدیق ایلمش و برچوق متوسطلر ارایه کیروب ایشی حل

وفصله چالشمش اولدقلرندن ومسئله بر درجهیه قدر مهم اولدیغندن بزده اك مهم مناقشه‌یی خلاصه وجهله بو عرایه درج ایلدك . شویله كه :
 امام سكاکی حضرتلری اسناد مجازی دینلان شی یوقدر شونك بونك اسناد مجازی دیدكلری ماده استعاره قیلندندر دیه بیوك بر ادعاده بولنمش ایسه ده سید جرجانی ایله حضرت سعدالدین رحمهم الله وبونلر درجه سنده بولنان بعض کبارائمه سكاکی یه يك كوزل ویک معقول جوابلر ویره رك اسناد مجازی بی وبای حال بویله بر اسنادك لزوم وجودینی اثبات ایتمش وانلردن صکرده جمهور علما بومسلكه سالك بولنمشدر .

بزده عمومه اتباع ایله اسناد مجازی بی اوصورتله قبول ایتمه که مجبور اولدیغمزدن شو مجبوریتی وبوم بحثده کی مجازیت الفاظه عائد اولمیوب کیفیت اسناد، متعلق اولدیغنی و الفاظه عائد مجازلرک آتیده بیان علمنده تفصیل اولنه جغنی اخطاره لزوم کوردك .

فصل تانی

قصر نمبر

۹۲ برشیئی اخبار ایده جك اولان ذاتك مقصدی ایکی صو- رتدن خالی اوله من یعنی : یا مخطاط بنجه مجهول اولان بر حکمی اخبار ایتك یا خود مخطاط بنجه معلوم اولان بر حکمه کندوسننکده واقف اولدیغنی اكلاتمقدرکه مخطاط بنجه مجهول اولان حکمی اخبار ایتسنه

« فائده خبر » و مخاطب بجه معلوم اولان حکمه کند و سنگده واقف اولدیغنی بیلدیرمکه « لازم فائده خبر » دینور .

مثلا : خواجه نك مکتبده اولوب اولدیغنی بیلمین برشا کرده خطاباً « خواجه افندی مکتبده در ، یا خود » خواجه افندی مکتبده دکلدر « دیمک فائده خبر و ثروتی بیلدیکی بر ذاته » سز زلکیفسکیز « دیمک » سنک زنکین اولدیغکی بیلوزم « معاشنه اولدیغدن بولازم فائده خبر نوعنددر .

۹۳- خبر لرك حکمی مخاطب بجه کرک معلوم اولسون کرک مجهول اولسون اول خبر لرده فائده خبر بولنور . لکن خبرک حکمی مخاطب بجه معلوم اولدیقه لازم فائده خبر بولنماز . بنا علیه فائده خبر له لازم فائده خبر بیننده عموم و خصوص مطلق وارد دیننی هر لازم فائده خبر ده فائده خبری ، بولنور فقط هر خبرده « لازم فائده خبر » بولنور . بونک ایچون لازم فائده خبری حاوی اولان استاد خبر بار عمومی و بالکیز فائده خبری حاوی اولانلر خصوصیدر .

فصل ثالث

انواع اخبار

۹۴- سوز ناقص اولور سه افاده قاصر اوله جفتدن وزیاده اولور سه کلهده حشو و لغو بولنه جفتدن بر خبرک حکمی و یا خود لازمی اخبار ایده جک اولان ذات هر حالده مخاطبک حائله رعایت ایروب سوزی

بوراده مناسبت مخصوصه سی اولدیغندن اگ مهملرینی بروجہ اتی بش
صورتله بیان ایلدک :

برنجیسی : (در) ادات خبرینک تا کید افاده ایلمسیدر که بونده ده
درت وجه واردر .

وجه اول : ماضی نقلی غائب صورتنک آخرینه (در) علاوه سنده
تا کید معناسنک ظهوریدر « فلان ذات کلشدر » دینلد کده « البته
کلش اولوق کر کدر » معناسنک ظهوری کی .

وجه ثانی : فعل مستقبلک غائب صورتنک آخرینه کذا (در)
علاوه سینه تا کید معناسنک ظهوریدر « کله جنک » یرینه « کله جکدر »
دینلد کده « همه حال کلور » معناسنک ظهوری کی .

وجه ثالث : فعل وجوبینک غائب صورتنک آخرینه کذا (در)
اداتنک علاوه سنده ینه معنای تا کیدک ظهوریدر « کلی » یرینه
« کلیدره دینلد کده » البته کلی لازمدر « دیمک اولدینی کی .

وجه رابع : اکثریا مسند اولان (وار . یوق) لفظلرینه ینه
(در) علاوه سنده معنای تا کیدک ظهوریدر (بو اوده دو کون واردر)
کی که بونک امثالی یک چوقدر .

ایکنجیسی : (آ) و (یا) حرفلرینک کلامک آخرینه التیحا قنده
تا کید معناسنک ظهوریدر . « اوسنک دوست کدر آ » و « سنی خلیجه
اوزدی یاه کی .

اوچنجیسی : ادات تنبیهک کلامی مؤکد اولمسیدر . « ایشته سوزک

طوغریسی بودره کی که بالاده محرر عزت ملا بیتنک مصرع تاندیسی
بو قیلدندر .

دردنجیسی - جمله خبریه نك تکرار ایله کلامی تأکید اتمکدر
• حقکز وار ، حقکز وار ، کی که شاعرک :

کشتی امیدیمی ساحلس کام ایمین
روزکار اکسکلکیدر روزکار اکسکلکی

ییتیده بو قیلدندر و بو کی برلرده ادات خبر برنده ذکر اولنوب
دیگردن حذف اولنق اصولدندر . بیت مذکورده اولدینی کی .

بشنجیسی - الفاظ تأکیدیدن اولان « البته . شبهه سزه بی شبهه
مطلقاً . محقق . تحقیقاً . تحقیق . علی التحقیق . حقیقت . حقیقه » .

صحیح . صحیحاً . طوغریسی « وامثالی سوزلر ایله قسملرک ونفی
مؤکد اولان « اصلاً . قطعاً ، لفظلرینک علاوه سینه تأکید اتمکدر :

البته بو حالمدا اویارک خبری وار

مصرع مشهوریله :

برکون البت یاد ایدرسک عاشق دیرینه بی

چوق آرار بولمازسک ای آشوب دوران بیلمش اول

ییتده « البته . البت » ایله تأکید اولدینی کی :

۹۶ - فائده ۴ : بالاده کی طقساً ، دردنجی مادهده مذکور

اولان وجود نله اوزرینه ایراد کلام اتمک مقتضای ظاهره موافق
اولوب انجق بر جوق برلرده ظاهرک مقتضای ترک اولنرق اقتضای
حاله توفیقاً ایراد اولنورکه بوراده انری بوجهاتی تعداد بیان ایله ک :

برنجیسی: مخاطب متردد دکل ایکن متردد حکمنده طوتیه رق
 خبرک تا کید ایله ادا اولنمیدر. مثلا: « اوخائن حریفک اسمنی
 آکه، منحوس صحیحاً مستحق عقوبتدر » دیمک کبی که برنجی جمله
 ایله انک فناغنه حکم اولندیغندن مخاطب متردد کبی فرض اولنهرق
 ایکنجی جمله ایله جزایه اولان استحقاقی تا کید اولنمشدر که بوکلام
 مقتضای ظاهره دکل اقتضای حاله توفیق اولنمشدر .

ایکنجیسی: منکر اولمیان مخاطبده اماره انکار حس اولنمقله منکر
 حکمنده طوتیه رق کلامک مؤکد اولهرق ایراد اولنمیدر . مثلا:
 انکاری قابل اولمیان موتی اصلا دوشومین برآمده « البته اولوم واردر »
 دیمک کبی .

اوچنجیسی: منکری غیر منکر، طلی جاهل منزله سنده طوتمقدر.
 مثلا: منکره قارشو صحتی ظاهر اولان بر شی ایچون « بواش بویله در »
 ونه اولدیغنی بیلدیکی بر شیئی سؤال ایدن ذاته مثلا انده کی کتابی کوروب
 طوررکن (اوندر) دیه سؤال ایلیان برآمده « کتابدر » دیمک کبی .

۹۷ - فائده - ۴ : بو ماده یه عائد اولمق اوزره سعید پاشانک
 میزان الادب سنده کوریلان فقرات آتیه خیلی فوایدی موجب اولد -
 قلرندن اجمال فائده ضمننده بورایه عیناً درج اولندی شویله که : خلوصه
 متعلق مکتوب بلرده استعمال اولنان [(حقیقه) ذات عالی رینه خلوصم
 بر درجه ده درکه (اصلا و قطعاً) زوال و تغیر قبول ایتمز] کبی عباره لر
 شاعر لریک قولاند قلمری الفاظ لایبالیانه نوعدنن و مکاتبه جه مقتضای حاله
 تطبیق اولنمه یه حق سوزلردندر . زیرا : بویله عباره لری حاوی

مکتوبی یازان بر شخصک مرسل الیه ایله بینلرنده - طرفینجه مصدق -
بر مناسبت خالصانه وار ایسه تأکید شامل اولان اوکی - سوزلر
جدیادن عد اولنه منزه . اگر بینلرنده او مناسبت یوق ایسه اوله عباردرلر
اکاذیب منشیانه دن معدود اولور . لکن احبابک بریسی دیگرندن
مناسبت خالصانه یه مقایر بر حال حس ابدوبده تحجر برأ بشقه درلو معامله
ایله اختصاص ویا مؤاخذه صورتی کورسترسه او مثلو عباردرلر مناسبتی
قابل ومقتضای حاله موافق عد اولنور .

مصالحجده مخابره بوله در . مثلاً بر قضا قائم مقامی آمری بولان
بر سنجاق متصرفک ویردیکی بر امر قانونی بی معذرت مقبوله یه مستند
اولقمسزین اجرا اتمدیکی ایچون او متصرف مرجعنه مراجعت
کوسترویده « شوماده یه دأر فلان قضا قائم مقامی فلان بک طرفرزدن
ویریلان امری معذرت مقبوله کورتر مکسزین موقع اجرایه قوبد -
یغندن محاکمه الته الته النسی استیدان ایدرم » دیه جک یرده [طرفرزدن
قانون دأر مننده امر ویریش ایکن « هیچ بر درلو » معذرت مقبوله
« ومشروعیه » مستند و « منی » اولقمسزین « تخیجاً » حقیقه
مخالفت « تامه » ابراز ایله امر قانونی بی موقع اجرایه وضع اتمدیکنندن
محاکمه الته الته النسی « لزوم قطعی وقوی اوزرینه » استیدان ایدرم]
کی الفاظ جدیدیه ومؤکده یازلمسی هم مقتضای حاله منایر حمده شبهه بی
داعی اولور . بناء علیه مکاتبانده بوکی شیلره دقت لازمدر .

باب خامس

انشاء

۹۸ کلامده بر نسبت خارجییه بولنمز یعنی صدق و کذب دلالت

ایتمیو بدیه نسبت کندی نفسیه قائم اولور سه اول کلامه «انشا» دینلدیکنی
بالاده محل مخصوصنده بیان ایتمش وه او کذبانه . «سوقاغه چیتمه» کبی
سوزلرک انشا اولدقلرینی درمیان ایلعش ایدک . عرییدن قصیده
برئه نك :

يَا رَبِّ وَاَجْعَلْ رَجَائِي غَيْرَ مُنْعَكِسٍ

لَدَيْكَ وَاَجْعَلْ حِسَابِي غَيْرَ مُنْخَرَمٍ

بیتیه فارسیدن حکیم ثنائینک :

یا برو هم چون زنان رنکی و بوئی پیشکیر

یا چو مردان اندر آوگویی در میدان فکن

بیتی و ترکیدن ناینک :

ظاهر و باطنه باق های ایله هوینی سیر ایت

وحدت و کثرتی کور روی ایله موینی سیر ایت

نقطه دن دائره نك کردشن ایت استشهاد

تخم نك ضعفی کور جرم کدویی سیر ایت

ماورای فلک ایله کذرای نابی

ختم چوکان ارادته کی کویی سیر ایت

قطعه سنک تماماً انشا قیلندن اولدیغی ده مثال اوله رق بوراده اثبات
ایدک .

۹۹- انشا : یا بر شیک حصولنی استدا ایچون و یا خود بر

طلبه تعاقب ایتیه ریک موجود اولمیان بر معنایی ایقاع ایچون اولور که

بونک اولکیسینه «طابی» ایکنجیسینه «غیر طابی» دینور. عربیدن
نجم الدین کبری حضرتلرینک :

أَنْتَ الَّذِي وَلَدْتَكِ أُمَّكَ يَا كَيًّا
وَالنَّاسُ حَوْلَكَ يَضْحَكُونَ مَسْرُورًا
فَأَحْرَضَ عَلَى عَمَلٍ تَكُونُ إِذَا يَكُونُ
فِي يَوْمٍ مَوْتِكَ ضَاحِكًا مَسْرُورًا

قطعه سیله ترکیدن بونک ترجمه سی اولان :

یاد کده می طوغدیفک زمانلر
سن آغلار ایڈک کولردی عالم

بر اویله عمر کچیر که اولسون

موتک سکاخنده خلقه ماتم

قطعه سی انشاء طابی نوعندن و عربیدن طغرائینک لامیه العجم
قصیده سنده :

أَعْلَى النَّفْسِ بِالْأَمَلِ أَرْقَبَهُمَا
مَا ضِيقَ الْعَمْرِ لَوْلَا فَسْحَةُ الْأَمَلِ

بیتله ترکیدن جودت پاشانک :

جام اقبالی فلک شمدی رقیبه صنونسون

دل ناکامه ده نوبت کلوران شاء الله

بیتی انشا طابی قیلند ندرکه بونلری بالاطراف تعریف ایچون بو بانی
ایکی فصل اوزرینه بنا ایلڈک.

فصل اول

انشاء طایی

۱۰۰ - انشاء طایی همنی . استفهام . امر . نهی . ندا « دینلان
بش شیدن عبارتدرکه بروجه اتی تعریف اولنمشدر .

۱۰۱ - همنی : برشینک حصولی کرک ممکن کرک ممتنع اولسون
عمومیتله اول شینک حصوانی آرزو ایتمکه دینور . اما حصولی محقق
وموثوق اولیان امر مرغوبه مترقب ومنتظر اولغنه «ترجی» تسمیه
اولنورکه بو حوالده انشاء طایی دائره سنده جیقوب غیر طایی یعنی ایقاعی
حالتله کیردیکندن اشبو ترجی ماده سی بالطبع فصل آئیده بیان اولندی .
لسان عثمانیده تنی ایچون کاشکی . باری . تک « کبی اداتلرله فعل
التزامینک روایت و حکایه صیغهلری و فعل التزامیء شرطی صیغه سی
استعمال اولنورکه میزان البلاغه ده محرر اولان شو :

تمده روح اولیدی کاشکی کیفیت مستی
خبردار اولمیدم تاحیات مستعارمدن

— و —

بو یله کور مکدن سنی محروم اولیدم کاشکی
کلیدم عالمه معدوم اولیدم کاشکی

— و —

آتش عشقك حقیقت بك تحمل سوز ایتمش
اولییدم کاشکی — ن بی وفایه آشنا

— و —

حقمده کی تغافانه صبر ایدر ایدم
اغیاره باری ایتماش اولسیدی التفات

— و —

ایلمز غم خانه می تشریفه رغبت اولپری
بازی بر ساده — لامیله اولیدم شاد کام

— و —

نعمت بیلور ایدم بکا هر بر جفا سی
تک ایتمیدی لطفنه اغیاری آشنا

یتلری بوتلره بك كوزل برد منالدره عرییدن ابوفر اسك :

فَلَيْتَ تَحَلُّوا وَالْحَيَاةَ مَرَّةً

وَلَيْتَ تَرْضَى وَالْأَنَامَ غَضَابَ

فَلَيْتَ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ حَامِرٌ

بَيْنِي وَبَيْنَ الْعَالَمِينَ خَرَابٌ

قطعه سیدخی تمنی نوعندردر .

۱۰۲ — استفهام : برشئی او کرتمک ایچون انی سوال ایتمکدن

عبارت بر طریق انشادرکه عرییدن :

هَلْ إِلَىٰ أَنْ تَرَكَ عَيْنِي سَبِيلُ
أَنْ عَهْدِي بِالنَّوْمِ عَهْدٌ طَوِيلُ

بیتی و ترکیدن :

صباشکنج سرزلف یاری کوردکمی
نه حالده در دل محنت شعاری کوردکمی

بیتی کبی .

استفهام ذهنده بر شیک حصوانی ایستمکن عبارت اولدیغنه کوره
ایکی صورتدن خالی اوله مز یعنی : یا ایکی شیک بیننده بر نسبت تامه یه
مستند اولور یا خود او نسبتدن خالی بولنور که ایکی شی بیننده بر نسبت
تامه یه مستند ایسه « تصدیق » دکل ایسه « تصویری » اولور .

تصدیق طلب ایچون اولان استفهامدن مراد مسئول عنیه تعلق
ایده جک ثبوت و نفیدن بر یسنه اسناد و تعیینی ایستمکندر « یاغور
یاغورمی » کبی . بورادکی سؤالدن مقصدنه یاغدیغنی دکل یاغورک یاغوب
یاغماقده اولدیغنی حالردن برینی یعنی یاغورمی یاغورمی اولدیغنی
اکلامقدر .

تصوری طلب ایچون اولان استفهامدن مراد مسئول عنیه تعلق
ایدن ثبوت و نفیک تعیین و اسنادی اولیوب ثبوت و نفیدن هر بر یسنک
ایکی شیدن هانکیسنه اسناد اولنه جغنی او کرمکندر . « یاغورمی یاغور
قارمی » کبی که بوراده یاغمی محقق اولدیغندن یاغورمی یاغورمی
سؤال اولمیوب یاغان شی یاغورمیدر قارمیدر دیو سؤال اولیور .
ایمدی شو تعریفات و امثله دن اکلا شایور که مسئول عنیه بر شیدن

ثبوت و نفیته تعلق اولمیان استفهاملر «تصوری» و مسئول عنك ثبوت و نفیئی سؤاله دالات ایدنلر «تصدیقی» استفهاملردر بو حالده :

«فلان کلدیمی . خسته ایولشدیمی . عسکر کیتدیمی» استفهاملری
تصدیقی و :

«شو آدم کیمدر . بو کون آبنک قاچیدر . حسن می کلدی حسین می کلدی» استفهاملری دخی تصویریدر .

لسان عثمانیده (می) اداتیله «نه . کیم . قاچ . قچن . هانکی . هانی» لفظلری استفهامه دالات ایتدکلرندن هر برینی بوجه آتی تعریف ایلمک . می - عربینک همزه استفهامی کی حرف اولوب مذکور همزه منلو هر شیده وبالخاصه افعاله و بعضاً عربینک (هل) لفظی مقامنده استعمال اولنورکه صورت استعمالیله ویردیکی معنالر بوجه آتی سکنر صورتله تعریف اولندی :

برنجیسی . طلب تصور ایچون اولورسه دائماً مسئول عنه ملاصق و ملحق بولنور «فلانمی کلدی . یانی صورتدی» استفهاملرنده اولدیغی کی .

ایکنجیسی : طلب تصدیق ایچون یعنی اسناددن سؤال ایچون اولورسه دائماً مسندلره لاحق اولوب فعللرده ضمیر فعلیلردن سکره و سائرده ادوات رابطه ایله ادات خبر و ضمائر نسبیهدن اول کلور . «مکتبه کیتدیمی . فلان اقدی مکتبده میدر . چارسویه کیده جکیمیسک» کی .

اوچنجیسی : فعله التحاقی حالنده اگر شبهه فعلک وقوع وعدم

وقوعنده ایسه طلب تصدیق ایچون اولور « فلانی کوردکی . یازکی یازدکی » کبی .

درنجیسی : فعله التحاقی حالنده شبه مسند اولان اصل فعلک تعیننده ایسه طلب تصویری اوزرینه « فلانی کوردکی . یازکی یازدکی ، کبی که سا فلانی کور یازکی یازدیمشدم انی کوردکی و یازکی یازدکی دیمکدر .

بشنجیسی : افعال مرکبده مقصد طلب تصدیقی ایسه اصل فعلک آخرینه علاوه اولنور « فلانی ضرب ایتدکی . فلانه حرمت ایتدکی » کبی که بوراده مقصد ضرب و حرمتک وقوع و یا عدم وقوعیدر .

التنجیسی : افعال مرکبده مقصد طلب تصویری ایسه فعلک جزؤ اولنه علاوه اولنور « فلانی ضربمی ایتدک . سبمی ایتدک » کبی که بوراده وقوع و عدم وقوع مطلوب اولیوب اسنادک ایکی شیدن هانکیسنه اولدیغنی بیلیمکدر .

یدنجیسی : ماضی منفی به لاحق اولنجه تندیم مغناسنک ظهور ایتسیدر . « هنوز ایشکه کیتمدکی . حالا یازمدکی » کبی

سکزنجیسی : مضارع منفی به لاحق اولدقده اغراض معنالرینک ظهوریدر . « بنده خانه کیزی اشریف بیور مازمیسکز » کبی

می اداتنک بیان اولنان شو احوالندن بشقه شایان تذکار دها برحالی واردر که اوده هانکی کلهنک آخرینه لاحق اولورسه او کلهنک حاوی اولدیغنی معناتک وقوع و یا عدم وقوعنه تعلقیدر .

- یاغمورمی یاغیور — سؤالی — مسند الیهدن
یاغمور یاغدیمی — سؤالی — مسنددن
بوخطاطمی یازدی — سؤالی — فاعلدن
بوکتایمی بکندک — سؤالی — مفعولدن
مکتبه می کیدیورسک — سؤالی — مکاندن
چوقدنمی بورادهسکنز — سؤالی — زماندن
عسکرمی کلیور — سؤالی — ذوی العقولدن
شوسوریلر قویونمیدر — سؤالی — ذوی العقولک غیریدن
شویشللک چایرمیدر — سؤالی — نباتاتدن
شوشی طاشمیدر — سؤالی — جماداتدن
کیفک می بوزولدی — سؤالی — کیفیتدن
فقره لر نده اولدیغی کی.

نه: الفاظ استفهامیه دن اولان نه ذوی العقولک غیری اولان هر
شیدن سؤال ایچون اولوب «دن. در. م. ره» حروفاتیله «اصل.
قدره الفاطنک اولارینه لاحق اولدقده (ها) سی حذف اولنوب انلره
توصیل ایدیلرک «ندن. ندر. نم. نره. نصل. نقره» صورتلرینه
کیبرکه بونلردن «ندن. ندره» اداتلری نه کی ذوی العقولک غیریه سنده
و «نم» اداتی ذوی العقواده و «نصل» سوزی هر ایکسینده و «نقدر»
لفظی کیت سؤالنده و «نره» دخی استفهام مکاده استعمال اولنور.
«نه یا پیورسک. نه او کړندک. نه دن بیلدک. اسمک ندر.
نره لیسکنز. اونم نم اولیور. نصلسکنز. او ایش نصل اولدی. نقدر
اچقه لدرک، کی.

کیم :- کلمہ استفہام اولان بوکیم لفظی ذوی العقولدن استفہام ایچوندر
« کیم کلدی . اوکیمدر . اوکیم اولیور » کبی .

قاج :- کلمہ استفہامی دخی عدد سؤال ایچوندر « قاج غروش الدک .
قاج کشی کلدی ، کبی .

ہانی :- کلمہ استفہامی عددک غیرہ ہر شیدن سؤال ایچوندر « ہانی
بونک صاحبی . ہانی اوکوزل زمانلر » کبی .

ہانکی :- بر امرده مشارک اولانلرک تعین وتمیزندن سؤال ایچوندر
« بونلرک ہانکیسنی بکنمڈک » کبی .

قچن — زماندن سؤال ایچون کلمہ استفہامدر فقط ادبیات
جدیدہدن ساقط اولوب بونک یرندہ « نہ وقت . نہ زمان » کبی شیلر
مستعملدر اسکیدہ شو :

سن ینہ اسکی خر واسکی پالان

قچن آدم اولہ جقسک حیوان!

یتندہ اولدینی کبی مستعمل ایدی .

۱۰۳ — امر ونہی : استعلا طریقہ بر ایشک حصولی
طلب ایتیکہ « امر » و عدم حصولی طلب ایتیکہ « نہی » دینور کہ
« شو کتانی ویر . مکتبہ کیت » سوزلری امر و « فنا سویلمہ . قلب
قیرمہ » سوزلریدہ نہیدر . عریدن ابوالفتح البستینک :

اَقْبِلْ عَلَى النَّفْسِ وَاسْتَكْمِلْ فِضَائِلَهَا

فَإِنَّ بِالنَّفْسِ لِأَبِ الْجِيمِ إِنْسَانٌ

وینہ عربیدن قصیدہ برتہ نک :

يَانَقْسُ لَا تَقْنَطِي مِنْ زَلَّةٍ عَظَمَتْ

أَنَّ الْكِبَايَرَةَ فِي الْغَفْرَانِ كَاللَّمَمِ

یتنک مصرع اولی ایله ترکیدن :

ویرم سکا چک بندن الک ای ملک الموت

جانامه نذر ایلدیکم جانمه دکمه

یتتی نهیه برر مثالدر.

امرونی صیغه لری بعضاً استعلا صورتنک غیرله استعمال اولنور
وبوحالده معانی وعنوان تبدل ایدرکه اک مهملری بروجہ آتی بیان
اولنور.

برنجیسی : طلب استعلا ایله دکل عجز وحضوع و نیاز وخشوع
ایله اولورسه اکا «دعا و نیاز» دینور لایلا خانمک :

بر مجرم وعاصی قولکم روی سیاهم

عفوکله نظر قیل بو کهنکاره الهی

یتیله ناینک :

کنجینه لطفک وار ایکن نای زاری

محتاج عطای دکران ایلمه یارب

یتنده اولدینی کبی .

ایکنجیسی : طلب استعلا ایله دکل تساوی طریقیه اولورسه اکا
« التماس » دینور. فضولینک :

سیر قیل کور کیم کلستانک نه آب وتانی وار
هر طرف بیک سروسر سبز وکل وسیرابی وار

بیتله شاعر اخرك :

يازمه كل هر سري اي كل ك ديبر

ايلمه اغيارى هر شـيندن خير

بیتده اولدینی کبی .

اوچنجیمی : ذکر اولنان معنالك غیری معنا ظموریدر که
بوندهده اساساً بش وجه واردر :

وجه اول - اباحه ایچون اولسیدر . سنبل زاده وهینک :

آج بسملیه ایچ صـوی، خان احمده ایله دعا

مصراعنده اولدینی کبی .

وجه ثانی - تنبیه ایچون اولسیدر .

ایشته جامع کل ادا قیل سن نمازی دائماً

مصراعيله حامينك :

هم چيقار نقشك بياضه هم اولورر ويك سياه

ایتمه رازك کیمسه یه اعلام مانند نکین

بیتده اولدینی کبی .

وجه ثالث - تهديد ایچون اولسیدر .

ای رقیب سک نهاد آرتق حیا ایتمز میسک

وارسه حدك بردها سن کوی یاره وارده کور

بیتده اولدینی کبی .

وجه رابع - تمی ایچون اولسیدر. پرنو پاشا مر حومک :

نه یاپسم نیله دمساز ایلم آه سحر خیزی

اوزاندی لیه حمسرت یتش یاشمس تبریزی

یتنده اولدینی کبی .

وجه خامس - خطاب ایچون اولسیدر بر شهید نامدارک مزارینه

قارشو سویلنان شو :

یار یرلری چیق قانلی کفله شو جهانه

کور دشمنه احقاد ایله اولاد نلر ایتدی

یتنده اولدینی کبی .

بورایه قدر بیان اولنان خصوصانده هپ امر حاضر ونهی حاضر

صیغه لری در میان ایدلمش ایسه ده امر غائب ونهی غائب صورتلری

وحاضر له غائبک جمع لری دخی عینی احوالده مستعمل اولوب انلر کبی

معانی مختلفه ایقاع ایدر لر . نته کیم :

ایلسون مولی سنی هر بر کدورتدن مصون

دهرک آب رویدسک عبدالحمید خان چوق یاشا

یتنده امر غائب دعایه و :

عاقبت هر نشئه سندن بر خمار ایلر ظهور

سویلیک ساقیه چالسون باشنه پیمانه بی

یتنده امر غائبه خطاب واستغنا وبرشاعرک :

سن اولدک جورکه ای داشکن محزون بن محزون

فلک کوالسون سونسون شمدی سن محزون بن محزون

بیتمده لوم وسامعی نك :

كرك سو كسون كرك دو كسون كرك دركاهدن سورسون
وصال یاری بر كره طلبكار اولماز واردر
بیتمده تبحر وتمنی وشهرینك :

اولسون وارسته بیچ وتاب غمدن كینه جو
مار سر مادیده ریم كوانش كوستر مسون

بیتمده نهی حاضرله بد دعا ومعلم ناجینك :

زیر وبالاسی نوره غرق اولمش
وادی ایمن اولسون كورینن

بیتمده استفهام معناسنك ظهوری كبی .

بو خصوصده دها برچوق معنار ظهور اید بیاورسهده انلری
ارباب ذوق سلیمك تعییننه ترك ایدرك بو قدر جقله اکتفا ایلدك .

۱۰۴ - ندا : حروف ندا واسطه سیله مخاطبك توجه

واقبالنی طلب ایتمك ندادركه هر لسانده انواع صورله جاریدر. عربیدن
سهیلی نك :

يَا مَنْ يَرَىٰ مَا فِي الضَّمِيرِ وَيَسْمَعُ

أَنْتَ الْمَعْدُ لِكُلِّ مَا يَتَوَقَّعُ

بیقی وترکیدن نفعینك :

ای خسرو جم كو كبه مملكت آرا
كیم سلطنتك عالمی پرزیب وفرایلر

اوصافکه حدیوق طوتلم سحر ایله طبع
بیک معنی بی برشکله قویوب مختصر ایلر

قطعه سی بوقیلدندر .

ندالرده بعضکله حرف ندا حذف اولنور . نته کیم :

دوستلر بن شاشمشم حال دل دیوانه دن

مصرعنده حرف ندایوق ایکن معنای ندا موجوددر و بعضاً

حرف ندا موجود اولدینی حالدۀ ندانک غیری معناله تعلق ایدر .

ننه کیم معلم ناجینک :

ای لوحه یار نور بخشا

بیک کرده ایلسهم تماشا

طویماز سکا چشم کریه معتاد

باقدقچه اولور ودادی مزدا

قطعه سنده تحسیر معناسی ظاهر در .

فصل یانی

انشاء غیر طایی

۱۰۵ - انشاء غیر طایی : ترجی ایله تعجب خصوص سنده

مستعمل انشالره انشا موقعنده استعمال اولنان خبر لردن عبارتدرکه

بروجه آتی تعریف اولنورلر :

۱۰۶ - ترجی : یوز برنجی مادده بللماسبه بیان اولندی
وجهله اومق معناسنه در یعنی حصولی محقق وموثوق اولمیان امر
مرغوبه مترقب ومنتظر اولوق دیمکدر .

صربیدن قصیده برته نک :

لَعَلَّ رَحْمَتَ رَبِّي حِينَ يَقْسِمُهَا
تَأْتِي عَلَى حَسْبِ الْعَصِيَّانِ فِي الْقَسَمِ

بیتله شو :

فَعَسَى اللَّيَالِي أَنْ تَمْتَ بِنَظْمِهَا
عَقْدًا كَمَا كُنَّا عَلَيْهِ وَاجْمَالًا
فَلَرَبَّمَا نَثَرَ الْجَمَانَ تَعَمُّدًا
لِيَكُونَ أَحْسَنَ فِي النَّظَامِ وَاكْمَالًا

قطعه سنده اولدینی کبیدرکه ترکجه ده ترجی ایفاسیچون شو :

« اومارمکه . اولورکه . امید ایدرم . امید اولنورکه . احتمالکه . محتملکه .
مأمولکه . شایدکه . اوله که » کبی الفاظ استعمال اولنور نته کیم :

سکالایق اولان احسانی ایدرسک البت

اومارمکه اوله سایه کده امیدم حاصل

بیتنده اومارمکه ایله ترجی معناسی ویرلمشدر . بوبابده بعضاً « انشاءالله

کریم » ترکیباری دخی مستعملدر . جودت پاشانک :

جام اقبالی فلك شمدي رقيه صونسون
 دل ناکامه ده نوبت کلور ان شاء الله
 يارك اغز بن آره ای باد صبا دیرمی عجب
 ینه استانبوله جودت کلور ان شاء الله

قطعه سیله شاعرک:

اشتکا ایتمه فلك جورندن ای دل دائماً
 شادایدر محزون دلی بر کون کلور الله کریم

ییتنده اولدینی کبی:

ترجینک بر نوعی واردرکه ترقب وانتظار اولنان شیئی بر امر
 مخوف ومکروراولور. اولوقت ا کا «اشفاق» دینور ولسان عثمانیده
 «قورقارمکه. قوقولورکه. خوفم بودرکه. خوف اولنورکه. کبی کلمات
 استعمالینه اد اولنور «قورقارمکه بو خسته یارینه چیقماز» سوزنده
 اولدینی کبی.

۱۰۷ — تذبیه: ترجی و اشفانک هر ایکسیدنخی مستقبله
 مخصوص اولدقارندن دائماً مستقبل صیغه سیله فعل التزامی غائبی و فعل
 التزامی شرطی صیغه لری استعمال اولنور. حالبوکه فعل التزامی شرطی
 تمنی ده دخی مستعمل اولدیغندن ارالرینی تفریقی لازم کلورده بوده
 تمنی ابله ترجی معنا لرینه کمال دقتله اولور. مثلاً: ورودی مأمول
 اولمیان برذاتک حقنده «فلان کلسه ده شو شنلکده بوانسه» دینلکده
 تمنی و قدومنه انتظار اولنان برذات حقنده سولندکده ترجی اولور.

۱۰۸ تعجب : غرابی حاوی اولان اموردن انسانه حاصل

اولان حالی اظهاردرکه عربیدن ابوالعتمیه نك :

مَا أَحْسَنَ الدِّينِ وَالْدُنْيَا إِذَا جَمَعَا
وَاقْبَحَ الْكُفْرِ وَالْأَفْلَاسِ بِالرَّجْلِ

بیتله ابن رومینک :

أَيَّ شَمْعًا يَضِيءُ بِلَا انْقِطَاعٍ
وَيَا بَدْرًا يَلُوحُ بِلَا مَحَاقٍ
فَأَنْتَ الْبَدْرُ مَا مَعْنَى انْتِقَاضِي
وَأَنْتَ الشَّمْعُ مَا سَبَبَ احْتِرَاقِي

قطعه سی و ترکیدن فضولینک :

نه ضابطه در بو مرکز خاک	نه دایره در بو دور افلاک
ناره ندن اولدی نور لازم	جسمه عرضی کیم ایتدی قائم
آیا سببی کیم ایتدی اظهار	هر خلقته کرچه بر سبب وار
نه صانه در بو صنع منسوب	فکر ایلده کور ندر بو اسلوب

مثنوی سیمله فارسیدن عنصرینک :

نیستی دیوانه بر آتش چراغاطی همی
نیستی پروانه کرد شمع چون جولان کنی

بیتی بو قییلدندر.

لسان عثمانیده تعجب ایچون « نه . عجب . آیا . نه کوزل . نه چرکین
نه خوش . نه فنا . عجائب . زهی » کبی الفاظ استعمال اولنور . فضولینک :

زهی ذاتک نهان و اول نهاندن ماسوا پیدا

بحار صنعک امواج پیدا قعرنا پیدا

بتیله شو :

نه صانعک که صنعک سنک ایچندن آب ایدر پیدا

درخت خارندن کل غنچه سیراب ایدر پیدا

یتنده و عبدالحق حامد بکک :

بر سایه در احتشام دنیا

توقیف اولنورمی سایه آیا

یتنده و سامعینک :

میان لجه غمده قالورمی کشتیء دل

عجب مساعده روزکار اولمازمی

یتنده اولدینی کبی .

۱۰۹ — تلبیه : ترکیه نك « نه » اداتی اساساً استفهام ایچون

ایسه ده تعجبه دخی دلالت ایتدیکندن اکثریا استفهام صورتنده اولان

انشاء طلبیلرده تعجب معناسنی ویرمکله انلری انشاء غیر طابی حالنه

القا ایلدیکی کبی بعض کلمات استفهامیه دخی استفهامک غیرمی معنالی

اظهار ایتدیکنندن انلرده بولندقلری جمله لری غیر طابی صورتنه ادخال

ایدرلر . نته کیم فیضیء قدیمک :

کویاکه جیب و دامنمی پر کل ایلهک
ای باغبان ندر بو قدر امتان بکا

بیتیه نهانیک :

کل ای ناصح قویندی حال دلدن بی خبرسک سن
بی دیوانه ایتدی اول پری بیلیم نه دیرسک سن
بیتنده « نه » لر استفهامدن حیقوب برنجییده اعتراض وایکنجییده
تخصیص معنلرینی اظهار ایتدکاری کبی کمال بک مرحومک
انسانی صاندک دشمنی
مصرعنده (می) ایله تحقیر معناسی ظهور ایتمشدز .

۱۱۰ -- خبرک انشا مقامنده استعمالی : بر جمله خبریه دن
اعلام خبر قصد اولنمیوب دیگر بر طاقم اغراض مخصوصه نک اداسیدرکه
مهم اولان صورتلرندن درت دانسی بروجه آتی تحریر و تعریف
اولندی .

برنجیسی : قرینه و دلالت حالیه ایله اغراض مخصوصه مراد اولنمق
اوزره خبرک انشا مقامنه قائم اولسیدر . نته کیم « بیان ایله بیلیمین بر
دکدر » کلامنده مخاطبی ترغیب و « عقلکه شاشارم » سوزنده تعجب
و « بن پیر اولدم ه جمله سندنده اظهار ضعف کبی معنلر ظهور ایدر .
حالبوکه بونلر برر جمله خبریه اولدقلری حالده شو اغراض مخصوصه یه
مبنی انشاء غیر طلبی نوعندن اولمشدر .

کیمینی سودی خدا کیمینی سوداده قودی
کلی آرایش ایدوب بلبل غوغاده قودی

بیتده خبر نوعدن اولدیغی حالده انشا قیلندندر.

ایکنجیسی: عقد صیغهلریدرکه بونلر الفاظ اخباریه دن اولدقلری
 حالده مقصد خبر اولمیوب قائللری بئنده ایضای عقددن عبارت اولمغه
 انشاء غیر ظاهری نوعدن اولورلر. « آدم . صادم . ویردم » کی .

اوچنجیسی: قسم وشهادت ایله « سبحان الله . معاذالله . اللهم
 صغندق » کی الفاظ و تراکیب بولندیغی جمله لرده خبری ایکن انشا
 کیدرلر :

خوش کلدی بکا میکده نك آب وهواسی
 بالله نه خوش یرده یاییلمش بیقلاسی

بیتله شو :

اللهم توکل کی اعلا سپر اولماز
 اللهم صغندق بز آلك ملعنندن

بیتده اولدیغی کی .

دردنجیسی: ادبه رعایتدن طولانی امر صیغه می بئنده جمله خبریه
 استعمالیدر. مثلا بر بیوک آدمه « شورایه باق » دینه جک یرده « شو
 شی نه کوزل » دهرک اورایه احله نظری دعوت ایتمک یا خود
 « شورایه نظر بیوررمیسکز » دیمک کی .

باب سادس

قصر

۱۱۱- قصر بر شئی دیگر شیئہ تخصیص ایتمکن عبارت اولوب
اسـاً یا فحوای کلامک دلالتیه و یا خود دلالت وضعیه ایله بیانور
بر ماده درکه شق اوله کوره اولان قصر (ذوقی) و شق ثانیه کوره
اولانده (وضعی) در.

۱۱۲- قصر ذوقی : مسـند الیهک و حق تقدیمی اولان بعض
متعلقات فعلک تأخیر لرندن طولایی کلامدن معنای قصر ظهور یدر.
بونلر اوتوزنجی ماده نك یدنجی و اللی سـکزنجی ماده نك ایکنجی
فقره لرلیله اوچنجی بابده بالخاصه ذکر اولندقلرندن تکرار لرندن
صرف نظر اولندی.

۱۱۳- قصر وضعی : ادوات مخصوصه سیله قصرک اثباتی و یا خود
نفی و اثبات طریقیه قصرک ظهور یدر :
آجیان یوق بکا کندی یورکمدن غیر
آغلیان یوق بکا اوز مردمکمدن غیر
بیتمده (غیری) اداتندن و :

نیلدم بیلیمکه حقنده نه تقصیر ایلدم
ایتمدی جانان بکا شفقت رقیبه ایلدی
بیتمده «ایتمدی و ایتمدی» فعللرینک نفی و اثباتندن و :

دهرده احوال خالق کویستر آینه یوق
صورت واندامی رؤیت ایتدیرر آینه وار
یتنده « وار . یوق » سوزلریله اولان نفی و ایتادن معنای قصرک ظهوری
کبی .

۱۱۴ - اسان عثمانیده قصر معناسنی ویرن اداتلر « انجق . ساده
یا لکزه ادات حصرلریله « بشقه . ماعدا . غیری . الا . مکر » ادات
استثنالی و « بلکه » ادات اضرایله « دکل » ادات نفیدر که باقینک :
ماورای پرده اسراره بولماز کیمسه راه
حضرت حقدر بیان انجق حقیقت نوایدغن
یتنده « انجق » و شاعرک :

صانیردک جمله بی صادق سکا سیرایله کل شمدی
طاغلدی جمله سی یار موافق ساده بن قالدی
یتنده « ساده » و کذا :

عشقه دوشدم ایلدم قطع تعلق غیردن
کوزلرم دنیا ده کورمن کیمسه بی الا سنی
یتنده « الا » وجودت باشانک :

مکر سرمایه شادی ایمن کوی دلاراده
سرشکم تقدینی خاک ایله مغشوش ایتدیکم دملر
یتنده « مکر » و شو :

انفالم ستم یاره در اغیساره دکل
عقدۀ خاطر اول غنجه به در خاره دکل
یتنده « دکل » اداتلریله قصر افاده اولندیغی کبی .

۱۱۵ — تلمییه : علمای بلاغتک اکثریسی قصری « برمو-
صوفی صفتنه ویا بر صفتی موصوفه حصر و تخصیص ایلمکدر » عباره سیله
تعریف ایتدکن صکره بوراده کی صفتدن مراد صفت نحو اولدیغی
اشارتیه کیفیتی تفریق ایدرک تفصیل مادهیه کیریشورلر. امامشاهیر
علمای سلفدن « حمزه بن درغود نورالدین » نک علم بلاغته دائر
یازوب شام شریفده تدریس ایلدیکی « مسالک الیان » نام اثر نفیسنده
« قصر : منسوبک منسوب الیه ویا منسوب الیهک منسوبه حصر
و تخصیصندن عبارتدر » یولنده تعریف ایدیلوب قید اخر ایله استثنایی
رده حاجت قالدیغی ایچون حمزه نک بو تعریفی دها موافق کورلمشدر.
چونکه بر نسبت وصفیه بیان ایدن یعنی حالک ذی الحاله و ذی الحالك حاله
ویکدیگرینه بر صفت معنویه ایله منسوب اولان شیلرک بری بر لرینه
تخصیصارینی صورت مطلقه ده بیان ایدر. بناء علیه دها اعم اولان
بو تعریفی قبول و تعمیم دها موافق کورلدی. وزیرده محرر موصوف
و صفتدن مراد صفت نحویه اولیوب صفت معنویه اولدیغی یعنی مقصد
منسوب و منسوب الیه دن عبارت ایدوکنی اخطار ایدرز.

۱۱۶ — قصر : یا حقیقیدر یا اضافیدر.

قصر حقیقی : مقصورك مقصور علمیدن ماعداسنه تجاوز
ایتمام سیدرکه بوده حقیقت محضه ایله نفس الامر ه کوره ایکی نوعدر.
نوع اول : موصوفک حقیقه صفتی اوزرینه قصریدرکه موصوف
محض حقیقتله صفت اوزرینه قصر ایدیلورسه صفات سائر نک او مو-
صوفدن کلیاً نفی لازم کلمکله قصرک بونوعی (محال) عد اولنور.

چونکه : مثلاً بزاتك يالكز كتابته موصوف اولوبده بشقه صفتلره موصوف اولديني قصد اولنهرق « فلان انجق كاتبدر » دینلديکی وقت موصوف اولان ذات صفتی اولان کتابت اوزرینه قصر ایدیلوب قیام قعودکی اوصافه وارنجیه قدر بالجمله صفتلردن نفی ایدلمسی غیر ممکن اوله جغه یعنی دنیاده برشیك يالكز برصفته قصرله اندن سائر صفتلرک کلیاً نزعی قابل اوله میه جغه بناءبوکی قصرلر محال نوعنددر .

نوع ثانی : صفتك نفس الامرده موصوفی اوزرینه قصریدر « قو - ناقده يالكز فلان ذات واردر ، کییکه بونك استعمالی يك چوقدر .

وبونده بعضاً مبالغه قصد اولنهرق مقصور علیهدن بشقه لریده موجود اولسه بیله اسباب رجحاندن طولانی اصل اولان مقصور علیه بالاعتبار دیگرلرینه اهمیت ویرلمز و بو حالدهکی قصره « قصر ادعائی » دینور .

مثلاً : بربلدهده يالكز برشاعر بولنسه « بوبلدهده شاعر انجق فلاندر ، دینلدهده نفس الامرده موافق اولان قصر حقیقی نوعندن و فقط برقاج شاعر بولنوبده مبالغه ایچون دیگرلری شعرادن صایلمیهرق مذکور سوزی ایراد ایتک دخی قصر ادعائی قیلندن اولور .

قصر اضافی : مخاطبک اعتقادینه کوره متکلمک بالااضافه ایراد ایلدیکی قصرلدرکه اساساً اوچ نوعدر .

نوع اول : مخاطب برشیك دیگر ایکی شسیده اشتراکنی معتقد اولدیگی حالده اشبو شرکت اعتقادینی قطع صورتیله ایراد ایتدیکی قصرلدرکه بوکا « قصر افراد » دینور .

مثلاً : مخاطب بزاتك هم كاتب هم شاعر اولدیغنه معتقد اولدیگی

حاله اول ذات ایچون اكا « فلان ذات یالکمز شاعر در » دیمک قصر
 افراد در. انجق بونده بر شرط واردرکه اوشرطده بر شینک دیگر ایکی
 شیده اشتراکنده مخاطبک اعتقادی صحیح و سامعک تخیلی ممکن اوله جق
 درجهده متناسب اولوب منافی نسبتلردن سالم اولمسیدر. نته کیم: شعر
 و کتابتک بریرده اجتماعی صحیح اوله بیله جکندن مخاطبک اعتقادی
 درست اوله بیلدیکی و سامعجه تخیل طوغری اوله جفی جهته مثال
 سابقده کی قصر صحیح اولور .

نوع ثانی: مخاطبک اعتقادنده کی حکمه مغایر تخصیصده بولمقدرکه
 بوکا « قصر قلب » دیر لر. مثلا: بر حقه نك كמוש اولدیغنی اعتقاد ایدن
 بر کیمسه به « بو حقه فاقفوندر كמוש دکدر » دیمک کی که بوندهده قصر
 افرادک عکسی بر شرط واردر یعنی اجتماعلرنده سامعجه امکان تخیل
 اولنه میه جق صورتده نسبتلرک اراسنده منافات بولنمسیدر « علم ایله
 جهلمک . طاتلی ایله آجینک » بر آردهده اجتماعلری کی .

نوع ثالث: مخاطبک تردینی ازاله ایچون ایراد اولنان قصر لردرکه
 بوکا « قصر تعین » دینور . مثلا بر طراغک اغاج ویا کیمکدن اولدیغنده
 متردد اولان بر مخاطبه قارشو « بو طراق اغاچدر کیمک دکدر » دیمک کی که
 بوندهده صفتلر بیننده مناسبت مخصوصه بولمق ویا خود یکدیگری نك
 نقیضی اولمق شرطدر یعنی بو قصر هم قصر افراد هم قصر قلبده
 جاری اولور دیمکدر . نته کیم: « فلان کاتبیدر شاعر میدر » سؤالنه
 « کاتبدر شاعر دکدر » یا خود « کاتب دکل شاعر در » جوابلری و کذا
 « شو حقه فاقفونمیدر کوشمیدر » سؤالنه دخی « فاقفوندر کמוש دکدر »

یاخود « فافنون دکل کموشدر » جوابلری ویریلورکه بونلر هپ قصر تعیندر. لکن « فلان عالمیدر قره صقالیمیدر » یاخود « جاعلمیدر قاعدمیدر » کی نخیلده مناسبت اولیان محلارده قصر تعین جریان ایتمز.

باب سابع

وصل وفصل

۱۱۷- کلامی تشکیل ایدن کله لرله جهلر یکی بکر لرینه یا عطف اولنورق وصل صورتیه ویاخود عطف اولنورق فصل طریقیه ایراد اولنورلرکه بوخصوص علم معاینک اک مهم بر مبحثیدر. حتی طلبه علوم میاننده « علم معانی ندر » سؤالنیه « معرفه الوصل والفصل » جوانی ویرلمسی بواهمیتی ازانیه کافیدر. بناء علیه بوبابه او صورته اهمیت ویرمک لازمدر.

وصل : عطف وربط ایله حاصل اوله حتی جهتله اول باول ادوات عطفله شرائط عطفک احکامی یلمنورسه « وصل وفصل خصوصاتی بالطبع ظاهر اوله جفتدن بوبانی اولا : شرائط عطفه. ثانیاً : اسباب واصول عطف وربطه. ثالثاً تطبیقات وصل وفصلدن عبارت اولان اصول سبکه تقسیم ایله اوچ فصل اوزرینه تجریر ایندک.

فصل اول

شرائط عطف

۱۱۸- عطفک شرطی معطوف ایله معطوف علیک بر حکمده

اشتراکی یا خود بینلرنده جهت جامعه بولمیسیدر. نته کیم: «علی وحسن کلدیلر». «علیده حسنده شاعر در». «علی هم شاعر هم کاتبدر» جمله لرینک برنجیسنده معطوف ایله معطوف علیک کلمک فعلنده وایکنجی شاعر لیکده اتحادلری و اوچنجیده شعر ایله کتباتک بریرده اشتراکی اولدیغندن اولوجهله عطفلری جائز اولور. فقط: «علی کلدی و چالغی چالیور». «حسن شاعر در و قیصه بویلیدر» صور تکرنده مذکور مناسبتلر اولدیغندن و او ایله اولان عطفلر جائز دکادر یعنی بویله برلرده عطف جائز اولمز.

و کذا «علی یازی یازیور و حسن شعر سویلیور» ایله «علی عالم و حسن جاهلدر» سوزلرندن برنجی کلامک یازمقله شعر بیننده وایکنجیده علم ایله جهک اراسنده جهت جامعه بولدیغندن هر ایکی کلامک حاوی اولدقاری ایکیشر جمله دن برینک دیکرینه عطفلری جائز اولور سه ده «علی یازی یازیور و یارین کیده جکدر» ایله «علی عالمدر و حسن اوزون بویلیدر» صور تکرندن برنجیده یازمقله کلمک وایکنجیده علم ایله اوزون بویلاق بیننده جهت جامعه اولدیغندن اولوجهله عطفلری جائز دکادر. شو تعریفات و امثله دن شرط عطف بر دو جهیه قدر اکلا شیلیور ایسه ده بحکم اهمیت مخصوصه سی جهتیله اشتراک و جهت جامعه مسئله لرینی تفصیل اتمک لازم اولدیغندن بروجه آتی انلری تعریف وایضاح ایلدک.

۱۱۹ حکمه اشتراک: مفرداتک عطفنده اولور سه ایکی شینک بر فعل ویا ایکی صفتک بریرده اتحادندن عبارتدر. «حسن و حسین

کلمدی «حسن و حسین کوزلدر» جمله لرینک برنجیسنده ایکی شی بر فعلده
 وایکنجیسنده ایکی شی بر صقنده اتحاد ایته ایکی و «حسن کلمدی و کیتدی»
 ایله «حسن شاعر و کاتبدر» جمله لرینک برنجیسنده ایکی فعل بر برده
 وایکنجیسنده ایکی صفت بر اسمده اشتراک ایله ایکی کی.

جمله لرك عطفنده اولان اشتراك شرطی ایسه اول جمله لرك اخباریت
 وانشائنده متحد اولمیسیدر . یعنی بری برینه عطف اولنه جق جمله لرك
 بریسی اخباری دیگرى انشائی اولیوب هر ایکیسنکدنخی یا اخباری
 ویا انشائی اولمیسیدر . مثلاً:

بوکون فلان کلمدی و فلان کیتدی

ایله

بوراده فلان کوزل و فلان چرکیندر

کلام لرنده کی جمله لرله عطفی جائز اولوب .

چار سوپه کیت و احمد کلمدی

ایله

فلان کوزلدر و فلان کیتسون

صورتنده بری اخباری دیگرى انشائی جمله لرك عطفی جائز اولمیدنی کی .

۱۲۵ - جهت، جامه : معضوف ایله معضوف عالی ذهننده جمع

ایده جک بر علاقه و مناسبندر که بود . عقلی ، وهمی ، خیالی ، ارباق اوزره

اوج نوعدر .

۱۲۱ - جهت جامعه عقلیه : عقلک قوه مفکرده جمع ایله جکی

اشیایینده کی علاقه حقیقه اولوب بوده تمائل ، تضاد ، تضایف

دینلان اوج حالدن عبارتدر .

تمائل:- اشیا نك نوعندہ اولان اتحادیدرکہ یا طوغریدن
 طوغری یہ معنا ایله منفہم اولان «شوق ایله ذوق . نشاط ایله صفا .
 زلف ایله کاکل . الم ایله درد . کدر ایله اسف : الفاظندہ کی تمائل کی اولور .
 یا خود بعض اشیا نك مشخصات خارجیہ لرندن صرف نظر اولننجه
 ارالرنده کی تعددی عقل قوؤ مفکره دن رفع ایدرک تمائل ابقا اتمسیله
 اولور یعنی «علی . حسن . حسین» دینلده بونلر انسانیتجه متحد
 اولدقلرندن بونلرک شکل و سیما کی اولان اوصافندن عبارت اولان
 مشخصات خارجیه لرندن صرف نظر ایدلسه عقل قوؤ مفکره ده یالکیز
 نوعیتلرینه انحصار ایدن انسانیتلرینی و کذا «کل . سنبلی . لاله»
 دینلده بونلر چیچک اولمقده متحد اولدقلرندن بونلرک لون و شکل
 کی اوصافندن عبارت اولان مشخصات خارجیه لرندن صرف نظر
 ایدلسه عقل قوؤ مفکره ده یالکیز نوعیتلرینه انحصار ایدن چیچکلرینی
 ابقا ایدرک تمائل ایجاب ایتدیررکه بو حالده :

«دونیکی اوقودینغ کتاب روحه ذوق و صفا و قابمه شوق و نشاط
 ویردی» ایله «علی افندی یازی یازیور و حسن افندی کتاب اوقیور»
 کلام لرندہ کی عطفلرک جهت جامعہ خیالیہ نك تمائل طریقہ اولان
 شرطنه موافق اولورکه :

باک کوهر بدکهر دن دائما ممتاز اولور
 لعل و یاقوتک یاننده کهربایه کیم باقار

بتییدہ بوقیلدندر .

تضاد:- ایکی شی بیننده ضدیت بولنمسیدر «بیاض ایله سیاه . یرایله

كوك . طائلی ایله آجی . علم ایله جهل . فقر ایله غنا . فرح ایله کسر . اعلی ایله ادنی « و امثالی شیر کبی که « عالم هر وقت اعلی و جاهل هر زمان ادنادر » عطفی شو تضاد اصولنه موافقتر و نابینک .

قوروب بر بارکاء صنع لطف و قهر دن مزوج
ویروب اضداده آمیزش قومش نامن انک دنیا
ویروب حق صریحن قبض و بسطک محو و اثباتک
عدالتخانه حکمتده ایتمش جمله سین ارضا
قطعه سیده بوقیلنددر .

تضایف - : برینک تعقلی دیکرینک تعقلنه وابسته اولان شیر
بیننده کی علاقه مخصوصه درکه « بابا ایله اوغل . اقل ایله اکثر » کبی
شیردر : نته کیم « فلانک پدری و اوغلی برارکده کلریلر » دینوب
تضایف طریقله عطف طوغری اولور .

۱۲۲ - جهت جامعه و همیه : اشیا نک ذهنده وهم طریقله
اجتماعی درکه بوده « شبه تمائل . شبه تضاد . شبه تضایف » دن عبارتدر .
شبه تمائل - عقل ایله تضادینه حکم اولانان ایکی شیئی و همک تمائل
ظن ایتمسندن عبارت بر جهت جامعه در . مثلاً : عقل سیاه ایله بیاضک
ضد اولدقنینه حکم ایتمدیکی کبی باشلی باشنه برر نک اولان صاری به
دخی ضدیر . حالبوکه وهم صاری نی بیاضه مشابه بولدیفندن صاری
ایله بیاض اره سنده تمائل اولدیفنه ذاهب اولورکه بو شی حقیقته غیر
موافق اولوب وهمی اولدیفندن بو حاله شبه تمائل دینور . بناء علیه
« ایکی شی خاصیت احتراقی شاملدرکه بونلرک بریسی آتش سوزان

و دیگرى حقارت اخواندر ، کلامنده کى عطف حقارتک وهم طریقیه
 اتشه مائل اولسندن طولانی جائز اولور .

سوزه باشلارسه تبسم ایله اول غنچه دهن
 درج یاقوتک ایچندن درو کوهر صاحیلور .

ییتنده « در » ایله « کوهر » عقلاً مائل دکل ایسه لرده قوه و اهمه
 انلرک تمثیلرینه حکم ایله عطف ایده بیلدیکندن بورادهه شبه مائل
 طریقیه عطف جائزدر .

شبه تضاد - عقلک مائل حکم ایتمدیکی ایکی شی حقیقه و همک
 تضاده ذاهب اولسندن تولد ایدن جهت جامعه در . مثلاً : عقل دفتله
 کتابک مائل اولدیغنه حکم ایتمدیکی حالده و اهمه بونلرک مضای
 عرفیلرینه باقهرق تضاد نوعندن عد ایدر .

شبه تضایف - عقلک کوستردیکی تضادی وهم ایله تضایف مزله نه
 ایندیرمکان عبارت برجهت جامعه در . مثلاً : طاتلی ایله آجی ییتنده
 عقلاً تضاد موجود و برینک وجودی دیکرینک وجودینه غیر
 متوقف ایکن وهم علاقه نسبی بر طرف ایدرک طاتلی دینلدیکی ایده
 آجینک خاطره کله جکئی تصورله بینلرنده تضایفک وجودینه حکم
 ایدرکه جا بولده تضاده عائد اولان مثال وهمه نظراً شبه تضایفه مثال
 اولور .

۱۲۳ - جهت جامعه خیالیه : اشیانک تصورلرندن خیالده مقارن

اولان صورتلریدرکه زمان و مکانله عادت و لغت و اصول معاشرت کبی
 احوال متنوعه نک اختلافیه تخاف ایدر برشیدر . مثلاً : برکاتب یاننده

قلم ذکر اولنسه در حال کاغذ حقه قامت تراش کبی شیلر انک خاطرینه کلدیکندن اوکانبه کوره بونلرده جهت جامعه خیالیه وارددر. بونلرک بریسی بر درزی یابنده ذکر اولنسه انک خاطرینه اونه کیلری کلز انکچون درزی به کوره بونلرده جهت جامعه یوقدر. فقط ایکنه ذکر اولنسه درزینک خاطرینه ایپلک وسائره کلورکه اگا کوردهده بونلر یابنده جهت جامعه وار وکاتب ایچون بونلر یابنده جهت جامعه یوقدر. وکذا بر باغچه هر بار صفا ایله امرار وقت ایدن بر افسندی ایله یینه او باغچهده چالیشوب حاصلاتندن استفاده ایدن بر باغچوانه کوره باغچه ذکر اولنجه اقدینک خاطرینه اسباب طرب و باغچوانک خاطرینهده سبزه لر یشلر آشیلر وسائره کلورکه جهت جامعه خیالیه افسندی به کوره بشقه و باغچوانه کوره یینه بشقه اولور.

۱۲۴ - فائده : جودت پاشا حضرتلرینک بلاغت عثمانیه سنده شرائط عطفه عائد دها برطاقم شیلر محرر اولدیفندن اکمال فائده ضمننده بروجه آتی عیناً درج اولندی شویله که :

مسند الیهلرک یاخود مسندلرک ویاخود قیدلرندن بررقیدک اتحادی دخی ایکی جمله یابنده جهت جامعه اولور. نته کیم : ه خاطر اقدینک کتخداسی کاتب وریس اقدینک کتخداسی شاعر در « دینور -

ایکی شی یابنده فی نفس الامر جهت جامعه بولمق عطفک صحتی ایچون کافی اولیوب بلکه مقامه کوره او جهتک مقصود ومانعت الیه اولسیده شرطدر. بناء علیه لایحینه دائر بر محاوره جریان ایدرکن ه لایحینم طاردر و خانم طاردر « دینسه مقبول اولماز. اما طار شیلرک

تعدادی صره سنده «لا یحییهم طاردر و اووم طاردر و اووک سو قاعی طاردر»
دنیله بیلور.

کذلک «سردار اکرم صالی کونی دشمن اردوسنی بوزدی و درزی
اول کون بنم جبه می دیکدی» دیناسه مقبول اولماز اما صالی کونی
وقوعاتک ضبطی قصه اولنورسه اووقوعاتک بیانی صره سنده بویله
دنیله بیلور.

فصل یانی

وسائط و اصول عطف و ربط

۱۲۵ - کلامده یا مفرد مفرد، یا مفرد جملهیه، یا جمله مفرد،
یا جمله جملهیه، یا جمله لر جمله لر عطف و ربط اولنورکه مفردک مفرد،
مفردک جملهیه، جمله نک مفرد، عطفنده بالاده بیان اولندیغی اوزره
معطوف ایله معطوف علیه بیننده اشتراک و یا جهت جامعه نک بولمسی
و جمله نک جملهیه یا خود جمله لرک جمله لر عطفنده بای حال جهت جامعه نک
وجودی شرط اولدیغندن بو شرطاره و بوندن اول یازیلان فائده
احکامنه موافق اولنجه عطف صحیح اوله جغندن و بونر تمامها بوندن
اولکی فصلده ذکر اولندقلرندن بشقه برشی دیمکه حاجت یوق کبی
ایسه ده برقاچ جمله دن مرک اولان بر کلامک دیکر بویله بر کلامه
عطفندن عبارت اولوب (عطف القصة علی القصة) دنیلان مادهیه دائر
برشی دنیلامش اولدیغی جهتله بونکده جهت جامعهیه محتاج اولدیغی
بیان ایله قصص انبیا دن شو :

(فی الواقع قرآن کریم، نہ کلام مظلومدر ونہ دہ کلام مشوردر۔ ایک قسمک خارجندہ بر کلام لطیفدر و سراپا فصیح و بلیغدر و جملہ آیات کریمہ بالاغنیجہ بر درجہ دہ اولیوب بعضینسک بعضینسہ نسبتہ درجہ سی دہا اعلادر۔ فقط جملہ سی معجزدر یعنی مثالی وجودہ کتورمکدن انسان عاجزدر) مثالی اتیان ایدرز۔

۱۲۶ - لسان عثمانیدہ (واو) ایلہ بونک یرینی طوتان (ہم)۔ دخی۔ دہ) و تردید ایچون اولان (یاخود۔ یا) ایلہ بونلرک یرلرینی طوتان «یوخسہ۔ یوقسہ» و ترقی ایچون اولان «حتی» وادات اضراب اولان «بلکہ» و تراخی ایچون اولان (صکرہ۔ بعدہ) ایلہ (ینہ) ادا تلی و صیغہ عطفیہ مفرد و جملہ لری عطف آتی اولدقلری کبی اادات تفصیل اولان (ایمدی) وادات استدرک اولان (لیکن) و بوکا مشابہ اولوب یالکز اسکی شعرلردہ کوریلان و حالاً استعمائندن ساقط اولان (لیک۔ ولی) و بعضاً استدرک معناسنی ویرن (انجق۔ فقط۔ اما) و تفسیر ایچون اولان (سویلہ کہ) ادا تلیلہ (زیرا۔ چونکہ۔ ناشی۔ بوجہتہ۔ مبنی۔ بناء۔ بناء علیہ۔ مادامکہ۔ اویلہ ایسہ۔ دینہ) الفاظی ایلہ صیغہ صلہ لردخی ربط ادواتی اولدقلرندن بونلرک جملہ سنی یکان یکان تعریف اقضا ایتمکله یعنی بونلرک تفصیلاتندن ہم وسائط عطف و ربط بیانمش ہمدہ اصول عطف و ربط لایقیلہ اکلاشلمش اولہ جغندن بروجہ آتی تفصیل اولندی :

۱۲۷ واو : لسان عربیدہ اولدینی کبی فارسی و عثمانی لسانلرندہ دہ حرف عطف اولوب مخاطبک خالی الذهن اولدینی یرلردہ عطف ایچون

کلورکه یوز سکزنجی و یوز اون طقوزنجی ماده‌لرده محرر ایضاحات بونک فهمنه کفایت ایتمکله بشقه‌جه تفصیلنه لزوم قالماز ایسه‌ده مهم برطاقم فقره‌لری بورایه درج ایلدک. شویله‌که :

عطفک غایت موضح اولدینی محملارده اشیبو و او حذف اولنور « خالد ماجد ناشد اقلدیلر کلدیلر » یاخود « فلان اقلدی کلدی کتدی » دینلندیکی کی‌که غالب دده‌نک .

زکاتی یوق ضرر ایتمز توکنمز اکسلمز

اولورمی آدمه خویساکبی نصاب فرح

ییتنده بونوع حذف حالی واردر .

واو ایله معطوف علییه اولان مسند ایله معطوفیه برابر جمع حکمنده اولدیغندن غائب صورتنده مسندک جمع اولسی جائزدر « فلان وفلان کلدی » دینلندیکی کی « فلان وفلان کلدیلر » دینور : فقط معطوف ایله معطوف علییه تکلم وخطاب وغیبتده مختلف اولدقلرنده غائبه مخاطب و غائبه مخاطبه متکلم تغلیب اولنور و بوخالده مسند بای حال جمع اولور . یعنی : « اووسن بوایشی یاپیم » یاخود « اووسن بوایشی یاپ » و « اووبن بوایشی یاپسون » و « سن وبن بوایشی یاپ » دینلمیوب دائمی صورتده تغلیب ایله « اووسن بوایشی یاپکز » و « اووبن بوایشی یاپلم » و « وسن وبن بوایشی یاپارز » دینور .

۱۲۸-هم : مخاطب معطوف ایله معطوف علییه اتحاد

واجتماعنده متردد ویا منکر ایسه و او برینه هم کله و مکرر اوله‌رق

استعمال اولور. نته کیم ایکی ذاتدن برینک کلدیکنه معتقد و دیگر نده و تردد اولان مخاطبه هر ایکینسکده کلرکلرینی بیان ایچون « هم حسن هم حسین کلدی » دینور و کذا بر آدمی یالکلر کاتب ظن ایدن برذانه انک شاعرده اولدیغنی بیان ایچون « فلان افندی هم کاتب هم شاعر در » دینور که عینیک :

توأم اولمش سورینه حقه جهانک ماتمی
دخترین تزویج ایدن مادر هم اغلار هم کولر

بیتیده بو قبیلدندر .

۱۲۹- دخنی : واو یرینی طوتوب کسلاک معناسنی و یرن اداتدر
« فلان افندی دون بورابه کلدی بو کوندخی فلان یره کیتدی » کبی که
« بو کون دخنی ، ترکیبی « و بو کون ، دیمکدر .

۱۳۰- ده : دخنی مخفی ایسه ده اسان عثمانیده کی استعمالنه کوره
اوج وجه مخصوصی واردر :

وجه اول - دخنی کبی واو یرینی طوتوب کذلک معناسنی و یر-
مسیدر « فلان افندی دون بورابه کلدی بو کونده کیده جک ، کبی که
« بو کونده » ترکیبی « و بو کون ، دیمکدر .
والی آمدینک :

قریت کل بلبله ده خاره قالماز
هنکام طرب مسته ده هشیاره ده قالماز
البته اولور یازده جیش زمستان
بورونق و فر باغده ازهارده قالماز

قطعه سیده بوقیبلندر .

وجه ثانی : هم مقامنده استعمال اولمسیدر « هم حسن هم حسین
کلدی » دینه جک یرده « حسنده حسینده کلدی » دیمک کبی که آکامک :
بلبلریده کللریده خاریده خودین
سیرایت بوجهان باغی تماشایه دکر می

بیتیده بوقیبلندر .

وجه ثالث : فعللره لاحق اولوب تراخی معناسنه کلهرک « صکره
بعده » مقامند بولمسیدر . نته کیم « کلدیده کیتدی » . « ایشمی کوره
یمده کلیرم » دینورکه بونلر « کلدی صکره کیتدی » و « ایشمی کوره-
یم صکره کلیرم » دیمکدر .

۱۳۱- حتی : لسان عثمانیده مستعمل اولان حتی عربینک الی

معناسنه اولان حتی می دکل عاطفه اولان حتی سیدرکه ترقی معناسیله
قویدن ضعیفه وضعیفدن قوی به انتقال ایچون اولور .

« فلان خسته نك عیادینه پك چوق ذوات حتی وکلادن بعضیلریده
کیتدی » و « فلان قامک کاتبلری حتی ملازم افندیلری بیله بوندن اعلا
یازارلر » و « فلان دأردنك مسودلری حتی ممیزلری بیله بویله برانها
یازدمازلر » ترکیبلرنده اولدینی کبی :

بوادات بعضاً « بیله » معناسنده کلور .

کشف راز ایتم کوروب بن ما-وای عالمی

عشقندن خالی دکل حتی هوای کائنات

بیتنده اولدینی کبی .

۱۳۲ -- بلکه: حکم کلامی معطوف علیہن صرف ایله معطوفہ نقل ایدن ادات اضرا بدر. نته کیم «هوانک سریندکنه باقیلورسه اطرافه یاغفور بلکه طاغله قار دوشمشدر» ویاخود «هوانک رودتسه نظراً بوکیجه طاغله قار دوشه جک بلکه دوشمشدر» دیمک گی .
بعضیلر اشبو اداتک آخرینه برده «ده» علاوه ایدرک «بلکهده» صورتیده استعمال ایدرلر سهده قاعده بو علاوه لیزوم یوقدر .

۱۳۳ - یاخود . عربینک «او» حرفنه مقابله اولان ادات تردیدمزددر که بعضاً شک دخی افاده ایدر. نته کیم «ایشکز اولدی یاخود اولیور» ایله «قارشودن برعسکر یاخود برضبطیه کلیور» ترکیبیلر نده تردید و «بوکون سنزک ایچون رتبه یاخود نشان عرض اولندی» ترکیبیه نجاتینک .

هر ابراهیم عزت کعبه سنده
خلیل الله یاخود ادهم اولماز

یتنده شک ایچوندر .

۱۳۴ - یا: یاخودک مخفی اولوب آنک کی مستعمل ایسهده اکثریا مکرر اوله رق قوللانیلور و بو حالده عربینک کسر همزه ایله اولان «اما» سنه مقابلدر صفوت مرحومک:

آبرویک دوکه هر نخل پلیدک پاینه
میوه مطلب یا اولماز یا اولور عالم بویا

یتنده اولدینی گی .

۱۳۵ - یوخسه . یوقسه: دفعه مشترک کی ظن اولنان

بیتیده بوقیلدندر .

اشبو صیغه عطفیه اکثریا مابعدینک تراحی و قوعنی اشعار ایدر
« کلدی بعده کیتدی » دینه جک یرده « کلوب کیتدی » دیمک کیدر که
بومعنایی تا کید ایچون بعضاً صیغه عطفیه یرده « ده » علاوه اولنور
« کلوبده کیتدی » کبی .

۱۴۰ - ایمدی : ادات رابطه دن اولوب برکلام مجملی تفصیل
ایچون ایراد اولنان کلامک اوزرینه داخل اولوب انلری یکدیگرینه
ربط ایدر ادات ربطدر که اسکی کتابلرک اکثریسنده و فنی اثرلرده
باخصوص هندسه ده زیاده سیله موجود و مستعملدر .

۱۴۱ - شوپله که : بودخی برکلام مجملی شرح و ایضاح ایچون
ایراد اولنان تفصیلاته بدأ و مباشرت اولنه جنی محله کتوریلور ربط
ادتی در . امثالی پک چوقدر . حتی بو کتابک اکثر یرلرنده موجوددر .

۱۴۲ - برده : تشریک معناسیله جمله لری ربط ایدن اداتی در .
« بوایشی فلان یرده فلان کوره بیلور » کلامنده اولدینی کیدر .

۱۴۳ - لکن : ادات استدر ا کدر که ابهامی دفع ایچون و ابهامی
کورینان جمله لردن اول اول ابهامی ازاله ایچون جمله اخیره نک اولنه
کلوب الی جمله متقدمیه ربط ایلر « دیدیکک ایش بوزلماز اولور لکن
قویدیم شرطی قبول ایدر سه ک اولور » ترکیبنده اولدینی کبی .

انجق . ولی . فقط . اما . اداتلری دخی لکن کیدر نته کیم :

و سینه جوی وصلت اولدینیم یازده طویورمشلر
تفاق ایتمشلر اما معنوی همت بیورمشلر
یتنده اما باقینک :

مست مدهوشم فقط خالی می انکوردن
لعل نایک حاتی کیفیت مسلدر بکا
یتنده فقط لکن معناسنده واقع اولمشدر .

۱۴۴ - زیرا . چونکه : اداتلری دخی ماقبانک سبب وعلتی
اولان برکلامک اوزرینه داخل اولور ایضاح اداتلریدر . باقینک :
جناب حضرته یوز طوت کیم اولدر قبله عارف
سجودکن غرض زیرا رضای رب اعلادر
یتنده زیرا وشو :

ساقی معطل دمبسته مطرب
چونکه هنوز یوق صهباده باده
یتنده چونکه ایله ایضاح اولدینغی کبی درکه دیگر اداتلرده بویلهدر .

فصل نایست

اصول سبک

۱۴۵ - کلام مقتضای ظاهره ایجاب حلا و مستغنیه کردی اخباری
وانشائی نوعاریله ادا و بورایه قدر مذکور قواعد تطبیقاً یا عطف ایله
وصل اولنه رق و یاخود مفصول اوله رق ایضا اولنور که اصول سبکده

بودن عبارت در واکر بواصول وصل طریقیه اولورسه «سبک موصول»
 و فصل طریقیه اولورسه «سبک مفصول» دیندیگی کی بعض خصوصاتده
 فقراتک بر طاقی موصول بر طاقی مفصول اوله جفندن بوکاده «سبک
 مرکب» دینور .

۱۴۶- سبک، موصول: جمله لر اخباریت و انشائیده متحد اولمق
 وصف و فاعله اشترک ایله یینلرنده جهت جامعه بولمق و قیدلرک
 اتحادیه نفس الامرده موافق اولمق اوزره اجزای عبارته نك ادوات
 عاطفه و یا افعال رابطه ایله ترکیندن عبارت بر اصولدر « احمد افندی
 کوزل کتابت ایدر و کوزل شعر سویلر سده نظمی نثرینه غالب اولمغه
 کاتب دینلمکدن زیاده شاعر تسمیه اولمغه لایقدر» کی .

بعضاً کلامه شطارت و استقلایت نامه و یرمک ایچون جمله لر تعداد
 اولنورجه سنه ایراد اولنوب ادوات عاطفه و افعال رابطه کتیریمه رک معناً
 توصل اولنورکه بو حالدها مستحسن اولدیغندن ادبای جدیده مز بو طریق
 ترجیح ایتملردرکه امثالی کال بك مرحومک اثرلرنده بك چوقدر .

۱۴۷- سبک، مفصول: جمله لر اخباریت و انشائیده مختلف
 اولوب اردهه جهت جامعه دخی اولدیغنی حالده اجزای کلامک یا لکز
 نفس الامرده موافقیه معناً مناسبتلری کوزدیله رک کلامک مفصول
 اوله رق ایرادیدر مثلاً ثابتک :

نسخه ک مرض عشقه علاج ایلمدی هیچ

ای شیخ کرامات فروش ازده صوین ایچ

بیتنی سویلمش، بن پک بکندم، سنده اوقو، اصل یولدیغکی بکاسویله

کیکه بونده جمله لک کیمی اخباری کیمی انشائی اولوب ارده
مناسبتدن بشقه رابطه یوقدر. روحی بغدادینک :

خاک اولسکه خدا مرتبه کی ایله عالی

تاج سرعالمدر اوکیم خاک قدمدر

بیتیده بوقیلندر .

۱۴۸- سبک مرکب : اجزای کلامک کیمی موصول و کیمی
مفصول اوله رق ایرادیدرکه اوزونجه اولان نطق و عبارده لرده بواسطوب
اختیار اولنق طبیعیدر نته کیم :

[آثار سلفده اولقدر لطیف طرز و شیوهر واردرکه حیران اولماق
قابل دکلدر. مثلا ویسی نک سیرنده کی شوه اول ماه منیر بطحا ، مانند
شمع دلفروز برکوشده اوتورمش ، اقتاب نور بخش عالم اکا بر برتو
دیگر صالمش که کمتر نظاره سنه طائر مجنون اولمش ، و اهوی مردم
شکاری دشت دری آواره قلمش ؛ ترکس دور بینلرین باغچه خرد
فرسایه دکمش ، بن و شوهرم بی وقفه اختیار ، خاکپای میسنت
احتواسنه دوشوب اول خاتم یمن و سعادتق اویلدک ، سینمه مزه باصدق
وداعیه تغیر بشردن سؤال ایتمک و عسارده سنده کی لطافت انکار
اولنورمی. الله ایچون سویله بونده کی لطافتی نرده کوردک] عبارده
کچی که ویسینک سوزلری اکثر ادوات عاطفه ایله افعال رابطه مجزوف
اولان سبک موصولدن اولدینی حاده اوست والت طرفده سبک
مفصول طرزنده جمله لرله برلشوب برسبک مرکب اولمشدر .

باب نهم

ایجاز، اطناب، مساوات

۱۴۹ - کلام یا معنایه مقابل الفاظ و عبارۀ متعارفه ایله ادا و یا خود اندن اقل و اکثر الفاظ ایله ایفا اولنور که شو اوج شقک برنجیسنه « مساوات » ایکنجیسنه « ایجاز » اوچنجیسنه « اطناب » دینور و بونلرک هر برنده بلاغته موافق احوال مرغوبه ایله محل بلاغت بر طاقم فنا حالر موجود اولدیغندن جمله سنی لایقوله تعریف و تفهیم ایچون بویان اوج فصل اوزرینه واولا ایجاز ثانیاً اطناب ثالثاً مساوات بیان اولتمق اوزره تحریر و ترتیب ایلدک .

فصل اول

ایجاز

۱۵۰ - کلامده بعض الفاظک حذفه و یا خود لفظی معناسنه مساواتندن طولایی تقدیر ایله و یا معنائک لفظ اوزرینه زیاده لکیله حکمک قسر ایلمسنه ایجاز دینور که بو حالرده یا آز لفظ ایله چوق معنا افاده ایلدک کبی محسنات ظاهر اولوب عندالبغایک مقبول و یا خود معنای معلولیک بیانسنه کلامده کفایت قالمدیغندن طولایی مدخول اولور که بونک اولکیسنه « ایجاز مقبول » و دیگرینه « ایجاز محل » دینور .

۱۵۱- ایجاز مخل : ایراد اولئان کلامک معنای مقصودی افاده یه کافی اولیوب نقصانی جهتله مقصدک مختل اولمایدرکه هر حالده شایان اجتناب اولان احوال مردوده ومدخوله دندر . عربیندن :

وَالْعَيْشُ خَيْرٌ فِي ظِلِّ

لِالنَّوْكِ مِمَّنْ عَاشُ كَدًّا

بیتله بلاغت عثمانیهده بوکا مثال اولان

جهلا وحمقاجه یاشامق

کدرایله یاشامقدن یکدر

بیتی کبی که بو بیتده مقصد اصلی • جهل و حماقت ایله راحت یاشامق دوراندیشانه وعافلاننه مکدر یاشامقدن اولادر « دیمک اولدیننی حالده عباره بومعنایی افادهدن قاصر اولدیغنه وعربی بیت دخی بو حالده ایدوکنه منبی هر ایکسیده ایجاز مخل نوعندن مدخولدر .

۱۵۲- ایجاز مقبول : افاده مرآمده قلیل اللفظ و کثیر المعنا عباره ایرادیدر . بوده « ایجاز بالتضمن » و « ایجاز بال حذف » ناملریله اساساً ایکی نوعدر .

ایجاز بالتضمن : دخی ایکی وجهله اولوب بریسی « ایجاز بالتقدیر » و دیگری « ایجاز بالقصر » در .

ایجاز بالتقدیر : کلامده الفاظک معانییه مساواتیله برابر فضله اوله رق اطرافلی معنارک ظهوریدر . « ایچی یه زوال یوقدر . اکمک چیکنمینجه یودلماز » مثلاری کبی .

ایجاز بالقصر : کلامده معنائک لفظ اوزرینه زیاده لکیدر واک
زیاده بدیع اولان کلامر بونوعندرکه

قرآن عظیم الشانده : « ولکم فی الحیواة قصاص » آیت کریمه سی
بونوعندن اولان ابیغ کلامدندر . چونکه : « قصاصده حیات واردر »
معنائنه اولان بو آیت جایله دن « انسانک نوقت قاتل اولورسه قتل
اولنه جفنی بیلمسی قتله جسارت ایتماسنه بادی اولور بوجهتله بک چوق
کیمسه لر قتلدن قورتلور وقاتلک قتلی اخرلرک موجب حیاتی اولور »
معناری مستفاد اولورکه کندوسنده حذف اولمدیغی حالده بوقدر کوزل
بوقدر چوق معناری مفیدر .

ترکیدن : « بارقه حقیقت تصادم افکاردن چیقار ، کلام حکمت
اشتمالیده بویله جه ایجاز قصر نوعندندر . چونکه بونده ده ذهن سامعه
کوزل کوزل شیلر توارد ایدر زیرا : بارقه نصلکه آفاقی آیدینلق ایدرسه
حقیقته افسی تنویر ایلر . حالبوکه بارقه بی تعقیب آیدن یاغموور نصلکه
باغ وبستانی اروا ایدرسه حقیقته متفرع اولان علوم یقینیه دخی جدا-
ئق عسرفانی احیا ایلر و افکارک اختلاف و تدافعی اجزاء فردیه نک قوه
برقیه واسطه سیله تصادمه بکزرکه بو حال ایله کلامک درجه ایجازی
ظاهر اولور .

جودت پاشا حضر تلرینک :

شانه زلف سخندر اعتراض

مصرعی دخی بو قبیلدندر . چونکه زلف طراندقچه کوزلشدیکی
کبی سوزده اعتراض کوردکچه تصحیح اولنهرق کوزلشور دیمک
اولدیغدن بودخی ایجاز قصر دندر .

ایجاز با حذف : محذوف اوزرینه فحوای کلامک دلالتیه مضره و یا
جمله حذف ایدرک کلامی مختصر قیام قدر که شو تعریفه کوره بوده
« ایجاز بالمفرد » و « ایجاز بالجمله » اولمق اوزره ایکی نوعدر .

ایجاز بالمفرد : اساساً بش صورتله اولور :

برنجیسی - مغاعیل دلالتیه اصل فملاک حذفدر « گاه نعلنه گاه
میخنه نه ایسه بجردی » دیمک کییکه بوراده « اورارق » فعلی محذوفدر
ایکنجیسی - مفعول حذفدر « احمد افندی بازار بوزار چیز »
کییکه بوراده « یازدیغنی » مفعولی محذوفدر و بونک انواعی سکسان
اوچنجی مادهده یازلمشدر .

اوچنجیسی - مضاف الیهک حذفدر « اهالی کافه قیره چیقیدیلر »
کییکه بوراده « اهالی بلده » دیمک اولدیغندن « بلده » مضاف الیهی
محذوفدر .

دردنجیسی - مضافک حذفدر « قصبهک نغوسی تماماً یازلدی »
کییکه « اهالی قصبه » دیمک اولدیغندن « اهالی » مضافی محذوفدر .

بشنجیسی - موصوفک حذفدر نته کیم برقاچ آتی اولان برافندی
سایسنه « بوکون آله بنه جکم » دیرده « آت » موصوفی حذف ایدر .

تنبیه : بعضیلر فاعل حذفله صفت حذفی دخی بونوعدن عد
ایدر لر سه ده ترکیه ده فاعل حذفی مشکل اولدیغنی کبی صفت حذفی دخی
یکده قابل اوله میه جغندن بز بویکی ماده نک بورایه مناسبتی لایق
کورمدک . چونکه :

فاعل حذفی ادعا ایدنلر ابن کمال مرحومک یاوز سلطان سلیم
حقنده اولان شو :

آزمدتده جوق ایتمش ایدی
سایه سی اولمش ایدی عالمکیر
شمس عصر ایدی عصرده شمسک
ظلی ممدود اولور زمانی قصیر

قطعه سنی مثال کتورر لر. حالبوکه بوقطعه نك مر بوط بولندینی
محلده ده اولجه سلطان سلیم اسمی سبق ایتمش اولدیغندن بواکا شاهد
اوله مز. اولمش اولسه همان هر قصیده ده موجود اولان بویله ایباتده
هب ایجاز حذف بولتمق لازم کلور حالبوکه ایجازک تعریفنه موافق دکلدر
و کذا صفتک حذفی ادعا ایدنلر « بویله آت سویلور. بویله کتاب
اوقنور. جله لرینی مثال کتوره رک کوزل صفتک حذفی ادعا ایدر لر
حالبوکه بونلرده بولسان اسم اشارت لر صفت مقامنه قائم اولدقلرندن
ارده حذف حالی یوقدر بناء علیه بونلرده ایجاز بالحذف یوقدر.

ایجاز بالجمله : اساساً التی صورتله اولور :

برنجیسی - جمله شرطیه نك حذفدر « هله سن بولنمک یوقسه
حرف نظر فنا اولوردی ، کییکه بوراده « سن بولنمش اولیدک » شرطی
مخذوفدر.

ایکنجیسی : جمله جزائییه نك حذفدر نته کیم اجراسی برچوق
پاره « متوقف اولان بر ماده نك ذکر ی صره سنده « آه پاره اولسه »
دینورکه « پاره اولسه بنده اولیه یاپاردم ، دیمک اولدیغندن « بنده
اولیه یاپاردم ، جمله جزائییه سی مخذوفدر .

اوچنجیسی : سؤال مقدرک حذفدرکه بوکا « استیناف بیانی »
دیر لر بالاده سبق ایدن ایات عربیدن :

قال لی کیفه انت قلت علی

سهر دائم و حزن طویل

بیتک مصرع اولی تکمیل اولدینی حالدہ متکلم سائلک «دهانصاسک»
دیه صور دینغنی حذف ایدرک ایکنجی مصرعی ایراد ایتشدرد.

در دنجیبی : مسببی حذف ایدوب سببله اکتفا ایتمکدر . مثلاً :
بر حاکم محکومه «سن بوکا ایکی ایرا ویره جکسک» دیسه او محکومه
مدعینک حاکمه بر مناسبت و قرابتی اولدینغنی بیاسه ده جواباً «اقربا کزدن
اولدینغندمی» دیسه اقربالق حکمه سبب اوله رق مسببک محذوف اولسنه
بادی اولدینغی کبی .

بشنجیبی : سببی حذف ایدوب مسببله اکتفا ایتمکدر .

قرآن عظیم الشانده «فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ

الرَّجِيمِ» آیت کریمه سنده تقدیر «اذا اردت قرأ القرآن الخ» اولدینغدن
سبب اولان اراده محذوف اولوب مسببله اکتفا اولدینغی و ترکیه
ضروب امثالدن «مناره بی چالان غلافی حاضر لر» ایله «قایماغی بین
مانده بی یاننده طاشیر» سوزلری بو قیلندرکه هر ایکی سنده اراده
سیدلری محذوفدر . چونکه بونلرک برنجیسنده تقدیر «مناره بی چالمق
مراد ایدن الخ» و ایکنجیده «قایماق یمکی مراد ایدن الخ» اولغله
اراده لر محذوفدر .

التنجیبی : اسباب مذکورده دن برشی اولدینغی حالدہ دخی ایجاب

حال و مقامه کوره حذفک و وقوعیدر «الله اکبر» دن «من کل شیء» کذیعنی
الله بیو کدر تکبیرنده «هرشیدن» ترکیبک و «فلان زیاده کریمدر»
سوزنده «کریم اولانلرک جمله سندن» ترکیبک حذفی کبی .

۱۵۳ - ایجاز مقبولک هر نوعنده علی مراتبم بلاغت اولوب ایلنی ایجاز قصر وبعده تقدیر ایله اولان ایجازلر ودها صوکره حذف ایله اولان ایجازلر اولوب بوکی سوزلرک غایت قیصه لری مشور اولسون منظوم اولسون ضرب مثل حکمنه کیررلرکه استحصال ملکه ضمننده اوچ لساندن برر نبره مثال ایرادیه فوائذک اکلانی لزوم تحتنده کوردیکمزدن بورایه درجنه مبادرت ایلدک. انجق عربی ضروب امثال ایله بونلره متفرع ابیات اشبو مجامع الادبک دردیجی کتابنده ترجمه لریله برابر مندرج اولدیغندن بشقه چه قیدینه حاجت اولدیغنی و ارباب مراقک حضرت علی کرم الله وجهه افندمزک (نثراللائلی) و امثالی اثار ایله «امثال میدانی» نام کتابی مطالعه ایتلمیخی توصیه ایله بروجه زیر فارسی و ترکیدن مثاللر ایرادینه ابتدار اولندی.

فارسی ضروب امثالندن نمونه اولمق اوزره شو :

تیری که از کان رفت بر نکرده . کربه همه شب بخواب بیند دنبه .
کشته بشیر بزند . جوینده یابنده است . یکدانه و صد هزار راحت .
مرغ این انجیر نیست . زرسفید از برای روز سیاهست . چوب نرم را
مور میخورد . نان شب بروغن افتاده . زورش بخرنمی رسد بیالان
می چسپد . مارتا راست نشود بسوراخ نمی رود . دست راست بدست
چوب محتاج نشود . اول اندیشه وانگهی گفتار . سک نالدوکاروان
گذرد . وفاداری از سک باید آموخت . هر کجا باد انجا بر باد .

مشور ضرب مثالریله منظوم اولان شو مصراعلر :

۱ - قدر زر زر کر شناسد قدر کوه کوهی

۲ - قطره قطره جمع گردد وانگهی دریاتود

- ۳ - غنیمت دان دمی تایکدمت هست
 ۴ - زمانه باتونسازد توبازمانه بساز
 ۵ - عاقبت کرک زاده کرک شود
 ۶ - علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد
 ۷ - سخن آینهٔ مرد سخن کوست
 ۸ - تانحو اندت سرو در هیچ در
 ۹ - شیشهٔ اشکسته رایبوند کردن مشکل است
 ۱۰ - موردخانهٔ خود حکم سایان دارد
 ۱۱ - هرکس بقدر خویش گرفتار محنت است
 ۱۲ - دروغ مصاحبت آمیز به از راست
 وایات فارسیه دن شو :

تانکرید کودکی حلوا فروش
 بهر بخشایش کجا آید بجوش

هرکه عیب دیگران پیش تو آورد و شمرد
 بیکمان عیب پیش دگران خواهد برد

تونیکی میکن ودر دجله انداز
 که ازرد در بیابانت دهد باز

اندک اندک بهم شود بسیار
 دانه دانه است غله در انبار

دوستی راهزار دوست کم است
دشمنی را یکی بود بسیار

نکه دارکاید زمانی بکار
اگرچه بود در جهان رأس مار

گر زمین را باسمان دوزی
ندهندت زیاده از روزی

بیتلری کبی برچوق ایات دها واردرکه بورایه نمونه اوله رق یازلدیغندن
بو قدر جقله اکتفا اولندی.

ترکی ضروب امثالک منشور لرندن برقاچ بیگ دانه سنی مجددین
ادبک سرفراری شناسی افندی مرحوم جمع ایدرک کوزل بر صورتله
طبع ونشر ایتدیگی کبی یقین وقتلرده ابوالضیا توفیق بک دخی بعض
علاوات ایله تکرار طبع ونشر ایلمش اولدیغندن بونلر ایچون ارباب
مطالعه نیک کتاب مذکور ای دینوب مطالعه ایلملرینی توصیه ایله
بوراجغه بعض منظوم سوزلر یازدق ضرب مثل اوله بیله جک ترکی
مصرعلردن خاطر لیه بیلدکاریمز شو :

- ۱ - آتش کناری قیش کوننک لاله زاریدر
- ۲ - ایاغنده طونی یوق فسلیکن ایستر باشنه
- ۳ - ارنلر حاضره قیلمش دعایی
- ۴ - ایلك درلو طعامندن بزم ترخانه منز یکدر

- ۵ - اونودر لر سنی بیچاره همان سن اولمه
- ۶ - باغبان برکل ایچون بیک خاره خدمتکار اولور
- ۷ - بیلنور قدر عبا موسم باران اولسه
- ۸ - بویله ایام غمک بویله اولور نوروزی
- ۹ - تقدیر خدا قوهٔ بازو ایلهٔ دونمز
- ۱۰ - کچمش زمان اولورکه خیالی جهان دکر
- ۱۱ - وقف برسوزدرکه دیرلر آشنادن چوق نه وار
- ۱۲ - ایچنده خانهک برصاحب اولدیجه خراب اولماز
- ۱۳ - دنیا اکا دکنرکه جفاسن چکه آدم
- ۱۴ - تیز رفتار اولانک پاینه دامن طولاشور
- ۱۵ - سکوتن مرد دانا خصمنی الزام ایچون صاقلار
- ۱۶ - شجاعت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سویلر
- ۱۷ - کون طوغمه دن مشیمهٔ شبیدن نلر طوغار
- ۱۸ - اولیه دولت جهانده برنفس صحت کبی
- ۱۹ - آدمه کندی ایاغی ایله دولت کلز
- ۲۰ - آجیاز کسدیکی پارمق شرعک
- ۲۱ - مار سرما دیده مولا کونش کوسترمسون
- ۲۲ - کشی نقصانی بیلمک کبی عرفان اولماز
- ۲۳ - الده استعداد اولنجه کار کننن کوسترد
- ۲۴ - مستعد درد اولانلر قابل درمان اولور
- ۲۵ - اولینجه خسته قدرین بیلمز آدم صحتک
- ۲۶ - یره دوشمکله جوهر ساقط اولماز قدر و قیمتدن

- ۲۷ - فلکده نخت اوتانسون بی نصیب ارباب همتمدن
 ۲۸ - آتار لر طاشی البته درخت میوه دار اوزره
 ۲۹ - کیمیای قابلیت جوهر نندن بلایدر
 ۳۰ - کشی یاقدینی چراغ اوستنه پروانه کرک .

ترکی ابیاتندن ایسه شو :

ات لقمه سی لازمی طوبور مزمی سنی نان
 زهر اولسون اولقمه کاوله پسمانده دونان
 ای خواجه اگر کیم سن ایسه ک عاقل ودانا
 شیدالننی بیک عقله دکشمز دل شیدا
 حالک کیمه آچسه ک سکا دیر حکمتی واردر
 اولدردی بزی آه بیلنمز می بو حکمت
 مار ایسه عدو بزید بیضای کلیمز
 طوفان ایسه دنیاغمی بز کشتی نوحز
 کلر کولر فغانله کچر عمر عندلیب
 بیمار احتضارده اجرت دیلر طیب
 بر دیده ده کیم نور حقیقت اوله ایلر
 آینه امر وزده فردای تماشا
 امتیاز ثابت وسیاری مشکدر خیال
 ظن ایدر:سکان کشتی ساحل دریا یورر
 منافی ادبدر هر طلبده شیوه ابرام
 آنکچون جلوه کردر صورت نهی اوزره مطلبلر

فی وجود اولیٰ کبی یوقدر جهانک راجتی
کورکه سیمرغک نه دای وار نه ده صیادی وار

بیتلر یازدی امثالی و بلدکده دها اعلا لری دیوانلر مزده موجود
اولدیغندن بورا جقمده بوقدرله اکتفا اولندی .

تنبيه : بورایه درج اولنان ضروب امثال ایله مصرع و بیتلر دریادن
برقطره اولوب اوچ لسانک هر برنده نیجه نیجه عالی شیلر واردر که
ادیب اولمق ایچون ا کثر یسنی بلله مک لازمدر بناء علیه علم بلاغته
اشتغال ایده جک اولانلرک السنه مذکورده مدون اولان مشهور
دیوانلری ای دینوب مطالعه ایتسی و هر برنده نه کبی قواعد و حالات
موجود ایدوکنک تطبیقنه چالشمسی لازمدر .

۱۵۴ - بومثلا و ایجازلر ضروب امثال ایله اشعاره مخصوص اولیوب
بعضاً مکانات و مخاطباتده جاری اولورکه « مثل السائر » نام کتاب
نفیسه طاهر بن حسینک عیسی بن ماهانه غلبه سنی حاکی مأمون خلیفه یه
یازدیغی [کتابی الی امیر المؤمنین . . . و رأس عیسی بن ماهان بین یدی
خاتمه فی یدی و عسکره مصرف تحت امری و السلام] مکتوبی بونو -
عنددرکه بونک ترجمه سی اولمق اوزره میزان الادبه شو : [عیسی
بن ماهانک باشی قارشومده ، حاتم المدنه ، عسکری تحت امرده در]
کورلمشدر که فتوحاتی نقدر موجز بر صورتله تعریف ایتدیکی میدانده در .
و کذا امام فخر رازی حضر تلرینک معاصر ی ملوکندن برینه یازدیغی
شو : [رفعت قصتی الی الله . ان احسنت فهو المحسن وان المشکور .
وان منعت فهو المانع وان لمعذور] مکتوبیدر که بونکده میزان الادبه

ترجمه سی اوله رق شو : [قصه می اللهه رفع ایتدم احسان ایتدک ایسه
محسن اودر سن مشکورسک . منع ایتدک ایسه مانع اودر سن معذ-
ورسک] کورلمشدر .

وکذا وزرای عثمانیه دن ادرنه والیمی حتی پاشا مرحومک
سیلوری نائنه یازدینی شو :

[سیلوری نائی، شریعت خائی! اعلامکی کوردم، قهقهه ایله کولدم.
مائی هذیان. حکمی خلاف قرآندر . مهر مؤیدی باصار سنی محکمه
قاپوسنه آصارم] امر نامه موجز ایله ارنانود ویسی وایسار اغانک بر
مخاربه ده ایراد ایلدیکی شو :

[ارقداشدر ! دشمنک طایبه لری اوزاقدن تفنک و طبانجه آتمقله
آلمز . بومقصد دشمنلرک قفالرینه قلیچ و بیجاقلریمزی ایرشدرمکله
حاصل اولور . ایشته بن تفنکننده طبانجه نکلده طاشلرینی آتدم قلیجمی
ایلمه یساغانی آغزیمه آلم کیدیورم سزده بکا تقلید ایلدیکنز] نطق
بوقبیل موجز شیلردندرکه بونلره مماثل وعسکرلکه متعلق موجز
فقره لر آثار عاجزانه مدن اولان « سلم رفعت » و « دلائل عسکریه »
و « قواعد اساسیه حریبه » نام اوچ رساله ده موجود واکثریمی
اعاضمه منسوب اولدیغندن بونلرکده مطالعه سی فائده دن خالی دکلدرد .

فصل ثانی

اطناب

۱۵۵ - اطلاق و عبارتی اصول متعارفه دائره سندن خارج و آندن

زیاده الفاظ ایله ادا ایتک یعنی ایجابنه کوره الفاظ وچول علاوه ایدرک
 کلامی اوزاتمق خصوصنه « اطناب » دینورکه بوده ایجاز منتلو « منخل »
 و « مقبول » اولور .

۱۵۶ - اطناب منخل : الفاظ وچلک بلا فائده نطق وعباریه
 علاوه سیله کلامی حشو و تضریلده اوغرادوب موجب مالال اولسنه
 دینورکه هر حالده شایان اجتناب اولان ماده لر دندر . مثلاً : « پدرکنز
 نوبه کندی » « سؤالنه » « فلان یرده » جوابی کافی ایکن بویه دیورده
 سوزی اوزاده رق « دون حرکت ایدن شرکت خیریه واپورینه
 راکباً و بروسهیه متوجهاً درسمادندن حرکت ایلدی » دیمک کی .

۱۵۷ - اطناب مقبول : بر فائده مخصوصه ضمیمه کلامی
 اوزاتمدرکه بوده یا بر جمله ده و یا جل متعددده اولور .

جمله واحدده اولان اطناب : بر شیک و قوعی اعظام و تکرار
 ایله معنای مقصودی مع زیاده تصور ایچوندر « کندی المله اوزاتدی »
 « کندی کوزمله کوردیم » « کندی قولانغله ایشتم و کیک چتسکان
 یاوز سلطان سلیمک :

کندی المله یاره کسوب ویردیکم قلم
 فتوای خون نا حقی یازدی ابتدا

یتی دخی بو قیلندندر .

چل متعددده اولان اطناب : بوجه اتی بیان اولسان اتی
 صورتده اولور :

برنجیسی : بر معناده اولان خصیصه معنای آخرده بولنماق

شرطیله برشی ئی ذکر ایدوب انی متداخل قیلمقدر که بوکا «تداخل»
دیرلر نفعینک :

هادیء وادیء دین بدرقه راه یقین

پیرو مجتهدین حضرت شیخ الاسلام

بیتنده اولدینی کییدر .

ایکنجیبیسی : برشی ئی نفی بعده اثبات ویاخود اولا اثبات بعده
نفی اتمک طریقیدر که بوکا (نفی واثبات) دیرلر . «حکومت سنییه
وعدنده خلف اتمز . لیکن اکثر اهالی بیامز لر . بیلورلر بیلورلر اما
میشیت ذاتیه لرینه عائد خصوصاتی بیلورلر بوقسه لدنیات اموردن
غافلدرلر» عباره سنده اولدینی کبی .

اوچنجیبیسی : معنا صورتن مختلفینی جامع اولمق ویاخود نفسده
فضل تقرر اتمک ویاخود معنایه دال اولان صور علمیه ده شطارت
و مکهلیت بولمق ایچون کلامی اطنابدر . بوکا «تفسیر بعدالابهام» دینور
عربیدن رشید وطواطک :

يُحِبِّي وَيُرْدِي بَجْدٍ وَأَهٍ وَصَارِمِهِ

وَيُحِبِّي الْعَفَاةَ وَيُرْدِي كُلَّ مَنْ حَسَدَا

بیتیه فارسیدن عنصربنک :

یابندد یاکشاید یاستاند یادهد

تاچهان برپای باشد شامرا این یادکار

انچه بستاند ولایت وانچه بدهد خواسته

انچه بندد پای دشمن وانچه بکشاید حصار

قطعه سیله ترکیدن فاضلك :

قیلمسون دورفلک بردها اجرای فصول
نه بهار ونه حریرف ونه زمستان اولسون
بیتمده اولدینی کی .

دردنجیسی خاصک مزیت و غضنه اشارت ایچون عامدن سکره
خاصک ذکریدر تفعینک :

رونق نوبهاره عشق اولسون
زینت لاله زاره عشق اولسون

بیتمده اولدینی کییکه زینت لاله زارک مزیت مخصوصه سنی تنیه ایچون
ا کا نظراً عام اولان روظق نوبهاردن سکره ذکر اولمشدره .
باشنجیسی : حسن تکرار لر در که «تکریر» نامیله دخی یاد اولوب
بروجه آئی بیان اولنان اون وجه اوزره اولور .

وجه اول : تقریر کلام ایچون اولان تکریردر غالب ددهنک :
ای دل ای دل ینه بورتبهده پرغمسک سن
گرچه ویرانه ایسهک کنج مطلمسک سن
بیتمده اولدینی کی .

وجه ثانی : تأکید قصدیله اولان تکریردر که شاعرک :
دوشنجه چاه امیده ذقن ذقن دیهرک
کمند زلفه صارلدم رسن رسن دیهرک
بیتمده اولدینی کییدر .

وجه ثالث : تکدیر قصدیله اولان تکریردر که شاعرک :

ای فلک ای فلک ای ظالم و غدار فلک
نیچه قیدک که دوشه خاکه اودریکتا

بیتمه هداینک:

علم باللهه چالش کل یوری ای همتی دون
نیچه بر قال یقول، نیچه بر کان یکون
بیتمده اولدینی کییدر.

وجه رابع : تفخیم ایچون تکریردرکه شاعرک :

پادشاهلر پادشاهی پادشاه

عفو ایدر قوللرایدر لسه کنه

بیتمده اولدینی کییدر.

وجه خامس : تهویل ایچون تکریردر « اوکنه باق اوکنه باق

دوشیورسک دیمک کی .

وجه سادس : تنویه ایچون تکریردر « زنهار زنهار ای جوان

زنهار » دیمک کی .

وجه سابع : اثبات انکار ایچون اولان تکریردر بر تیاترو

رسالهنسب کوربلان « یابندن صکره بشقه سنی سورسه؛ یوق یوق

اینانام زنهار لسه اینانام، اولندن بشقه سنی سومر سورسه فقره سی کی

وجه ثامن : تویسخ ایچون اولان تکریردرکه شاعرک :

ای خائن وای خائن و خائف

محو اولدی هجومکله طوائف

بیتمده اولدینی کییدر.

وجه تاسع : استبعاد ایچون اولان تکریر در که برینه مافندی
خینی زنکینسکزه دینلر کده «زنکیناک نروده بن زرده» یوانده جراب
ویرمی کی .

وجه شاهر : استعظاف ایچون اولان تکریر در که شاعرک :
ساقیا ساقیا شراب شراب

بیتمده اولدینی کیدر .

تکریر دنیلان اشبو اصول اطباب حقنده ذکر اولان حالاندن
بشقه « مفید » و « غیر مفید » اعتبار اتیله و لفظ و معناده اولوق صورتلرینه
دها ایکی نوعه آریلور که بونلردن :

تکریر مفید : مابه الافاده تک متضمن اولدینی امری تشدید ایله
مبالغه مدح و ذمده مستعمل اولاندر . ناینک :

تسبیح زاهد دوندکجه تیز تیز

دورنده ساغرایلردی سرعت

بیتمده هم لفظ هم معنا و نادرینک :

اطاعت قیل سوزمه اولمه عاصی

سنی برباد ایدر لوث معاصی

بیتمده « اطاعت قیل » ایله « اولمه عاصی » لفظاً متخالف و معنا
مشترک اولوب یالکیز معناهجهتیله تکرار واردر . بو ایکی بیتمده اولان
تکریر لرک هر ایکیسیده مفید نوعنددر .

تکریر غیر مفید : بلا معنا و بلا مناسبت کلامده فضلله شی بولمسیدر که
بو خصوص فوق العاده قیامدن عد اولنور نته کیم حیفینک :

بر یار وار یار اوله جق یار بزله
 دستیه شوق ایله صونه مینای ابتهاج
 بیتده هم لفظ هم معنا و بلیغک :

سخن شناسیء عالم بنمله قائمدر

نعم سخن ده بودر غیری بعدزین لادر

بیتده «غیری» ایله «بعدازین» ک یا لکیز معنا جهتیه تکرار لری
 بلا فائده و عبث اولدیغندن بو ایکی بیت مدخول و مردود در .

تنبیه : تأکید ایله تکریر بیتده فرق اولوب تکریر تأکیددن
 ابلاغدر . چونکه تأکید ماقبل کلامده مذکور معنای حاصلک تقریر
 و تقویه سیچون ایراد اولنور . تکریرده ایسه بو فائده ایله برابر بیان
 اولنان منافع موجوددر بناء علیه تکریر تأکیددن ابلاغدر .

التنجیسی — تقریر ، تشدید ، تحسین ، تنبیه ، اهتمام ، تنزیه ،
 دعا ، مطابقت ، استعطاف ، غرات کبی شیلرک اظهار میچون کلامک
 تمامندن اول اراسنه مفرد یا خود مرکب ادخال اولنمی و فقط اول
 متداخلک اسقاطی حالندهده کلامک ینه تام و حکمک باقی قالمسی یعنی
 ارایه قونیان شیلر اولقسزین دخی افادهده تمامیتک حاصل اولمسیدرکه
 بوکا «اعتراض» دیر لر و علاوه اولنان شی جمله ایسه اکا «جمله»
 معترضه « دینور بر مزار طاشنه یازملق اوزره ترتیب ایدلمش اولان شو :
 [ای صاحب ابتصار ! بو مزاری اماله نگاه اعتبار ایتهدن کنار
 ایلمه کیم ، باشی اوچنده کوردیکک نشان دکل ، فهای عالمه بر متحجر
 مثال هائلدر . دروننده غنوده خواب سکون اولان مرحومک روحنی

بر فاتحه ایله شاد ایله که سئکده عاقبت قوراکهک بو خاک سهدلدر، دست
جلاد اجلدن نه جوان قوی خلاص بولور نه پیر زیون. انالله وانا الیه
راجعون]

عباره سئنده کیم دن هائله قرر و کذا که دن سهدلدره قدر اولان
جهلهر جمله معترضه در که انلر قالدیرسه [ای صاحب ابتصار: بومزاری
اماله ننگه اعتبار اتمه دن کذار ایلمه. دروننده غنوده خواب اولان
مرحومک روحنی بر فاتحه ایله شاد ایله که دست جلاد اجلدن نه جوان
قوی خلاص بولور نه پیر زیون انالله وانا الیه راجعون]

صورتنده ینه تمام بر فقره قالور.

اعتراض دخی تکریر کی بالفائده اولور یا بالفائده اولور.

بالفائده اولان اعتراضده بش وجهله ایراد اولنور.

وجه اول: شرط ایله جزا ارسئنده بولنمئسیدر ترجمه تلماقده
واقع (گرفتار اولدیغ محاطره دن تخلیص جان میسر اولورسه -
عدوی جانم اولان نفس هوسناکه او میوب - دائما بندیند کزله مقید
و عامل اولایم) عباره سئنده عدودن او میوبه قدر اولان فقره کی.

وجه ثانی: سبب ایله مسبب اراسنده اعتراض ایرادیدر نته کیم شو:
(استرحای پیوند اعصابدن - که طناب خیمه نهاد در - روابط
اعضایی چوزلمش) فقره سئنده ایکی چیزکی اراسنده اولان عباره کی.
وجه ثالث: مبتدا ایله خبر اراسنده اعتراض ایرادیدر شو:

(شبچراغ وجود انسان - که برداخته سلطان غیباندیر -
ظلمت کفر و ضالانده قالمق سزامیدر) فقره و ایکی چیزکی اراسنده
اولان جمله کی.

وجه رابع : فعل ایله فاعل اراسنه اعتراض ورودیدر . تفصیك :

باد صبا - که طرفلرک تابدار ایدر

هر برچنده - بیك دلی زار و زار ایدر

ییتنده که دن چندهیه قدر ایکی چیزکی اراسنده قالان کلمات کبی .

وجه خامس : فعل ایله مفعول ارهسنه اعتراض و وقوعیدر . کال

بك مرحومك :

(. . . عصر مزده ترقیات معارف اثریله قدمای فلاسفه نك

افکار حکمییه سنی - که هیولای عرفان تمریضه صادقدر - جرح

و اصلاح ایچون ماهیت کلاک دقایقه واقف اولان بونجه ارباب نظر

تمریضات شدیدیه ایراد ایتمکده ایکن ادبای سالفه نك آثار قلمییه سنی

که مزایای وجدان توصیفنه لایقدر ه شرح و ایضاح ایچون خاصیت

مقاله حقایقه عارف اولان نیجه اصحاب هنر تقریضات عدیده انشاد

ایتمکده در) عباره سنده ایکی چیزکی اراسنده و ایکی طرف ناوق اراسنده

اولان ایکی فقره کبی .

بلافاظه کتوریلان اعتراض دخی ایکی نوعدر .

نوع اول : کلامه دخولیه خروجی مساوی اولوب هیچ برحسن

وقبجی مکتسب اولیاندر . راغب پاشا مرحومك :

او کس راغ بیابان و حدتم که هرگز

طلبده بن بنی حضر اولسه رهنا بوله مام

ییتنده کی ه هرگز ه سوزی کبی .

نوع ثان : کلامه تقصیه و سنایه فساد ایراث ایدندر . عزت ملانك

عاشق قمر ز غم فلک بز قولانی

صبر ایتمه کوچمه دخی فلاکتده بولمشز

یفتنده کی « دخی » کبیدرکه بو قسم اعتراض زیاده سیله مدحتواندر.

۱۵۸ - ارباب بلاغت یفتنده و عنصرما شعرا آراستند اطناپ

ایچون کلامه القا ای دیلان الفاظه « حشو » دینورکه اهمیت مخصوصه سنه
بناء معلم ناجی افندی حضیر تبری « اصطلاحات ادبیه » نام اثرینک
اوتوزالتیجی صحیفه سنیدن بدا ایله بر جوقی صحیفه سنی بونکله املا ایدرک
عریض و عمیق ایضاحات اعطا ایلمش اولدیغندن ارباب مراقک اورایه
مراجعتلرینی توصیه ایله برابر بو بایده ده بر قاچ سوز ایراد ایلدک
شویله که :

حشو : ایکی درلو اولوب برینه « مفسد » و دیگرینه « غیر مفسد »

دینور :

حشو مفسد : افادینی اخلال ایدن فضله شیردر.

حشو غیر مفسد : قبیح ، ملیح ، متوسط ناملریله اوچ حالده

بولاندر.

حشو قبیح : زائد محض اولوب سوزه چرکیناک ویرنلدرکه

بونلر « تردیف مرادف » و « عطف تفسیری » کبی عین معنایی متضمن

اولان لفظلرک مشترکا ایرادندن عبارتدر. عربیدن :

وَ اَوْرَقْتِي تَكْلِمِيه

صَدَاعُ الرَّاسِ وَالْقَلَقَا

یفتنده (صداع) ذکر اولندقدن صکره رأسه لزوم اولیوب زائد محض

اولدیغندن وفارسیدن :

از بس که بار منت تو بر تم نشست
در زیر منت تو پنهان (و مستترم)

بیتمده و نفعینک :

عقدۀ رشک (و حسد) یوق دل بی باکمه
اولسه نظم سلیسمده تجیمی تعقید

بیتمده :

سنی مدح ایتمسون یانیلسون اهل دل دانش
که انواع مکارمله وجودک فرد (ویکتا) در

بیتمده و نایینک :

امسا که برده دارلق ایلر تغافل
وضع وغروری شرم (وحیا) صورتنده در

و نائلی قدیمک :

کوستر سرکشته حال وادی و حشت هنوز
کرد باد دشت (وصحرا) روح مجنون بیکا

وسنبلزاده وهینک :

حرفکیر اوله ظرافت صامه
سوزینه کذب (ودروغی) قائمه

بیتمده معترضه لر اراسنه النان الفاظک جمله سی بو قیلدندر .

اشبو حشوقیبحار نظمه مخصوص اولیبوب طمطراق کلامی لفظ
غلبه لکننده ارامق فکر سقیمنه فریفته اولان نائرلرک نثر لرنده دخی
واقع اولور مثلا : « زیور عرفان و معارفیه آراسنه » دیه جک برده

کلامی بشود بوغارق « حلیه معارفه اراسته وزیر عرفان ایله پیراسته »
 یولنده ایراد کلامه دو کیلورلرکه بونار بو عصره کوره قبایلحدن معدودر
 اشبو حشوقیبحلر ایچون معلم ناجی افندی اصطلاحات ادبیه سنده
 « اطراف و جوانب . اعتراف و اقرار . الحاح و ابرام . اوقت و احیان .
 بدیهی و آشکار . بیع و فروخت . جنک و حربه . جهل و نادانی . حرص
 و آرز . خوف و هراس . زیب و زینت . سهل و آسان . شاد و خرم .
 صالح و آشتی . عهد و پیمان . قتل و اعدام . قد و قامت . لایق و جدیر .
 محو و نابود . نهان و مخفی . مدح و ستایش . مسکن و مأوی . معمور
 و آبادان . ناله و فریاد . نصیح و پند . وقت و زمان . یأس و نومیدی .
 یغما و غارت » کی برطاقم ایکیز سوزلرک هپ او منشادن تولد ائمه
 شیلر اولدیغنی اخطار ایدرلرکه فی الحقیقه شایان اجتناب مواددن
 اولدیغندن صورت مخصوصهده محابت لزومنی عرض ایدرز .

حشومایح : مابه الافاده فی تقریر و کلامک مضموننی تشدید اید-

نلردرکه بالاده مذکور :

اطاعت قیل سوزومه (اولمه عاصی)

سنی برباد ایدر لوٹ معاصی

بیتله عربیدن :

انَّ التَّائِبِينَ (وَ بَلَّغَهَا)

قَدْ اخْرَجَتْ سَمِّيَ إِلَى تَرْجَمَانٍ

بیتنده و فارسیدن :

در محنت این زمانه فی فریاد

دوز (از تو) چنانم که بداندیش تو بار

بیتنده معترضه ایچنده اولانلر کی .

حشو متوسط: حسن و قبحی اولویوب مضرقی دخی کورلییدر .

عربیدن:

وَأَتَّ لَعَمْرُ الْمُجْدِ اشْرَفُ مِنْ حَوَا
عَلَى رَعْمٍ (آنَافِ) مَعْدِي قَصَبَ الْمُجْدِ

بیتله فارسیدن:

زهجر روی توای دلر بای سیمین تن

دلن ندیم ندم شد تم عدیل عنا

وترکیدن بالاده مذکور راغب پاشانک:

او کسراغ بیابان وحدتم که (هرگز)

طلبده بن بنی حضر اولسه رهنا بوله مم

بیتنده و معترضه لر اراسنده اولان الفاظ کی .

تنبیه - اشبو حشو فقراتله بالاده مذکور اطناب مباحثی قار-

شولاشدیر لسه بالداهه اکلاشیلورکه «اطناب ممل . تکریر غیر مفیده .

بلا فائده اعتراضک نوع نائسیه حشو مفسد و حشو قبیح نوعندن

اولوب «اطناب مقبول» لرك چوغیله «تکریر مفیده حشو مایح نوعندن

و بلا فائده اعتراضک برنجی نوعیده حشو متوسط اقسامندن اولور .

فصل ثالث

مساوات

۱۵۹ — معانی مقصوده فی حاوی اولان عبارتند که ارکان
واجزائی تمامیله ایراد ایدوب ایجاز واطباب ایتمامکه «مساوات»
دینورکه اک ساده برمسلك اولوب شفاهی تقریرلر ایله فن تعریفانده
وعادی افادهء حال خصوصاننده استعمال اولنور. نته کیم ابوالضیا
توفیق بکک «حیبه» نام تیاتروسنده بر قیز لسانندن شو:

[بام بن مه امرکن اولمش. نهم هیج برشیئه مالک اولدینی کی
باباننده برشی قالماش. بالکز سبیله ذهنی سایه سنده عرضتی حیاتی
محافظیه چالیشوردی. سی بک کوزل اولدینندن قوموشوزنک
اوغند بعض قصیده لر، غزلار او قودورق از بر ایدر. جمعیتی برلرده
سوییه رک خالقک ویردکاری بخشلرله کچیردی.] صورتنده ایراد
اولنان سوز تقریر شفاهی به کوزل بر مثالدر. تعریف ایچون ایسه
(مبانی الانشا) نك :

[وضع - برشیئی برشیئه تخصیص ایتمکه دیرلر. فقط اول شی
اطلاق ویا احساس اولدینی انده اندن شیء ثانی اولتمق لازمدر.

مثلا : (قیرمق) دینلرکه اندن قیرمق مضامی یاخوند کسری
احساس ایتدیرن معنای مخصوص منفهم اولدینی کی.

اگر برکله ظاهر اولوب برشیئه دلالت قیلارسه وضع ایله موضوع
لهده خاص اولورسه اکا «علم» دیرلر «موسی» جعفر . طوبه .
استانبول . ادرنه . روسه ، کی .

اگر وضع عام و موضوع له خاص اولورسه اكا « اسم اشارت »
 و « موصول » دینور « شو . بو . بویله . شویله . اول » کبی
 اکر کله ظاهر اولیوبده افاده تقدیر اولنان نوعدن اولورسه اكا
 « ضمیر » دینور « بن . سن . او . بز . سز . انلر » کبی .

واکر برکله نك معناسی شخص واحده منحصر اولیوب برنوعك
 افرادینه عام وشامل بولورسه اكا « جنس » و « متواطی » دیرلر
 « انسان . قوش . اغاج . » کبی . مفرد برلفظ درکه اولفظك جزئی
 معناسنك جزئی اوزرینه دلالت ایلمیه « حسن . الیاس . اورمان .
 طاغ . صو . کله لری کبی .

اگر ایکی کله بر معنا ایچون موضوع اولورسه انلره « مترادفان » دیرلر .
 « صیحاقل ایله ایسی » و « ایدناق ایله ایشق » و « کوپك ایله ایت »
 و « محبت ایله مودت » کبی .

اگر ایکیدن زیاده بر معنا ایچون موضوع بولورسه انلرد دخی
 « الفاظ مترادفه » دینور « معاینه . مشاهده . رؤیت . بصارت » کبی [*]

واکر برکله معانی کثیرده دلالت ایدر یعنی بر قاچ ، معنا ایچون موضوع
 اولورسه واول معنارده هر برینه وضع اولی اوزرینه دلالت قیلارسه
 اول لفظه معایندن بهرینه نسبتله « مجمل » و مجموعنه نسبتله « مشترك »
 دینور « صور مق . یتمك . کوز . یمنی » کله لری کییکه صور مق هم

[*] بوکی کلمتیده ارب باب دیک یلمسی لارم اولدیفندن حین حاجتده مراجعتله حل شبهه
 اتمک اوزره عربیدن « فقه اللغة » و « الفاظ کتایه » و « قراند اللغة » نامیه
 بیرونده طبع ایدلمش اولان اثرلری ایدعتک لازمدر .

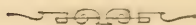

امك هم سؤال ايتك ويتمك هم نشو و نما همده انتها بولمق وكذا
 كوز كيه سي چشم وييكار و ترازونك بر قطمه سي معناسنه و يمني دخی هم
 باشه صاريلان رنكلی بز همده معهود آياق قانی معناسنه كلديكي كبی .
 واکر بر لفظ وضع اولدن مهجور اوله رق آخر معنایه دلالت ایدرسه
 اکاده « منقول » دیرلر « کله » سوزی کییکه لغتده جرخه ديمك اولوب
 مؤخرأ لفظه واحده به اطلاق اولمشدر .

واکر نقل عرف خاص اولورسه و بر لفظی وضع اولندن کنندی
 اصطلاحلرینه نقل ایدرلرسه اکاده « حقیقت عرفیه خاصه » دینور
 « میمونجق . دونم » کبی

واکر نقل الفاظ بر علاقه و مناسبتنه مبنی اولماز ایسه اولکله به
 « مرتجل » دیرلر « تیمور . طوسون . طورسون » کییکه تیمور معدن
 معهودك و طوسون اوکوز یاوريسنك اسمی و طورسون امرغائب صیغه -
 سی ایکن اوچیده اعلام اشخاص اولمشدر [عباره سی کییکه بو عباره
 هم تعریفه مثال اولمق همده تعریف ایلدیکی مواد اشاعیده لازم اوله -
 جغدن آنلری بالله مك ایچون ایراد اولندی و بو مقامده ده علم معانی به
 متعلق قواعد مهمه ختام بولدی .

علم معانیك صوکی

تذکرہٴ نیشا پور کے اعلیٰ ترین کتب خانہ

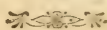
(اوں برنجیسی)

مجامع الادب

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. علم قافیہ. اقسام شعر. اصول بحر. اصول کتابت و خطابت. اصول تنقید] کبی فنلری حاوی اوں کتاب اصلی الہ ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فرعیدن عبارتدر

اوچنیجی کتاب

علم بیان

بحری

ارکان حربیہ قائمہ لردن مناستری

محمد رفعت

معارف نظارت ہاید سنک رخصتیدہ طبع اول نمشر

در سعادت

قصابر مطبعہ سی — باب عالی جادہ سندنہ نومرو ۲۵

صاحب و نامری : کتابچی قصابر

۱۳۰۸

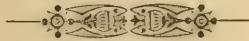
[جامع الادبك برنجی جلدی اوله علم بهر غمده]

اوچنجی کتاب

— ❦ علم بیان ❦ —

لسان ادبه الك زياده رونق و شطارت و برن بو كتابك حاوی
اولدینی فن بیاندر

مَقَالِم

۱۶۰ - معنای واحدی وضوح دلالتده یکدیگر نیدن متفاوت
طرق مختلفه ایله ایراد ایتک اصولارینی بیان ایدن علمه « علم بیان »
تسمیه اولنور.

اشبو تعریفی و بناء علیه فن بیساک مقصدینی کوزلجه آکلامق
ایچون « وضوح دلالت » ایله « طرق مختلفه نه دیمک اولدیغنی تفتیش
ایدهلم :

دلالت - لفظک معنایه تعلقندن نشأت ایدن بر ماده اولوب اساساً
اوج صورتده بولنور :

برنجی صورت - لفظک ماوضع لهنه تماماً دلالتیدرکه بوکا « دلالت
مطابقیه » دیرلر . ارسلان لفظندن معهود بیرتجی حیوانی استدلال کبی .

ایکنجی صورت - لفظک ماوضع لهنک جزؤنه دلالتیدرکه بوکاده
« دلالت تضمنیه » دیرلر . نته کیم ارسلان لفظنک معنای کلیسی حیوان
مجتبی اولوب ارسلان ذکر اولمسنندن معناسنک جزئی اولان جرائی
قصد ایله آدن جسور بر آدم مراد اولنور .

اوجنجه صورت - لفظک ماوضع لهندن خارج بر شینه دلالتیدرکه
بوکاده « دلالت التزامیه » دیرلر .

« فلانک قپوسی آچیقدر ، ترکینده قپونک کشاده اولمسنندن اول
ذاتک مکرم اولسی معناسی مراد اولنور .

ایمدی شو اوچ صورتدن برنجیسنده کی دلالت وضعه مطابق اولدیغندن بوکا یعنی دلالت مطابقیه دیدیکمز شقنه شو صورت کوره « دلالت وضعیه » دخی دیرلر. و دیگر ایکیسنده اولان دلالت وضعه دکل عقله موافق اولدیغندن بونلره یعنی دلالت تضمنیه و دلالت التزامیه دیدیکمز شقاره دخی « دلالت عقلیه » دینور و بوحالده وضع الفاظه واقف اولانلرجه دلالت وضعیه ده مراتب وضوح اولیوب هر بریبی معانی موضوعه سنه نسبتله ثابت قالور. یعنی : « کریم . سخی . جواد ، سوزلرینک بر معنایه دلالتی بیلنلرجه « فلان کریمدر ، یاخود « فلان سخیدر ، یاخود « فلان جواددر » دیمکده برفرق اولدیغندن بونلرده وضوح دلالت ارا نماز . فقط دلالت عقلیه ده وضوح دلالت اعتباری واردر . یعنی : سخاوت اثباتی ضمننده دلالت عقلیه اعتبار اتیله « فلان حاتم کبی سخیدر » و « فلان حاتم کبیدر » و « فلان حاتمدر » دینور و « فلان بجردر » و « فلانک قپوسی آچیدر » طرز لرنده صور مختلفه ایله دهها بشقه معنالر دخی ایراد اولنور که بونلردن ایلك اوچدن برنجیسنک فهمی دیگر لرندن قولای و ایکنجینک اندن بر مقدار زور و اوچنجینک انلردن دهها زور اولدینی و بناء علیه برینک دیگرندن واضح ایدوکی ظاهر اولور و بوضورته دلالت عقلیه نک طرق افاده سننده کی تخلف دخی میدانه چیقار که بونلردن مراتب وضوح ایله طرق مختلفه نه دیمک اولدینی منقهم اولمغله علم بیانک تعریفیه مقصدینک نه دن عبارت ایدوکی یعنی دلالت عقلیه اعتباریله ایراد کلامک طرق مختلفه سنی ایضا حدن عبارت اولدینی اکلا شیلور .

۱۶۱ - مادهٔ سابقه مذکور تفصیلاته کوره دلالت وضعیه جهتیه اولان کلام یعنی الفاظک معانیء موضوعه - سنده استعماللری « حقیقت » و دلالت عقلیه جهتیه یعنی : الفاظک معانیء موضوعه خارجنده استعمالی « غیر حقیقت » اولوب علم معانی و بیانک تعریفلری موجببنجده حقیقتله افادهٔ معانی فننه و غیر حقیقتله اولان طرق ادا دخی اشبو فن بیانهمخصوص اولدینی منفهم اوله بنغندن بورا جقدده غیر حقیقتی تدقیق ایتک لازم کلور .

غیر حقیقت : بالاده یازلدینی وجهله بر لفظک ماوضع لهنک غیر یسنده استعمالدرکه یا اول لفظک ماوضع لهنک استعمال اولنسنه مانع اوله جق برقرینه بولندیغندن طولایی ماوضع لهنی قصد اولنه میوب انک غیر یسنده استعمال اولنور یاخود ماوضع لهنک اراده سنی منع ایده جک برقرینه بولندیغنی حالده ینه ماوضع لهنک غیر یسی قصد اولنورکه بونک شق اولنه « مجاز » و شق نایسنه « کنایه » دینور .
یعنی : « بودکان قزانیور » ترکیبنده دکاندن امتعه و « رحمت کلیور » ترکیبنده رحمتدن یاغموور و « دستی آقیور » ده دستیدن صو و کذا « حیوانمی چکک » ترکیبنده حیواندن بارکیر مراد اولنوب بونلرک موضوعلری مراد ایتکه قرینه لر مانع اولدقلرندن بونلرده « دکان رحمت . دستی . حیوان . » سوزلری مجاز و « فلانک قپوسی آچقدر » ترکیبیه « فلانک الی اوزوندر » ترکیبلرنده صحیحاً قپوسنک کشاده اولسنی والینک طویل بولنسنی اراده یه یعنی معنای موضوعلری قصد ایتکه مانع اوله جق برقرینه بولندیغنی حالده بونک اولکیسندن « سخا .

وت « وایکنجیستندن » سرقت « قصد ایلمک دخی کنایه اولور .
 بناء علیه اشبو فن معانی اساساً مجاز ایله کنایه احوالی بیانه مخصوص
 دیمک اولدیغندن اشبو مبحث ثانی ایکی باب اوزرینه یعنی بری مجازه
 دیکری کنایه به مخصوص اولمق اوزره ایکی باب اوزرینه تدوین
 اولندی .

بایا اول

مجاز

۱۶۴ - برکله بی معنای حقیقیدن معنای مجازی به نقل ایچون
 ایکی معنا اراسنده بر مناسبت وعلاقه بولنمی شرط اولوب ا کر اول
 مناسبت وعلاقه تشبیهک غیر برشی اولورسه اول مجازه « مجاز مرسل »
 دینور واکر اول مناسبت وعلاقه تشبیهدن عبارت بولنورسه ا کاده
 « استعاره » دیر لرکه شو حاله کوره بوباب ایکی نوع اوزرینه تحریر
 اولندی .

نوع اول

مجاز مرسل

۱۶۳ - معنای حقیقی ایله معنای مجازی اراسنده مشابَهت
 اولمق سزین علاقَه نك تمام اولمسنه « مجاز مرسل » دینورکه بوعلاقه ده

موضوع اهلك غيرى اولان معنائك معنای موضوع ايه ذهنده فى الجملة
اتصاليدر يعنى معنای حقیقیدن اول معنای مجازى به ذهنك انتقالی
صحیح اولان برمناسبتدن عبارتدر.

بوقیل علاقهك برچوق نوعی وار ایسه. ه الك زیاده متداول
اولوب لسان ثمانیده اولاندیری « کلیت و جزئیت . سببیت . حلول .
عموم و خصوص . مصدریت . ماضی . استقبال . آلیت . حذفیت .
اسناده دنیلان اون نوعدرکه بروجه آتی مکملا تعریف اولنور :

۱۶۴ - کلیت و جزئیت علاقهسی: معنای حقیقی ایله معنای
مجازیدن بری دیگرینک جزئی اولمقدرکه بونده ایکی وجه متصوردر.
وجه اول: معنای کلی به موضوع برکله بی ذکر ایدوبده اول
کلهك مشتمل اولدینی معنای جزئی بی قصد ایتمکدرکه بوکا ذکر
کل اراده جزء « دیرلر مبانی الانشا مؤلفنک:

شیخ افندیده حجازدن کلیور

درکه حقه نیازدن کلیور

ییتندهکی « حجاز، لفظی کیدر. چونکه حجاز اول قطعه مبارکهك
اسمی اولوب بوراده ایسه بوندن آنک اجزاسنک بری اولان « مکة
مکرمة » قصد اولنمشدر.

وجه ثانی: معنای جزئی به موضوع برکله بی ذکر ایدوب آنک
متعلق اولدینی معنای کلی بی قصد ایتمکدرکه بوکاده « ذکر جزء
اراده کل، دیرلر.

۱۶۵ - سببیت علاقهسی: معنای حقیقی ایله معنای مجازیدن
بری دیگره سبب اولمقدرکه بونده ایکی صورت متصوردر:

وجه اول : بر شئیك سببى ذكر ايدوب سببى قصد ايتمكدر .
بوکا « ذكر سبب اراده سبب » ديرلز . مبانى الانشا مؤلفك :

خيلي پاره قزاندى بودكان
مشتريسى ايدى بتون اخوان

ييتنده پاره قزانان شى يعنى سبب حال وامتهه اولوب دكان ايسه سبب
اولديغندن بوراده سببك ذكريله سبب قصد اولنمشدر .

وجه ثانى : سببى ذكر ايدوب سببى قصد ايتمكدر كه بوكاده « ذكر
سبب اراده سبب » دينور . ينه مبانى الانشا مؤلفك :

باش آچوب ديديكه رحمت كليور
ابر نيسان عنايت كليور

ييتنده رحمت كليور دن مراد ياغمور كليور اولوب ياغمور ايسه رحمت سبب
يعنى رحمت سبب اولديغان اشبو سبب اولان رحمتك ذكريله
سبب اولان ياغمور قصد اولنمشدر .

۱۶۶ - حلال غلاتى : معنای حقیقی اینه معنای مجازیدن بری
دیگره محل اولنمشدر . بوندده ایکی وجه وارد .

وجه اول : بر حال ذکر ايدوب محلی قصد ايتمكدر كه بوكا « ذكر
حال اراده محل » ديرلز . شاعرک :

نماز دن چيقدیلر سیره کیتدیلر
زوالمی زاهدلر کور نه ایتدیلر

ييتنده اولدينى كي كه « نماز وسير » حاللرندن جامع اینه مسیره قصد
اولنمشدر .

وجه نانی: بر محلی ذکر ایدوب انده متداخل اولان حالی قصد
ایتمکدرکه بوکاده «ذکر محل اراده حال» دیرلر. سلطان محمود نانی
رجالندن اولان پرتو باشانک:

کلك تردن آقدی پرتو صوکبی تاریخ نام

صدر دوران ایلدی اجرا بودلجو چشمه بی

یتنده اولدینی کبی که بوراده جریان ماء یرینه چشمه ذکر اولنمشدر
یعنی مانک جریانی اولان حالک متداخل اولدینی محل ذکر ایدلدیکنندن
بووجه موافقدر.

۱۶۷ - عموم و خصوص علاقہ سی: معنای حقیقی ایله معنای

مجازیدن بری دیکرندن اعم اولمقدرکه بوندهده ایکی وجه واردر:
وجه اول: عامی ذکر ایدوب خاصی قصد ایتمکدرکه «ذکر عام
اراده خاص» دیرلر. شاعرک:

حاضر اولدم جنک ایچون طاقدم سلاح وسیفی

سویلیک حیوانمی حاضرلسون سایسلم

یتنده حیوان لفظ عامندن بارکیر قصد اولدینی کبی.

وجه نانی: خاصی ذکر ایدوب عامی قصد ایتمکدرکه بوکاده «ذکر
خاص اراده عام» دیرلر. شاعرک:

اسمی اسلام اسمیدر اما که طوغدقدنبری

آنی سجده کورماش بیلمز هله مسجدیولن

یتنده صلاته کوره خاص اولان سجده لفظندن نماز قصد اولدینی
کبی.

۱۶۸ - مصدریت علاقہ سی : معنای حقیقینک معنای مجازی یہ محل صدور اولمیدر. بریوک ذاتہ «افندمزک قولی اوزوندر، دیمک کبی کہ قوت و قدرت قصد ایتمکدر. مرحوم راغب پاشانک :

اگرچه فتنده اول سیم ساعدک الی وار

بلنده خنچر سرتیزنکده مدخلی وار

بیتنه دخی «الی وار» ایله فتنده دخل و قدرتی اولدینی ایما اولدینی کبی.

۱۶۹ - ماضی علاقہ سی : کچمشده کی برشینک اسمنی شمدی

اطلاق ایتمکدر که بوکا «کونیت علاقہ سی» دخی دیرلر.

قرآن عظیم الشانده : «وَأَنْوَالِنَا أَمْوَالَهُمْ، آیت کریمه سنده

اولدینی کبی که «یتیملره ماللرینی ویریکزه، دیمک اولوب حالبو که اثبات

رشدن صکره اعطا اولنه جغندن و اول وقت انلر یکیت دلیقسانلیلر

اولدقنندن کیفیت ماضی ایله یاد اولمشدر.

«فلان قاتله قتل اولندی» دیمک دخی بوقیلدندر. چونکه بو

سوز ایراد اولدینی آنده یعنی تاریخ مذکورده اولدخی مقتولدر.

۱۷۰ - استقبال علاقہ سی : برشینی صکره بولنه جفی حالک

اسمیله ذکر ایتمکدر که بوکا «اولیت علاقہ سی» دخی دیرلر: «آتشی

یاق. بغدادیلری بیتدی» ترکیلری کیمکه آتس و بغدادی صکره اوله جق

وشمدی یاقیله جق کمور اولوب بیتن دخی اکتلردر. مبانی الانشا

مؤلفنک شو:

بر اغزدن اولوب ترانه پرداز

شراب صیقاردی برقاج دخترناز

بیتیده بوقییلنددر. چونکه : شراب صیقلمیوب صیقیلان اوزومدر
شراب ایلروده اوله جقدر.

۱۷۱ - الت علاقہ سی : معنای حقیقینک معنای مجازی یہ آلت
اولسی یعنی برشیک آلتک اول شیدہ اسناد اولنمیدر. آلت تکلم
اولان عضو معلومه موضوع اولان «لسان» لفظک لغت معناسنده
استعمال اولنوب «لسان عرب. لسان ترکہ دینلمسی کبی کہ شو :
شب یلدایی منجمله موقت نه بیلور
مبتلای غمه صورکیم کیجه لر قاچ ساعت
بیت مشهورنده کی ساعت دخی بوقییلنددر.

۱۷۲ - حذفیت علاقہ سی : مناسب و ملائمت جهتیه اصل مراد
اولان کله بی حذف اتمکدر. صبری شا کرک :
کچدی قلیچدن فتن روزکار
سیف یدالله اولوب آشکار
بیتنده و « اومصلحتی کویدن سؤال ایدک » جمله سنک کی « اهل فتن
واهل قریه » ترکیلرندن محذوف اولان اهل لفظلری کبی .

۱۷۳ - اسناد علاقہ سی : برفعلی فاعلنک غیر یه اسناددر .
وهی قدیمک :

زهی سد یادی حقاخان احمد مجمع مایه
آقان صولر طورر بویند بالاطاق زیبایه
بیتنده اولدیفی کییکه سدی یاپان عمه اولدیفی حالده انی یاپدران سلطان
احمد اسناد اولنمشدر.

۱۷۴ - ذکر اولنان اون علاقته نك ايلك يديسييله اولان مجازلر
 « لغوی » وسكزنجی طقوزنجی اونجیسی ايله اولانلر دخی و عقلی
 اولدولرندن تزید فائده ضامننده بوراجقده لغوی و عقلی مجازلری
 ایضاح ایده لم :

مجازلغوی : برلفظك ماوضع لهنی مراد ایتمكه مانع اوله جق
 قرینه بولندینی حالده انك ماوضع لهنك غیریسنده استعمال اولنمیسدر.
 ایمدی حقیقت دنیلان شی نصل كه « حقیقت لغوی ». حقیقت شرعیه
 حقیقت عرفیه عامه . حقیقت عرفیه خاصه « نامرلیله درت نوع ایسه
 مجازدخی « مجازلغوی . مجازشرعی . مجازعرف عام . مجازعرف خاص »
 اسمرلیله درت نوع اولغله بونلر یكدیكریله مقابله اولنلر ق بروجه آتی
 تعریف اولنور . شویله كه :

لفظك لغت جهتیله موضوع اولدینی معناده استعمالنه (حقیقت
 لغویه) ولغت جهتیله موضوع اولدینی معنالك غیریسنده استعمالنه
 (مجاز لغوی) دینوب ارسلان دینلر كرهه و التا صهوره بیرتجی حیوانی
 قصد ایتك حقیقت لغویه اولوب بالمكن ارسلان لفظندن بررجل
 شجیع مراد ایتك دخی مجاز لغوی اولدینی کی .

وكذا برلفظك شرعاً موضوع اولدینی معناده استعمالنه (حقیقت
 شرعیه) و شرعاً موضوع اولدینی معنالك غیریسنده استعمال اولنمسنه
 (مجاز شرعی) دینور . نته كیم « صلاة » لفظی شرعاً نمازه موضوع
 اولدیغندن اهل شرع نزدنده نماز معناده استعمال اولنمسی (حقیقت
 شرعیه) ودعا معناسنده استعمالی (مجازشرعی) اولور وكذا برلفظك

معنای موضوعك غير پسنده استعمالی عرفاً حقیقت درجه سنده اولورسه اكا (حقیقت عرفیه) وماوضع اهلرینك غیر پسنده استعمالی عرفاً مجاز اولورسه اکاده (مجاز عرفی) دینورکه بونلرک عام وخاص اولماری عرفك عام وخاص اولسنه منوطدر . یعنی عرف عام اولورسه (حقیقت عرفیه عامه) وخاص اولورسه (حقیقت عرفیه خاصه) مجازده دخی (مجاز عرف عام) و (مجاز عرف خاص) اولورکه « دابه » کله سی لغت جهتیه ارض اوزرنده یوروین نسنه به مخصوص ایکن عرف عام جهتیه درت ایاقلی حیوانان دن اوزر لرینه یوک یوکلدیان حیوانلر ده مخصوص اولدیغندن دابه دن بو حیوانلرک بریسی مثلاً بارکیر قصد اولنورسه « حقیقت عرفیه عامه » و جمله سی سراد اولنورسه « مجاز عرف عام » اولور .

و کذا « فعل » لفظی لغت جهتیه حدته موضوع ایکن بر جماعت مخصوص اولان نحو یون عندنده « یازدی . یازیبور . یازاجق » کبی کلمات مخصوصه به تخصیص ایلدیکندن بو حالده « حقیقت عرفیه خاصه » و فعلدن حدت معناسیله (کتابت . خیاطت) کبی معنالر قصد اولنسنه « مجاز عرف خاص » دینور .

ایمدی اشبو درت شی یکدیگرینه نظراً تخاف ایدوب برنده حقیقت ایکن دیگرنده مجاز و برنده مجاز ایکن دیگرنده حقیقت اولور یعنی : « صلاة » لفظی اهل لغت عندنده مطلقاً دعایه و اهل شرع نزدنده نمازه موضوع اولدیغندن لغویله کوره دعاده استعمالی حقیقت لغویه نوعندن و نمازده استعمالی مجاز لغوی قیلندن اولدیغی کبی اهل شرعه نظراً نمازده استعمالی حقیقت شرعیه و دعاده استعمالی

حجاز شرعی نوعندن اولمغله اشبو لفظك لغت واصطلاح شرعه كوره اولان معنالرندن بری دیکرینك تماماً ضدی اولور و بوضدیت دیگر- لرنده ده عیناً واقع اولوب بوکا مقیس اولدیغندن تفصیلنه لزوم کورلمدی .
حجاز عقلی : اشبو ماده بی لسانمز قواعدینك مؤسسی دولتو جودت پاشا حضرتلری بلاغت عثمانیه سنده پك کوزل جمع ایلمش اولدیغندن تزید فائده ضمننده بروجه آتی عیناً درج ایلدك شویله که :
برفعلی ماهو لهنه اسناد ایتیموب یعنی عندالمتکلم حتی اولان ملاسنه اسناد ایتیموبده ماهو لهنك غیری اولان ملاسنه اسناد ایتیمکه (حجاز عقلی) دینور .

فعله فاعلی ملامس اولدیغی کبی زمان مکان و سبب دخی ملامس اولور و بونلرک فعله ملامسه ده فاعل ایله اشتراکری حجاز عقلینك علاقہ سیدر . فقط بونده دخی قرینه مانعه بولمق شرطدر .
مثلا : برمتدین کیمسه « موسم بهار اولتری انبات ایلدی » دیدکمه حجاز عقلی اولور زیرا انك عندنده اولتری انبات ایدن حتی تعالی حضرتلریدر . فقط وقت بهار اولمغله صانکه اولتری اول موسم انبات ایدیور کبی تخیل ایدرک انبات فعلنی زمانه اسناد ایلر .
اما بوسوزی بردهری سویلمش اولسه حجاز اولیوب حقیقت اولور .

حجاز عقلینك یا ایکی طرفی حقیقت و یا ایکسیده حجاز لغوی یا خود بری حقیقت دیگرکی حجاز لغوی اولور . نته کیم : بوندن اول مذکور اولان مثالک ایکی طرفیده حقیقتدر . و « زمانک نوجوانلنی بری احیا ایلدی » دیدیکمزده ایکی طرفی دخی حجاز اولور . چونکه : نوجوانلق

انسانك حرارت غریزیه سی زیاده وقوی اولمقدن عبارت اولدینی حالده بوراده مجازاً قوه نامیه نك ازدیادی معناسنده مستعملدر. احیا دخی حقیقته حیات ویرمك معناسنه اولوب حس وحرکت اراده بی مقتضی وبدن وروحه محتاج ایکن بوراده قوه نامیه بی بالتبسیج انواع نباتات ایله یره حسن ورونق ویرمك معناسنده مستعملدر یعنی مجازدر. «موسم بهار یری احیا ایتدی» دیدیکمزده مسند ایله طرفی حقیقت ومسند طرفی مجاز اولور و« زمانك نوجوانانی اوتلری انبات ایتدی» دیدیکمزده بالعکس مسند ایله طرفی مجاز ومسند طرفی حقیقت اولور.

کذلک « سردار اگرم دشمنی منهزم ایتدی» دیدیکمزده طرفینی حقیقت اولدینی حالده مجاز عقلی اولور. چونکه: حقیقت حالده دشمنی منهزم ایدن سردارک معینده کی عسکردر کندوسی آمردر. فقط بوفعلده دخل عظیمی اولدیغندن اول فعل سینه اسناد قیلندن اولهرق اکا اسناد اولنور.

« فلان آدم عین عدالتدر » یاخود «فلان عدالت مجسمه در» یاخود «عدالت اودر» جمله لری دخی کذلک مجاز عقلی قیلندندر. چونکه عدالت اول ادمک ایشلدیکی ایشله محمول ومسند اولور ذاته حمل واسناد اولنه ماز. فقط چوق عدالت ایلدیکی جهته کویا عدالت تجسم ایتش تخیل اولنورق اکا اسناد اولنور.

اگرچه بومثللو ترکیلرده مضاف محذوفدر یعنی اهل عدالت یاخود صاحب عدالت دیو تاویل اولنمق دخی قابل ایسه ده بوتقدیرجه

مطلوب اولان مبالغه فوت اولوب برعادی سوز حکمنه کیرر. حذف
 علاقه سیله اولان مجاز دخی بوقیل مجاز عقیدندر ویرینه کوره بر
 طریق مسلو کدر. فقط متکلمک غرضنه عائد بر مسلکدر. نته کیم:
 برشیئی اوکرمک ایچون «اهل قریه دن صور» دنیله جک یرده «قریه دن
 صور» دیمک مجاز حذفی اولور اما برکیمسه خراب واهالیسی نایاب
 اولان برقریه نك اوکندن کچرکن نصح وایقاظ یولنده رفیقنه ویاخود
 عبرت یولنده کندوسنه «شوقریه یه صورکه اهاالیسی نه اولدی» دیسه
 مجاز حذفی یه حمل اولنه ماز.

نوع ثانی

استعاره

۱۷۵ - معنای حقیق ایله معنای مجازی اراسنده وجودی
 شرط اولان علاقه و مناسبت مشابته قیلمدن اولورسه اكا «استعاره»
 دینور و بو حاله کوره استعاره نك کوزلجه اكلاشلمسی ایچون علاقه سی
 اولان اصول تشبیهی کوزلجه بیلمک لازمدر. انکچون هر شیدن اول
 بورایه تشبیه قواعدینی یازدق. شویله که :

تشبیه : برشیئک زیاده اختصاصی اولان وصفنه دیگر برشیئک
 مشارکته دلالت ایتمکدن عبارتدر.

ارکان تشبیه : «مشبهه . مشبه به . وجه شبهه . ادات تشبیهه»

دنیلان درت شیدر یعنی : « فلان شجاعتمده ارسلان کبیدر » جمله سنده
 فلانك مشبه وارسلانك مشبه به وشجاعتمك وجه شبهه وكجی نك دخی
 ادات تشبیه اولسی کبیدر .

اشبو ارکان تشبیهدن مشبه ایله مشبه بهه (طرفین) دینوب اشبو
 طرفین ایله وجه شبهه وادات تشبیهك صورت تأثیرات واحوال مخصوصه
 لرینه کوره انواع تشبیهات ظهور ایدوب برچوق فائدهلی شیلر حاصل
 اوله جغندن حقیله تبیین مرام ایده بیلیمك ایچون بونوعی بری « ارکان
 انواع تشبیه » دیکری « اغراض تشبیه » بردیکریده « اصول استعاره » به
 مخصوص اولمق اوزره اوچ فصل اوزرینه ترتیب ایلدك .

نصراول

ارکان وانواع تشبیه

۱۷۶ - ارکان تشبیهدن اولان طرفین حذف اولنه میوب دائماً
 مذکور بولنور. فقط وجه شبهه ایله ادات تشبیه حذف ایدیلورکه بونلرك
 ابقا وحذف لرینه کوره برطاقم احوال ظهور ایتدیکی کبی بعض احوال
 مخصوصه لرینه کورده برطاقم اصولر تولد ایده جکندن هر برینی آیری
 آیری تدقیق ایله بروجه آتی تحریر ایلدك :

۱۷۷ - ادات تشبیه ایله وجه شبههك ترك وذكری خصوصاتندن
 آتیده محرر وجوه خمسة تولد ایدر .

وجه اول : ادات تشبیه ایله وجه شهك مذکور اولدینی تشبیهلردرکه بوکا « تشبیه مفصلی » دیرلر. عادی برطرز اولوب کندو- سنده بلاغت اولدیغندن اولقدر مقبول دکلدر. نته کیم « فلان سخاوتده حاتم کیدر ، ذیلدکده هر برشی تماماً مذکور اولدیغندن بونده بلاغت یوقدر. شیخ الاسلام عارف حکمت بك مرحومک :

ایدر کداخته ارباب جاهی میل هوا
مهب ریجده کی شمع شعله بار کبی

بیتمده ادات تشبیه و کداخته لفظیلده وجه شبه مذکور اولدیغندن بوده تشبیه مفصل نوعندندر.

وجه ثانی : وجه شبه حذف اولنوب طرفین ایله ادات تشبیهک مذکور اولمسیدرکه بوکا « تشبیه مجمل » دیرلر. بونده درت احتمال واردر :

احتمال اول : وجه شبه محذوف اولدینی حالدده سهواتی جهتیه ظاهر کبی اولدیغندن هر کسک اکلایه بیلمسیدر.

• فلان ذات حاتم کیدر « ترکیبده اولدینی کبی •

احتمال ثانی - محذوف اولان وجه شهك خفی اولسی جهتیه فهم و ادراکی خواصه مخصوص اولانیدر.

قیلدی مفتون نکهک دلاری هاروت مثال
ایتمدن غمز دلرک فتنه یه آغاز هنوز

بیتمه عربیدن :

وَأَرْضٍ كَأَخْلَاقِ الْكِرَامِ قَطَعْتَهَا
وَقَدْ كَلَّ اللَّيْلَ السَّمَاءَ فَابْصُرَا

بیتندہ و فارسیدن :

در امر تو امکان تغیر ننهفتند
کوییکه مثالی ز قضا و قدر آمد
بیتندہ بو نوع تشبیه واردر .

احتمال ثالث : محذوف اولان وجه شبهك وصفی مشبهه بده موجود
اولمسیدر . سعادالله باشانك :

طورماز کچر جو ظل زائل
دهر ایسه مثال نهر سائل

بیتندہ اولدینی کبی که برنجی مصرعه مشبهه بک وصفی اولان زائل
وجه شبه اولان عدم بقای و نائیده کی سائل دخی تشبیه نائینک وجه
شبهنی مشعر اولور .

احتمال رابع : محذوف اولان وجه شبهی ایما ایده جک اولان
وصفانک هم مشبه هم بده مذکور اولمسیدر
کمال بک مرحومک :

تابنده جمالی طوری غمناک
مهتاب کوزل هوا بوزلمش

بیتندہ « تابنده ایله کوزل » و « غمناک ایله بوزلمش » وصفری کبی .
وجه ثالث : بلاغت مؤدا مطلوب اولان یرلرده هم وجه شبه

هم اداتك حذفدرکه بوکاده « تشبیه بلیغ » دیرلر « افندی حاتمدر »
سوزنده و :

یار ایچون اغیاره منت ایتدیکم عیب ایلمه

باغبان برکل ایچون بیک خاره خدمتکار اولور

ییتنده اولدینی کبی که بویتنده یار کله واغیار خاره تشبیه اولندیفی
حالده ادات تشبیه ایله وجه شبه محذوفدر.

وجه رابع: تخیلات شاعرانه و علویت افکاردن طولایی ادات

تشبیهی غایت از قوللانیلمق و ایجاب ایتدیگجه سائر ادوات تشبیه

استعمال اولنمق اوزره وجه شبهک حذفی و مشبهلرک ایتدادن بربرینه

عطف و یا جمع طریقله کتوریلهرک بعده مشبهلر صره سیله ایراد

ایدلک اصولیدرکه بوکاده « تشبیه ملفوف » دیرلر. کمال بک مرحومک

آق دکز بوغازینک وصفی حقننده اولان مقاله سنده واقع شو :

[..... وقتا که آقشام تقرب ایدر، باد شمال ایله هوای جنوبی

بربرینک آغوش و فاسندن قوپارق هربری دنیانک برکوشه سنه آتلمش

وعالمک اک غریبانه بردمی اولان زمان غروب ایله مملکتک اک عاشقانه

برسیرانکاهی اوزمین بی مثالی موعد وصال ایلمش نازنین کبی معانقه یه

باشلارلر. او قدر آهسته حرکت ایدرلرکه تنفسلری بربرینک کل

جانی صولیدیرر، صدای پالری اغیاره افشای راز ایدر اندیشه سنده

ظن اولنوز.....]

فقره ده کی تشبیهات ایله راغب پاشا مرحومک :

حسد قلب عد و لطف ایله اولماز زائل

سنکده مضمئر اولان آتسه آب ایتمز اثر

بیتند قلب عدونك طاشه وحسدك اتشه واطفك صويه تشبیهی وینه
مشارالیهك :

باك طینت كوشه غریبتده خواراولسونمی هیچ
كوهر آغوش صدقن دور اولور قیمتلنور

بیتنده باك طینتک کوهره، کوشه غریبتک اغوش صدغه تشبیهی کی.
وجه خامس : وجه رابع کی ایسه ده هر مشبه کندی مشبه بهنک
یاننده ایراد اولنمقدرکه بوکاده « تشبیه مفروق » دیرلرینه کمال بك
مرحومك بالاده مذکور مقاله سنده کی شو :

[براق هوالی کیجه لری واردرکه مهتابی کونشدن فرق اولنماز.
بیانغی انواری قرك ضیاسنی کورونمز بر حاله کتیرر. خفیف سیدلی
کونلری واردرکه آیک اون دردنجی کیجه سنی آگذیرر؛ عادتا کونشک
عکسی سروسیمین حاصل ایدره.]
فقره سیله شعردن شو :

سینه ده بر لحظه آرام ایله کل جانم کی
کچمه ای روح روان عمر شتابانم کی

بیتند و شو :

روبی مهدر زلفی سنبل دیشلری دردانه در
حاصلی اول مهلقامن مشلی یوقی بر دانه در
بیتند اولدنی کی که اشبو تشبیه ملفوف ومفروقده ادات تشبیه
مذکور اولورسه تشبیه مجمل واولمزسه تشبیه بلیغ نوعدن اولور.

۱۷۸ - ادات تشبیه : ترکیه ده ادات تشبیه اساساً « کی »

اداتی ایسه دن بعضاً « صانکه . مکرکه . بیاغی . کویا . نته کیم . مثل .
مثال . مانند . آسا . وش . نسبت . قیاس ایتمک . آکدیرمق . عاداتا .
بکزر . ظن اولنوره کبی الفاظ و افعال دخی استعمال اولنورکه امثله
ایته ده اکثریسی ایچون نمونه لر محرردر . از جمله شناسی مرحومک :

معطر در خیالم چونکه آنده صاقلیدر یادک

اوکل یاغی کبی کیم شیشه بلوره قونمشدر

بیتمده (کبی) رحینک :

چنار و سرو وش ازاده در دست تعرضدن

رهین دست و برجیده طوتان دستیله دامانک

بیتمده (وش) و حامینک :

کندین مثال مه کوره من بر نفس تمام

ایلدن کلان عطیه و احسانی بکلین

بیتمده (مثال) و شاعرك :

درون پیر هنده کیزلنجه سینده صافک

کورن معنی دلجو ظن ایدر لفظ لطیف ایچره

بیتمده (ظن ایدر) و دیگر شاعرك :

بر صاعقه مدهشدر پاطلادی کویا

تضییق هوادن اچیلان او و فغانم

بیتمده (کویا) و کذا

در خشان اولدی کوردیم بش هلال اوستنده بر خورشید

مکرکه پنجه سیمینه اول مپاره یا صلامش

پیتنده (مکرکه) و کمال بک مرحومک :

بکز تسه بنی خطا دکلدی

بر کیمسه باقوبده عارفانه

زنجیره ایکیان اسیرک

قوینده کی طفل ناتوانه

قطعه سنده بکز تمک فعلی وسعدالله پاشانک :

طور من کچر چو ظل زائل

دهر ایسه مثال نهر سائل

پیتنده (چو) ایله (مثال) وشاعرك :

موعد وصلنده طور دقچه غم حرمان ایله

آکدیرر دل موقع دلجوده کی ویرانه کی

پیتنده (آکدیرر) ایله تشبیهلر اجرا اولندیغی کی .

۱۷۹ - وجه شبهه : ارکان مهمه تشبیهدن اولان وجه شبهه

کفیت، کمیت، تصور اعتبار ایله برطاقم انواعه آریلور وهر برنده بر حکم

مخصوص ابراز ایدرکه اک مهملری بروجه آتی تعداد اولندی :

کفیت اعتبار ایله وجه شبهه : عقلی، حسی، خیالی، وهمی اولورکه

سیر ویسیده واقع :

[۰۰۰۰ ترکس دورینلرین باغچه خرد فرسای آسمانه دیکمش ۰۰۰۰]

قره سنده کوزک دورینه تشبیهنده وجه شبهه عقلی وکندا

کوزلار ایچره ممتاز جهان سرو بلند مسک

مصزعنده قدک سروه تشبیهنده وجه شبهه حسی ونابینک :

جهلدر آدمه زندان بلا

که دوشنلر کوره مزروی رفاه

یتنده جهل ظلمته تشبیه ایدلمش وعدد اهنداده جهل ایله ظلمت مشترک
بولنمش اولدقلرندن وجه شبه خیالی وراغب پاشا مرحومک :

او مرغم کیم همیشه کاکل دلبر مکامدر

ها پرواز عشقم اوج فتنه آشیانمدر

یتنده کندیسنی هایه تشبیه ایتمش اولدیغندن وجه شبه وهمیدر. چونکه
« هما. عنقا. سیمرخ » کبی شیر امور متوهمه دن اولوب واهمه بونلرده
فوق العاده یوکسککک تصور ایدر.

کمیت اعتباریله وجه شبه یا مفرد یا مرکب یا متعدد اولور :

مفرد اولان وجه شبه یالککز برصفتده اشتراک ایتدیرندر. کمال بک

مرحومک بر شرفیسنده واقع :

جامنده شراب مالی اولسون

اما که شرابک آلی اولسون

چشمنده کی نشئه دن سوزلسون

کل رخلرینک مثالی اولسون

قطعه سنده لون خمرک یناقلرده کی قیزلغه تشبیهی کبی .

مرکب اولان وجه شبه امور کثیره دن مرکب برهیت متحده درکه

او هیئت ترکیب ایدن امورك بعضیسی منفک اولسه تشبیه بوزولور.

اسعد مخلص پاشانک :

بر خسته ناامید ایسه باقماز طیب اولان

ناقابلانی تربیه ایتمز لیب اولان

بیتده مصرع اول مشبه به ومصرع ثانی مشبه اولوب برنجیده خسته نك
حالی وصحتده کی امیدسزلك وطیبك تأثیر تداویده کی یأسی، ایکنجیده
انلره مقابل اولان ناقابلک حالی و تربیه قبولنده کی امیدسزلك وعافلک
تأثیر تربیه ده کی یأسی کبی وجه شهلردرکه بونلردن برینک اسقاطیله
عموم تشبیهات مختل اولور. ینه مشارالیهک :

سردده دود ودلده آتش، اشکیم، دودیده چرخ

شکل عاشق صورتا واپور شکن کوستر

ییتی ده بو قیلنددر.

متعدد اولان وجه شبه ایسه امور متعدده بی حاوی اولانددرکه
برینک ویا بر ایکنسک اسقاطیله تشبیه بولماز. و بسینک :

نه زیبا بکزر اول محبوب دلجو باغ عالمده

اوطورسه شمع طورسه نخله کیتسه ماه تابانه

بیتده اولدینی کبی که بونلردن بری اولماز ایسه ینه معنا و تشبیه بوزلماز.

کمیت اعتباریله مختلف اولان مذکور وجه شهلرده کیفیت اعتباری
جاری اولوب بروجه شبه مفرد ویا مرکب ویا وجه شهلر متعدد
اولدینی حالده عقلی حسی خیالی وهمی اولور نته کیم کچن مثاللردن
کال بک مرحومک قطعه سنده کی وجه شبه « مفرد حسی » واسعد
پاشانک بیتده کی وجه شبه « مرکب عقلی » و بسینک مذکور بیتده کی
وجه شهلرده « متعدد حسی » قیلنددر. نشاطینک :

خال سیه میان دو ابروی یارده

شهباز حسندرکه پر آچش شکار آرار

بیتله عربیدن متذینک :

رَأَيْتُ الْحَمِيَّاءَ فِي الزَّجَاجِ بِكَفِّهَ
فَشَبَّهَهَا بِالشَّمْسِ فِي البَدْرِ فِي البَحْرِ

وفارسیدن :

زهی خدنگ تو جازا ستون خانه دل

مکان کوهر بیگان تو خزانه دل

بیتله کی وجه شهله « مرکب حسی » و ترکیدن :

زمان نوجوانی غفلتی ایجاب ایدر شابه

اولور فصل بهارک صبحی بادی ثقلت خوابه

بیتله وجه شبه « مرکب عقلی » و عربیدن :

أَخْلَاقُهُ نَكَتٌ فِي المَجْدِ أَيْسَرُهَا

لَطْفٌ يُؤَلَّفُ بَيْنَ المَاءِ وَالنَّارِ

بیتله وجه شبه « مفرد عقلی » و فارسیدن :

زمهرت کشته چون یاقوت اشکم مفکنش در خاک

که از جنس جوامر به بود یاقوت سیلانی

بیتله وجه شبه « مفرد حسی » و خواجه حافظک :

دل سرابردۀ محبت اوست

دیده آینه دار طلعت اوست

بیتله ده وجه شبه « متعدد عقلی » در .

تصور اعتباریله وجه شبه: کلامک حین ایرادنده یا تدقیق نظره محتاج اولقسزین بادی امرده ذهنه ورود ایدر و یاخود تدقیق نظره محتاج اولوب درجه سینه کوره مطالعه ایله معلوم اولورکه بونک برنجی شقی ایله اولان تشبیه «قریب مبتدل» وایکنجی شقی ایله اولانسه دخی «بعید غریب» دینورکه:

زلفک دوشنجه کردن براقک اوستنه

بلور ایچنده سنبل سیرابی آکدیرر

ییتنده زلفک سنبله تشبیهی قریب مبتدل و یوز یتش سکزنجی مادهده محرر اولان کال بک مرحومک قطعه سیه خواجه تحسین افندی مرحومک شو:

کتاب عالمک اوراقیدر ابعاد نامحدود

سطور حادثات دهر در آثار نامعدود

باصلمش دستکاه لوح محفوظ طبیعتده

مجسم لفظ معنیدار در عالمده هر موجود

قطعه سنده کی وجه شهر آنجق تدقیق نظر ایله اکلاش یلوب او یله قولایلقله ذهنه تبادر ایتدکرنندن و عربیدن ابوفر اسک:

كَانَ نَبَاتَهُ لِلْقَلْبِ قَلْبٌ

وهِيبَتُهُ جَنَاحٌ لِلْجَنَاحِ

ییتنده سرداری اردونک مرکزنده قلبه ویا نلرنده قناده تشبیه کبی بر فوق العاده لک بولندیغندن و فارسیدن صائبک:

آنکه کرد ماهتابان می نماید هاله نیست
ماه از شرم جمال تو سپر بر سر کشید

بیتوده هاله بی بر محبوبه مک پچه سنه تشبیه کی پک زیاده بر لطافت اولدیغندن
بونلر «بعید غریب» نوعندندر.

قریب مبتدل دنیلان شی اولدنبری هر کسک لساننده جریان
ایده ایده عادیلشمش اولان تشبیهلردرکه میزان الادبه دینلدیکی وجهله
بالدفاعت ایشیدلمش وهر کسک قولاغنی طولدرمش اولان سوزلرده
بر تصرف جدید بولمقدجه آنلرک مماندن بر لذت آنه ماز. نته کیم
«یناغک کله. لاله یه. کونشه. قره» و «زلفک عنبره. سنبله» و «قدک
بانه. سروه. عرعره. نخله» و «دوداغک غنچه یه. لعله. مله»
و «قاشک هاله. سیفه» تشبیهلرندن ارتق بیقلمش اولدیغندن بونلردن
لذت آنه ماز. بناء علیه بونلرک جمله سیده قریب مبتدل نوعندن اولور.
فقط بعض طبیعتسزلرک تشبیهاتندن اولان «کوزک ترکسه. بادامه.
قان قپوسنه» و «قاشلرک یابه کمره» و «کریکلرک اوقه» و «زلفلرک بیلانه.
عقربه» و «چکه چقورینک زندانه. پیکاره» و «اغزک نقطه یه» و «بلک
قیله» و امثالی شیلر عادتاً غلیظ دینه جک قدر مبتدل اولدقلرندن
بونلرک هیچ بروجهله استعماللری جائز اوله میوب قریب مبتدل
اولانلر ایسه بر تصرف جدید اجراسیله بعید غریب درجه سنه ایصال
اولنه بیله جکندن او حالده استعمال اولنه بیلور. نته کیم کال بک
مرحومک :

مه روینه وارسه قارشی کلش
خورشیده کی جلا بوزلمش

بیتند رویك ماهه تشبیهی قریب مبتذل ایسه ده مشهده خورشیده
 رجحان کوستره جك برصورتہ ایما ایله برابر تقابلدن کسوفه متعلق بر
 مسئله فیه یه ده ایما اولمسی اوقدر ماهرانه ولطیف تصور وتصرفدرکه
 تشبیهی قریب مبتذل دائره سندن چیقاروب بعید غریبک اک اعلا بر
 درجه سنه ایصال ایتشدرد. وکذا بلغک :

درخیال ایتدکجه کلبرک رخک برچشم تر

شیشه انیق دلدن کل صوئی تقطیر ایدر

بیتند رخک کلبرکه تشبیهی قریب مبتذل ایسه ده مصرع ثانیده کی تصرف
 ایله ابتذال دن چیقوب بعید غریبک کوزل برصورتنه کیرمشدر وکذا
 فضولینک :

جلوه عکس رخک آینه ده ای رشک حور

روشن ایتمش آنی کیم خورشیدندر آیه نور

بیتند رخک خورشیده، آینه نک ماهه تشبیهلری کرچه قریب مبتذلد
 فقط مصرع ثانیده کی اولقدر قوتلی دوشمشدرکه بیتک انشادندبری اوچ
 بچق عصر کچمش ایکن مضمونی حالا بعید غریب دائره سنده بولنیور.
 بعید غریب ایسه : یکیدن یکی به تشبیهلر ابداعیدر که
 بولر کورنماش اشیا نفیسه یه بکزرلر. بویله اشیا نفیسه ونادره
 اله کچدکجه انسان نقدر ممنون ومسرور اولورسه بویله تشبیهلردنده
 طبیعت اوقدر لذت آلیر:

چاقان مغموم بلوطارده صاقین ظن ایتمه شمشکدر

کوکلادن دود آهه قاب اولوب چیمش چراغمدرد

بیتله :

الی لرزان ایاغی دتره یرک عیاشک
ایچدیکی می دکل اولاد و عالی قانیدر

بیتنده وشو :

سماده ماهتاب و یرده ماهتابان نور افشان
ایدر سلطان حمیدک لیلہ مولودینی اعلان
سبق خوان اولمده یرده فشنکلر کوکده انجمله
یازوب افاقه خط نور ایله بیک ییل یاشاسلطان
قطعه سنده کی تشبیهلر ظن عاجزانه مه کوره بونوعدندر .

بو بایده ال بیوک برمهات ابراز ایدن مجدد ادب مرحوم کمال
بکدر که هر بر اثرنده نیجه نیجه ایشیدلماش تشبیهات عالییه ولطیفه
واردر که بوجمله نیک اوچنچی کتایبده مشار الیهک ائارندن نقل ایدیلان
مقالانده مندرج اولدقلرندن بوراده ایرادینه حاجت کورلمدی .

فائده - یوقاریده ادات تشبیه ایله وجه شبهک حذفله اولان
تشبیهلره « تشبیه بلیغ » دیمش ایدک . واقعا انلرده ایجاز اولدیغندن
بلاغت واردر . فقط بعیدغریب نوعدندن اولانلرده ایجاز حسنله برابر
معناده بشقه جه بر لطافت اولدیغندن بونلر انلردن ابلقدر .

۱۸۰ - طرفین . یعنی مشبه ایله مشبه به کیفیت ، کمیت ، اتلاف
جهتلریله برطاقم انواع اظهار ایدرلر که بر وجه آتی تعریف اولنور :
کیفیت جهتیله طرفینک عقلی ، حسی ، خیالی ، وهمی اولسندن وجوه
اتیة خمسہ تولد ایدر .

وجه اول : طرفینک عقلی اولسی یعنی هر ایکسینک مناسبترینه
عقل ایله حکم اولنمیدر :

جهله حق موت دیدی علمه حیات
اوله هم حال گروه اموات

اوله محروم حیات ابدی
علم ایله فرق ایده کور نیک و بدی

مثنویسیله عربیدن :

أَخِ الْعِلْمِ حَيٌّ خَالِدٌ بَعْدَ مَوْتِهِ
وَأَوْصَالُهُ تَحْتَ التُّرَابِ رَمِيمٌ

وَذُو الْجَهْلِ مَيِّتٌ وَهُوَ مَا شِئِيَ عَلَى الثَّرَى
يُظَنَّ مِنَ الْأَحْيَاءِ وَهُوَ عَدِيمٌ

قطعه سنده و فارسیدن خواجه جهانك:

علمست چون حیات ابدای پسر بکوش
واز چشمه حیات خود آب حیات نوش

یتنده علمك حیاته جهلك موته تشبیهلری کبی .

وجه ثانی : طرفینك حسی هرا یکس سنکده حواس خمس
دنیلان « ذوق . شم . لمس . سمع . رؤیت . » ایله بیانور شیلردن
اولسیدر . یسرینك :

امدیرر ایلاره لعلن بزه دشنام ایلر
غیره حلوا یدیرر عاشق هجرانه سوکش

بتیله عربیدن :

وَالنَّحْلُ طَارَتْ مِنْ سُرُورٍ فَرِحًا
أَذْقِلَ بَانَ رِيْقَهُ كَالشَّهْدِ

وفارسیدن :

آب دهان فکندن برخاک ره برفتن
آری بنان مصری ریزند توتیارا
بیتده « ذوق » حاسه سیله و فضولینک :

مسک سویلر سه م سیاه کردنه ایتم خطا
چون فضولی خسته به اندن معطر دزمشام
بیتله عربیدن شو :

لَوْلَمْ يَكُنْ أَخْوَانًا تُغْرِمُ بِسْمِهَا
مَا كَانَ يُزَادُ طِيْبًا سَاعَةَ السَّحْرِ

وفارسیدن شو :

نادر سرهن بوی عربچین تواقساد
جانم شود ازبوی خوش سنبل وکل شاد
بیتده « شم » حاسه سیله وینه فضولینک :

جوراودی یاقدی بنی یاننده طورمه ای کوکل
برطو تشمش آتشم قرب وجوارمندن صاقین

بیتله عربیدن :

حَتَّى إِذَا مَالَتْ بِهِ سِنَّةُ الْكُرَى
زَحْزَحْتَهُ عَنِّي وَكَانَ مُعَانِقِي

ابعدنه عن جنبِ صدری راجعاً
کي لا يبيتُ علي فراشِ خافقي

قطعه سیله فارسیدن شو:

اندام تو خود حریر چینست
دیگر چه کنی قباي اطلس

بیتده «لس» حاسه سیله وامرینک:

درخشان اولدی کوردم بش هلال اوستنده برخورشید
مکرکه پنجه سیمینه اول مهباره یاصالامش

بیتله عربیدن:

لَمَّا الْبَدْرُ نَاسٌ وَهِيَ شَمْسٌ يَدِيرُهَا
هَلَالٌ وَكَمْ يَبْدُوا إِذَا مَرَجَتْ نَجْمٌ

بیتنی وفارسیدن:

بحسن آن ماه افزونی و پروین

و کر باورنشد اینک ترازو [۱]

بیتده «رؤیت» حاسه سیله و ترکیدن:

برصاعقه مدهشدر باطلادی کویا
تضییق هوادن اچیلان اه و فغاتم

بیتله عربیدن یک مشهور اولان شو:

وَدَعِ كُلَّ صَوْتٍ بَعْدَ صَوْتِي فَاتِي

أَنَا الصَّاحِبُ الْحَكِي وَالْآخِرُ الصَّادِءُ [۲]

[۱] ترازودن مراد کوزدر. یعنی کوزه تشبیه اولمشدر.

[۲] بو بیتدن صوت ایله صدانک فرق و زده صدانک یا کلش استعمالی اکلش بلور.

بیتیله فارسیدن:

صریر کلک تو در جل مشکلات امور

چنانکه نغمه داود در ادای زبور

بیتنده «سمع» حاسه سیله ایراد اولمشدر.

وجه ثالث: طرفینک بری حسی دیکری عقلی اولسیدر. تفعینک:

بهره یاب اولسه صبانکهت خلقندن ایدر

طلبة ریزه مشک اوغرادینی صحرایی

بیتنده حسی اولان رایحه طیبه نک عقلی اولان خلق کریمه تشبیهی کی که

عربیدن ابوالمعری نک:

وَكَالْأَسَارِ الْحَيَوَةِ قَمْنِ رَمَادٍ

أَوَاخِرُهَا وَأَوَّلُهَا دُخَانٌ

بیتیله فارسیدن خواجه جهانک:

ازهر دوگون جارا مأوی دهان اوبس

آری بلامکان جان دارد همیشه منزل

بیتی دخی بوقیلدندر.

وجه رابع: طرفینک بری حسی دیکری خیالی اولسیدر. لسانمزه

مشهور اولان « برف و بهار » رساله سنده واقع:

[جاءه درختان، دکان حلاجده آلمش پنبه کی مملوج، وهر بری

تار و بود مطر ایله منسوج]

فقره سنده درخته جامه و تاج و مطره تار و بود اسنادی خیالی

اولدیغندن بوکا کوزل بر مثال اولدینی کی عربیدن

وَكَانَ مُحَمَّدًا شَقِيْقًا إِذَا تَصَوَّبَ أَوْ تَصَعَّدَ
 أَعْلَامَ أَفْوَتٍ نَشْرِنَ عَلَى رِمَاحٍ مِنْ زَبْرَجَدٍ
 قطعه سی و فارسیدن :

لمعه در سکنه کانون شده بر خود بیجان
 افعیء کاغز با پیکر و مرجان عصبست
 بیتی دخی بو قیلندرد .

وجه خامس : طرفیندن برینک حسی دیگرینک وهمی اولمسیدر
 « غول بیانی . جادو » تشبیهاتی کبی که واصفک :

او قدرتن مکحل چشمنه دلبسته آهولر
 نگاهندن او قورلر نسخه افسونی جادولر
 بیتیه عربیدن امری القیسک :

أَيْقَاتِي وَالْمَشْرِقِي مَضَاجِي
 وَمَسْنُونَةُ زُرْقِ كَأَيَّابِ أَغْوَالِ

بیتی و فارسیدن اسدینک :

فشافش تیرش بروز نبرد
 چو آواز غولست در گوش مرد

بیتی دخی بو قیلندرد .

کمیت جهتیه طرفین : مفرد مرکب متعدد اولورکه بونلردن ارج
 صورت حاصل اولان بالاده وجه شبه بختنده ایراد اولنان احواله مشابه
 اولدیغندن انلره قیاساً اکلاشیه بیلور سهده تکمیل فائده ضمنتده ازاجقی
 تفصیلات اعظا اولندی شویله که :

برنجی صورت . طرفینک مفرد اولمیریدر . نفعینک براسب
مدحنده اولان فقره سندن شو .

جهان سرعته کویا فلکدر کاسه سیمی

سرمیخی ثوابت نعل زریندر یکی آبی

بیتنده اولدینی کی که آنک طرفینکی مشبه وفلک مشبه به اولوب ایکیسیده
مفرددر . وبرمقعر جرمک اطرافنده کوچک کوچک پارلاق جرمئر
ایله رشکل مقوسدن متنزع اولان هیئت دخی وجه شهیدر .

ایکینجی صورت : طرفینک مرکب اولمیریدر که جودت پاشا
حضر تریینک :

کوش سروی تماشای ایتسون اول مه بحر اشکمه

کوزمده چون خیال قدسیم اندامی قالمشدر

بیتله شو :

زلفن دو کوب عذارینه اول ماهر و کزر

کویا درون ابر فلکده قمر کزر

بیتنده اولدینی کیدر .

اوچینجی صورت : طرفینک متعدد اولمیریدر که بونده اوچ وجه واردر .

وجه اول : طرفینک هر برینک متعدد اولمیریدر که بالاده یوز

یمش یدنجی مادانک وجه رابی ایله وجه خامسنده بیان اولنان تشبیه
ملفوف و تشبیه مقرونلردن عبارتدر .

وجه ثانی : یالکزر مشهک متعدد اولمیریدر که بوکا «تشبیه نسویه»

دیرلر نته کیم :

زلف یار و بخت عاشق قلب اغیار دنی

آکدیرلر بشقه بشقه لیله مردم کشی

بیتک مصرع اولنده اوج مشبه اولوب مصرع ثانیده یالکز ایلیک
مشبه به اولدینی کبی که عربیدن :

صَدَغُ الْحَيْبِ وَحَالِي

صَلَا هَا كَاللَّيْلِ إِلَى

بیتیده بونک عیندر.

وجه ناک : مشبههک متعدد اولمسیدز که بوکا (تشبیه جمع) دیر لر

بخت قیسی، ظلمت لیلی، جمال لیلی یی

باشنه جمع ایلیوب اول شوخ کيسو قویمش آد

بیتیده اولدینی کبی که مصرع اولده اوج مشبه به اولوب مصرع ثانیده
یالکز «کيسو» مشبهی واردر. عربیدن :

بَاتَ نَدِيمًا لِي حَتَّى الصَّبَاحِ

أَعْيَدُ مَجْدُولُ مَكَانِ الْوِشَاحِ

كَأَنَّمَا يَسْمُ عَنْ لَوْ أَوْ

مُنْضِدٍ أَوْ بَرْدٍ أَوْ أَقَاحِ

قطعه سیده بو قبیلدندر.

ائتلاف جهتیه طرفین : اساساً درت حال اظهار ایدر لر که سعید

باشانک میزان الادبه اولدینی وجهله بر وجه اتی تحریر اولندی :

برنجیسی - صورتک صورته تشبیهدر. بر مکتوبده واقع :

[سر عسکر چادريله یانی باشنه رکز اولنان علم اعظم سر اپا قندیلار له

طونادیلوب بری انجمیله آسمانه دیکری شفق ایچنده هلاله بکزدی.

او صحرا برکستانه تشبیه اولنورسه چادر لر بیدسرنکون و علم اعظم

نهال ارغوان اولور که قندیلر اوزرنده ژاله تصور اولنور]

فقره سیله اکرم بک افندینک شو :

[دها بدر حالنده بولمان قرص ماهتابک حمرته مائل بر رنک ایله
قاره و بیاض بلوطارله نیم مستور اوله رق کنار افقدن شعشعه زای
طلوع اولیشی هنوز حامدن چیقمش، چهره سی قیزارمش، صاحبزینی
اوموزندن اشاغی ظارمه طاغینق آتیورمش، قاردن دهابیاض، یاشماقدن
دها ایچه فوطه لره بورونمش، بردلربانک آجیق صاحبیق بر حالده حر مسرای
استراحتته چکیاشنه بکزدیله بیایردی]

فقره سنده کی تشبیهات کی .

ایکنجیسی - معنایک معنایه تشبیه بدر که برادیمک ارسلا نه تشبیهندن
مقصد صورت اولیبوب معناسی اولان شجاعت اولور نته کیم بلیغک :

سیه طبعان اولور روشن دلانک دشمن جانی

که دزد تیره روزی دائما تکدیر ایدر مهتاب

یاتی بوقیلدندز .

اوچنجی : معنایی صورته تشبیه بدر . . . [سوء اعمال سرابه بکزر که
عطشان نظرنده صوظن اولنور] فقره سیله حامینک :

کندین مثال مه کوردمز بر نفس تمام

ایلدن کلان عطیه واحسانی بکاین

ییتده اولدیغی کی .

دردنجیسی - صورتی معنایه تشبیه بدر که ظامت لیلک ظالمه تشبیهی
بوقیلدندز یعنی مشبه اولان ظامتده صورت و مشبه به اولان ظالمده
حالی معناسی اولان سیرت الیمشدر .

فصل نانی

اغراض تشبیه

۱۸۱ - تشبیهك غرضی اكثر احوالده مشبهه و بك نادر اوله.
رق مشبهه عائد اولور.

مشبهه عائد اولان اغراض تشبیهه اساساً یدی وجهله اولور.
وجه اول: مشبهك نه حال و صفتده اولدیغنی تعریفدرکه بونده
مشبهه بهك وجه شبه ایله اعرف و اشهر اولسی لازمدر.
واردقچه خواب نازه دخی کاکل اورتنور
خال غداری کل دوشنور سنبیل اورتنور
بیتمده اولدیغنی کبی که رخسارک کله و کاکلک - سنبله تشبیهلرینی مشعر
اولوب ایکسنتک دخی حاللری تعریف اولنمشدرکه وهینک:
بمنچون ممتنعدر چرخه رفع رقعه آمال
چه ناقعریاب یأسدن بالایه سس چیقماز
بیتمده حال و نشانک :

نام آور ایتدی کروفر ارباب ظاهری

سمورک اشتهارینه باعث دریسیدر

بیتمده صفت تعریف اولنمشدر.

وجه ثانی: مشبهك امکان وقوعنی یعنی استبعاد اولنان حکمک
دیگر حکمه تشبیهله امکانی کوس - ترکندرکه مشبهه بهك معرف و مسلم
اولسی لازمدر. راغب پاشا مرحومک:

امتیاز ثابت و بسیاری مشکلدر خیال

ظن ایدر سکان کشتی ساحل دریا پورر

بیتده اولدینی کبی که ثابت و سیار مشاهده اتدن اولمقله یکدیگر ندن تمیز
اولناملاری مستبعد و امکانسز بر حکم کبی کورندیکی حالده مصرع ثانی
ایله اثبات اولمشدر . کذا فضولینک :

خیال عارضک جولان ایدر بو چشم پر نمده

نته کیم موجلنمش صوده عکس آفتاب اوینار

بیتله ینه راغب پاشا مرحومک :

عشق طورسون قو مجازی ایسه ده قلبکده

آب انکور خم ایچره طوره رق باده اولور

بیتی و عربیدن :

فَإِنَّ تَفَقُّقَ الْأَنَامِ وَأَنْتَ مِنْهُمْ

فَإِنَّ الْمَسْكَ بَعْضُ دَمِ الْغَزَالِ

بیتی دخی بوقیلدندر .

وجه ثالث : مشبهك حال و شانی سامعك ذهنده تقدیر و تقویه

ایچوندرکه بونده مشبهههك وجه شهده هم اعرف هم اتم اولمسی

لازمدر . سبی و عملندن فائده کورلین کیمسهیه « بوز اوزرینه یازی

یازار » دیمک کبی که

کاسه فغفور لبریز اولسه هیچ ویرمن صدا

ثروت افزایش بولنجه اغنیا خسـتلنور

بیتی دخی بوقیلدندر .

وجه رابع : مشبهك مقدار حائی یعنی حال و صفتنک قوت

و صنفعه کی درجه سنده تعریفیدرکه بوندهده مشبهههك وجه شبه ایله

اعرف اولسی فقط درجه و مقدارجه متساوی بولنسی لازمدر .
 نته کیم : برشیک صارینسی درجه سنی تعریف ایچون لیمون و کهربایه
 تشبیه اولنور و یاخود قناریه صارینسی دیه تعریف ایدیلورکه نزهتک :

کیتمز قلوب قاسیه دن نقش انفعال
 سنک اوزره مرتسم اولان آنا سخت اولور

بیتیده بوقیلدندر .

وجه خامس : مشبک ذهن سامعه تزیینی ایچوندرکه آندن
 احسننه تمثیل ایله اولور . آرزینک :

ای کهر لجه بحر کمال   خازن کنجینه حسن و جمال
 برج لطافتده رخی افتاب   درج ملاحظده لبی لعل ناب
 سروقدی نخل بهشت چمن   لعل لبی رشک عقیق یمن

بیتلرنده وشو :

وصف دندانی که که دل محزون سویلر

سویلمز سویلمز اما درمکنون سویلر

وعربیدن رشید وطواطک :

حَسِبْتُ جَالَهُ بَدْرًا مُنِيرًا

وَإِنَّ الْبَدْرَ مِنْ ذَاكَ الْجَمَالِ

بیتنده وفارسیدن مسعود سعدینک :

طاهر ثقة الملك سهپراست وجهانست

نی راست نکفتم که نه اینست ونه آنست

نی نی نه سهپراست که خورشید سهپراست

نی نی نه جهانست که اقبال جهانست

قطعه سنده اولدینی کبی :
وجه سادس : مشبهی تقبیح ایچ-وندرکه بونده ده اندن اقبجه
تمثیل لازمدر . واصفک :

اقتران ایتمش رقیب نحس اونازک مشربه
سیرایدزکن اوغرامش خورشید برج عقربه

بیتمده اولدینی کبی :

وجه سابع : مشبهی بر امر غریبه تشبیهدرکه بوکا هاستطرافه
دیرلر . ندیمک :

بوی کل تقطیر اولنمش نازک ایشلمش اوجی
بری خوی اولمش بریده دستمال اولمش سکا

بیتمده شاعرک :

نور عینم اشنا دیرلر سنی اغیار ایله
طرفه کیم جان نقش دیوار ایله اولمش اشنا

یتی وشو :

قدرت فطرت کل اوراقن ازوب شبنم ایله
طینت ارواحه قلب ایتمشده عشق ایتمش صدور
عشقدن برنیشتر اورمش رُک روح اوستنه
هر حیقان خون قطره سندن بر کوکل ایتمش ظهور

قطعه سنده و عربیدن (هَذَا الْفَحْمُ فِيهِ حَمْرٌ مَلْتَبٌ كَبْحَرٌ مِنَ الْمَسْكَ)

موجه الذهب فقره سنده اولدینی کبی .

مشبهه عائد اولان اغراض تشبیه : ایکی نوعدرکه نوع اولی

بالاده بیان اولنان تشبیه مغلوب اولدیغندن بوراده تکرارینه حاجت
یوقدر وشو :

سینه سی دستنده کی پیمانه دن براق و صبا ف
رخلری دستنده کی صهبای تردن قرمز ی
یتیده ینه اوکا مثالدر .

نوع نانیسی مشبه بهك اتم واکمل اولدیغنی ایهام اتمکدرکه فضالت
شاعر دنك :

رنك و بوده زلف جانانه مشابه اولسه
کیم باقار کلزار دهرک سنبل وشیبوسنه

یتیده اولدیغنی کی که قاعده اصایه حکمنجه زلف مشبه و سنبل ایله شببو
بشقه بشقه مشبه به اولوب بونلرک رنك و بوده زلفدن اتم اولدیغنی
ظاهر اولدیغندن زلفک انلره تشبیهی لازم ایکن انلری زلفه تشبیه
ایله رنك و بوده زلفک انلردن اتم واکمل اولدیغنی ایما ایلوب مبالغه
قصیدله مشبهی مشبه به و مشبه بهی مشبه عد اتمدرکه عربیدن :

وَبَدَا الصَّبَاحُ كَأَنَّ غُرْنَهٗ
وَجَهَ الخَلِيفَةِ حِينَ يَمْتَدِحُ

یتیده بوقیلدندر .

خلاصه : غرضك تشبیهنی افادیه وفا ایده جك قدر اولانلر مقبول
اولمیانلر مردود اولوب دائماً ترغیب و تشویق ایچون اولان محللرده
کوزله و کوزلی دهها کوزانه و کذا تحقیر و تخویف ایچون اولان
یرلرده قنایه و قنایی دهها فنانسه تشبیه چالشمیلدر .

فصل ثالث

اصول استعاره

۱۸۳ - استعاره نك علاقہ سی مشابہتدن عبارت اولدیغنی و مخبرده ایسه لفظك ماوضع لهنه عدم دلالتی ایچون قرینه مانعه نك وجودی شرط ایدوکنی یوز آتمش برنجی مادهده بیان اتمش ایدك . استعاره دخی مجازك بر قسمی اولدیغندن قرینه مانعه نك بوراده ده وجودی شرط اولدیغنده شبهه اولماغله :

استعاره : « مشابہت علاقہ سیله و قرینه مانعه نك وجودیله معنای موضوع لهك غیریده مستعمل اولان شیدر » صورتنده تعریف اولنه بیلیور . بوراده علاقہ نك تشبیهدن عبارت اولدیغنه کوره استعاره دنیلان شی مشبه به تعلق ایده جکندن یعنی استعاره لفظك معناسنه کرره عاریت آنه جق اولان شی مشبه بهك لفظندن تولد ایده جکندن اصطلاح فن بیانده مشبه بهك لفظنه « مستعار » و معناسنه « مستعار منه » و مشبهك معناسنه « مستعار له » دینلدیکی کبی وجه شبهه « جامع » جمله سنه بردن « ارکان استعاره » تسمیه اولنورکه نفعینك :

التفات اتمز کذار ایلر خرامان شیرنز

مصرعنده التفات قرینه مانعه سیله « شیرنز » دن مقصد حیوان معهود اولیوب مجاز اوله جغنه و علاقہ مجاز تدقیقاتیله ده التفات اتمك کذار ایدنك ارسلانه تشبیه ایدلمش بر ذات اوله رق علاقہ نك تشبیهدن عبارت ایدوکنه حکم اولنهرق استعاره تعریفنه موافق اولدیغنی اکلاشیلورکه تشبیه طریقله ارکان تحری اولنورسه شیرنزك مشبهه و لفظی محذوف اولوب معناسی متداخل اولان ذاتك مشبهه و جراتك وجه شبه اولدیغنی و ارکان استعاره طریقله تطبیق و تحری

ایدیلورسه مشبه به اولان شیرز لفظی « مستعار » و بونک معنایی « مستعار منه » و مشبه اولوب لفظاً محذوف اولان ذات حقنده متداخل اولان معنا « مستعار له » و وجه شبه اولان جرأته « جامع » ایدوکی تبین ایدر .
استعاره : مستعار ایله طرفین و جامع احوال مخصوصه لرینه
كوره برچوق نوعله آریلوب هر برنده بر درلو خصوصیت
اظهار ایتدکرندن کیفیتک تفهیم و تفهیمی تسهیل ایچون بوجه آتی
باشقه باشقه تحریر ایلدک :

۱۸۴ - استعاره یامفرد و یامسرب اولورکه اولکیسنه « استعاره مفرده » و دیگرینه « استعاره مرکبه » دیرلر .

استعاره مفرده - اساساً ایکی نوعدرکه برینه « استعاره اصلیه »
دیگرینه « استعاره تبعیه » دینور .

استعاره اصلیه : لفظ مستعارک اسم جنسارو بروصف ایله مشتهر اولورق
اسم عام حکمنه کیرمش اولان علملرایله مصدرلردن عبارت اولمیدرکه :
« بر مرد بهادره ارسلان » . « خوش اواز بر مغنی به بلبل » . « بر
حیله کاره تلکی » . « احق بر ادمه طوی » . « سرسم بر شخصه قاز » .
« سوز اکلماز برذاته ابی وا و کوز واشک » اطلاق خصوصنده اسم
جنسارو :

« سنی برذاته حاتم » . « فاضل بر ادمه افلاطون » . « بر لطیفه
کویه خواجه نصرالدین » . « بر سرسمه هبنقه » اطلاق شهرتلی
جهتیه اسم عام حکمنه کیرمش اولان علملرو :

« شدتله دوکمه اولدرمک » . « فقیر ایکن اهل ثروتدن اولمغه
دبرلمک » . « مانی بر یولده غائب ایتمه بامق » اطلاق دخی مصدرلردن
استعاره اولنمشدر .

استعاره تبعیه - لفظ مستعارک ذات فعل و فرع فعل ایله ادوات

مهمه دن عبارت اولم سیدرکه : شدتله دو کین بر کیمسه یه : « حریف اولدی کیندی » اطلاق ذات فعلدن و « فلانک حسن خلقنه ناصیه حالی ناطقدیر » دیمککده فرغ فعل اولان ناطق اسم فاعلندن و « سزی زیارت ایتک ایچون کلام » ترکیبنده کلکدن غرضی بیان ایدن ایچون اداتندن استعاره اولنمشدر .

تنبيه - بومبجئده جای دقت نقطه لر واردر یعنی ذات وفرع فعللرک اصلاری اولان مصدره و ادواتک تعلق معنا جهتیه بر اصله تابع اولمیه جاری بولنم سیدرکه قوشان بر آنه « شو آنه باقی اوچبور » دینلکده آنک قوشمی طبورک اوچه سنه تشبیه اولنه رق اوچق مصدری قوشمق معناسنده استعمال اولنمقله اولا استعاره اصلیه اولور و اندن اوچبور فعلی آنه رق چوق قوشبور معناسنده استعاره تبعیه اولور .
نازدن خاموشسک یوقسه زبانک طویمه دن
ایستهک بیک داستان بویلرسک ابرولرله سن

بیتنده دخی سویلمک افاده معناسنده استعاره اصلیه اولوب اکا تبعاً سویلرسک دخی افاده ایلرسک معناسنده استعاره تبعیه اولور . و کذا « فلانک حسن خلقنه ناصیه حالی ناطقدیر » دینلکده نطق دلالت معناسنده استعاره اصلیه وفرع فعل اولان ناطقدیر اکا تبعاً مال معناسنده استعاره تبعیه اولمق . و ایچون ادانی تعلیل بیان ایدوب عرضه لاحق اوله کلورکن بمضاً بر فعلک غایتیه لاحق اولور ومثلاً « دنیایه کلان اولمک ایچون کلور » دینلکده غرضه تعلق ایده جک بر شی یوقدر . لیکن غرض فعلک غایتی اولدینی کی موت حیاتک غایتی اولدیغندن حیاته تعلق ایدن غایتیه تشبیه ایدلمش و ایچون لفظی مجرای استعاره اولمشدرکه بویله چه غرضه تشبیهی استعاره اصلیه و اکا تبعاً ایچون اداتک دخی اولمک فعلک غایتی اولان معنای خصوصیه استعمالی استعاره تبعیه اولور .

استعارهٔ اصلیه و تبعیهٔ نك تعريفاتندن دخي اكلاشـلد يني وجله
شهرتی جهتیله اسم عام حكمنه كيرمش اولان علملردن بشقه علملرده
استعاره اصلا جاری اوله ماز.

استعارهٔ صرکبه — مواد عديده نك صورتلرني آلوب تشبيه
طريقيله صورت آخزه استعاره ايتمكنن عبارتدر كه بوكا « استعارهٔ
تمثليه » دخي ديرلر « صان التندن صويوروتك » تعبيری كبی كه بوندن
كيزلی كيزلی ايشلر كورمك معنا نك اسناديله واصفك :

اصلي يوقدر سيلورم وعده وصل دهنك
نافله بال چالوب اغزيمه يالاندردي ني

ييتنده اغزه بال چالمق تعبير نك تمثلي كبی كه بويله استعارهٔ تمثليه لرك
استعمالی شایع و منتشر اولنجه ضرب مثل حكمنه كيرر. « ايا عسكي بورغانكه
كوره اوزات » مثلی كبی

۱۸۵ — طرفينك ويا ملايلرينك ترك و ذكرندن طولايی
استعارده ايكي وجه ظهور ايدر.

وجه اول : استعارهٔ حايی اولان كلامده مشبهه نك ذكر
اولنمسيدر كه بوكا « استعارهٔ مصرحه » ديرلر و بوده اوچ درلودر.
برنجیسی استعاره نك قرينه سندن بشقه كرك مستعار منهك كرك
مستعار لهك ملايلردن هيچ بر شی ذكر اولنمسيدر كه بوكا « استعارهٔ
مصرحهٔ مطلقه » ديرلر سابقا ايراد اولنان :

التفات ايتمز كذار ايلر خرامان شیرتر

مصرعنده اولديني كبی .

ايكنجیسی : مستعار لهك ملايلردن بر شينك مذ كور اولمسيدر كه
بوكا « استعارهٔ مصرحهٔ مجردده » ديرلر . بليغك :

ایتدیلر فائده سز مشـتریانی تعذیب
عاقبت قائمدی اول مهدیه بو اوضاعه شکیب

بیتی کبی که بونده مستعار منه اولان مهک هیچ بر ملایمی ذکر اولنمیوب
مستعار لهک ملایمی اولان شکیب کبی خصیصه بشریه ایراد اولنمشدر.
او چنجیمی - مستعار منهک ملائم لرندن بر شینک مذکور اولمیدر که
بوکا استعاره مصرحه مرشحه دینور که بلیغ مشهور حمانامه سنده.
کی شو:

صاریلوب فوطهینی مشکین بلنه وفق مرام
منخسف اولدیینه نصفه دک ماه تمام

بیتده اولدیغی کبی که بوراده مستعار لهه متعلق بر شی مذکور اولمیوب
یا لکز ماهک ملایمی بولنان خسوف ذکر اولنمشدر. عربیدن:

عَمَّرَ الرَّدَاءَ إِذَا تَبَسَّ ضَاحِكًا

غَلَقَتْ بِضَحْكِهِ رِقَابُ الْمَالِ

بیتله فارسیدن .

سرو تو مکر زپا نشیند

کین دل نفس بجا نشیند

بیتده استعاره مجردده و فارسیدن شو:

هر طرف سروی و هر سو شوخ دلجوی دکر

من گرفتار بلای خوی بدخوی دکر

بیتده استعاره مطلقه وینه فارسیدن شو:

می شوم پنهان ز مردم چشم پوشم از جهان

آن پری از چشم مردم چون که می باشد نهان

بیتده استعاره مرشحه اولدیغی کبی.

وجه ثانی: مشبه بهک کنديسني دکل خواصندن برشي ئی ذکر ایله مشبه مقارن قیله رق برشیدک شیء آخره نفسده تشبیهندن صکره یالکمز مشبهک ذکر اولدینی استعاره درکه بوکا «استعاره مکنیه» دیر لر و بو استعاره لرده مشبه بهک مذکور اولان لازمنک مشبه اسنادیدن دیگر برنوع استعاره ظاهر اولورکه اکاده «استعاره تخلیه» دیر لر. مثلاً: «اولومک طرفناقلری فلانه صاپالاندی» یا خود «اولوم طرفناقلری فلانه ده صاپالادی» دنیلد که اولوم مضر و نافع شیلری فرق اتمکمزین انسانی هلاک اتمکمه بیرتجی حیوانه تشبیه ایدلمش و بیرتجی حیوانک لوازمندن اولان طرفناغک ذکر یله بوتشیه رمز اولمش اولغله یعنی مشبه به اولان بیرتجی حیوان مذکور اولوب لوازمی اولان طرفناقله مشبه اولان اولوم ذکر اولمش اولدیغندن بو حوالده استعاره مکنیه اولدینی کبی اولومه طرفناق اثباتیده استعاره تخلیه اولور.

استعاره تخلیه دائماً استعاره مکنیه نک قرینه سی اوله رق آندن منفک اولماز و مجاز عقلی قیلندن اولغله مجاز لغویدن عد اولنه ماز. فاضلک :

که هنوز غنجه نشکفته ایکن

آنی دست اجل ایتدی پامال

ییتنده اجل بر شخص زیانکاره تشبیه ایدلمش و اول شخصک زیان لوازمندن اولان دست ایله رمز ایدلمش اولدیغندن بوتشیه تصویر یله استعاره مکنیه واجد دست اسنادی استعاره تخلیه اولدینی کبی نابینک :

باد اجل زمینه نهال وجودینی

صالیدی شکست ایلدی اول سروقامتی

ییتنده اجلک باد مفره تشبیه اولان تصور دن استعاره مکنیه واجله باد اثباتی استعاره تخلیه اولدینی کبی شو :

رباط دهر دون بر طرفه منزلدرکه اول پرده

امل پادر رکاب و آرزو پان هوادر هب

بیتی و عربیدن هزیلی نك :

وَإِذَا الْمَنِيَّةُ انشَبَتْ أَظْفَارَهَا

الْفَيْتَ كُلَّ تَمِيمَةٍ لَا تَنْفَعُ

بیتله فارسیدن انورینك :

ماه ارنخواهد آنکه بود نعل مرکیت

ازنا خن محاق ابد چهره خسته باد

بی بی دخی بوقیبلندرد .

۱۸۶ - جامع اعتباریله یعنی وجه شبهك عادی و عالی شیرلدن

اولسنه کوره استعاره ایکی قسم اولور .

برنجی قسم : جامعك عادی و هرکسك نزدنده ظاهر اولسیدرکه

بو قسم استعاره لرله « استعاره عامیه » و یا خود « استعاره مبتدله » دیرلرکه

تشبیه یختمده مذکور اولان مبتدل تشبیهات ایله یاپیلان استعاره لرکی

یعنی رجل شجاع معناسنده مستعمل اولان ارسلان استعاره سی کی .

ایکنجی قسمی : جامعك خفی اولوب اعمال فیکر ایله بولنان

شیرلدن اولسیدرکه بوکاده « استعاره خاصیه » و یا « استعاره غریبه »

دیرلرکه بودخی تشبیه بختنده مذکور اولان احوال کبیدر نته کیم :

بویدن خوش رنگدن پاکیزه در نازك تنك

بسلمش قویننده گویا کیم کل رعناسنی

بیتنده کل رعنانی دایه تشبیه پك لطیف اولدیغندن استعاره خاصیه

وغریبه نوعندرد .

تشبیهده بعض تصرفات اجراسیله قریب مبتدل بعید غریب

درجه سنه ایصال اولندیغی کبی استعاره ده دخی اولوجهله تصرفات
اجرا اولنورسه استعاره متبذله استعاره غریبهیه تحویل اولنورق
خواصک مقبوللری اوله جق بر حال حسنه ار جاع اولنور . نته کیم فضولینک :

ماهه چکدم شب هجران علم شعله آه

آه کیم ایلدی اول ماه خبردار هنوز

یتنده معشوقک ماهه تشبیهی متبذل ایسه ده آهک مشعلهیه وبدندن
سرچکمش شعله نک علمه تشبیهی و ماهه قارشو تشبیرلری و بونجه
تکلیفاتله خواب نازدن ایقاظ ایده مامسندگی تصرفات استعاره یی
ابتذال دن غرابت درجه سنه ایصال ایلمش اولدیغی کبی شو :

کوشه کوشه مه لرل مه لر بدید اولسونده کور

سیر سعد آبادی سن بر کره عید اولسونده کور

یتنده مه لرل و مه لر دن مراد مسیره یه کلان کوزلار اولوب تشبیه متبذل
ایسه ده انلری ایکی به تفریق ایله بر قسمی مهره و بر قسمی ماهه تشبیه دن
طولانی استعاره ابتذال دن چیقوب غرابت درجه سنه داخل اولور .

۱۸۷ - طرفین و جامعک کیفیتلری اعتباریله استعاره ده وجوه
آتیة خمسہ دخی میزان الابدہ نظر اعتباره النمش و تشبیه مجشده ذکر
اولندقلری جهتله هر تقدیر معلوم اوله جقلری وارد خاطر بولنش
ایسه ده توسیع امثله ایله تحقیق ماده ده فائده اولدیغندن بزده عیناً
قبول ایله تحریر ایلدک :

وجه اول : طرفین و جامعدن اوچینسکده حسی اولسیدر . جودت

پاشا حضر تلرینک :

دیوان حسنه باری سن ای خط نوجیقوب

عرض ایت سیاهنامه هجرانی موبو

بیتمده (قاصدمبلغ) مستعارمنه (خط نو) مستعارله «عرض کیفیت»
جامع درکه اوچیده حسیدر.
وجه ثانی: اوچینکده عقلی اولمسیدر.
وجه ثالث: طرفینک حسی جامعک عقلی اولمسیدر. جودت پاشا
حضر تلمینک:

کلهذاران ستانبول براقلاماز اما

اولیور یاد وطن شهر پرواز بکا

بیتمده «مرغ» مستعارمنه «بکا» مستعارله اولدیغندن بونلر حسی
(اوچغه میل) جامع اولوب بوده عقلیدر.
وجه رابع: مستعارمنهک حسی دیگر لرینک عقلی اولمسیدر.
کمال بک مرحومک آثار نفیسه سندن اولان «جزمی» ده واقع
«حاجه اجله پنجه لشم» ترکیبده «دشمن محسوس» مستعارمنه اولوب
حسی «هاجل» مستعارله «خصومت» جامعدرکه بوایکسیده عقلیدر.
وجه خامس: مستعارلهک حسی دیگر لرینک عقلی اولمسیدر.
جودت پاشا حضر تلمینک:

خدنک غمزهک ایله جان ویرمک جانہ منتدر

یوشیرین مرک ایله روح شهیدان اغلاسون کولسون

بیتمده «خدنک غمزه» مستعارله اولوب حسی «هاجل» مستعارمنه
«تزع روح» جامعدرکه بونلرده عقلیدر.

طرفین ایله جامعک وهمی وخیالی اولمندنخی برطاقم وجوهات
ظهور ایدرکه بونلرده مذکور وجهلره تطبیق ایله معلوم اوله جغندن
تکثیر سواددن اجتناباً تفصیلاًرینه لزوم کورمدک.

۱۸۸ - استعاره تشبیحی ویا تمکیمی به منبى اولور. یعنی
استهزاء بر شیک صدی اکا مستعارمنه آتخذ اولور ویا خود لطیفه

طریقہ بوضوح التزام ایدیلورسہ اول استعارہ تملیحیہ ویا تمکیمیہ
نوعندن اولورکہ بونلرہ حال و مقام قرینہ لری لازمدر. نتہ کیم موقعہ
کورہ فراح استہزا ایچون «حاتم» دینلورده بر بحیل آدم مراد اولنور.

۱۸۹ - فائده : استعاره نك مقبولیت و حسن احوالہ دائر
بلاغت عثمانیہ ده محرر اولوب آتیہ نقل اولنان فقرہ مهم اولدیغندن
دقتله مطالعه لازمدر. شویله کہ :

استعاره نك حسن و مقبولیتی متضمن اولدیغی تشبیهك جهات
حسنه رعایتله واستعاره یه من جهت اللفظ تشبیه رایحه سنی الدير مامله
اولور. شوقدرکہ تشبیهك الغازه مؤدی اوله میه جق مرتبه ده جلی
اولسیدخی لازمدر. چونکہ وجه شبهك خفی اولان برده تشبیه جاری
ایسه ده استعاره جاری اوله ماز. مثلاً «فلان ادمك ارسلان کبی اغزی
قوقاره دینلور فقط «اغزی قوقار بر آدم کوردم» ارسلان قصدایتمک
لغز قیلندن اولوب استعاره اوله ماز. بناء علیه هر تشبیه جاری اولان
برده استعاره جاری اولماز و کذا علم ایله نور و شبهه ایله ظلمت کبی
شیلرده وجه شبهه لری قوی اولدیغندن طولایی بونلرده استعاره تعیین
ایدوب تشبیه کوزل اولماز و فی هذالبواقی.

بلیانی

کنایه

۱۹۰ - بر لفظك معنای حقیقیسنکده اراده سننه قرینہ مانعه
بولمدیغی حالده اول لفظك ماوضع لهنك لوازمندن برینی مراد ایتمکه
«کنایه» دیر لر که معنا و قصد جهت لریله ایکی درلودر.

معنا جهتيه ڪنايه - معنائڪ تعلق و ظهوري واستعمالی جهتيليه
وجوهات آتیهی اظهار ايدر .

وجه اول : معنائڪ مدحي مشعر اولمسيدرکه (فلان ڪشي
پاڪ دامندر) دينلڳده آنڪ اتڪنڪ پاڪ اولديغني ده اراده جائز
اولديغني حالده اول ذاتڪ اهل عفتدن اولديغني مراد ايتڪ ڪبي .
وجه ثاني : معنائڪ دخي مشعر اولمسيدر (فلان بوش قفاليدر)
ديمڪ ڪبي .

وجه ثالث : قبيحي مليح کوس-ترمڪ اچوندرکه (تبول) يرينه
(آبدست تازه ملك) تعبيرينڪ استعمالی ڪبي .

وجه رابع : لازم ايله ملزوم اراسنده واسطه لرك متعدد اولمسيدرکه
بوکا (تلوح) ديرلر . مثلاً : (فلانڪ مطبخنده چوق اودون صرف
اولنور) دينلڳده بوندن مطبخنده چوق يمڪ پيش-ديکته و آندنده
مسافرينڪ کڙتته و بوندنده صاحب خانه نڪ سماحتنه انتقال ڪبي .
وجه خامس : واسطه نڪ آزلغيله برابر لفرعله خفا اولمسيدرکه
بوکاده (رمز) ديرلر (قالين قفالی) تعبيري ڪبي .

وجه سادس : قرينه نڪ آز ولزومنده خفا اولمامسيدرکه بوکاده
(ايما) ديرلر . نته ڪيم (لطف و ڪرم فلانڪ خانه سندهدر) دينلڳده
صاحب خانه نڪ ڪريم اولديغنه انتقال اولنورکه عربيدن :

أَوْ مَارَأَيْتِ الْمَجْدَ الَّذِي رَحَلَهُ
فِي آلِ طَلْحَةَ ثُمَّ لَمْ يَتَّحَوَّلْ

پيتنده بو نوعدندر .

قصد جهتيه ڪنايه : دخي اوج وجهله اولور :

وجه اول: یالکز موصوف مراد ایتمکدر که بوندن یالکز بر معنا مستفاد اولورسه اکا (کنایه مفرده) واکر بر قاج معنایی حاوی صفتلرله بر موصوف مراد اولنورسه اکاده (کنایه مرکبه) دیرلر. مثلاً (محل حسد) دیوبده قلبی مراد ایتمک کنایه مفرده و « طوغری یورور ایکی ایاق اوزره یورر تویمز حیوان » دیوبده انسان قصد ایتمک کنایه مرکبه اولور.

وجه ثانی: یالکز صفت قصد ایتمکدر که صفت مطلوبه به انتقاله تفکر و تعمقه محتاج اولورسه اکا (کنایه بعیده) و یاخود (کنایه خفیه) واکر تفکر و تعمقه محتاج اولماز ایسه اکاده (کنایه قریبه) یاخود (کنایه واضحه) دیرلر نته کیم « فلانک قبوسی آچقندر، دینلرکده اول ذاتک سخاسنی قصد ایچون قبونک آچقلاغندن زوارک کشرته بوندن ده انک مکرملسنه انتقال ایچون قرینه لر بعید اولدیغندن بوکنایه بعیده و یاخفیه نوعندن و کذا « فلان ضابطک بل قایشی اوزوندر، دینلرکده در حال اوضابطک شیشمان اولدیغنه انتقال اولنورکه بوده کنایه قریبه و یا واضحه قیلدندر.

وجه ثالث: نسبت مرای یعنی صفتی موصوفنه اسناددر که اساساً ذوق سلیمه تابعدر.

صراردی بکزی حسدندن بنمله یاری کوروب

رقیب روسیه برغریب رنگ اولدی

یتنده بکزک صرارمی مکدر اولدی معناسنه کنایه اولدینی کبی

کشی یورغانه کوره لازم اوزاتمق ایانن

بلی دست نخلاکه اوزانورکه قیصالور

یتی دخی بو قیلدندر.

شوراسیده شایان دقتدر که کنایه ده برجهت کوسـتریلوبده دیگر
برجهتی قصد اولنور یعنی صفتک موصوفی مذکور ویاخود مقدر
اولماز ایسه « تعریض » اولور. نته کیم : شوکا بوکا بد معامله ایدن بر شیخصک
یاننده « انسان کامل انجق ناسه حسن معامله ایدن کیمسه در » دینورده
« سن انسان کامل دکلسک » معناسی قصد اولنور . موصوف اولان
عباره ده مذکور اولمدیغنی کبی محذوف دخی دکلدر . فارسیدن :

هر که که یارشـیوه وناز ابـتدا کند

عاشق کسی بود که دل و جان فدا کند

بیتمده تعریض واردر یعنی بر نازه بیک جان فدا ایتیمان عاشق دکلدر
دیمکدر .

۱۹۱ - تنیه : کنایه ده حقیقت دخی قصد اولنه بیلوب مجازده

ایسه بوکا جواز اولمدیغندن یعنی « بوکون ارسلانمی حمامده کوردم
یقانیوردی » دینلدکده ارسلانک حقیقهٔ حمامه کیروب ییقانمی ممکن
اوله میه جنی جهتله سوزده قرینهٔ مانعه وقویه بولدیغندن بوراده
ارسلاندن مراد بهادر بر کیمسه اولدیغندن ارسلان لفظی مجاز اولوب
کنایه اولمدیغنی فقط احباسندن برینک بر محله اوینادیغنی خبر الان بر
ذات لطیفه طرزنده « بوکون فلان یرده بر آبی کوردم نه کوزل اویناردی »
دیه عادت وجهله آینک اویناددیغنی مسبوق و مشهور اولدیغندن
بوندن حقیقهٔ حمل دخی جائز اولمقله بوراده آبی اوینامق تعبیرینک
کنایه بیتمده کی فرقی اکا کوره تقدیر ایتک لزومی تکرار ایدرک بومبجهده
ختم و یردک .

تَذْرِيبَاتُ الْعِلْمِ كِتَابِيَّةٌ

(اون ايک جيلسي)

مَجَالِعُ الْاَدَبِ

[اصول فصاحت. علم معاني. علم بيان. علم بدیع. علم عروض. علم قافیہ. اقسام شعر. اصول تخریر. اصول کثب و خطابت. اصول تنقید] کبی فنلری حاوی اون کتاب اصلی الہ ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فرعیدن عیار تدر

در دنجی کتاب

عَلَيْهِ السَّلَامُ

محرری

ارکان حربیہ قائم مقام لردن مناستری

محمد رفعت

معارف نظارت عاید سنک رضعتیلہ طبع اول نمبر

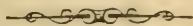
در سعادت

قصاب مطبعہ سی — باب عالی جادہ سندہ نومرو ۲۵

صاحب و ناشری : کتابچی قصاب

۱۳۰۸

کلامک هر نوع تزیناتی متأخرینک بدایعندن اولان علم بدیع ایله
اکمال اولنور که اوده بو کتابدن عبارتدر

[مجامع الادبک برنجی جلدی اولاره علم بدوغتدره]

دردنجی کتاب

﴿علم بدیع﴾

مَقَالَتُم

۱۹۲ - کلامده سمعه دلايم و خوش کله جك صورتده انتساق و انسجام، و روحه صفا ويره جك بر حالده ترتيب و انتظام بولمق اصول و قواعديني بيلديرن علمه « بدیع » دینور یعنی: و جوه تحسین کلامدن بحث ایدن علم، علم بدیعدر.

و جوه تحسین کلام دینلان شیلر هم لفظی وهم معنوی اولدقلرندن بوکتاب اساساً بری لفظی به دیگرى معنوی به عائد اولمق اوزره ایکی بابه تقسیم اولنور سه ده مؤخرأ ظهور ایدوب بدیعه التحاق ایدن بر طاقم بدیعه لر ایچونده بر باب احق لازم کلدیکندن اشبوکتاب اوج باب اوزرینه تدوین اولندی.

بیلد

محسنات لفظیه

۱۹۳ - محسنات لفظیه نك لسان عثمانیده متداخل اولانلری « جناس، و ملحقاتیه » سجع، و توابی اولدیغندن بو باب ایکی نوع اوزرینه بنا اولندی.

نوع اول

جناس و ماحقاتی

۱۹۴ - لفظاً مشابه و معنأ مغایر اولان ایکی ودها زیاده کله لرك بوققرده ذکر و جمعنه « تجنیس » و اول کله لره « جناس » و بو جناسه مقارن بر حالده اجرا ایدیلان صنایع لفظیه یه ده « ملحقات جناس » دینورکه هربری بروجه اتی برر فصلده تحریر اولندی.

فصل اول

جناس

۱۹۵ - متشابه اللفظ و متخالف المعنی الفاضک بر فقرده اجتماعندن عبارت اولان جناس . واصفک :

دوش اولوب بر تازہ یاره

جانہ آچدم تازہ یاره

بیتمده واقع « تازہ و یاره » لفظلری کیدرکه بونلرده لفظاً مشابهت اولوب معنأ برنجی مصرعه کی « تازہ » کنج و ایکنجیده کی « تازہ » یکی و کذا برنجیده کی « یاره » جانان معناسنه اولان یار لفظنک مفعولله حالی و ایکنجیده کی یاره ده جرحه دیمک اولدیغندن بویله جه معنأ اختلاف ایتمکله و جمله سی بر فقرده بولنمله بونلره جناس دینور .

جناس : الفاظك مشابهنده تام اولملری و بعض مرتبه اختلاف ایلملری جهتیه اساساً « تام . محرف . ناقص . متقارب . خطی . لفظی . مرکب » اسملریله یدی درلو اولورکه بروجه آتی جمله سی تعریف اولنور .

۱۹۶ - جناس تام : لفظاً حرکه و حروفده زیاده و نقصان اولماق و تلفظ و کتابتده ووزنده بربرینک عینی اولق اوزره بر فقرده اجتماع ایدن کلماتدر . مثلاً :

عین کبی که منبع و کوز معنالیینه

حرمت « رعایت و حرام »

خطا « سهو و هنده بر محل »

وفا « ایفای عهد و استانبولده بر محله »

آسیا « دکرمن و قطعه معلومه »

قلب « قارشدرمق و عضو معلوم »

کلان الفاظ ایله ینه بو صورتله لفظاً هر وجهه مشترک اولوب ایکی معنایی حاوی اولان شو :

[عقرب . مشرب . شاب . غریب . آت . ایت . قات . پشت .

ساعت . زوج . دود . عود . یر . کسر . بار . یسار . سور . کفر .

کبی . یاش . یش . باغ . عرق . قوناق . اک . دنک . بباک . یمک .

اکمک . بل . دیل . آل . دم . کم . بن]

کله لری کبی که بونلردن هر بری بر فقرده ایکی دفعه ذکر اولنورلر سه

جناس تام اولورلر .

عربیدن صفی الدین الجملی نک :

وَرْدُ الرَّبِيعِ قَرْحَبًا بُوْرُوْدَه
وَبِنُوْرٍ بَهِيْجَتِهٖ وِنُوْرٍ وِرُوْدَه

پیتده واقع «ووروده» کلمه سی کییکه برنجی مصرعه اولانی کلمک معناسنه
وایکنجی مصرعه کیده کل جچی اوله رق کلر معناسنه در. فارسیدن
رشید وطواطک :

ای چراغ همه بتان خطا
دور بودن زروی تست خطا

پیتده واقع «خطا» کییکه برنجی مصرعه کی خطا هنده کی محل معناسنه
وایکنجی مصرعه اولان خطاده سهو معناسنه در و ترکیدن نفعینک :

مجلس ارباب دل بر لحظه سنسنز اولسون
حرمتک انکار ایدن عالمده حرمت بولسون

پیتده کی «حرمت» کییکه اولا حرام تانیا رعایت معناسنه در و بالاده
مذکور و اصفک پیتده کی یاره و تازه دخی جناس تام نوعنددر.

جناس تام اولان الفاظک اسم و فعل اولملرینه کوره «مماثل»
و «مستوفی» نامرلیله ایکی نوعه تفرق ایدرلر :

جناس مماثل — جناس تام اولان لفظلرک هر ایکسینکده اسم
ویا فعل اولسنه دینور و بوضورتله «مماثل اسمی» و «مماثل فعلی» نامرلیله
تفریق اولنور. نته کیم :

فیشقیرر عین عنایتدن مروت صولری
سیر ایدک عین عبودیتله سزبوسولری

پیتندہ کی « عین » لڑک اولکیسی منبع ایکنجیسی کوز معناسنه اوله رقی
ایکیسیده اسم اولمقله مائل اسمی به وکذا

اولبه برخانه ده کیم هر کیجه جانگی چالینور
نجه اوانی واشیامی او بیتک چالینور

پیتندہ کی « چالینور » لردن برنجیسی طرب وایکنجیسی سرقت معناسنه
اولوب ایکیسیده فعل اولدیغندن مائل فعلی به مثالدر .

جناس مستوفی - برینک اسم دیکرینک فعل اولسنه دینور که
لسانزده مشهور اولان شو :

قسمتکدر کزدیرن یربر سنی

غافل اولمه عاقبت یربر سنی

بیتک ایکنجی مصرعنده برنجی یرطوبراق معناسنه اسم وایکنجی یر
دخی فعل مضارع اولدیغندن جناس مستوفی اولدیفی کبی عربیدن :

مَامَاتَ مِنْ كَرَمِ الزَّمَانِ فَإِنَّهُ

يَحْيِي لَدَى يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

پیتندہ کی برنجی یحیی فعل وایکنجیسی اسم اولدیغندن بوده بونوعنددر .

۱۹۷ - جناس محرف : یالکیز حرکات و سکنا تاده مختلف

اولوب خصوصات سائرده جناس تام کبی اولاندر . [مرد . مرد -

در . در - خالق . خالق - دور . دور - برد . برد - ورد . ورد -

صبا . صبا - ابناء . ابناء - جنت . جنت -] کبی که عربیدن استاد محترم

شیخ طاهر افدینک بدیعه سنده واقع شو :

اَیْ اَیْرُ اَیْرُ مَحُوْمٌ شَعْفًا
بَسُوْقٍ شُوْقٍ سَرِّیْ بِالْعَظْمِ مِنْ عَظْمٍ

بیتنده اولان «عظم . عظم» کبی که بو بیتده «اسیر» لفظلریله جناس تام دخی اولوب و «سوق . شوق» لفظلریله ده زیرده کوریله جک اولان جناس مصحف واردر . و فارسیدن :

صبحدم ناله قمری شنواز طرف چمن
تازدل دور کفی محنت دور قمری

بیتنده کی «قمری . قمری» ایله (دور . دور) سوزلری و ترکیدن لامعینک :

آی کونیه قول اولنش قوللر کدر مهر و ماه
مشتتری اوله لی بیللردر . چو عبد مشتتری

بیتنده واقع (قول . قول) و (مشتتری . مشتتری) سوزلریله وهینک :

بزه بوزدردی عقیده یله صیاحی اولشوخ
بوسه نقل لبی بزمه ایدوب نقل نوال

بیتنده کی (نقل . نقل) کبی .

۱۹۸ - جناس ناقص : متجانس اولان کلمه لک برنده بر ویا

زیاده حرف بولتمقدر که بوزیاده اولان حرفلرک محملریله عددلرینه کوره و جوهر آتیه ثلثه ایله معروف اولورلر یعنی : (جناس مطرف . جناس مذیل . جناس مشوش) ناملریله اوچ درلو اولور .

جناس مطرف : متجانس اولان کلمه لردن برینک اولنده زائد حرف بولتمسیدر .

(دم . آدم - نام . منام - دام . مدام - دود . مسدود - رام .
مرام - آب . سرآب)

کله لری کبی که نفعینک :

بردم مرادم اوسته دور ایلمز فلک

آب اینته هم سراب عدمدن نشان ویرر

ییتنده کی آب ایله سراب بو قییلنددر .

جناس مذیل : حرف زائدك برینك اخرنده اولسیدر (چشم .

چشمه - پروا . پروانه - دیوان . دیوانه) کبی که فارسیدن رشید

وطواطك :

درحسرت رخسار توای زیبا روی

ازناله چونال کستم وزمویه چوموی

ییتنده کی (ناله . نال) و (مویه . موی) کییکه بونلردن مویه لفظی کریه

یعنی اغلامق معناسنه در .

ترکیدنده واصفك :

دوستم ایتمز ایدك غمزه کی بویله خونیز

بنی غمز ایلمسه دشمن بدخواه سکا

ییتنده کی « غمزه ایله غمز » و بر چشمه وصفنده اولان :

چشم انسان تا ازلدن بویله چشمه کورمامش

مصرعنده کی « چشم ایله چشمه » کبی .

جناس مشوش (۱) حرف زائدك برینك وسطنده اولسیدر .

(فم . فام - جد . جهد - جم . جام - در . دار) کله لری کییکه

فارسیدن :

(۱) جناس مشوش سمیه سی تلخیص و توابعنده یوق ایسه ده امام طیبی تبیاننده

بویله درج ایتمش و فخر رازیده بویله دیش اولدیغندن امام مسبوطی بدیعه سنده

بونام ایله ایراد ایلشددر .

یکدمکہ یافت خاطر ازین کهنه دام دم
دم در کشیم و تنخور د صمید رام رم
بیتندہ کی « دام . دم - رام . رم » ایله ترکیدن :
بادشاهم بویله آیین بہینی کورسہ جم
جان آتار قندیل ایدر جام رزینک لاجرم
بیتندہ کی « جام . جم » کی .

۱۹۹ - جناس متقارب : جناس تام کی اولوب انجق الفاظک
یکدی بکرندن بر حرف ایله اختلافیدر .
[جواب . صواب - ستاره . سیاره - حاجس . حاجز]
کییکه بونلر دده حرفلرک مخارجنه نظراً ایکی وجه ظاهر اولوب « جناس
مضارع و جناس لاحق » اسماریله تفریق اولنور .
جناس مضارع - تبدل و تخالف ایدن حرفلرک مخرجده متقارب
اولمسیدر .

(علم . حلم - شغف . شرف - اسعد . اصعد)

کیکیکه :

الْحَيْلُ مَعْقُودٌ بِنَوَاصِيهَا الْخَيْرُ

حدیث شریفنده واقع « خیل . خیر » وفارسیدن :
کسقم بدهم داد تو کر جان بدھی
صدش کر خدایرا که دادم دادی
بیتندہ کی « دادم . دادی » و ترکیدن لامعینک :

ظل عدلاک حارس آفاندر آفاقدن
مصر عنده اولان « آفات . آفاق » کی .

جناس لاحق - تخلف ایدن حرف لاء مخارجده متقارب اولمامسیدر
 [شاعر . شاطر - تار . مار - نار . یار - اطراف . اشراف -
 مطیع . مطیل]
 کبی که قرآن عظیم الشاندر :

[وَيْلٌ لِّكُلِّ هَمَزَةٍ لُّمَزَةٍ]

ایت کریمه سنده واقع « همزة . همزة . لمزة » الفاظیله فارسیدن :
 از شرار تیغ بودی باد سارانرا شراب
 وز طعمان رخ بودی خاکسارانرا طعام
 بیتنده واقع « شرار . شراب . طعمان . طعام » سوزلری و ترکیدن
 واصفک :

ماران کبی هب بر برینی صوقه ده یاران
 برسم هلالدر آدی صحبت احباب

بیتنده کی « ماران . یاران » کبی

۴۵۵ - جناس خطی : الفاظ متجانسه نك هیئت و صورتده
 و رسم و کتابتده بر برینه بکزه یوب یالکز نقطه لرله اختلاف ایتسیدر
 بوکا « جناس مصحف » دیرلر .

[عاقل . غافل - خلیل . جلیل - باز . یار - روزگار . زورکار -
 اسانید . اسانید]

کبی که قرآن عظیم الشاندر :

[وَهُمْ يَحْسِبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا]

ایت کریمه سنده « یحسبون . یحسبون » ایله نظم عربیدن یوز

طقتسان یدنجی مادده مذکور ہ سوق . شوق ہ کلہ لری و

بِهَادِ اَعْلَامِ الْعُلُومِ عَوَالِيَا

وَاَصْبَحَ اَمَانُ التَّسَاءِ غَوَالِيَا

بیتندہ « عوالی . غوالی » ورشید وطواطک :

وَكَمْ عَمَّ يَزِيدُ الْغَمُّ مِنْهُ

وَكَمْ حَالٍ مِنَ الْخَيْرَاتِ خَالَ

بیتندہ « عم . غم . - حال . خال » سوز لریہ خواجہ حافظک

ما بصد خرمن تبار زره چون زویم

چون ره ادم بیدار بیک دانه زدند

بیتندہ « تبار . بیدار » وترکیدن :

کگرچه دلده وار غم عشق کبی بر بارمز .

چوق شکر مولایہ باری سن سک ای جان یارمز

بیتندہ (بار . یار) و شو :

کو کنوب عقلنه قالمہ جاہل

کہ اولور اکثری عاقل غافل

بیتندہ کی (غافل . عاقل) کبی .

۳۰۱ - جناس لفظی : الفاظک کتابتندہ اختلاف اولدینی حالده

تلفظندہ متجانس اولمیدر . تنوین ایله نونده اولان مشابہت وضاد

ایله ظانک تلفظندہ کی مجانستلری کبی کہ استاد محترم شیخ طاہر افندیکنک

بدیعہ سنده واقع شو :

بِنَظَرَةٍ قَدْ حَلَّتْ مِنْهُمْ اسْرَتْ فَيَا
لِنَضْرَةٍ تَقْنُصُ الْأَسَادَ فِي الْأَجْمِ

بیتده کی (نظره . نضره) کی .

۲۰۳ - جناس مرکب : هر خصوصه جناس تام کی اولوب انحق
برینک بسیط دیکرینک مرکب و یا خود ایکینکده مرکب اولسیدرکه
بولرک شکل تحریرده اولان اتحاد و اختلافلرینه کورده ایکی وجه حاصل
اولوب (جناس متساویه) و (جناس مفروق) ناملریله تفریق اولورلر .
جناس متساویه : شکل خطدهه مماثل اولانلردر . عربیدن :

عَضْنَا الدَّهْرَ بِنَابَةٍ

لَيْتَ مَا حَلَّ بِنَابَةٍ

بیتده واقع « بنابه » لردن اولکیسی مفرد ایکنجیسی مرکب اولوب
شکل خطده مشترک اولدقلرندن و فارسیدن :

زهی مهر رخت را کرم بازار

من ازرده را از لطف بازار

بیتک برنجی مصر عنده کی « بازار » مفرد و ایکنجیسی کی بازار دخی
بازایله آردن مرکب اولوب شکل تحریرده مشابه اولدقلرندن و ترکیدن
سامی پاشا مرحومک :

جمالک شمعنه یاندمسه پروانه چو پروانه

یانوب یاقلمه دن پرواسی یوق مردانه عشقک

بیتده کی برنجی پروانه پروایله نه دن مرکب و ایکنجیسی مفرد اولوب
شکل خطده مشترک و برنوعدن اولدقلری کی واصلک بالاده مذکور شو :

دوش اولوب بر تازہ یاره
جاهه آچندم تازہ یاره

بیتده « تازہ یاره » لرك ايکيسیده مرکب و شکل خطده مشترک اولدیغندن
بونلرده جناس متشابهدر .

جناس مفروق - شکل خطده متشابه اولمیانلردرکه عربیدن :

کَلِمَکُمْ قَدْ اَخَذَ الْجَا مَ وَلَا جَامَ لَنَا
مَا الَّذِي ضَرَّ مَدِيرًا جَامِ لَوْ جَامَلْنَا

قطعه سنده کی « جام لنا . جاملنا » و فارسیدن مشویء شریفده :

مراخ بارخ اهل دلانست

دلی کوقابلست اهل دلانست

بیتده کی « دلانست . دل آنست » و ترکیدن خلیلی نک :

نار عشقکله درون دل یانار تنور اولور

پر تومهر رخکله سر تهر تن نور اولور

بیتده کی « تنور . تن نور ، و نظیمک :

لایقمیدر ای زلف بری شانکه لایق

دل اولیه کیسوی بریشانکه لایق

بیتده کی « بری شانکه . بریشانکه » و معلم ناجینک :

حسن صوتکدنمی بیلم صیت حسنکدنمیدر

زاهد مسجدنشین قیلدک خراباتیلری

ای مه تقوی فروش اولمازسه شاید بونلره

عید ایچون بر لطف مخصوصک خراب آیلری

قطعه سنده کی « خراباتیلری . خراب آیلری » کی .

۲۰۳ - تمییه : بعض کتا بلرده اسماء جناس دها بشقه صورتله مضبوط اولوب انلرك مطالعه سی حالنده بوراده کی اسملره عدم موافقتیله خطامزه ذاهب اولوق وارد خاطر اولدیغندن بو باده اختیار ایتدیگمز اسملرك محدثین بدایع اولان قدما نك اقوالنه منی اولدیغنی ومخالف طرزده بولنانلر متأخریندن اولدقلرینی بیان ایله ااره ده اولان فرقت دخی بوراده محرف دیدیگمزه انلرك ناقص و بزم ناقص دیدیگمزه انلرك زائد ومطرف دیدیگمزه انلرك مکرر ومذیل دیدیگمزه مطرف تسمیه ایتدکلرینی وزیرده کوريله چکی وجهله مکرر اطلاق بومقامده جائز اوله میه جغنی اخطار ایله جناسلری خلاصه ایچون مثال آتی بی یازدق :

(۱) جناس نام { «۱» جناس مماثل «۲» جناس مستوفی ..... (۲) جناس محرف	} ۱۰ ۳
(۳) جناس ناقص { «۱» جناس مطرف «۲» جناس مذیل «۳» جناس مشوش	
(۴) جناس متقارب { «۱» جناس مضارع «۲» جناس لاحق	
(۵) جناس خطی ویا جناس مصحف	
(۶) جناس لفظی	
(۷) جناس مرکب { «۱» جناس متشابه «۲» جناس مفروق	

فصل نانی

ملحقات جناس

۲۰۴ - لسان عثمانیده متداول اولان صنایع لفظیه دن « قلب » .
اشتقاق . ردالعجز علی الصدر . عکس و تبدیل « بدایعی مناسبت مخصوصه لری جهتله جناس ملحقاتندن عداولنه بیلدکرندن جمله سی بو فصلده تعریف اولندی .

۱۰۵ - قلب : برلفظك ترتیب حروفی دکشدره رك و بشقه حرف قارشدریمه رق دیگر برلفظ معنیدار ابداعنه « قلب » و اول لفظلره یکدیگره نسبتله مقلوب دینور .

اتش - دن - شنا

اقبال - « - لابقا

مال - « - الم . امل

لاله - « - هلال

کلاه - « - هلاک

شکر - « - شرک

وامثالی کبی که اشبو صنعت قلبک کلی و جزئی اولدیغنه کوره
(قلب بعض) (قلب کل) ناملریله ایکی درلودر .

قلب بعض - ترتیب حروفک تبدیلی کلیا اولیوب بعض حرفلرده
اولسیدر عربیدن :

فَعَنْدِي خَصْبٌ رَوَادٌ

وَعَنْدِي رِيٌّ وَرَادٌ

بیتندہ «رواد ایله و راد» و فارسیدن رشید و طواطک :

ازان جادوانه دو چشم سیاه

دلّم جاودانه عدیل عناست

بیتندہ « جادوانه ایله جاودانه » و ترکیدن لامعینک :

دخل ایدر خلد برینه قصر یکک هر صفحه سی

رقص اورر حوضک ایچنده مهرومه صبح و مسا

بیتندہ « دخل ایله خلد » و « قصر ایله رقص » کبی .

قلب کل - تبدلاتک کلمه نك هر حرفنده واقع اولسیدر که بونده کی

انتظامه کوره اساساً ایکی نوع یعنی « قلب منتظم » و « قلب معوج »

نامر بله ایکی صورت تولد ایدر .

قلب منتظم : برکه نك حرفلری آخردن اولنه طوغری تبدیل

اولنه رق صره سیله یازلدقده یعنی برکه صولدن صاغه طوغری معکوساً

اوقوندقده معنیدار برلفظ ظهور ایتیدر . بوکا « عکس مفرده دخی

دیر لر . « اقبال - دن - لابقا » و « آتش - دن - شتا » ظهوری کبی که

عرییدن رشید و طواطک :

حَسَامُكَ مِنْهُ لِلْأَجَابِ فَتِيحٌ

وَرَمَحٌ مِنْهُ لِلْأَعْدَاءِ حَتْفٌ

بیتندہ کی « فتح ایله حتف » و فارسیدن :

زنورش صورت انس از دیدی
که آتش در شتای دل رسیدی
بیتده «آتش ایله شتا» و کذا:

روضه نوردلش از ره عیان
کشته برك کرب زو بر کران
بیتده «برك ایله کرب» و ترکیدن:

چو قجه مغرور اوله سن اقباله کیم
لابقادر عکس اقبال آدمه
بیتده «اقبال ایله لابقا» کبی.

قلبك جناسه الذیقین اولان و بعض ادبا زدنده طوغریدن طوغری به
جناسدن عد اولنان اشبو مقلوب منتظم اصولنده بعضاً قلب ایله ینه عینی
معناده، عینی نشنده کله لر ظهور ایتدیکندن بوضعت جناسه بك قریب
اولفله بوکا «جناس مقلوب» دیمشدرکه بوده «مقلوب مجح» و «مقلوب
مستوی» ناملریله ایکی درلودر.

مقلوب مجح - مقلوب منتظم ایله یعنی عکس مفرد اصولیه قلب
ایدلش اولان کلینیدن برینک فقره ویا مصرع ویا بیتک اولنده، دیگرینک
بوزلرک آخرنده بولمسنه دینورکه استاد محترم شیخ طاهر افندینک
بدیعه سنده واقع:

مَرَضٌ عَلَى زَعْمِهِ مُذْجِدٌ وَجِدِي فِي

هِيَامِهِ بِمَقَالٍ زَادَ فِي الضَّرْمِ

بیتده ارضادن اولان «مرض» ایله اشتعال معناسنه اولان «ضرم»
وفارسیدن رشید و طواطک:

ابداً بنده مطواعم انراکه ز طبع

بنماید ز بدیهی تمامی ادبا

بیتده کی «ابدا ایله ادبا» و ترکیدن سروریء قدیمک:

مور کی امرکه قیلمش اطاعت خلق روم

رام اولوبدر نیته کیم موسایه ای شه سحرمار

بیتده کی «مور ایله روم» و «مار ایله رام» کی

قلب مستوی - برجهله ویا مصرع ویا بیتک صولندن صاغنه

طوغری حروفاتنک تحریر یله ینه اصلنک ظهوری یعنی اخذندن

اولنه طوغری اوقوندقده ینه عینی الفاظ و مضانک حصولیدرکه

قرآن عظیم الشاندن :

(کل فی فلك) ایله (ربك فكبر)

و نظم عریبیدن:

آراهن نادمنه لیل لیل لیل

وهل لیلهن مدان نهارا

بیتله شو:

مودته تدوم لکل هول

وهل کل مودته تدوم

بیتلری نهایتندن اولنه طوغری اوقونسه لر ینه عینی ظهور ایتدیکی کی

فارسیدن عطاء اللهک:

شکر دہنا غمی ندارید
دیر ادنی مغانہ درکش

یاتی آنک کی اولوب شو:

را مشم درمان دردم گرم یار
رای مر کم درد نامردم شمار

یبتندہ مصرع ثانینک عکسی اولک عینی وشو .

شو ہمرہ بلبل بلب ہر مہوش
شکر بترازوی وزارت برکش

یبتندہ ہر مصرعک عکسی کندینک عینی وترکیدن نظیمک :

خوش کمالک ہمہ کلامک شوخ
آشنای لآلی انشا

یبتندہ دخی ہر مصرعک عکسی کندینک عینی ویرمی کی .

تنبیہ ۔ ادبانک بعضیلری مثلا قرآن عظیم الشاندہ

[وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَاءٍ نَبَأٍ يَقِينٍ]

آیت کریمہ سندہ واقع (سباء نباء) کی کلمانک ومثلا فارسیدن

افتاد مرآباد مکار تو کار

افکنند درین دلم دو کلنار تو نار

من ماندہ خجل بہ پیش کلزار تو زار

با این ہمہ در دو چشم خونخوار خوار

نظمندہ کی مکار . کار ۔ کلنار . نار ۔ کلزار . زار ۔ خونخوار .

خوار ، کبی کله لرك بویله جه یکدیگری ولی ایدرك کله لری خصوصنه « جناس مکرر » ، یا خود « جناس مزدج » یا خود « جناس مرد » دیمشار که بونده جناسه بکزر برشی وار ایسه اوده جناس مطرفه بکزه مسیدر فقط بزه قالورسه جناس اولمقدن زیاده زیرده کوریه جک اولان لزوم مالایلمک بر نوع مخصوصی اوله بیه جکندن بز بونلری نه جناسدن نه ده ملحقانندن عد ایلدک . یا لکزر شو حالاک بیانیه اکتفا ایتدک .

مقلوب معوج - قلبده انتظام اولمیوب کافه حروفک بر صورت غیر منتظمه ده تبدیل محل ایتسیله معیدار بر لفظ حصولیدر که « مال - دن - الم - ویا - امل » ظهوری مثلوا اولوب اسانمزده بونلره فلان فلانک بوزونتیسی در تسمیه ایدر لر . حتی بو یولده بالالترام یازلمش شیلرده واردر . فقط مقلوب منتظم کبی مقبول بر بدیعه دکلدر .

۲۰۶ - اشتقاق : معنا و حروفات اصلیه ده کله لرك توافقنه دیر لر یعنی ایکی کله معنای اصلیلریله اول کله لرك اصلنده اولان حر فلرك اتحادیدر .

[مقدار . مقدور - فوائت . مافات - موقت . اوقات -] کبی که بونلرده اصل اولان « فوت . قدر . قوت » ده هم معنا هم لفظ جهتیله متوافقدر لر .

مراد ایدر سه مسبب بر آدمک کارین
ید تشبثی جتسجو ایدر اسباب

بیتیه فارسیدن :

نوائی توای خوب ترك نوآیین
در آورد در صبرن بی نوائی

وینه ترکیدن وهینک :

ایدردی روزده مینا شکنک زاهد بدخو
کلوب سیرایلسون شمیدی شکست عهد و پیمانی

وکذا عاصم ملانک :

کتورای ساقی یتر ایلدی اشغال بزی
بر زمانده می بیغش ایله مشغول اولهلم

یتلرندن برنجیده «مسبب. اسباب» ایکنجیده «نوآئی. نوآیین»
اوچنجیده «شکن. شکست» درنجیده «اشغال. مشغول» کله لری کی.

ایکی کلمه حروفک اکثریسنده اتحاد ایدوبده اصل معنایه ارجاع
ایله اتحاد ایتدیرلمسی ممکن اولمازسه اکا «شبه اشتقاق» دینوب ایکنجی
درجهده صنایع بدیعهدن عد اولنور. لامعینک :

دود آهی کسه نك افلاکه ممدود اولدی

شعله تیغک اولدن دهر ایچنده روشنا

یتنده کی «دود. ممدود» کی که بونلرک بر اصله ارجاع لری قابل
اوله مدینی کی فارسیدن :

رهی کوی خوش ورنه پس راهوی زن

که هرکز مبادا زعشقت رهائی

یتنده کی «رهی. رهائی» دخی بوقیلندرد.

۲۰۷ - ردالعجز علی الصدر : بوبدیه می تعریف ایچون

(نجز) و (صدر) نه دیمک اولدیغنی تعریف لازمدر شویله که :

عجز - نژده برفقره نك نهايت جمله سى وشعرده برينك مصرع
 نائينك نصف آخريدر .

صدر - نژده برفقره نك ايلك جمله سى وشعرده برينك مصرع
 اولنك نصف اوليدر وصدر ايله عجز اراسنه حشو ديرلر . اشته شو
 تعريفلره كوره ردالعجز على الصدر ديتك صدرده مذكور اولان بر
 كلمه يي عجزده ذكر ايله صدره رد ايتمكن عبارتدركه التي نوعدر .
 نوع اول - صورتده معناه مشترك بر كلمه نك صدر وعجزده
 بولنميدر . عربى نژندن :

الْحَيَّةُ تَرُكُ الْحَيَّةَ

وفارسى نژندن :

كوهر شناس داند قدر كوهر

وعربى نظمندن ادبای ايران نزدنده اديب ترك ناميله مشهور اولان ابن
 الرومى نك :

مَمَّنْتَ سَلِيمِيَّ اِنْ اَمُوْثَ صَبَابَةٍ
 وَاَهْوَنَ شَيْءٍ عِنْدَنَا مَا مَمَّنْتَ

بیتيله ديگر بر شاعرك :

سَكْرَانُ سَكْرٍ هَوَىَّ وَسَكْرٌ مَدَامَةٌ
 اَنْى يَفِيْقُ فِىَّ فِىهِ سَكْرَانُ

وفارسيدن :

عصابى كرفتن نه معجز بود
 همى ازدها كرد بايد عصا

وشو :

صباحی رساند بمن بوی دوست

که باداد و صد آفرین بر صبا

و ترکیدن راغب پاشا مرحومک :

داغ نودر قرص ماه اوزره کلف ظن ایلمه

ایلدی حسنک سپهری داغ بر بالای داغ

یتنده اولدینی کبی .

نوع ثانی - لفظین متجانسینک صدر و عجزده بولنمسیدر . عربی

نثرندن :

كَافِرُ النَّعْمَةِ كَالْكَافِرِ

وفارسی نثرندن :

داد یافت هرکه داد داد

و نظم عربیدن سریء موصلینک :

يَسَارٌ مِنْ سَجِيَّتِهَا الْمَنَايَا

يَمِينٌ مِنْ عَطِيَّتِهَا الْيَسَارُ

و نظم فارسیدن ابوالفرج رونی نک :

به یمین تو ملک داده یسار

به یسار تو عدل خورده یمین

وشو :

بازغم مرغ دلم را شکار کرد

باشد کسی رهاندش از چنک باز باز

وترکیدن ثابتك:

ساعتك كلدی دیمكدر عاشق دلخسته به
سینه من آچوب ترا کتله او ساعت کوسترش
بیتنده اولدیفی کبی .

نوع ثالث - صورتده معناده مشترک بر کله نك حشو و ایله عجزده
بولنمسیدر . عربیدن رشید و طواطک :

لَقَدْ جَاذَرَ أَقَامَ الْفَضَائِلِ كُلِّهَا
فَأَمْسَى وَحِيداً فِي فُؤُونِ الْفَضَائِلِ

و فارسیدن :

همه عشق او انجین کرد من
همه نیکوئی کرد او انجین

وترکیدن، فضولینك :

گرچه جانان دن دل شیدا ایچون کام ایسترم
صورسه جانان بیلزم کام دل شیدا ندر
بیتنده اولدیفی کبی .

نوع رابع - لفظین متجانسیدن برینك حشوده دیکرینك عجزده
بولنمسیدر . عربیدن مشهور ثعالینك :

وَ إِذِ الْبَلَابِلُ أَفْصَحَتْ بَلْغَاتِهَا
فَأَنْفَ الْبَلَابِلِ بِأَحْسَاءِ بَلَابِلِ

بیتله فارسیدن رشید و طواطک :

کریمآ بده دادمن از فلک
که ایزد ترا هر چه بایست داد

بیتنده اولدینی کبی :

نوع خامس - اشتقاق صنعتی حاوی اولان ایکی لفظک صدوری
صدر و عجزده بولتمسیدر. عربیدن:

وَهَمَّتْ عَزَمَاتُكَ لِمَا كَبَّرْتِ
وَمَا كَانَ مِنْ شَأْنِهَا أَنْ تَهِنَ

بیتیه شو :

وَمَا أَنْشَبْتَ مِنْ كَبْرٍ وَلَكِنْ
لَقَيْتِ مِنَ الْأَحْبَبَةِ مَا أَشَابَا

و فارسیدن رشید و طواطک :

بیسازردی مرابی هیچ حجت
زمن هرکز ترا نابوده آزار
امیرا کر مرا معزول کردی
سرانجام همه اعمال عزاست

و ترکیدن بلیغک :

چکدک حلقه توجیده بری رولری شیخ
عاقبت اولیه ضعیف اولدی که برهو چکدمن

بیتنده اولدینی کبی .

نوع سادس - شبه اشتقاق صنعتی حاوی اولان ایکی لفظک
صدر و عجزده و یاخود حشو و عجزده بولتمسیدر. عربیدن بخترینک :

ضرائبُ ابدعتها في السماحِ
فلسنا ترى لك فيها ضرباً

وفارسیدن:

نالم از عشق ان صنم شب و روز
وین که از ناله کشته ام چونال

بیتندم اولدینی کبی .

نسیه — شعرده بعض قطعده ویا غزل ویا قصیده لرك مطلع مصرعنی
مقطعده یعنی انهایتده عیناً ایراد اتمک دخی اشبو ردالعجز علی الصدر
صنعتک اک مهملرندن عد اولنورده رازینک:

ای سهی سرو کرم باغ جهان طور دقچه طور
کلشن پرزینت کون و مکان طور دقچه طور
سایه جود کده عالم سویله رازی کبی
ای سهی سرو کرم باغ جهان طور دقچه طور

گفته سبیله کمال بک مرحومک:

قیزمش اوکل حیا بوزلمش
الواننه باق ضیا بوزلمش
بیلمم نه سبیله رنگی اوچمش
صها بولائق صفا بوزلمش
تابنده جمالی طوری غمناک
مهتاب کوزل هوا بوزلمش

مہروینہ وار سہ قارشئ کلمش

خورشیددہ کی جلا بوزلمش

برخندہ نیاز ایدنبجہ کوکلم

قیزمش اوکل حیا بوزلمش

غزل بی نظیرندہ اولدیغی کی .

۲۰۸ - عکس و تبدیل و تدویر : کلامدہ بر جزؤک آخر اوزرینہ

تقدیمی و ہر ایک صورتک ایرادی خصوصنہ «عکس و تبدیل» و کلمہ لڑک

تبدیل محل ایتملریلہ ینہ عینی معنائک ظہورینہ «تدویر» دینور و عکس

و تبدیلدہ بردہ جناس بولنور سہ پک لطیف اولور . عربیدن :

نَدِیْمِی جَارِیَّةٌ سَاقِیَّةٌ

و تَزْهَتِی سَاقِیَّةٌ جَارِیَّةٌ

بیتی جناسلی عکس و تبدیلہ و فارسیدن

سفری کردم وقتی بہری

بہری وقتی کردم سفری

بیتیلہ اسکی پرتو پاشانک :

قبض و بسطی بویولک در پی اولور بر برینہ

ہردوزک بر یوقوشی ہریوقوشک بردوزی وار

بیتیلہ [ہرکالک بر زوالی ہرزوالک بر کالی] ضرب مثل عادی عکس

و تبدیلہ مثال اولور .

تدویر ایچونندہ فارسیدن :

چرا کردی نكار من زجان من باين زردى
 مصرعى مثال اولوركه كه ماتك تبديل محل ايتديرلمسليه :
 نكار من زجان من باين زردى چرا کردی
 زجان من باين زردى چرا کردی نكار من
 باين زردى چرا کردی نكار من زجان من

صورتنده ودها بك چوق طرز لرده بولنوب هپ عبنى معنائى
 ويرديكندن مثال اولوركه بو خصوص بدايك مهملرندن دكلدره . فقط
 برفاندهسى واردركه اوده الفاظى بلله مش اولان ر آدم هر نصل او قوسه
 معنا طوغرى اوله جفتندن مهم بر مثل بو صورتله تحرير و تركيب اولنورسه
 فائده دن خالى اولماز . مع مافيه او قدر او غراشمغه دكرى بو قدر .

نوع ثانی

سجع و توابعى

۴۰۹ - تقاطع كلامده اعتدال حاصل ايدن صنایع لفظیه سجع
 و توابعیدر كه هر برى بر فصل اوزرينه يازلدی .

فصل اول

سجع

۴۱۰ - فاصله لك بر حرف اوزرينه توافقنه سجع دير لر .

فاصله : نژده فقره لرك و نظمه مصرع لرك صوك كلمه لريدركه
بو كلمه لرك صوك لرنده بولان ادات و ضمائر دن بشقه اوله رق نفس كلمه دن
اولق اوزره متفق اولان حرف لره « زوی » دینور .

[مکتوب کز واصل و مآله اطلاع حاصل اولدی] کلاننده کی
« واصل . حاصل » کبی که لاملر رویدر . بناء علیه بونده سجع واردر .
کذا « فاصله ایله حاصل » ده ادات اولان هالردن صرف نظرله نفس
کلمه دن لاملرده اتحاد اولدیغندن بونلرده سجع واردر . فقط مثلاً
« فاصله ایله خارجه » ده هالر ادات اولوب لام ایله جیمده اتحاد
اولدیغندن بونلرده سجع یوقدر و کذا « چمنز ایله جاده مز » ده « مز »
ادات اولدیغندن اصل کلمه لرك اخر لری ميم ایله ها اولدیغندن بونلرده
سجع یوقدر . فقط « خانه مز ایله لانه مز » ده (مز) ادات لرندن اولکی
هالر نفس کلمه دن اولدیغندن بونلرده سجع واردر .

خلاصه سجع دیمک کلمه لرك اخر لرنده نفس کلمه دن اولق اوزره
اخز لرینک اتحادی دیمک اولدیغنی کوز لجه بللملیدر .

ایمدی : شو تعریفات موجنبجه اولان سجع عادی بر شی اولوب
بعضاً برکله اخر برکله ایله اکثر حرف و فده اتحاد ایتمکله برابر و زنده دخی
توافق ایدر و بوکا مقیس حاللر ظهور ایلرکه انلر کوره سجبی حاوی
اولان فقرات « مرصع . موازی . مطرف » ناملریله اوچ درلو اولور .
سجع مرصع - هر ایکی فاصله نك کلمه لری عددده و هر برکله
قارشولنی اولان کلمه ایله و زنده و عدد حرف و فده توافق ایدرک رو یلرک
دخی موافق اولسندن عبارتدر .

[. . . . زبده واقفان رموز دقائق ، وعمده ساکنان کنوز
 حقایق ، افدمن حضرتلینک ، آفتاب عز ودوائی مشارق اقبال
 سعادتین طالع ورخشان ، . . . .] عبارہ سنده :

زبده کلمہ سی عمرہ کلمہ سنہ

واقفان » ساکنان »

رموز » کنوز »

دقائق » حقایق »

عدد حروف ایله وزن ورویدہ موافق اولوب هر ایکی فقرہ نکرده
 دردر کلمدن مرکب اولمی کبی .

سجع موازی : عددده مساوات اولماقله برابر کلمات متقابلہ نکر
 کافہ سی وزنده اتحاد تیموب یا لکیز فاصله لک وزن وقافیہ ده اتحادیدر .

عربیدن : [ابرد من البرد فی زمن الورد]

فقرہ سنده « برد ایله ورد ، وفارسیدن :

[ککوئی یاخته واسب تاحنه]

فقرہ سنده « یاخته ایله تاحنه » و ترکیدن :

[حمد نامعدود وثنای نامحدود . . .]

سوزنده « معدود ایله محدود » فاصله لریله سجعک موازن قلمسی کبی .

سجع مطرف : هیچ بر شرط اولمیهرق یا لکیز فاصله لک قافیہ ده

اتحادیدر .

عربیدن : [خيامه محط الرجال و مخيم الآمال]

فارسیدن : [فلانرا کرم بازارست وهزل بی شمارست]

ترکیدن : [عندلیب خوش آواز نغماتیه سامعه نوازدر]
 فقره لرنده • رجال • آمال • بازار • شمار • آواز • نواز • سوزلری کی .
 تنبیه : اشبو سجع بدیعہ سی تکلفسز وطیبی اوله رق یوز کوسترسه
 لطیف و بلیغ اولوب بالعکس زور ایله سجع تدارکنه قالقیشیلورسه
 موجب کراحت اولغله مقبول اوله ماز • بناء علیه بو باده تکلفه اصلا
 مساع یوقدر تکلفسز سجعلر ایسه کال بک مر حومک آتارنده پک
 چوقدر • و بونلرک اکثریسی اشبو مجامع الادبک اوچنچی کتابنده
 مندرج اولدقلرندن بورایه درج ایدلمرینه ده حاجت یوقدر .

فصل نانی

سجعک توابعی

۲۱۱ - صنایع لفظیه دن اولان • تصریح • موازنه • لزوم
 مالایلزم • ترصیح • دینلان درت شی سجعک توابعندن عد اولنورکه
 بروجه آتی تعریف اولندی .

۲۱۲ - تصریح : کلام موزونک سجعی مرتبه سنده بر صفتدرکه
 اشعارک مطالعلرنده نظر اعتباره التیمی لازمکلان بر بدیع اولوب اساساً
 «کامل • مرتبط • موجه • ناقص • مکرر» ناملریله بش درلودر .
 تصریح کامل - اولکی مصرعک فهمی ثانییه محتاج اولماق و هر بر
 مصرعدن معانی مستقله آکلاشلمقله برابر نهایتری قافیه ده متجد اولمقدر .

عربیدن لیبیدک :

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ
وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مُحَالَةَ زَائِلٌ

بیتله فارسیدن :

زهی نهال قدت سرو جو یبار روان
طراوت کل رویت بهار جان جهان
و ترکیدن راغب پاشا مرحومک :

آزادکان قید امل سرفراز اولور
ناز ایلسون سپهره اوکیم بی نیاز اولور

بیتی کبی .

تصریح مرتببط - مصرع اولک فهمی مصرع ثانی به محتاج اولمیوب
فقط صاحب قافیله اولقی و مصرع ثانی اوله بر صورتله مربوط بولمقدرد .
عربیدن ابی تمامک :

أَلَمْ يَأْنِ أَنْ تَرَوِيَ الظَّمَاءَ الْجَوَائِمُ
وَأَنْ يَنْظُمَ الشَّمْلَ الْمُبَدَّ نَاطِمٌ

بیتله ترکیدن فطنت خانمک :

سپهر کچ عطادن راستکاران بهره دار اولماز
کلاستان جهانک سرو آزادنده بار اولماز

بیتنده اوله یعنی کبی .

تصریح موجه - مصرع اول قافیله اولمقله برابر اولک ثانی ثانینک
اول اولمسنده باس اولمیاندر . عربیدن :

مَنْ شَرُوطِ الصُّبُوحِ فِي الْمَهْرَجَانِ
خَفَةَ الشَّرْبِ مَعَ حَلْوِ الْمَكَانِ

وفارسیدن :

ای ذات تو منبع معالی
ای صدرو وزارت از تو عالی

وترکیدن سعی نك :

فرق ماهیت دل چشم تماشا دندر
پرتونیک وبد آینه سیما دندر

یتلرنده اولدینی کبی .

تصریح ناقص - مصرع اول بنفسه بر معنایه دلالت ایتمیوب تمامینی
مصرع ثانیک فهمنه محتاج اولاندرد .

عربیدن متنبی نك :

مَعَانِي الشَّعْبِ طَيِّبًا فِي الْمَغَانِي
بِمَنْزِلَةِ الرَّبِيعِ مِنَ الزَّمَانِ

وفارسیدن :

سرور اهر که راست میکوید
قامت سرو ماست میکوید

وترکیدن راغب پاشا مرحومك :

مظهر سرتضاد اولدینی بو عالم
کوستر نغمه ده کی مدغم اولان هیئت غم

یتنده اولدینی کبی .

تصریح مکرر - بریتدہ لفظین متجانسینک قافیہ کتورلمسیدر .
عربیدن ائی تمامک :

فَتَى كَانَ شَرِبًا لِلْعُقَاتِ وَمَرْتَعًا
فَأَصْبَحَ لِلْهِنْدِيَّةِ الْبَيْضِ مَرْتَعًا

بیتلہ ترکیدن :

اقتاده لرله اول کل ترسنلی بنلیدر
بنلک ایدر سه ده یاقیشور چفته بنلیدر

بیتدہ اولدینی کبی .

۲۱۳ - موازنه : فاصله لرك مقفی ذكل یالکزموزون اولمسیدر
[رحمت . احمد - عظیم . بهین] کبی که نثر عربیدن :

[قَدْ أَسَعَ الْمَجَالُ بَعْدَ التَّضَائِقِ وَآتَجَدُ الْمَرَامَ بَعْدَ التَّمَانُعِ]

ونظم فارسیدن :

شاهی که رخس اورادولت بود دلیل
اندر پی کانش ره بکشد یقین

ونثر ترکیدن : [هر طرزی لطیف هر حلقی کریم اولان
افندی حضر تلرینک . . . . .] فقره سیله ترکیدن سامینک :

علی الخصوص که الآن واردات نعوت
درون عشقله اولدی شرفپذیر ورود

بیتی ونفعینک :

عالم افروز آفتاب آسمان عزوجاه
مسند آرا تاجدار تختگاه عدل و داد

بیتی و شو :

نهاد جلوه سنده شوخی طبع هوا مضمهر
سواد بیکرنده روح برق و ضاعقه مدغم

بیتتده واقع [تضایق . تمناع - دلیل . یقین - لطیف . کریم - نعوت .
ورود - جاه . داد - مضمهر . مدغم] الفاظنک موزون اولملری کبی .
۲۱۴ - لزوم مالایلم : فاصله لر سجع موازی قیلندن اولوبده

حرف رویدن اول کلان حرفلرک مساوی و حرف روی به ملاصق
اولانلر کده برجنسندن اولمسیدرکه بوکا « تشدید » و یا خودیالکنز « التزام »
دخی دینور « حسب . ادب » سوزلری سجع موازی اولوب بونوعدن
اولهمیه جفتدن حسب لفظنه مقابل دیگر فاصله ده « نسب » ایراد ایتک
کبی که روی اولان بادن اول سینلر دخی متحد اولدیغندن بونده لزوم
مالایلم واردر . نثر عربیدن :

[وَجْهَهُ وَسِيمٌ وَفَضْلُهُ جَسِيمٌ]

فقره سیله بینه نظم عربیدن :

يَقُولُونَ فِي الْبُسْتَانِ الْمَعِينِ لَذَّةٌ
وَفِي الْحَمْرِ وَالْمَاءِ الَّذِي غَيْرَ آسِنِ
إِذَا شِئْتَ أَنْ تَلْقَى الْحَاسِنَ كُلَّهَا
فَفِي وَجْهِهِ مَنْ تَهْوَى جَمِيعَ الْحَاسِنِ

قطعه سیله نظم فارسیدن :

یارب کهنم اگر زسرناقدم است
پیوسته دلم ازان ندیم است
نومید نیم که با وجود کرمت
عصیان من و هزار چون من عدم است

قطعه سنده و نثر ترکیدن [نسیم عنایت میسرالآمال تنسم و بو جهتله
غنجه فتح و اقبال تبسم ایدوب . . . .] فقره سیله نظم ترکیدن :
بردرده دوششم دیم آه هر کسه
اولدم بوده برکوزی خونریز چر کسه
بیتنده اولدینی کبی .

ذوالقافیتین دینلان شعر لرده اشبو لزوم مالایلم نوعندندر .
ترکیدن نایندک :

کورینورسه نقدر چشممه دلدار لطیف
اندن افزون کورینورچه ره اغیار کثیف
بیتله فارسیدن :

ای رزمگاه توشده در جهان خبر
افکنده از شبیاست تو آسمان سپر

بیتنده اولدینی کبی یعنی ترکیده ده (دلدار ایله اغیار) و (لطیف ایله
کثیف) و فارسیده (جهان ایله آسمان) و (خبر ایله سپر) بشقه بشقه
قافیه اولدقلمری کبی .

۲۱۵ - ترصیع : ایکی فقره نك ویا ایکی مصرعك کلماتی عدد
جهتله مساوی وهربری مقابلله هم موزون هم مقفا اولمغه دینور که

اولوجه اولان کلامه ده ده مرصع، تسمیه اولور. قرآن عظیم الشان :

[اِنَّ الْاَبْرَارَ اِنِّي نَعَمٌ وَاِنَّ الْفُجَّارَ لِنِي حَجِيْمٌ]

آیت کریمه سیله شو :

[اَللّٰهُمَّ اَقْبِلْ تَوْبَتِيْ وَاغْسِلْ حَوْبَتِيْ]

حدیث شریفی و نظم عربیدن :

اَنَا ظَالِمٌ اِنْ خَفْتُ سَطْوَةَ ظَالِمٍ

بَلْ لَّائِمٌ اِنْ عَفْتُ لَوْمَةَ لَائِمٍ

ونثر فارسیدن : [می خورده تی کرده] ایله نظم فارسیدن :

بر سخاوت اونیل رانجیل شمار

بر شجاعت اوپیل راذلیل شمار

ونثر ترکیدن کمال بك مرحومك :

[بشرده دائم اولان کالدر، جال متحول اولور. اثرده قائم اولان

مقالدر، مال منتقل اولور] عباره سی و نعظم ترکیدن لامعینک :

ای سایمان سطوت و عیسی قدم یوسف لقا

وی زیمان هیبت و کسری کرم آصف ادا

یبتده اولدینی کبی که بونلرک هپسی مرصعدر .

۲۱۶ - تنبیه : محسنات لفظیه ده شرط اولان لفظی معنایه

تابع قیلمقدر . یوقسه سجع جناس ترصیع و سائره بی اجرا ایده حکم دیه

معنایی لفظه تابع قیلمق ضعف ترکیبی موجب اولوب بلاغتی اخلال دیمک

اوله جغندن بونلردن اجتناب لازمدر یعنی محسنات لفظیه بی شو شرطه

رعایتله ایفا ایتمک ایجاب ایدرکه بو خصوصده مجددین ادبک سرفرازی کمال بک مرحومک تصویر افکارده لسانمزه دأثر یازدینی مقالهء مهمهده واقع اولان فقرات آتییهی نظر اعتباره آملق ایجاب ایدر مشارالیه بیورر لرکه :

[تزینات لفظیه نک بحث جوازی افکارده بعض مرتبه اختلاف حاصل ایدر. چونکه : عصر مزده حسن طبیعتله شهرت بولان ادبایه مراجعت اولنسه بر چوغنی تزیناتک اسکیلکی اعتباریله بقاسنی ایستمر. بر طاقی ایسه بالعکس جوازی بیله قبول ایتمزکه اولکیسی آثار عربیهیه، ایکنجیسی افکار غربیهیه مفتونیتدن حاصل اولمش برر مطالعهدر. واقعا کوزل سوزک ذاتنده بر لطافت واردرکه آنک محاسن بدیعییه قیاسی حسن فطرینک زینت عارضیهیه نسبتی قیلندن اولور. لکن مادامکه اجزای لسانمزک الکی بیوکی اولان عربیهده اشکال کلمات بر نظام کلی حالندهدر. ترکیه نک آثار ادبیهنی - سادلاک لطافتی غائب ایتمه جک صورتده - بدرجهیه قدر تزین ایتمک قابل و بلکه سیجع و توازن کبی بعض صنعتلردن بتون بتون بری اولهرق کوزل بر اثر میدانه کتیرمک دهها مشکلدرد.

بو حالده صرف اجنبی لسانلرینه تقلید ایچون شیوه افادینی تعقید نیچون تجویز اولنسون؟

مآلاه لطافت اولنجه افاده نک هانکی طریخی قبول ایتمز؟ مکرکه موضوعنی طبیعت اصلیه سندن چیقاراجق قدر کلفت و غرابت اختیار اولنه.

کوزله نه یا قشماز؟ وار ایسه بعض طبیعتسز مشاطه لریک برطاقم
محلله کلینلری عجبوبه قیافتنه کترین رنکارنک دوز کونلر، التونلی
کوشلو ورقلردن عبارت اولان تزینات قبائح پسندانه لریدر!

کرچه بر مشهور فرانسر منشیسنک اعتقادینه کوره هر عاقل
مؤدب البسه یی آرایش ایچون دکل تستر مقصدیله اکتسا ایلدیکی کبی
بر عالم ادیب دخی الفاظی تزین مقالدن ایسه تبیین مالک صرف ایتمک
لازم کلیر. اما بزه قالیرسه طبیعت افاده نك خارجنه چیقمییه جق قدر
تزیناتدن کلامک فصاحتنه بر فائده کلمه بیله لطافتنه ده خلل ترتب
ایتمز. نته کیم دأب معروفه مغایر اولمیان لباس فاخر باطن وظاهرک
محستاتی تزید ایتمزه تنقیص ده ایلمز. بناء علیه لسانمزده تزینات
لفظیه نك بتون بتون اعتباردن اسقاطی اقتضا ایتمز... الخ].

ایشته شو حجت ادیبانه استناد و شرائطنه توفیقی معامله اولنه رق
محسنات لفظیه نك استعمالی قابل ایسه ده شرائط آیه یه دخی دقت
لازمدر.

شرط اول: بر لفظک بر هیئتدن دیگر بر هیئته نقل و تحویلنده
یعنی اختلاف صبغ الفاظده لسانده شایع اولمیانلری استعمال ایتمک
لازمدر. مثلاً: «حرق» ماده سندن «احتراق. محترق» کبی الفاظک
استعمالی شایع ایسه ده «حارق» کورلماش اولدیغندن بونک یاقیچی
معناسنده قوللانیلمسی جائز دکلدر.

شرط ثانی: الفاظ مترادفدن متولد حسن و قبحی کوزلجه
تفریق ایتمک غیرت ایروب اکا کوره استعمال ایتمکدر تاکه قاش
یا بهیم دیرکن کوز چیقارلمسون.

شرط ثالث : معاظله لفظیه یعنی ادواتك بربرینه اتصالیله یان یانه تواردنده نوقت مستحسن ونوقت مستهجن اوله جغنی بیلوب اكا كوره استعمال ایتك وهله واو ایله ابتدا ایدن برکله نك اولنه واو عاطفه کتیرمکدن کلیا اجتناب ایدوب اولوجهله حسـنـدار اوله جق صورتده قوللانمغه چالشق لازمدر .

شرط رابع : بعضیلرک شعرده هنردن عد ایدوب حقیقت حالده ایسه مردود اولان (تکرر حروف . تعاقب افعال . تتابع اضافات) شائبه لرندن توقی لازمدرکه کرک بونلرک کرک بوندن اولکی شرائطک نهی ایتدیکی فناشیلرله توصیه اولنان کوزل احوالی فرق وتمیز ایتك ذوق سلیمك حکمنه تابع اولدیغندن بو بابده بورایه قدر ذکر اولنان اصول وقواعددن زیاده سوز سویلنه مز .

انجق کتب متنوعه ادبیه نك مطالعه سیله انسانده بالطبع تحصیل ایدن ملکه وسلیقه کافه محاسن وقبایحی فرق ایتدیرمکه خدمت ایدر وبو جهتله انسان حسن وقبح کلامی فرق وتمیزده ملکه صاحبی اولوب کندیسیده یازدیغی شیده بونلره رعایت ایلر . بناء علیه : اهل لسان ایچون خصوصاً محررلر ایچون کتب متنوعه ادبیه ایله توغل عادتا قواعد تحصیلی درجه سندن زیاده بر صورتده لازم اولدیغنی اخطار ایله بوفقره یه ده ختام ویردک .

باب نائی

محسنات معنویه

۲۱۷ - صنایع معنویه نك لسان عثمانیده شایع اولانلری [جمعیت . تنسیق . ارجاع . تذکار . تعلیل . تجاهل . مبالغه . استدراك . تلویحات] عنوان عمومیلری التده جمع ایدیله بیلان برطاقم صنایع در که شو عنوانره کوره بوبایی طقوز فصل اوزرینه تدوین ایلدک .

فصل اول

جمعیت

۲۱۸ - مناسب و مقابل اولان معنایر بیننی جمع ایدن صنایع معنویه [مطابقت . مراعات نظیر . ابهام تناسب] دنیلان شیردرکه بروجه آتی بیان اولنور .

۲۱۹ - مطابقت : بینلرنده تضاد ویا سائر برصورتله تقابل اولان بر معنایی بر فقره ویا خود بر مصرع ویا برینده و قطعده جمع ایتمکدر .

عاکف پاشا مرحومک صهبا نامه سنده :

[اسمی دختر اما حکمی مردانه و صورتده آب اما معناده آتش

سرکشدن نشانه اولوب [فقره سنده] دختره . مرد - صورت - معنی
- آب . آتش] سوزلرینک وینه مشارالیهک :

جان بولور طرف لسانکله حروف هستی

چاک اولور ناوک غمزه کله سویدای عدم

کیمی نیستی غمله بقا جوی وجود

کیمی هستی المله طلب افزای عدم

یتلرنده [هستی . عدم - نیستی . وجود] الفاظنک جمع و تقابلی کبی که

[سواد . بیاض - لیل . نهار - فحک . بکا - بخل . سخا -

زمین . آسمان - وقوف . سکوت - قرب . بعد - حر . عبد - فرح .

قساوت - محنت . صفا - سعادت . غوایت] و امثالی کله لک اجتماعی

هپ بوقیلدن اولور .

عربیدن استاد محترم شیخ ظاهر افندینک بدیعه سنده واقع :

صَحْبٌ مَوَالِئِهِمْ هَدَىٰ وَبَعْضُهُمْ

ضَلَالَةٌ حَزَبُهَا يَسْمُرِي عَلَى الظَّالِمِ

یتنده [موالات . بعض - هدی . ضالات] کله لریله و فارسیدن :

ای عشق تو باجان من از مبدأ فطرت

وصل تو صفای دل و هجر تو کدورت

یتنده [وصل . هجر - صفا . کدورت] سوزلریله تقابل اجرا

اولندیغی کبی .

اشبو صنعت طباق ضدی و ضدینک غیریه اولدیغنه کوره « مقابله

وتضاد » ناملریله اساساً ایکی نوعدر :

مقابلہ - ضدینک غیریلہ اولان طباقدر مبانی الانشا مؤلفنک :

مجازاتی مساوینک ینہ مثل اسائتدر

رها ممکن دکل دست تقاضای عدالتدن

یتندہ « مساوی ایله اسائت » وہجتک :

نجی لوزندہ ایدن موسم سرمای فراق

آخرہ فصل ربیع ودم نوروز اولدی

یتندہ « موسم سرما ایله فصل ربیع » کییکه بوراده موسم سرما ناک

ضدی شتا ایکن ضدینک غیریل اولان فصل ربیع ایله تقابل واردر .

تضاد - ضدیلہ اولان طباقدرکه نثر عربییدن حضرت حیدر

افندمزک : [ان اعظم الذنوب ما صغر عند صاحبه] کلام حکمت

اشتمالنده کی « اعظم صغر » ونظم عربییدن :

يَا رَبِّ مَبِيكَةَ فِي حِلِي مُضْحَكَةَ

وَرَبِّ مَوْلَاةٍ فِي زِيِّ لَذَاتِ

یتندہ « نضحک ایله بکا و لذت ایله الم » وفارسیدن قمری نک :

بدید اراست عدل وظلم پنهان

مخالف اندک و ناصح فراوان

یتندہ « عدل ایله ظلم » و « اندک ایله فراوان » و « مخالف ایله ناصح »

وترکیدن عینیک :

محرم اولمش سورینه قبه جهانک ماتمی

دخترین تزویج ایدن مادر هم اغلار هم کوئر

یتندہ کی « سور ایله ماتم » و « اغلار ایله کوئر » کی .

اشبو طباق صنعتی ایجاب و سلب اعتباراتیله دخی « طباق ایجاب »
و « طباق سلب » ناملریله ایکی نوعدر .
طباق ایجاب - مطابقت اولان کله لرك ایجاب معناسنی اشراب
ایلملریدر . باقینک :

کلر صفاده خرم وختدان وشادمان
بلبل بلادده بخلین زار و بی قرار
ییتنده کی « صفا ایله بلا » و « خنده ایله زاری » نك متقابلاً ایجاب
معنالینی اشراب ایتدکاری کی .

طباق سلب - مطابقت اولان کله لردن سلب معناسنك ظهوریدر که
مثبت و منفی و امر ایله نهی فعللرینك تقابلندن اولور .
آچلدی غنچه لر باغ جهانده
نهلر اولدی آچلماز اولدی کوکلم
ییتنده « آچلدی ایله آچلماز » وشو :

تک رقیبه ویرمه یوز عیدی یه قربان ایت بی
ای شه ملک وفاقان ایله قانون ایلمه
ییتنده « ایله وایلمه » الفاظی کی که عربیدن استادمک بدیعه سنده
واقع شو :

وَلَا يَعْدُونَ حَيْشًا لِلْعَدَا فَرَقًا

لَكِنْ يُعِدُّونَهُ فِي الشَّاءِ وَالنَّعَمِ

بیتی دخی بو قیلدندر .

اشبو طباق صنعتنده ظاهرآ تقابل اولمیه رق کنایه و توریه ویا حجاز

طریق قریله بینلرنده تضاد و یا شبه تضاد اولان ایکی معنا بینی جمع اولمق اوزره « تدبیج » و « تقابل مجازی » نامرلیله ده ایکی نوع وارد در :
تدبیج - کنایه و توریه صورتیله اولان مقابله در .

کل رخلرینک آلی بنی عشقه دوشوردی

خال سهی ایلدی سودایه گرفتار

بیتنده « آل ایله سودا » دن آلاک الوان دکل حیلله و جنون معنالرینک توریه طریقله جمع اولمسی کییکه « نور ایله ظلمت » دخی بوصورتله بریده ذکر اولنورسه کنایه نوردن علم و ظلمتدن جهل قصد اولنورق ینه تدبیج اولور . عربیدن استاد محترم شیخ طاهر افندینک بدعیه سنده واقع :

حَضْرُ الرِّحَابِ وَبَيْضُ الْأَيْدِي وَوَقْتُ نَدَا

حَمْرُ الْحِرَابِ وَسُودُ الْحَرْبِ بِالْهَمِّ

بیتی دخی بو قیلدندر .

تقابل مجازی - علاقه مجازیله مقابل کورینن ایکی معنی بینی جمع ایتکدر .

اولدرمش ایدی درد فراقی بنی یارک

لطف ایلدی وصلی ایله قیلدی بنی احیا

بیتنده صدر ایله عجزک متضمن اولدقلمی « موت ایله حیات » معنای مجازیلمی اولان شدت تأثر ایله آنک زوالی اولان حال سرورک اجتماعی کبی .

۲۲۰ - مراعات نظیر: تضاد طریقله اولیهرق معانینک مناسب

و مقارن لرخی بر آره یه جمع ایتمکدرکه بوکا ساده جه «تناسب» دخی دیر لر .
راغب پاشا مر حومک :

لال اولور البت زبان خامه یچی - دمه موی

قیلجه غمندن طبع ارباب سخن علتندور

بیتمده « زبان ایله سخن » و « طبع ایله خامه » الفاظ متناسبه سنک جمعی کبی .
عربیدن استاد محترم شیخ طاهر افندینک بدیعیه سنده واقع :

دَوْحٌ زَكَأَصْلُهُ نَجْمِي تَمَارُ نَدِي

مِنْهُ لَقَدْ آيَنَّتْ كَالزَّهْرِ فِي الْأَكْمِ

بیئله فارسیدن :

سوسن وکل لاله را حسنت گرفت

مهر و ماه طلعت رازهره زان شدمشتری

بتی وینه ترکیدن و یسنک :

مجلسی عشقکده چنکی زهره دفاف آفتاب

نیلسون رقص ایتمسونمی ذره ناچیز لر

بتی دخی بوقیلندور .

۲۲۱ - ایهام تناسب : غیر متناسب اولان ایکی معنا بینی حسب

المقام ومن غیر قصد الفاظ مناسبه ایله جمع ایتمکدر . عربیدن خواجه م
طاهر افندینک بدیعیه سنده واقع :

أَبُو الْمَكَارِمِ عَمَّ النَّاسِ نَائِلُهُ

بِرِي أَخْوَالِضَرَمَنَهُ الْجَدِّ بِالْكَرَمِ

بیتمده کی عم فعل و جد حظ معناسنه اولدینی حالدیه بری عموجه

ودیکری بیوک بدر معنالرینه ایهام اولنمشدر ترکیدن سیدوهینک :
وقت افطارکهن سوزلره قارنم طوقدر
وهیبا آج الکی خیر دعا ایله همان
بیتیده بوقیلندرد.

اشبو ایهام تناسب متعدد الفاظ ایله ادا اولنورسه دها حسنلی
اولور نته کیم ینه سید وهینک :

قصر چار ارکان قسمک ذوق ایله پاینده قیل
ساده نقش اول ماسوادن ماله مفتون اولمه هیچ
یاره چاتمیش کام آوب جامن چکوب ایچمش رقیب
وار ییقیل عقلک کمرسه سندخی چات آل چک ایچ

قطعه سنده « قصر . چاتمیش . جام . کسر . چات . آل . چک . ایچ »
کله لرینک اجتماعی کبی که بوراده « چاتمق » برکسب مناسبت ایتک برده
بنا چاتمق و « جام » برقدح برده پنجره لرده کی بلوات و « کسر » بر فعل
مضارع برده آلات بخاریه دن اولان آلت معهود معناسنه اولدینی کبی
« چات » ایله « آل » تلفظده « چتال » و « چک » ایله « ایچ » دخی ینه
تلفظده « چکیچ » معنالرینی متضمن اولدقلرندن و حالبوکه معنای مقصود
بنا چاتمق له لاتدن اولان جام کسر و چتال و چکیچ اولیوب انلرک ذکر ی
ایهام تناسب ایچوندرد و کذا نزهتک :

روزکاری ایتدی سرگردان خفاف زاده من

مست ایکن یان چیزمه ده شیطانه چاریق کیدیرر

بیتنده « خفاف . مست . چیزمه . چاریق » کله لرینک اجتماعی کذلک بو

قبیلدن اولوب مضای مقصود ایسه مستدن سرخوشاق ویان چیزمه دن
سیوشمک و شیطانہ چاریق کیدر مکدن فرط عیاری اولوب یوقه
ایاغه کیلان مست چیزمه چاریق دکلدر .

فصل ثانی

تنسیق

۲۲۲ - معاینک بر صورت حسنه ده تنسیقی موجب اولان
صنایع مخویه [سیاقه الاعداد . تنسیق الصفات . جمع . تفریق . تقسیم .
جمع التفریق . جمع مع التقسیم . جمع مع التفریق و التقسیم . لف و شمر
مزواجه] دینلان صفتلدر . بوجه آتی بیان اولنور :

۲۲۳ - سیاقه الاعداد : بر فقره ده بر قاج اسمی ذکر ایدوب
بر مناسبتله انلری یکدیگرینه ربط ایتمکدن عبارتدر . عربیدن متفی نک :

فَالْحَيْلُ وَاللَّيْلُ وَالْيَدَاءُ تَعْرِفُنِي

وَالرَّحْمُ وَالسَّيْفُ وَالْقُرْطَاسُ وَالْقَلَمُ

یتنده بدی عدد اسمک ه تعرفنی ه کله سیله ارتباطی و فارسیدن
فرحی نک :

جائی زند اوخیمه که آنجا نرسد دیو
جائی برد او لشکر کانجا نخرد نار
اسب و کهر و تیغ بدو کبرد قیمت
تحت و سپه و تاج بدو یابد مقدار

قطعه سنک بیت ناینسده او چراسمک یکدیگرینه ارتباطی و ترکیدن
بو عبد عاجزک :

اغلاسون نامق کاله روز و شب

ناس و قرطاس و کالات ادب

بیتده یدی اسمک اغلاسون فعلیه ربط اولندیفی کبی .

۲۲۴ - تنسیق الصفات : برشیک صفات متعدده سنی متوالیا

ایراد ایتمکدر . قرآن عظیم الشانده :

[الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ] آیت

کریمه سیله نظم عربیدن :

بِيضُ الْوُجُوهِ كَرِيْمَةٌ اَحْسَا بِهْمِ

سَمِ الْأَنْوْفِ مِنَ الطَّرَازِ الْأَوَّلِ

بیتده و فارسید مسعود سعدک :

جهانکیر شاهی عدوبند مردی

صف آرای کردی سپهکش سواری

بیتده و ترکی نثرندن فضولینک حدیقه السعداسنده :

[والدهم : صفوت خاندان رسالت ، وقدوت دومان نبوت ،

صدف عفت و عصمت ، غره چهره علم و حکمت ، نقطه دایره مناقب

ومفاخر ، لمعه باصره محامد و مأثر ، مادر سادات ، مجمع سعادات ،

شمع عرصه عرصات ، بتول عزرا یعنی فاطمه زهرا دره .] عباره سیله

نظم ترکیدن غنی زاده نک :

مدار خلقت عالم	به - ار طینت آدم
سوار عرصه طارم	امیر المجلس غیرا
حبیب حضرت عزت	طیب عات و ذلت
کفیل رحمت امت	دلیل جنت المأوی
خطا پوشنده مذنب	عطا بخشنده تائب
امان مشرق و مغرب	امین یثرب و بطحاً
جناب احمد مرسل	امام زمرة کمل
مفصل ساز هر مجمل	رموز آموز هر دانا

لغت شریده اولدینی کبی .

۲۲۵ - جمع: الفاظ متعدده نك تضمن ایتدیکی احکامی بر صورتله حکم واحده جمع ایتمکدر . عربیدن:

فَأَحْوَالِي وَصَدُغُكَ وَاللَّيَالِي

ظَالُمٌ فِي ظَالُمٍ فِي ظَالُمٍ

بیتده احوال ایله صدغ و لیلالک حکماً ظلمتده اتحادی و فارسیدن

آسمان برتو عاشقست چومن

لاجرم همچومنش نیست قرار

بیتده آسمان و منک عشقده اتحادی و ترکیدن نفعینک :

هم قدح هم باده هم بر شوخ ساقیدر کوکل

اهل عشقک حاصلی صاحب مذاقیدر کوکل

بیتده قدح باده شوخ ساقینک احکام ذوقیه لرینک کوکلده اتحادی

هپ بوقیلدندر .

۲۲۶ - تفریق : نوع واحدن اولان ایکی امرک بیننه تباین
ایقاعیدر. عربیدن رشید وطواطک :

مَانَوَالِ الْغَمَامِ وَقَتَ رَبِيعِ

كَنَوَالِ الْأَمِيرِ يَوْمَ سَخَاءِ

فَوَالِ الْأَمِيرِ بَدْرَةَ عَيْنِ

وَنَوَالِ الْغَمَامِ قَطْرَةَ مَاءِ

قطعه سنده « نوال » ک وفارسیدن خسروینک :

نیست همچوتو ابر نیسانی

زرکجا بارد ابر میدانی

ییتنده « ابر » ک وترکیدن باقینک :

سنی کسریایه عدالتده معادل طوتسم

بشقه در سنده اولان دولت دین وایمان

ییتنده « عدالت » ک حکم توأملمرینک تفریق کبی .

۲۲۷ - تقسیم : متعددی ذکرایدوب بعده تعیین مرجع ایدرک
برشیشه اضافه ایتمکدر .

عربیدن شعرای ایرانک « ادیب ترک » تسمیه ایتمکری « ابن
الرومی » نک :

أَدِيبَانِ فِي بَلَخٍ لِأَيَّاكُلَا

ن إِذَا صَحَبَا الْمَرْءَ غَيْرَ الْكَبِدِ

فَهَذَا طَوِيلٌ كَطَلِّ الْقَنَا

ة وَهَذَا قَصِيرٌ كَطَلِّ الْوَتِدِ

قطعه سیهله فارسیدن مختارینک :

زخال و عارض و زلفین ان بت دلبر
یکی کلاست و دوم سوسن و سیوم عنبر
بیتنده و ترکیدن نفینک :

صفت حضرت حسین و حسن
جمله کائناته در روشن
اول بری نقد پاک مصطفوی
بو بری نور چشم مرتضوی
اول بری آسمان بدر کمال
بو بری سرو جو بیار جمال

مدحیه سنده اولدینی کبی . . .

۲۲۸ - جمع مع التفریق : اولا جمع بعده تفریق ایتک یعنی
ایکی شئی بر معنایه ادخال و صکرده ادخالک جهتلرینی تفریق ایلمکدر.
عربیدن رشید و طواطک :

فَوَجَّهَكَ كَالنَّارِ فِي ضَوْئِهَا
وَقَلْبِي كَالنَّارِ فِي حَرِّهَا

بیتنده وجه ایله قلب معنای نار ادخال اولنوب بعده وجه ضوء ایله
و قلب حرارتله تفریق ایدلدیکی و فارسیدن :

من و تو هر دو از کل زر دیم
چه من از رنگم و تو از بوئی

بیتنده من و تو کلاسه اجتماع ایتدکن صکره رنگ و بو ایله تفریق
اولدینی و ترکیدن مذکور عربی بیتک ترجمه سی اولان .

وجه پاک ناره بکزر شعله افروز اولمه ده

دلده بکزر ناره اما کیم علوسوز اولمه ده

بیتمده ینه انک کبی جمع و تفریق ایدلدیکی مثللو .

۲۲۹ - جمع مع التقسیم : اشیایی حکم واحده ادخالدن صکره

تعین مرجع ایدرک تقسیم ایتمکدر عربیدن :

حَقِّ اَقَامَ عَلٰى اَرْبَاضٍ خَرَشَنَةً

تَشَقَّى بِه الرُّومَ وَالصَّلْبَانَ وَالْبَيْعَ

لِلسَّبِيِّ مَا نَكَّحُوا وَالْقَتْلَ مَا وُلِدُوا

وَالنَّهْبَ مَا جَمَعُوا وَالنَّارَ مَا زَرَعُوا

بیتمده و فارسیدن عنصرتنک :

دو چیزا حرکاتش همی دو چیز دهد

علوم را درجات و نجوم را احکام

بیتمده و ترکیدن مبانی الانشاه مؤلفنک :

برکلور ذوق آشنای عشقه لطف قهریار

برینی دوست آرزو ایلر برین اغیار خوار

بیتمده اولدینی کبی .

۲۳۰ - جمع مع التفریق و التقسیم : ایکی شیئی اول جمع ثانی

تفریق ثالثاً تقسیم ایتمکدر . عربیدن استاذ محترم شیخ طاهر افندینک بدیعیه سنده واقع :

رَأَوْا سَنَاهُمْ فَنَهَمَ مَهْتَدٍ وَغَوَى

فَأَلْمَهُ تَدِي فَأَيُّ وَالضِّدِّ فِي نَقَمٍ

بیتله فارسیدن :

آنکه ترا بند کرد بنده ات را نیز نکر
 بندی کرد دست و چه بدید و چه نهان
 بند تو را آهنت بند من هم از غمست
 بند تر بیای و بند بنده ات بجان
 قطعه سنده و ترکیدن مبانی الانشا مؤلفنک :

لب یاره عقیق ناب دیدم
 معترض اولدیلهر بتون یاندران
 دیدیلر سنکپاره یمین او
 بوایسه کرد چشمه حیوان

قطعه سنده اولدینی کی که مصرع اولده جمع و نانیده تفریق و بیت
 نانیده ده تقسیم واردره .

۳۳۱ - لف و نشر : برفقرءده الفاظ متعدده نشرایتدکد انصکره
 تعیین مرجع ایتمکسزین قرائن لفظیه و مضویه ایله سامعک انتقاله
 دلالت ایده جک صورتده الفاظ متقابله اف ایتمکدرکه «عرتب و مشوش»
 اولوق اوزره ایکی نوعدر :

لف و نشر مرتب - الفاظ منشورده تک متلاممی اولان الفاظ مانوفه
 اول منشورده تک صره سیله لف اولنقدر یعنی برنجی اوله رق نشر اولنان
 لفظه لف اولنه جق لفظک فقره اخرده برنجی و ایکنجی اوله رق نشر
 اولنان لفظه لف اولنه جق لفظک فقره آخری ایکنجی و هکذا بویله جه
 صره سیله اولسیدرکه عربیدن (ابن حیوس) ک :

فَعَلَ الْمَدَامُ (۱) وَلَوْهَا (۲) وَمَذَاقُهَا (۳)

فِي مَقَلَّتِهِ (۱) وَوَجَنَّتِيهِ (۲) وَرَيْقِهِ (۳)

بیتوده و فارسیدن :

آهو ز تو آموخت بهنکام دویدن

رم کردن و ایستادن و ابس نکریدن

پروانه (۱) زمن شمع (۲) زمن کل (۳) زمن آموخت

افروختن (۱) و سوختن (۲) و جامه دریدن (۳)

قطعه سنک بیت نایسنده و بونک کاظم پاشا مرحومک طرفدن ترجمه
ایدلمش شو :

او کردی غزالان جهان ای کوزی آهو

فاچاغی آتلماغی دونوب باقغی سندن

مشق ایلدی پروانه (۱) و شمع (۲) و کل صدبرک (۳)

یانماغی (۱) یا قیلماغی (۲) یا قا بیرتمی (۳) بندن

قطعه سنده رقمبرله اشارت اولنان الفاظ کبی .

لف و نشر مشوش - انتظامه رعایت اولنمیاندر . عربیدن عبدالغنی

نابلسی نک :

وَلِحْظُهُ (۱) وَوَحْيَاهُ (۲) وَقَامَتُهُ (۳)

بَدْرُ الدَّجِيِّ (۲) وَقَضِيبُ الْبَانِ (۳) وَالرَّاحِ (۱)

بیتیه فارسیدن :

مرا باچشم (۱) وزلفت (۲) نسبتی هست

از آنم روز و شب (۲) آشفته مست (۱)

بیتند و ترکیدن :

زلفسکه (۱) رخک (۲) مصحف حسنکده نکارا

تقسیرین (۲) ایدر آیت نور (۱) ایله دخانک

بیتند و قمرله اشارت اولنان الفاظ کبی .

تنبیه - تقسیم ایله لف و نشر بر بر لرینه بکزه دکارندن حقیقت لرینک
تفریق لازمدر یعنی تقسیمده تعیین مرجع ایتمک شرط اولدیغنی و لف
و نشرده ایسه تعیین مرجع جائز اولمیوب الفاظ متلایمه و قرآن لازمه
ایله ادا واجب ایدوکنی پیش نظره الوب اکاکوره بیدلرینی تفریق
ایجاب ایدر .

۲۳۲ - مزاجه: شرط و جزاده هر برینه ترتب ایدن معاینک

دیگری اوزرینه ترتب ایدریمک شرطیله ایکی معنا بینتی برلشدر مکرر
نابینک :

بن پر اولسه م اول تهیدر اول پر اولسه بن تهی

ساغر می در بو بزم غمده هم مشرب بکا

بیتند برنجی شرط «بن پر اولسه م» و ایکنجی شرط «اول پر اولسه»
اولوب برنجی جزا «اول تهیدر» و ایکنجی جزا «بن تهی» اولمله مصرع
ثانی احکامیله بونلر برلشدر لمشدر . عربیدن استاذ محترم شیخ طاهر
افدینک بدیعه سنده واقع :

اِذَا سَطَا فِي اَعَادِيهِ فَفَزَّ قَهُمَ

عَفَا فَفَزَّقُ فِيهِمْ اَجْزَلَ النَّعَمِ

بیتی دخی بوقیلا ندر .

فصل ثالث

ارجاع

۲۳۳ - ارجاع عنوانی التته آله بیلان صنایع معنویه [تجربیده.

التقان. رجوع] دینلان اوج شیدر که بر وجه آتی بیان اولنور:

۲۳۴ - تجرید: ذی صفت اولان بر امردن او وصفده امر

مذ کوره مماثل بولنان امر اخیری انتزاع ایتمکدر که خطابی وغیر
خطابی ناملریله ایکی درلو در:

تجرید غیر خطابی - کندوسنده خطاب طریق اولیه رق یابیلان

تجرید در. فاضلک:

بوزمه کولدی فلک خنده سنه آلداندم

آه اول خنده اوزره بکادر شمدی

خانه ودبدبه وطننه وخدای

ایشته فاضله کبار عظامدر شسمدی

قطعه سنک بیت نایسنده کی تجربید کی.

تجرید خطابی - بر کلامک ظاهری غیره وباطنی نفسه خطاب

اولندیقی تقدیرده توسع حاصل ایتمک ومدح وذم ویا سائر بروصف

اجرا اولندیقی حالده غیره برکسه نک مخاطب آنخاندنه نفس اوزرینه

تمکن ایتمک کی فوآندی حاوی اولاندر که بو تجربید محض وغیر محض

ناملریله ایکی درلودر.

تجرید محض - غیره خطاب ایدوب نفسی مراد ایتمکدر. ثابتک:

ندر بو مرتبه ای خامکاره غفلت
 بو دلخراشی ناپخته فکر فتنه فزود
 کیدر بو حسنت طبعی نه حاصل ابتدی سکا
 هوا پرستی اقبال فانی مطرود
 امانی دلی اول بار کهدن ایله طلب
 که عرش اعظم ایدر اندن اکتساب
 قطعه سنده اولدینی کبی که عربیدن استاذ محترم شیخ طاهر افندی
 حضر تلرینک بدیعه سنده واقع:

یُرِیکَ لَیْنًا وَلَکِن رَاقَ مَنظَرُهُ
 کَا تَرَى مِنْهُ غَیْبًا غَیْرَ مَنصَرِمٍ

بیتله فارسیدن:

روز پیروزی نکه کردم بجنکت اثر دها

شیر دبدم از تووز شمشیر توسر اثر دها

بیتلری بو قییلنددر .

تجرید غیر محض - نفسنه و کولکنه و یا خود نفسنی و کولکنی اخره
 تشبیه ایله اکا خطاب ایتمکدر که فضولینک .

ای فضولی ناوک آهمله الدم انتکام

دونه دونه کرچه بیداد ابتدی چرخ دون بکا

بیتده نفسنه وندییمک:

ای ندیم ای بلبل شیدا نیچون خاموشک

سنده اول چوق نوالر کفتکولر وار ایدی

بیتده نفسنی بلبله تشبیهدن طولایی بلبله وحواجه نشأتک :
 خاکپایینه روان اول یوری حالم عرض ایت
 ای دل زارایدیم اشک ایله همراهسنی
 بیتده کوکنه خطاب ایدرک کندینی قصد ایتمشدر عربیدن مشهور
 جهان اولان قصیده برته نک مطعی اولان شو :

أَمِنْ تَذَكُّرِ جِرَانِ بَدِي سَلَمٍ
 مَرَجَتْ دَمْعًا جَرِيًّا مِنْ مَقَلَّةِ بَدَمٍ

بیتی دخی بوقیلدندر .

۲۳۵ - التفات : براسلوبدن دیگر اسلوبه ویا برصیغه دن دیگر
 صیغه یه انتقال ایتمکدر . لامعینک :

باینه سوز سوردیکیچون بولدی بو قدر کونش
 ای کونش خوش سده علیایه ایتدک اتکاه
 بیتیه عربیدن ابوتمامک :

وَأَجِدُّكُمْ مِنْ بَعْدِ أَنْهَامِ دَارِكُمْ
 فَيَا دَمْعَ الْجِدْنِي عَلَيَّ سَاكِنِي مَجْدٍ

بیتی وفارسیدن :

مارا جکر به تیر فراق اوخسته شد
 ای صبر بر فراق بتان نیک جوشنی
 بیتی کبی که بالتفاتک نقل ایتدیکی اسلوب و صیغه لر جهتیه اوچ نوعی واردر :
 نوع اول - غائبدن خطاب و خطابدن غایبه انتقالدر ثابتک :

طریددر کبی ناموس اکبر اوسه دخی
 اولور دریجه دهلیز قریدن مردود
 تشبث ایتسه اکر دامن شفاعتنه
 حریم رحمته مدخل بولوردی دیوکنود
 بلند پایه معظم سریر لولا کا
 آیا کزیره مخلوق وزیره مولود
 مدامکاره سهو وخطایه ذاتکدر
 کفیل لطف وضمین کرم دم موعود

لغتیلر فارسیدن :

نانم نداد چرخ ندانم چه موجب است
 ای چرخ ناسزا نه بدم من سزای تو
 بیتنده غائبدن مخاطبه و نفعینک :

مرحبا ای حضرت صاحبقران مثنوی
 ناظم منظومه سالك لائل مثنوی
 مثنوی اما که هریتی جهان معرفت
 ذره سیله آفتابینک برابر پرتوی

مدحیه سیله فارسیدن :

امروز مر فراق تو روزم بشام شد
 از دیره خون بیارد و خاب نماید

بیتنده خطابدن غایبه انتقال اولتدیفی کبی .

نوع ثانی . فعل ماضی و یا مضارع دن امره انتقالدرکه سیر نادریده

واقع :

[خلیفه عصر بکا عدل وانصاف ایله امر ایتمدی افعال وحرکا-

تکیزی رضای باری به توفیق ایدیکنز]

فقره سنده ماضیدن امره وینه مذکور اتردن :

[بن وحدانیت الهیه به شهادت ایدرم سزده شاهد اولکنز که جناب

حقه اسناد شرک ایدنلردن دکلم]

نوع ثالث - ماضیله مضارعدن ویا مضارعله ماضیدن اخبار ایتمکدرکه

لزومی قدری فن معانیده ذکر اولمش ایدوکنندن بوراده تکرار اولنمدی.

۳۳۶ - تنبیه مهم : تجرید ایله التفات بیننده مهم بر فرق

واردرکه بونک ایچون مبانی الانشاده محرر اولان شو : [تجرید لفظک

بعض معنارینی حذف ایله بعضیسنی اراده ایتمکدرکه بوده لفظک مفهومه

تعلق ایدر . التفاتده ایسه لفظک تعلق اولمیه رق بر نقل معنوی اولدیغندن

التفات ایله تجرید بیننده عموم وخصوص مطلق واردر . تجرید کنایه

بیده جامع اولور سده التفات اوله ماز زیرا التفات معینک اتحادینی

وتجرید مغایرتی اقتضا ایدر . وهمده تجرید لفظک مفهومه متعلقدر

التفات ایسه لفظک تعلق اولمیه رق من جهت المعنی بر اسلوبدن اسلوب

آخره انتقال کلامدن عبارتدر] فقره سنی نظر دقته الملیدر .

۳۳۷ - رجوع : برنکته ومضمون صرفی ایچون کلام

سابقی نقض ایتمکدر .

[بلاى حسرت ، داغ جانسوز فرقتدر . ودام غربت بر قفس

محتدر . یوق یوق دام غربت قفس دکل طالم ملامتدر . عالم ملامت

برعالم دیگردرکه [۰۰۰] عباره سنده اولدیغی کبی اولوب عربیدن استاد

محترم شیخ طاهر افندیکنک بدیعه سنده واقع :

وَمَا أَجَابُوا بِلَا فِي النَّاسِ مِنْ أَحَدٍ
بَلَى أَجَابُوا بِهَا مِنْ لَامٍ فِي نَعَمٍ

بیتیلہ بہا زہیرک :

قَفَّ بِاللَّيْلِ لَمْ يَعْفُهَا الْقَدَمُ
بَلَى وَعَنِيْرَهَا الْأَرْوَاحُ وَالْدِّم

بیتی و فارسیدن :

خشنودم ازمانه ولی ازحروف او
پیوسته در عذابم و همواره در عتاب

بیتی و ترکیدن نفعینک :

ای شاه کرم پیشه که فیض نم لطفک
بحر سیخه مایه فیض جریاندو
اول فیض ایله بر بحر رواندر که خیالم
امواجی کهر یرینه سیاره فشاندر
سیاره دکل هر بری بر جوهر علوی
کیم اکا بها ما حاصل کون و مکاندر

ابیاتیله ینه مشارالیهک :

دیزلدی قطره شبنم سراپا برک سوسنده
قطار جوهر معنی کبی تیغ زبان اوزره
دکل شبنم شرار آه بلبلدر که چیقده قبحه
دوشر کسب رطوبتله هوادن گلستان اوزره

قطعه سی هب بوقیلدندر .

فصل باع

تذکار

۲۳۸ . - تزین و تبیین مقصد صد دنده کلامده بعض شیلرک
تذکاریچون مؤسس اولان [مشاکله . استطراد . تشابه اطراف .
ارصاد] صنعتلری بوجه اتی بیان اولنورلر :

۲۳۹ . - مشاکله : بر شئی غیرک انظیله ذکر اتمکه دینور .

شیشه کوکسین کچیریر لبلرین اوپد کجه قدح

دیلی وارماز که درونم طولو قاندر دیمکه

یتنده ارباب حیاته مخصوص اولان « کوکس کچیرمک » و « اوپمک »
تعبیرلرینک شیشه ایله قدحده استعمالی کبی که عربیدن :

قَالُوا اقْتَرَحْ شَيْئًا نُجِدْ لَكَ طَبَّخَهُ

قُلْتُ اطْبُخُوا لِي جَبَّةً وَ قَمِيصًا

یتنده « خطوا » یرنده « اطبخوا » دیندیکیی یعنی جبه و قوملک دیککیز
یرنده پیشوریکیز تعبیر اولدینی و فارسیدن :

کفتا بکوی تاجه بدوزم برای تو

کفتم بدوز بهرمن ازلب کل وشکر

یتنده ده (بباز) دیه جکی برده مصرع نانیده (بدوز) دینلمش اولدیفندن
بونلر هب مشاکله نوعندندر .

۲۴۰ - استطراد : مقصدک تشریحی ضمنده اولک ذکر یله

نانینک ذکرینه توصلیل قصد اولنیمه رق بر معنای معنای متصل اخره نقل

ایتمک اصوایدی که ذکر اولنه جنی وقتده اشیر و استطراده لفظی باز بق ختامنده
 (کلمه صده) مثلاً بر اشارت ایرادیه اصل بادیه بکلمه لازمدر .
 کال بک مرحومک مشهور لسان مقاله سنه : [افادهده مجاز بر صورتله
 مجاز اولیه جق قدر رواج بولادینی ایچون آمار من لطافت طبیعه دن
 محروم اولدقن بشقه اکثری حقیقتدن ده عاطلدر . استطراده بره ملاحظت
 ابیاتک طرزینه طأدر ادبای سالفیه تریض عد اولتمون . مشاهیر
 اسلافک تألیفاتی فیصله دخی اولسه ینه کلامینه دلالت ایدر : زیرا بر
 مؤلفکه دور معارفک اوائله مصادف اولور ایجاد قوتنه مالک اولنجه
 آثاری بر مرتبه قدر صورت غیر طبیعهده بولفق طبیعت ادبانه سنک
 قدرینه مناقص دکلدر . تکمله صدد ، ترجمه من بر اساساندرکه بالقوه
 شامل اولادینی محسنانه کوره دنیاده اک برنجی لسانلردن عد اولتمغه
 شایاندر » عباره سنده استطراد لفظیله تکمله صدد سوری ارسنده
 واقع فقره کبی .

۳۶۱ - تشابه اطراف صدره مناسب بر کلمه ایله کلامه ختام ویرمکدر :

کور من بصر لر آنی او مدر کدر ابصار ی

ذات اجلی آنک چونکیم لطیف و خبیر

بیتمده « کور من بصر لر آنی » فقره سنه « لطیف ک » و « او مدر کدر ابصار ی »

فقره سنده « خبیر ک » مناسبتی کبی که عربیدن استاد محترم شیخ طاهر

افدینک بدیعه سنده واقع :

کَالشَّمْسِ اَضْحَتْ مِنْ اَيَّاهُ وَقَدْ نَقَلَتْ

تَوَاتَرًا فَدَعِ الْأَعْمَى وَذَا الصَّمَمِ

بیتیه دیگر بر شاعرک:

اِذَا جَاءَتِ الدُّنْيَا عَلَیْكَ فِجْدِهَا
 عَلَی النَّاسِ طَرًّا اَمَّا تَتَقَلَّبُ
 فَلَا الْجُودُ بَيْنَهُمَا اِذَا هِيَ اَقْبَلَتْ
 وَلَا الْبَخْلُ بَاقِبِهَا اِذَا هِيَ تَذَهَبُ

قصیدہ سی دخی بوقیادندر.

تنبیہ - اشبو تشابہ اطراف صنعتنی بعض کتب ادیبہ «مراعات
 نظیر» عدادندن صایدقلربی وبرد رجهیه قدر موافق اولدیغنی اخطاره
 لزوم کوردک.

۲۶۲ - ارصاد: حرف روینک معروفیتی تقدیرنده قبل
 العجز فقره ویا بیتک عجزینہ یعنی آخرینہ دلالت ایدہ بیلور ترکیب
 ویا لفظ اخری ایراد اتمکدر. سرورینک:

فَن سَخْنَدَه ایتسه بنمله مباحثه
 خواجهویه دانشم سبق امتحان ویرر
 شول مستعین لطف جلالم کد دفعه
 فتح کلامه قدرتمی مستعان ویرر
 شول مستفید نسخه و حیم که طبعمه
 درسی مصنفان ویره مز قدسیان ویرر

قطعه سنک ایکنجی بیتنده مستعین لفظنک دلالتیه عجزده مستعان
 کله جکی ظاهر اولدیغنی یعنی مذکور بیت قدرتمی سوزینہ قدر قرائت

اولسه دکلیان برادیک در حال مستعان ویرر ترکیبی ایراد ایده جکی
کبی که عربیدن:

اِذَا لَمْ تَسْتَطِعْ اَمْرًا فَدَعَهُ
وَجَاوِزُهُ اِلَى مَا تَسْتَطِيعُ

بیتده برنجی تستطع قرینه سندن عجزك تستطیع اوله جگنك ادراکی
وفارسیدن:

هران نظرکه نه بر روی توست عین خطاست
هران نفس که نه بر باد است باد هواست

بیتده نفسله بadden هوانك كله جگنك اكلاشلیدینی دخی بوقییلدندره
اشبو ارصاد صنعتی طلبه ادبک استحصال ملکه ایلملری ایچون
غایب کوزل بر اصول اولدینی کبی بر مجلس ادبده خوشجه وقت کچیرمک
ایچونده اعلا بر طریقدر بو طریقدره شودرکه معلم یا خود بر ادیب الینه
بر دیوان آوب مطاهی او قور و قافیه نك هر کس طرفندن کوزلجه
اکلاشلمسی ایچون تکرار ایدر بعده او قصیده دن مناسب بیتلری
عجزه قدر او قویه رق اخیری او قوماز ونه اولمق لازمکله جگنی
حضاردن سؤال ایدر انلرده عقللری ایردیکی مرتبه جواب ویررلر
عاقبت بریسی اصلنی بولور و آفرینی قزانور بناء علیه هم کوزل بر
اکلیجه اولور همده ادبدن استفاده ایدیلور.

فصل خامس

تعلیل

۲۴۳ - کلامده علت مناسبه ایرادیه حکم و مالی ترین ایچون

موضوع اولان «حسن تعلیل و مذهب کلامی» صنعتاری بروجه آتی بیان اولنورلر :

۴۴۴ - حسن تعلیل : غیر حقیقی بر اعتبار لطیف ایله بر صفت ایچون علت مناسبه ادعا اولنمقده درکه بونک ایکی وجهی واردر .
وجه اول - اعتبار لطیف بر صفت ثابته اولوبده علتک بیانی قصدا اولنمقدهر . فضولینک :

پریشان خلق عالم آه و افغان ایتدی کمنددر
پریشان اولدیغیم خلقی پریشان ایتدی کمنددر

بیتمده خلقک پریشانلغنی کندینک پریشانلغنه علت اوله رق ایراد اولن دینی کبی .

وجه ثانی - اعتبار لطیف ثابت اولمدینی جهته اثباتی مراد اولنمقندن عبارتدر .

داغدار اولسه چشمکله اکر
مبتلای کلف اولمزدی قر
خدمتک ایتسه جوزا نیت
باغلاماز ایدی میانسه کمر

نظمنده مدوحک چشمیه قرک کلفدار اولسی وانک خدمتته جوزانک نیت ایتسی ممکن اولمدینی حالدده حسن تعلیل قبیلندن اوله رق اولکیسنه قرک کلفدار اولسیله وایکنجیسنه جوزانک نطق بند کورلمسیله استدلال اولنمشدر .

عربیدن استاد محترم شیخ طاهر افندینک بدیعه سننده واقع :

لَوْلَمْ يَكُنْ عُنْصُرًا لِلْجُودِ مَا نَبَعَتْ
أَصَابِعُ مِنْهُ غَيْشًا تَحْمَلُ الدِّيمَ

بیتمده معجزات جناب پیغمبریدن اولان نبیع ماء خصوصه اشارتله بر حسن
تعلیل عالی اولدینی کبی فارسیدن :

چه شکار است نزد او چه مصاف

چه مصافست پیش او چه شکار

یتی دخی بوقییلندبر .

تنبیه - اشبو حسن تعلیل صنعتی مهم اولدینی جهته ارباب ادبک
معلم ناجی افندینک اصطلاحات ادبیه نام اثرینه مراجعتله دها زیاده
تفصیلات الماری لزومنی اخطار ایدرز .

۲۴۵ - مذهب کلامی : متکلمینک اصولری وجهله یعنی

طریق برهانی اوزره کلامده مطلوب اولان شیئه دلیل کتیر مکدر .

قرآن عظیم الشانده :

[لَوْ كُنَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا]

آیت کریمه سیله ترکیدن :

حمدی حد دمدم اول مبدع اشیایه کیم

خلقت امکان وجود ذاتی ایجاب ایدر

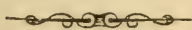
بیتمده اولدینی کبی که استاد محترم شیخ طاهر افندینک بدیعه سنده کی :

هُمْ خَيْرٌ صَحْبِ نَبِيِّ فِي الْأَنَامِ أَمَا

هُمْ صَحْبِ خَيْرِ نَبِيِّ بَاهِرِ الْحِكْمِ

بیتله فارسیدن:

از مرک حذر کردن دو روز روا نیست
روزی که قضا باشد و روزی که قضایست
روزی که قضا باشد و کوشش نکنند سود
روزی که قضایست در و مرک روا نیست
قطعه سیده دخی بویله جه مذهب کلامی نوعندندر.

فصل سادس

تجاهل عارف

۲۴۶ - بر نکته یه بناء معلوم سیاقنده ایراد ایتمکدرکه بونده
اوج وجه واردر:

وجه اول - مدح قصدیه مبالغه تضمنی ایچوندر. نفعینک:

نورمواج معانی سوزمده برق اوران

یالباسی نظامک بر آتشین خارا میدر

بیتنده برق نورایله لباس نظمده تخیل ایتمدیکی آتشین خارا ایچون مبالغه
مدحدن طولایی صورت تجاهل کوسترلمشدر.

وجه ثانی - تویسخ قصدیه ینه مبالغه تضمنی ایچوندر مبانی الانشا

مؤلفنک :

ای خاک کر بلا ندر اول سبز جامه لر

ایام ماتمک بومیدر رسم وعادتی

بیتنده خاک کر بلانک ماتم طومسی حسب العاده ممتنعان دن ایسه ده
تجاهل کوستریله رک تویسیخ ایدلمشدر .
وجه ناک - محبتک وله وحیرت درجه لرنده ایکن تفوه اولنانیدر .
حضرت هداینک :

ذات بچونک مکانلردن منزهدیر سنک
پس نه دریا قنده بولسک اغلایوب فریادایدن
بیتنده اولدینی کبی که عربیدن بالاده مذکور :
بالله یاظبیات القاع قلن لنا
لیلای منکن ام لیلی من البشر
بیتله فارسیدن عنصرینک :

در زیر امراوست جهان و جهان خوداوست
یارب خدایکان جهانست ویا جهان
بیتی و ترکیدن :

شیمیدر بو یاسواد آه بنه اتم میدر
شمع مجلس شعله داغ نمایا تمیدر
وینه فارسیدن

ویحک آن ترکست یا جادو
یارب ان سوسنست یا کلنار
وینه ترکیدن :

بزمه کلدک کوز یوموب آچنجه مهمان اولدک
بیلیم ای آهوی وحشی کوردیکم رؤیا میدر
بیتی هب بو قیلدندر .

فصل سابع

مبالغات

۲۴۷ - کلامه ایراد اولیان مبالغه‌ر مقبول و مذموم اولق
اعتبار لریله «تبایح، غلو، اغراق، افراط» دنیلان شیر اولوب بحث
و بیانی بونلره مناسبت آلان «تقریظ ایله اقتصاد» دخی بو فصلده
بروجه آتی بیان اولنورلر:

۲۴۸ - تبایح: مابه الادعا اولان شیئک وصفی نفس الامرده
مکن و جاری العاده اولقدر.

ناینک خراب بر خانه حقنده سویلدیکی قصیده ده شو:

ایام زمستانده بی کردش دوران
بر خانه ویران شده یه ایلدی مهمان
مانند قفس رخنه لری خارج تعداد
مانند فلک سقی کوا کبله درخشان
بجتم کبی تیره کف امید کبی تنک
چشم کبی پر آب درونم کبی ویران

ایاتیله عربیدن:

وَنُكْرِمُ جَارَنَا مَا دَامَ فِينَا
وَتَتَّبِعُهُ الْكِرَامَةُ حَيْثُ حَالَا

یبتنده اولدیغی کبی.

۲۴۹ - اغراق: مابه الادعا اولان شیئک وصفی نفس الامرده
مکن اوله بیلوب فقط جاری العاده اولماقدر.

کوز یاشم ماهی یه واردی دود آهم تا بامه
درد دلچون ماهدن ماهی یه دک واردر گواه

بیتله عربیدن متینیک :

گنی بجمی تحولاً آخی رَجُلْ
لولا مَخْطَبِنِي إِيَّاكَ لَمْ تَرَنَّ

بیتی وفارسیدن :

جانم رزان شیر کباب آرزو کند
هان هیزمش زتحت جم وکی بیاورید

بیتده اولدینی کبی .

۲۵۰ - غلو : مابه الادعا اولان شیئک وصفی نفس الامرده

ممکن اولما مقدر بونده بش وجه واردر .

وجه اول - وصفده شدت مبالغه ایله ادب دائره سنی تجاوز

ایتما مکردر . نفعینک بر آت وصفنده اولان قصیره سندن شو :

یدیسن ده کذر ایلردی نمناک اولمدن پایی

یولی دوشسه اکر یل کبی کاهی هفت دریابه

بیتده اولدینی کبی .

وجه نانی - وصفک صحتی خیالده اولسون تقریب ایچون کند و سنده

بر ملایم کله نک متداخل اولسی وینه ادب دائره سنی تجاوز ایتما سیدر

ینه نفعینک :

درونی اولقدر روشنکه جرم آفتاب اکلار

کورن روزنلرنده هرمدور جام بلوری

بیتده اولدینی کبی .

وجه ثالث - تخیلیده شدت ابرازیله نوع حسنی تضمن ایتمک وینه
ادب دائره سنی تجاوز ایتماکدر

چاقان مغموم بلوطلرده صاقین ظن ایتمه شمشکدر

کوکلدن دود آهه قلب اولوب چیقمش چراغمددر

بیتمده اولدیغی کی .

وجه رابع - هزل و خلاءیه مخرج اولاندرکه ادباً ایرادی جائز

اولدیغندن مثال یازلمدی .

وجه خامس - کفر والحادی متضمن اولاندرکه نزد ارباب دین

وادبده تفوهی دکل استماعی بیسله مستهجن ومنفور اولمقله یاده آنور

شیلردن دکلدر بناء علیه بوکاده مثال ایرادینه ناموس دین وادب مانعدر .

۲۱۵ - افراط : غلو کی مذموم دکل ایسهده نقیضنی التزام

ایتدیره جک درجهده صفتده شدت مبالغه کوستر مکدن عبارت اولدیغی

جهتله بعض مهم خطابیاتدن بشقه یرلرده مقبول اوله مز . سنبلزاده

وهینک معما حقنده اولان شو :

اوله هم علم معماده بنام

چیقاره دانش و عرفان ایله نام

یوقدر آنک کی برفن لذیذ

ذهن اهل دلاک ایلر تشخیزد

ملک ایرانده بغایت مقبول

بیلمین شاعر اولور پک مدخول

مثنویسنده معمای دانش و عرفان ایله توصیف یعنی معما بیان ارباب

دانش و عرفاندن اولور دیمک و آنک کی برلذید یوقدر دیوبده سائر
علومک لذتنه ترجیح ایلمک مذموم اولان افراط نوعندره فقط
خاقلی غایتله مهم و دولتجه نافع برایشه قاندر مق ایچون برخطیبک
اجرا ایده جکی افراطلر مقبول اولور.

۲۵۲ - تفریط : برشیک حقی اولان وصفی قصر ایتمکدرکه

بوده مذموم برحالدیر سنبلزاده وهینک :

اعتبار ایلمه بک هندسه یه

دوشمه اول دائرة و سوسه یه

باقوب اشکاله مقرانس دیهرک

یا مربع یا منحنس دیهرک

دوش اولوب دائرة افکاره

ماحصل دوشمیه سک برکاره

معرفتدر سوزمز یوق اما

بیله کیتسون انی معمار بنا

مثنویسنده هندسه علم جلیلی کی امالصنایع و المعارف اولان برعلم
اساس و حقیقتی حقیقه بوصورتله اداره لسان ایدرک عادتاً تحصیلدن
منع ایدرجه سنه سوز سویلمک تفریط قبیلندن اولدیغی کی معمایه
علم لذید دیمسیله هندسه یی یالکز معمارلره حصر ایلمسی افراط
و تفریط درجه لرینی کویسترر بررمثالدر.

۲۵۳ - اقتصاد : افراط و تفریطدن اجتناب ایله برشیک حقی

بیان ایتمکدرینه وهینک :

علم و عرفان سبب رفعتدر
عالم اولمق نه بیسوک دولتدر
علمن اظهار ایدنجبه آدم
اولدی باجمله ملائک ملزم
انبیا وارثی اولمش علما
آکله کیم بونه وارثت نه غنا

مثنویسنده علم حقنده سویلدیکی روزلرک افراط و تفریطدن بری
اولدقلری کبی .

تنبیه - مبالغات عنوانی التندیازیازن اسبو ماده لریکه مقبول و مذموم
اولانارینه کوزلجه دقت ایدوب اکاکوره تاتی واستعمال لازم اولدیغنی
تکرارله اخطار ایدرز .

فصل ثامن

استدراک

۲۵۴ - دفعة ذم کبی کورینان الفاظ ایله مدح و یا مدح ظن
اولنان الفاظ ایله ذم اصولاری استدراک صنعیدرکه برینه « تأکید
المدح بما یشبه الذم » و دیگرینه « تأکیدالذم بما یشبه المدح » دینوب
بروجه آتی تعریف اولنور :

۲۵۵ - تأکیدالمدح بما یشبه الذم: ممدوحی ذمی مشعر اسلوب
ایله مدح ایتمکدر . ناینک :

دهرده اکلایوب نیامدیکی اوله مکر
 طمع و بغض و نفاق و حسد و غدر و ستم
 بیتیه لامعینک :

سایه عدلکده راحت عالم الا سیم وزر
 دست جورک پریشایدن ایلر اشتکاه
 بیتنده و عربیدن نابغه ذبیانینک :

وَلَا عَيْبَ فِيهِمْ غَيْرَ أَنْ سَيُوفَهُمْ
 بَيْنَ فُلُولٍ مِنْ قِرَاعِ الْكُتَابِ

بیتی و فارسیدن :

هست رایت زمانه را عادل
 لیک دستت حزانه را غدار

بیتیه شو :

همی بفر تو نازنده دوستمان لیکن
 به بی نظیریء تو دشمنان دهند اقرار

بیتنده اولدیغی کبی .

۲۵۶ - تأکید الذم بمایشبه المدح : مذمومی مدحی اشراب

ایدر تعبیرات وادالمیله ذم ایتمکدر .

فخر عالمسک ولکن فاسی یوق
 کوهر کانسک ولکن راسی یوق
 دیلرم حقدن بونی هر روز وشب
 سکا بر مرکب ویره کیم باسی یوق

قطعه سنده اولدینی کی که بو اصول بر نوع هجو دیمک اولدیغندن و هجا ایسه لسان ادبه یا قشمدیغندن هر حالده بوندن اجتناب ایتملیدر .

فصل تاسع

تلویحات

۲۵۷ - لفظ و معنی جهتیه معنای اخره اشارت ایدرک مقصدی پارلاق کوسه ترمکه مدار اولان [مغالطه معنویه . توریه . استخدام . توجیه . تعریض . تلویح . رمز] کی شیلر تلویحاتدن اولوب بروجه آتی بیان اولنورلر .

۲۵۸ - مغالطه معنویه : شیء آخرده مثلثی و یا تقیضی بولنان بر معنائک ذکر یله معنائک بر مثلیدن مثل دیکرینه و یا تقیضه انتقال ایتمکدر که :

دهانک نغمه پرداز ایلدکده ایتمه استفسار

صورارسهک بومقامی بوسه لکدر دیدی اولدلدار

ییتنده (مقام و بوسه لک) تعبیر لرینک ایراد یله معنائک مثلنه انتقال اولتمش وشو :

[فلان ضابط بر طاقم غلبه لک و وقوعی نقل ایدر صحتی ایسه اردو رجالنک جرحی ایله ثابتدر] عباره سنده کی « جرح » لفظنک اشراب ایتمدیکی معنا کی که بوندن هم روایتک سقامتی همده رجالک مجروحیتی اکلاشیلوب هر ایکی حالده ده تقیضنی ایما ایتمش اولور .

۲۵۹ - توریه : بری لفظك دلالت ظاهر بیسی جهتله قریب
 ودیکری دلالت خفیه جهتله بعید اولان معنیین مختلفینی ویاخود بری
 مجازی دیکری معنای حقیقی بی متضمن لفظ واحد ذکر ایتك
 ومعنای قریب بدن معنای بعیدی مراد ایتكدر .

هریانه بوی کا کلنی تارمار ایدر

قالماز صبايه ایتدیکی بو روزکاردر

بیتنده کی روزکار لفظی کی کر معنای قریبی یل وبعیدی زمان معنایی
 ایکن بوراده بعیدی مطلوبدر وکذا عربیدن :

يَا سَيِّدًا حَازَ لُطْفًا لَهُ الْبَرَّايَا عَبِيدُ

أَنْتَ الْحُسَيْنُ وَلَكِنْ جَفَاكَ فِينَا يَزِيدُ

قطعه سنده یزید لفظك معنای قریبی امویلردن طاعیء مشهور ومعنای
 بعیدی زیاده دن فعل مضارع اولوب بوراده معنای بعید مطلوبدر .

اشبو توریه صنعتی توریه بی حاوی اولان لفظك وملا یملرینك ذکر
 وحذفیه [مجردة . مرشحه . میینه . مهیئه] اسملریله درت نوعدرکه
 بروجه اتی بیان اولنورلر :

توریه مجردة - معنای قریب ایله معنای بعیدك لوازمندن هیچ
 برشیتك مذکور اولماسیدر .

صوردم نکاری دیدیلر احباب

سمت وفاده طوغری یوله در

بیتنده اولدیغی کی که بوراده (وفا ایله طوغری یول) لفظلرینك معنای
 قرینی استانبولده وفا محله سنده کی سوقاق اولوب معنای بعیدی ایسه

يارك وفادار و اهل عرض اولدینی جهتله بوراده هیچ برینك لوازمی
ذکر اولنیه رق مذکور معنای بعید قصد اولنمشدر.

توریة مرشحجه - معنای قریبك لوازمندن برینك لفظ توریه دن

اول ویا صکره مذکور اولسیدر.

ماملک خاکستر اولدی کندیسی کل اوکسوزی

نائبك قالدی ایشی الطاف رحانییه

خانمان سوزی ایدوب ایراث سودای جنون

شمبدی استعداد کسب ایتدی سلیمانیه

قطعه سنده سلیمانیه نك معنای قریبی دارالشفای مشهور وبعیدی موصله

سلیمانیه دینلان رتبه عامیه اولوب توریه نك معنای قریبی لوازمندن

اولان جنون لفظی ذکر اولنمش ایسه ده مقصد معنای بعیددر.

توریة مینه - معنای بعیدك لوازمندن برینك لفظ توریه دن اول

ویا صکره ذکر اولنمشیدر.

کویکده ناله کیم دل مشتاقدن قویار

بر نغمه در حجازده عشاقدن قویار

بیتمده حجاز لفظنك معنای قریبی قطعه معلومه مبارکه وبعیدی موسقیده کی

مقام اولوب بوراده بعیدك لوازمندن اولان نغمه ایله ناله اولجه ذکر

اولنمش وینه بعید قصد ایدلمشدر. بونلردن بشقه :

قدح فسقیه می صو حلقه رندان انك حوضی

سرای عشرته شادرواندر باقیبا. مجلس

بیتمك توریة مرشحجه بی و شو :

ایش ایاغه دوشدی سن تشمیر ساق ایتمز میسك

بزمی ای ساقی ینه برطمطراق ایتمز میسك

بیئتک توریه مینده بی حاوی اولدیغنی بیان ایدر واسـ بابنک قارئلر
طرفدن تحریسی طاب ایلرز .

توریه مهیه - توریه بی ایکی لفظدن بریله دیکرنده تهیه ایتمکدر عزت ملانک :
قویوب قالدومه دن ایکیده برده
قزان دورلدی سوندردی او جانی

بیتمده او جانی توریه سنی قزان لفظی تهیه ایتمکدر معناسی ایسه یکچیریلرک
ایکیده برده قزان قالدومه تمیریله اولان عارسز لقلرینک مشهور اولمی
واقبت او جانلرینک سوندرلمش اولمسیله معلوم اولور .

۲۶۰ - استیخدام، معیننی متضمن اولان بر لفظک بر معناسی
کندیله ودیکر معناسی اکا طأد ضمیر ایله ادا ایتمکدر . خیالینک :

ایاغه دوش دیلر سهک باشه چیقمق
انکله باشه چیقدی جام صـهبا

بیتمده ایاغه لفظنک مصرع اولده ایاق معناسی ومصرع نائیده کی انکله
ایله ده ایاق می اولان قدح قصد اولتمشدر عربیدن استاد محترم شیخ
طاهر افدینک بدیعه سنده واقع :

نور الربیع زهامن نور طلعتّه

اذیان فیّه فجلی غیب الظلم

بیتمده ربیع ایله فصل بهار وفیه ضمیر یلده جناب فخر عالمک طوغدقلری
شهر مبارک قصد اولتمشدر .

۲۶۱ - توجیه : تباین وتضاد اوزره وجهین مختلفینی حائر
اولان برکلامک سوق ویرادیدرکه حال ومقام هانکیسینه مساعد ایسه
اوصورت تلقی اولنور . نظم عربیدن :

خَاطَ لِي عَمْرُ وَ قَبَا لَيْتَ عَيْنِيهِ سَوَاءُ

بیتیه بونک طرز اخرده ترجمه سی اولان شو :

نک کوزیله بونی یازمش خطاط

کاشکی ایکیمی بر اولسه ایدی

بیتلرندن عربیده تریزینک دیکدیگی و ترکیده خطاطک یازدینی شیرلک کوزل ویا فنا اولدقلرینه کوره ایکنجی مصرعلر توجیه اولنوب کوزل ایسه کاشکی اوتکی کوزیده آچیق اولیدی مقامنده دعایه وانلر فنا ایسه کاشکی اوتکی کوزیده کور اولیدی طرزنده بددعایه حمل اولنور .

۲۶۲ - تعریض : حقیقت و محجاز طریقیله اولیه رق مفهوم جهتیه

برنکته طلبه دلالت ایدن کلامه دینور بیوک بر ذاتک یاننده :

یاز کچدی ینه درد ش-تاوار

قیش کلدی هنوز اوده کور یوق

بیتنی ایراد ایتک عادتاکمور دینمک قیلندن اولدینی کی

۲۶۳ - تلوح : مقصود ایله غیر مقصود اراسنده وسائط انتقالیه نک

متعدد اولدینی نکته لر در

آنلرک هربری بکدن صاییلور سه ده ولیک

برینک خانه سی مفتوح برینک جیبی دایک

باقی ایکی بکک ذکر اولدینی صررده ایراد اولنسه برینک خانه سی مفتوح دن کثرت زواره واندن کثرت اطعامه واندن اول بکک مکرم اولسنه و جیبی دلیکدن اول بکک جیبنده برئیء طوره مدیغه اندنده باره سز لغه واندنده عدم کر مه انتقال اولدینی کی .

۲۶۴ - رمز : مقصود ایله غیر مقصود اراسنده وسائطک

قلیل اولسیدر که علی طریق الحفا قریبه اشارت دیمکدر .

بر قیصه براوزون ادمله طریقداش اولدم
عارف اکلارکه بویولده نلره دوش اولدم

کییکه نزد ارباب فراستده اوزوناق حماقته وقیصهلق شیطنته محمول اولوب
ایکیسندہ قلت واسطه ایله دلالتده خفا واردر .

۲۶۵ - تنبیه : بوفصلده یازیلان شیلرک یکدیگرینه مناسبت
وقریبتلری اولدیغندن بینلرینی کوزلجه تفریق لازم اولمغله فقرات
آیهیی کوزلجه مطالعه لازمدر . شویله که :

اولا - مغالطه معنویه ایله جناسک فرقیدرکه جناس لفظ واحدک
ایکی کره ذکر اولنسی و صورتده متفق معناده متحد بولنسی . ایله اولوب
مغالطهده ایسه لفظک یالکیز بر کره ذکر اولنسی بیوک برفرقدر .

ثانیاً - مغالطه نیک کنایه ایله فرقیدرکه کنایه هم حقیقت هم مجاز
جهتلرینه دال اولان لفظده اولوب هر ایکیسینه حملی جائز اولورسهده
مغالطه لفظک اشترک وضعی حسابه ایکی معنایه دلالتی و بالفظک
بحسب الذکر معنا ایله تقیضی تضمنه دلالتدن عبارت اولمغله بوندهده
بویله بر بیوک فرق واردر .

ثالثاً - مغالطه نیک تعریض ایله فرقیدرکه تعریض لفظک عرض
ومیلندن منفهم اولوب حقیقت و مجاز جهتلرینه دلالتی یوقدر فقط
مغالطه مثانی و یا ضدی اشعار ایتدیکنندن اکا بکزه مز .

رابعاً - مغالطه ایله توریه نیک فرقیدرکه توریه دائماً معنای
بعیده متصل اولدیغندن بللیدر .

خامساً - توریه ایله توجیهک فرقیدرکه توریه الفاظ مشترکیه
مخصوص و لفظ واحدله معنای بعید قصدینه منحصر اولوب توجیه
ایسه بونک تماماً عکسی اولدیغندن بینلرنده کلی فرق واردر .

باب نالت

ملحقات بدیع

۲۶۶ - علمای بدیعک اساساً وضع ایتدکری اصولار کچن ایکی بابده بیان اولنان طریقلرایله لسان عثمانی به مطابق اولمدیغندن طولای بوریه درج اولنیمان برقاچ شیلردن عبارت اولدیفنی حالده متأخرین ادبا ده برطاقم بدیعه لر ابداعیله فن بدیعه الحاق ایلمشلردرکه بونلرک برطاقی جدأ مفید و برطاقمیده تشخید اذهان کچی فواندی موجب اولدقلرندن انلریده بو یابده اجمال ایلدک واستعمالجه اولان حاللری اعتباریله اوچ فصل اوزرینه تدوین ایلدک .

عنوان

ملحقات مفیده

۲۶۷ - ملحقات مفیده کندولرندن جدأ استفاده اولنان [ارسال مثل . اقتباس . تضمین ، عقد و حل . اخذ و سرقه . تلمیح] نامنده اولان بدیعه لر درکه بوجه اتی تعریف اولنورلر :

۲۶۸ - ارسال مثل : بر ماده نك توضیح و تقویه سیچون بر مثال معروفی عیناً ایراد و تمثیل طریقله ادا ایتمکدر هو ائینک :
کریکلری اوزوندر یارک خیاله صیغماز
مشهور بر مثلدر مزراق چواله صیغماز

بیتمده «مزراق چواله صیغماز» مثل مشهورینک ایرادی کیدر عریدن متنبینک :

وَحِيدٌ مِنَ الْخَلْلَانِ فِي كُلِّ بَلَدَةٍ

هَذَا عَظْمُ الْمَطْلُوبِ قَلِّ الْمَسَاعِدِ

بیتیه فارسیهن :

نادیده روزگارم ازان راسم وان نیم
 « آری بروزگار شود مردم رسم دان »
 بیتک مصرع ثانیلری برر مثل مشهور اولدینی کبی .
 بعضاً ایکی مثل بردن ایراد اولنهرق کیفیت دها زیاده تقویه
 اولنورکه عربیدن جناب لیدک :

أَلَا كُلُّ شَيْءٍ مَا خَلَا اللَّهَ بَاطِلٌ
 وَكُلُّ نَعِيمٍ لَا مَحَالَةَ زَائِلٌ

بیتیه فارسیدن ابوالشیخ البستی نک :

نه هرکه تیغی دارد بحرب باید رفت
 نه هرکه دارد پاد زهر زهر باید خورد

بیتک و ترکیدن راغب پاشا مرحومک :

حسد قلب عدو لطف ایله اولماز زائل
 سنکده مضر اولان اتشه آب ایتمز اثر

بیتک هر ایکی مصرعی بشقه بشقه برر مثل اولدینی کبی .

۲۶۹ - اقتباس : کلام ، شرع شریفه مخالف دوشامک شرطیه
 سامعک شوق و نشاطنی و اکثریا متصح و مستفید اولمسی کبی احوال
 مقبوله بی مؤدی اولمق اوزره اول کلامه قرآن عظیم الشانن و یا
 احادیث شریفه نبویه دن برقطعه المقدرکه بونده اوج وجه واردر .
 وجه اول - بر آیت کریمه نک و یا بر حدیث شریفک عیناً نقل و ایرادیدر .

بی بقادر بومنزل ای احباب

« فاتقوا الله یا اولی الالباب »

— و —

ای برادر قیل سخاوت بخلی قو
« ان تنالو البر حتی تنفقو »

بیتلرنده اولدینی کی .

وجه ثانی - ضرورت وزن و یا سائر بر سیدن طولانی معنای
اصلی بوزلامق و تماماً منضم اولق شرطیه تزیید و یا تنقیص و یا تقدیم
و تأخیر الفاظ ایله اولان اقتباسدر .

خامه تأکیدحق « نصر من الله » آیتک

ایده نبت شقه رایات نصرت رهبری

بیتنده « نصر من الله وفتح قریب » آیت کریمه سنک یالکز قسم

اولنی ایراد ایتک کی که معنا تماماً موجودر .

وجه ثالث - اقتباسده بعض مرتبه اضمار ایتکدر .

نقد عمر زاهد اولدی توبه میده تلف

« قولهم ان ینتهوا یغفر لهم ما قد سلف »

بیتنده « الذین کفروا » الفاظ شریفه سنک « لهم » ایله اضمار کییکه

بوننده معنا بوزلامشدر .

ثانیه - کرك اضمار کرك تزیید و تنقیص کرك تقدیم و تأخیر ایله

اقتباس پک بیوک اقتداره متوقف اولدیغندن یعنی معنائک بوزلامسی

شرط اولدیغنه کوره یونی بحق ایفا ایده بیلمک مضامین قرآن وحدیثه

حقیله و قوفه منوط اولدیغندن بوایده احتیاط ایتک لازمدر دها

طوغریمی اشبو صفت اعلم علمادن اولان ادبایه مخصوصدر .

۲۷۰ - تضمین : آخرک کلانندن کندی کلامنه برشی علاوه

ایتکدرکه بونده ایکی وجه واردر :

وجه اول - الله جق كلام بك زياده معروف او اقدر كه او حالده
بلا قيد اخذ و تضمين اول نور .

رومده اكا سرورى كله مزى قارشو

« ايشته ميدان هنر كيميه لم شيرازه »

يائى بر مصرع مشهورى و عربيدن بر شاعر دخی كعب بن زهير حضرت تارينك
بيت مشهورينى الوب شو :

ذَنبِي كَبِيرٌ وَعَذْرِي فِيهِ مَبْضَحٌ

فَاقْبَلْهُ وَالْعَذْرَ عِنْدَ الْحَرِّ مَقْبُولٌ

وَأَنْبَأْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَوْعَدَنِي

وَالْعَفْوُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ مَأْمُولٌ

قطعه سنده تضمين ايتديكي كبي .

وجه ثانی - الله جق سوز او قدر معروف دكل ايسه صاحبه
اشارت اوله برق آلمقدر . سنبلزاده وهينك :

بنم كويا لسائمدن ديمشدر وهبيء اول

بورعنا يتي كيم يازدم كوروب تضمينه ارزاني

« قاچردى يوسف صومى ذليخاي فلك شمدي

هلال عيبد صائمه الدهه قالدی طرف دامانی »

قطعه سيله فارسيدن انورينك :

لايق حال خود از شعر معزى يك دو بيت

شايد ارتضمين كنم كان هست تضمين صواب

« اندرين مدت كه بودستم زديدار تومزد

جفت بودم با شراب و با كباب و با رباب

بود اشکم چون شراب سرخ در زرین قدح
ناله چون زیر باب و دل بر آتش چون کباب ،

قطعه سنده اولدینی کی .

۲۷۱ - عقد و حل : کلام منثوری نظم ایتمکه «عقد» و منظومی

نثر ایتمکه « حل » دینور که عقدده کلام مشوی نظم ایلمش اوله جفندن
لظافی تراید ایدر . فقط حلدہ نظم نثر ایلمش اوله جفندن و نثره نظراً
ذاتاً لطیف اولان نظم اسکی لظافی غائب ایتمک کی احواله دوچار
اوله بیله جکندن بونده برطاقم احوال ایله نظمک لطافت سابقه سی
غائب ایتمکه غیرت و بناء علیه ایکی شیء دقت لازمدر یعنی :

اولاً - نثر ایدیلان کلام منظر م سبک اصلیدن اصلاً تقاصر
ایتمکسزین برسبک مرعوب اوزره اولوق .

ثانیاً - تکلف و ارغاجدن برائت ایله اندن ده احسندار و شطارتلی

اولوق لازم کلور .

« عمده مثال »

وقتیه یازمش اولدینم شو :

[کندی حقیقه انسان طایانلر ایچون اقبال و ادبارک فرقی یوقدر .
هر کارک موجبی احکام قدر اولدیغندن الام و محنه صبر و ثباتدن بشقه
نه چاره اوله بیلور ؟

فلاکت انسانی هرشیدن زیاده تربیه ایتمدیکی امور مجربهدن بولدیغنی
ایچون باشنه کادیکی حالده تأسفک لزومی یوقدر . بو کهنه جهانی
کندولرینه مقررئمی ظن ایدن و فلکک آرایش بی ثباتنه آلدانوبده کبر
و عظمتله مست اولانلره شاشیلور که دنیا کیمسه به باقی قالمدیغنی و انجام
کار بر آوج طوبراغه متنزل اولدیغنی کور میورلر !

انسان ایکی جهانده مقبول اولان علم و هنر تحصیلنه چالشملیدر که دنیاده
 بردرلو زینت اخرتده بشقه درلو خلعت صاحبی اولسون. جاهل ولوکه
 مراتب دنیویه نیک الی بالاسنده بولسون انظار قدر شناسانده معهود
 طاوله باشیلتی ضرب مثل حکمیله کوریلور، علم صاحبک قلبنی دهر
 دونک تیرکدر آمیزدن محافظه ایدر صدریه کییدر. ریا افعال شیطانیه دن
 اولدینی ایچون انسانه یاقتماز. عدالت مکارم اخلاقک الی شرفیلی
 اولدیغدن سزاوار اتصاف عالی برخصتدر. حسد صاحبک قلبنی
 ظلم و غدر آخرک جکرکاھنی یاقار شدتلی بر آتش اولدیغدن برینی آب
 مروتله اطفا دیکرینی بتون بتون احما و جائب انسانیه دندر.]

قطعه منشوریه بی بروجه اتی نظم ایتمش یعنی عقد ایلمش ایدم:

اقباله غرور ایلمه عکسندنه بقایوق

ادبارده اینجمنه دیمه بونه کدردر

نابت قدم اول هر محنه باب رضاده

هرایشکه اوله موجبی احکام قدردر

دوچار هموم اولدیغکه هیچ اسفایتمه

عالمده فلاکتده مربئی بشردر

ای مست می نخوت اولان کهنه جهانی

ظن ایتمه که دنیا سکا هر دمده مقرردر

طی اولدینی دم دفتر انفس حیاتک

کارک سنک عقبا اینله سیر و سفردر

فرض ایت که تصرف ایده سک ملک فتایی

باقی قاله جق ماملک انجیق قره یردر

تحصیل علوم ایله چالیش کسب کماله

چوق معرفت اصحابنه اتونلی کمردر

سعی ایت که اوله قلبکک علم ایله مملو
دارینده مقبول خدا علم و هنردر
جامل طوته لم بولسه نیجه رتبه عالی
قدری اوله ماز کندیسی خرثونی سمردر

تیرکدر دهر دنی عارفه چکمز
علم و هنری سهم غمه زره و سپردر
باک ایلیه کور ذاتکی اولجه ریادن
زیرا که ریاکاره دینور دیو سپردر

اوصاف عدالتله بزت حلیه ذاتک
طوت حق بولی کیم سالکی صدیق و عمردر
هم جنسکی اول مجتنب رنجش و آزار
آزارش دل آدمه ناموسی هدردر

نار حسدی اب مروتله قیل اطفا
کیم نار حسد قلبی یاقاراوزکه شرردر

« حله مثال »

سنبزاده وهی مرحومک :

صانمه انجق بکا بودیده کریان اغلار
دردمی یازدینی دمده قلمم قان اغلار

طفل بی دایه دل کریه سن آرتیرمه ده در
عالمه کلدیکنه اولدی پشیمان اغلار

بیکسم اوله که بو حال غریم کورسه
کندی دردین اونودوب بکا یتیمان اغلار

بجۀ خارستمده کوردلی دامنمی

چشم شبنمله بنمچون کل خندان اغلار

ظلمت راه طلبده بوتکا بولر ایله

آشنه لب قالدیغمه چشمه حیوان اغلار

خشکی باغ امید دل بی باکم ایچون

نالہ وزار ایله دولاب کلستان اغلار

منظومه سنی و قتيله وجه اتی اوزره نثره تحویل ایتمش ایدم :

[ای بی درد و شوق ناملر! وی غم آشنا اولانلر! بنم حال اسف اشتالمه

یالکز دو چشم چشمه پر خونم اغلار ظن ایتمیک! دردمی تحیر ایدن قلم بنمله

هم الم اولیورده - هنوز جگر پاره سنک جنازه سی قالدیر لمش راحت دوشکنه

یوز اوستی قبانوبده آق چار شبلری آل اطلاسه تحویل ایدن ماتم زده والدہ لر

کبی - یوزینی بیاض کاغده سوردکجه کوزندن یاش رینه قان کلور .

کویا بوکار خانۀ فناده چکه جی محن و مشاقی دها وقت طفولیتندہ

ادراک ایتمشده کیجه یاریلرنده نه والدہ مہمی نه دایه نینیبی کار ایدوب

طوغدیغنه پشیمان اولمش چو جقلم کبی طفل دل بی وایم دنیاہ کلدیکنه

نادم اولدیغندن کریه و نالشی بدرجه آرتیردیکه سسی کسلمش نالنده

آسا ایچین ایچین اغلار .

انادن بابادن اوکسوز خصم اقربا فرقتيله جگر سوز دردلی یتیملر

خاک مدلتده سورینور آج و بی علاج مزبله سفالتده کزینور بن نامزاجی

کورسه لر کندی دردلرین اونودوب حال غریبه غریب اغلار لر .

دامن خون آلودم دست ستم بیوست خاره طولا شدیغنی کولر یوزلی کللمر

طاتی سوزلی بلبلار کورسه لر کللمر اشک شبنمله بلبلار فراق و المله اغلار لر .

میدان فناده العاش دهرک سینہ چاک اولان شهید ایله کر بلا کبی

برایچم صوتمنسی یولنده مجرای ظلمته طوتیلوبده تشنه لب قالدیغمه
چشمه حیوان چاغلیه چاغلیه اغلار. بونجه کریه ونالشردن حاصل
اولان یاشلر کار ایتیموبده سینئه باغ املک صوسزلقدن سوراخ سوراخ
اولدیغنی کوردکجه دولاب کلهستان ایکلیه ایکلیه اغلار.

انصاف. مرحمت که آتش قارشوسنده شیش اوزرنده پیشن کباب
بیله یاغلی یاغلی یاشلر دوکه رک دونه دونه اغلار.

ارتق شفقت! غیری مروت؛ لطف وعاطفت بن افتاده کرداب ملاله که
قوجه قوجه دکزلر اشک تلخ صاچهرق چالغنه چالغنه اغلار لر الخ [

تنبیه - مثل انساثر صاحبی ابن اثیرک بوبابده پک چوق و صایای
اولوب تحصیل ملکه ایچون عقد و حل ایله اشتغالی بالخاصه توصیه
ایتدیکنی اخطار ایدر بوبابده کی تجر به مزک بونی مؤید اولدیغنی بیان ایلرز.

۲۷۲ - اخذ و سرقه : اخذک شعرندن بیت ویامصرعی جزئی
تحریفات ایله آلق ویا قسماً ویا خود کلیاً مفهوم آوب طرز آخرده
نظم ایله کنندی شعرینه قاتمق اصول غیر مستحسنیدر که بو طریقته
توسلدن ایسه ایجابنه کوره تضمین ویا ارسال مثل طرزنده ادا ایتک
دها کوزل اوله جفندن اشبو اصوله یناشماق لازم کلور انجیق قسماً
ویا تماماً مفهوم اولوبده اندن اغلا بر طرز نوینده ودها پارلاق بر
صورتده ادا قابل اولورسه اشبو اصوله توسل بر درجهیه قدر معفو
طوتیلور نته کیم صائبک :

بخونم د زرقم تابا قلم شد اشنادستش

بری روینی که می بردم بمکتب من کتابش را

بیتک مفهومی النوب ترکیده :

کندی المله یاره کسوب ویردیکم قلم

فتاوی خون ناحقمی یازدی ابتدا

صورتنده ایراد اولنه رتی دهه مفیدار ودها عالی بر طرز ده وکلش اولدیغندن
دفع قیل وقال ایتشدیر . فقط بو حال پک کوچ اولدیغندن و چونکه
دیگرینک بولدیغی مضمونی پارلاتمه اقتدار واریسه کندیاکننده
مضمون اختراعیه بر طرز دلاراده ایراد شعر قابیتی اوله جغندن
بو حالده اوله اخذ و سرقت طریقنه نوسل مناسبتمز اولور و الحاصل
سنبلزاده وهینک سخن قصیده سنده کی :

سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر

بویله در شرع بلاغته فتاوی سخن

یتیک مآئندن « السارق والسارقه فاقطعوا ایدیهم ما » نص جلیله
توفیقاً اشیا سرقت ایدرجه سنه جزالتمق نوغندن اولمق اوزره شعرك
سرقه سنده بین الشعرا قطع امانه حکم ویرلدیکندن بو حکمه مظهر
اولمق ایچون بو کبی اخذ و سرقه یه میل ایتمه مک دهه مناسب
اوله جغندن وصنعت کوسترهیم دیرکن فهیمک :

فهیمه شاعران بو الهوسده قالمش انصاف

قتاعت الیمز مضمونه دیوانی چالار چارپار

یتنه ماصدق اولمق کبی معایب ظهور ایده جکندن ارتق بو بایده نه
یا تمق لازم کله جکنی قار تیرک انصافلرینه حواله ایله بو فقره یه ختام ویررز .

۴۷۳ - تالیح : عبارده ذکر می مسبق اولمیان بر قصه یه یاخود
مثل سائر حکمنده بولنان بر فقره یه ویا بر شعر مشهوره اشارت ایلمکدر .

نور فخر عالمه ایله توجه دائماً

ماه قلبک ایده انکشت عنایت ایکی شق

یتنده انشفاق قر معجزه جلیله سنه و عاکف پاشانک :

اختر مظلم آفاق فلکده طوغماز
 کونده بیک شی طوغور پرلیله جبلائی عدم
 بیتنده « الیلة حبلی » مثل مشهورینه اشارت اولندی بی کبی .

اشبو تلمیح صقی هر لسانده مستعمل اولوب حسن استعمال
 اولندی بی حالده پک کوزل ادالر حاصل اوله جغندن و بوده برچوق
 محاضراته متوقف ایدو کندن اهل ادبک خلی ضرب مثل و قصص
 بیلمری لازم کلدیکی بونکله ده ثابت اولور .

فصل ثانی

ملحقات متوسطه

۲۷۴ - تشخیز اذهانی بادی اولان ملحقات بدیعیدن « ملمع .
 معما . لغز . تاریخ » دنیلان شیردرکه بروجه آنی بیان اولتورلر .

۲۷۵ - ملمع : برینک بر مصرع ترکی دیکری عربی ویا فارسی
 اولق ویا بیتلر بو صورتله اوچ لساندن ویا ایکی لساندن ایراد اولتمقدرکه
 بونک ایچون اوزانده پک زیاده مهارتله فوق العاده اقتداره مالک
 اولق لازمدر . چونکه اوزان ترکیه فارسییه موافق ایسه ده اوزان
 عربیه پک چوق بحرلرده ترکی و فارسی اوزانته مخالفدر بناء علیه
 فارسیله ترکیدن ملمع شعر سویلمک قولای و فقط عربی ایله ترکی
 و عربی ایله فارسیدن ملمع شعر سویلمک زوردر و الحاصل بومیدانده
 آت اوینامق هر شاعرنا ی سوارک کاری دکلدر .

بونلرک امثالی فارسیده حضرت مولانا ایله ملا جامی و حافظ کبی
 دهاتک اثرلرنده و ترکیده فضولینک انارنده کوریلورکه مشارالیهک :

اندن آسوده در غنی و کدا

خلد الله ملکه ادا

بیتیه شو :

ای بنای اساس هر وسواس

انت خناس فی صدور الناس

بیتی و سابقاً بیان اولنان اقتباس بیتلری بوکا مثال اولور .

۲۷۶ - معما : برکلام نامدرکه کندوسنده ظاهرأ بر مضای

لطیف موجود اولدیغی حالده باطنأ رمز وایما ویا قلب و تصحیف کبی احوال ایله ده براسمه دلالت ایدر یعنی بو صورتله بر اسمی صاقلامقدرکه انواعی وار در لکن رأی حقیرانه محجه مهم بر شی اولمدیفندن تفصیله دکری یوقدر بناء علیه : بر ایکی مثال ایرادیه اکتفا اولندی . مثلاً نائینک :

بنده یوق صبر و سکون سنده وفادن ذره

ایکی یوقدن نه چیقار فیکر ایده لم بر کره

بیتنک ایکنجی مصرعنده ایکی یوقدن (نا) ایله (بی) قصد اولنوب بونلر ترکیب اولندقده شاعرک اسمی اولان (نابی) نک ظهوری و عربیدن استاذ محترم طاهر افندیکنک :

قَالُوا تَرَاكَ مِنْبِرَ الْفِكْرِ مَذْعَبَتٍ

بِكَ الصَّبَابَةِ وَهِيَ الْأَدَةُ الْكَبِيرُ

فَقُلْتُ لَا تَعْجَبُوا فَالْعَا شَقُونَ رَعُوا

يَرُونَ بِالْقَلْبِ مَا لَا يَدْرِكُ الْبَصَرُ

قطعه سنك مصرع اخيرنده (يرون) لفظنك قلبندن (نوری) اسمنك
ظهوری و كذا سنبلزاده وهينك :

- شاخ طوبی سر و قدكله كلورسه بریره
هرگورن جانا اولور البت طرفدارك سنك

بیتنك شاخ طوبی دن (ط) سر و قددن (الف) بریره گلنجه (طا)
اولوب (هر) ایله طرفدار اولدقده (ظاهر) اسمنك ظهوری و فارسیدن :

آن عاشقی که کردد کرو بیان بخاکش
اشکسته سر نهاده بر پای روح پاکش

بیتده روح یرینه (جان) لفظی التورسه انك یانی نون اولوب اشبو
نونك یرینه ده (بر) لفظی وضع اولنورسه (جابر) ظهوری کییکه
اشبو شعرلرده بشقه جه برر معنای لطیف موجود اولدیغی کبی باطناً
احوال معروضه دخی ظهور ایتدیکندن بونلرده معمانك تعریفنه مطابقدر
فقط ایما و اشارتله تعریف یوللو اولور و نه اسم اولدیغی سؤال ایدیلور -
سه اولوقت بو مادهی متعاقب بیان اولنان لغز نوعنه داخل اولور .

۲۷۷ - لغز : طوغریدن طوغرییه بر اسمك استخراچی
مطلوب اولان سوزدرکه او سوزده یا مطلوب اولان اسمك حروفه
اشارت اولنور و یا خود اوصافی ذکر اولنور نته کیم :

سفینه نك باشی کیرسه لیمانه
او ممدوحك اسمی چیقار میدانه

بیتده حروف اشارتی ایله لغز اولوب سفینه نك باشی (سین) اولدیغندن
(لیمان) لفظنه کیرنجه (سلیمان) ظهوری کییکه سنبلزاده وهينك :

ندر کیم اول ایکی یوزلو منافق
نمایان چهره سنده لون عاشق

گزر دنیایی هم بی دست و پادر

مقیم خانهٔ اهل غنا در

تعالی الله ندر آنده بو قدرت

بجز ایچمز ویرر دنیایه نعمت

کهی مسلم قیافته بدیدار

کهی شکل فرنکیده نمودار

قیریلسه پاره پاره اولسه اما

ضرر کلز اکا بردرلو قطعاً

یانار زیر زمینده خاک، یکسان

سماده آدیدر مهر درخشان

اگر کیم اولسیدی قلبی فاسد

جهانده اولماز ایدی قدری کاسد

بتر وصف ایلدک اول بی وفایی

یانکدن کیتمه ویرمز صفایی

نظمی وصف طریقیه (آلتون) ایچون لغز اولوب عربیدن:

وَأَهَيْفَ مَذْبُوحٍ عَلَى صَدْرٍ غَيْرِهِ

يَتَرَجَّمُ عَنْ ذِي مَنْطِقٍ وَهُوَ ابْنُكُمْ

رَأَاهُ مَقْبَرًا كَلَّمَا طَالَ عَمْرُهُ

وَيَضْحَى بَلِيغًا وَهُوَ لَا يَتَكَلَّمُ

قطعه سی وصف طریقیه (قام) ایچون لغز اولوب شهیر صفدرینک:

مَا اسْمٌ عَلِيْلٌ قَلْبُهُ
 وَ فَضْلُهُ لَا يَجْهَرُ
 لَيْسَ بِنَدِي جِسْمٍ يَرِي
 وَ فِيهِ عَيْنٌ وَيد

قطعه سنده حروف اعتباریه (عید) ایچون لغز اولوب فارسیدنده :

آم مقلوب در میانه شب
 آن ماه سرو ماه رو باشد

بیتده شب ارمسنه آهک مقلوبی اولان (ها) کیرنجه (شهاب) اسمی
 ظاهر اولوب حروف اعتباریه لغز اولدینی کی شو :

حکما چیست ماه هفت دیده
 به بی جرمی سرودمش بریده
 بده کمی محزنند سن روز تاشب
 برو هرگز کناهی کس ندیده

قطعه سنده وصف اعتباریه (نی) ایچون لغز وارددر .

۴۷۸ - تاریخ : بدایع جدیده نك الك مهملرندن اولان اشبو

تاریخ صنعتی حقدنه جودت پاشا حضر تلمری تبعات لازمه اجراسیله
 بلاغت عثمانیه لرنده معلومات نافعنه بی جمع ایتمش اولدقلرندن اشبو فقره بی
 اورادن خلاصه ایدرک تخریر اینلک :

متأخرین ادبانک اختراع ایلدک لری صفت تاریخ بروقه بی مشعر
 اولان مصرع ویایتک بحساب الجمل عدد حروفی اول وقعه نك تاریخ
 وقوعنه مصادف اولمسیدر . اوائلده بوضعت یوق ایکن صکره لری

(۸۰۳) سنه سنده تیمورك سیواسی تخریب ایلدیکنه ده (خراب) کله سی و :
 (۸۵۶) سنه سنده فاتح سلطان محمد خان حضرت تلرینک روم ایلی
 حصارینی بنا ایتدیکنه (بنیان محمد خان) ترکیبی و :
 (۸۵۷) سنه سنده مشارالیه حضرت تلرینک استانبولی فتح ایتدیکنه
 (بلده طیبه) عبارة شریفه سی و :

(۸۷۸) سنه سنده ینه مشارالیهک اوزون حسنه غلبه سنه و (ینصرك
 الله نصرأ عزیزا) آیت کریمه سی و :

(۸۹۸) سنه سنده ملا جامینک وفاتنه (ومن دخله کان آمناً) تاریخ دو شمشد
 ایشته ابدالری بویله منشور اوله رق تاریخ ارانوب بولنور ایکن
 (۸۵۰) سنه سنده فاتح سلطان محمد خان حضرت تلری برجامع شریف
 بنا ایتدکده اول عصرک علمای و ادبا سندن قصیده نونیه صاحبی
 مشهور خضر بک (*) شو :

جامع زید عمر من عمره

مصرعی سویلمش یعنی موزون اوله رق تاریخ ایراد ایتمش واندن
 صکره شعرا منظوم تاریخلر ایرادینه باشلامشدرکه ترکیبه منظوم اوله رق
 سویلنان ایلك تاریخ استانبولک فتحنه دائر اولان شو :
 اهل دین استانبولی الدی جدال و جنکله

مصرعی اولوب (۹۰۰) سنه سندن صکره ده

۹۳۲ انکروسی منهزم قیلدی سلیمان زمان

۹۶۶ شامی اجیا ایلدی سلطان رومک جامعی

۹۷۸ آلدی قبرس اطه سن شاه سلیم

۹۹۱ اهل سنت منزلی اولدی روان

(*) خضر بک نضرعات صاحبی ادیب شهر سنان پاشانک پدر عالی بدر .

طرزنده کزیده تاریخلر سو یلنمکه باشلامش والحاصل خضر بک مرحومک آچدینی چغر کیددرک شعر ایچون برشاهراه اولوب کوزل کوزل تاریخلر سو یلنمکده بولنش ایکن بروسه علماسندن هاشمی افندی وغایت مصنع تاریخلر سو یلنمکه بویولده سائرلرینه تقدم ایله صناعت تاریخده امام اولمش ایکن (۱۱۹۳) سنه سننده در سعادت کلان اطنه‌لی سروری افندی بوضاعتک خرد لریخی بولوب بوفنده استادکل اولدی کله‌م تاریخ صنعتک احوال وانواعنه : تاریخ دنیلان بدیعه [تاریخ تام . تاریخ معجم یاخود مجوه . تاریخ مهمل یاخود ساده . تعمیه‌لی تاریخ . لفظاً ومعناً تاریخ . لغزلی تاریخ . اخراج وادخال اصولیه تاریخ . دو تا تاریخ] ناملریله سکر صورتله ادا اولنورکه جمله‌سی بوجه‌آنی بیان اولتورلر :

تاریخ تام - تاریخی اشعار ایچون ایراد اولنان مصرع ویا بیتک جمیع حروفی داخل حساب اولان تاریخلر درکه اساساً ایکی صورتله ترتیب اولتور . برنجی صورت - صرف حقیقت دائره‌سنده تخری اولنوب بولنان تاریخلر درکه بونده ایکی وجه واردر .

وجه اول - حشودن عاری و مراد اولنان معنایی کمال وضوح ایله مفید اولان مصرع آزاده یعنی بر مصرع برجسته حالنده اولاندر . سرورینک : اولدی صالح افندی دفتردار

مصرعی کیبکه بونی استماع ایدن کیمسه صالح افندی نامسنده بر ذاتک دفتردار اولدیغنی فهم ایدر و جمیع حروفی حساب اولندقدده (۱۲۱۴) سنه سننده وقوعی معلوم اولورکه ینه سرورینک :

قیلیدی ابراهیم افندی ارتحال ۱۱۹۸

ارتحال ایتدی محمد چلبی	۱۲۰۲
تزوج ایتدی عاصم بك افندی	۱۲۰۹
ایلدی رحلت كلوب قدسی افندی كعبه دن	۱۲۲۱
میر عارف ایتدی عقد ازدواج	۱۲۲۲
مصراعری حشودن عاری بر تاریخ برجسته در .	

وجه ثانی - اکثریامعناى مراده دلالت ایدن لفظلك عدد حروفی تاریخه موافق دوشمیدیكى جهتله برمصراع برجسته حالنده ایرادی مشکل اولورکه بوحالده حسانی طولدی رفق ایچون حشو وزائد لفظلر علاوه اولنور و بوعلاوه لر تقدیرمقامه مناسب و لطائف بیانیه و بدیعیه بی مشتمل اولور ایسه تاریخ او قدر مقبول اولور و الحاصل برجسته تاریخ سویلنه من ایسه بوایکى طریقه توسل اولنورکه بوبابدهده سرورینک :

بارك الله پادشاه عادل اولدی شه سلیم	۱۲۰۳
كچدی غالب دده جاندن یا هو	۱۲۱۴
دیوب الحکم لله کوچدی قاضی زاده ماویه	۱۲۱۹
جان شیرینی ویردی فرهاد	۱۲۰۴

تاریخلری بر کوزل مثالدر .

ایکنجی صورت - تاریخ حقیقت دائره سنده بولنه مدینتی تقدیرده حجاز کنایه تلمیح توریه یوللری اختیار اولنور ق سویلنان تاریخلر در که بونلرده صنایع بدیعیه و لطائف بیانیه درجه لرینه کوره مقبولیت بولنور . سرورینک :

مقید زاده قیدتندن اطلاق ایلدی روحی	۱۲۰۹
اوج کمی یول بولدی کسزآت کبی قوشدی به	۱۲۱۳
شربتی صوندی شکر زاده به ساقی اجل	۱۲۲۲
قوشدی کلوی زاده بی کردونه موته اجل	۱۲۶۵

تاریخلری بونک ایچون بك کوزل بر مثالدر .

معجم تاریخ - که بوکا [مجوهر تاریخ] دخی دینور مصرع ویا
بیتک یالکز نقطه لی حرفلرینک حسابه داخل ایدلمسیدر که تاریخک
معجم اولدیغنه اشارت ایچون معجم یاخود مجوهر سوزلرینک اولجه
قیدی لازمدر. سرورینک :

بر صبیء رشید مکتبده
ایتدی ختم تلاوت فرقان
شو حدیث اولدی جوهرین تاریخ
« خیرکم من تعلم القرآن »

۱۲۱۰

قطعه سیله شو :

کناهی واریسه عفو اوله معجمله دیدم تاریخ
نصوحی زاده قیلدی توبه قرب حقه عزم ایتدی

۱۲۱۸

بیتی بر کوزل مثالدر.

مهمل تاریخ - که بوکا [تاریخ ساده] دخی دینور یالکز نقطه سز
حرفلرک داخل حساب ایدلمسیه اولوب بونده ده اولجه مهمل ویا
ساده سوزلریله اشارت ایتمک لازمدر. سرورینک :

حروف ساده لرله ایلدم تحریر تاریخک
بکراغا قوروب سورتزوج بر مراد اولدی

۱۱۹۲

بیتده اولدیغی کبی .

تعمیه لی تاریخ - بعضاً تاریخ مصرعنده عدد حروفی بر قاچ ناتص
ویا زیاده کلدکده مقامه مناسب تعمیه ایله اولمقدارک ضم و طرخی اولکی
مصرعه اشراب ایدرک یاییلان تاریخلردر که سرورینک :

شکل کرداب کلور فکرة یازارکن تاریخ
سوردی یلکن کورک اعدائی قبودان پاشا

۱۲۰۴

یبتی کییکه تاریخ مصر اعنده بش عدد نقصان اولدیغندن وشکل کرداب
بشه دال ایدوکنندن انک ضمیله تاریخ اکیال ایدلمشدر .
دوتا تاریخ - بر مصرعک حروفی مطلوب اولان سنه نك تمام ایکی
قانی اولمقدر فقط بونک علی العاده سی مقبول اولیوب شایان قبول
اولانی سرورینک :

بر جمعه کون شوکت ایله سلطان عثمان اولدی شاه
مصرعی کبی اولوب هر نصفندن برر تام تاریخ جیقارسه اولوقت مقبول
اولورکه بونک (بر جمعه کون شوکت ایله) نصفی سنه نك عددی اولان
(۱۱۶۸) ه و دیگر نصفیده ینه بومقداره بالغ اولور .
دوتا تاریخلرک المصنع اولانلرندن بریده مصرعک حروف معجمه
و مهمله سندن یکدیگرینه مساوی بشقه بشقه ایکی تاریخ ظهوریدر سرورینک :
موفق سگ سروری معجم و مهمل دوتاریخه
مرابع وفق کشور مصطفی خاندن مکارمله
یبتی کییکه بونک حروف منقوطة سی (۱۲۲۲) اولدیغی کبی حروف
مهمله سیده او قدردر .

لفظاً معناً تاریخ - بیت ویا مصرعک لفظاً و معناً تاریخی مشتمل
اولمسیدر . هاشمی افندینک :
۱۰۳۰ یول اولدی اسکنداره بیک اوتوزده آق دکز طوکدی
مصرعی و :

۱۱۰۱ صدر عالی آلدی بیک یوزبرده اردل ملکئی

مصر علرنده اولدینی کبی .

اخراج وادخال ایله تاریخ - بواصول تعمیه دن دها زور ویک بیوک اقتداره متوققدر نته کیم مشتاق نام شاعر (۱۱۴۲) سنه سنده اشرف خان افغانینک عسا کر عثمانیه ایله وقوع بولان محاربه سنده منزه ما فرار ایتدیکنده شو :

اشرف از تیغ پادشاه کریخت

مصر عنی سویلمشدرکه حسابی شو وجهله در یعنی :

(تیغ پادشاه) ترکیبنک عدد حروفی (۱۷۲۳) اولوب اندن

(اشرف) اسمنک عددی اولان (۵۸۱) طرح اولندقدده (۱۱۴۲) اولور .

کذلک (۱۱۴۴) سنه سنده واقع اولان مصالحیه تاریخ اولمق اوزره

مسرور خان طرفدن :

جدل رفت از میان شهریاران اتحاد آمد

مصر عنی سویلمشدرکه (شهریاران) سوزی (۷۱۷) اولوب بوندن

(جدل) ک مقداری اولان (۳۷) طرح اولندقدده (۷۳۰) اولور

(اتحاد) ک مقداری اولان (۴۱۴) ضم اولندقدده (۱۱۴۴) اولور .

لغز طرزنده تاریخ - عادتا لغز کبی اولمیدرکه بر مزار طاشنه

یازلمش اولان و (۱۰۵۵) تاریخی مشعر بولنان شو :

شرحه چکدم داغ اوردم کوز کوز ایتدم سینه می

سنکمی سیر ایلیان سلسون وفات تاریخی

یتی کبی که شرحه چکدمدن بزادر ، داغ اورمقدن نقطه یعنی صفره

اشارت و کوز کوز دخی ایکی دانه بشه دال اولدیغدن شو سوزلرک

حکمی رقم بازار کبی صولدن صاغه طوغری یازیلنجه (۱۰۵۵) ظهور ایدر .

فائده - تاریخلرک حسابنده جاری اولان واجد حسابی دینلان

شی شودر یعنی:

۴۰ = م	۱ = ا
۵۰ = ن	۱ = ء
۶۰ = س	۲ = ب
۷۰ = ع	۲ = پ
۸۰ = ف	۳ = ج
۹۰ = ص	۳ = چ
۱۰۰ = ق	۴ = د
۲۰۰ = ر	۵ = ه
۳۰۰ = ش	۶ = و
۴۰۰ = ت	۷ = ز
۵۰۰ = ث	۷ = ژ
۶۰۰ = خ	۸ = ح
۷۰۰ = ذ	۹ = ط
۸۰۰ = ض	۱۰ = ی
۹۰۰ = ظ	۲۰ = ک
۱۰۰۰ = غ	۳۰ = ل

فائده اخری - تاریخلرک حسابنده تلفظه دکل خطه اعتبار

اولنور. مثلا (فتوی. دعوی) کبی کلهلر مجرد حالرنده یا ایله یازیلوب الف کبی اوقنورسده هر حالده حسابیه یا ایله النور فقط انهای ترکییده (فتوایه. دعوان) کبی الفله یازیلورلر سده حسابیه الف النوب اصلی اولان یا آتماز.

و (مفتی الانام) عباره سنده یا ایله همزه وصل تلفظ اولندیقی حالده خطده موجود اولدقلری ایچون یا وهمزه حسابه داخل اولورلر .
(خواجه) گله سنده دخی واو ایله الف تلفظ اولنماز ایسه ده خطده موجود اولدقلرندن حسابه کیررلر .

(فاتحه) کبی اخرنده تاء تأیث اولان عربی کلمه لرك حال و قفلرنده اخرلری ها کبی بش حساب ایدیلور .

(فاتحه شریفه) ترکیبنده فاتحه نك اخرنده کی های رسمیه بش حساب اولندیقی کبی اوزرنده اولان همزه دخی بشقه جه بر اوله رق حساب اولنور .
(مفتی عالم) ترکیبنده دخی یا ایله همزه حسابه کیرر .

(نساء) کبی اخرلرنده الف ممدوده اولان کلمات عربیه نك همزه لرلی لسانمزده لفظاً و خطاً ترك اولنه رق (نسا) یازیلوب اوله جه او قوندیغندن یالکیز الف حساب اولنور فقط موصوف یا خود مضاف اولورسه همزه مذ کوره تحریر اولنه جغندن یعنی (نساء حسان و نساء زمان) دینلدیکندن بو حالده مذ کور همزه لر داخل حساب اولورلر .
(جزء) گله سی بعضاً واو ایله (جزؤ) یازیلورسه ده لسانمزده یالکیز همزه ایله (جزء) یازمق اصولدندر و یازلندیقی کبی حساب اولنور .
(ایکی یوز) لفظی ترکیب ایدرک بر یا ایله یازمق خطا در .
(افندییه . شمیدییه قدر) سوزلرینی (افندییه . شمیدییه) صورتنده یازمق دخی خطا در .

(قائم مقام) سوزینی بر میم ایله یازمق جائز دکلدر .
امیر معناسنه اولان (بك) وقتيله (بيك) کبی یا ایله یازلمش ایسه ده یاسز یازمق لازمدر .

اوقومق مصدرینک امر حاضری (اوقو) اولدیغندن اسکیدن
 بعضیلرینک (اوقی) صورتنده یازشلمی خطادر .
 قیلیمق و کیتتمک (مصدرلری یالی اولدقلرندن بونلرک اشتقاقلرند
 (قادی . کتدی . قلیور . کدیور) کچی یاسمز یازمق دخی خطادر .
 (ینه) بر یا ایله اولوب (ینه) صورتنده ایکی یا ایله تخر بردخی خطادر .
 (آینه) ایکی یالی اولدیغندن بر یا ایله یازمق خطادر .
 (صلوة و زکوة) لسان عثمانیده الفله (صلوات و زکات) صورتنده
 یازلدقلرندن بویله جه حساب اولنورلر .

(مصراع) عربیده الفله ایسه ده قدیمدن بری ایران و بعده عثمانلی ادبا
 و شعراسی الفسز استعمال ایتدکلرندن بونک هر ایکی صورتیده جائزدر .
 والحاصل کتابمک ایتدالرنده سوبلدیکمز وجهله تخریف املا
 و تغییر الفاظ جائز اولدیغندن قواعد صرفیه نک ایجاب ایتدیکی کچی
 یازمق و تخریر اولنان حروفی حسابا قاتمق لازمدر .

فصل باع -

ملحقات زائده

۲۷۹ - متأخرین ادبا لطائف نوعندن اوله رق [متلون .
 موصل . مقطع . حذف . مهمل . معجم . رفظا . خیفا . تصحیف]
 ناملریله دها طقوز بدیعه زیاده ایتمشلردر که تکثیر فوائد ضمننده
 انلریده خلاصه تخریر ایلدک :

۲۸۰ - متلون : بریتک قرائتندہ غایت آز برتغیرات اجرا سیلہ
بیتک مبنی اولدینی وزندن وزن اخره انتقالیدر . نته کیم :

انما الدنيا فداء داره

وبنوالدنيا فداء داره

بیتی فداده کی همزه نك ضمه طویله ایله قرائتی اوزرینه مبنی اوله رق

انما الدن = فاعلاتن

یا فداء = فاعلاتن

داره = فاعلان

صورتندہ بحر رملدن ایکن همزه نك قصر یله قرائت اولنورسه

انما الدن = فاعلاتن

یا فدا = فاعلان

داره = فاعلان

حالندہ بحر مدیره انتقال ایدر وفارسیدن :

ای بت مه طلعت اختر غلام

لعل شکر بار تو کوثر بنام

بیتندہ بت و طلعت سوز لرینک تالری کسره مقصوره ایله قرائت اولنورسه
بحر سر یعدن (مفتعلن مفتعلن فاعلان) وزننده و مذکور تالر ممدود و شکرک
کافی مشددا و قنورسه بحر رملدن (فاعلاتن فاعلاتن فاعلان) وزننده اولور .

۲۸۱ - موصل : بر مصراعک حاوی اولدینی حروفاتک کافه سی

حروف متصله دن اولسیله جمله سنک یک قلمده برکله کبی یازلمسیدر نته کیم :

متصل خطیله بیتی منتظم قیلمق هنر

مصراعنی شو :

متصاختیله بیتی منتظم قیلمق هنر

صورتندہ یازمق قابلدور .

بروقعه‌یه تاریخ اولوق اوزره برکله ویا بر ترکیب بولنوق بین الادبا دآب
وعادت اولمشدی . شوبله که :

(۷۹۱) سنه هجریه سنده فوت اولان حافظ شیرازینک وفاتنه
(خاک مصلی) ترکیبی و :

۲۸۲ - مقطع : موصلک خلافیدر که بیت ویا قطعه ده هیج
بر حرف متصل بولنمیوب حروف منفصله دن مرکب اولمسیدر عربیدن :

زورن ودوداً وادران

زوراً . وزاوزر وزار بیتله فارسیدن :

زار وزردم زدرد دوریء او

درد دل وار زار دارد وزرد

بیتده و ترکیدن :

ای دل آواره وار درد اوزره درد

مصراعنده اولدینی کبی .

۲۸۳ - مهمل : مصراع ویا بیتک حرفلری کاملاً نقطه سز
حرفلردن اولمسیدر عربیدن :

أَعَدَّ حُسَّادَكَ حَدَّ السَّلَاحِ

وَأَوْرَدَ الْأَمَلَ وَرَدَ السَّمَّاحِ

بیتله فارسیدن :

که کردکار کرم مرد وار در عالم

که کرد اساس مکارم مهمل و محکم

بیتده اولدینی کبی که بو صنعت و قتیله بیوک بر معرفت عد اولندیغندن
شاعر شهر فیضی هندی قرآن عظیم الشانه نقطه سز حروفاته بیوک
بر نفسیر یازمشدر و عصر یز دنده شام مفتیسی اولوب قدرت علمیه سبیله

مشهور افاق اولان محمود حمزه افندی مرحوم دخی بویله بر تفسیر
 تألیف ایشدر که بو تفسیر وفانندن صکره بیرونده طبع ایدلمشدر.
۲۸۴ - معجم : مهملك عكسی یعنی کافه حروفاتک نقطه‌لی
 اولسیدر. عربیدن :

نقی نیتة ثبت

بتین یزین جی

یاتی کبی که بونده حروف انفصال دخی اولمدیغندن کندوسنده صنعت
 توصیل دخی واردر یعنی متصل یازمق دخی قابلدر.

۲۸۵ - حذف : حروف هجادن برینی بر قصیده ده بالالتزام
 بولندیر مامقدر مثلا (را) حرفی کوزلجه تلفظ ایده میان بر ذاته
 تقدیم اولنه جق قصیده ده رالی کله بولندیر مامق کبی که :

درد جورکله سنک بو دیده

دوکیور خون دلی چشمه کبی

بتیله فارسیدن :

زلفین بر شکسته وقد صنوبری

زیر دو زلف جورش دو خط عنبری

بتنده الف حرفی بولندیر مامشدر.

۲۸۶ - رقطا : شعرك بر حرفی نقطه‌لی دیکری نقطه‌سز

اوله رق اولدن نهایته قدر بویله اولسیدر که قصیده ده اولنجه (رقطا)
 وبریتده اولورسه (ارقط) دینورکه، فارسیدن :

از اثر بوی خوش طبع تو

باد صبابسته بستان کشاد

بتی ارقطدر.

۲۸۷ - خیفا : شعرك بر کله‌سی معجم دیکری مهمل اولمقدرکه

قصیده ده اولنجه (خیف) ویتده اولورسه (اخیف) دینور. نته کیم
فارسیدن :

تخت معلا و بخت مهد
چشت مروح جیشت مؤکد

بتی اخیفدر.

۲۸۸ - تصحیف : شعرك کله لرندن بعض حرفله نقطه
علاوه سی و بعضی لرندن نقطه حذفی و متقرب المخرج و مماثل الشكل
حرفلرک تبدیلی ایله معنای اولک تغیر ایتسیدر. نته کیم :

نعمت رؤتی کوزلر نه بیلور
انی کوز اهلی بیلور کوزنه بیلور

یتتک هر ایکی مصرعنده کی صوک کوز لفظلرندن نقطه لر حذف اولسه
مذکور لفظلر کور اولوب بیت شو :

نعمت رویتی کورلر نه بیلور
انی کوز اهلی بیلور کورنه بیلور

صورتنه انقلاب ایله معنا تماماً تغیر ایتش اولور.

۲۸۹ - شعرای عربدن بری برحسنا جاریه ایله الکنمکده
بولنان برامیرک حضورینه چیقوب کوزل برمدحیه تقدیم ایدر. امیرایسه
اصلاً سمع اعتبار ایتیه رک شاعرک بلا جائزه دفع ایتدیکندن شاعر
قبودن چیقنجه قبونک اوزرینه شو

لَقَدْ ضَاعَ شِعْرِي عَلَىٰ بَابِكُمْ

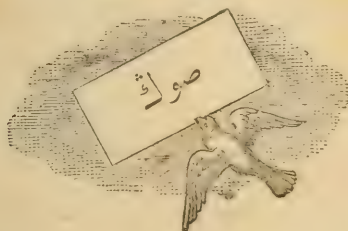
كَأَضَاعَ دُرِّيَّ عَلَىٰ خَالصِهِ

بیتنی یازوب کیدر امیرک مقارنلری بونی کورنجه امیره خبر ویررلر
 امیر حدت ایدرک شاعری جلب ایدر شاعر ایشی اکلا دیغندن
 باب امیره کلنجه بیتک (ضاع) کله لرنده کی عینلرک قویروقلرینی سیلوب
 باشلری همزه کی قاهره بیت شو:

لَقَدْ ضَاعَ شَعْرِي عَلَى بَابِكُمْ
 كَمَا ضَاعَ دَرٌّ عَلَى خَالِصَةٍ

صورتنده مدحه مبدل اولور و امیر کندوسنه معاتبه ایدنجه (افندم
 یا کاشکز وار بیتنی کوزلجه او قویکیز) دیر و فی الحقیقه تکرار او قوتنجه
 جهت مدح خوشه کیده رک شاعره اکرام اولور که بومثال تصحیف
 ایچون یک لطیف برشیدر.

۲۹۰ - تنبیه اخیر: بونلردن بشقه دها بر جوق بدایع
 وار ایسه ده انلر بونلردن لزومسزود کرسز شیلر اولدقلرندن تحریرینه
 لزوم کورمدیکمزی و بوتحریر ایتدکلریمزیده امثال اولنسون ایچون
 دکل کتب ادیه ده کورلدیکی صرهلرده نه اولدقلری اکلاشلسون ایچون
 یازدیغمزی بیان ایدر وقواعد بدیعه نک جمله سنه توسل لازم اولمیوب
 کلیشی کوزل ظهور ایتدکلری حالده مقبول اوله جغتی بیان ایله اشبو
 برنجی کتابه ختام ویردک. ومن الله التوفیق.

تذکرہٴ نیشا ابدال سیر کتب خانہ

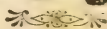
(اون اوچنچیسى)

مجامع الادب

[اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. علم قافیہ. اقسام شعر. اصول تخریر. اصول کتب و خطابت. اصول تنقید] کبی فنلری حاوی اون کتاب اصلی الله ترجمه لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عبدن عبار ندر.

بشنجی کتاب

علم عروض

محموری

ارکان حربیه قائم مقام لندن مناستولی

محمد رفعت

معارف نظارت جلد ستمک رضعتیلہ طبع اول نمبر

در سعادت

قصار مطبعہ سی باب عالی جادہ سندہ نومرو ۲۵

صاحب و ناشری: کتابچی قصار

۱۳۰۸

[اَرُوْا اَشْعَارَ فَانْهَآ تَدُلُّ عَلٰى مَحَاسِنِ الْاَخْلَاقِ]

« لجناب فاروق »

مَجَالِسُ الْاَدَبِ

ایلمنجی جبار

﴿ اصول شعر ﴾

[عروض . قافیه . اقسام شعر] علمبرینی حاوی اولوب

اوج کتاب اوزره مدوندر

مَقَالَةٌ

۱ - شعر : ص - ورا اشیا بی کمال زینت و مطابقتله اراءه و دلالات
ذهنیه ایله انتقال اولنه حق ماهیت اشیا بی برطرز لطیف و ظریف ایله
افاده ایدن کلام مخیلدن عبارت اولدیغندن و بوعورتله مولدات طبیعیه بی
تشهیر ایله حسسیاتی تحریک ایدمك اولان کلامك افاده واستماعنده
برذوق مخصوص اولمق لازم کلدیکندن من القدیم بوکبی تخیلات موزون
و مقفا سوزلرله ادا اولمش و بوکا بناء [قوة متخیله و متفکره ایله موزون
و مقفا اوله رق ترتیب و ایراد ایدیلان کلامه] شعر نامی ویرلمشدر.

کرچه برادیک بیان ایدمك چیکی مخیلات حکمیله سنده میدانه قویه چیکی
مضامینه مزین برسبک و هیئت اعطا ایدمك کلام منشور ایله ده حسیاتی
تحریک ایتسی ممکن اوله جفته کوره شعرك بای حال موزون و مقفا
اولسی لازم کلزسه ده موزون و مقفا کلام ایرادی بر بدیعه فطریه
اولدیغنه و نیجه بیک سنه لردنبری اقوام مختلفه ادبا و حکما سنک اکثریسی
مخیلات معقوله و نصایح مقبوله لرینی وزن و قافیله لی سوزلرله ادا
ایلدکلرینه بناء شعر نامی تعریف سابقه موافق اولان کلام منظومه
انحصار ایتمشدر.

۲ - کلام منظوم : ایکی مقدار صحیحك اجزای متقابله لری
وزنده یعنی حرکات و سکنا نده متفق و اول ایکی مقدارك آخر لری حرفده
متجانس اولان کلامدن عبارتدر. فضولینک :

دوست بی پروا فلک بی رحم و دوران بی سکون

درد چوق ہم درد یوق دشمن قوی طالع زبون

سوزی کہی کہ مقدار اولدہ « دوست پی پر » جزئیہ مقدار نانیدہ —
 « درد چوق » و کذا مقدار اولدہ « و افلک بی » جزئیہ مقدار نانیدہ
 بوکا مقابل اولان « درد یوق دش » جزئی وینسہ مقدار اولدہ « رحم
 و دوران » جزئیہ مقدار نانیدہ بوکا مقابل اولان « من قوی طا » جزئی
 و کذا مقدار اولدہ « بی سکون » جزئیہ مقدار نانیدہ بوکا مقابل اولان
 « لع زبون » جزئی یکدیگریلہ بروزندہ بولنور و بو وزنر علم صرف
 عربیدہ الشدیدنمز « فعلی » جزئی « فعلاتن » صورتیلہ « فاعلات » دن
 عبارت اولان مزیدائنه بکزدیکی دخی جزئی بردقنله آکلاشیلور . یعنی :

دوست بی پر = فاعلاتن

وافلک بی = فاعلاتن

رحم و دوران = فاعلاتن

بی سکون = فاعلات

درد چوق ہم = فاعلاتن

درد یوق دش = فاعلاتن

من قوی طا = فاعلاتن

لع زبون = فاعلات

صورتندہ اوج فاعلاتن ایله بر فاعلاتن مرکب بروزندہ اولدینی

کوریلور که بو حال شو :

فاعلاتن   فاعلاتن   فاعلاتن   فاعلاتن

دوست بی پر | او فلک بی رحم و دوران بی سگون
درد چوق هم | درد یوق دشمن قوی طالع زبون

صورتندہ یازیلنجہ کلامک نصل مورون اولدینی دها واضح بر صورتہ کورلدیکندن وکلام مذکورده کی ایکی مقدار صحیحک آخر لرنده بولنان « سکون و زبون ، کلمہ لرینک نہایتلری دخی متجانس اولد قیلرندن اول کلامہ شعر اطلاق صحیح اولور .

۳ - شعر دینیلان کلام بروجه بالا ایکی مقدار صحیحک وزن و قافیہ ده توافقندن عبارت اولان بر مقدار دن عبارت اولیوب وزندہ اتحاد و آخر حرفده اتفاق شرطیلہ بر چوق مقدار لرك ترکبندن حاصل اولان کلامہ دخی شامل اولغله و جملہ سنک اصول و قاعدہ لری بروجه بالا ایکی مقدار صحیحک بروجه تعریف اتفاقندہ اولان شرائطه مشابه بولنغله کیفیتی مختصر و مفید صورتده افہام ایچون اول ایکی مقدار صحیحک صورت اتقاق اوزرینہ مؤسس اولان احوالہ تطبیق معاملہ ایله لازم کلان اصوللری تعریف ایده جکوز .

شویله که: اجزاسی وزندہ موافق و آخر حرفلری متجانس ایکی مقدار صحیحدن مرکب اولان کلام منظومہ « بیت » و اول ایکی مقدار صحیحک ہر برینہ « مصرع » دینوب ترتیب اعتباریلہ مصرع لرمده « مصرع اول » و « مصرع ثانی » تسمیہ اولنسدینی کبی مصرع اولک ایلك جزؤنہ « صدر » و صوک جزؤنہ « عروض » و مصرع ثانیك ایلك جزؤنہ « ابتدا » و صوک جزؤنہ « عجز » یا خود « ضرب » یا خود « قافیہ »

و صدر ایله عروض ارا سنده وابتدا ایله عجز یا خود ضرب بیننده
 اولان اجزایده « حشو » تعبیر اولنور که شکل آتیدن بو تعبیرات
 قولایلقه منقهم اولور مثلا : بریتک اجزاسنی شویله جه — بررخط
 ایله اشارت ایلسه ک شو

— — —
 — — —

صورتله شکل حاصل اولور و بونلره اسمیء معروضه یازیلورسه شو

بیت	}	صدر	حشو	عروض	مصرع اول
		ابتدا	حشو	عجز	مصرع ثانی

شکل ظهور ایدر و بو کیفیت فضولینک کلام سابقه ده تطبیق اولندقده

دوست بی پروا فلک بی رحم دوران بی سکون

درد چوق همدرد یوق دشمن قوی طالع زبون

مقدارینک بیت اولدینی و بونک ایلك مقداری اولان

دوست بی پروا فلک بی رحم دوران بی سکون

پارچه سی مصرع اول وایکنجی مقداری اولان

درد چوق همدرد یوق دشمن قوی طالع زبون

پارچه سی مصرع ثانی و مصرع اولده واقع

دوست بی پروا « صدر »

بی سکون « عروض »

و بونلرک ارسنده کی سوزلرک حشو و مصرع ثانیده کی :

« درد چوق » « ابتدا »

« زبون » « عجز یا خود ضرب »

- و بونلرک اراسنده کی سوزلرک دخی حشو اولدقلری منضم اولور .
- ۸ - ذکر اولنان اوچ ماده دن منضم اولورکه شعر ایرادیچون .
- اولاً - استعداد فطری .
- ثانیاً - علوم ادبیه یه وقوف
- ثالثاً - اصول وزنه اطلاع
- رابعاً - قافیه اصوللرینی عالم
- خامساً - اقسام شعره واقف

اولق لازم کلورکه بونلردن استعداد فطری بر موهبه آلهیه ایدوکندن و علوم ادبیه یه وقوف ایسه کبی اولوب آنک الک مهم قسمی اشبو مجامع الادبک برنجی جلدنده مندرج اولدیغندن بوراده دیگر اوچ قسمی تدقیق یعنی اصول وزنی بیایدیرن « فن عروض » ایله قافیه احوالی بیان ایدن « علم قافیه » و « اقسام شعر » ی تحقیق ایده جکمزدن بو جلدده اوچ کتاب اوزرینه ترتیب و تحریر اولندی .

مجامع الادب

[ایکنجی جلدی اولان اصول شعر دن]

برنجی کتاب

﴿ علم عروض ﴾

❁ علم عروض ❁

۵ - کلامی اوزان مخصوصه به توفیق ایتک و بو وجهله کلام منظوم ایراد ایلکم اصولارینی تعلمه دلالت ایدن و اوزانک صحیحینی فاسدندن تمیزه آلت اولوب برکلامک منظوم اولوب اولدیغنی تمامیه بیلدیرن علمه «عروض» تسمیه اولتور.

شوتعریفه کوره علم عروضده اساساً درت فائده تصور اولتورکه انلردن:

برنجیسی - معاونت طبیعیه ایله وزندن عاجز اولان کیمسه لریک بو علم واسطه سیله اوزان صحیحینی فاسده دن فرق ایده بیلمسیدر.
ایکنجیسی - طبیعتک صورت ظاهرده فاسد ظن ایتدیکی اوزانک بو علم واسطه سیله صحیح اولدیغنی ادراک ایتسیدر.

اوجنجیسی - طبیعتک صحیح ظن ایتدیکی اوزانک بو علم قوتیه فاسد اولدیغنی اکلامقدر.

دردنجیسی - اوزانک اختلاف و یکدیگرینه تداخلنده شبهه دن بری اولوب تحصیل امنیت ایتک وجهله سنک سایه سنده کلام منظومی طوغری اوقومقدر.

۶ - علم عروض اساساً لسان عربه مخصوص اولمق اوزره «عبدالرحمن خلیل بن عمر القرا هندی الازدی البصری» حضرتلری طرفندن وضع و تاسیس ایدلمش اولدیغندن و علوم آیه عربیه ده مقایسه کلمات ایچون «فعل» ماده سی واحد قیاسی اعتبار ایدلدیکندن

اوزان شعر ایچون دخی کلماتک حرکات و سکنتانی اقتضاسنه کوره ماده مذ کورده نك مزیداتی آنهرق وزنلر ترتیب اولمشدر. مثلاً: «طویل» ایچون «فعال» و «وزنی» و «النجم قد» ترکیبی ایچون «مستفعان» و «وزنی» اساس و عیار اتخاذایدیلوب کافه احتمالاته کوره تدقیقات عمیقہ ایله مقایسه اولندقدہ «فعالن» «مفاعیلن» «فاعلاتن» «مستفعان» «مفاعیلن» «مفاعلتن» «مفعولات» «فاعلاتن» «مستفعان» صورتندہ اولان اون جزؤ اصلی ظاهر اولمشدرکه ترکیبه ده تطبیق اولندقدہ «آجانم» ایچون «مفاعیلن» و «کذا» «نازینم» ایچون «فاعلاتن» و «ای دلبرم» ترکیبی ایچونده «مستفعان» و «وزنلری» و «امثالی» موافق کلدیکندن و فارسیده ده بویله جه اولدیغندن ایرانیلرله ترکیبده بو اوزانی اخذ و قبول ایله شعرده علم عروض عربییه توسل ایتمشدرکه اوزان مذ کوره یه «افاعیل و تفاعیل» تعبیر اولنور.

۷ - کلماتک حرکات و سکنتانی افاعیل و تفاعیل ایله وزنده سهولت اولمق ایچون علم عروضک واضعی «سبب» «وتر» «فاصله» ناملریله اوج رکن اصلی تاسیس ایتمشدرکه اول باول بونلری بلله مک اقتضا ایتدیکندن بروجه آتی بیان اولنورلر.

سبب - دینیلان رکن عروض «سبب خفیف» و «سبب ثقیل» ناملریله ایکی نوعدر:

سبب خفیف: ایکی حرفدن مرکب برهجادن یعنی برحرف متحرکه ایکتیجی برحرف ساکندن عبارتدر «بن و سن» کبی که افاعیل و تفاعیلند:

فعولان — ده — ان
 فاعلان — ده — فا
 مفاعیلان — ده — عی و ان
 فاعلاتن — ده — فا و تن
 مستفعلان — ده — مس و اتف
 متفاعلان — ده — فا
 مفاعلاتن — ده — تن
 مفعولات — ده — مف و عو
 فاعلاتن — ده — لا و تن
 مستفعلان — ده — مس و ان

جزوئلی بر سبب خفیفدر.

سبب ثقیل: ایکی حرف متحرکدن عبارتدر «حرکت و برکت»
 کله لرنده واقع «حر و بر» کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

متفاعلان — ده من

مفاعلاتن — عل

جزوئلی بر سبب ثقیل اولوب دیگر سه کز افاعیلده بر سبب
 یوقدر. و تد — دنیلان رکن عروض دخی «تد مجموع» ایله «وتد
 مفروق» نام لرنده ایکی نوعدر.

«تد مجموع» ابتدا ایکی حرف متحرکله اوچنجی بر حرف ساکندن
 عبارتدر. «بنم. سنک» کبی که افاعیل و تفاعیلدن:

فعولان — ده — فعو

فاعلان — ده — علن

مفاعیلن - ده - مفا

فاعلاتن - ده - علا

مستفعلن - ده - علن

متفاعان - ده - علن

مفاعلتن - ده - مفا

جزو لری و تد مجموع اولوب دیگر اوچ وزنده بووتد مجموع بو قدر .
 وتد مفروق : طرفینی متحرک وسطی ساکن اولان اوچ حرفدن
 عبارتدر . « قال و قیل و کان » کبی که افاعیل و تفاعیلدن :

مفعولات - ده - لات

فاعلاتن - ده - فاع

مستفعلن - ده - تفع

جزو لری وتد مفروق اولوب دیگر یدی وزنده بووتد مفروق
 بو قدر .

فاصله - دنیلان رکن عروض « فاصله صغری » : « فاصله کبری »
 ناملریله ایکی نوعدر .

فاصله صغری : اوچ متحرکه دردنجی برسا کندن مرکب دوت
 حرفدن عبارتدر . « پدرم . سورم » کبی که افاعیل و تفاعیلدن :

مفاعلتن - ده - علتن

متفاعان - ده - متفا

جزو لری فاصله صغری اولوب دیگر لرنده بو قدر .

فاصله کبری - دوت حرف متحرکه بشنجی برحرف ساکنندن
 عبارتدر « پدرمن هنرمز . شرفمز » کبی که بو فاصله کبری مذکور افاعیل

عشره ده طوغریدن طوغری به موجود اولیوب یالکز «مستفعلن»
مزحفی اولان «فعالتن» وزنی فاصله کبراندنر .

اشبو ارکانک افاعیل عشره ده بولندقلری حال ایله قید اولانهرق
ضبط اولنان احوالی شو :

فعولن - ده	}	فعو = وتد مجموع
		ان = سبب خفیف
فاعلن - ده	}	فا = سبب خفیف
		عان = وتد مجموع
مفاعیلن - ده	}	مفا = وتد مجموع
		عی = سبب خفیف
		ان = سبب خفیف
فاعلاتن - ده	}	فا = سبب خفیف
		علا = وتد مجموع
		تن = سبب خفیف
مستفعلن - ده	}	مس = سبب خفیف
		تف = سبب خفیف
		عان = وتد مجموع
متفاعلن - ده	}	مت = سبب ثقیل
		فا = سبب خفیف
		علن = وتد مجموع
یاخود -	}	متفا = فاصله صغری
		عان = وتد مجموع

مفا = وتد مجموع	} مفاعلتن - ده
عل = سبب ثقیل	
تن = سبب خفیف	
مفا = وتد مجموع	} یاخود -
علتن = فاصله صغری	
مف = سبب خفیف	} مفعولات - ده
عو = سبب خفیف	
لات = وتد مفروق	
فاع = وتد مفروق	} فاعلاتن - ده
لا = سبب خفیف	
تن = سبب خفیف	
مس = سبب خفیف	} مستفعلن - ده
تفع = وتد مفروق	
لن = سبب خفیف	

اشکالی ظهور ایدوب هر وزنك هانكي ركنلرله تركب ايتديكي معلوم اولور.

۸ - اوزان مذكوره ده ارکان عروضك يكدیكر لرینه تقدیم و تأخیر لری نظر اعتباره آلتدیغی حائده ارالرنده بر طاقم مواخات و مقارنت ظهور ایدوب برینك وزن دیکرینك وزننه منقلب اولور.

مثلاً: فعولان جزوئنده مؤخر اولان «لن» سبب خفیفی «فعو» وتدی اوزرینه تقدیم اولنسه «لن فعو» اولورکه فاعلان وزن ظهور ایدوب و کذا فاعلان جزوئنده «علان» وتد مجموعی «فاء» سبب خفیفنه

تقدیم اونسه «علن فا» ظهور ایدرکه بوده فعولن وزنی دیمک اولور.
 وكذا مفاعله ده بو تقدیم وتأخیر اجرا ایدلسه «علن مفا»
 وفاعلاتن دن «تن فاعلا» ظهور ایدرکه بونلرک ایکیسیده مستفعلن وزنی
 اوزره کلور. وبوخصوص دیگرلرنده دخی واقع اولورکه اشبو قلب
 اصولریله اوزان مذکورنک یکدیگرینه اولان مناسبتلری وانلرک
 ترکیبیلره اوزانک صورت انتظاملری تین ایدر.

انجق اجزاء مذکوریه زیاده ونقصان واسطه سیله تغییرات عارض
 اولدقجه اجزای اصلیه دن چیقوب بعض فروعات تشکیل ایدرلرکه
 بورادده تغییرات مذکورنک اصطلاحاتیه صورتلری مطالعه ایده چکیز
 شویله که : تغییرات مذکورنک وجه تسمیه سنده اوج قول اولوب
 آنلردن :

برنجیسی - تغییرات مذکورده دن عروضله ضربه طاری اولنلره
 «علل» وحشوه عارض اولنلره «زحاف» تسمیه اولنمسیدر.
 ایکنجیسی - کرک عروض کرک ضرب کرک حشوه عارض
 اولان تغییراته «علل» تسمیه سیدر.

اوچنجیسی - اوتادو فواصله عارض اولان تغییراته «علل» واسبابه
 عارض اولنلره «زحاف» دینلمسیدرکه اشبو اوچنجی قول ارکان
 عروض اوزرینه مبنی اولدیغندن اکثریتله بو قول معتبردر.

ایمدی اجزای اصلیه دن برینک تکررندن ویا خود برینک دیگریه
 ترکیبندن حاصل اولان وزنلر اصلی اولوب بروزن اصلیه دده علل
 وزحافات سببیه برطاقم اوزان متفرعه ظهور ایده چکنندن علم عروض
 مؤسسینی بروزن اصلی ایله اندن تولد ایدن اوزان قدیمه جمله سنه

« بحر » تسمیه ایتمش و علم عروض عربی بی « طویل . مدیر . بسیط . وافر . کامل . هزج . رجز . رمل . سربیع . منسرخ خفیف . مضارع . مقتضب . مجتث . متقارب . » نامیله اون بش بحرہ تقسیم و بو بحر لردن برطاقی یکدیگرینه متقارب اولدقلرندن جهت مناسبت وقرینتلیخی کوزدهدهرك بش دائرهده جمع ایلمش لردرکه اول دائره لرك اسملری و بحورک اوزان اصلیه سیله برلکده جمله سی اتیده کی جدولده اجمال ایلمشدر . شویله که :

بحر طویل - اصولی بریتده درت کره « فاعلان مفاعیلن »	} دائره مختلفه
بحر مدید - « فاعلاتن فاعلان »	
بحر بسیط - « مستفعان فاعلان »	
بحر وافر - « الی کره » مفاعلتن	} دائره مؤتلفه
بحر کامل - « متفاعان »	
بحر هزج - « مفاعیلن »	} دائره مجتبله
بحر رجز - « مستفعان »	
بحر رمل - « فاعلاتن »	
بحر سربیع - « ایکی کره » مستفعان مستفعان مفعولات	} دائره مشتبه
بحر منسرخ - « مستفعان مفعولات مستفعان »	
بحر خفیف - « فاعلاتن مستفعان فاعلاتن »	
بحر مضارع - « مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن »	
بحر مقتضب - « مفعولات مستفعان مستفعان »	
بحر مجتث - « مستفعان فاعلاتن فاعلاتن »	
دائره منقحه - بحر متقارب - اصولی بریتده سکز کره « فعلان » در .	

اشبو دوائر ايله اون بش بحر عروض مؤسسنگ اثر وضعی اولوب
 بعض متأخرین دها بر چوق بحر لر اختراع ایلمشلر ایسه ده اکثر سیسی
 تأسس ایده میوب یالکیز « متدارک » و « جدید یاخود غریب »
 و « قریب یاخود مستعجل » و « مشاکل یاخود متأخر » نامنده اولان
 درت بحر قبول ایدلمش و بونلردن بحر متدارک دائرة متفقیه ادخال
 اولندیغی کبی دیگر اوچیده بر دائرة اعتبار اولنوب « دائرة سریعه » دیه
 تسمیه ایدلمشدر . بو حالده :

دائرة متفقیه } بحر متقارب - اصولی بر بیتده سکز کره « فعولان »
 بحر متدارک - « « « « « فاعلان »

بحر جدید - اصولی بر بیتده ایکی کره « فاعلاتن فاعلاتن مستفغان
 دائرة سریعه } بحر قریب - « « « « « مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن »
 بحر مشاکل - « « « « « فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن »

دوائر و بحاری ظهور ایدرک عروض عربی الی دائرة ايله اون
 طقوز بحره ابلاغ اولنمش و ارتق تزید و تنقیص ایدلما مشدر .

۹ - عربی عروضنگ دوائر بحورندن دائرة مختلفه و مؤتلفه یعنی
 طویل و مدید و بسیط و وافر و کامل بحر لری فارسی ايله ترکیجه تماماً تطبیق
 اولنه میوب اولنسه بيله لذت و حلالات اولدیغندن متأخرین شعرای
 فرس ايله مؤسسین ادبیات عثمانیه مذکور بش بحر کندی
 عروضلرینه المیهرق متباقی اون درت بحر اوزرینه ایراد اشعار ایلمشلر
 و بو ایکی لسانک ایجابنه کوره اجزای اصیله و متفرعه بی تدقیق ایدرک
 لزومی کبی دوائر تقسیم ایشلر درکه انلردنده شو :

اولدینی بحرك افاغلیندن هر بر جزؤك مقابلنده قیلمق ایچون ابتدا او بیتك کلمه لرینی اسباب و اوتاد و فواصله تقسیم ایدوب صکره اسباب و اوتاد و فواصل بیتی افاغلیك اسباب و اوتاد و فواصلنه مقابل قیلهرق بر بردن تفریق ایتمکدر.

فقط بونده شرائط آتییه دقت اولمایدرو. یعنی:

تقطیعده کلمات شعرك صورت کتابتنه اعتبار اولمیوب هیئت تلفظنه رعایت اولمایدرو. مثلاً: بر حرف صورت کتابتنه موجود اولمیوب حین تلفظده ظهوره کلورسه او حرف موجود اعتبار اولنور و بونك خلافی اولهرق بر حرف صورت کتابتنه موجود اولوبده تلفظده ظاهر اولنرسه او حرف نظر اعتباره آلمنر. نته کیم: آسمان و آستان و آتش و آیین و امثالی کلمه لرك کتابتنه برالف و ارایسه ده تلفظده ایکی الف ظاهر اولدیغیچون بری متحرك دیکری ساکن اولهرق ایکی حرف اعتبار اولنور. و کذا کسره نك مد و اشباعندن حاصل اولان یا ایله ضمه نك مد و اشباعندن متحصل و او دخی بونلر کبی اولوب حروف مشدده نك دخی بری متحرك دیکری ساکن صایلیبر. کتابتنه موجود اولوب تلفظده ظاهر اولمیان های رسمیه ایله « که چه ده واقع هالر ایله «کی» ده اولان یا و امثالی حرفلر حشوده ساقط اولوب ضرب یعنی عجزده اولورسه حرف ساکن کبی اعتبار اولنور. و الحاصل تقطیعده یالکز حروف ملفوظه محسوب اولوب غیر ملفوظه و اواخر مصرعه معتبر و واسطه حسابدن ساقط و حروف املا ایله ابتدای الفاظده واقع همزله و بعض کره هالر دخی تقطیعدن ساقط اولور.

اشته شو شرائطی کوزه درك مثال اولمق اوزره بروجه آتی بری
فارسی و دیگری ترکی اوله رق ایکی بیتک تقطیعی اجرا اولندی .
شویله که فارسیدن:

نکارما بصحرا شو که عالم
زروی خوب توکشتت خرم

بیتی بحر هزج تفرعاتندن «مفاعیلن مفاعیلن فعولن» وزنده اولغله تقطیعی
«نکارما» مفاعیلن «بصحرا شو» مفاعیلن که «عالم» فعولن «زروی خو»
مفاعیلن «ب توکشتت» مفاعیلن «ت خرم» فعولن «اولور که بوناردن» (که) کاف
مکسوره کبی اوقنوب ها اسقاط ایدلمش و (روی) ده کی یای مکسوره پی
کبی و (خرم) ک راسی ایکی حرف فرض و اعتبار ایدلمشدر . ترکیدن
فطنت خانمک :

مهه نقصان و خورشیده زوال ایرمکده روز وشب
کورر روشند لان هر دم ضرر چرخ ستمکردن

بیتی بحر هزجک وزن اصلیمی اولان درت کره مفاعیلن وزنده
اولغله تقطیع اولندقدده (مهه نقصا) مفاعیلن (ن و خورشیده)
مفاعیلن (زوال ایرمک) مفاعیلن (ده روز وشب) مفاعیلن
(کورر روشن) مفاعیلن (اولان هر دم) مفاعیلن (ضرر چرخ)
مفاعیلن - (ستمکردن) مفاعیلن . اولور که بوراده (زوال ایرمک)
ایله (دلان هر دم) ی وزنه توفیق ایچون ایرمکده کی همزه ایله هر دمک
هاسی قلب اولنهرق (زوال ایرمک) و (دلان هر دم) کبی قرائت ایدلمشدر ،
شوراسیده معلوم اولسونکه اشبو اسقاط و قلب مقصودی تمدید ویا

ممدودی قصر کبی احوال مقبول اولیوب ممکن اولدینی قدر بونلره حاجت بر اقیه رق دهاسلیس افاده ایله بیانه واحوال مذکورهدن اجتنابه سعی وغیرت ایتک شاعر لک وجائب مخصوصه لر ننددر .

اشته عروضه متعلق اولان مفردات معلومات بونلردن عبارت اولوب بوندن اشاعی طوغریده مستعمل و متداول اولان اون درت بحر عائد اولدقلری دائره لر اعتباریله ترتیب و تخریر اولنمشدر .

« برنجی دائره »

دائرة مؤتلفه

۱۱ - بالاده کوسه ترلدیکی وجهله دائرة مؤتلفه من « هزج . رجز . رمل » دنیلان بحر لردن عبارت اولمغله بونلر اجزای اصلیه سیله زخاف و عللدن متسولد اجزای فرعیه لری و امثله لازمه لری علی وجه الترتیب زیرده بیان اولندی . شویله که :

۱۲ - بحر هزج : اجزای اصلیه سی بر مصرعه درت (مفاعیلن) اولوب عارض اولان زخاف و علل ایله تنوع ایده رک (مفاعلن . مفاعیل . مفعولن . فعولن . مفعول . فاعلن . فعول . فعل . فاع . فع .) صورتنده اون عدد فرع حاصل ایدرکه بونلرک ترکیب اتندنده ترکیجه ده اون التی وزن فرعی حاصل اولمغله جمله سی بروجه زیر مفصلاً تخریر اولندی .

کرك بوبجوده و كرك بوندن صکره محرر اولان بحر لرده یازیلان اوزانی کوزلجه اکلاتمق ایچون بیت طرزنده تکمیل تفصیلاتیه درج ایدلمش و مصرع اوله الف و ثانیه نا اشارتی آتلمش اولدینی کبی مصرع

اولده کچوب مصرع نائیده عینی اولان دخی تکثیر سواددن
اجتناباً عیناً یازلیه رق شو « = » علامتیه رمز وایما ایلمشدر .

« بحر هزجک وزن اصلیمی »

۱ - مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تا - « « « «

« بحر هزجک اوزان متفرعه سی »

۱ - مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل

تا - « « «

۱ - مفاعیلن مفاعیلن فعولن

تا - « « «

۱ - مفاعیلن مفاعیلن

تا - « «

۱ - مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل

تا - « « « «

۱ - مفاعیل مفاعیل مفاعیل فعولن

تا - « « « «

۱ - مفاعیل مفاعیل مفاعیل

تا - « « «

۱ - مفاعیل مفاعیل فعولن

تا - « « «

۱ - مفاعل فعولن

تا - « «

۱ -	مفعول	مفاعیلان	مفعول	مفاعیلان	۹
تا -	»	»	»	»	
۱ -	مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیلان	۱۰
تا -	»	»	»	»	
۱ -	مفعول	مفاعیل	مفاعیل	فعلان	۱۱
تا -	»	»	»	»	
۱ -	مفعول	مفاعیل	مفاعیل	مفاعیل	۱۲
تا -	»	»	»	»	
۱ -	مفعول	مفاعیل	مفاعیلان		۱۳
تا -	»	»	»		
۱ -	مفعول	مفاعیلان	فعل		۱۴
تا -	»	»	»		
۱ -	مفعول	مفاعیلان			۱۵
تا -	»	»			
۱ -	فعل	مفاعیل			۱۶
تا -	»	»			

اولوب بووزنلر ایچونده در خاطر اولنه بیلان مثاللر بروجه آتی
تحریر اولندی.

وزن اصلی به مثال

کَرک دوکسون کَرک سوکسون کَرک درکاهدن سورسون
وصال یاری برکَره طبکار اولمامز واردر

اوزان متفرعه مثاللری

اشبو اوزان متفرعه ایچون اولان مثاللر اوزانك اوزرلرینه
تحریر ایدلمش اولان رقلرک تکرار یله اشارت ایدلمشدر.

۱ که سنسک ای پری پیکر ملک ناز
سپهره ماه زمینه شه بکا یار

۲ نه دم سیران ایچون وارسهک جباله
یورر یدشکده یوز بیك برک لاله

۳ وصالکدن سنک دورم
فغان ایتسه مده معذورم

زمانلر در که مهجورم
سکا غایتله مجبورم

۴ زهی حسن وزهی عشق وزهی نور وزهی نار
زهی روی وزهی چشم وزهی ورد وزهی بار

۵ زهی عقل وزهی فکر وزهی اوصاف دلجو
زهی عزم وزهی حزم وزهی دانای خوشکو

۶ زهی ارض وزهی آب وزهی باد
زهی لطف وزهی جود وزهی داد

۷ زهی خلق وزهی اطوار دلجو
زهی علم وزهی اعمال نیکو

۸ نه بو حسن و ملاحات
نه بو حق و بلاهات

۹ ای یار پری صورت دیدار که مشتاقم
وی حور ملک - یرت کفتار که مشتاقم

۱۰

۱۱ ای باد صبا سن بکا دلبر خیرین ویر
بوی سرو سامان لره سرور خیرین ویر

۱۲ رؤیاده ایدوب اول لب شیرینی تماشا
چشمم بو کیچه کوردی شکر خواب صفایی

۱۳

۱۴ دهقان حدیقه حکایت
صراف جواهر روایت

۱۵ بالجمله مقالاتم
محصول معانیدر

هر درلو منا جانم
اللهم رسا نیدر

۱۶ بلبل کبی خامه م
نواساز پر افغان
اولسون بو نوا شعار
مقامات کاستان

۱۳ - بحر رجز: اجزای اصلیه سی بر مصرعه دده درت کره
مستفعلن اولوب عارضی اولان زحاف وعلل سبیلده «مفاعلن»
مفتعلن . مفعولن . مستفعلان . مفاعلان . مستفعلاتن . مفاعلاتن .

صورتندہ یدی جزو فرعی حاصل اولوب بونلرک ترکیبندندہ اون
اوج وزن فرعی ظهور ایدرکہ جملہسی بروجه آتی تحریر اولمشدر.

بحر جزک وزن اصلیهسی

۱ - مستفعلان مستفعلان مستفعلان مستفعلان
ثا -   »   »   »   »

اوزان فرعیہسی

۱ -	مستفعلان	مستفعلان	مستفعلان	مستفعلان	۱
ثا -	»	»	»	»	
۱ -	مستفعلان	مستفعلان	مستفعلان	مستفعلان	۲
ثا -	»	»	»	»	
۱ -	مستفعلان	مستفعلان	مستفعلان	مفعولان	۳
ثا -	»	»	»	»	
۱ -	مفتعلان	مفتعلان	مفاعان	مفتعلان	۴
ثا -	»	»	»	»	
۱ -	مفتعلان	مفاعان	مفتعلان	مفاعان	۵
ثا -	»	»	»	»	
۱ -	مفتعلان	مفتعلان	مفعولان	مفتعلان	۶
ثا -	»	»	»	»	
۱ -	مفاعان	مفاعان	مفاعان	مفاعان	۷
ثا -	»	»	»	»	

۸ - ۱ - مفعلمان مفاعان مفاعان

تا - » - » - »

۹ - ۱ - مفعلمان مفعلمان

تا - » - مفعولان

۱۰ - ۱ - مفاعلمان مفعلمان مفاعان

تا - » - » - »

۱۱ - ۱ - مستفعلمان مستفعلمان مستفعلمان

تا - » - » - مفعولان

۱۲ - ۱ - مستفعل مستفعل مستفعلان

تا - » - مستفعلاتن

۱۳ - ۱ - مستفعلاتن مستفعلاتن مستفعلاتن

تا - » - »

وزن اصلی به مثال

ایردی ینه ارد بهشت اولدی هوا عنبر سرشت
عالم بهشت اندر بهشت هر گوشه بر باغ ارم

اوزان متفرعه مثاللری

۱ الحمد لله وصلکه ایردم ینه

فوت اولمدن دیدارکی کوردم ینه

۲ کوردکده سن شوخ شنی

۳ صاندم لطافت کاشنی

۴ کیمسه لرك یتز الی او دایرك دامننه
 سویله کوکل طوغریسینی بو حالته حکمتی نه
 ۵ دلبرمک وصالنه جان و کوکل فدایی در
 جان و کوکل فدایی در دلبرمک وصالنه
 ۶ مژده کوکل اولدی سکا ارزانی
 دلبرینک لیلری هم دندانی

۷
 ۸ ایلهرک موافقت مرامه
 اولدی عدو او دلبرک مقارنی

۹ دون کیجه بن کوردم آنی
 اولدی کوکل افتاده

۱۰ ای کل بدن رویکده کی اول غنیچه دن
 ۱۱ بر کره جک قوقلات بزه لطف ایدوب

۱۲ قوقلات بکا اوکل بدن
 بر کره جک اول غنیچه لردن

۱۳ الحمد لله بز مسلمانز
 دین مینه سر بستکانز

الله بر در یوقدر نظیری

هر شینک اولدربدا و اخیری [*]

[*] محرفقیرک بو وزن ایله نظم ایدمش بر علم حالی واردرکه بوندن چند سته
 مقدم سلائیکده طبع اولمشدر .

۱۴ - بحر رمل : اجزای اصلیه سی بر مصرعه درت کره
 «فاعلاتن» اولوب عارض اولان زحاف وعلل سهیبیه «فاعلات .
 فملاتن . فملات . فاعلان . فاعان . فعان . فعان . فعلان . فعلان .
 فعل . فع . فاع . مفعوان . فاعلیان . فعلیان . صورتنده اون بش
 جزؤ فرعی حاصل اولوب ترکیباتندنده یکرمی ایکی وزن فرعی حاصل
 اولورکه جمله سی زیرده تحریر اولمشدر .

بحر رملک وزن اصلیه سی

۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 ۲ -   »   »   »   »

«اوزان فرعیه سی»

۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	۱
۲ - » » »	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	۲
۲ - » » »	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلان	۳
۲ - » » » »	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعان	۴
۲ - » » » »	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فاعلان	۵
۲ - » » »	

۱ - فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن	۶
ثا - » » » فعلن	
۱ - فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن	۷
ثا - » » » »	
۱ - فعلاتن فعلاتن فعلن	۸
ثا - » » »	
۱ - فعلاتن فعلاتن فعلن	۹
ثا - » » فعلن	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن	۱۰
ثا - » » »	
۱ - فاعلاتن فاعلاتن فعلات	۱۱
ثا - » » فعلات	
۱ - فعلاتن فعلاتن	۱۲
ثا - » »	
۱ - فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع	۱۳
ثا - » » » »	
۱ - مقتعلن فاعلات مفعولن	۱۴
ثا - » » »	
۱ - مقتعلن فاعلات	۱۵
ثا - » »	
۱ - مقتعلن مفاعیل	۱۶
ثا - » »	

۱ - مستفعلان فاعلان	۱۷
ثا - » فاعلان	
۱ - فاعلان فاعلات مفعلمان	۱۸
ثا - » » »	
۱ - مفعول فاعلات مفعولن	۱۹
ثا - مفعولن »	
۱ - مفعولان مفعولان مفعولان فع لان	۲۰
ثا - » » »	
۱ - فعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لان	۲۱
ثا -	
۱ - فعلاتن فعلاتن فاعلان	۲۲
ثا - فاعلاتن فعلاتن فعلاتن	

بحر رملک وزن اصلیدی مثالی

اول کل رنگین عذاری صامه سودم اختیاری
آخر الامر اضطراری کولکمی ویردم قضارا

اوزان متفرعه مثالدری

۱
النفات ایت عاشق نالانکه باق
مرحت قیل چشم خون افشانه باق

۲
بی وفادار ایمشسک

همدم اغیار ایمشسک

۳
چشم پرخوندر کل باغ دیار انتظار
سرخ اجار نوکلمری فیض بهار انتظار

- مست نازم کیم بیوتدی بویله بی پرواسنی
کیم یتشدردی بو گونه سرودن بالاسنی ۴
- سکا کوکلم دوشدی ای چشم سیاه
عاشق غمخواره کم بی اش-تباہ ۵
- عالمک نیلیم باغ و بهارین سنمنز
بکاسن رخلری کازار ایله خوشدر عالم ۶
- ۷
- چکه مز لرسه ده یارم رقبا
سکابن کوکلی ویردم جانا ۸-۹
- ایله کل مجلسه اجرای مذاق
کاهی شرقی او قوکه ساغری چاق ۱۰
- عشق ای مه بی رنجورایتدی
نازلر خاطریمی اینجیتدی ۱۱
- سنی ای شوخ فدایی
کوره لی اولدم هوایی ۱۲
- وعد ایدنجه بکا بر بوسه بی اول کارخ
کچدی مابینماده نیجه بیک اه اخ ۱۳
- ۱۴
- خط رخک ای نکار
ایلدی حسنک فکار ۱۵
- سویله ندر بو آواز
عاشقه ای نواساز ۱۶

عشقه کده ای نونهال	۱۷
آغلر کوزم ماه و سال	۱۸
رفعت او مه لقایه لایقدر	۱۹
کوکلم او دلربایه لایقدر	۲۰
بنی دککر ایسه ک ای نور بصر قیل جهدی	۲۱
ایله تحصیل هنر تا اوله قدرک اعلی	۲۲
فقرا عمرکه ایلرکن دعا	
قدسیان جمله سی دیر لر نه اصابت	

«ایکنجی دائره»

«دائرة مختلفه»

۱۵ - بالاده دخی تحریر اولدنی و جمله ترکیبک دائره مختلفه سی
(منسرخ مضارع . مقتضب . محبت) دینلان درت بحر اولوب بوجه آتی
تعریف اولور لر .

۱۶ - بحر منسرخ : اجزای اصلیه سی (مستفعلن مفعولات)
اصلندن مأخوذ اوله رق بر مصرعه ایکی کره (مفتعلن فاعلات)
اولوب اجزای فرعیه سیده مستفعلن (مفتعلن . مفاعن . مفعولن .
فعلن . فعلان . فاعان . مفعولات) صورتنده یدی و مفعولاتدن
(مفاعیل . فعولان . فعولن . فاعلات . فاعلن . فاعلان . مفعول .

فاع. فع.) صورتند طقوزدر که جمماً اون التی اولوب ترکیاتدن
ترکیده مستعمل وزن واردر.

۱ - مفعول فاعلات مفعول فاعلات

تا - مفعول مفعول مفعول مفعول

۲ - مفعول فاعلن مفعول فاعلن

تا - مفعول مفعول مفعول مفعول

۳ - مفعول فاعلات مفعول فاعلن

تا - مفعول مفعول مفعول مفعول

۴ - مفعول فاعلات مفعول فاع

تا - مفعول مفعول مفعول مفعول

۵ - مفعول مفاعیل مفاعلن

تا - مفعول مفعول مفعول مفعول

۶ - مستفعلن فعولن

تا - مفعول مفعول مفعول مفعول

مثالری

۱ باقه بزه ای جوان مشعله افتراق

ایله بزی لطف ایدوب وصله تکه بر چراغ

۲ لطف خداوند اکر یاور اوله بر قوله

بر بوله محتاج ایکن دهره اولور نامدار

۳ مرحمت ای نازلی یار عاشق دل بسته تکه

لطفه سزا کور آجان مرحمت ایت بنده تکه

۴

ندر بکا نکارا بوجنا ندر
وفادیلر ایکن یا هو جفا ندر ۵

بن دائماً وفاده
یارم فقط جفا ده ۶

۱۷ - بحر مضارع: اجزای اصلیه سی «مفاعیلن فاعلاتن» دن متفرع اوله رق بر مصرعه ایکی کره «مفاعیل فاعلات» در که زحاف و علل سببیه مفاعیلن اصلندن «مفاعیلن» مفعولن. مفعولن. فعلولن. مفاعیلن. فع. «صورتنده التی و فاعلاتن اصلندن» فاعلات. فاعلان فاعلن. فع. فاع. فاعلیان، صورتنده التی که جمعاً اون ایکی وزن فرعیدن عبارت اولوب ترکیب اولندقده یروجه زیر اون ایکی وزن ظاهر اولور.

» بحر مضارع اوزانی،

۱ - مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلان
نا - مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلان

۲ - مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلان
نا - مفاعیل فاعلات مفاعیل فاعلان

۳ - مفاعیل فاعلات مفاعیل
نا - مفاعیل فاعلات مفاعیل

- ۴ - ا - مفاعیل فاعلات فعولن
 تا - » » »
- ۵ - ا - مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن
 تا - » » »
- ۶ - ا - مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن
 تا - » » »
- ۷ - ا - مفعول فاعلات مفعول فاعلن
 تا - » » »
- ۸ - ا - مفعول فاعلات مفاعیلن
 تا - » » »
- ۹ - ا - مفعول فاعلات فعولن
 تا - » » »
- ۱۰ - ا - مفعول فاعلاتن مفعولن
 تا - » فاعلات مفاعیلن
- ۱۱ - ا - مفعول فاعلاتن مفعول
 تا - » »
- ۱۲ - ا - مفاعیل فاعلان
 تا - » »

مثالری

۱

۲

۳ بز عاشقان سمت معالی
بز خادمان شرع پیامبر

۵ سرتابیا مجوهر طاقمش صنور عروسان
ازهار ایله کورنلر اشجار مرغزاری

۶ غالب کلور خزان وشتاسی بهارینه
دورک صفاسی نشئه سی دکمز خارینه

و آدم اسیر دست مشیت دکلیدر
عالم زبون پنجه قدرت دکلیدر

۷ اقدار روزکار ایتمز بکا اثر
ایسترسهک ای فلک بیق خانمانمی

۸

۹ کوردم کهر دهان یاری
آراسته قیلدی هر کناری

۱۰

۱۱

مناجات عاشقان

مقالات شاعران

۱۲

مقامات کاتبان

سزاوار آفرین

۱۸ - بحر مقتضب : اجزای اصلیه سی مفعولات مستفعلان

اصلندن مأخوذ بر مصرعده ایکی کره « فاعلات مفعلمن » مفعولاتدن

« فاعلان مفاعیل مفعول » صورتده اوچ و مستفعلندن « مفعلمن مفعولن »

صورتنده ایکی که جمعاً بش جزؤ فرعیسی اولوب ترکیبده بش وزن

حاصل ایدر.

بحر مقتضب اوزانی

۱ - فاعلات مفعلمن فاعلان مفعلمن

نا - » » » »

۱ - فاعلات مفعلمن

نا - » »

۱ - فاعلات مفعولن

نا - » »

۱ - مفاعیل مفعلمن

نا - » »

۱ - فاعلات مستفعلن

نا - » »

(مثالری)

- ۱
 ۲ بن اویاری کورمیه لی
 آواہہ دوشدی کوکل
 ۳ بن بواشده معذورم
 چونکہ کارہ مجبورم
 ۴ اودلدارہ دل ویرہ لی
 برعاشقده اولدی دلی
 عاشقانه آہملہ بن
 ۵ آب و خاکی نار ایلرم

۱۹۔ بحر مجتث : اجزای اصایہ سی مستفعلن فاعلاتن اصلندن
 مأخوذ بر مصرعده ایکی کره «مفاعن فاعلاتن» اولوب علل وزحافله
 مستفعلن اصلندن «مفاعن . فاعلن . مفاعل» صورتنده اوچ و فاعلاتن
 اصلندن «فاعلاتن . فعلان . فعلن . فعلن . مفعولن . فع .
 فاع .» صورتنده سکنزکه جمعاً اون بر جزؤ فرعی حاصل اولوب
 لذی التركيب یدی وزن ظهور ایدر .

« بحر مجتث اوزانی »

- ۱ - مفاعلن فاعلاتن مفاعلن فاعلاتن
 نا - » » » »
 ۲ - مفاعلن فاعلاتن مفاعلن فاعلاتن
 نا - » » » »

۱ - مفاعلهن فعلاتهن مفاعلهن فعلهن	۳
» » » » » »	
۱ - مفاعلهن مفعولهن مفاعلهن فعلهن	۴
» » » » » »	
۱ - مفاعلهن فعلاتهن	۵
» » » »	
۱ - مفاعلهن فاعلهن	۶
» » » »	
۱ - مفاعلهن فعلاتهن مفاعلهن	۷
» » » »	

مثالری

۱
 ۲ بو بحر ایچنده بولور کوه ایستین غواص
 ۳ ایا حبیب خدا یا محمد عربی
 شفیع روز جزا محمد عربی

۴
 ۵ بو مشکلات زمانی
 چکن بیلور نه بلادر
 ۶ بو نغمه دن عاشقان
 مدد دیوب ایتدی آه
 ۷

« اوچنجی دائره »

« دائره متنوعه »

۲۰ - دائره متنوعه - « سریع . قریب . جدید . خفیف .
مشاکل . » دنیلان بش بگردن عبارت اولوب بروجه آتی تحریر
اولنشلردر .

۲۱ - بحر سریع : اجزای اصلیه سی مستفعلن مستفعلن مفعولان
اصللرندن بر مصرعه بر کره « مفعلن مفعلن فاعلان ، اولوب علل
وزحافله مستفعلن اصلندن « مفعلن . مفاعلن . فعلتن . مفعولان »
صورتنده بش مفعولات اصلندن « فاعلات . فاعلن . فعلن . فاعلان »
صورتنده درکه جمعاً طقوز جزؤ فرعی اولوب التی وزن ظهور ایدر .

« بحر سریع اوزانی »

۱ -	مفعلن	مفعلن	فاعلان	۱
تا -	»	»	»	
۲ -	مفعلن	مفعلن	فاعلن	۲
تا -	»	»	»	
۳ -	مفعلن	مفعلن	فاعلان	۳
تا -	»	»	»	
۴ -	مفعلن	مفعلن	فاعلن	۴
تا -	»	»	»	

- ۵ - مفاعلن مفاعلن فاعلن
 نا -   »   »   »
 ۶ - مستفعلن مستفعلن فاعلن
 نا -   »   »   »

« مثالری »

- ۱ کوکلی آلدک بنم ای مه جمال
 باری بکا ویرمه ستمله ملال
 ۲ اهل معارفله کوروش دائماً
 ایلمه جاهلاره سن التفات
 ۳ ایلمه جاهلارد سن التفات
 اهل معارفله کوروش دائماً
 ۴ بر نظر ایت حال پریشانمه
 مرحمت ایت قیمه بنم جانمه
 ۵ بوکون بزم نکارمز شوخز
 نه جاده در نه ایلدور کیم بیلور
 ۶ آتشمیسک یاقدک بنم دلی
 آفتمیسک محو ایلدک اومی

۲۲ - بحر قریب : اجزای اصلیه سی مفاعلن مفاعلن فاعلاتن
 اصلندن تفرع ایدن فاعلات ایله بروجه آتی بش وزن حاصل اولور.

- ۱ - مفاعیل مفاعیل فاعلات
 نا -   »   »   »

- ۱ - مفعول مفاعیل فاعلاتن
 ۲ - نا - مفعول مفاعیل فاعلاتن
 ۳ - نا - مفعول مفاعیل فاعلاتن
 ۴ - نا - مفعول مفاعیل فاعلاتن
 ۵ - نا - مفعول مفاعیل فاعلاتن

مثالری

- ۱ - کھی جـور و کھی لطف دلبران
 کورلمز سه نولور حال عاشقان
 ۲ - باقدیجه او کوز لرله عاشقانه
 مفتون نگاهکدی خلق عالم
 ۳ - کلسیدی بو کلزاره یار تنها
 ایلردی بونا شادی شاد اول ماه
 ۴ - کزدیجه اودل برله باغ باغ
 سینهمده اولور یاره داغ داغ
 ۵ - کوردیجه اودل برله سن بنی
 یان یانده حسودانه قیل نظر

۲۳ - بحر جدید: فاعلاتن مستفغان اصلندن نفع ایدن فاعلات

ایله بروجہ آتی اوج وزن حاصل اولور.

- ۱ - فعلاتن فعلاتن مفاعلن
 نا - » » »
 ۲ - ا - فعلاتن مفاعلن
 نا - » » »
 ۳ - ا - فاعلاتن مستفعلن
 پا - » » »

مثالری

- ۱ بوجهانك بوزمانك وفاسی وار
 سكا كیم دیرسه آنك چوق خطاسی وار
 ۲ كوزه لم سن بوعاشقك
 اله لك زما منی
 ۳ طالعكدر ای دل سنك
 هپ كوزلدر سودكلك

۲۴ - بحر خفیف : اجزای اصلیه سی فاعلاتن مستفعلن
 اصلرندن مأخوذ بر مصرعه بر کره و فعلاتن مفاعلن فعلاتن اولوب
 علل وزحافله و فعلمن . فعلمن . فعلمن . فعلمن . فعلمن . فعلمن . فعلمن . فعلمن .
 مفاعلن . صورتنده سکنز جزؤ فرعی ظهور ایدرکه بونلردن آلتی
 وزن حاصل اولور .

- ۱ - ا - فعلاتن مفاعلن فعلاتن
 نا - » » »
 ۲ - ا - فعلاتن مفاعلن فعلاتن
 نا - فاعلاتن » » »

۱ - فاعلاتن مفاعیلن فعّان	۳
» » » » » »	
۱ - فاعلاتن مفاعیلن فعّان	۴
» » » » » »	
۱ - فاعلاتن مفاعیلن فعّان	۵
» » » » » »	
۱ - فاعلاتن مفاعیلن فعّان	۶
» » » » » »	

مثالری

بو جهانك بقایى یوق نمه لازم	۱
بو حیاتك صفاسی یوق نمه لازم	
کوزه لم کل بو جورى ایلمه اجرا	۲
آه عاشق ویرر سنی یله زیرا	
روح معناغداى جانمدر فیض قدس طفیل خوانمدر	۳
جسم و جان ایله عالم هزم اوزمبیم بو آسمانمدر	
کان مهر و محبتدن اولوب	۴
کهر آفتاب عالمتاب	
غم دوران دونی چکمه یورو	۵
باقیا اول همیشه مست و خراب	
صادقانه دکل ایمش الفت	۶
دشمنکدر کورشدیکک احباب	

۲۵ - بحر مشاکل : فاعلاتن مفاعیلن اصلرندن متضرع
فاعلات ایله بروجہ آتی اوچ وزن حاصل اولور.

۱ - فاعلات مفاعیل مفاعیل

تا - » » »

۱ - فاعلات مفاعیل

تا - مفاعیل فاعلات

۱ - فاعلات مفاعیل فاعلات مفاعیل

تا - » » »

مثالری

ایلمزدی او غداره مماشات

ایلسیدی کوکل یاری فراموش

عارفانه منـــــــــــــــــاجات

ایدر ایتسه شاعران

« دردنجی دائرة »

« دائرة متفقہ »

۲۶ - دائرة متفقہ بحور قدیمہ دن اولان متقاربه ایله مؤخرأ
تدارك ایدیلان متدارك بجرندن عبارت اولوب بروجہ آتی تعریف
اولورلر.

۲۷ - بحر متقارب : اجزای اصلیه سی برمصرعه درت کره
فعولن اولوب اجزای منشیه سیده (فعول . فعلن . فعل . فع) صورتنده
درت جزؤ درکه جمله سندن التی وزن حاصل اولور.

۱ -	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	۱
تا -	»	»	»	»	
۱ -	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	۲
تا -	»	»	»	»	
۱ -	فعولن	فعولن	فعولن	فعولن	۳
تا -	»	»	»	»	
۱ -	فعولن	فعولن	فعولن	فعل	۴
تا -	»	»	»	»	
۱ -	فعولن	فعولن	فعولن	فعول	۵
تا -	»	»	»	»	
۱ -	فعول	فعول	فعول	فعول	۶
تا -	»	»	»	»	

(مثالری)

آکوزم آروجم کرمور افندم	۱
چیقارمه که کلدن بنی سن آشوخم	
کوزل سوز تکلم ایدن آز اولور	۲
کوزل سوز کهردر کهر آز اولور	
ندندر بکا هپ آدلبر	۳
بو محنت بور بخش بوز حمت	
سوزندن دوز سه ک ا کر	۴
یلانچی صایار لر سنی	
ایتمش بوجایی اودا بر مکان	۵
ارتق بزمدر بوگونلر اوشوخ	

- قورلدی مجلس کنار مایه ۶
 افدمز کل بیور صفایه
 ۲۸ - بحر متدارك : اجزای اصلیه سی بومصرعه درت کره
 فاعلن اولوب تشبث ایدن مفاعیل ایله درت وزن واردره
 ۱ - فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن
 ۱ - تا - « « « «
 ۲ - ۱ - فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن
 ۲ - تا - « « « «
 ۳ - ۱ - فاعلن فاعلن فاعلن
 ۳ - تا - « « « «
 ۴ - ۱ - فع ان فع ان فع ان
 ۴ - تا - « « « «

مثالری

- بلی کلارک سروری قولارک ۱
 همدمی دلارک رهبری یولارک ۲
 آبنم کوزه لم نه دیدم سکا بن ۲
 ینه سن بنی هپ طولادک دیلکه
 بکا سن دیمدکی کوزم ۳
 بزه کل کیده لم کنزه لم ۳
 یارم کلز بردم ۴
 حالم صورماز اصلا ۴

تذریعاً علی الدرایہ کتبنا

(اون در دیجیسی)

مجامع الادب

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن قافیہ. اقسام شعر. اصول بحر ر. اصول کتبیت و خطابت. اصول تنقید [کئی فنلری حاوی اون کتاب اصلی ابله ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عینن عبارتدر.

التنجی کتاب

فرفایہ

محرری

ارکان حویہ قائم مقام لردن مناستری

محمد رفعت

معارف نظارت ہدیہ ستک رضصتیلہ طبع اولشمدر

در سعادت

قصار مطبعہ سی باب عالی جادہ سندہ نومرو ۲۵

صاحب و نامری: کتایچی قصار

۱۳۰۸

نثرده قافیه پردازاق شو عصرده معباندن ایسه ده نظمده اصول
وقاعده سنجه ادا ایتک لازمدر .

مجامع الادب

[ایکنجی جلدی اولان اصول شعردن]

ایکنجی کتاب

﴿ فن قافیه ﴾

« فن قوافی »

۲۹ - اشعارك آخر لرنده واقع حروف متكرره متجانسه نك
حرکات و سکنائده اتفاق و اتحادینه « قافیه » دینورکه « مجرده » و « مرکبه »
نام لريله اساساً ایکی نوعدره .

۳۰ - قافیه مجرده : یالکز بر حرف اوزرینه بنا قلنان قافیه درکه
اول حرفه « روی » تسمیه اولنور . و هر نوع قافیه ده اک اول نظر
اعتباره آله جق شی اشبو روی حرفنده اتحاددر .

سوار عرصه طارم امیر المجلس غبرا

کفیل رحمت امت دلیل جنت المأوا

و فضولینک : قنده در بویه بر شرفلی نسب

معدن فضل و عزو علم و ادب

و نابینک : خط کلدی رخ آله یار اولدی مزلف

دور ایله اولور آلت تصحیف مصحف

و ثابتنک : بانچه ده صفیه بکجیسیدر کل

باغده قوشچی باشیدر بلبل

و : هر کون امری ایله ووروب شبنم

چینه دان کنده بلبله یم

و او جقی زاده نك : طاغیلوب عارض دلداره او زلف سرکش

ملکت رومی خراب ایله دی سلطان حبش

وسنبلزاده وهینک: ادبیات ایله تاریخ وسیر
سیرت اهل ادبدر یکسر

یتلرینک مصرعلری آخرلرنده واقع «ا . ب . ف . ل . م . ش . ر . و . ی» حرفلری روی اولوب حاوی اولقلری قافیه لرده قافیه مجرده نوعنددر.

۳۱ - قافیه مرکبه: حرف رویدن ماعدا واندن اول دیگر متجانس حرفلر بولنوب حرکات وسکناتده اتحاد ایتکدن عبارتدرکه بوده «مردفه . مؤسسسه . مقیده» نامیله اوچ نوعدر.

۳۲ - قافیه مردفه: حرف روینک ماقبلنده اتحاد ایدن حرفلرک حروف املادن یعنی «ا . و . ی» دن عبارت اولسیدرکه بونلره «ردف» تسمیه اولنور وشو اوچ حرفه کوره هر حرفه کوره هر برینه بشقه بشقه اسملر اضافه اولنهرق «ردف الی» و «ردف واوی» «ردف یائی» تسمیه اولنورکه

ریاضینک: عکس رخسارک دوشنجه ای مه مهر جهان
ویردی دستکده بیاله چاه نخشیدن نشان

یتنده نونلر روی والقلر ردف اولوب بونک ردف الی قیلندن قافیه
مردفه سی اولدیغی وفضولینک:

اول بری بدر آسمان کمال

بوبری سرو جویبار جمال

بلدغک: ایام زمستانده بنی کردش دوران

برخانه ویران شده یه ایلدی مهمان

و نایبک: مؤمنک اولدی چو معراجی نماز
 دیدم کی ایله بومعراج ایله باز
 بیتلری دخی بوقیلدن اولدینی کی خواجه نشانک:
 طوتار اهل مذاق عشق اولان رسوالغم معذور
 ایدرمی بویله نابرجا شکایت اولمیان مجبور
 بیتنک مصرعلری آخر لر زنده کی رالر روی و واولر ردف اولوب
 قافیہ ردف و اوی ایله قافیہ مردفه دندرکه ینه خواجه نشانک:
 کونکل پرداغ حسرت سینه پر خون
 کوزم یاشی قزل ایرماق و جیحون
 بیتله شو: اقلیم طبعتمده اولور سور همایون
 طوغد قچه سعادت ایله شهزاده مضمون
 و فضولینک: دوست بی پروا فلک بی رحم و دورازی سکون
 درد چوق همدر دیوق دشمن قوی طالع زبون
 و نایبک: شرابه دماغ اولیه شب و روز
 یراض برایشه مثال عجوز
 و سیدوهینک: کون کی طوغوب او شمع رحمت فانوس
 اعجاز توام اولدیغن کوردی نفوس
 بیتلری دخی بوقیلدن اولدینی کی کامینک:
 کلور اول ماه لقا ناز ایله خو بیکرده جبین
 کوسترش بوکه قمر منزلی اولمش پروین
 بیتنک مصرعلری آخر لر زنده کی نونلر روی و یالر ردف اولوب قافیہ
 ردف یائی قیلندن قافیہ مردفه اولدینی کی نایبک احمد نامنه اولان:

اکدار روزکار دن اولسه کمی هیچ امین
 قلب صـنوبری اوله نام دل حزین
 معماسی فضولینک : اول بری افتاب اوج یقین
 بو بری کابن حدیقه دین

بیق دخی بوقیلدندر .

۳۳ - قافیة مؤسسه : روی ایله ردف موجود اولمق وایکینک
 آراسنه دیکر بر حرف کیرمک اوزره تأسس ایدن قافیسه درکه اول
 کیدن حرفه « دخیل » تسمیه اولنور نوعینک :

کلدمسه نوله بن شعرا دورینه آخر

عادت بودر آخرده کلور بزمه اکابر

بیتنده الر روی الفلر ردف اولوب بونلرک آراسنه حلول ایدن
 (خ. ب) حرفلری دخیلدرکه بوقافیسه ده قافیة مؤسسه نوعنددرکه ناینک :

فقرسز حسن غنادر ضایع

بویله وضع ایلمش آتی صانع

- و -

کلسه محصول قرادن راحت

سکا اکر مکه بوقدر حاجت

بیتلریده بوقیلدندر .

۳۴ - قافیة مقیده : حرف روینک اولنده ردف اولان واو
 یا الفدن بشقه بر حرفک تکرر یله اولان قافیسه درکه اول حرفه (قید)
 تسمیه اولنور . ناینک :

كلك ايدوب براتی در دست
 غنچه تیارین ایلدی سربست
 بیتده روی تاوسینلر قید اولوب قافیه مقیده نوعندن اولدینی کبی شو:
 باغ فصلانده اوله لر نوله شن
 چیقدی کلتنجیانه قسط رشن
 بیتده روی نونلر اولوب شینلر قید اولدینی کبی وهینک :
 بیلمیوب حال جهانی بی ریب
 قصه خوانلردن ایشتمکدر عیب
 بیتده بالر روی و بالر قید اولدیغندن بونلرده مقیده نوعندندر .

۳۵ - اکر حرف دخیل ایکی ردف آردسنده اولورسه اکا
 قافیه مؤسسۀ مردفه ، دیرلر .

مخزن سرسرای لاهوت
 خطه پیرای فضای ناسوت
 بیتده دخیل اولان هاو-ینک الفلرله اولر آردسنده اولدینی کبی .
 واکر حرف قید بر قافیه مردفدن اول کلورسه اول قافیه دخی
 قافیه مقیده مردفه ، دیرلر .

ای نظر باز تماشای کمال
 نکه انداز مرایای جمال
 بیتده کی آلدن اول کلان میملر کبی .

واکر حرف دخیل متجانس اولور یعنی عیناً بر حرف تکرر ایدر
 ایسه دخیل دیمک اوله جغندن اول قافیه « قافیه مؤسسۀ مقیده ، دینور .

فضلنه یوق صدقائک غایت

جوق بو معنایی مؤید آیت

بیتنده اولدینی کبی .

۳۶ - بعض کره حرف رویدن صکره ضمیر یاخود آدات
ویاخود برکله عیناً تکرر ایدرکه اول تکرر ایدن شی ضمیر ویاادات
اولورسه اکا «وصل وشایکان» واکرکله اولورسه ردیف دینلدیکی کبی
بعضاده قافیہ بی حاوی اولان کلامدن اول عینی برکله تکرر ایدرکه
اکاده «حجاب» تسمیه اولنور. ناینک :

باقیلورمی اوشه کشور حسن آباءه

ایتسه مرآته نظر عکسی کلور فریاده

بیتنده روی دالار اولوب هالر مفعول الیه اداتی اولدیغندن و

لینک تشنه سی م صومعه می کلفامی

آب یاقوت ایله نایقامدقچه جامی

بیتنده روی میملر اولوب یالر مفعول به اداتی اولدیغندن و

موجه جوهر نفس آینه آهنده

رقم جبهه سیدر ساکن ایکن معدنده

بیتنده روی نونار اولوب (د) لر مفعول فیه اداتی اولدیغندن و

غار تکر شکیدر امید وصلتم

سرمایه سوز صبر و سکوندر محبتم

بیتنده تالر روی اولوب میملر ضمیر متکلم مفرد اولدیغندن و

زبان معنی مقصود در اشارتمز

تخلف ایتدیکی بر قدر بزم بشارتمز

- بیتنده تالر روی اولوب (مزلر) جمع متکلم ضمیری اولدیغندن
و : شوق تشریفک ایله قد صراحی خمدر
بوسه لعلک ایچون چشم قدح پرئمدر
بیتنده میملر روی اولوب (در) ادات خبر اولدیغندن
و : گویا زمین مزرعه در عر ضحاللر
ایلر جوابه تخم فشانلق سواأللر
بیتنده روی لاملر اولوب (لر) جمع اداتی اولدیغندن
و : بن اول خاکمه خورشید جهان آرا جلیسمدر
بنم سقلیدر اما معنی علوی انیسمدر
بیتنده روی سینلر اولوب میملر ضمیر و (در) لر ادات خبر اولدیغندن
و : تعلق اول نیکه مسته جانفشانلقدر
تحمل اول صف مژگانه پهلو انلقدر
بیتنده روی نونلر اولوب (لقی) لر ایله (در) لر ادات اولدیغندن .
و : اگر قالد مسه ناآلوده دامانسز لغمدندر
کریبان چاکسزلکلر کریبانسز لغمدندر
بیتنده روی نونلر اولوب (سز) لر و (لغم) لری اصلی اولان (لقی)
ایله (میملر) و (دن) و (در) ادات اولدقلرندن بونلر هپ وصل
وشایکان قیلندندر .
اماینه نایینک : ارتباط حسن و عشق اولمشدی مستحکم هنوز
طره حوایه دلنسد اولمدن آدم هنوز
و : دولت میده کوکل غصه عالم چکمز
سافر باده لبریز چکن غم چکمز

- و : لطف ایله حاسد بدخواه ندامت گلز
 تلخ اولان میوه یه شکرله حالوت گلز
 بیتلرنده کی « هنوز . چکمز . گلز . » کلمات متکرره سی روی اولان
 (میم ایله تا) دن صکره کلدکلرنندن .
- و : ایدوب دفع کدر ساغرله مسرور اولماز یکدر
 خرابات ایچره لای میله معمور اولماز یکدر
- و : آکلسون گوشه میخانه کیم شاد اولدیغم یردر
 نواز شکاری ساقی به معناد اولدیغم یردر
 بیتلرنده « اولماز یکدر . اولدیغم یردر . » کلمات متکرره سی روی
 اولان « را و دال » دن صکره کلدکلرنندن بونلرده ردیف نوعندندر .
- و کذا : سپهر همته دور قمردر حلقه توحید
 ریاض جنته حوض شکردر حلقه توحید
- و : انشراح سینه در کلکشت صحرا دن مراد
 انکشاف عقده دلدر تماشادن مراد
- و : سرم اوستنده قات قات دود آه افلاکه دونمشدر
 غبار غم کوکلده توده توده خاکه دونمشدر
- بیتلرنده روی (را . الف . کاف) اولوب بونلردن صکره (در . دن .
 ها) ادواتی و بعده (حلقه توحید . مراد . دونمشدر) سوزلری تکرر
 ایتدیکندن بونلرده هم وصل وشایگان هم ردیف اصولی اجرا
 ایدلمشدر .

خلوص تام ایله آثار خیرین ایلدی ابقا
 صحاری و بساتین و ریاضی ایلدی اروا
 بیتنده ایسه قافیہ بی حاوی اولان (ابقا . اروا) کلمه لرندن اول تکرر
 ایدن (ایلدی) لفظی حجابدر .

۳۷ - قافیہ به متعلق اولان اصوللارک اک مهملری بورایه قدر
 اجمالاً تعریف اولنان شـیلردن عبارت اولدیغندن بونلره دقتله ایراد
 قافیہ ده خطا ایدلمزسه ده بعضاً بر قافیہ تحریسی ایچون کوزل بر فیکرک
 غائب ایلدیکی حالات مسـبوقه دن ایدوکنندن بوبله ضایعات مهمه به
 میدان قلامق ایچون اک مهم واک مستعمل اولان قافیهلردن مقدار کافی
 جمع و جنس جنس تفریق ایدوب هر جمله به برده مثال تحریر ایدرک
 اشبو فن قوافیه تذیل ایلدم .

قافیه تحری ایده جک بر محررک معانی لغاتی ارامقدن وارسته
 اوله جنی مطالعه سنه والفاظ قوافیدن اکثریسنک حاوی اولدقلری
 معانی متعدددن بر ویا ایکیسنک مقصود اولسنه بناءً الفاظ مذکورده
 مغالرک اشارته حاجت کورلمیه رک حروفات صرہ سـیله بروجه آتی
 تحریر اولندی :

باب اول

« الف قافیه سی »

« قافیهٔ مجرده »

روز و شب جدا بده هر بر نعمته بیک کره تا
جد و شکر کسایه سنده نعمت ای تسون سنده جا

آ	پا	تا
جا	زا	ها
لا	ما	یا

« قافیهٔ مؤسسه »

صافین نادانه اظهار انله امیراری ای دانا
سکوت ایت نزد جا هلدن جوش اول سن کتاب آسا

آبا	آرا	آسا
آیا	بالا	پاشا
بالا	حالا	خارا
حاشا	دارا	دانا
سارا	شاهها	کالا
لالا	لالا	والا

« قافیهٔ مقیده »

نصل شافیهه بیچاره مداوات اطبا
اولور نافع او صورتله عیادات احبا

ابا احبا ادبا

اطبا اقربا انبا

دربا دیبا ربا

ربا رقا زیبا

شها صبا صبا

مها عبا عجا

عقا غالبا عرابا

قبا قبا گهربا

محابا مرحبا نقبا

وبا عبا حوشربا

هندبا

آدمک قدرین تواضحا ادب ایلدوتا

قیل تواضع دایلمز نهرا اولمه خودستا

آنا استقتنا افتا

خودستا دوتا روستا

غدا	غدا	غدا	شتا	صورتا	شتا
فدا	غدا	غدا		یکتا	همتا
فردا	کتبخدا	گدا	مردایسته که نامرده هیچ برشی ایچون ایتمه رجا		
ماعدتا	مقتدا	ندا	طوغری اول کارکده دائم حقه الله الجا		
ندا	هدا	هویدا	استرجا	استدجا	الجا
یلبدا			التجا	بجا	یجا
غدر ایدن هم جنسنه دائم ایدن جور و اذا			برجا	جا	دجا
عاقبت دوچار اولور اولده جغایه هکذا			رجا	ججا	مسترجا
اذا	حذا	حبدا	ملتجا	ملجا	هجا
شدا	غذا	کذا	ناحجا		
هذا	هکذا		کیمکه بسم اللہ ایله برکاره ایله ابتدا		
غیرویه هرکیم ایدرسه افترایه اجترا			خیرایله اما ایدر اول کاری البته خدا		
دیگر ندن بکلسون اولده بیوک برافترا			ابدا	ابدا	ابتدا
اجرا	اجزا	اجترا	ادا	استپدا	اشدا
احرا	اذدزا	اسرا	اعدا	اعتدا	اقتدا
استکرا	اشرا	اشرا	اودا	اهدا	اهتدا
اشترا	اغرا	افترا	پیدا	جدا	خدا
پیرا	تیرا	ترا	ردا	سودا	سودا
چرا	صحرا	حورا	شیدا	صدا	عدا
خضرا	زا	زیرا			

انشا	افشا	ارتشا	شرا	سُفرا	سرا
عشا	عَشا	تماشا	صَفرا	عَحرا	شُعرا
.	كُشا	غشا	طُغرا	ضَرا	صُغرا
اگر بر رأی نامعقول ایچون مجلسده اعضا			غَرا	عَبرا	عَذرا
تماما اتحاد ایتسه صاقین سن ویرمه اعضا			كُبرا	فُرا	فُقرا
ارضاً	اعضا	اقتضا	مِبرا	ماجرا	كُبرا
بِعضا	انقضا	امضا	مُطرا	مُدارا	مُجرا
فضا	فَرضا	رضا	وُزرا	ورا	مُعرا
مُرضاً	مامعنا	قُضا	صائمسون ظالم قالمیر دنیاده فعلی بی جزا		
.	مُقضا	مُرضاً	جرمی مقداری اولور البت مجازاته سزا		
کشی نقصاتی بیلسه دیسه وار بنده خطا			اعزاً	استهزاً	أجزاً
اكا نقدینه عقوک ايله سن ايله عطا			سزاً	جزاً	افزاً
خطا	اعطا	اخطا	فزاً	غزاً	عزاً
.	عَطا	عَطا	صدق ايله جهدا بیلانلر کارینه صبح و مسا		
مطلبی تأیید ایچون زنه ایتمه ادعا			بر کون البته اولور لر دولت فوزه رسا		
ایله استدعاده دائم سن تمینله دعا			اکتسا	اکسا	أخسا
ادعا	استدعا	امعا	فرسا	رسا	پارسا
دعا	مدعا	مُستدعا	مسا	كُسا	عَيسا
فضلا سوزلرینی ایلمیانلر اصغا			.	نسا	مرسا
روز و شب عالم ايله بوشیره ایلر غوغا			عبرت کوزیله خلقی تماشا		
			ایله فقط سن سرا ایتمه افشا		

بقا	نقا	حقا	ابتغا	اصفا	القا
رفقا	عنقا	ملقا	بأغا	دریغا	غوغا
مهلتا	لقا	.	وَا	.	.

ایچدی بکیم زهر نیشک آزر جرعه سین و بر سه دم سکا
حلمه واقف اولور سکت بک آجیر سکت سن بکا

ایله شکوا فلکدن بکلمه عون و وفا
جوره عاشقدر ایدر شکواید قارشویک جفا

اتکا	اشتکا	الکا	اختفا	اخفا	استعقا
اکا	بکا	بکا	استبقا	استشقا	اصفا
ذکا	زکا	سکا	اصفا	اطفا	اختفا
شُرکا	مُتکا	مُشکا	اکتفا	اقتضا	انظفا
کوکل آینه سی اولسه مجلا			ایفا	بیوفا	جفا
اکا معکوس اولور انوار مولا			خفا	شرفا	شفا
ابتلا	اجلا	اجلا	صفا	ظرفا	عرفا
آخلا	آخلا	آخلا	قفا	مستوفا	مصفا
استعلا	استیلا	اصلا	مصطفا	مققا	منفا
اعلا	اعتلا	اغلا	وفا	.	.
آلا	آلا	املا	ظاهر آ محروم جاہ اولدیه اهل اتقا		
امتلا	انجلا	اولا	باطناً جای معالیه ایدر لر ارتقا		
اولا	بلا	نجلا	ابقا	اتقا	ارتقا
تولا	تقلا	جلا	استبقا	استسقا	استرقا
			اسقا	اصدقا	القا

خدا در واحد و فرود و توانا	شَهِلا	خَلا	جَهِلا
جهان اسرارینه دانا وینا	عَلا	طَلا	صَلا
اَبنا اَبنا اَبنا	غَلا	عَقَلا	عَلا
اَسنا ادنا اسنا	لِیلا	کَرَبَلا	فَضَلا
اَعنا آشنا استغنا	مَثَلا	مَبَلا	مَلا
اَغنا افنا اغنا	مَعلا	مَطَلا	مَجَلا
اَنخنا بنا انخنا	هِیولا	مَولا	مَولا
اَیننا پننا ایننا	.	.	واویلا
اَوانا ثنا توانا	دریندر یک دوشنمه بومعما		
اَخنا رعنا خنا	ایدر کنجینه ادراکی یغما		
اَشنا غنا شنا	اَعما اَسما		
اَگوننا گونا اَختنا	اَمّا التما		
اَمعتنا معنا مستنا	اَحما اَحکما		
.	.	.	ایما
کارکر اولدی در دله بیک درلودوا	سَرما	رَهنا	روئما
اقتضا ایلدی بیچاره به تبدیل هوا	عَظما	عَظما	سِیما
اَحتوا اروا استوا	فَرما	غَرما	عَلما
اَنزوا انطوا آهوا	کَرما	گَرما	قَدما
اَپروا پیشوا تقوا	مَما	مَعما	مَسما
اَحوا حلوا دوا	.	یَغما	نَدما

دَعَوَا	رُ-وَا	لِوَا	اَنْقِيَا	اَحِيَا	اَذْكِيَا
فَتَوَا	فَتَاوَا	قَوَا	اَزْكِيَا	اَسِيَا	اَسْتَحِيَا
كُوَا	لَوَا	مَأَوَا	اَسْحِيَا	اَسْقِيَا	اَصْفِيَا
مُقَوَا	نَوَا	هَوَا	اَغْنِيَا	اَقْوِيَا	اَبْنِيَا
اَكْل و شربه گلینجه لایقيله اشته			اُولِيَا	بَقَايَا	بُورِيَا
كیم بیوب ایچسه فساد معده دن بولمزرها			تَمَايَا	تُرِيَا	جُويَا
اَشْتَهَا	اَنهَا	اَنْتَهَا	حِيَا	خُولِيَا	دُرِيَا
بَهَا	بَلَهَا	تَنَهَا	دَنِيَا	رَعَايَا	رُؤْيَا
دَهَا	دُهَا	رَهَا	رِيَا	زُويَا	ضِيَا
سَهَا	سُفَهَا	فُقَهَا	عَطَايَا	عَلِيَا	عَمِيَا
مُنْتَهَا	نُهَا	.	قِيَا	كُوِيَا	كُبْرِيَا
جفاسهین چكديكك دكز بو دنيا			كِيْمِيَا	مُزَايَا	مُهَبِيَا
سني آلامسون اوهام و خوليا			هَوَايَا	.	.

بَاب نَائِي

{ با قافیه -ی }

« قافیه مجردة »

كیم کوروشسه اهل فضل و معرفتله روز و شب	رَب	سَب	شَب
سوز بولور بزم ابدیه قالمز اوله بستماب	اَب	هَب	.
اَب	حَب	حَب	.

موافق کلمه بر قلبه دیگر قلب
همان یکندی کربک حبک ایدر جلب

اَسَبِ اَوِبِ ثَوِبِ

جَذِبِ جَلِبِ حَبِبِ

حَجِبِ حَرِبِ ذَنِبِ

رَبِّ سَبِّ شَرِبِ

صَعِبِ صَابِ صَلِبِ

صَوِبِ ضَرِبِ عَجِبِ

عَيْبِ عَنِبِ غَرِبِ

غَضِبِ غَيْبِ قُرِبِ

قَابِ كَذِبِ كَسِبِ

كَابِ نَهَبِ

آلمق ایسترسهک اگر درس ادب
اهل فضلك صحبتن ایله طلب

اَحِبِ اَدِبِ اَرِبِ

تَعِبِ جَلِبِ حَبِبِ

حَسِبِ حَشِبِ حَطِبِ

ذَهَبِ رَتِبِ رَجِبِ

سَبِبِ شَهَبِ طَرِبِ

طَلِبِ عَجِبِ عَرَبِ

عَقَبِ عَنِبِ كُتِبِ

فُطِبِ لَعِبِ لَقِبِ

لَهَبِ نَسَبِ غَضِبِ

موافق اولمش اولسیدی اگر دنیا دهر مشرب
ظهور ایتزدی بر جوق اختلاف و بر نیجه مذهب

اَحَدِبِ اَطِيبِ اعْجِبِ

اَغْرِبِ اَنْسَبِ ثَعْلَبِ

عَقْرِبِ غَيْبِ كَوْكِبِ

مَثَقِبِ مَذْهَبِ مَذْنِبِ

مَرَكِبِ مَشْرِبِ مَضْرِبِ

مَطْرِبِ مَطْلَبِ مَعْرِبِ

مَغْرِبِ مَقْلَبِ مَكْتَبِ

مَكْسَبِ مَوْهَبِ

ایدرسهک اهل دانش زمنه شاید تقرب
سوز کله حال و طور کله چاش ایله تأدب

تَأَدِبِ تَذَدِبِ تَرْتِبِ

تَرْسَبِ تَرْقَبِ تَرْكِبِ

تَسِيبِ تَصْلِبِ تَطْرِبِ

تَعْجِبِ تَعْصَبِ تَعْلَبِ

تَغْرِبِ تَقْلَبِ تَكْمَرِبِ

ایاب	تراب	ثواب
ثیاب	جناب	حُباب
حِجَاب	حِسَاب	خِرَاب
خِطَاب	دَوَاب	ذَهَاب
ذِهَاب	رَبَاب	رِکَاب
سَحَاب	سِرَاب	شَبَاب
شِتَاب	صَوَاب	طَنَاب
عِتَاب	عُجَاب	عَذَاب
عِقَاب	غُرَاب	غِیَاب
قُبَاب	کِبَاب	کَلَاب
کَلَاب	لُعَاب	مَآب
مَذَاب	مِصَاب	نِصَاب
نُعَاب	نِقَاب	یِبَاب
بویله در قاعده بین الاحجاب ارا نیلمز قونو شرکن القاب ابواب اتراب القاب اثواب اجلاب احجاب احجاب اخراب اخشاب آداب اذئاب ارباب		

اوله م دیر سندن اکر هر برده هر جاده مطیب
 چایش هر وجهله هر حال ابله اول سن مؤدب

مُجَرَّب   مُحَدَّب   مَدَبَدَب
 مَذَهَب   مَرْتَب   مَرْتَب

مَرکَب   مَرکَب   مَسَبَب

مَسَبَب   مَسَبَب   مَطِيب

مَعذَب   مَقْرَب   مَقْرَب

مؤدب

مال قارونی ایدنمش اولسه شاید مرتکب
 صائمه راحتدراو بچاره همیشه مضطرب

مَرْتَكَب   مَضْطَرَب   مَقْرَب

مَكْتَب   مَاتَب   مَنْتَسَب

مَنجَذَب   مَنسَلَب   مَنقَلَب

« قافیه سر دفته »

« ردف النی »

ستم ناربله کولم اولدی پرتاب
 دماغم طولدی آتش کوزلرم آب

آب   باب   تاب

خواب   شاب

جمله الفاظ و معانیسی مصفا بر کتاب
 بخش ایدر انسانه الطاف هدایایی حساب

ازقاب	ازکاب	اسباب
اشراب	احباب	اطباب
اعجاب	اعراب	اعصاب
اعقاب	اقتاب	اقلاب
الاقاب	اتساب	ایجاب
بواب	پایاب	پرتاب
چرکاب	خوشاب	خوناب
سنجاب	سیراب	سیلاب
شاداب	شهداب	طلاب
عناب	غرقاب	قصاب
کزاب	محراب	مهتاب
میزاب	نایاب	وناب
وهاب	.	.

سؤ فعل و سؤ نیتدن ایدنلر اجتناب
حسن حال و حسن شهرتله اولور لر کامیاب
اجتناب احتیاج احتساب
ارتکاب ارتیاب آسیاب
اضطراب اغتراب اغتصاب
آفتاب اقتراب اکتساب
التهاب انتخاب انتساب
انجذاب انقلاب کامیاب

ماهتاب مستجاب مستطاب
ناجیـا حال ایله افعالی ایدن استصواب
صوکی مدھش اولان احوالی ایدر استجلاب
استجلاب استرقاب استصحاب
استصواب استعجاب استغراب
استیعاب . .

« ردف واوی »

لطف ایله اکر ام ایله ایلر ایسه ک جاب قلوب
کمه دخیل ایتر سنی مستور اولور وارسه عیوب

جنوب جیوب خطوب
ذنوب رسوب رعوب
رکوب شروب شعوب
عیوب غروب غیوب
قلوب وجوب هبوب
اولهم دیرسه ک ایکی دنیاده مرغوب
هوایه اویمه نفسه اولمه مغلوب

اسلوب آشوب ایوب
چاروب مجذوب مجلوب
محبوب محجوب محسوب
مرغوب مسلوب مشروب
مصحوب مصلوب مضروب
مطلوب معیوب مغضوب
مقلوب مقلوب مکتوب
مکسوب مندوب منسوب

تغییب   تلقیب   تسیب
تهدیب

« قافیه مؤسسه »

مرائی به   قایلمه   اولمه رانغ
سهروردر   مثال صبیح   کاذب

جاذب	نائب	تائب
جاذب	جانب	جالب
حاجت	جانب	جالب
رات	ذاهک	خائب
راکت	راغت	راطت
شارب	سائت	راحت
ضارت	صاحت	صائت
غائت	عائت	طالت
غایب	غالب	غاصب
کاذب	کاتب	قالب
واجب	نائب	کاسب

بیار او یله فسالق کیم اقارب
حبا ایله آتی یاغز اجانب

تجارب	اقارب	اجانب
حواجب	جوانب	تناسب
عجائب	شوائب	رغائب
قوالب	غرائب	عواقب
لبالب	کواکب	کتائب

منصوب   منکوب   منسوب
موهوب   یعقوب

« ردیف بانی »

رحلت ایتسه بر دیار آخره شایدلیب
فضل و علمی سایه سنده شهبه سز قالمز غریب

ادیب	جریب	حیدب
حیدب	صایب	خطیب
ذیب	رطیب	رقیب
شکیب	صلیب	طیب
عجیب	غریب	فریب
قریب	قضیب	کیب
لیب	لهیب	محبیب
مشیب	مصیب	منیب
مهیب	نجیب	نسیب
نصیب	نقیب	

چوجغک وقت صباوند ایدرسهک نادیب
صکره سن راحت ایدرسهک سنی ایتمز تعذیب

تادیب	تخریب	تذهیب
تردیب	ترطیب	ترغیب
ترکیب	ترهیب	تسریب
تصعیب	تصویب	تطریب
تعقیب	تقریب	تقریب
تقلیب	تکذیب	تکهیب

مکاسب	مکاتب	مُقارِب	مُحارِب	مُجاوِب	مُجاَنِب
مناصب	مناسب	مَلاعِب	مرا ت	مذاهب	مُحاسب
مواهب	مُواظِب	مناقب	مشارب	مرا کب	مُرَاقِب
وجائب	نواصب	نواِب	مَطالِب	مُصاحب	مُصائب
			معايب	مُعابِب	مُعابِب

بابُ الْاَلت

«تا قافیه سی»

«قافیه مجرد»

زشت	رَحَت	دُوست	بو کون نور و زدر ای دل خروش ایت
سَبَت	زَبَت	زَفَت	فرح بخشا اولان کلزاره سن کیت
سَمَت	سَرَت	سَخَت	آب ایت
صَحَت	صَرَت	شَصَت	بیت دیت
مَسَت	صِدَت	صَوَت	قات گیت
نَقَت	نَعَت	مَوَت	بو باغک سروی کلینرله هم دست
.	هفت	وَقَت	هزاری بلبل زهری بتون مست
			بُحَت پوست
			بُحَت چست
			بُحَت چفت
			بُحَت درت
			بُحَت دست

ایلمه رنجیده خاطر کسه بی خلقی کوزت
نفسکی اخلاق و افعال محاسنه بزت

سَدَّتْ	سَطَوْتُ	سُرِعْتُ	جَهَتْ	بَزَتْ	أَوَتْ
شَرَّتْ	شَدَّتْ	سِيرْتُ	سَدَّتْ	دَمَّتْ	دَوَزَاتْ
شَهْرَتْ	شَوَكَتْ	شَفَقَتْ	كُوَزَتْ	لُغَتْ	صَفَّتْ
صَحَّتْ	صَحِبَتْ	شَهْوَتْ	نَجَّهْهُ وُلْمَشْ قَلَوِي حِي اِيْدِرْ عِلْمُو اِدَبْ حَكْمَتْ		
صَوَاتْ	صَنَعَتْ	صَفْوَتْ	نَصَلْ اَحْيَا وَاِبْدَانْ اِيْدِرْسَهْ عَالِمِي رَجَتْ		
عَزَّتْ	طَيَّبَتْ	صَوْرَتْ	أَلْفَتْ	أَلَبَتْ	أُجِرَتْ
عَشْرَتْ	عُسْرَتْ	عُذَاتْ	بَدَمَسَتْ	بَدَعَتْ	أَمَّتْ
عَلَتْ	عَفَتْ	عَصَمَتْ	ثُرْوَتْ	تَمَّتْ	بِيعَتْ
غَاظَتْ	غَفَلَتْ	غَرِبَتْ	جَنَّتْ	جَنَّتْ	تَقَلَّتْ
فَطَنَتْ	فِرْصَتْ	غَيْبَتْ	حَكَمَتْ	حَدَّتْ	وَحَجَّتْ
قُرِبَتْ	قَدْرَتْ	فَكْرَتْ	خَشَّتْ	خَبْرَتْ	حَلَمَوْتْ
قِيَمَتْ	قَوَتْ	قَلَتْ	خَلَقَتْ	خَصَلَتْ	خُشَيْتْ
لَعْنَتْ	لَذَتْ	كَثُرَتْ	دَوَاتْ	دَقَّتْ	دَعَوَتْ
مَدَتْ	لَيْنَتْ	لَكَنْتْ	رَأَفَتْ	ذَمَّتْ	دَيْتْ
مَنْتْ		مَحْنَتْ	رَحَلَتْ	رَخَصَتْ	رَحَمَتْ
تَزَهَّتْ	نَدَرَتْ	نَحْوَتْ	رَفَعَتْ	رَغَبَتْ	رَشَوَتْ
نَعَمَتْ	نَصَفَتْ	نَسَبَتْ	ذَلَّتْ	زَحَمَتْ	رَقَّتْ
نَيْتْ	نُوبَتْ	نَكَبَتْ			
.	وَحَدَّتْ	هَمَّتْ			

ایله اهلایله اموری مشورت
مشورته چونکه وارچوق منفعت
مرحمت مسعدت مشورت
مفخرت مغفرت مکرمت
مملکت منفعت منقبت
موهبت . . .
بودر سرمایه اصل قوت
دم فرستده سن ایله مروت
اُوت اخوت اذیت
نجیت حمیت رذیات
رغیت رقیّت قوت
محبت مذلت مروت
مسرت مشیت مذمت
کیمک ذاته یوقسه قابلیت
اکا ورزشله کلز فاعلیت
جاهلیت عاندیت غالیبت
فاعلیت قابلیت نائلیت
« قافیة صردفه »

« ردف النی »

بک سوئمہ دوشمن ایارسه وفات
چونکه قالمز کسه یه باقی حیات
ادات برات بنات

ثبات ثقات جهات
حیات دهات ذوات
روات زکات صفات
صلات عصات فرات
لغات ملمات نبات
نجات نجات نعات
نکات وفات ولات
هرات . . .
ایسترسه کاکر ایلیه سک خصمکی اسکات
دعواکی چالیش ایلیه سک حق ایله اثبات
آیات اثبات اسکات
اصوات اقوات اموات
انبات اوقات بالذات
تورات جنات خیرات
دعوات ذرات کرات
لذات مرآت مرآت
مرقات میقات نبات
هیئات هیئات . . .

ایدرسه نهورج ایله اسراف ایله اظهاردارات
نهایتده سکا واصل اولور برخیلی آفات
آفات آلات آیات
حاجات حالات دارات

ضایعات	طالبات	طیبات	رایات	ساعات	طاقات
فاجرات	فاکھات	کائنات	عادات	غارات	غایات
کائنات	لامعات	مایعات	ایولک ایلیه کور بوش بره کیتمز حسنات		
مہمات	محرّمات	مدركات	کون اولور کیم بیلنور قدر جلیل خدمات		
مذمجات	مسکرات	مشکلات	ادوات	برکات	حرکات
مضممرات	مفردات	ممکنات	حسّنات	حشرات	خدمات
منکرات	مہمات	مؤمنات	درجات	درکات	رشحات
نائبات	نادرّات	واجبات	سکرات	سکّنات	شعبات
واردات	واضحات	یابسات	شہوات	صلوات	ضربات
صاقین طول املله اولمه مجلوب خیالات			طبقات	ظلمات	عشرّات
صاقین زبرا شعورک سنپ ایدر فکر محالات			عصرّات	عصرّات	عثرّات
ارادات	اشارات	امارات	غلبات	غزوات	فقرّات
بہارات	بیانات	جمادات	قطرات	کلمات	لمعات
جنایات	حبوبات	خرافات	مدکات	نفضات	هجمات
حکایات	خرابات	خیالات	وقت اولور کیم اک کوچک برالتفات		
رسومات	روایات	سہوات	حل ایدر دعوانی قالماز مشکلات		
شرارات	شؤونات	شکایات	الہیات	التفات	امہات
فتوحات	فروعات	فیکھات	باقیات	بینات	جاریات
کرّامات	ککالات	کنایات	جامدات	جانبات	جوہرات
مبالات	مباہات	مبرات	حادثات	حاصلات	رائحات
مجازات	مدارات	مردادات	راغبات	باعات	ساقیات
مراعات	معادات	مفاجات	سائنحات	سیدّات	شائبات
مقالات	مقامات	مکافات	شاربات	صافیات	صالحات

ملاقات	ممانات	مناجات	قبیحیات	قدحیات	کلیات
مواشات	موالات	نیاتات	لعیبات	لهویات	مأخوذات
مجردر ایدر لر اهل	مقصیرات	مقصیرات	مآکولات	ماهیات	متروکات
مقصوری ستر ایچون انواع	تذویرات	تذویرات	مجدورات	محرورات	مجهولات
تأثیرات	تاویلات	تأییدات	مخدورات	محرورات	محصولات
تبشیرات	تبلیغات	تجهیزات	مخزونات	مخطوطات	محلولات
تحریرات	تحقیقات	تحقیقات	مخزونات	مخلوقات	مدفوعات
تخلیلات	تحویلات	تخییلات	مرفوعات	مسموعات	مشروبات
تخریبات	تدقیقات	ترتیبات	مشهودات	مضوعات	مطلوبات
ترغیبات	ترکیبات	ترمیمات	معقولات	معلومات	مغضوبات
ترهیبات	ترزینات	تسامیات	مفروشات	مکسوبات	ملبوسات
تسویلات	تسهیلات	تشریفات	ملحوظات	ممنوعات	منسوبات
تشکیلات	تشویقات	تصریفات	منهوبات	منهیات	موجودات
تصدیقات	تصعیبات	تضییعات	نقلیات	وهمیات	هجویات
تعدیلات	تعریفات	تعلیلات	اختلاف ایلسه وادی	تذکره سموت	
تعلیمات	تعینات	تفصیلات	سنی بهوده یور انلر بولنور ایله سکوت		
تقریرات	تکریمات	تکلیفات	بیوت	نبوت	سکوت
تلمیحات	تمهیدات	تنبیات	سموت	صموت	قنوت
تنسیقات	توفیقات	جزئیات	مغوت		
حفریات	حسیات	حسنیات	شجر در حدذ اتنده فقط دهشت و برر تابوت		
حشویات	سهویات	سطحیات	شجر در حدذ اتنده فقط زینت و برر یاقوت		
عزویات	عظریات	فنیات	باروت	تابوت	طالوت

حلاوت	حکایت	حرارت	ماروت	مهوت	مسکوت
خیانت	خبائت	حماقت	موقوت	لاهورت	ناسوت
دلالت	درایت	دخالت	هاروت	یاقوت	.
« قافیه مؤسسه »					
رحاوت	دکاوت	دنائت	دیلمسه که فیضیاب اولمقی همان جهنده اول تابت		
رسالت	رذالت	ردائت	مثلدر چونکه دیر لر هر اولان تابت اولور تابت		
رفاقت	رعایت	رصانت	آفت	آلت	آیت
روایت	رکاکت	رقابت	ثابت	حاجت	حالت
زکاوت	زعامت	ریاست	رایت	ساعت	ساکت
سرایت	سخاوت	سباحت	صامت	عادت	غارت
سفارت	سعایت	سعادت	غایت	قامت	نابت
سلامت	سفاهت	سفالت	کچر البت مصیبتلر بولور لر بر نهایت		
شجاعت	سیاست	سماحت	قالیر اعداده اما بیک قولای کچمز شماتت		
شهادت	شکایت	شطارت	اجازت	اخانت	ارادت
صدارت	صداقت	صباوت	آسائت	اشارت	اصابت
طبابت	ضلالت	صیانت	اطاعت	افاقت	اقامت
عبادت	طهارت	طراوت	امامت	بدایت	بسالت
عنایت	عداوت	عبارت	بلاغت	تجارت	جبات
غرابت	غباوت	عیادت	حیایت	جلالت	جماعت
فضاحت	فراست	غرامت	جنایت	جنابت	جهالت
قباحت	فلاحت	فطانت	خجالت	حدایت	حداقت
کراهت	کرامت	قربانت			
کنایت	کفایت	کفالت			

لیاقت	متانت	مخافت	عقوبت	کدورت	نحوست
ملاحظت	ملامت	نجابت	یبروست	.	.
ندامت	نفاست	نهایت	مسافر لکده ایلر سهک	اگر بر رده بیتوننت	
نیابت	وجاهت	وخامت	صاقن اوصاحبن کور مزدن اول	ایته غیبوت	
وراثت	وزارت	وقارت	بیتوت	بینوت	حیلوات
وکالت	ولایت	هدایت	شیخوخت	حیرورت	غیبوت
امورنده ایدنلر استقامت			اولانلر طالب راه حقیقت		
ایدنلر هر جهته استراحت			آلیرلر جمله اشیادن نصیحت		
استراحت	استقامت	استطاعت	حقیقت	ذمیمت	رذیات
استعانت	استحالت	.	شریعت	طبیعت	طبریقت
ایدنر سهک خلقه اظهار خشونت			عزیمت	عشیرت	غنیمت
سکا عالم ایدر البت خصومت			فضیحت	فضیلت	نصیحت
خشونت	رطوبت	رعونت	نیمت	هزیمت	.
خصومت	صعوبت	ضرورت	.	.	.
عبوست	عدوبت	عقونت	.	.	.

بوندن اشاغی اولان تا قافیه لی کلمات وزنلری حسبینه طوغریدن
 طوغری یه استعمال اولنه مز لسه ده ردیف مقامنده قولانیله بیله جکارندن
 وارباب سبجه فائده لری اوله جفتندن مجرد وردیف الی حالده اولانلری
 بوجه آتی یازلدی .

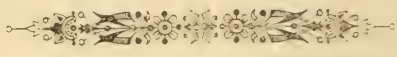
« مجرد »

مبادرت	مباشرت	مباعدت	مطاوعدت	مظاهرت	معاقت
متابعت	مشاربت	مجاشرت	معاوت	مقاربت	مفارت

مجانبت	مجاورت	مخالفت	مقاربت	مقارنت	مناسبت
مراجعت	مسارعت	مساشرت	مواظبت	موافقت	موانست
مسالت	مسامرت	مسايرت			

« رد ف الفی »

مبايعات	مخاربات	محاسبات	مضاربات	مطالبات	معاملات
محاككات	مخاورات	مخابرات	معاهدات	مغالطات	مقاتلات
مخادعات	مخاطبات	مداخلات	مقاولات	مكاتبات	مكالمات
مدافعات	مرافعات	مذاكرات	مناسبات	منافسات	مهاجمات
مراسلات	مسامرات	مشاتمات			

باب بايع

{ ثاقافيه سى }

« قافيه مجردة »

هر اولور اولمز ايله سن ايمه بحث
دامن عرفانكه سوردومه لوٹ

ارٹ	بحث	بعث	خُبث	غوث	غَيْث
لوٹ	ليث	مكث			

مبتنيدر شبه سز بيك حكيمته هر بر حدث
چشم دقنه نظر قيل كورمه بر شينى عبث
ثلث حدث عبث

« قافیهٔ مردفه »

« ردف النی »

تأنیث   تثلیث   تحدیث
تلویت   •   •

« قافیهٔ مؤسسسه »

بی ادبیلر نقور اولسه ده ماله وارث
او قدر مورثی تلعینه اولور لرباعث

باحث   باعث   ثااث
خادث   حاث   وارث

ظهور ایتدکجه علمده حوادث
ظهور ایلر اورتبه چوق مباحث
توارث   حوادث   مباحث

اگر اولمزایسه بر اوده اثاث
بوزیلور محو اولور او اوده اثاث

آناث   آناث   ثلاث
غیاس   •   •

دقت ایت سهوزلره اکثر بحاث
بجه بیك سفسطه ایلر احداث

احداث   ایراث   بحاث
میراث   •   •

« ردف یائی »

نوال ونعمتی هر کیمکه ایتمز شکر ایله تحدیث
ابد کفران ایله خلقل ایچنده دامن تاووت

باب خمس

« جیم قافیه سی »

« قافیهٔ مجردده »

اسوب بر باد غم دریای فکرم اولدی مو حاموج
آنکچون کشتی عر فانم اولدی بویله هرج و مرج

« قافیهٔ مردفه »

« رد ف النی »

شبهه سز مردرد ایچون واربر علاج

هر دوایه کلز اما هر مزاج

رواج زجاج سراج

علاج مزاج مهاج

نیاز ایندکده بردرویش و محتاج

اولور حقلک عنایت بحری مواج

اخراج اوماج ازعاج

انتاج انساج تاراج

حجاج حججاج حلاج

خرجاج سراج محتاج

معراج مواج انساج

کیم ایدر سه درص ایله آج کوز لیلیکله امتراج

مال قارونه ابر سه سه کیمیز اندن احتیاج

احتجاج احتیاج ازدواج

اعوجاج امتزاج اندماج

ایدر سه نیک برایشک مأمورینی اولجه استزاج

ایشک ترو بجهت الزم بولی ایلسک استزاج

استدراج استخرجاج استخر

استدجاج . .

أوج بُرج پننج

ثلج خرج درج

دنج رنج سنج

زوج فلج کنج

گنج مَرَج مزج

موج . نسج هرج

پدر و مادر و خویشانی اولنلر مزعج

بشقه آدم ایله اصلا اوله مزلر ممزج

أعراج أعوج مزعج

مخرج ممزج مخرج

مخرج .

نباتانه کلنجه هر سه نه وقت تزوج

ایدر لر تاج زرین دلالته تتوج

تتوج تزوج تشنج

تفرج تهرج تموج

کائنات اولر تبه یکدیگر له اولمش ممزج

کیم برنده دیکر ک بیگلر له حالی مندج

مزدوج ممزج مندرج

مندج منفرج .

حدومقدار ابدن هر کیم ایلر سه خروج	مشا کل طبع و دندن اولسه بر کالای حب منسوج
معتقد اولمز ولو ایلر سه افلاکه عروج	اولور لر اول محسولر بر بر بله تا ابد عروج
بروج	مأجوج
خروج	مفلوج
ولوج	یا جوج
	منسوج

باب سمارس

{ حاقافیه سی }

« قافیه مجردة »

ترشح	تروح	تقیح	سکا بر ددلی کلبر ایلر ایلر سه حالی شرح
تمدح	تمصح	.	آنی تطبیقه چالیش سوز لرینی ایله جرح
دیلر سه ک قولک اولسون غیر ی اقواله مرجح	مرشح	مرشح	جرح
اوزون لافی ایتمه دقت ایت سوز ک اولسون منقح	مصصح	مصصح	جرح
مجنح	مصحح	مصحح	رجح
مسطح	مصصح	مصصح	سبح
مصرح	مصحح	مصحح	صیح
منقح	مصحح	مصحح	فسح
	مصحح	مصحح	قدح
	مصحح	مصحح	لوح
	مصحح	مصحح	مصح
	مصحح	مصحح	نصح
	مصحح	مصحح	تواضع اهلی اول سن ایلمه میل تمدح
	مصحح	مصحح	بحار کبر ایدر زیرا تمدحن ترشح

« قافیه مردفه »

« ردف الفی »

دقت ایت بالجمله ارباب صلاح
 نیک خصلته بولور دائم فلاح
 أقاح جناح جناح

اگر دقته بر کوز اولسه مفتوح	صلاح	ریاح	ریاح
اول اول عینه دنیا سری مشروح	صباح	صباح	صلاح
مجروح مذبوح مشروح	مزاح	مباح	فلاح
مطروح مقدوح	.	نکاح	نجاح
مدوح منسوح .			

«ردف یائی»

بر سوز اولمزه اگر غایت صریح	ذبیح	صییح	صییح
شبهه سز دینمز اکا قول صحیح	فصیح	فصیح	قییح
	مدیح	مسییح	نذیح
	وضیح	.	.

اگر بر التماس وارسه ایتمه دفعه تصریح	ترجیح	تسییح	تسطیح
مناسب سوزله ایرادیت انی اولجه ایت تلخیص	تشریح	تصحیح	تصریح
	تلمیح	تلویح	تنقیح
	توضیح	.	.

« قافیه مؤسسه »

موافق دو شمن البت هر ایشه هر قول ناصح
فقط بر جوق نصیحتدن چیقار بر رأی صالح

راجح	ساح	شارح
صالح	فالح	لایح
ناصح	واضح	.

چالیش ایت نفسکی حکمتله اصلاح
سنی ظلمتده ترک ایتمز او مصباح

اصباح	أرواح	ارباح
الحاح	افلاح	اصلاح
جراح	ایضاح	الواح
صحاح	شراح	سیاح
فلاح	فتاح	صیاح
مصباح	مباح	مفتاح
.	.	ملاح

«ردف واوی»

کلینجه بر دله فیض فتوح
ایلمز فکر صواب اندن سنوح

شروح	سنوح	جروح
نصوح	فتوح	صبوح
.	.	وضوح

باب سابع

{ دال قافیه سی }

« قافیه مجرده »

التماس ایلمر سه بر بیچاره بر شیء ایتمه رد
ممکن اولمز سه بیله یکدن اکاسن چکمه سه سد

مُرد   مَهد   نقد
وِجد   وِرد   وِرد
وِعد   .   .

بَد   جَد   حَد
خَد   رَد   سَد
قَد   مَد   یَد

صاف اول کسه نک احوالنه ایتمه حسد
قلبکی زیر احسد ناری یا قار قالمز حسد

اَسَد   بِلَد   جِسَد
حِسَد   رِصَد   رِمَد
سِنَد   صَحَد   عِدَد
مِدَد   نِمَد   وِتَد
وِلَد   .   .

وعظی اول نفس که ایت صکره ناسه ایله پند
کندینه سن ایله خلقی حبل عرفان کله بند

بِرَد   بِنَد   پِنَد
جِحَد   جِنَد   جِهَد
حَقَد   حَمَد   دِرَد
رِشَد   رِعد   رِنَد

قامت عرفانکی سعبکله سن ایله بلند
هر کورن شاشسون آفی دشمن بیله ایتسون یسند

بِلِنَد   پَسِنَد   کَمِنَد
سَمِنَد   کَزِنَد   .

زِرَد   زُهَد   زِیَد
سِرَد   سَعَد   سُنَد
حِیَد   طِرَد   عِبَد
عَقَد   فِرَد   فِقَد

بودنیامانی شرطنجه خلقه بذل ایدن اجود
اولور دنیا و ما فیراهه اول عالی هم اسعد

اِبْجِد   اِبْعَد   اِجود
اِجِید   اِحْمَد   اِزِید

قِیَد   کِرَد   کِرَد
لِحَد   مِحَد   مِرَد

چوق کورلمندر مجربدرکه اکثر مستبد
حند اویمز رأی وفکر نده قابیر هب منفرد

مجتهد مجتهد مستبد

مستعد مطرد معتقد

معتضد معتمد منعقد

منفرد

« قافیہ صر د فہ »

« رد ف الفی »

کیم ابد رسه کرم ولطفی ایله عالمی شاد
ایدیلور حشره قدر اسمی آنک خیر ایله یاد

باد داد زاد

شاد عاد یاد

قیود درد و محنتدن اول آزاد

غم دنیا ایله کل اولمه ناشاد

آباد آحاد آزاد

داماد ناشاد

کیمکه ایسترسه ایکی دنیاده اولسون بر مراد

باب لطفی احتیاج اربابنه اینسون کشاد

بلاد تضاد جماد

جواد جهاد حصاد

رشاد پر ماد زیاد

سداد سواد عباد

ارشاد اسعد اسود

امجد اوحد جید

سید مرتد مرشد

مرقد مسجد مشد

مشهد معبد مقصد

ایدن هر کارینه جدا تقید

ایدر اقرانی بیننده تفر

تبرد تجدد تجرد

تحشد تردد ترصد

تشهد تعبد تعدد

تفرد تقید تمرد

اولان عفت لباسندن مجرد

قیود عار ایله اولمز مقید

مجدد مجدد مجرد

مجرد مجلد مجلد

محمد مزید مشدد

مقصد معند مقلد

مقلد مقید مقید

مجهد منقد منقد

مؤبد مؤبد مؤبد

موحد مولد مولد

عماد	عناد	فواد	سداد	شمشاد	صیاد
فساد	قباد	کساد	عباد	عواد	فرهاد
کشاد	مداد	مراد	فریاد	مزداد	مرصاد
مزداد	مقاد	معاد	معتاد	منتقاد	معیاد
مواد	نژاد	نهاد	میلاذ	نقاد	نوزاد
وداد	.	.	اغلبتوب اقبال جاهه ائمه زنهار اعتماد		
صبور اول دهره قارشی ائمه فریاد			لابقاده عکس اقبال ایلمز جوق امتداد		
فغانی دکله من بو کهنه بنیاد			اتحاد	انتقاد	اجتهاد
ابعاد	ابعاد	اجداد	اشتداد	اطراد	اعتقاد
اجساد	ارصاد	استاد	اعتماد	اعتیاد	اقتصاد
اسناد	اشهاد	اصعاد	امتداد	انتقاد	انجماد
اضداد	اعداد	اعداد	انفراد	انقیاد	.
اعیاد	افراد	افساد	فلاکت دیده لر ایلر سه سندن شاید استمداد		
اکراد	الحاد	امداد	مددر سلکله فقرایت یاردم ایت کوسترمه استمداد		
انداد	انشاد	اوتاد	استبداد	استبعاد	استرداد
اوراد	اولاد	ایجاد	استشهاد	استطراد	استعداد
ایراد	ایقاد	برباد	استمداد	.	.
بنیاد	بهزاد	بولاد	نجبا احسان ایله تحصیل اولنمز نفع و سود		
بی داد	بی زاد	تعداد	مستحقه بذل واحسان ایلکدر شرط جود		
جلاد	حداد	حساد	بود	جود	دود
			دود	سود	عود
			هود	.	.

جدید	پدید	بعید
حفید	حدید	جرید
رسید	خرید	حمید
سعید	سدید	رشید
شرید	شدید	سفید
عبید	شہید	شدید
قدید	فرید	عنید
مجید	کید	کلید
مزید	مُرید	مدید
وحید	مفید	معید
یزید	ولید	وعید

وعدبنہ آدانہ کذابک صاقین و برمه وجود		
و برمه قرصاً افجہ کذابہ کیدر سکرہ نقود		
نمود	جنود	جنود
جہود	جیود	حدود
حسود	حقود	خلود
درود	ربود	سجود
سرود	شہود	صعود
عمود	عنود	عمود
فزود	قعود	قیود
نقود	نمود	ودود
وجود	ورود	نیہود

سکا سجد چوق ایسه بک چوق اولور سهك مسعود

اکا فخر ایله که اول رتبه اولور سهك مسعود

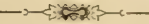
طاقنوب بی ادبک حالی ایتمه تقلید

که او تقلید ایدر انواع بلایا تولید

تأکید	تأیید	تبرید
تبعید	تجرید	تجدید
تجوید	تحدید	تحمید
ترید	ترزید	تسوید
تشدید	تعقید	تقلید
تقیید	تمدید	تمجید
تمہید	توحید	تولید
تمہید	جمشید	خورشید
تومید	.	.

پرسود	حیدود	خوشنود
محدود	محمود	محمود
مسدود	مسجود	مسعود
مشہود	مطرود	معبود
معدود	معہود	مفقود
مقصود	محدود	موجود
مورود	مولود	مورود
سورمک ایسترسهك اکر عمر سعید		
کنج ایکن تحصیل قیل سعیک مزید		
امید	بدید	برید

			« قافیه مؤسسه »		
واحد	واجد	ناشد	حسود اولمه صاقین زیر احسد در نار خالد		
.	وارد	والد	ینار طور ماز همیشه نار ایچنده قلب حاسد		
مساعد	زمان اولدجه تحصیله	آنی فوت ایتمه تحصیل ایت فوائد	جامد	جاحد	بارد
تقاعد	تزاید	اما جد	حامد	حاسد	چاهد
عوائد	عقائد	توارد	راکد	راشد	خالد
قواعد	فوائد	فرائد	زاید	زاهد	زائد
مساجد	محامد	مجاهد	شاهد	ساعد	ساجد
مفاسد	معابد	مساعد	فاسد	عابد	عائد
.	.	مقاصد	ماجد	کاغد	قاصد

باب بیاض

{ راقافیه سی }

« قافیه مجرده »

سر	سر	زر	بر صومون امک ایچون کیتمه لیمه امه سر		
مر	فر	شر	دامن سعیه یاپیش البت بولور سگ سیم وزر		
.	یر	تر	بر	بر	ار
خیره سعی ابله همیشه فعلک اولسون فعل خیر			پر	پر	بر
مستغید اولسون اوخیر کدن سنک دانکله غیر			در	در	تر
بحر	اجر	ابر	در	در	خر

بدر	بدر	تحر	وتر	وزر	حجر
نور	جبر	حذر	هدر	یسر	.
جسر	جفر	جور	هر کیم	ایتمزه	عدوسندن
چهر	حشر	مصر	عاقبت	برکون	اولور دامه
حضر	حمر	خبر	اثر	ازر	اسر
دور	دهر	دیر	اکر	امرا	بجر
زجر	زُخر	زهر	بشر	بصر	بقر
سنجر	سطر	سیر	بدر	پسر	آبر
شعر	شعر	شکر	آبر	شکر	شمر
شمر	صبر	طبر	حجر	حذر	خبر
عمر	عطر	عمر	خطار	سپر	سجر
عذر	غیر	فخر	سفر	سقر	سور
فخر	فقر	فکر	شجر	شمر	شکر
قبر	قدر	قصر	صفر	ضمر	عشر
کبر	کبر	کسر	عمر	قدر	گزر
کفر	مکر	مهر	کسر	کمر	گهر
مهر	نخر	نذر	مفر	مقر	ممر
اشمر	انصر	نهر	نفر	وتر	یتر

بهار اولدی چمنلر سردی پاستر
انکیچون سرو اکوب سر یا تمق ایستر

تکرر	تکثر	تکبر	اختر	احمر	ابتر
.	تیصر	تبصر	ازبر	اخیر	اخکر
دیگر سه ک جان و دل اولسون منور			اسمر	استر	ازهر
وجودک قیل معاصیدن مطهر			اشهر	اشقر	اشعر
مخیر	محرر	مبشر	افسر	اعور	اصفر
مسطر	مسخر	مدبر	اکر	اکبر	اقصر
معر	معطر	مظهر	اوفر	اندر	الکر
مقرر	مقدر	مفکر	بدتر	ایستر	ایسر
منور	منیر	مکرر	بهتر	بندر	برر
.	میسر	مؤخر	جعفر	پیکر	پستر

« قافیه مقیده »

چایش نلطبه خلقی دقت ایت اولمه دل آزار
 بوکال عالم دنور یرکون قالیرسک سنده ناچار
 آبار آتار آذار
 آزار بازار تاتار
 داوار سالار ناچار

کیم که فعل خیر ایدر بیچارگانه خوش باقار
 هر ایشی آسان ایدر حق کندیده ک خوش باشار

ارار	آچار	آتار
اصار	اشار	ازار
باصار	اکار	اقار
صاتار	جایار	چالار
طاپار	صارار	صاچار
قاچار	قاپار	طالار

حیدر	چنبر	جوهر
دقتر	دردر	دختر
عنبر	عرعر	رهبر
مضطر	محور	قنبر
مقبر	مقصر	مقبر
.	میسر	منبر

ایدن بر لقمه نانک حقیقی یا حق تفکر
 شاشار بیلمز نصل ایتسون سکا حمد تشکر

تجر	تأخر	تأثر
تخسر	تخمر	تخجر
تشعر	تذکر	تخیر
تفخر	تصدر	تشکر
تقطر	تقرر	تفکر

قازار	قایار	یاپار	یاشار	یاغار	یامار
یاتار	یارار	یازار	یانار	.	.

بو اغتلاک بعضیلری املای معروفه مخالف کبی کورینورسه—ده
 صرف عثمانی قواعدنجه بویله یازلملری لازمدر.

سراسر یوزی اولسه چن زار	« قافیهٔ مردفه »	مزار	فزار	قتار
کزیمه یابرهنه کزلیدر خار	« ردف النی »	قرار	قمار	کبار
بار تار تار		گذار	مدار	مزار
خار دار زار		مسار	نثار	نزار
سار عار غار		نکار	نهار	وقار
کار مار نار		هزار	یسار	.
یار . .		دوام ایتمز زمانک حکمی بسیار		
بی ادبلرله کوروشمه اتمه سمتندن کذار		کلیر بر کون کولر البته غمخوار		
بچار بکار جدار		ابچار ابرار		ابصار
جوار چهار چنار		ابکار اثمار		اخبار
چهار حصار حمار		اخطار اختیار		ادبار
خسار حمار خیار		ادرار ادوار		ازکار
دیار سوار شکار		ازبار ازهار		استعار
شمار غدار عقار		اسفار اشعار		اشعار
عیار غبار غرار		اضرار اطوار		اظهار
		اعدار اعشار		اعصار
		اعمار اغیار		افطار
		افکار اقدار		اقرار
		اقتار اکدار		امرار

انتشار	اتحار	اقتصار	انصار	امطار	امصار
انحصار	انجرار	انتظار	انهار	انوار	انكار
بهر ددار	بختیار	انكسار	ایجار	ایشار	اوتار
درکنار	پیشه کار	برکذار	بیزار	بیدار	بی عار
شرمسار	زرنشار	ردیفکار	بیمار	بسیار	بدکار
عشوه کار	شیوه کار	شهریار	تجار	تکرار	تذکار
کار کار	کار کذار	فته کار	ختنکار	جرار	جبار
.	مستعار	مستشار	دشوار	دستار	درکار
برینک آخره احسان ایدوب استخبار			دیوار	دینار	دیدار
حسد ایتمه اکا سن ایتمه آنی استیکشار			روار	زنار	رفتار
استبحار	استبصار	استبشار	عطار	طیار	سیار
استغفار	استکشار	استخبار	غفار	غدار	عیار
.	استمر	استقرار	کلزار	کفتار	کفار
ردف واوی ،			معیار	مشوار	مختار
دلک اولنزه کثرتدن اگر دور			بخار	منشار	مقدار
ایرشمز شمس وحدتدن سکا نور					روز وشب سعی الیه قیل ائمار علمی ادخار
حور دور زور					صرف ایدرسک عمره اولدقجه کوزم بالا فخر
سور سور شور					ابتدای اجتسار احتقار
صور طور گور					احتکار اختیار احمرار
مور نور					اختصار اختیار ادخار
میل ایدوب اقباله و برمه قابکه کبر و غرور					استار استوار اشتهار
چونکه مغروره کلیر البت نهانده فتور					اضطبار اضطرار اعتبار
بحور بدور خسور					اعتدار اعبرار اغترار
حبور حفور خطور					افتخار افتقار اقتدار

دهور	ذکور	زبور	منصور	منظور	موفور
سمور	شور	شعور	مهجور	یغمور	•

« ردیف یائی »

کبر و نخوندن ری قبل نفسک اولر روشن ضمیر

کبر ایله آوده لر انجام اولور زبرا حقیر

اثر	اجیر	اخیر
-----	------	------

اسیر	امیر	بشیر
------	------	------

بصیر	پذیر	جدیر
------	------	------

حریر	حصیر	حقیر
------	------	------

حمیر	خیر	خطیر
------	-----	------

دبیر	زفیر	سریر
------	------	------

سعیر	سمیر	شریر
------	------	------

شعیر	شهیر	حریر
------	------	------

ضمیر	ظہیر	عسیر
------	------	------

غذیر	ثقییر	قدیر
------	-------	------

کبیر	کثیر	مدیر
------	------	------

مشیر	مصیر	منیر
------	------	------

نذیر	نضیر	وزیر
------	------	------

دفعیر	یسیر	•
-------	------	---

عدالتله قینندن چیقسه شمشیر

سهولتله ایدر دنیایی آسحیر

اکسیر	تأثیر	تأخیر
-------	-------	-------

تبشیر	تحریر	تخذیر
-------	-------	-------

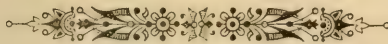
او یوب اقبال دهره اوله مغرور	چالیش مقبل ایکن ایت خاقتی مسرور	بللور تنور جمهور	دستور دیجور زنبور	سمور شیخور طنبور	طیفور عصفور غبور	فغفور قنبور مأجور	مأمور مبرور مجبور	مجرور محذور محصور	نخجور مذکور مذبور	مستور مسرور مسطور	مشکور مشهور معمور	مغرور مغفور مقذور	مکسور ممرور منشور
------------------------------	---------------------------------	------------------	-------------------	------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

سائر	خاطر	خامر	تخمیر	تخمیر	تخمیر
صابر	شاعر	شاطر	تدویر	تدمیر	تدبیر
طاہر	طائر	صادر	تزویر	تذبیر	تذکیر
عامر	عاشر	ظاہر	تسریر	تسخیر	تسجیر
فاطر	فاخر	فاجر	تشمیر	تشمیر	تسطیر
کافر	قاصر	قادر	تظہیر	تصویر	تصفیر
ناشر	نادر	ماہر	تعمیر	تعذیر	تعبیر
.	وافر	ناصر	تفسیر	تغیر	تعمیر
دکدر موجب قیمت عناصر			تقصیر	تقریر	تقدیر
ایدر ذیقیمت اشیائی جواہر			تکثیر	تکبیر	تقطیر
جواہر	تکائر	تبادر	تکفیر	تکیر	تکدیر
مائر	عناصر	دفائر	تنویر	تسکیر	تسفیر
معار	مظاہر	مباشر	تیسیر	توقیر	توفیر
مقابر	مفاخر	مغایر	شمشیر	زنجر	خنزیر
.	منار	مکار	.	نحیر	کشمیر

« قافیہٴ موسسہ »

کلمہ ندر بیج اللہ صوچرا اولور بر جوق تقاصیر
 بو تقصیرات کلیدن ظهور ایلمر محاذیر
 تباشیر تصاویر تفاسیر
 تقاریر تقاصیر جہاہیر
 عصارفیر محاذیر مشاہیر
 مقادیر .

خدانک حکمتی ہر شیدہ ظاہر
 فقط اکثر کشی درکنندہ قاصر
 آخر بادر باقر
 باہر تاجر جابر

باب ناسع

« زا قافیه سی »

« قافیه مجرده »

صواتکدن دشمنک ایلر ایسه اظهار عجز
 طردایت اندن غالبیت رایتک سن ایلر کر

جوز حیز حرز

رجز رکز رمز

سبز طرز عجز

غمز فرز کنز

مغز . .

ایدنلر طوغریلق دارنده غیرتله تحیر

ایدرلر فیض و اقبال سعادتله تمیز

تجز تحیز تمیز

تهرز مججز معجز

معزز مجیز .

« قافیه صرفه »

« زدف النی »

صافله سرک ایتمه هیچ برکیمسه به سن کشفراز
 چونکه صکره صافله دیرسک صافلامز ایلر اوناز

باز راز ساز

ناز . .

کیمکه عادلدر ایدر ظلم ایلمکدن احتراز

کسب ایدردنیاده و عقباده خیلی امتیاز

احتراز امتیاز اهتراز

مرموز مکتوز مهموز
 نوروز . .

ردف یائی

لسانه دو شمیوب سن اولماق ایسترایسه که تعجیز
 چائیش طوت اغزکی دایم کلامه ایله کل برهیز
 ابریز آمیز انکیز
 پرویز برهیز تجویز
 تعجیز تمیز تهذیز
 دهلیز . .

ادبسن قارشوسنده اکثری اهل ادب عاجز
 قالیر ظاهرده زیرا بی ادبله سوز دکل جائز
 بارز جائز حائر
 حاجز رامز عاجز
 فائز . .

نی نیاز جلوه باز جلوه ساز
 سرفراز عشوه باز .

«ردف واوی»

فلاک کبر بو کلیر البته بر روز
 ایدر مغرور جاهی خانمان سوز
 دوز روز سوز
 آشنای علم حکمتلر ایدر کشف رموز
 انلره مفتوح اولور بی شبهه ابواب کنوز
 روز دروز رموز
 عجز فروز کنوز
 اولنجه ادمک یحتی مساعدطالی فیروز
 اولور هر رکونی دهرک اکا بر عیدونوروز
 قیروز محجوز مرکوز

باب عاشر

امین قافیہ سی

«قافیہ مجردہ»

سس فس کش
 مس . .
 قابلیت اولینجه نیلسون انسانه درس
 قابلیتسنز اولنلر درک ایدر هر شیئ ترس

یلان سولتمکله جبر ایله قادر سدنک باشین کس
 یتنه مرد حقیقیدن چبقار صائمه یلان سس
 آس اس بس
 حس خس رس

« قافیه مرد فیه »

قوانسه بر کازه ا کر اولجه بر حکم اساس
دکمه شیلراه بوزلمز یوقدر اول کاره هراس

اساس   پلاس   تماس
جناس   حواس   قیاس
لباس   نحاس   هراس

کوسترر کندینی احمق کبی اکثر داس
اوصفتله ییناشیر ایشلری ایلر احساس

الماس   انفاس   ایناس
دساس   قرطاس   قسطاس
مقیاس   وسواس

نور علم و معرفت بر قابله ایتمه انعکاس
اک کویچک بر ذره دن بیک حکمت ایلر اقتباس

اقتباس   التباس   التماس
اندراس   انعکاس   بی قیاس
حق شناس

« رد ف واوی »

کوتو هر برده فنادر نه کم وجه عبوس
کوزل اولمز سوس ایله زینت ایله اولسه عروس

جلوس   دروس   شموس
عبوس   عروس   فسوس
مچوس   نفوس

انس   برس   ترس

حبس   حدس   خمس

خمس   درس   رأس

شمس   عکس   غرس

غطس   فرس   قدس

قبس   کلس   لمس

مکس   نکس   نحس

نفس   یاس

دل بلا سیله هزار اولمش همیشه در قفس

کس - ک حبس اولماق ایسترسه ک ای صاحب نفس

اخص   ترس   جرس

عدس   فرس   قفس

کومس   نفس   نکس

تجسس   تحسس   تدرس

تفرس   تکلس   تلبس

تنفس

اگر برایش اولور سه حسن نیتله مؤسس
ظهور ایلر او ایشدن شبهه سز فعل مقدس

نخمس   مددرس   مدس

مقدس   مؤسس

قیمت و قدری نی علمک کم ایدر سه تقدیس	شرابک غایتی ای اهل ناموس
اکا الواح طبیعت بیله ایله . تدریس	یا قلیج و سگته در یا صرع و کابوس
تأسیس	جاموس سالوس طاووس
تخمینس	فانوس قاموس کابوس
تقدیس	ناقوس ناموس
« قافیه مؤسسه »	بلاجرم و خطا شاید اولور سه ک ظلم ایله محبوس
اولور سه ک خلقت عرفانی لابس	سکا امداد ایدر عدل آلهی اوله کل مایوس
همیشه سن اولور سه ک صدره جالس	افسوس قدوس کیلوس
پارس جالس	کیموس مانوس مایوس
لابس یابس	محبوس محروس معکوس
ایدنلر خلقه القای دسائس	ملبوس
قالیرلر صکره آنر بی موانس	« ردف یائی »
دسائس عرائس مجالس	چوق صاقین نادانه اوله هم جلیس
مجانس مدارس ملابس	کچمسون بهوده باق عمر نفیس
موانس نفائس	انیس جلیس خمیس
	سلیس زنیس مقیس
	نفیس

باب حادی عشر

« شین قافیه سی »

« قافیه مجرده »

آش | خلاق اولندک سعی ایچون کل طورمه بوش
آش | کنددی کارک بوقسه سنن امداده قوش
ایش

آفتش بخشش رنجش
سوزش شورش گردش
گنجش گوشش ورزش
« قافیه مردفه »

ر د ف الفی

سکاصادق کورونان هرکتی اولمز سرداش
هر اولور اولمز قلبکده کی سر اولمز فاش
باش خاش داش
فاش

ایشکه بکجه صارل هر نقدر آرزسه معاش
کون اولور بولادر الله آتی سن ایته تلاش
تلاش خراش فراش
قاش معاش

ایته اوباشی صاقین کندینه باهو پاداش
سکاشری طوقنور سنده اولور سکا اوباش

اوباش پاداش پرخاش
خفاش ساپاش عیاش
فراش قلاش بناش
نقاش

ر د ف واوی

اسکی ضرب مثلدر ایله سن بو قولی کوش
آب حیوان اولسه ده نادان الندن ایتمدوش

باش بش بوش
دیش شاش شیش
شش طاش قاش
قوش قیش بش
باش

برمروت صاحبی بزئی سکا ایلمسه بخش
هم تشکر ایله همده لطفنی ایت قلبه نقش

ارش بخش بطاش
ترش حیش رحش
رعش عرش عطش
فحش فرش گیش
نعش نقش

معرفت باغندن اصلا طامامش جاهل بمش
عارفان اما انک یلک درلوسندن چوق بمش

اینش بیلش بینش
دونش قاپش قاصیش
قارش قازش قاجش
قالیش قامش قایش
گوروش گواش گومش
یاتیش یاریش یازیش
یانش ینش یمش
یمش یدش

ایدن هر کارینه خواهشله ورزش
آیر انجام ایشندن خیلی بخشش

ریش خویش پیش
 . نیش عیش

جوش خوش دوش
 گوش نوش هوش
 بی ادب شاید فنا سوز لرله ایلسه خروش
 چوق صاقین ویرمه جواب اوله سقبه اول نجوش

تخدریش تخریش آشوش
 تفتیش تفریش تنفتیش
 . .
 توحیش

جیوش خروش خوش
 فروش نقوش وحوش
 سکا سرد ایسه لر بر فکر مغشوش
 قبول ایتمه انکله اوله مدهوش
 آغوش خاموش مدهوش
 مطروش مفروش مغشوش
 منکوش منقوش .

« نافیة مؤسسه »

بیبی لطف احسانکله ایلسه ک نوازش
 ویرر رزاق عالم رزقکه بک چوق کشایش

« رد ف یانی »

سپارش ستایش کشایش
 . نمایش نوازش

نیش نحل عمالک زهرین ایدنلر در پیش
 بال ایچون مدت عمر نده یز آنلر نیش

اون ایکنجی باب

؛ صاد قافیة سی ؛

« اشبو صاد قافیة سی بک طار اولدینی جهتله کله لک وزن ترتیباتی
 بالضروره تماماً اجرا اولنه مدی . »

آص باص قاص
 مص نص
 —

« نافیة مجرده »

سکار اسکی مثل سه و بلیه هم کل قولانی آص
 باصه حق جایی کور اولجه کوزل اوله جه باص

« ردف واوی »	شخص	رقص	حرص
برایشک بدآنده اونسه حسن نیتله خاوص	.	.	قرص
خیرایله تکمیل اولورسن شهره ایته اول خندوس	—	—	—
خصوص خلوص قصوص	.	قصص	اخص
مخصوص منصوص نصوص	—	—	—
« ردف یائی »	مرفص	مخلص	مخصص
مال دنیایه صاقین اوله حرایص	.	تحرص	تبصص
چونکه کیتمز قبره الّا بر قیص	.	.	تفحص
« قافیه مردفه »			
حرایص رخایص قیص	بیوکک مال ایله اولمز اکا لازمدر اخلاص		
کیم ایدر خیرایشه اوقانی حصر و تخمصص	شرف بولمز چبقار مغله دکر دن ایجو غواص		
آینده شردن ایدر حضرت الله تلخیص	خاص	خلاص	خاص
تخرایص ترخیص تلخیص	قصاص	اخصاص	قصاص
تلخیص تلخیص تلخیص	غواص	رقاص	اشخاص

اوز اوچنجی باب

ضاد قافیه سی

« بو باب دخی صاد قوافیه سی کی تنک اولدیغندن کلماتک و ذنلری

اعتباریله تفسیق اولانه مدی .۰

ارض	بعض	بعض	« قافیه مجردده »
بیض	حمض	حوض	آجه مزقانسنه سکاطر کلش اولسه روی ارض
			ایسته بر کیمسه دن برشی صاقین سن آله قرض

هلاک ایتیز طیبی دکمه اعراض
اعراض اعراض اعراض
اعراض امراض اقراض
انقاض فیاض مقراض

« ردف یائی »

کوزل ایش ایسترایسه نه اهله ایله تفویض
صوککی بکله اکا اورتهده ایته تعریض
تییض تحریض تعریض
تفویض تقریض

حیض روض عرض
عرض غمض فرض
فیض قبض قرض
محض نقض
اولسه برایشده اگر سوء غرض
چیقمز اول ایشدن کوزلجه برعوض
عرض عوض غرض
مرض

قافیه مردفه

« ردف النی »

ادبدر بیل طیب جمله امراض

اوز دردنجی باب

{ طا قافیه سی }

« قافیه مردفه »

« ردف النی »

ریشه دارظله اولسه قوش تویندن بر بساط
مرهم عدل اولمیجه کورمز اول خواب نشاط
بساط رباط سباط
صراط قباط محاط
نشاط نقاط

« قافیه مجرده »

کامل اولمقاقدنه الک اولکی شرط
ایلمکدر لایقیاله نفسی ضبط
بساط حبیط ضبط
خاط ربط سبط
شرط ضبط فرط
قحط نبط

شروط	منوط	هبوط	ایشکده معندل اول سن صاقین کو سترمه افراط
ایستیور سده اوله سنک طلم ایچنده مقبوط	چایش اولسون سنک عالمده اومورک مضبوط	مبسوط	که افراط ایلک ایلر امورک فرین اسقاط
مخلوط	مربوط	مشروط	احباط اسقاط اشراط
مضبوط	مغبوط	منقوط	اعلاط افراط اهباط
مهبوط	.	.	خیاط خطاط قیراط
.	.	.	وطواط .

« ردف یا ئی »

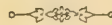
اگر مفسدرک افکارینی لازمسه تغلیط همان آنلر کی بر آدمی سن ایله توسیط

تغلیط	تخلیط	تسلیط
تفریط	تنقیط	تنیط
توسیط	.	.

بی ادبن یک صاقین ایتمه آنکله اختلاط اقربادن اولسه ده کس قالمسون برارتباط ارتباط احتیاط اختلاط التقات انبساط انحطاط

« ردف واوی »

آهن اولسه مقبلی ترفیع ایدن جمله خیوط کسرایدر دست فلک برکون ایدر البت سقوط خطوط خیوط سقوط

اوز بشنچی باب

{ عین قافیه سی }

« قافیه مجسمه »

رفع	سمع	سجع	خیره بذل ایت مالکی وارث ایچون سن ایتمه جمع
سمع	شمع	فرع	باقه کندک اخری تنور ایچون سن هسچو شمع
قلع	قع	لمع	بلع بیع جمع
منع	نزع	.	خلع دمع ذرع

اولیجہ دار آدم غایت اوسع
 اولور انظار اغیاره او مطمع
 اوسع اصبع برقع
 مجمع مدفع مطلع
 مطمع مقطع .
 تکبر خانہ سندن چیق او برده طومنه بر موقع
 تواضع دارینی دائم ایدک سن کندیکه موضع
 مبدع مرجع مقنع
 موجه موضع موقع
 چائیش هر عالم زبرا فنلر ایتدیجه تنوع
 ایدر قدرک سنک عالمده اول رتبه ترفع
 تجمع ترفع تشیع
 تصنع تضرع تلمع
 تمنع تنوع توجع
 توقع .
 موافق اولمیوب معنایه سوز اولسه مسجع
 نه حاصل ایله سوز لردن ولو اولسون مرصع
 مرابع مرصع مسجع
 مسج مشمع مصنع
 ملمع .
 اولوق ایسترسه ک اگر اسرار علمه مطلع
 اهل فضلك مجالسنده دائما اول مستمع
 مجتمتع مخترع مرتفع
 مستمع مطلع ملتمع

متمتع منطبع منتفع
 مندفع منقطع .
 قافیہ مروفه
 رد ف التی
 ملامم سوزله سعی ایت خصمکی سن ایله اقتناع
 اکر اولمز سه زرله ایت انک ابصارین اطمع
 ابداع اتباع اجتماع
 ارجاع ارضاع استماع
 اشباع اضلاع اطماع
 اقتناع ذراع مصراع
 اولسه برکارک اکر انجام ایجابی صداع
 ترک ایت اول کاری اکر ممکنسه سن ایتمه نزاع
 ذراع رضاع سماع
 شجاع شعاع صداع
 ضیاع قلاع متاع
 مطاع نزاع وداع
 لطف ایله بیچاره نک ایت عر فضالک استماع
 کارینی ترویجه سعی ایله سن ایتمه امتناع
 اتباع اتساع اجتماع
 اختراع ارتضاع استماع
 اطلاع التماع امتناع
 اندفاع انقطاع .

« ردف واوی »

حق کور و ب‌حق بلایوب بر کاری ایله سه‌لش شروع
 متمسک خاطر بچون ایته سه‌ن اندن رجوع
 جموع خشوع خضوع
 دموع رجوع رکوع
 شروع شیوع طلوع
 فروع وقوع

تر بیع تر جیع تر صیع
 ترفع تسریع تشبیع
 تشجیع تشذیع تصذیع
 تضییع تقطیع تنوایع
 نودیعی تودیعی توفیعی

« قافیة مؤسه »

اولور سه بزم اخوان ایچره بر قیتملی شی صنایع
 نحری ایتمک ایسه تر لر سه زهار اوله سن مانع

بایع نایع جامع
 راجع ساطع سامع
 صانع ضایع طایع
 طالع قاطع لامع
 واسع نافع واقع

قز انمز ح‌حق اولنجسه آدمک دعواسی نام شروع
 بو کون بر دکلیان اولسه باریز اولمز اوایش مسموع

متبوع مجموع مدفوع
 مرفوع مسموع مشروع
 مصروع مصنوع مطبوع
 مقطوع ممنوع مودوع

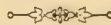
« ردف یائی »

چالیش بر صنعت اوکرن چونکه هب اهل صنایع
 یاشار لر بکدن اعلاکسه ب ایدر لر چوق منافع

توابع جوامع صنایع
 صوامع مجامع مسامع
 منایع مضارع منازع
 منافع مواضع مواقع
 مواضع

عالی تطبیبه سعی ایله همیشه اول شفیع
 طماتلی سوز سویله لسانه‌الیه سن قول شذیع

بذیع رضیع رفیع
 سریع سمیع شجیعی
 شفیع شذیع مطبیعی
 منبیعی وسیعی
 ناخر خیر ایچون جائز دکدر ایله تسریعی
 بو بولده قیتمن ییل وقتنک سن ایته نصذیعی

اون التیجی باب

} غین قافیہ سی {

» قافیہ مؤسسہ «

مردایسہ ک اور مہ شتو مکله قلوب ناسہ داغ	ہیچ بورلہ سوزلہ قانن اکلام سوز بی دماغ
بد زبان اولمہ صاقین منفور اولور سہک ہنچوزاغ	نغی اولمن باقسہک اعمی دارینہ یوزیک چراغ
باغ	چاغ
زاع	داغ
طاغ	صاغ
	ایاغ
	دماغ
	فراغ
	اوتاغ
	چراغ
	شراغ
	مساغ

اون یدنجی باب

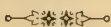
} فا قافیہ سی {

» قافیہ مجردہ «

رور وکلدکده سن خصمکله ابلہ عطف طرف	اخف	تحف	تلف
رنک روبندہ آنک هر مقصدین سن ابلہ کشف	ردف	سلف	شرف
الف	صف	طرف	علف
صرف	کلف	حُجف	.
ظرف	ایدرسہک بوش یرہ دائم تکلف		
عنف	ایدرسک عاقبت بر کون تأسف		
ابلہ ویرمہ صاقین درو صدف	تأسف	تحلف	تشرف
قدرینی بیلمز ایدر محو و تلف	تصرف	تصوف	تطرف

اعتساف	اعتراف	اتصاف	تعطف	تکلف	تلطف
انحراف	اقتطاف	اعتکاف	چشم‌رحم‌وشفقتمک	اولسه	مزاجی مخرف
.	انکشاف	انکساف	منصف	مختلف	معتبرف
دوتا اونش اولان ببری کوروب سن اینه استخفاف	دعاسین آغغه سعی ایت الین اوب ایله استسعاف	استخفاف	منعطف	منحرف	منخسف
استخفاف	استسغاف	استعطاف	منصرف	متعطف	منکسف
استکشاف	استنکاف	استیناف	« قافیة مردفه »		
کندینی کوسترسه شاید ابتدا برایش مخوف	خوف ایدوب ترک ایله ندزیمجا ایت کسب وقوف	الوف	« ردف الفی »		
حروف	خسوف	رؤف	طوغری سوبله چیمه‌سون زنه‌راغز کدن خلاف	اختیار کذب ایدنلر چونکه اولمز لر معاف	
ضیوف	ظروف	کسوف	خلاف	زحاف	زفاف
کشوف	مخوف	وقوف	طواف	غلاف	کذاف
اولنجه ذکر وفکرک خیره معطوف	طریق خیر اولور البته مکشوف	مخدوف	کفاف	مطاف	معاف
معروف	مصروف	مظروف	اولورسه ذکر وفکرک هر دم انصاف	سکا حق‌دن کلور بیک درلو الطاف	
مکشوف	ملفوف	موصوف	اجلاف	اخلاف	اسراف
موقوف	.	.	اسعاف	اسلاف	اشراف
.	.	.	اصناف	اطراف	اعراف
« ردف یائی »	اولمینجه برکشی غایت عقیف		اکناف	الطاف	انصاف
حریف	ردیف	شریف	اوصاف	حطاف	خصاف
ضعیف	ظریف	عقیف	شفاف	صراف	.
			کیم که دعوا الیزعجز بن ایدر هب اعتراف	مدعی‌دن چوق ایدر اثمار علمی اقتطاف	

حیانت اهانی قور قافلغندن بیل سن ای عارف	کشیف	لطیف	منیف
مئدر چونکه دیر لر هر اولان خائن اولور خائف	نجیف	نظیف	.
خائف رائف طائف	کوج ایشلری سمیکله سن ایله تحفیف	سکا خوش گلیانی غیرویه ایتمه تکلیف	تحفیف
عارف عاطف عاکف	تألیف	تخریف	تحفیف
کاشف هائف	تخلیف	تخویف	تردیف
حقارت کور سه بریده کراهل معارف	تزییف	تشریف	تصریف
اولور بیک برده بیک درلو تعظیمه مصادف	تصدیف	تضعیف	تعریف
ظوائف ظرائف عوارف	تکلیف	تنصیف	تنظیف
عواطف لطائف مخالف	توصیف	توظیف	توقیف
مصادف معارف مواقف			
وظائف			

اون سکزنجی باب

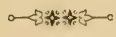
{ قاف قافیہ سی }

« قافیہ مجردہ »

عشق	عوق	غرق	او کونمه مالکه سن او یله چوق چوق
فرق	.	.	بوکا عالم دینور بونده نلر یوق
ایله سن تاریخ ایله هر شب توغل تاشفق	اوق	جوق	صوق
کوستر مرآت وش آتی بی چونکه ماسبق	طوق	بوق	.
احق	رمق	سبق	هپ برادرر بنی آدم آرمز غرب وشرق
شفق	طبق	عرق	جمله سین سیان طوث کوستر مه سن انلزده فرق
فرق	نسق	ورق	حرق
			سحق
			شرق

سنى مسعود ايدن آدم لره ياهو الحاق	زده كز سه نيلسه قور تامز البته قاجاق
اخلاق احراق احداق	بند ايدر پاي نك بر كون بو عالمده طوزاق
اشراق اسواق ارزاق	اياق اتاق باشاق
اطلاق اطباق اشواق	بوناق طلاق طوراق
اغراق اعتاق اطواق	صچاق صيجاق طراق
الصاق الحاق اغلاق	طوزاق طياق قباق
ترياق انفاق انطاق	قاجاق قباق قوناق
رزاق خلاق حناق	قوشاق قياق يساق
مشتاق مزراق عشاق	مياق يتاق يتاق
مصداق ميئاق	تقدر ايتسه تفكر ينه فكر احق
ايلسه دلار محبت اولسه جدى اتفاق	ايده مز حكمت اشياي تفرس مطلق
ظاهراً اير لسه لرده معنا اولمز افتراق	احق اليق اير مق
اتفاق احتراق احتناق	بار مق رونق زنبق
اشتقاق افتراق التحقاق	مشتق ملحق منشق
التصاق انشقاق انطباق	مطلق مغلق
طمطراق	تعشق ايله سن تحصيله كو ستر چوق تشوق
ردف واوى	سكا اسان اولور راهى ايدر فيضى تعلق
بك مجر بدر بو عالمده اولور مرد خلق	تحرق تحرق تحلق
هر جهتله مؤتمن هر حاله شايدان وثوق	تشوق تصدق تعشق
بروق خلوق عروق	تعلق تفرق تملق
لحوق لصوق نطوق	قافيه مرد فیه
وثوق	ردف الفی
	چالدير سهك ايدر البته جناب خلاق

تعمیق	تعلیق	تطابق	غنا و رمز سکا مال اولمز البت مال مسروق
تلفیق	تفریق	تعویق	یاخر سبزلرچالار یاخود اولور خاندکه محروق
توثیق	تمیق	تنسیق	محرورق مخلوق مرزوق
.	صدیق	توفیق	مسموق مسروق مسبوق
« قافیه مؤسسسه »			معتوق معشوق مفروق
سن اکر جمله امور کده اولور سه ک صادق			مفروق ملصوق منطوق
سنی مسعود ایدر البته جناب خالق			موثوق .
راهق	خالق	حاذق	« ردف یائی »
سارق	سابق	سائق	یولده لازمدر اکرچه بر رفیق
عاشق	طارق	صادق	لازم اما اول رفیق اولسون شفیق
فاسق	فارق	فائق	حریق دریق رصیق
نامق	ناطق	لاحق	رهیق رفیق رقیق
.	.	وامق	شفیق شقیق طریق
موافق صانیدیگ بارک ظهور ایتسه منافق			عتیق عقیق عمیق
انکله طورمه سن ایله ههمان قطع علائق			غریق فریق و فریق
علائق	شقائق	خوارق	ایدرسه ک فضائی عرفانی بر عارفک تصدیق
مطابق	مشارق	مراهق	او عارفدن رموز حکمتی سن طورمه ایت تحقیق
ملاصق	مفارق	معانق	تحقیق تدقیق ترفیق
موافق	منافق	مناطق	تشویق تصدیق تطبیق

اون طقوزنجی باب

کاف قافیه سی

« قافیه مجرده »

کوچک کبک ملک
 نمک یمک .
 دوام ایله قوشارسه کارینه برصاحب مساک
 ایدر تحصیل مقصد اول کشی مسعود اولور لاشک
 امک زبرک شمشک
 کودک گودک محرک
 مساک منقک لاشک
 غم دنیا ایله کل اوله دل تنک
 فرحناک اول کدرله ایله آهنگ
 اورنگ آهنگ دلتنگ
 فرهنگ نیرنگ .
 قافیه مردفه

ردف الی

نفس اردنجه کیدن بی خوف و باک
 داهن ناموستی ایله اوچاک
 باک پاک چاک
 خاک ناک .
 مکانی اولسه شاید مقبلک افلاک
 فلاک چکمز آنی برکون ایدر اهلاک

چکسه مشترک قالمش اولسه نک ایشده سن تک
 محق قدر سا آندن مضرت کل الاک چک
 اک بک تک
 چک دک سک
 شک فک
 قال و حالندن سکا دشمن کرو بر مرسه رنک
 رنک رویندن آنک مقصود بی سن ایله درک
 اشک برک ترک
 تنک جنک درک
 دلاک دنک رنک
 ژنک سبک سنک
 مرک نوک .

رزقکی تحصیل ایچون سعی ایله سن صرف ایت املک
 چونکه دریلر بیله عاطلاره و برمز سمک
 اتک الک امک
 بیک یتک بنک
 بیلمک تفک چورک
 چیلک چیچک دوشک
 دیرک سمک شبک
 فلاک کلک کورک

« ردف یائی »

ایدرسهك آخری بر ذنبه تحریك

ایدرسك نفسکی اول ذنبه تشریک

تبریک تبریک تسلیمک
تشریک تسلیمک .

« قافیة مؤسسه »

اولنرملک علم و فضلہ مالک

اولورلر دولت دنیا یی تارک

تارک سالک مالک

ناسک هالک .

اتراک ادراک اشراک

افلاک امساک املاک

اهلاک چالاک قحاک

مسواک نناک .

نی ادبلر سلکینه هر کیم ایدرسه انهماک
آنلرک هر حالته نی شبهه ایلر اشتراک

اشتراک انسلاک انفکاک

انهماک .

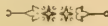
« ردف واوی »

چایش کیم طوتدیغک یول اولسون عالمده مشکوک

که ایصال الینر سمّت نجاته راه متروک

مبروک متروک محکوک

مسلوک مشکوک مملوک

یکرمنجی باب

« لام قافیہ سی »

« قافیة مجردہ »

طانعک یاردم ایدوب فرصت سا کرورسه ال
منتقم اولمه چانیس دنیا یی تطیب ایله کل
هپ کوزل سو بلرا بسه ن ایلر سک البت جلدل
ماری سوراخندن اخراج ایلمشدر طاقلی دل

ایل سیل دل

دیل ذیل سیل

ظل غل کل

ال بل تل

چل حل کل

گل . .

صیقل	محمل	محمل	هضم اقبال ابته قین سن ایله تطویل ذیل
مختل	مدخلی	مدرسی	اقتفا ابته اثر عدله سمته جوره ابته میل
معطل	مفصل	مفصل	اصل بذل
مقتل	منجیل	منزل	جهل جبل
مهمل	.	.	زیل رمل
صاقین کو سترمه سن بر امر مشروعه تعال			طبل عدل
مصنع علتک زیر ایدر جده تبدل			قتل لعل
تبدل تحول	تذلل		میل نجل
تسأل تطول	تعلل		نسل نعل
توسل	.	.	سکابر فائده ویرمنز آ کوزم طول امل
امور مملکت کاملره اولسه محول			کلیر البته بولور هر نه ایسه حکم ازل
اولور البته دولت ایشلری غایت مکمل			اجل ازل
مدلل محول	مدلل		امل بدن
مصیقل مشکل	مصیقل		بغل بمل
معطل معجل	معطل		جدل جمل
مفصل مفضل	مفصل		حججل خلل
مؤجل	.	.	مثل محل
اوله ای دانا مداهش حق سویله قالمه لال			مثدر بو یدر لر سو ویلمش اول
امر معروف نهی منکر ایله سن اول خیره دال			بیور ایش تاسکا پند ایلسون تبدل
حال بال	حال		انقل اجمل
شال سال	شال		احول ارزل
قال فال	قال		اسهل اطول
.	مال	لال	اول جدول تبدل

اموال	اکمال	اقوال	ایله تحصیل ادب اول سن همیشه خوش خصال
اهمال	انزال	امیال	چونکه کالای ادبدر احسن زین رجال
بوال	بطال	ایصال	بلال تلال حبال
جهال	جمال	تمنال	جدال چقال جلال
دلّال	خلخال	حمال	جمال رحبال خصال
سیال	رمال	دنبال	خلال خیال رجال
فعال	غسال	شهبال	ذلال سؤال شمال
منوال	مثقال	کمال	ظلال عیال غزال
.	.	ممال	قتال کلان کمال
رای خودکله تلمسز شبیه اتمه اشتغال	ایله رباب کاله هر ایشکده امثال	ممال	لیال مجال محال
احتمال	اتصال	ابتدال	مقال ملال منال
اشتغال	ارتحال	اختلال	موال نعال نوال
اعتزال	اعتدال	اشتمال	نهال وبال
انتقال	امتثال	اعتلال	کونش آسا فروزاندر بو احوال
انفعال	انفصال	انغزال	ایدر من و اذا احسانی ابطال
.	.	برکال	ابحال ابدال ابطال
امورنده صاقین سن اتمه استعجال	عجولی چونکه شیطان ایله راستقبال	استبدال	انقال اجلال اجمال
استبدال	استقبال	استحلال	اجیال احوال اخلال
استقبال	استقلال	استقبال	ادخال اذلال اذبال
.	.	.	ارسال ازلال اسهال
اضلال	اطفال	اعلال	اشغال اشکال اشکال
اعمال	اغفال	اغلال	اضلال اطفال اعلال
.	.	.	اعمال اغفال اغلال

بخیل	تقیل	جزیل
جلیل	جمیل	جمیل
خلیل	دخیل	دلیل
ذلیل	ذلیل	زلیل
سبیل	سفیل	علیل
قتیل	قتیل	قلیل
وکیل	.	.
.	.	.

چالیش کد بمینکله معاشک ایله تحصیل
ایدرسک صکره دامن ناپاکی تقییل

تأویل	تجییل	تبدیل
تجهیل	تحصیل	تحمیل
تحویل	تحلیل	تخییل
ترزیل	تسمیل	تسویل
تشکیل	تطویل	تعجیل
تعلیل	تفصیل	تفضیل
تقییل	تقاییل	تمثیل
توکیل	تهایل	.

« قافیه مؤمه سه »

چانیشدر اوغلکی تحصیله بونده اولمه غافل
سکا لغنت اوقور زبرا قنبرسه صکره جاهل

« ردف واوی »

طوغری یولدن ایلمه زنه ار عدول
باب حقدن غیرویه ایتمه دخول

اکول	تبول	جهول
حصول	خلول	حمول
خیول	دخول	ذهول
رسول	شمول	عدول
فصول	فحول	قبول
مئول	ملول	.

دوشوکده - ویله چورنکه - سوزلرک اواز ایسه معقول
سکا احمدینور صکره اولورسک سنده ناه قبول

مبذول	مجهول	محصول
محلول	محمول	مخذول
مدلول	مرسول	مسلول
مشغول	مشمول	معزول
معقول	معمول	مفعول
مقبول	مقتول	منزول
موصول	.	.

« ردف یائی »

سکا کبر ایلیانه کیمه صاقن اولمه خلیل
متکبر لر اولور چونکه نهایتده ذلیل

تسائل	تمایل	تکاسل	سائل	حامل	جاهل
شامل			عافل	صائل	شامل
عامل			فاعل	غافل	عامل
قائل			کابل	قائل	قائل
کامل			مائل	کاهل	کامل
ناقل			.	واصل	ناقل
مضر برشی صور لرسه آکا کوستر تجاهل					
ولو تصبیق ایدر لرسه ینه کوستر تغافل					
تجاهل			تشاکل	تساهل	تجاهل
تطاول			تقابل	تغافل	تطاول

یکرمی برنجی باب

{ میم قافیه سی }

« قافیه مجردہ »

باشلیورکن برایشه جدا آکا سن ابله عنم
بردد حازم اول همیشه کوستر اول کار کرده حزم

عیب فاحشه بدر مذمت کیمسه بی اتمه ذم
دائما خوش سوبله ذم بابتده اصلا آچه فر

حلم	حزم	بزم	دم	جم	ام
خشم	خضم	حزم	شم	سم	ذم
رسم	رزم	رحم	گم	کم	فم
شتم	سزم	رغم	یم	هم	نم

سرسم	شبنم	مبرم
مهم	محرم	مرهم
مقدم	بلمم	منضم
همدم	.	.

شحم	شرم	عزم
علم	فحجم	فهم
گرم	لحم	لوم
نجم	نرم	وهم

اومع احسان ابتديك آدمدن اصلا بركرم
چوق تشكر ايت اكر چكمن ايسه نه آندن الم

حقيقت جهل ايله اولمز تقم
اني ادراكه لازمدر تعلم

ارم	اتم	اصم
اعم	الم	امم
اهم	حرم	حكيم
خدم	خشم	درم
رقم	سقم	عدم
قدم	قدم	كرم
نعم	نعم	ورم
همم	.	.

تبسم	تجسم	ترسم
تظلم	تعلم	تعمم
تفهم	تنكلم	تنعم
تورم	تيمم	.

طوتان عاجزلرك كارين مقدم
اولور هر يرده البته مكبرم

الم ودرده محبك بوله مزسه مرهم
ايمه اول عاجزى اسرار دله سن محرم

مترجم	مجتسم	محرّم
مرفم	مسلم	مصمم
معظم	معلم	مفخم
مقدم	مكبرم	.

ابسم	ادهم	االم
اعلم	اقدم	اقوم
اكرم	انعم	احرم
درهم	رستم	زمنم

اولوق ايسترسهك اكر ناس ايچنده محترم
نفع خلقه خدمت ايله دائما اي محترم

محترم	محتشم	مراسم
مقتم	منتظم	منقسم

اجرام	اجسام	أجرام
-------	-------	-------

أحكام	ادغام	أحرام
-------	-------	-------

استقام	اسلام	أسهام
--------	-------	-------

اصنام	أعدام	اعظام
-------	-------	-------

اغنام	انهام	اقدام
-------	-------	-------

اقدام	اقسام	اقلام
-------	-------	-------

اقوام	اکرام	الزام
-------	-------	-------

المهام	انجام	انعام
--------	-------	-------

اوهام	ایام	بدنام
-------	------	-------

حام	ذمام	رسام
-----	------	------

سرسام	گم نام	تمام
-------	--------	------

وهام	.	.
------	---	---

خیر ایشه هر کیم ایدر سه اهتمام

عون حق ایلر او کاره انضمام

ابتسام	اتسام	اتهام
--------	-------	-------

احترام	اختشام	اختتام
--------	--------	--------

ارتسام	اغتنام	اقتحام
--------	--------	--------

التیام	انتظام	انتقام
--------	--------	--------

انسجام	انضمام	انقسام
--------	--------	--------

انهزام	اهتمام	تلخکام
--------	--------	--------

« قافیة مردفه »

ترك ایدهم دیر سهك جهانه نيك نام

خوش اثر بر اقلغه قيل جهد نام

بام	تام	جام
-----	-----	-----

خام	دام	رام
-----	-----	-----

سام	شام	عام
-----	-----	-----

فام	نام	.
-----	-----	---

اهل كبره مقترن اوله صاقين ويرمه سلام

اجتناب ايت دائما خوددين ايله ايتنه كلام

انام	بكام	پيام
------	------	------

حرام	خرام	خيام
------	------	------

دوام	ذكام	زمام
------	------	------

سلام	عوام	غرام
------	------	------

قوام	قيام	كلام
------	------	------

مرام	مشام	مقام
------	------	------

منام	هُمام	.
------	-------	---

چايشوب ايلر ايسه نه خير ايشه دائم اقدام

ايريشور عون خدا ايلر او كاري تمام

ابرام	اتهام	اتمام
-------	-------	-------

مظلوم	معدوم	معصوم	دوشسه برکارک اکر ایلسه ده التزام
معلوم	مغموم	مفهوم	کیتمه نامر ده صاقین ایلمه سن استرحام
مقسوم	مکتوم	منظوم	استحمام استحکام استخدام
موهوم	موسوم	.	استرحام استثمाम استعلام
			استفهام استلزام

« رد ف یائی »

لطف ایله اعداسنه غالب کلیر اکثر حلیم
او کجه لین سوزله دعوت ابتدی فرعونی کلیم

الیم	بسیم	جسیم
ججیم	حکیم	حلیم
رحیم	رمیم	زمیم
سقیم	سایم	صمیم
عذیم	عظیم	عالیم
عقیم	عمیم	فهییم
قدیم	قوییم	کریم
کلیم	یئیم	نسیم
نعیم	وخیم	وسیم
بتیم	.	.

عاجزک کارینی هر برایشه ایله تقدیم
چالیش ایت خانه ویرانه نی داتم ترقیم

« رد ف واوی »

اولسون ویرسه ک اکر دلده عموم
سویلمه ایش یایمه اصلا بی لزوم

رجوم	رسوم	سموم
ظلوم	عموم	غوموم
قدوم	کتوم	لزوم
نجوم	هجوم	هموم

یتیمک حقنی ویر ایتمه محروم
اولور زیرا ساکاهر لقمه زقوم

حلقوم	زقوم	فیوم
کلنوم	مجزوم	محروم
محموم	محموم	مختوم

مخدوم منزوم مرحوم
مرسوم مرقوم مسموم

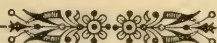
خدا نك وار انی هر شیده قائم	تجریم	تجسیم	تتمیم
او وار لقدر ایدن اشیا بی قائم	ترسیم	تختیم	تتحکیم
حاکم	تسلم	ترمیم	ترقیم
حازم	تعلیم	تعظیم	تسمیم
دائم	تقدیم	تفهیم	تعمیم
راقم	تکریم	تقویم	تقسیم
صارم	توسیم	تنظیم	تلیم
عازم			
کاتم			
حاکم			
راسم			
شاسم			
عالم			
قائم			
.			

کولریوزله چالیش اول جمله عالمه مسالم
اولوررنجیده دل زیر اولان غیره محاصم

• قافیه مؤسسسه •

ذمائم	جرائم	خوانم
ضمائم	علامم	غنائم
قوائم	مراجم	مراجم
محاصم	مزاجم	مسالم
مظالم	مکارم	ملازم
مناظم	مواجم	.

اگر ظلم ایتدیكك طوغریسه آدم
بیلیر اما انی خلاق عالم
آدم عالم بادم = اصلی بادم
ماتم . .

یکرمی ایکنجی باب

ان قافیه سی {

« قافیه مجردہ »

بسن	کسن	فتن	اولمق ایسترسهک اگر آسوده تن
ویرن	محن	لگن	التفات ایتمه حرام افعاله سن
.	ین	وطن	بن تن زن
اگر ایسترایسهک اولسون خیالک خانه سی کلشن			سن شن ظن
ضمیرک نور علم و معرفتله ابله سن روشن			فن .
ایمن	اهون	احسن	دکله چوق چوق سویله بک از چونکه ای مردحسن
رهزن	روشن	خرمن	سمع ایچون برجهت قولاق وار نطق ایچون تک بردهن
مخزن	مأمن	سوسن	اسن اکن امن
مسکن	کاشن	کلخن	بیتن بدن بزمن
.	نی زن	معدن	حزن حسن دیکن
بکن اول هر ایشکده هر کسه کوستر تمکن			دلن دهن ذقن
که بی رغبت اولور دنیا ده هب اهل نلون			رسن زغن زمن
آسنن	تحصن	تینن	سخن سرن عدن

هان
اولورسه خانه درویشه مهمان
کمال شمسه ایرمز زره نقصان

ابدان اتقان اتیان
آمان اجفان احزان
احسان اخوان ادمان
اذعان اذهان ارکان
ازمان اسکان اسنان
اعلان اعیان اغصان
افشان افغان اقران
اکوان الحان امعان
امکان انسان اوزان
ایقان ایوان برهان
بستان بذیان بهتان
پنهان پویان پیمان
تبدیان ترسان جویان
جسبان چوکان حرمان
حسان حیران حدلان
حسبان خندان درمان
دستان دندان دوران
دهقان دیوان رجحان

تفنن تعفن تلون
تمدن تمکن توطن
تیقن . .

« قافیہ مردفه »

« ردف الفی »

آن بان جان
خان شان کان
نان . .

نفس قید بنده چک ویرمه امان
هرنه ایسترسه خلافن طوت همان

اذان امان جنان
جوان جهان چیان
دخان زیان زمان
زیان عتان فشان
فغان قران کسان
کان مکان مبان
نشان نهان وزان

یاد ایدرسک نومی غیری ایدرسک امتحان
 صدقی تصدیق ایدرسک اولزمان ای مهریان
 ارغوان استخوان اقتران
 امتحان امتان پهلووان
 ترجمان ترزبان توآمان
 خواجکان درمیان دودمان
 دیدهبان زعفران سرکران
 شادمان شایکان عارفان
 عالمان عنقوان کاربان
 کمکشان کلستان ماکیان
 مستبان مستعان مسلمان
 مهربان نادران ناکهان
 نوجوان همزبان .

« ردف واوی »

جاهل و بی مایه اهل فنون
 دائماً غالب کلیر قلمز زبون

جنون درون دیون
 زبون ستون شئون
 ظنون عیون فنون

رخشان رضوان رهبان
 سبحان سگان سلطان
 سوزان سیران شیجان
 شکران طغیان طوفان
 طیران عثمان عدوان
 عرفان عریان عطشان
 عمان عنوان غفران
 غلطان غلمان قتان
 فقدان قرآن قربان
 قطران گریان کفران
 مرغان مژگان منان
 مهمان میدان نسیان
 نقصان نیران هجران
 . . . یزدان

سوینور غافل اولان وقتی ایدنبجه کذران
 آتی بیلرکه ایدر عمری صو آسا جریان

جولان جریان خلیجان
 دوران غیتان غلیان
 کذران نظران هذیان

دشمنك اولسه مكاني دائمازير زمين	مصون	منون	قرون
احتياطي قويمه الدين اولمه مكرندن امين	.	.	نمون
امين	امين	امين	بكا قانلر ايجردى طاس كردون
چين	چين	چين	انكچون اولدى چشمم پر خون
رهين	حشين	حزين	افزون
طنين	سمين	زمين	افسون
گزين	قرين	فطين	پر خون
متين	مكين	ميين	شمعون
.	يمين	همين	ليون
غضبه غالب اولوب هر كيم ايدرسه نسكين	مشحون	مسنون	كيميون
كله جك شردن ايدر نفسى البت تا مين	مظنون	مطعون	مخزون
بدين	ملاعون	مقتون	مسخون
تأمين	ميمون	موزون	مسنون
ترصين	.	.	مضمون
تسخين	.	.	مقبون
تضمين	.	.	ممنون
تكوين	.	.	وارلون
تلوين	.	.	
تمكين	.	.	
تهوين	.	.	
غمكين	.	.	
نفرين	.	.	

«ردف يائى»

مجتهدلردن النمشدر كوزم ابجاث دين
اعتقاد اربابنه يو قدر بو يولده آن واين

اين بين چين
دين طين كين

جانان	تالان	تابان
دامان	خانان	خاقان
شاهان	شادان	سامان
ماران	صافان	شایان
نازان	نادان	ماهان
.	.	نالان
.	.	.

قیلیدیلر محکم بودینی سالفین
 رحمة الله عليهم اجمعین
 اجمعین اربعین آستین
 آفرین انکبین آهین
 . . . . .
 جانشین

« قافیه مؤسسسه »

حقیقت نرده کوسترسه بوزین اولسه نمایان
 اوزافدن باقه سعی ابله اوجابه اول شتابان

خراسان	چراغان	بیابان
غزالان	صفاهان	شتابان
نمایان	گدایان	فراوان
.	.	هراسان

جوارکده اکرن بن خان آدم اولسه ساکن
 صافین اندن مضرت بخش اولورزیرا اوخان

خائن	خازن	ساکن
ضامن	کائن	کامن

قولایدن ایلمک معصومی نالان
 چالیش ایت مرد ایسه ک مظلومی شادان
 آسان آوان باران

یکرمی اوچنجی باب

{ و او قافیه سی }

شو	رو	خو	کار بکه بکجه صارل جان و کوکلدن چو قجه سو
هو	مو	گو	تا که کو ستر سین سکا اول کار نفیس نوبتو
			او جو سو
			شو نو
نصیعت تلخ اولور اما که سودی چوق اولور یا هو		آهو	جده سعی ایت اولسون کارنده حشو
خلاص ایلمر مرضی دفعة پک تلخ اولان دارو		بانو	آدمی برباد ایدر چون لهو ولغو
بازو	بارو	دارو	حشو ولو سرو
جادو	پالو		صحو صفو عزو
یا هو	زانو		عفو فری لغو
رفیقنندن آزار آدم رفیقنندن آبر خو		آبرو	دهر ک اقبالی توجه ایلمسه کو ستر سه رو
رفیقک اولسون سعی ایت سنک بدخو و بدکو		بدکو	نکبت کو ستر مدن سن ایت خلاصی جست و جو
بدرو	بدخو	شیو	جو بو بر
تاسو	پهلو	مملو	
مر جو	کیسو		
.	.		

یکرمی در دنبجی باب

{ ها قافیه سی }

« قافیهٔ مردفه . »

ردف الفی

ردف یائی

دقت ایت ای نور دیده م دائمًا فعل سقیه
نزدار باب طبیعتده اولور غایت کریه

سقیه   شبیه   فقیه

کریه   نیه   تزیه

وجیه   .   .

قافیهٔ مقیده

ویره مزرتبه سکا ساده صار قله جبه
هنر و علم و فضیلتده در رتبه

جوردهرک مقتضاسیله کیدر سه مال و جاه
دامن صبره یایش بیهوده ایتمه آه و واه

آه   جاه   خواه

راه   شاه   ماه

واه   .   .

جزم ابدر سهه نك افترا به او غرامش بری کنه
سایه لطفک چایش اولسون او مظلومه پناه

پناه   تباه   سیاه

کلاه   کنه
میاه

نکاه   .   .

حسودك فكرى دائم كارىكى اضلاله بيوسته
انگچون و برمه دلخواه كندن اول مخوسه سر رشته

آهسته   بياسته   پيوسته
دلپسته   سر رشته   شايسته
نارفته   نورسته   وابسته

بر خانه ده جمع اولسه اگر چه ايكي زوجه
واسعه ده اول خانه كلور اهله طار چه

زوجه   طار چه   غنچه
فر چه   قنچه   موجه

ايدر عالمده اكثر اهل جنچه
فغان وناله و بيك درلو نوجه

جنچه   دوچه   رشحه
سبچه   شر چه   صفچه
صیچه   قنچه   لوجه
لوجه   نوجه   تفچه

ايدرسه ك بر ايشي در عهده سندن اي نور دیده
جانندن صافين سعي ايله سندن انجاز وعده

برده   بلده   بنده
پرده   خنده   دنده
زبره   زرده   سجده
عقدده   عهدده   مرده

ثبته   توبه
حبه   جذببه
خطبه   رتبه
ضربه   قبه
نخبه   .

عاقلان اولجه ايتشلر بوني چوق نجریه
محو واضمحلالی موجبدر کوزم چوق دبدبه

نجریه   دبدبه   کوبه
مرتبه   مشربه   مصطبه
ملعبه   منقبه   موهبه

کيچه کونوز چاليشنجه طلبه
ايدر استادينه آنلر غلبه

طلبه   عربه   غصبه
غلبه   قصبه   کتبه

اولور سه کار ريك کاکلی اخر کار بسته
چاليش آل اولاسنده او اخر کاری دسته

بسته   خسته   دسته
سکته   رشته   شسته
کشته   مشته   نکته

مژده	معدده	وعدده	اره	بهره	تیره
اولانر نعمت عرفان ایله دلسیر و پرورده			چهره	حجره	چوره
لئیمه عرض حاجتدن اولوز وارسته هر برده			چهره	صقره	خبره
آسوده	پرورده	پژمرده	دره	زره	زمره
خر بنده	رنجیده	سر کرده	زهره	سدره	صره
سنجیده	فرسوده	مسوده	عثره	عمره	غره
نادیده	.	.	قطره	کره	مره
صاقین کوسترمه حاجت اهلنه بدر وود چهره			مهده	نکره	.
کور رسک مثلنی زیرا زمانده نیجه کره					

اشبو ها قافیه سی بوندن اول کچن بالجمله قوافی مجردة عربیه نك مؤنث حاللریله وصل و شایگان طرزنده لزومی قدر توسیع اولنه بیله جکنندن بو قدر جکله اکتفا اولندیغی کبی یا قافیه سیدیه بر طاقی الف ممدوده حالده کی یالردن و باقیلری قوافی مجردة نك آخرلرینه یای نسبت و ضمیر علاوه سندن عبارت اولدیغندن بشقه جه تحریرینه لزوم کورلمدی .

تذریعاً علی الدرسین

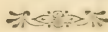
(اون پنجیمی)

مجامع الادب

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن قافیہ. اقسام شعر. اصول تحریر. اصول کتبت و خطابت. اصول تنقید [کبی فنلری حاوی اون کتاب اصلی ابله ترجمه لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عبارتند.

یدنجی کتاب

اقتباس شعر

تحریری

ارکان حربیه قائم مقام لردن مناستری

محمد رفعت

معارف نظارت جلیله منار فضیله طبع اول شمسر

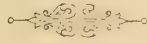
تذریعاً علی

(نصبار) مطبعه سی — باب عالی چاده مندره نومرو ۲۵

صاحب دناشری: کناجی نصبار

۱۳۰۸

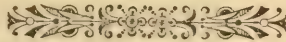
انّ من الشعرِ حكمةٌ

مجامعُ الأدبِ

اوجنچی کتاب

— اقسام شعر —

❁ اقسام شعر ❁

۳۸ - شعر بیتلرک عددیه مقصد افاده و موضوع کلامه کوره «بیت رباعی . قطعه . عزل . قصیده . مثنوی . مسمط» ناملریله اساساً
یدی نوع اولوب بونلر کدخی انواعی اولدیغندن بروجہ آتی هر بری
نوعلری وامله منتخبه لریله برابر ذکر اولتورلر :

۳۹ - بیت : ایکی مصرعدن مرکب اولان کلام موزوندرکه
مصرعلر بیننده یا قافیہ بولنور یا بولمز . اگر قافیہ بولمز سه اکا بیت
خصی ، دیرلر فهیم قدیمک :

سبب رفعت اولورغم یمه افتاده ایسهک
بربنا تاکه خراب اولیه معمور اولمز

بیتله اسعد بغدادینک :

سنبل زلفنی یارک نه کوزل دستهلک
قوت نیجه اقباله ای شانه حسد

بیتی و باقینک : نادان الندن المله اکر ایرسه دستیکه
شهباز آشیانه دولت یداً بید
بیتی وامرینک : کھساریستونده کوروب لاله صاندیغک
فرهاد قانلر ایجدیکی خونین پیاله در

بیتی و راغب پاشانک :

بی وجود اولمق کبی یوقدر جهانک راحتی
کورکه سیمرغک نه دامی وار نه ده صیادی وار

بیتی کبی .

اگر مصرعرلر بیننده قافییه بولنورسه ایکی اسمله یاد اولنور .
برنجیسی - بیتک آلت واوست طرفنده بشقه بریت بولنما مقدرکه
بوکا (مفرد) دیرلر .

راغب پاشانک : برکره طوقونسهک تلنه ساز درونک
بیک درلونوازشله دوزلمز بوزولنجه

کذا : بیتن کللر دکدر خاک قبری اوزره فرهادک
آچلمش جانب شیرینه روزنلر مزارنده

عارفینک : بیکانه لر محبتی بیلمز کنساردن
کرداب بحر عشقی صورک آشنانه لره

شریفک : علاقه بر اولیجق دللر اتحاد ایلر
دلیدر اکا تاریکانه تسبیح

سامینک : ویرمز بنای فقره خلل جوش حادثات
غریق ایده مز کمینه خسی صد هزار موج

بیتیه نابینک : صبحه دک اولمز سه سوزان نوله قندیل منار
کسه نک صبحه چراغینی چیقارماز روزکار

بیتی وسنبلزاده وهينك :

ارادچه دل پر جوشده معنا بولنور
 قعر درياده نجه كوهر يكتا بولنور
 بیتی وحشمتك : نواسنج صرير اولدچه بوباب هايون فر
 قدوم شاه دوران شوقه افلاك رقص ايلر
 بیتی و بليغك : خمير مایه معنای دل يابار يو غورر
 قلم دو مصرع ايله بیتی هب ايکيز طوغورر
 بیتی کبی .

ایکینجیسی - برچوق ابیاتی حاوی اولان شعرک اولنده ایراد
 اولنان مفرددرکه بو حالده ا کا «مطلع» دینورکه زيرده بیان اولنه جق
 غزل وقصیده و امثالک ايلک بیتلری بوقیلدن اولدیغندن بوراده مثال
 ایرادینه لزوم کورلمدی .

۴ - رباعی : ایکی بیتدن مرکب اوله رق علم عروضده تعداد
 اولنان یکر می سکز درلو وزندن بريله تنظيم قلنمش شعردرکه برنجی
 وایکنجی ودردنجی مصرععلرک قافیهلری متحد اولور .

نابینک : ارزاق مقدرده توقف بو قدر

تقسیم الهیده تخلف بو قدر

آرایش الفاظی ظرافت صانمه

عالمده سکوتوش نظرف بو قدر

و حشمتك: ابنای زمان بر برینه رحم ایتمز
 فریادکه هیچ کسه جهانده یتمز
 بر سبزه نایاب محبت وار ایتمش
 بوشوره کوکلرده او شمدی یتمز
 ونفعینك: ای دل هله عالمده بر آدم یوغیمش
 وار ایسه ده اهل دله محرم یوغیمش
 غم چکمه حقیقته ده کر عارف ایسه ک
 فرض ایله که الان ینه عالم یوغیمش
 ولیب افدینك: بر کیمسه دکل سر قدردن آگاه
 مانعه ومعطیده جناب الله
 لازمسه ده اسبابه کوکل ربط ایتمش
 لا حول ولا قوه الا بالله

نظماری کبی .

۴۱ - قطعه: مطامی اولیه رق وزن وقافیسه ده متحد بولنان
 وایکی بیتدن اون ایکی بیته قدر تمید ایدیلان شعره قطعه دینور که درت
 بیته قدر اولانه علی الاطلاق قطعه ودها زیاده بیتلری حاوی اولانه
 «قطعه» کیره» تسمیه اولنور . عزت منلانك :

وسنبلزاده وهینك: سخن غیر ایله معنایه توسلمی اولور
 زاغ تقلید نغم ایته ده بلبلمی اولور
 وهیبا نظمکه درج ایتمه خیال دکری
 عاریت جامه ایله عرض تجلمی اولور

و ابن کمال مرحومک :

سزہ بندن نصیحت اولسون کیم

غم ایرشد کجه ایتیمک فریاد

ایکی دزلو ضرر مقرر در

دیدى بوايش ایچینده برآستاد

اولا بوکه دوست غمدن اولور

ثانیسا بوکه دشمن اولور شاد

وفضولینک : هر کیمک وار ایسه ذاتنده ضالالت کفری

اصطلاحات علوم ایله مسلمان اولماز

کر قره طاشی قزل قان ایله رنگین ایتسهک

طبعه تغیر و یروب لعل بدخشان اولماز

ایلسهک طوطی یه تعلم ادای کلمات

سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز

هر اوزون بویلی شجاعت ایده بیلمز دعوی

هر آغاج کیم بوی آتار سرو خرامان اولماز

اشعاری علی الاطلاق قطعه اولوب نفعینک :

بنم اول نفعیء روشن دل وصافی کوهر

فیض آلور جام صفا مشرب بی باکمدن

آسمان همت اومار کوکبه طبعمدن

عقل کل درس او قور اندیشه ادراکمدن

همتم هیچه صایار کنج تمنای ولی

غم دنیا یه دکشمم ینه امساکمدن

فیض حق برق اور آئینہ اندیشہ مدن
چشم جان روشن اولور مشرق ادر اکمن
دور ایدر شش جہتی ہم پینہ سر کزد دم مقیم
چوق دکدر بو تجسس دل چالا کمن

کعبہ معنی یہ بر یولدن ایلندی بنی کیم
قدسیان سرمه چکر کردره پاکمن
عالم معنی یم آزاده قضا حکمنده
کیمسه رنجیده دکل کردش افلا کمن

قلزم معرفتم جیب و کنارم پر در
ساحلم پاکدر آرایش خاشاکمن
بن بو حالتله تنزلی ایدردم شعره
نیلم قور تیاهم طبع هوسنا کمن

بو هوس بویله قالور سه دل و طبعمده اکر
ایشیدلمز سه سوزم سینہ صدچاکمن
بن اولور سه مینه آشفته اولور خلق جهان
حسن تعبیر زبان چمن خاکمن

شعر لطیفی « قطعہ کبیره » اولدینی کبی باقینک :

ای شهنشاه کرم کستر و دانش پرور
سایہ لطف خدا بر تو انوار ازل

خواجہ روی زمین پادشہ دور زمان
خسرو جم عظمت داور جمشید محل

کف دست کرمک ابر بہار احسان
 نم جو دکلاہ تر و تازہ کلاستان امل
 خاکپایکلاہ اولور چشم جہان بین روشن
 کرد راہکلاہ بولور آیینہ جان صیقل
 ایلدی کشف ایلہ اظہار کرامت کرمک
 ابتدی مشکلمریمز خواجہ احسانک حل
 کیمہ کیم رہبر اولہ بدرقہ احسانک
 یولنہ قارشو طوتار شمع ہدایت مشعل
 کرچہ کاملرہ عالمہ نہایت یوقدر
 منت اللہہ سنی جہلہ دن ایتیش اکمل
 درکہ حقہ نیاز ایلیہ لم ای باقی
 جہلہ دن دولت سلطانہ دعادر افضل
 نتہ کیم لوح زر افشانہ چرخک چکیلہ
 صیحدم شعشعہ مہردن التون جدول
 اولہ وصفکلہ مزین صفحات ایام
 طولہ مدحکلہ کتب خانہ ادیان وملل
 فارس مملکت دولت و اقبالک اولہ
 مالک الملک حداوند جہان عزوجل
 مدحیہ سیدخی قطعہ کبیرہ نوعندندر۔

۴۲ - غزل : مطلع صاحبی اولہرق وزن و قافیہ دہ متحد بش
 بیتدن اون ایکی بیتہ قدر ایراد اولنان و اکثریتلہ غرامیاتہ واکا مناسب
 شوق آور حاللری تصویرہ حصر ایدیلان شعرہ غزل اطلاق اولنور۔

فطانت مرحومه نك:

اولمه دللر ربوده غمزۀ جا دو سنه
دشت حسنك صید اولور لر شیرلر آهوسنه

رنك و بوده زلف جانانه مشابه اولسه

کیم باقار کازار دهرک سنبل وشبوسنه

صد هزاران فتنه مقنون برنگاه شوخنه

بیك دل هاروت بسته هرخم کیسوسنه

چلهء سختن چکر هر دم کان ابرولرک

آفرین ارباب عشقک قوت بازو سنه

جسمی خاک ایت اول سهی قدک یولنده فطنتا

نائل اولقسه مرادک دولت بابوسنه

نظمی بش بیتلی اسعد مخلص پاشانک :

دمبدم یاده کلور چشم سیه کارک اوچی

دله کویا طوقنور خنجر خونخوارک اوچی

یاقه سن دست کشا کشته قوماز عاشق زار

یدامکانده ایکن دامن افکارک اوچی

قیل طولاشمش قلمه دوندی زبان وصفنده

کاکل یاره طوقنمش کبی گفتارک اوچی

استقامتده کرکدر روش صدق وثبات

قدمن مرکززه قور دورده پرکارک اوچی

بر دها مرتبٹ سوزن تدبیر اولماز
دست افشایه کیرن رشته اسرارک اوچی

ینه تیغ نکهندمی دم اورمش مخلص
خونچکان اولمه ددر خامه اشعارک اوچی

شعر دلاراسی التی بیتلی وفضولینک :

زهی ذاتک نهانی اول نهاندن ماسوا پیدا
بحار صنعکه امواج پیدا قعرنا پیدا

بلند وپست عالم شاهد فیض وجودکدر

دکل بیهوده اولمق یوق ایکن ارض وسما پیدا

کمال حکمتک اظهار قدرت قیلیمغه ایتمش

غبار تیره دن آینه کیتی نما پیدا

دمادم عکس آلورمرآت عالم قهر لطفکدن

انکچوزکه کدورت ظاهر ایلرکه صفا پیدا

کهی طوپراغه ایلر حکمتک بیک مهلقا پنهان

کهی صنعک قیلارطوپراقدن بیک مهلقا پیدا

جهان اهلنه تا اسرار علمک قالمیه مخفی

قیلوبدر حکمتک کفسار ایچنده انبا پیدا

نشان شفقتکدرکیم اولور اظهار حمدکچون

فضولی تیره طبعندن کلام جانفزا پیدا

نیاز عاشقانه سی یدی بیتلی وباقینک

ایاقلرده قالور سنبیل اوزلف نیم تاب آسا

صاچکله بحث ایدرسه باشه چیقماز مشکیناب آسا

هواک ایچیره ازل بر صدمه اوردی صرصر آهم

دوز دولاب چرخ اولدم بومدمه آسیاب آسا

درونک پر معارف هم نشینک مرد عارف قیل

آچلمه ای یوزی کل شخص نادانه کتاب آسا

کنججه شکلنه کیردم النده مطرب عشقک

کشاکشدن خلاص اولمز دخی سینه مریاب آسا

یوزم اوزره قدم باصماز جفا و جوردن کچمز

یولنده قیلدیغمدن نولدی بن جسمم تراب آسا

زرافشان اول کف احسان ایله سیرایله عالمده

جهان کرد و جوانمرد جهان اول آفتاب آسا

طوتارکن جام باشی کلسه تاج کبند التنده

می کارنکی پنهان ایله ای صوفی حباب آسا

حسودک درد دردین چکمه ای باقی بو یزم ایچره

ندیمک بازخوش مشرب کرک جام شراب آسا

شعری سکزی بیتلی و نفعینک :

وصلت هوسن قوغم هجران نه بلادر

وار طالب درد اول یوری درمان نه بلادر

دائم طولاشوب کزمه سر کوینی یارک

بیلمز میسک اول آفت دوران نه بلادر

آه ایتممکه چاره می وار عاشق بی تاب
حبس نفس و چاک کریبان نه بلادر

جمعیت خاطر می قالور عاشق اولنجه

آلاغم کیسوی بریشان نه بلادر

دنیا بی کرشمیله اسیر ایلدی بیلمم

جادو میدر اول غمزّه قتان نه بلادر

کوز حبسنه صالدی دلی مستانه نکهله

بر کوشه ده میخانه وزندان نه بلادر

بزرد سبکروح جهانز بزه همدم

رند اولمیجق ثقات یاران نه بلادر

نقی سوز کی ورد زبان ایلدی عالم

شمدنکیرو یا دفتر و دیوان نه بلادر

وار خاک ره اهل دل اول قاچه سمتدن

ارباب دله غیرت اقران نه بلادر

شعری طقوز بیتلی و بلیغک :

بخت سیاهم اولدی دیدار یاره مانع

اول آفتاب حسنی کورردم اولسه طالع

محراب ابروانه صف چکدی خیل مژگان

جهله محسناتی اولنجه روی جامع

رشک ایلرم افندی اتنای کفت و کوده

اولسه ضمیر بارز اول ماه حسنه راجع

هر يك صورتی دل ایلم قبول درحال
 بو قالب عجبی حکمتله یایدی صانع
 مژگان موین ایلم هر برنظرده صدچاک
 تیغ نگاه جانان حقا که سیف قاطع
 زرکورمک ایله مفلس ایلمی هیسچ قناعت
 اولمز وصاله طالب نظاره ایله قانع
 هنکام شبدیه یاری رؤیاده کورمش عاشق
 بو واقعه مطابقی آیا اولورمی واقع
 هم مرده ایلم احیا هم زندگانی مرده
 حب نبات لبده وار دها چوق منافع
 بربرلندن اعلا مصرعلم غزلده
 اولورمی جمله یکسان برالده هیسچ اصابع
 ایلم جهانده دائم نام بلینغی احیا
 آب حیات نظمه میزابدن مصارع
 اون بیتلی غزل نوعندندر شعرانک اکثریسی هر نقدر اون ایکی بیت
 متجاوز غزل ایراد ایتمز لر سده بعضاً جوشقون طبیعتلر بوقیده اسیر
 اولیه رق سانشختی میدانه قویخجه قدر ایراد ابیاتده دوام ایدر لر که
 او حالده غزل مطول اولور فقط بومطول غزلده هر صورتله فوق العاده لک
 بولمق شرطدر :

تاکی کوکل چکرسک اندوه روزکاری
 فصل بهار کلدی سیر ایله لاله زاری

گلزاری ایت تماشا قیل نظره چنزار
 باق فیض لایزاله کور صنع کردکاری
 فرش ایلوب زمینه بر برنیان اخضر
 اعزاز ایدر طبیعت سلطان نو بهاری
 رنگ شفق دکدر هر صبیح اولان نمایان
 عکس ایتش ارغوانک آفاهه احراری
 سرتاپا مجوه طاقش صانور عروسان
 ازهار ایله کورنلر اشجار مرغزاری
 هر قطره آب نیشان بر چشمه ماء حیوان
 کویا که جان باغشلار ذراته روح ساری
 یاقطره قطره شبنم یاقطعه قطعه الماس
 یاعکس مهرتابان یا نور فیض باری
 کلبرک ایچنده غنجه کویا که ظاهر ایلر
 لوح زمرد اوزره یاقوت آب داری
 باد سحر می یارب یانفخه مسیحا
 یافیض قلب عارف یاموج آب جاری
 غبطه اورند عشقه کیم عزم کلشن ایلر
 جیننده شیشه می یاننده کلهذاری
 بر الده جام باده بر الده دست جانان
 ایلر سحر نشیمن صحرای لالهزاری
 که ناقل پیاله صدرعشه ایله عاشق
 که ساقی قدحکش بیک نازیله نکاری

هر شیوه سنده پنهان برطور هشر بانی
هر نکته سنده مکنون بروضع دلشکاری

رخساری کل کل اولش دستنده جام لبریز
تا نافه دن دوککش کیسوی تارماری

صدچاک پیره نلر کلبوسه چین دهنلر
بریانه زهد و عفت بریانه شرمساری

بردر ضیا فناده تحقیق ایله تصور
وار ویوغنی جهانک هپ امر اعتباری

غزلی شرائطنه تماماً موافق مطول غزلار دندر.

۵۳ - قصیده: مطلع صاحبی اوله رق وزن و قافیله ده متحد
اولق اوزره غرضک ایجابنه کوره برچوق بیتی حاوی اولان واکثریا
مدح، ذم، تحسیر، تصویر حال، افتخار کبی مقاصدک بیاننه موضوع
اولان شعره قصیده دینورکه افاده اولنه حق مرامه کوره برچوق
نوعلری اولوب اک مهملری «مناجات، نعت، مدحیه، مرثیه، فخریه
ترکیب بند، ترجیع بند، هجویه» نامر ایله سکنز نوع مخصوص سندن
عبارتدر. انجق بونلرک خارچنده ده برطاقم قصائد انشاد اولنه بیلورکه
انلرده هر نه یه موضوع ایسه اکا نسبتله یاد اولنور.

شعرای عرب و عجمدن بشیوز بیته قدر قصیده انشاد ایدنلر
وار ایسه ده شرط استیحسان یوز بیتی تجاوز ایتما مکنده در.

برده هر قصیده هر نه یه موضوع ایسه دفعه اندن باشانمیوب ابتدابر کریزگاه
بونلورکه قصیده نیک مهم جهتی اولوب اسمنه «نسیب» تعبیر ایتدکاری

انواع قصائدی بیانند اول نسبی بعده دیگر لری تعریف ایله مثال لری
ایراد ایتمکی مناسب کوردک :

۴۴ - نسب: قصیده نك ابتدا سندن مقصوده انتقال ایديله جك
محلہ قدر شاعر ك نشاط خاطر ی اوزرینه بهار و گلزار و یالیل و نهار دن
و یاشدت سرما ایله تصویر شتادن و یا حکمیاتدن و یا شکایات دهر یه دن
و یا عشق و غرام یولنده تفرلدن باشلیه رق قصیده نك ابتدا سنده ایراد
ایتدیکی چند عدد ابیاته «نسب» دینور که لسانمزده الك کوزل قصیده
سویلمش اولان نفعینك سلطان احمد مرحومك ستایشی حقنده ایراد
ایلدیکی التمش اوج بیتلی بر قصیده غرانك نسینی شو :

صائمك كه فلك دور ایله شامی سحر ایلر
هر واقعه نك عاقبتدن خبر ایلر

بردوش کیدر حق بوکه معنیده بو عالم
کیم کوز بوموب آچنجه زمانی کذرایلر

بریرده که آرامه بو مقدار اوله مهلت
اربابی نیجه کسب کمال و هنر ایلر

اولمش طوتالم مدت آرامی ده متمد
عاقل نیجه تمیز ره خیر و شر ایلر

تشخیص ره خیر و شر اولور می اودلده
کیم لشکر غم بر برینی بی سپر ایلر

بولمزره حق مکر اول کیمسه که آکا
توفیقی هادی ازل راهبر ایلر

توفیق رفیق اولمیجق فایده یوقدر

هر کیم بوراده عقله او یارسه ضرر ایلر

عقلک هنری وادی حکمتده در آنجق

تحقیق ایله حکمت نیجه بردلده یر ایلر

حکمت کر او علم ایسه که احکام فلکدن

اندیشه عقل بشری با خبر ایلر

دوشمزدل وطبع اهلی بو اندیشه یه زرا

تشویش دل وطبعی بودخی بتر ایلر

زعمنجه اولور هر کشینک ردوقبولی

حق سویلینی صائمه فلکدن حذر ایلر

رندان خدا پرور معنی بو محمله

نه چرخه نه قول حکمایه نظر ایلر

ویرمز فلکک دور چب اندازینه حکمی

قور حکمتی تسلیم قضا وقدر ایلر

کردون مکر آسوده میدر کندی کدردن

دوران اکاده مهرینی برنیشتر ایلر

کون باشنه برخاعت دیبا ویرر اما

دامانی آلوده خون چکر ایلر

اول کیمسه در آزاده المدن که وجودین

کوی خم چوکان کبی بی پاوسر ایلر

یا اول کشی کیم تیر چکر دوز قضایه

خصمانه چکوب تیغ زبانن سپر ایلر

یا اول کشی کیم حرز ایچون اقسام بلادن
اندیشه اوصاف شه داد کر ایلر

اول شه که جهان سایه عدلنده صفادن
دوران طربناک چه خنده لر ایلر

صورتله حکمیاته تطبیقاً ایراد ایلمش وینه خاقان مشارالیه حقنده
انشاد ایلدیکی اللی اوچ بیتلی برقصیده غرانک نسینی شو :

اسدی نسیم تو بهار آچادی کلر صبحدم
آچسون بزمده کوکلز ساقی مدد صون جام جم

ایردی ینه ارد بهشت اولدی هواغبر سرشت
عالم بهشت اندر بهشت هر گوشه بر باغ ارم
کل دوری عیش ایامیدر ذوق و صفا هنکامیدر
عاشقارک یار امیدر بوموسم فرخنده دم

دونسون ینه پیمانلر اولسون تهمی سخخانه لر
رقص ایلسون مستانه لر مطربلر ایتدکجه نغم
بودمده کیم شام و سحر میخانه باغه رشک ایدر
مست اولسه دلبر سوسه کرمعدوردردر شیخ الحرم

یا نیلسون بیچاره لر آفته لر آواره لر
ساغر صونه مهپاره لر نوش ایتمه مک اولور ستم
یار اوله جام جم اوله بویله دم خرم اوله
عارف اودر بودم اوله عیش و طربله مغتم

ذوقی اورند ایلر تمام کیم طوته مست و شاد کام
برالده جام لاله قام برالده زلف خم بخم

لطف ایله ساقی نازی قومی صونکه قالماز بویله بو
طولون صراحی و سبو بوش طور مسون پیمانهم

هرنورسیده شاخ کل الدی انه جام مل

لطف ایلت آچیل سنداخی کول ای سرو قدوغنچه قم

بودر دوبرو صافی دیمه دونسون پیاله غم یمه

قانون دور دایمه اوی سن دهمی صون دم بدم

میدر محک عاشقان آشوب دل آرام جان

سرمایه پیر مغه _____ ان پیرایه بزم صنم

می عاقلی ارشاد ایدر عاشق لری دلشاد ایدر

سیله ویرر برباد ایدر دلدرده قویماز کرد غم

می آتش سیاله در مینا قدحله لاله در

یا غنچه پرزاله در آچش نسیم صب بخدم

ساقی مددمی صون بزه جام جم وکی صون بزه

رطل پیای صون بزه کیتسون کولکلردن الم

بز عاشق آزاده یز اما اسپر باده یز

آفته یز دل داده یز بزدن دریغ ایتمه کرم

برجام صون الله ایچون برکاه ده اول ماه ایچون

تامدح شاهنشاه ایچون آله م اله لوح و قلم

صورتده بهار کلزار تصویر یله ایراد ایلمش و بلیغک مشهور

برقصیده سنک نسینی شو :

نه حاجت زیور خلخاله ای سرو خرامانم

نمایان ساق بلوره کده طوق قرئی جانم

شرف کسب ایلیدن خاکبوس آستانکدن
 ایدر دائم تواضع دامنه چاک کرببانم
 بوشب سیر آب اولوب امواج دریای تجلیدن
 کل بادام نخل طوره دوندی چشم حیرانم
 تنافل پیشه بختمدن کلور کوش دلارایه
 صدای آبخار نهر کلشن موج افغانم
 ینه لذتچشان خوان عشقه مزده خوان اولکیم
 مهیا ریزه الماس ایله پردر نمکدانم
 بوکلزار فنادن ارتحال خیل ازهارای
 بیلور بانک شکست رنگ اولوبدر بلبل جانم
 اوسرکردانییم بن وادیء عشقکله شوقدن
 اشددر کردش جوالهدن طوق کرببانم
 سزادر تیز اولورسه زخم شمشیر نگاهندن
 سراپا تیغ جوهرداره دوندی جسم عریانم
 اورتنبه برقاعت کمنوال خوان دهرم کیم
 خیال جنبش مژگان اولور دائم مکسرانم
 یتشمزسه اگر فریادمه خضر مبارک بی
 اولور اچیده دوز نقش یاذیل بیابانم
 صدای عطسه دن برکشته ایلر قبه دیری
 مشام برهنده جلوه قیلسه بوی ایمانم
 دهان تنک یاری صامسون چشم غلط بینم
 کوروب آینه وجهنده عکس داغ پنهانم

معالق نوردن قـدیل اولور عرش معالیه
 دل ذراتی پرفیض ایلسه مهر درخشانم
 دماغ جانی تعطیر ایلمزسه پیش مهمانه
 چکر زنجیر آتش موجّه بوی کلسـتانم
 جمال یوسف کلپیر هنله بحر نیل آسیا
 خیال یاره مظهر دوشدی اشک چشم کریانم
 تکبر دله کمیاب اولسه زاغان سهکاره
 ایدر تعلیم آیین روش کبک خرامانم
 مدد دامانکی پرچیده قیل راه خیالمنده
 طوتوب چاک ایتسون سرنچّه ناختمله مژگانم
 بن آمیزشده اولسه م کرم اولورسه ناوک یاره
 اولور لابد قیل رشته شمع شبستانم
 حرام اولسون بکا راه طلبنده دعویء مردی
 محیط مرکز روی زمین اولمازسه جولانم
 کره قالمزدی غمندن دله اولذات معالانک
 نسیم جزر ومد لطفی اولسه موج احسانم
 جناب منبع لطف وعطا اسعد افندی کیم
 بولور رونق درعدلنده نظم گوهر افشانم
 صورتنده تغزل ایله ایراد ایلمش وینه مشار ایله برقصیده سنک ۶
 نسینی شو :

نقش ایدن لوح دل پاکمه داغ المی
 بکا اشعاری اونتدردی سهرک ستمی

کله من جنبشه کیم حالمی عرض ایده زبان
جلوه خیز ایله ییم خامه مشکین رقی

جمع ایدوب مدت عمر مده بر از دنیا لق
صاقلیوب جان اوینه صایمز ایدم درد و غمی

کیمسه گوش ایلمسون دیو صدای درمی
ارادم آنی حساب ایتمکه جذرا صمی

سکه وش ضرب اولنان اوستنه نقش مهرک
قلمی عاجز قور ایدی بچئه شیر اجمی

بر او یون قوردی فلک غافل ایکن قایدردم
برایکی دوزخی به الده اولان بیش و کمی

طلب مبلغ معهود ایله وار سه م یانسه
نقش دیوار کی یوق بکا لا ونعمی

بکا ابتد کلرینی اتمدی بحیایه یهود
ایجدیلر کوز کوره جادو کی چشم مده می

اچهنک اسمی زبانه مکرر اما
کیمیا کی دکل بللی وجود و عدمی

دست احبابده کاهیجه کورردک اول
شمدی دکا بچئه صرافده کورم درمی

سر وسامانی همسایه لرك کوردکجه
بخی توبیخ ایله اولدردی عیالک ستمی

قالدی هیچ صانه حق بنده هنردن غیری
بوله م بیتمه بر مشتری پر هممی

مکر اول منبع دریاچه جود و کرمک
 آب لطفی کی دره دله کی کرمالی
 آصف ثانی کرم معدنی احمد پاشا
 جودی شر منده ایدر حاتم صاحب همی
 صورتنده شکایتله تصویر ایتمش وضیا پاشا مشهور برقصیده سنک
 نسینی شو :

زمستان کلدی حکم زمهریر ایردی جهان اوزره
 فلك آق جامه لر کسدی سواد بوستان اوزره

صانور برک سمندن جامه کیمش لاله خد بر شوخ
 کورن برف سفیدی شاخ نخل ارغوان اوزره
 کومشدن سرولر پیدا اولور تاب شعاعندن
 کونش اوردجه نخل ساده پوش کلستان اوزره

دونر کل غنچه نسرینه گویا شاخ کلشنده
 اولوب افسرده کاهی شعله فرق شمعدان اوزره
 دکل سطح سما وانجم رخشنده سرمادن
 فلك بر پر نیان نقش ایتدی افسرده دخان اوزره

هوالرده برودت ایردی برپایانه کیم چیقمز
 کونش زیر لحاف خاورندن آسمان اوزره
 دوشن صامه زمینه بر قپاره فرط سردیدن
 دوکر بال و پرین صنف ملائک خا کدان اوزره

اولور آمد شد نظاره یه بلوردن یولار
 طوکوب مدنکاه عاشقان روی بتان اوزره

نه مفتی مفتی مشـکل کشای مشرق و مغرب
 نه مفتی حکمی غالب حکمت اشراقیان اوزره
 صورتنده تصویر شتا ایله ایراد ایلمش اولدقلری کبی .

۴۵ - مناجات : توحید باری ایله درگاه خدایه التجا و تضرع
 و نیاز ایدرک استدعای مغفرت یوننده یازیلان قصائده مناجات نامی
 ویریلور و اکثر دیوانلرک ابتداسنده بولنورکه انلرک اک کوزلرندن
 بری نابینک شو :

تعالی الله زهی دیوان طراز صورت معنا
 که جیم لفظ ایله روح مآلی ایلمش پیدا
 زهی خیاط خلعت دوز بازار حقایق کیم
 قد معنایی ایتمش جامه ترکیب ایله برپا
 اولوب خورشید و مهدن مهره کش اوراق افلاکه
 خطوط روز و شبیدن نسخه صنع ایلمش انشا
 ایدوب وضع قلم اوراق حکمت خامه صنعه
 چکوب مسوده غیبی بیاضه ایلمش املا
 و یروب ترتیب اجزای مخالف کونه کونه
 دو رنگه تاردن دیکمش اکا شیرازه ابقا
 قوروب بر بارگاه صنع لطف و قهردن ممزوج
 و یروب اضداده آمیزش قومش نامن آنک دنیا
 یازوب رد و قبوله حجت ایتمش کشورین تعدیل
 و یروب کون و فساده صورت ایتمش حکمنی اجرا

ویروب حق صریحین قبض و بسط و محو و اثباتک
 عدالت خانه حکمتده ایتمش جمله سن ارضا
 ایدوب دولاب استغنائی کردان جوی جو داوزره
 ریاض احتیاج ممکناتی ایلمش اروا
 زهی ذات الوهیت مهمساز ربوبیت
 که شهرستان صنعنده دکل برزره نابرجا
 زهی مبدع که بیرنک عمادان ایلمش تصویر
 هزاران چهره رنگین هزاران دیده بینا
 زهی واجبکه ایتمش ممکنک ایجادینی ایجاب
 کمال رحمتدن ایلمش معدوم ایکن احیا
 زهی خالق که کمتر نطفه ناجیزدن ایتمش
 قباب بارگاه چرخه صیغمز کیمسه لر پیدا
 زهی رزاق کاتبان عدمدن ایتمده احسان
 هزاران توشه شیرین هزاران نعمت اعلا
 زهی فاتح که اغصان خفادن ایتمده ابراز
 نقاب برک پیچیده هزاران میوه اشها
 زهی باری که لعبت خانه صنعنده خلق ایلر
 هزاران دلبر موزون هزاران دختر حسنا
 زهی صانع که ایلر برک توت و کرم بدبودن
 لباس افتخار شهریاران اطلس زیبا
 زهی قادر که خاک تیره طینتدن ایدر ایجاد
 سفید و زرد معدن سبز و سرخن جوهر غرا

زهی عادل که ایلز چارسوی چار فصلنده
ترازوی دوکفه خدمتن سرما ایله کرما

زهی قابض که عالم قبضه حکمنده مضطر در
زهی باسط که چکمش کائناته سفره یغما

ایدوب عالمره بخش حیات انفاس رحمانی
چیقارمش ارض میت. مردکانن ایلمش احیا

چار رطب دن تدریج ایله تحصیل ایدوب آتش
نهاد غوره دن تدبیر ایله ترکیب ایدر حلوا

بو علویات و سفلیات و تدبیرات ربانی
کتاب معرفتدر نقطه ذراتی سرتاپا

بو امواج بحارک قعرینه رهیاب اولان آشکار
که وار محتنده بر در حقیقت بر عجب دریا

خروش رحمتدن مستعار آرایش هستی
کلام عزتندن مستعار اسرار ماووحی

کتاب حکمتنده نقطه زر قرصه خورشید
قیاب عزتنده جام روزن طارم مینا

در علمنده مستعمل نیجه ماهیت عالم
ره حکمنده پاشیده کهر خاصیت اشیا

شکوه قدرتی بالای ادراکات انسانی
وجوه حکمتی بیرون عد فهم واستیفا

سحاب لطفی ناقابل تمناع ایلمک امساک
 صدور منعی ناممکن تجاوز ایلمک اعطا
 ترازوی تقابل وضع ایدوب بازار امکانه
 نقیضه توافقه تخالف ایلمش القضا
 عناصره طبایع رنگ ضدیده اولوب قائم
 بری بریله اولمشلر وحید الاصل ایکن اعدا
 ایدوب بالطبع بیری بیرینه هم دوست هم دشمن
 قویارمش اقتضای حکمت اوزره راهده غوغا
 تخالف صورتا مانع دکلدر وحدت اصله
 اولور برشاخدن سرخ و سفید و خار و گل پیدا
 محیطک و صفیدر عذب و اجاج لذت انهار
 مسمی واحد اما مختلف اوصاف ایله اسمها
 ازل سر نقطه دور حیات اصلدر کایلر
 ابدن امتناع انفکاک عیننه ایما
 اولانلر ذوقیاب مشهد موسی ایدر ادراک
 سراسر اولدوغن عالم تجلی خانه سینا
 مرض هم جسم صحت نیستی مرآت هستیدر
 دو مرآت مقابل کونه در سرا ایله ضرا
 اولور ظاهر طباعه نسبت انجیق نفع ایله شری
 اگرچه نفع و ضرری محتوی مجموعه اجزا
 مقال لا ابالی هم جناح طائر رأفت
 سؤل لم تعدنی همپر ط اوس استغنا

ایدوب یرلی یرنده کارگاه حکمتن ترتیب
 کیمن ایتمش کدای کاسه درکف کیمن اغنا
 غداسن ایلمش شایانی اوزره هرکسک تعیین
 کیمن ایتمش پلاس جهله مستغرق کیمن دانا
 ملائک خادمان یأمر بالعدل والاحسان
 شیاطین دیده بان فرصت ینهی عن الفحشا
 کیمن ایتمش دیانت شهرتیه عمده ایام
 کیمن ایتمش کنهه و معصیتله عالمه رسوا
 کیمن هم پستر علت کیمن هم خوابه صحت
 کیمن ایتمش رعایا کیمنی شاه جهان ارا
 براق عزت وجاهی ایدوب پابسته تخصیص
 سمند رحمت عامک عنان ایلمش ارخا
 کیمن ایتمش رسالتله شفیع و رطبه محشر
 کیمن ایتمش ولایتله ندیم خلوت معنا
 جهاندن اصل مقصود انبیا و اولیا درهپ
 ولیکن اولدیله انواع اخری بالتبع پیدا
 نبوت حاکم فرمان روای مسند تشریح
 ولایت خازن انوار سرالغیب لایحی
 نبوت کیمای سرسرسست پوته اشراک
 ولایت واصل اکسیر اجزایه علیا
 نبوت صاحب ترفیع بخش رایت احکام
 ولایت صاحب خلوت برای عزت احما

ویروب سرمایه تفصیلی دست تنک اجماله
 ایدر بر نقطه دن چندین کتاب عنبرن املا
 او مجمل نقطه نك تفصیل آنارین تماشا ایت
 اولور بر تخم کمتردن درخت بارور پیـدا
 اولور اول نقطه ظاهر عینی ایله میوه ضممنده
 عیار نقطه دل نولدین فہم ایله ای دانا
 انکچون قلب مؤمن اولدی عرش اعظم باری
 دیدی عارف بنم اول نقطه موضوع تحت البا
 بو عالم بر کتاب حکمت اندوز حقایق در
 مالن هرکیم استخراج ایدر سه آفرین بادا
 عجب وضع ایلمش بوبارکاه حکمت آمیزی
 که کتر صنعی درک ایلینجه پیر اولور برنا
 حقیقت بین اولانلر فہم ایدر لر اولدین آنجق
 جهانده ظاهر و باطن حکومتخانه اشیا
 مشاعر وضع ایدوب ترکیب جسم نوع انسانده
 ید هر دیکره ایتمش مناسب التز اعطا
 دماغی ایلوب خلوتسرای قوت تصویر
 او عالی قصرده شاه خیالی ایلمش ایوا
 بنای دین و دنیا انتظامینه ایدوب آت
 زبانہ نطق و یرمش گوشه و یرمش قوت اصغا

ایدوب چشمه حواله خدمت ذوق تماشاایی
 جمال وچشمی ایتمش بربرینه واله وشدیدا
 ایدوب نرم ودرشتی لامسه تعیننه موقوف
 مشامی بویه وقف ایتمش مذاقه لذتی اهدا
 خط و نقش و نقاش کاری ایتمش جوی صنعتدن
 سرانبویه میزاب انکشتان ابله اسق_____ا
 خرد درکنده عاجز صنعتک فهمنده دل حیران
 تعالی الله زهی صانع تعالی الله زهی دانا
 بلند و پست عالم بربریه ارتباط ایتمش
 بری بریسنه محتاجدر اعلا ابله دانا
 مدارندن ترقی یاتنزل ایلسه خورشید
 اولوردی زندگی اکسیر وصحت همسر عنقا
 فصول اربعه ایتسه تجاوزه حد پرکارین
 نظام ممکناته اختلال ایلردی استعمال
 اگر میل ونهار آمدشدنده کچسه مقدارین
 حیات کائاته فاسدان ایلردی استیلا
 هوای روح بخشا ایتسیدی جلوه رحمت
 اولوردی خلق عالم یک نفسده جمله ناپیدا
 اولیدی پاکشیده آب رفتار دلارادن
 ایدردی سوز سینه تشنکانک صحتن یغما
 برون اولمزسه آشی حمله گاه سنک و آهندن
 اولور افسرده تعطیل نعمت خانه عظما

اگر خاک سیه بسط ایلمزسه خوان احسانی
 اولور کار شیکم خواران عالم آه وواویلا
 کمینه کندم کمقدر نایاب اولسه عالمدن
 نولوردی زیب خوان شهریاران جهان آرا
 اکر کاو حقیر اولمازسه کردن داده خدمت
 اولوردی حال مغروران عالم مشرف افنا
 سحاب رحمت حق کوهر افشان اولسه یکچند
 اولوردی خلق عالم کاسه کرد دست استسقا
 شمار نعمتنده بیوفادر لشکر اعداد
 ثنای قدرتنده نارسادر سلم احصا
 بودکلو نعمت بی امتنانک قدرینی بیلمز
 عجب کفران ناشکراندر اکثر مردم دنیا
 بودکلو نعمت معلومه و مجهوله دن صکره
 ایدر تقدیردن بسط شکایت ایتمز استجیا
 بونان وبونمک حقن فراموش ایلین جاهل
 نه صورتله اولور امید وار نعمت فردا
 جزا ترتینه شایان دن اوزکه برجواب اولمز
 اکر کیم ایلسه مفتی انصافدن استفتا
 دکل لطفی خداوند کریمک قابل انکار
 مکر انکار ایدن مجنون اوله یاطفل ویا اعمما
 اکر کیم اسم ستارک مددکار اولسه لطفی
 ایدردی اقتضا اول قدمده اولمفی رسوا

آلہی سابق انعامکی ایت لاحقہ پیوند
کناہ بندکانی اتمہ روی جہلنہ القا

عصات بندکامک اولسہدہ شایستہ تعذیب

ینہ ایلہ آلہی شانکہ شایانی اجرا

کریمہ جاہلان نعمتہ ممکنمیدر بزدن

بودکلو نعمتک اتمک حقوق شکرینی ایفا

بزم کفرانمز لغو اولدیغندہ شہہ یوق انجق

آنی سن جنبش اقلام غفرانکله قیل الغا

عفو ایت بندکانک لایق تقصیردر عفو ایت

ایدرسکده بیله تقصیر بسط حرف استغنا

اودرکاه کرم کیم خاکی احسان خیز رحمتدر

نہ قادردر عمل مستوجب لطف اولمغه حاشا

نہ یز بز یا بزم اعمالز نولسه کرک یارب

اکادہ مکتبی سنسین ویرن ای موجد اشیا

غریق لطف ایکن حاشاکہ رحمتدن قالہ محروم

کیمنہ بیکسک عبد فقیرک نابی شیدا

صورتندہ توحید و مناجات قصیدہ سیدر .

۴۶ - نعت : جناب فخر رسالت ایله آل و اولاد و اصحابنک

ستایشنی حاوی اولان قصیدہ درکہ یالکز نعت دینورسہ مطلقا

حضرت فخر کائناتک مدایجنہ منحصر اولان قصیدہ اکلانشیلور بناء علیہ

آل و اصحاب نعتی ایچون « فلانک حقندہ نعت » دیہ قید ایله اشعار ایدیلور .

نابینک :

« نعت شریف نبوی »

نقش کوسه ترمک ایچون خامه صنع استاد
اولدی صیقل زده بونه ورق کون وفساد
امکرر صاتیلور چارسوی عالمده
نوبنو امتعه کارکه صنع آباد
زاردرد قبض ایله بسطک دوسر انکشتنده
وضع حکمتله بوبازیمجه که پست وکشاد
بستدر بر برینه چنبر دولاب وجود
مرتببط بر برینه آب ایله خاک آتش وباد
ایدوب آمیخته خشک و تر کرم و سردی
چار رکن اوستنه یامش بوبنایی استاد
صدمه حکمت ایله خاملری پختنه ایدر
تریت خانه کون اولدی دکان حداد
هپ سراپای جهان مزرعه عبرتدر
جریان ایتمده در قاعده زرع وحصاد
لطف ایله قهری بری برینک آینه سیدر
عالمک نظم قیامینه سبیدر اضداد
صانع دادوستد چارسوی امکانه
ایلمش حکمت ایله وضع ترازوی تضاد
تاخ اولور ذائقه نظم امور عالم
اولسه سرکه فروشه متقابل قناد

دینه و دولته صورتده نظیر اولمز ایدی
 بیمه هاون ذلتده لت اجزای ممداد
 ایله بازار جهانیه بر آلور کوزله نظر
 کیمی همدمست رواج و کیمی همکر دکساد
 خوش نگاه ایت بوخزانگاه بهار آوده
 کیمی بلبل کی محزون کیمیسی کل کی شاد
 نه بو ترتیب حکم جمله بی آدم ایکن
 یریمی خانه یابار یریمی اولمش ارغاد
 بو نعم حانه حکمتده عجب حالتدر
 بری سلطان جهان یریمی کدای بیزاد
 قلب بر خانه ایکن باقسک ایکی جانبنه
 بری ویرانه اولور یریمی اولورسه آباد
 بو فنا سیرکهنده عجبیا وارمی اوله
 صید ایچون کندیمیسی صید اولدیغن اکلار صیاد
 ای ایدن جامه اطلسله تفاخر کوزک آچ
 سکا اطلس کورینور برک حقیر فرصاد
 عارف اول دستکشای اوله عطای چرخه
 نه عطا ایلر ایسه آخر ایدر استرداد
 کردش عالمیه موقوف بقای آدم
 شهر ویران اولور اولمزسه قرادن امداد
 کور همولک شرفن کیم ضرر ایتمز چنه
 شاخ اشجاری شکست ایلر ایکن صدمه باد

چرخ مینا نفس آدم ایله دور ایلر
 قطبدر بارکه سبوع سماواته عماد
 طالع وهابط وهستی وبلند وپستی
 درکه حضرت طه دن ایدر استمداد

انک اسمنده اولان معنی (طاهها) ایلر
 جمله اشیا ده طلوعیله هبوطه امداد
 فاتح دخته در بسته غیب مطلق
 خاتم شاه رسالت شه اقلیم رشاد

مردم ذیده جان معنی سرقرآن
 مقصد کون و مکان باعث نقش ایجاد

حضرت شاه رسل هادی اسرار سبیل
 شارق چرخ هدا خازن کینج اسعاد

نور پیشانی آدم کهر کان کرم
 اصل احسان ونعم عارفه بخش ایجاد
 داور تخت رسالت شه اقلیم کمال
 گوهر بحر خرد پادشه ملک سداد

حضرت احمد ومحمود ومحمد حامد
 مظهر نور جمال آینه حب ووداد
 مندرج نسخه ذاتنده کالات وجود
 مندرج طینت پاکنده خواص ایجاد

بوسگاه قدمی کنکره عرش عظیم
 ریزه خوار نعمی دائرة سبوع شداد

عارضی آیت اولای کلام ازلی
 سخنی غایت معنای کتاب ارشاد
 نوری آرایش قنبدیل سرا پرده حق
 بر توی نائرة حبه مدار ايقاد
 اكا معلوم ایدی اسرار کتاب ملکوت
 کلدن لوح هجایه کلمات اب و جاد
 کیر مدن کسوه ترکیبه وجود پاکي
 ذاتی اولمشدی موالیده مدار ایجاد
 ذاته خاص ایدی معموره بود و نابود
 ایتمدن خامه قدرت دها تحریر بلاد
 نامی آرایش پيشانی عرش اولمش ایدی
 ایتمدن کاتب حکمت دها ترکیب مداد
 اولمدی مثلی دها زیور کهوره صنع
 نفس کلیه به عقل کل اولمدن داماد
 حضرت روح الامین غاشیه بر دوشی ایدی
 قونمدن داخی خیول فلکه نام جیاد
 اولدی زانوزده مدرسه ماواخی
 اولمدیسه نوله زانوزن پیش استاد
 اكا معناسنی کشف ایلدی لوح قدرک
 ایلان آدمی اسمایله الحق ارشاد
 علم رسمی بی تنزلی ایدر تحصیله
 کسبه موقوف دکلدز شرف مادر زاد

ذاتی آسوده کھوارہ نور اولمش ایدی
 لوح خاک اولدن اطفال موالیده مهاد
 نوری آینه وجه ازلی اولمش ایدی
 اولدن چہرہ نما شیشہ لوح فولاد
 اولین نقطہ سی روحی قلم اعلانک
 کمالک روحنہ اول رتبہ دن ایلم امداد
 ذاتی اولمشدی غدا بخش طیور جبروت
 یوغیکن داخی نہ حیوان نہ بنات ونہ جہار
 بحرینک قطره سیدر کیمده کہ وار جوهر علم
 مہرینک ذرہ سیدر کیمده کہ وار نور رشاد
 دودہ فضلنک ادنا شررین بولمشدر
 قننی عالمده کہ پیدا اولہ ذہن وقاد
 قشرینی مغز احادیثنک ایتمش چیدہ
 قننی فاضلده ہواید ایسہ طبع نقاد
 لطفنک قدرینی بیادیرمک ایچوندر مطلق
 اصطلاحات فنون ایچرہ بولتمق ابعاد
 اولمشہ روضہ سی سرمایہ دہ فیض فتوح
 کرہ غنچہ بی حل ایلیہ من ناخن باد
 شمعہ خلقنی وصف ایتسہ چنلر دہ نسیم
 کریہ بید ویرر بوی دلاویز زباد
 خازن جنت اولور حجت افلاس بکف
 کترین موین ایدر لرسہ بہشت ایچرہ مزاد

وایه دار اولسه اکر عاطفت فیضندن
 اولور آرایش سجاده جبین الحاد
 معدن آب ایچه کر چشمه اخلاقندن
 ایدر ابریشمه تعلیم نعمت پولاد
 وسع معناسنی کور کیم رقم همته
 حلقه میم اوله من دائره سبع شداد
 مطبخ جود نعم بخشنک آلتلریدر
 سنک مهر آهن ماه ایلسون ابراء زناد
 جمله محکوم شریعتدر اودر صاحب شرع
 جمله مستر شد احکام اوپیر ارشاد
 ثابت وجامدک انکشت شهادتلیدر
 باغده سرو سرافراز و منارات بلاد
 خیمه رفعتنک حفظنه اولمش قائم
 عالمک چار جهاتنده معین اوتاد
 حضرت قطبک اولور دائره سندن خارج
 علمنه اولمق ایله وارث کامل افراد
 مرکز عالم اولان مکدن اولدی طالع
 خیر مخلوقک اولور مولدیده خیر بلاد
 مورد وحی الهی دل غیب الفتیدر
 وحی قرآنه دخی غیریده بوق استعداد
 دست اعجازی اولوب سینه شکافنده مه
 ایلدی واقعه بدرده اجرای جهاد

كل ويررسنك مزارنده اولان شاخ حروف
 زوضه سنده كيمك ايلر ايسه اسمنى ياد
 زائر قبره نه سهوز نار قاچار نورندن
 صلواتيله كيمك ايلسه لر روحنى شاد
 ايكي الماس دكلدر حرم خاصنده
 جبرئيلك كوزنى قالمش ايده مز استرداد
 قدرده نازل اولور روح الامين اتمك ايجون
 آستاننده زمين بوسى رسم اعياذ
 يازسه لر روضه سنك نامنى آتشدانه
 زير آتشداه اولور برچن سبز رماذ
 خاك دركاهنه آمد شد ايدن املاكك
 تار وپود اولمده در پرلى قايوم تناد
 غصبدين نوبت جازو بكشان حرمن
 ايمده مكنسه شهر ملكدن فرياد
 اى صبا سخن حرمكاه رسالتدربو
 خاطر نازك خاكن كوزت آزرده مباد
 اولور اوصاف كالى رقمه كنجيده
 كوشك ذره سنى ممكن اولورسه تعداد
 اولدى بينان رسالات وجوديله تمام
 كهرك اعظم اعلايه قور البت استاد
 دشمن دينته آفاق سيه چال بلا
 تابع شرعنه نه طاق مطيع ومنقاد

واضع الاسم قومش رد وقبول شرعه
 برینه مس حریر و برینه خرط قناد
 هجرتندن بری کوزدن دوکوب اشکی زمزم
 کعبه یه اولدی سیه جامه ماتم معتاد
 طیه نك ذاتی ایله قدری بلند اولمشدر
 شاه بلداندر او خدای آنک جمله بلاد
 رشته دام مکسکیر عناکب کیدر
 بنیه شرعنه نسبتله بنای شداد
 ذاتی چون کون مکانک سبب خلقتیدر
 خلقک اوستنده اولان حق اولنمز تعداد
 پیشکاهنده خطاب ایتمه لایق دکلم
 لیک شوق کرمی و پردی بکا استعداد
 دست بردست طوروب پیشکه چاهنده
 بچردن قطره اوصافی ایتدم ایراد
 حقه پیروک ایدوب قاعده مدخنده
 ایلم اشک خجالته بویوزدن انشاد
 ای وجودک کهری قه تاج ایجاد
 رسم قدک الف فاتحه استعداد
 سنسین ای مرکزنه دائره کون و مکان
 روح ارواح علا قطب مدار ارشاد
 سکا خلق اولدی جهان سندن الور فیضی یه
 احمد آباه کلور امتعه خیر آباد

سنده درجمع قوسین وجوب امکان
 سنین ای نور ازل واسطه رب عباد
 سن بنم خلق سنک ذاتک ایچوندر دیدی حق
 بوندن اعلا دها بر مرتبه اولمز مزدا
 رحمت عالمیان نقش نکین جاهک
 شان فضلك دها نه ایله اولنور استهاد
 کیم بیلور کنت نبی وقتی سندن گیری
 ینه سنسین سنک اصلن بیلن ای پاک نژاد
 کیملرک کوشنه لایق ینه سندن گیری
 شب معر اجده کی جوهر اسرار مفاد
 چون سنک ذاتک اوله اصل حیات دارین
 اهل دارین نه بیلسون سنی ای اصل مراد
 اول ماخلق الله سنک نور کردر
 سنی ادراک ایده جک کیمدر ایانور جواد
 سکا اقرار ایله در صحت ایمان انام
 رتبه کی اکلامغه کیمسه ده یوق استعداد
 هپ سنک آب رخک حرمتنه کلشدر
 بو جهان خالق ولی سنسین اولار اصل مراد
 بر اوجی درج دهانک براوجی آب بهشت
 ارده جاده رحمته دیرلر مرصاد
 سنک اوصافکی عد اتمک ایچوندر یوقسه
 بو قدر اولمز ایدی نامتناهی اعداد

ظاهرندن طولاشور دائره رفعتنك
 مدحده معجزهكك وصفن ايدنلر تعداد
 جاهك اعلا ايدوكن معجزه دن بيلمكله
 آشنایان حقایق آنی ایتمز ایراد
 معجزه منكر ایچون حجت ربانیدر
 سنی اعلا بیلور اصحاب شهود و اشهاد
 او ماسون لوح اجابتده مقام رغبت
 ایتمین نامکی دیباچه ذکر اوراد
 انبیا جمله سی پروانه انوار کدر
 سنسین ای نور نظرگاه خدا شمع مراد
 ساحة حشر سنك معرض عنوانکدر
 اوزمانده بیلنور شانك ایا صاحب ذاد
 انبیا هربری رایتکش احکامکدر
 کیتدیلم آخرته ایتمکه عرض اجناد
 درد مند کنه خار رهك نافعدر
 نقدر انفع ایسه خسته یه نیش فصاد
 مطبخ قدرکه رهبرده اولان عشاقك
 کوزلرندن دو کیلور خون کباب اکباد
 کیمکه وار مثل وشیبی بولنور عالمده
 منحصر ساکه فقط رتبه نفی انداد
 بوالبشردن سکادک ای کهر درج وجود
 نور روخانی ایدی بار قطار اجداد

یارسول الله او عاصی سیهر ویم کیم
 رنگ رویم ویرر آینه غفرانه سواد
 نیت طاعت ایدر سمدہ المدن کلز
 اولدی نفس بدم اول دکلو کناہه معتاد
 دامن آلوده عصیان او حیث النفس
 کہ هوادن کچہم ناردن اولسمدہ رماد
 رهنه راست کلن رهروه دوندم اخر
 ایلدی نفس وهوا نقد حیاتم برباد
 کیمسه نک مدخلی یوق کندی صنیعه مدرہپ
 ایتدیکم جرم وخطا کندی المدن فریاد
 عبیدر عاقله شیطان بنی الدادی دیمک
 کندی تقسمدر ایدن نفسمه القای فساد
 اعتقادمدہ کناہ ایلمدن برتردر
 ہم ایدوب جرمی ہم ایتک نظرکده فریاد
 یأس کفر اولسه اول دکلو کنه کارم کیم
 کندی آمر زشمی ایلر ایدم استبعاد
 فقط ای شاه سنک شانکی فکر ایتدیچه
 عقده یاہه کلور دست تسلیلہ کشاد
 شاه لولاک کی حصن حصین وار ایکن
 نه بونالش بوکدازش نه بوآه وفریاد
 نقدر زلزله جرم ایله ویرانه ایسهم
 وار امیدم کیم اولهم مرحمتکله آباد

سايان كرمك بسط جناح ايتمش ايكن
 ايتم اميدكه آچيقده قالم روز معاد
 امتكدن چوسنك ايلدى الله بنى
 حاش لله كه محروم قالم يوم تناد
 زائر قبركه خود وعد شفاعت معلوم
 نيجه قابل كه بنى ايله جهنم ايقاد
 رويال اولمق ايجون روضه كه ويردك رخصت
 بنى كيمسه ايله من پيشكه كدن ابعاد
 آفتابك ايشيدر غوره بنى انكور ايتك
 سياتم حسنات اولور ايدرسهك امداد
 ولعمرك قسمي شامل ايكن شانكده
 بيك جهان مذنبن ايت بند بلادن آزاد
 چون فترض ديدى حق ساكه نيجه راضى اولور
 رافتك كيم چكهم آتشارل الذنن بيداد
 سكا نه مدح رشادن متعاليسين سن
 ايدر انجق بوقصيدهم ملكوت اهلى شاد
 خاك دركاهكه شايسته دكلدر اما
 سلم نوردر ايتدم جبروته اعداد
 حرم نعت شريفكده بوابكاره كرك
 دختران عربيه وضع اولنان نام سعاد
 چونكه كعب ابن زهيرك كهنن عفو ايتدك
 مژده عفو ايله ايله بوكنه كاریده شاد

-خی کیم مدح ایده بالذات خدا وند غنی ۱۹
 مدحکه قنده بولور نوع بشر استعداد
 بنده که جرأت مدحک اوسیدندر کیم
 کلدی نطق ایتدی حضور کده نباتات وجماد
 انلرک بریسیم بنده بکا مرحمت ایت
 ای شه خطه نازای کل دستار مراد
 سـک کمقدر درکدن دها کمقدر ترم
 استخوان پاره احسانک ایله ایت بنی یاد
 بنده نابیدن اوله الف صلوة الف سلام
 روحکه آله اصحابکه تاروز معاد
 قصیده سی حضرت فخر رسالته مخصوص نعت اولوب فضولینک
 آتیده کی نعتیده حضرت علی کرم الله وجهه افدمزه مخصوص صدر .

نعت حضرت علی کرم الله وجهه ،

غنچه بغری دهر بیدادیه اول قان اولور
 صکره یوز لطف ایله کوکلی آچیلور خندان اولور
 قطره باران که برمدت صدف حبسن چکر
 یوغیکن قدری طابوب قیمت درغلطان اولور
 دانه طوبراغ ایچره شدت چکدو کیچون نیجه کون
 باش چکوب خرمنلور آرایش بستان اولور
 قهردن اکراه ایدنلر لطفه اولمز مستحق
 مستعد درد اولانلر قابل درمان اولور

محنته صبر ایلمن راحت طابار چون یوسفه
 سلطنت تختینک اول پایه سی زندان اولور
 کررضا اولسه قضایه مشکل اولمز هیچ حال
 عارفه صبر ایله هر مشکل که وار آسان اولور
 فعل در اصل رضای حق نه کیم اصل ونسب
 خاک فرمانبر بشر عاصی ملک شیطان اولور
 سائر مخلوقدن برکیمسه اولسه پاک دل
 اهل بیتک فرقه سندن صاییلور سلمان اولور
 خواه سید خواه عالم کام بولمزی ادب
 فعل مستحسن اولان مستوجب احسان اولور
 یوز مشقت چکسه کام دل طابار انجام کار
 هر کیمک مولاسی عالمده شه مردان اولور
 تابع فرمان ایدر حکمینه جمله عالمی
 مرتضی حکمنه هر کیم تابع فرمان اولور
 اول شهنشه کیم اگر برموره قیلسه التفات
 مور حکم ایلر سلیمان اوستنه سلطان اولور
 طاش اولور ارسلان اگر قهر ایله قیلسه بر نظر
 حکم قیلسه دشمنی قصدینه طاش ارسلان اولور
 فیض لطفیله اگر انسانه قیلسه تربیت
 قدر ایله انسان ملک نسبت عظیم الشان اولور
 کرچه اسماعیله قربان کوکدن اینمش قدر ایچون
 حق بیلور قدر ایچون اسماعیل اکا قربان اولور

هرکیم اخلاص ایله خاک مرقدندن ذره بی
 آله انکله طبابت ایلسه لقمان اولور
 دوستی کر معصیت قیلسه اولور غفران پذیر
 دشمنی بیک طاعت ایتسه موجب خمران اولور
 اول سهر دولت واقبالدن یوز دوندر
 دولت واقبال هرکیمدن که روکردان اولور
 وار امیدم فیض لطفنندن فضولی کیم مدام
 تادیلده قوت نطق وتتمده جان اولور
 دم اورم اوصاف اولاد علیدن نیته کیم
 مادح آل علی مستوجب غفران اولور

۴۷ - مدحیه : اعظامدن برینک اوصاف حمیده سنی بیان
 و اشاعه ضمننده ایراد اولنان قصیده درکه نفعینک حضرت مولانا
 حقدنه کی شو :

« مدح حضرت مولانا »

مرحبا ای حضرت صاحبقران معنوی
 ناظم منظومه سلك لائل مشوی
 مشوی اماکه هریتی جهان معرفت
 ذره سیله آفتابینک برابر برتوی
 عالم معنی که خورشید جهان آراکی
 دور ایدر کبر مش سماعه آنده روح مولوی

یعنی سرالله اعظم حضرت ملای روم
کیم اودر معنیده صاحب مسندکی خسروی

خسرو اندیشه کیم عشق حسام الدین ایله
اولدی تیغ باطنی دنیاویه برهان قوی

اول خداوند سریر معرفت کیم فیضیدر
سالک بی توشه کمرهه زاد اخروی

عقلی نور جوهر ذات شریف احمدی
نطقی مغز روح انفاس لطیف عیسوی

علم وحدتده سبقداشی امام اولیا
حکمت معنیده شا کردی حکیم غزنوی

برکستان مفرحدر دل پرفیضی کیم
اکا روح کلشنیدر باغبان معنوی

درکشاده یاخزینه خانه اندیشهدر
آنده چشم روشنیدر دیده بان منزوی

کوهر کفتارینک کان مشتری مفلسی
کوچه اسرارینک خورشید دزد شبروی

فیض استعداد ذاتن کور کیم ایتمش تا ازل
جذبه سی خورشید و ماه و آسمانی مولوی

نفعی معجز بیانم بنسده ملای روم
نه حکیم غزنوی یم نه امیر دهلوی

خاك پاي شـيخ عطـارم كه اولدي همـتى
طبعمه استاد درس مشكلات مثنوى

تخم مهرش ميفشاندم بر زمين جان و دل
چون مثل باشد كه هر چيزى كه كارى بدروى
قافيه تنك اولدى آغاز دعا ايتسم نوله
گرچه ضبط ايتك نه ممكن خامه چابكروى
تا حساب ماه و سال عالمى تحقيق ايجون
بدر ايده مهر جهانتاب فلك ماه نوى

هر دم اولسون روح پاكينه دعاي بحساب
اوليادن تاكه خالى اوليه دنيا اوى

قصده سيله ينه نفعينك سلطان عثمانه سويلديكي شو :

« قصيده »

آفرين اى روزكارك شهسوار و صفدرى
عرشه آص شمدنكبرى تيغ ثريا جوهرى
پاره الماسدر سنك فسانى نيلر اول
چرخه چكمه بر دخی شمشير والا كوهرى
سرفراز ايتدك لواء الحمد دين احمدى
كافره كوستردك الحق دستبرد حيدرى
تيفكه نوله يمين ايلرسه روح مرتضى
برغزا ايتدك كه خشنود ايلدك پيغمبرى

ایلدک بر جمله ده بر باد ملک دشمنی
 کردد خشک کرچه کیم سد ایتدی راد صصری
 ماه نو صنامه فلکده کور بچک پیکاری
 دتره دی بهرام الندن دوشدی زرین خنچری
 اول قدر قان دو کدی شمشریک که عکسیله آنک
 کاسه یاقوته دوندی کنبد نیلوفری
 غمزه خوبان کبی جاری اوچندن یینه خون
 بویله قالورسه اکر یکنک ایدر بحر وبری
 بلکه غرق بحر خون اولوردی فلک دل کبی
 ایتدیکنجه تیغ خون افشانله جولانگری
 شقه رایات بختکله رکابک اولسه
 کشتی نه آسانک بادبان ولنگری
 برق اوران دستکده تیغ پرکهر میدر یاخود
 ایلدی دریاه غوطه آفتاب خاوری
 بر آوج کوهر صاچاردی عالمه کویا کفک
 صالدیغنججه دشمنه کاهی مرصع ششبری
 برعجب دریادر اردوی هایونک سنک
 کیم حباب برقرار اولمش اکا هرچادری
 موج پیدر پی در اول بجره سپاه صف بصف
 برهنک اولسه نوله هرطوپ اژدر پیکری

هر آلاى برموج طوفان خيزيدر آنك نوله
 خارو خس كې اوكنجه قاچسه كافر عسكرى
 كون كې تهاده چيقسهك تيغله ميدانه سن
 كاركر دوشمز سپاه دشمنك شور و شمرى
 شب چراغ دين و دولندر وجودك حفظ ايجون
 قات قات اولمش ازدهادرهغت چرخ چنبرى
 فارسو طورمز ساكه شمدن صكره بواقبال ايله
 دشمنك كر قهرمان اولسه سراسر لشكرى
 بويله آغاز ايلسون شمدنكيرو القابكه
 جامع نه قبه كونك خطيب منبرى
 آفتاب بحر و بر صاحب قران شرق و غرب
 شهبوار نامور رايه كشاي صفدرى
 آسمان دولتك خورشيد قدسى پرتوى
 بزماكه شوكتك جمشيد خورشيد افسرى
 نقد وقت سلطنت سرمايه امن وامان
 دستكبر دين و دوات كامبخش سرورى
 شاه والا رتبه عثمان خان غازى كيم فلك
 كورنمشدر بويله بر شاهنشه جنك آورى
 شهبوار عالم آراكيم روادى اولسه كر
 نعل و ميخ رخشى چرخك آفتاب واخترى

صفدر کشور کشا کیم جنکه چیدقچه اولور
 جنبرئیل انا فتحنا خوان تیغ و مغفوری
 پادشاه عادل و عالی نسب کیم یاره شور
 ایتسه کر سرهنگ دربان کقباد و قیصری
 شهریار آسمان مسند کیم اولمش تاازل
 سجده گاه تاجداران جهان خاک دری
 شه نشین نه رواق آسماندر مسندی
 عیدکاه هفت اقلیم جهاندر کشوری
 مسند اجلالنک رفعت بر ادنا بیه سی
 درکه اقبالنک دولت قدیمی چا کری
 هر نه ایشلر سه زمانه تابع اندیشه سی
 هر نه امر ایلر سه دوران بنده فرمانبری
 ویر سه طبع آتسه کر برق تیغی تربیت
 معدن الماس ایدردی توده خاکستری
 عدلی کر آرایش بزم جهان ایتسه اولور
 شمع شهبازا پروانه نک بال و پری
 اول قدر آسوده عالم سایه عدلنده کیم
 خوابگاه ایلر غزاله بهلوی شیرزی
 ایتسه کر خاصیت حفظی سرایت عالمه
 طرح اولوردی صفحه آب اوزره نقش آذری

عکسیدر آنک فلکده خرمن انجم دکل
 صاحبی دست لطفی خاکه اول قدرسیم وزری
 یازسه وصف نکت خلقن ویرردی عالمه
 کرد خاکپای خامه بوی مشک ازفری
 قدر خاک کوی اخلاقن بیلوردی روزکار
 بربرینه ایلسه آغشته مشک و عنبری
 کاهکار اصفدرا صاحب قران شاهنشها
 ای سریر عدل و دادک داوردین پروری
 سحر ایدردم مدحکه کلدکجه اما نیلیم
 ایلمش حق وصفکی قید تصور دن بری
 عجزمه بر حجت اولوردی اکر اهل اولسه لر
 روزکارک یاوه سنجان فضیلت کستری
 عاجزم حق اوزره اوصافیکده حالاکیم بنم
 عالم اندیشه نک علامه دانش ——— وری
 بلکه قانون سخنده حل و عقد نکته ده
 حکمت فکر و خیالک فیلسوف اکبری
 حسب حاملده خصوصاً لاف دعوی برطرف
 کرچه صاحب لاف اولور ارباب طبیعک اکثری
 بن اوکنم قدرم ارباب دل ودانش بیلور
 عارفم دوشمز بکا لاف و کزاف سرسری

خامه اول معجز طراز صد هزاران پیشه در
 کیم نظیر اولمز آکا الا کلیمک از دری
 حرفیدر مجموعه اسرار دیوان کمال
 نقطه سیدر مهره داغ درون انوری
 طبع اول بتخانه در کیم صورت دیوارینک
 طاشه کار ایلمر خدنگ غمزه ناز کتری
 نیچه صورت فیض انقاسمله جان بولسه اولور
 هر بری شهر دلاک بر عالم آرا دلبری
 هر خیالم بر عروس ناز پرورد بر بنم
 کیم بو عالم دن دکل اسباب زیب و زیوری
 موی نیسوی ملکدر تار و پود جامه سی
 باره پیرامن حور چناندر معجری
 باده ادراکمک توحید سر جوش خمی
 ساقی اندیشه مک تحقیق درد ساغری
 خامه مک راه سلوک فتنه خط سایه سی
 شعر مک جبل متین فیض تار مسطری
 قنده بن قنده ینه تعریف شاه نکته دان
 نیلم ضبط ایده مم اندیشه زور آوری
 فکر اوصافک غدای روحدر اندیشه مه
 دل هلاک اولورا کر اولسم اول سودادن بری

جوهر اکسیر مدحک طرح ایدنجه رشکدن
 ایلرم هر لحظه اندیشه مله جنک زرکری
 قورقرم هم آفتاب کیمیا کر طویمسون
 یوقسه بیک شوقیله اولور اولدخی برمشتری
 ذره سن مهره غبارین روزکاره کیم ویرر
 جوهری یم بن جهانہ ویرم او یله کوهری
 بویله جوهر وارالمده نیلیم دنیایی بن
 باشنه چالسون فلک آینه اسکندری
 عالمی تسخیر ایچون خاتم نه لازم طبعمه
 بن سلیمان خیالم نیلیم انکشتری
 هر نه دیرسم اسم اعظم کبی اولور کارکر
 اولقدر تعظیمله دیکر سوزم انس و پری
 باشله شمدنصکره ای نفعی دعای دوتنه
 بردعا ایت کیم اوله حسن قبولک مظهری
 ایلیه تاخسر و صاجقران شرق و غرب
 اشهب زر پالهنک صبحله جولانگری
 حق سرافراز ایلسون رایات دین و دولتین
 قنده عزم ایلر سه اولسون فتح و نصرت رهبری
 ایلدکجه عزم میدان غزا اول قدم
 پایمال اولسون یولنده دشمن دینک سری
 قصیده سی بونک ایچون برکوزل مثال اولور .

۴۸ - مرثیه : وفات ایدنلره ابراز تأثر صد دنده یازیلان
 قصیده لره مرثیه دینورکه یالکیز « مرثیه » تعیری حسنین افندیلرمن
 حضراتی حقنده ایراد اولنانلره مخصوص اولدیغندن سائر لریچون
 اولورسه اسمنه اضاقله « فلان حقنده مرثیه » دیمک لازم کلورکه
 بلیغک :

قالمز بوزیر چرخده هر کس اولور هبا
 ایلر شکسته دانه لری دور آسیا

پامال اسب غم اوله لی جسم لاغرم
 داغ اوردی سینهم اوستنه تمغای نقش با

ناخن دکل بو یا ویدمه عیان اولان
 اوج ویردی بویله نوک سر رشته قضا

بر طرف درکه سایه کذار اولسه چشمه
 اولور سرمه اره آهن پر هبا

بالای هفت طارمه پرتو فشان ایکن
 قنديل نجم بختی چرخ ایتدی بی ضیا

بی برك وبار مزرع دهرمه دانه مه
 ایلر خروش جنبش دل کار آسیا

شمشیر سرتیز کبی جسم دونیم ایدر
 ایتسه م اکر که بالمش زردوزه اتکا

ایلر وجودمه دم عقرب کبی اثر
 شفقت نگاه جنبش مژگان اقربا

سینه مدده شرحه لر چکلوب تیغ غدرايله
اولدی صحائف رقم مسطر عنا

اولسم فتاده چشمه مورک بوضعه

ایلر اودمده چشمی پوشیده ادا

زال سپهره مهر ایله مه عینک اولماسه

کورمزدی جسم لاغری می ایتکه جفا

رنک جنون غم ینه کله کونه ریز اولوب

سود آی پای مفز سرم ایتدی پرخا

ویرمز کیه خشکمه نشو ونما اکر

کشت املده اولسه روان چشمه بقا

کهواره اولسه طفل دله پر ثبات اولور

دریای جنبش افکن سیحاب پر جلا

دست فلکده مه کی صد ناخن اولسه ده

بر بیچ کار بیدله اولماز کره کشا

بولسه فروغ موج ستاره مله تربیت

اولور خلیده پایمه هر سبزه کیا

سوزان برق آفت اولور برک دانه مه

خرمنکه اولسه مردمک دیده ها

آب اولدی زیر سنک جفاده قلوب دلم

مانند آب کوهر صاف کرانها

برزخه نیجه اولمادی عمرم رسناری
 محو اولدی زیر پایده چوق تار بوریا
 صدآه زخم ختیچر مسموم محنته
 کیم یوق درون اطباده بر دوا
 اما که ارغنون نوا های چرخدن
 منته اولزم یسه خواهنده نوا
 دف کی کوش جان آچرم قول مطربه
 اولسم ندکلو سله خور دست مدعا
 چاک اولسه سینه معدن آهنربا کبی
 بر سوز ایتم اطلس کردوندن رجا
 فرقم شکسته اولسه مثال سر حباب
 قلمم اودمده کاسه فغفور وش صدا
 داغ درونی کاسه دریوزه ایتمدن
 اولمز نیاز فیض شهنشاه کربلا
 اول شاه آروی خلافتکه آسمان
 سم سمند رفعتنه اولدی چهره سا
 اول شاه تخت ملکیت معنا که ایلدی
 چاروب مجلس مژهن دیده هما
 سلطان کربلا که آنک ذات پاکیدر
 کنج طلسم کوهر اسرار انبیا

رونق فزای دودۀ آل محمدی
پرتو نمای محفل والای اتقیای

نقد فروغ باصرۀ دیدۀ بتول
قندیل نور مردمک عین مراتضا
فرط کرمله تشنه ایکن اولدی سینهدن
خون چکرله آب ده خنجر قضا

مانندسرو مقدمنی استوار ایدوب
اولدی مقیم باغچۀ مامن رضا
سیل روان تند حوادثله اولدی کم
درصد فچۀ کرم قلزم خدا

صد آهکیم اوکلن باغ ولایتی
پژ مرده ایلدی ستم جیش اشقیای
بی آب اول شهک لب کلبرکی چاک اولوب
خون چکرله غنجه کبی قیلدی اکتفا

صدچاؤ اولور بوماتی کوش ایلین کوکل
پرکریه ایلر عین سرابی بو ماجرا
جوش ایلین سراب دکلدرا و عرصه ده
خشک ایتدی آبی آتش آه اولی العبا

باران سیل ابر دکلدن روان اولان
یاد ایلدکجه اول دمی ایلر فلک بکا

صنمك شفق كه ماتم همچون چرخ ايدر مدام
 خون جگر له جامهٔ پشمينه سن طلا
 ماه محرمك قدخم كشته سی كبی
 بو ماتم ایتدی قامتی عالمك دوتا
 اولسون بو مطلع سخن ياك نابدار
 پریبج طبعه ناخن نیزکره کشا
 ای کائاته خاك درك جای التما
 وی نقشن بوسه کوجهٔ لطفکده نقش پا
 کرد المله ایلدم آوده سنیه می
 کم بیخ عشقك اوله دروغده جلوه سا
 چکدم درونه قافلهٔ خیل محبتك
 اولدی اوخيله جینش دل نالهٔ درا
 طاق سپنج خاطره یازدم محبتك
 شنکوف لعل سوده اولوب خاك کربلا
 مانند ذوالفقار دوتا اولسه قامت
 عشقك ایدر بنی ینسه بر مرد لافتا
 اکسیر خاکرا هکی کمال روزکار
 عین علیه ایلدی منتله توتیا
 ایتدی خیال تنك نبات لب ترک
 گلزار دهری دیدهٔ عشاقه تنکنا

اولسون چراغ مرده دل کیمکه ایتمه
همچون سبند آتش عشقکده جان فدا

مانند مس عیاری اولور دمیدم عیان

هرکیم غبار راهکی بیلمزسه کیمیا

یا وارث الائمه ویا اشرف الامم

یا منبع کرامت ویا احسن الورا

فرمان اولورسه درکه عدلکده ایلم

خون جگرله ریختنه رنگ اشتکا

عمان معصیتده ایدوب غوطه کارلق

اولدی حساب ماکی دل مائل هوا

آلات شوقن اوستنه لرزان اولور کوکل

مانند تازیانه طنبور پرنوا

شاخ اوزره کورسه برکل حمرایی دل سانور

ساقی ننده باده جام الم روا

کوش ایتسه نغمه سن سر تصویر نقش چین

اولدم اولوردی کاسه چینی برصدا

پیچیده اولدی دامن پاکنه خاروش

قدم اگرچه ایلدی اول مه بنم دوتا

ایلر طواف کعبه کوی بودیدمه

خواهشله میل سرمه بی برابنوس عصا

برتازه نغمه کشله اولور مرغ دل شکار

اولماز نوای چه چه بلبلله آشنا

کوکلم اسیر زلف بتان ایلدوب بی
 دام بلادن ایلمدک سعی ایدوب رها
 از جمله فرط کشمکش روزکار دن
 محتله اولدی همچو کان قائم دوتا
 ای پادشاه کشور معنا شتاب ایدوب
 کادی امید ایله در والاکه برکدا
 در یوزکار کوچه احسانک اولشم
 اکسیر نقد لطفک ایله ایله پرنوا
 در بسته ایتمه در که لطفک که ایلدم
 کلیخ باب مرحمتک دیده رجا
 کمراه ایدر بو وادی پر غمده رهنان
 لطفک آکر که بنده که اولمز سه رهنما
 بی تاب قالدی توسن دل ایله همعنان
 شفقت رسای بدرقه همتک اکا
 طومار نظمی طی ایدرک وقتیدر بلیغ
 کلغیچه کی اوله کشاده کف دعا
 تا کیم بو هفت کنبد دوار نیلکون
 بالاده دور ایده نته کیم بیضه ها
 قندیل نور تربه والاکه جان آتوب
 ارواح قدسیان اوله پروانه دائما
 قصیده سی حسنین افندیلر من حقنده بر مرثیه در.

۴۹ - فخریه: شاعرك كمندى مدح و ثنا سنه دائر يازدينى
قصيده در كه بونده تمامى ادبى بولمق ايجون نهايتى مقبول بر طرزايه
بسلمك واو صورتله باغلامق لازمدر نته كيم نفعى مرحوم :

عقدۀ سررشته رازنهانيدر - سوزم

سلك تسبيح درسبع المثنائيدر - سوزم

بر كهردر كيم نظيرين كورممشدر روزكار

روزكار عالم غيب ارمغانيدر - سوزم

روزكار احسانمى بيلامش بنم يا بيلاماش

عالمه فيض حيات جاودانيدر - سوزم

اهل اولان قدرين بيلور بن جوهرم مدح ايلمم

عالمك سرمايه دريا و كانيدر - سوزم

بنى عرض بر جوهر صافيدر اما متصل

اهل طبعك زيور تبغ و سنانيدر سوزم

يعنى كيم اندیشه سنجان جهانك دائما

هم صرير كلكى هم وردبان زبائيدر سوزم

بر بنم كى جكر دار اهل طبع اولمز دها

جوهر تبغ قضای نا كهانيدر - سوزم

غمزه دلبر نوله رشك ايلسه اندیشه مه

حرز بازوى دل صاحب قرانيدر سوزم

اويله بر پرشيوه در كويا كه بكر فكرمك

غمزه مرد افكن نامهربانيدر - سوزم

اول قدر دلدوزدر کویاکه بر شوخ آفتک
 ناوک مشکین کان ابروانیدر سوزم
 آیت نون و قلمدر مصحف سینه مده یا
 رستم اندیشه نک تیر و کانیدر سوزم
 برکستاندر خیالم دل شکفته بلبل
 اول کستانک لطیف آب روانیدر سوزم
 بر شبستاندر دوانم خامه زنی خادمی
 اول شبستانک عروس دلستانیدر سوزم
 آفرینش طوطی اندیشه یه بردامدر
 کیم اودامک دانه پرامتانیدر سوزم
 کیمسه انکار ایدم من ماهیت اندیشه می
 اهل رشک نسخه عقد لسانیدر سوزم
 آفت عین الکمال رشک کار اتمز بکا
 دفع زخم چشم خلاق معانیدر سوزم
 خاکپایم سرمه ایلسه عجمی روزکار
 عنصر روح کمال اصفهانیدر سوزم
 ایشته خلاق معانی شمعی کلدی عالمه
 کوش ایدک آثار نی کیم ترجمانیدر سوزم
 صکره کلسه دهره خلاق معانیدن نوله
 قالب خشک خیاله روح نانیدر سوزم
 نکته ده عالم حریف اولمز بکا کویا بنم
 هر نه سویل رسم جواب لن ترانیدر سوزم

هر نه سويلر سم قضا مضموتی اثبات ايدر
 آنی بيلمز که خطاب امتجانيدر - سوزم
 بن نه کشف نه صاحب کشف اما معنیده
 موشکاف نکتههای آسانيدر - سوزم
 بيکنده بر معنایی نظم ایتمینه بر لطف ایله
 یوقله سک مجموعۀ راز نهانيدر سوزم
 بن جهان آرا شهنشاه جهان معنییم
 سوز لر کده پادشاه کامرانيدر - سوزم
 دونسه شمشیر خطیبه نوله شمشیر زبان
 ملک نظمک خطبۀ امن وامانيدر سوزم
 طبعمک بر ترجمان ترزبانيدر قلم
 خامه مک بر همزبان نکته دانيدر سوزم
 پاسبان اولمش بر اژدر در قلم کنج دله
 کیم اوکنجک شبچراغ پاسبانيدر سوزم
 تا صباح حشره دک بیک مبتلایی مست ايدر
 بزم عشقک نشوۀ رطل کرانيدر سوزم
 رندهش یارم خرابات محبتدر دلم
 عاشق هر جاییم وحدت نشانيدر سوزم
 اولهلی بیغمبر آخر زمانه نعت کو
 آب روی امت آخر زمانيدر سوزم
 نعت شاهنشاه اورنک نبوت کیم آنک
 فیض مدحیله دک جان جهانيدر سوزم

جان عالم فخر آدم احمد مرسل که تا
حشر اولنجه نعت کوی و نعت خوانیدر سوزم

اوله‌لی غواض دریای خیال مدحتی
جوهری طبعمک زیب دکانیدر سوزم

اولقدر الویردی معنی فیض اوصافیه کیم
کوییا مفتاح کنج شایکانیدر سوزم

مشرق صبح هدایتدر ثنائیه دلم
مهر قدس یرتو کوب نشانیدر سوزم

باشلاسم معراجنی تحقیقه آب و تاب ایله
کوهر شهوار کوش امهانیدر سوزم

عدا و لئمز معجزاتی حددن افزون نیلسون
کرچه کیم براروی معجز بیانیدر سوزم

کرچه بن دورم جنابندن هله شکریم بودر
چهره فرسای جناب آستانیدر سوزم

نفعی یم اندیشه نفعیتله اولدم کامیاب
نامرادان جهانه مژدکانیدر سوزم

خاکپای نعت کویانم که عرش اعظمک
ذکر تسبیح لسان قدسیانیدر سوزم

شاد کام اولدم نشاط فیض نعت پاکله
شمیدن صکره دغای شادمانیدر سوزم

تا که معنای لطیف لفظه رنک آمیز ایله
روزگارک بر دلارا داستانیدر سوزم

هردم اندیشه مدن اولسون روحنه یوزبیک سلام

عشره دک ایصاله بیک رایکانیدر سوزم

قصیده سنی فخریه صورتنده یازوب نعت جناب فخر رسالته حصر
ایتمشدر.

۵۰ - ترکیب بند: بر مقصده موضوع و بر وزنده فقط هر

بری مختلف قافیه ده اوله رق متعدد قصیده جکلری ینه او وزنده بر ریت
ایله یکدیگری نه اولاشدیره رق جمله سنی بر آرا ده ایراد ایتمکله ترکیب بند
دیر لکه حکمیات ابرازی ومدح و ثنا ایله مرثیه ایرادی بویولده ممکن
اولوب لسانمزده اک مشهور لری روحی بغدادینک حکمی اولان شو:

« ترکیب بند »

صائمک بزى کیم شیره انکورله مستر	بز اهل خراباتدنز مست السستر
تردامن اولانلر بزى آلوده سانورلیک	بز مائل بوس لب جام و کف دستر
صدرین کوزه دوب نیلیه لم بزم جهانک	بای خم میدر یریمز باده پر ستر
مائل دکلز کسه نک آزارینه اما	خاطر شکن زاهد پیمانه شکستر
ارباب غرض بزدن ایراغ اولدنیغی بکدر	دوشمزی ره زیرا اوقوز صاحب شصتر
بو عالم قانیسه نه میر و نه کدایز	اعلالره اعلانورز پست ایله پستر
همکسه ارباب دلز عربده مزبوق	میخانه ده بز کرچه ولی عشقله مستر

بز مست می میکده عالم جاتز

سر حلقه جمعیت پیمانه کشانز

ساقی کتور اول بادہ بی کیم دافع غمدر صیقل اور او مر آتہ کا۔ پرزنگ المدر
 دلہستہ لرز بزدن ایراغ ایلمہ بردم اول بادہ بی کیم نور دل و دیدہ جمد
 ای خواجہ فنا اہلنہ زہار اولولنمہ درویشی بو ملک شہ بی خیل و حشمدر
 خاک اولکہ خدا مرتبہ کی ایلیہ عالی تاج سر عالمدر او کیم خاک قدمدر
 کل طوغریلمہ میکدہ یہ رغنہ آنک کیم بار ریادن قدر کشتہ سی خمد
 می صون بزہ ساقی بز اول قوم کہ دیر لر رندان صبحی زدہ بزم قدمدر
 بو نظمی پیامیدن ایشہ حالہ مناسب کیم زبده یاران سخندان عجمدر
 مارند صبحی زدہ بزم الستیم

پیش از ہمہ ساغر کش و پیش از ہمہ مستیم

خوش گوشہ ذوق ایلی صفا اہلنہ عالم بر حال ایلہ سور سیدی اگر عمر بی آدم
 صحت صوکی درد اولسہ وصالت صوکی ہجران نوش آخری نیش اولسہ سور آخری ماتم
 بو عالم فانیدہ صفائی اول ایدر کیم یکسان اولہ یانندہ اگر ذوق و اگر غم
 دائم اولہ ہمہ صحبت زندان قدح نوش و این قویہ میدانہ کریش و اگر کم
 صوفی کہ صفادہ کچنور مالک دینار بر در ہمنی آلسک اولور خاطر ی در ہم
 ظاہر بوکہ آخری ری خاک اولسہ کر کدر کر در ہمہ محتاج اولہ کر مالک در ہم
 می صون بزہ ساقی ایچہ لم رغنہ آنک کیم جہلی ایلہ بیلمدیکی یردن اور دردم
 ہر منکر کیفیت ارباب خرابات

اوز عقلی ایلہ حقی دیلر کیم بولہ ہیہات

کور زاہدی کیم صاحب ارشاد اولہ ہم دیر دون مکتبہ واردی بو کون استاد اولہ ہم دیر
 میخانہ دہ ایستر یقلوب اولمغی ویران بیچارہ خراباندہ آباد اولہ ہم دیر
 الدن قومسون کل کبی جام ہی بردم ہر کیمکہ بو غمخانہ دہ دلشاد اولہ ہم دیر
 برسرو قدک بندہ افکنندہ سی اولسون عالمدہ او کیم غصہ دن آزاد اولہ ہم دیر

عمرین کچیروب کوه بلاده دل شیدا برهمزن هنگامه فرهاد اولهیم دیر
وصل ایستیوب هجرله خوش بکدبکی بوکیم مسکین غم جانانده معناد اولهیم دیر
کردی یوریدی بولدی براکنه جک بر من بعدینه عازم بغداد اولهیم دیر

بغداد صدفدر کپهری درنجفدر

یاننده آنک در و کهرسنگ و خزفدر

اول کوه، یکتا که بولمز آکا همتا کلز صدف کونه بر اوله در یکتا
اول ذات شریفه یاراشور دعوی همت کیم اولدی نه دنیا آکا مقصود نه عقبا
کیم درک ایدر آنی که اوله ذاتنه معلوم رمز کتب مدرسه عالم بالا
اول زاهدک آغلر یروکوک حاله یارین کیم ایچمیه دستندن آنک جام مصفا
بر نقطه دم در سری دیدی چار کتابک اول چارده در سر کتبخانه اشیا
اول نقطه بنم دبدی دونوب رمزینی سیرایت یعنی که بنم جمله اسمایه مسما
چون حصه ایمش قصه دن اهل دله مقصود مقصود ندر آکله بیل اول عازف ودانا

هپ مغلظه و لقلقه در باطن و ظاهر

بر نقطه ایمش اصل سخن اول و آخر

واردم سحری طاعت بیچون مسجده ناکاه کوردم اوتور حلقه اولوب بر نیجه کمر اه
کیرمش کمر و حدته آلمش اله تسبیح هر بیرسنگ ورد زبانی چیل و پنجاه
دیدم نه صیارسز نه آورسز نه و بررسز کاصلا دلکیزده نه نبی وار نه خودالله
دیدم بر یکیم شهر مزک حاکم وقتی خیر ایتمک ایچون خلقه کلور مسجده هرگاه
احسانیده پنجاه و چهلدر فقرايه صبرایله که دمدر کله اول میر فلک کجابه
کلدکلرینی مسجده بیلدم نه ایچوندر بوزد و نروب آندن دیدم ای قوم اولک آگاه
سزدن کیم ابراغ اولدی ایسه حقه یقیندر زیرا که ضلالت یولدر کیتدی کزراه

تحقیق بوکیم هپ ایشکز زرق وریادر
تقلیده سز طاعتکز جمله هب ادر

دنیاده دنیلردن ایدرسک طلب کام ای خام طمع نیجه یهدک بو طمع خام
برناخلفی جبه و دستاره کوررسک ایلرسک آنک جبه و دستارینه اکر ام
نقشن چیقاروب ایلمه دن ذاتی معلوم باشلارسک اکا ایلمه که فقرکی اعلام
جرار دیو ویرمز اولور تکری سلامن شرمنده ایدرایلسه برجه جه انعام
وای او اوله سک خرقده نامک اوله درویش ملحد دیو یاندرمه ایلر سنی اقدام
یازق سکا کیم ایلیه سک حرص و طمع دن برجه ایچون کندوکی عالم لره بدنام
یوق سنده قناعت کوزک آچ اولدینی اولدر رزق ابریشور بوقسه اکر صبح واکر شام
ات لقمه سی لازمی طیور مزمی سنی نان

زهر اولسون اولقمه کا اوله پسمانده دونان

انباء زمانک طایب نام و نشاندر هر بیرری تصوره فلان ابن فلان
کفتاره کلوب سویلسه لر جهل مرکب زعم نیجه ولی هر بری بر قطب زماندر
ارباب خرد ذره قدر معتقد اولمز اول مرشده کیم معتقدی خرد اندر
تقلیده سجاده نشین اولمش اوتورمش تحقیقه اما خر بکسسته عناندر
دیرمش بکا کشف اولدی رموزات حقیقت والله یلاندر سوزی بالله یلاندر
کندنن ابراغ اولدوشوب اردینه یورله اول بی خبرک کیتدی بی بول ظن وکلدر
ای طالب تحقیق اکر وارایسه درکک کوش ایت بوسوزی کیم خبری پی خبر اندر
زهار او نیدوب بیلدیکیک دوشمه عناده

بر بیره یاپش کیم ایره سین سر معاده

کرهک قوبرای خواجه مکرکیم جکرکدن کیم چیقیدی جکر پاره لری چشم ترکدن
بیگ کریه ایدرسک سنی آخر ایرر لر فرزندوزن وطننه سیم وزرکدن

بوملك فنايه كه عدمدن سفر ايتدك سودك ندر انجق آنى بيل سن سفر كدن
 يوق چيقمغه كوكاك دردنياى دنيدن بالله دى خشنود ميسك يوخسه ير كدن
 بومز بله دن شويله كذار ايله كور كيم بر ذره غبار ايرميه تار هكذر كدن
 سيم ايله زرى كنديكه قوت سپرايتسك مرك اوقنى كچمز مى سانورسك سپر كدن
 عقل آدين اكوب كنديكى تكليفه براقه ديوانه اولوب رفع قلم قيل اوزر كدن
 اى خواجه اكر كيم سن ايسك عاقل ودانا
 شيدالنى بيك عقله دكشمز دل شيدا

اى صاحب قدرت قنى انصاف و مروت زندان مى آشامه نچون اوليه رغبت
 قسمتلرى ديرسك ازلى جور و جنادر جور اوله نچون ذوق و صفا اوليه قسمت
 ديرسك كه بوكون ايلين يارين ايدر ذوق چوقى ايبى كون بنده لرك ايلسه عشرت
 حاجتلىز من قادر ايكن قيلمغه حاصل صالمق كرمكن بزى فرديانه نه حاجت
 ناچار چكر خلق بوز حمتلرى يوخسه آدم قره طاغ اولسه كتور من بوكا طاقت
 حالك كيه اچسك سكا دير حكمتى واردر اولدر دى بزى آه بيلنرمى بو حكمت
 بهوده دونوب نيلر اوله باشمز اوزره حلقك بوفلك ديديكى دولاب مشقت
 بهوده يتر دوندى همان تركنى قيلسه
 كيم عكسنه دور ايلمدن يكدى يقلسه

چرخك كه نه سعدنده نه نحسنده بقاوار دهرك كه نه خاصنده نه عامنده وفا وار
 آدانمه آنك سعدينه نحسندن آلمه نحسنده ديمه محنت و سعندنده صفاوار
 ميل ايمه آنك خاصنه عامندن اوشنمه عامنده ديمه خست و خاصنده عطاوار
 جهد ايله همان غير الله باقيه كور كيم بندن نه سكا فائده سندن نه بكا وار
 اكننده كوروب غير لرك اطلس و ديبا غم چكمه كه اكننده بنم كهنه عبا وار
 كيج جمله بوا فكار لرى عارف وقت اول سر كشته بيل آنى كه سرنده بو هواوار

فردالمن چکمه می ایچ باق رخ خوبه عاشق لره فرداده دخی وعد لقا وار
ال ویرسه صفا فرصتی فوت ایلمه بر دم
دنیا اکا دکمز که جفا سن چکه آدم

صورتده نوله ذره ایسه لنده معنیده یوحزر روح القدسک مریمه نفخ ایتمدیکی روحز
پیمانه خورشیدله هر صبح ایدرز عیش عیسی کبی پیمانه کش جام صبوحز
ایتمدکسه شراب ایچما مکه توبه کوزلمز ثابت قدمز توبه مز اوستنده نصوحز
مار ایسه عدو بز ید بیضای کلیمز طوفان ایسه دنیا غمی بز کشتی ءنوحز
ملا او قوسون مدرسه ده شرح معانی متن قدحی صون بزه بز اهل شر و حز
صوفی بز سن جسم کوزبله کوره مزسک آج کوزلریکی ایله نظر کورکه نهر و حز
پر کولره لب بسته کورنمکده بز اما رندان مسیحادم مفتاح فتوحز

عیسی دم و روحی لقب و خضر حیاتز

دریای صفت ایچره نهان کوهر داتز

آی نیجه بر دور ایده بوچار عناصر کیم اکانه اول اوله معلوم نه آخر
گاه ایله لر عالم تفریده سیران گاهی اوله لر عالم ترکیده سایر
تفریده چار اوله و ناچار اوله دوری ترکیه کلنجه سه موالید اوله ظاهر
بر جمله مظاهرده اوله معتبر انسان انسانه اوله جمله طفیلی بو مظاهر
نفسینی بیانلر کتوره خالقه ایمان بیلمزلره ایمان کتورنلر اوله کافر
کافر که یرین دوزخ ایدر جهلله ایلر چون جهل حقیقته اوله کفر عجب سر
جاهلره دنیا و پره ال کامل اولنلر آیاقده قلوب اولیه لر حبه به قادر

چون جهلده در ذوق کالی نیده لم بز

قال اهلی صفا ایله حالی نیده لم بز

صوفی که ریایله ایدر کندینی موصوف اوقات شریفی اوله تقلید ایله مصروف

منبرده خطیب اوله و محفلده معرف عار ایلمیه اولدیغنه جهلمله معروف
 آینه قلینی کدورت ایده تیره روشنکر فیض حق ایله اولیه مکشوف
 جان و دلنک مهر و مہی اولیه بر نور دائم بری محسوف اوله آتک بری مکشوف
 جمع کتب ایتمکله نه ممکن اوله واقف اسرار خدایه کاله اول مرشدہ موقوف
 ذاتندہ کہ آثار کمال اولیه خردر یا شال سیه اکتنه کیمش به شل صوف
 عالمده کہ کامل چکه غم ذوق ایله جاہل بردن کوکده بوف بکا کر دیمز ایسه بوف
 چون حق دینی ایلدیلر ظلمله بردار

باطل سوزہ آغاز ایدهلم بز دخی ناچار

یوف خارینه دهرک کل و کلزارینه هم یوف اغیارینه یوف یار جفا کارینه هم یوف
 هر عیش که موقوف اوله کیفیت خمره عیاشنه یوف خمرینه خمارینه هم یوف
 چون اهل وجود کیری صحرای عدمدر یوف قافله و قافله سالارینه هم یوف
 ذی قیمت اولنجه نیدهلم جاہ و جلالی یوف آتی صائان دونه خریدارینه هم یوف
 عالمده کہ بنکیلر اوله واقف اسرار سیرانسه یوف انلرک اسرارینه هم یوف
 عارف که اوله مدبر و نادان اوله مقبل اقبالنه یوف عالمک ادبارینه هم یوف
 چرخ فلکک سعیدینه و نحسنه صدحیف کوکبلرینک ثابت و سیارینه هم یوف

چون اوله حرام اهل دله دینه و عقبا

جهد ایله نه دنیا اوله خاطرده نه عقبا

ویردک دل و جانیه رضا حکم قضایه غم چکمیز اوغراسقا کردردو بلایه
 قویدق وطنی غربته بوف فکرله چیمقدق کیم رنج سفر باعث اوله عز و علایه
 دور ایلمدک بر قومدق بر نیجه ییلدر اویدق دل دیوانه به دل اویدی هوایه
 اولدق زرمه واردق ایسه عشقه گرفتار آلدی کوکل بر صنم ماه اقبایه
 بغداده یولک دوشسه کرای باد سحر خیز آداب ایله وار خدمت یاران صفایه

روحی اکر بر صور رایستربولنورسه دیرلرسه بولشدکمی اوبی برک ونوایه
بو مطلع غرانی اوقوا پسم اول انده معلوم اولور احوالمز ارباب و فایه

حالا که بز افتاده خوبان دمشقز

سر خلقه زندان ملامت کش عشقز

ترکیب بندیله باقینک جنت مکان سلطان سایمان قانونی حضر تلرینه اولان
شو:

ای پای بند دامکه قید نام ونسک تاکی هوای مشغله دهر بی درنگ
آک اول کونی که آخر اولوب نوبهار عمر برک خزانه دونسه کرک روی لاله رنگ
آخر مکانک اولسه کرک جرعه کبی خاک دوران لندن ایرسه کرک جام عیشه سنک
انسان اودر که آینه وش قلبی صاف اوله سینه کده نیلر آدم ایسک کینه پلنک
عبرت کوزنده نیچه یه دك غفلت اویقوسی یتیمی سا که واقعه شاه شیر جنک
اول شهوار ملک سعادت که رخشنه جولان دمنده عرصه عالم کلوردی تنک
باش اکدی آب تیغنه کفار انکروس شمشیری کوهری نی پسند ایلدی فرنک

یوزیره قویدی لطف ایله کلبرک ترکی

صندوقه صالیدی خازن دوران کهر کبی

حقا که زیب وزینت اقبال و جاه ایدی شاه سکندر افسر و دارا سپاه ایدی
کردون ایاغی توزینه ایلردی سرفرو دنیا به خاک بار کهی سجده گاه ایدی
کتر کدانی آزعطاسی قیلوردی بای بر لطفی چوق مروتی چوق پادشاه ایدی
خاک جناب حضرتی درگاه دولتی فضل و بلاغت اهله امیدگاه ایدی
حکم قضایه ویردی رضایی اکر چه کیم شاه قضا توان و قدر دستگاه ایدی
کردون دونه زار و زبون اولدی صانمیک مقصودی ترک جاء ایله قرب اله ایدی

جان و جهانی کوزلرمز کورمه نوله روشن جمالی عالمه خورشید و مواد ایدی
خورشیده باقیه کوزلری خلقک طولا کلور
زیرا کورنجه خاطره اول مهاتقا کلور

دوکسون سحاب قدین اکوب فطره فطره فان ایتسون نهال نارونی نخل ارغوان
بو آجیلرله چشم نجوم اولسون اشکبار آفاقی طوتسون آتش دلدن چیقان دخان
قیلسون کبود جامه لرین آسمان سیاه کیسون لباس ماتم شاهی بتون جهان
یا قسون درون سینۀ انس و پریده داغ نار فراق شاه سایمان کاکامران
قیلدی فراز کنگرۀ عرش جلودگاه لایق دکلدی شانسه حقا بوخا کدان
مرغ روانی کولکره ایردی هما کبی قالدی حضیض خاکده برایکی استخوان
چابک سوار عرصه کون و مکان ایدی اقبال و عزت اولمش ایدی یار و همعنان
سر آشاک ایتدی توسن بخت سبتیز کار

دوشدی زمینه سایه الطاف کردگار

اولسون غمکده بنجین زار بیقرار آفاقی کزسون اغلایه رقی ابرنوبهار
طوتسون جهانی ناله مرغان صبحدم کلر یولنسون آه و فغان ایلسون هزار
سندلرینی ماتم ایدوب چوز سون آغلاسون دامانه دوکسون اشک فراوانی کوهسار
آکدجه بوی خاقی کی دردکله لالهوش اولسون درون نافه مشک تارتار
کل حسرتکله یولاره طوتسون قولاغنی نرکس کی قیامته دک چکسون انتظار
دریالر ایتسه عالمی چشم کهر فشان کمز وجوده سنجیلین در شاهوار
ای دل بودمده سنس اولان باکهمنفس کل نای کیی ایکلیه لم باری زار زار

آهنگ آه و ناله لری ایدلم باند

اصحاب دردی جوشه کتورسون بو هفت بند

کون طوغدی شاد عالم اویاتنزی خوابدن قیلمز می جلوه خیمه کردون طنابدن
 یوللرده قالدی کوزلر من کلدی خبر خاک جناب سده دولت مآبدن
 رنگ عذاری کیتدی باتور کندی خشک لب شول کل کبی که آیری دوشو بدر کلابدن
 کاهی حجاب ابره کیرر خسرو افک یاد ایلد کجه لطف کی ترلر حجابدن
 طفل سرشکی یرلره کیرسون دعام اودر هر کیم نمکدن اغلامیه شیخ وشابدن
 یانسون یا قلسون آتش هجرکه آفتاب درد کله قاره چولاره کیرسون سحابدن
 یاد ایلسون هنر لریکی قانلر اغلاسون تیغک بونجه قاره یه باتسون قرابدن

درد و غمکله چاک کر بیان ایدوب قلم

پیر اهینی پاره لسون غصه دن علم

تیغک ایچوردی دشمنه زخم زبانی بخت ایتمز اولدی کیمسه کسلدی لسانلری
 کوردی نهال سروسر افراز نیزه کی سرکشک آدین آکمدی بردخی یانلری
 هر قنده با صدی پای سمندک نثار ایچون خانلری یولکده جمله روان ایتدی جانلری
 دشت فناده مرغ هوا طور میوب قونار تیغک خدا یولنده سبیل ایتدی جانلری
 شمشیر کبی روی زمینه طرف طرف صالدک دمور قوشا قلو جهان پهلو انلری
 آلدک هزار بتکده بی مسجد ایلدک ناقوس یرلرنده او قوتدک اذانلری
 آخر چالندی کوس رحیل ایتدک ارتحال اول قوناغک اولدی جنان بوستانلری

منت خدایه ایکی جهانده قیلوب سعید

نام شریفک ایلدی هم غازی هم شهید

باقی جمال پادشه دلپذیری کور مرآت صنع حضرت حی قدیری کور
 پیر عزیز مصر وجود ایتدی انتقال میر جوان جابک یوسف نظیری کور
 کون طوغدی شمعی غایته ایردی سپیده دم رخسار خوب خسرو روشن ضمیری کور

بهرام وقتی کوزه تیوردی بو صیدکاه و ارایشکنه خدمت شاه اردشیری کور
بر باد قیلدی تخت سلیمانی روزگار سلطان سلیم خان سکندر سریری کور
واردی پلنک کوه و غا خواب راحتہ کهسار که بریاده طوران زره شیری کور
جولانه کندی روضه یه طاوس باغ قدس فرهای اوج سعادت مسیری کور

اقبال و بخت خسرو آفاق مستدام

روح و روان شاهه تھیات والسلام

قیلدیجه شاه عالمه حق فضل و رحمتی ویرسون جهانده حضرت پاشایه دوانی
صاحبقران عرصه اقلیم سلطنت اولدمکه قیلدی ملک بقایه عزیزیمی
اول جسم پاکی جانی کبی ایلدی نهان آسوده قیلدی حال سپاه و رعیتی
خلق جهانہ قرق سکز کون طویور میوب برهفته ایچره قیلدی لر انجق بو حالتی
تدبیری کورکه ایرمدی کیمسه خیالنه آصف جهانہ کلسه کوریدی و زارتی
غیرت کمر لرینی قوشاندی قلیج کبی آلدی حصار ی ویردی خرافق و نصرتی
راحت یوزینی کورمدی چالشدی جان ابله چکدی افندی یولنه بودکلوزحمتی

یارب چراغ دولت و بختن منورایت

ایکی جهانده کوکلی مرادین میسرایت

مرثیه سیله عینینک سلطان سلیم نالته اولان شو :

عکسنه دور ایلدون شمدن کری چرخ عنید آسمان کچسون زمینه انجم اولسون نابدید
ابر ظلمتده قالبوب کون کور مسون ايام عید ماتم ایتسون قاره لر کیسون شب قدر سعید
ماه تابان اولسون مهر فلکدن مستفید بولسون فر آفتاب مطلع صبح امید
قلب اوله دود سیاهه پرتو نور سفید اطلس چرخ کهن سال اولسون اصلا جدید
جیب و دامان شفق پر خون اوله عهد میدید آه و فریاد ایلسه عالم دکل امر بعید

بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

آتشه یانسون کل کلزار دهر بی وفا بلبلسوزانک اولسون لانه سی دوزخنا
سینه سندن لاله نک دور اولسون داغ جفا سنبلدی دودسیاه غمده قالسون دایما
خرمن ازهار ی احراق ایلسون برق بلا کل اوجاغنده سمندر آشیان طونسه روا
اوله برک ارغوان شهبال ققنوس قضا هرکیاه سبز اولوب برکرم شبتاب فنا
چله اشکوفه بی مرغ نعام ایسون غدا اولسون اطفال چمن کل اوکسری سرتاپیا

بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

آه کیم اولدی شهید اول شاه مدوح الصفات ماتمبله هب جگر سوز اولدی اهل ششجهات
اغلا دی کهواره حسرتده غلمان و نبات یاقه سن چاک ایتدی آبا بولدی صاحب امهات
اقدی بدن چشمه سار چشم خلق کائنات اولدی زهر آمیز اشک شور دن ماء حیات
قالدی هب نشو و نمادن بکسر اشجار و نبات نیجه آه ایتمز بو حاله مرد اولان ای نیک ذات
حاصلی بر حاله کیردک استندی هر کس عمت کر به دن انسان ایچنده قالندی صبر و نبات

بردخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید

دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

چون که اول شاه جهان ایتدی بودنیادن سفر

آه و فریاد ایلدی ککو کده ملک یرده بشر

چرخ اطلس ایتمده چاک کریبان هر سحر

احتراق ایتدی فلکده اختر ماتم مگر

یاندی یاقلدی نجوم آسمان هپ سر تسر

آفتابه بو مرضدن صار یلق ایتدی اثر

ماه نوهرای باشنده بویله بر ضعیفی چکر
 زهره صاچن بولدی قالدی ابر ظلمتده قر
 کهکشان بو درد ایله ایپدن قوشانمشدر کمر
 روزنی فر قالدی شب کیدی سیهدن جامه لر
 بردخی سنده جهانہ باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 کیتدی اولشاه شهید و خان مظلوم آه آه!
 کیتدی اول فخر ملوک آل عثمان واه واه
 کیتدی اول خاقان اعظم حضرت ظل اله
 کیتدی اول سلطان عالم داور کشور پناه
 کیتدی اول اسکندر دوران عدالت دستکاه
 کیتدی اول مهر سپهر سلطنت انجم سپاه
 کیتدی اول شاهنشہ دارا حشم جمشید جاد
 کیتدی اول قطب دل آکه خسرو پیرانتباه
 کیتدی اول مهدی وقت امام حالم تباه
 عالمک قویدی قیامت باشنه بی اشتباه
 بردخی سنده جهانہ باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 یرده اصناف بشر کوکده سروشان اغلدی
 ثابت و سیاردرلر خورشید رخشان اغلدی
 رعد و برق و برف و یخجه ابرو باران اغلدی
 برک و باراشجار و باغ ازهار و بوستان اغلدی

بلبل وکل قری وسروخرامان اغلدی
 صبحه دك پروانه لرله شمع سوزان اغلدی
 مرغ وماهی مار ومور وجنس حیوان اغلدی
 مسجد وبتخانه ده کبر ومسلمان آغلدی
 بحر پرکوه وحجر دشت وبیابان اغلدی
 بود ونابود جهان کون مکان قان آغلدی
 بر دخی سنده جهاته باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 بر شه غازی مجاهد فی سبیل الله ایدی
 بر خدیو جم چشم رستم و غاجم جاه ایدی
 یم قهرندن عدونک کاری آه وواه ایدی
 ناظم قانون دولت جیش پرور شاه ایدی
 مسالکی سر منزل شرعه وارر شهره ایدی
 آکه تابع اولمیانلر بر الای کمره ایدی
 آسمان اول شاه عالی رتبه یه درگاه ایدی
 پاسبان تخت بختی آفتاب و ماه ایدی
 بر کرامت پیشه صاحب حال ودل آگاه ایدی
 حاصلی بر قطب دوران عارف بالله ایدی
 بر دخی سنده جهانه باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 اون طقوز ییل پادشاهلق ایتدی اول شاه کزین
 لطفله قیلدی جهانی کامران وکامین

ایلدی اخلاصله جلب قلوب عارفین
 ایتدی صدق جانله چوق خدمت دین مبین
 بولدی فر دورنده مهر شرع فخر المرسلین
 اولدی حیفا تاج و تختی ترک ایدوب عزت نشین
 قالدی اون درت آی شب فرقتده کریان وانین
 شکر یزدان ایلدوب اولدی عبادتده مکین
 ذات پاکی اولدی آخر کوهر کنج زمین
 حق تعالی قبرین ایتسون روضه خلد برین
 بردخی سنده جهانله باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ساغر دلدله شررباش اولده هر بر حباب
 بزم غمده دل کباب اولدی کوزم یاشی شراب
 بولدی بوتنور طوفانخیز چشمم آب و تاب
 نارغم ساقی اولوب حُت جگر نقل عذاب
 ایلدم آه وانینی نغمه چنک و رباب
 نعره مستانه مزددر های وهوی اضطراب
 هر مژده دست نکهه غمده نای شعله تاب
 سینده سوزانم اولدی دفزن پر التهاب
 حیف کیم اولدم خمار یاسله خانه خراب
 آتش فرقتده جان رقص آور پر پختاب
 بردخی سنده جهانله باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

اول وجود نازنین تابوت ایچنده غرق خون
 وضع ایدوب سنک مصلایه رجال اندرون
 قیلدیلر اولشاه مغفورک نمازین مسلمون
 هپ شهیداً کوجدیکن ایتدی شهادت حاضرین
 فاتحه خیران اولدی رقتله جماعت ازدرین
 عرشه چیقدی ناله انا الیه راجعون
 منزل قبره فغان و آهله در رهنمون
 قالمدی نوع بشرده کریه دن صبر و سکون
 بایلوب چوقی کیمسه اولدی حیرتندن سر نگون
 کنج محتده محبانی اولوب زار و زبون
 بردخی سنده جهانیه باقمه ای چشم امید
 دمیدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 آه الکنن ای فلک سندن کیمه شکوا ایدم
 باشمه یاقوب حصیری آه ایله دعوا ایدم
 سوزش اظهار ایلوب دهری جحیم آسا ایدم
 جو یبار دیده غم دیده می اجرا ایدم
 آغلمقندن عالمی مستغرق دریا ایدم
 ایلوب چاک کریبان دردیمی افشا ایدم
 سر نوشتیم کتب ایدوب مجموعه کبرا ایدم
 خون چشمم له واروب بر عرفحال املا ایدم
 قطب دوران پادشاه وقته بن اعطا ایدم
 عینیا داغ دل سوزانمی امضا ایدم

بر دخی سنده جهانہ باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای خداوند عظیم الشان و بہرام انتقام
 وی شہنشاہ مکرم داور کردون مقام
 اویلہ کریانم کہ کولم عمرم اولنجہ تمام
 اویلہ مخزونم کہ شاد اولم الی یوم القیام
 ایلدم آفاقی پر خون آغلمقدن صبح و شام
 انجم آسا چشممہ او یقو حرام اولدی حرام
 ساقی دوران لندن ایچدیکم سمدر مدام
 بزم غمده حشره دك الماز دماغم بوی کام
 ایلدم بن آہ و فریاد ایتمکی چون التزام
 ماتم ایتسون اغاسون یانسون یاقاسون خاص و عام
 بردخی جهانہ سنده باقہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغلہ کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای ملوک اعظمی شاہنشہ کشورستان
 وی جهانک پادشاہی خسرو جمشید شان
 بر او گولمز درده دوشدم چاره سی یوق الامان
 باشمہ سنک بلا یا غمقدہ روزان و شبان
 برق آہم آتش افشان جہان عالم یمان
 سینہ سوزان دل پریشان دیدہ کریان فغان
 ہرمژم دشت نکہدہ بر مغیلان نہان
 جسم و جانم آتش حسرتدہ بریان ہر زمان

لرزه ناک اولدی فغاندن زمین و آسمان
 ایلدم بو مطالی شب تاسحر ورد زبان
 بردخی سنده جهانہ باقمہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای شه ملک عدالت خان محمود الشیم
 وی خدیو محترم سلطان مدوح الامم
 مالک ملک ولایت صاحب سیف و قلم
 پادشاه هفت کشور خسرو فرخ قدم
 بہمن قلعه کشا افر آسیاب جم چشم
 صفدر انجم سپہ خاقان اسکندر علم
 اردشیر شیر افکن داور رستم خدم
 شاه افسر بخش سلطان عرب خان عجم
 مہدیء صاحبقران و قہرمان پرہم
 غم دکدر چشم عالم قان دوکر سہ دمبدم
 بردخی سنده جهانہ باقمہ ای چشم امید
 دمبدم قان آغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای جناب شہریار و کامکار روزگار
 وی جهانبان زمان سلطان کردون اقتدار
 آستانکله ایدر چرخ معلی افتخار
 ایلمشدر قدسیان درکاهی جای قرار
 آفتاب بختک اولمش عالمہ پرتو نثار
 نور فیضکدن اولور صبح سعادت آشکار

شمع بزم انور کدن ماه انجم تابدار
 ایریشور چند ملائک ساکه روز کار وزار
 گریه دن خالی دکل بو حزنله ابر بهار
 مهر و مه سرکشته در بودرد ایله لیل و نهار
 بر دخی سنده جهانله باقه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای فروغ آفتاب آسمان تخت و تاج
 وی عدالت پیشه شاهنشاه فاروقی مزاج
 دور عدلکده ایدر لر آب و آتش امتزاج
 جمع اولور لر هر کیجه پروانه و نار سراج
 اخذ ایدوب سائر دولدن زور ایله باج خراج
 سن بودین و دولته ویردک نظام و ابتهاج
 هیبتسکدن چولده شیری ستمه طومش نامزاج
 طبعکه اسناد ایله مرآت اسکندر زجاج
 التفاتکله قماش معرفت بولدی رواج
 ای طمیم یاره سینهم قبول ایتمز علاج
 بر دخی سنده جهانله باقه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای ملوکک امجدی شاهان دهرک اعلمی
 وی جمیع روی ارضک بادشاه ملهمی
 کشف والهام و کرامتله پر ایتدک عالمی
 اولسه لر ارشاد ایدردک بایزید وادهمی

چشم عالم کورمندی سن کی شاه ملهمی
 درکه لطفکنده دربان ایلمزسک حاتم
 بر سرانکشته مغلوب ایدرسک رستمی
 حکم جان بخشک ایدر تریاق زهر ارقی
 نطق داروی شفا سازک ایدرسکر سمی
 چکدیار تیغ یزیدی سیف ابن ملجمی
 بردخی سنده جهانہ باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای کل کلزار دیهم و سریر سلطنت
 وی های اوج دولت شاه والا منقبت
 آسمان مسند معلی جاه کروی صفت
 منبع عین کرامت کان لطف و مکرمت
 اوج اقبالک همایه آشیان میمنت
 ساکه مخصوص و مسلمدر نظام مملکت
 قلامشدر درکمکدن غیری جای معدلت
 طبع صافک مکتب علم و کمال معرفت
 دولتمکده اهل علم ازباب عرفان ملتفت
 یوق ایمش انلرده ایمان و دیانت مرحمت
 بردخی سنده جهانہ باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ای فروغ مهر شوکت سایه رب مجید
 وی خدیو معدلت کستر جهانیان وحید

سن تفك آتوب نشان اورد قده بروفق سديد
 روح بهرام ايلدى تحسين بي كفت وشنيد
 شيخ ووصاف ايتهلر خدمت سكا عهد مديد
 خطكه انشا كه تقليد ايلمك امر بعيد
 ايمده شاهان عالم باب لطفكدن اميد
 سندن اوكرسون كال رشدي هارون الرشيد
 اولدى بو مصراعدن تاريخ فوتي مستفيد
 داور عالم جناب شه سايم اولدى شهيد
 بردخي سنده جهانة باقه اى چشم اميد
 دمبدم قان اغله كيم سلطان سليم اولدى شهيد
 اى شهان عالمه بوس ايتيرن پاي سمند
 وي ايدن غم ملكنه ارض عدودن كوي وكند
 تاب قهر و لطفك ايلر بحري آتش زهرى قند
 اشقيا كيم دور عدلكده اولورمى بهره مند
 هاتف غيب و ظفردن كلدى بر صوت بلند
 والد جنت مكانك ايلدى قهر لوند
 سن شه مظلومك ايتدك قاتلانن اخذ و بند
 پايته زنجير اوردك بويننه طاقدك كند
 باشلرين كسدك جهانة ويردى تيغك نصح و پند
 برغزا ايتدك كه روح مرتضى قيلدى پسند
 بردخي سنده جهانة باقه اى چشم اميد
 دمبدم قان اغله كيم سلطان سليم اولدى شهيد
 حق تعالى عمر و دين وشوكتك مزداد ايد
 قلبى مسرور ايدوب دشمنلك ناشاد ايد

لشکرک منصور ایدوب اقلیمی آباد ایده
 دولتک سرکشلرین فرمانکه منقاد ایده
 برق قهرک ملک اعدایی یاقوب برباد ایده
 یم تیغ جانستانکدن عدو فریاد ایده
 سن غزایتدکجه جند قدسیان امداد ایده
 قنده عزم ایتسک سنی خضر نبی ارشاد ایده
 تیغکی هر دمده نبض دولته فصاد ایده
 کور اولوب اهل شقا سائلکی معناد ایده
 بر دخی سنده جهانہ باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید
 ایشته بودر حق تعالادن رجا وملتتمس
 اهل استانبوله محتاج اولسون کس بر نفس
 بر سوری دنیا پرست اقباله جان ویرمش ترس
 اولدی بر کیمسه امداده کلوب فریادرس
 اول کل رعنائی پامال ایتدی حیفا خاروخس
 یوقیدر جان قورتاران آدم دیوچوق ویردی سس
 ساربان موت آصمش اشتر عمره جرس
 کسدی جانندن امید الله بس باقی هوس
 اوچدی مرغ روحی باغ جنته قالدی قفس
 قالمش دنیاده اصلا رحم وشفقت سوزی کس
 بر دخی سنده جهانہ باقمه ای چشم امید
 دمبدم قان اغله کیم سلطان سلیم اولدی شهید

۵۱ — ترجیع بند: ترکیب بندگی ایسه ده بندلر آره سنده کی
 بیتلر بشقه بشقه شیر اولیوب عینی بر بیتک هر بند عقینده تکرر
 ایتمندن عبارتدرکه فضولینک شو:

بن کیم بر بیگس و بیچاره و بی خانمان
 طالع آشفته، اقبال نیکون، بخت یمان
 نملو اشکمدن زمین، نملو اونمدن آسمان
 آه ناله م ناوکی پیوسته خم، قدم کان
 تیر آهم بی خطا، تأثیر ناله م بی گمان
 متصل غمناہ سینه مده یوزغم میهمان
 قنده برغم یتسه بدن استسونلر بن ضمان
 یوق بکادام بلا و قید محنتدن امان
 چقمدی کوکلدن اندوه و غم و محنت همان
 ای بنم جانم سن و کوکلم سنکله شادمان
 سنسر اولم آیری محنتدن بلادن برزمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان!
 فارغ ایدم جمله عالمدن بیلور عالم بی
 عیب ایدردی بیخبر صانوب بی آدم بی
 قویمدی دوران چرخ اوز حاله خرم بی
 شاد ایکن عالمده چرخ ایتدی اسیر غم بی
 شمدی مجنوندره عشق ایچره صنماککم بی
 یار چون قیلمز حریم وصلنه محرم بی
 عشق ناکه اولدی پیداطو تدی مستحکم بی

صالدى يوز سودايه اول كيدسوى خم در خم بنى
 سن كه محرم سك صبا بالله آلوب هر دم بنى
 سويله اى كل كيم سكا بخت ايلمز همدم بنى
 سنسز اولم آرى محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 بلبل زارم كل رخسار آلكدن جدا
 طوطىء لالم شكر نسبت مقالكدن جدا
 دير ايدم صبر ايليم اولم جمالكدن جدا
 بيلمدم دشوار ايمش اولمق وصالكدن جدا
 تيره اولدى روزكارم زلف و خالكدن جدا
 اولدى صحرا منزلم وحشى غزى لكدن جدا
 چقدى جان ناتوان شيرين زلالكدن جدا
 اولدم القصه رخ فرخنده فالكدن جدا
 موتك اينجلدى تنم نازك نهالكدن جدا
 خم كتموردى قامت مشكين هاللكدن جدا
 سنسز اولم آرى محنتدن بلادن بر زمان
 الامان هجران بلا و محنتدن الامان
 سینه چاك و دیده نمناك و بدن افكاردر
 جان حزين ، خاطر غمين ، شيدا كوكل بيماردر
 بن بوغم ايجره كه دفن ايلمك دشواردر
 مصلحت كوردم ديديلر مصلحت اظهاردر
 سويلدم درد دلمى نيسلدى اولكيم ياردر

قیلمدی بر رحم بس کیم ظالم و خونخواردر
 داخی اظهار ایلمش نه حاجت تکراردر
 ایلم صبر و تحمل تا حیاتم واردر
 جانه یتکیج بنده تا کیم قوت کفتاردر

سو یلرم ای جان که سندن آریلق دشواردر
 سنسز اولم آری محنتدن بلادن بر زمان

الامان هجران بلا و محنتدن الامان

عاقبت آهم بنم اول ماهه تاثیر ایتسه

بونجه افسونم پری وش یاری تسخیر ایتسه
 یار حال زارمه بر فکر تدبیر ایتسه

بی و فالح رسنی کلدکجه تغییر ایتسه

اول جوان نازنین میلی بی پیر ایتسه

طوتارم بر یار صادق عمر تقصیر ایتسه

یار یار اولمز کوکل عشاقله پیر ایتسه

زلفنی عاشقارک بوینسه زنجیر ایتسه

عاشقک قصدینه یوزنیرنک و تزویر ایتسه

کورمین ساعتده یوز عذر یله تقریر ایتسه

سنسز اولم آری محنتدن بلادن بر زمان

الامان هجران بلا و محنتدن الامان

ترجیح بند عاشقانه سی کبی .

۵۲ - هجویه : عادی قصیده طرزنده و یا ترکیب و ترجیع بند

اصولنده برینک مذمتنه دائر اولان شعره دینورکه ادباً ایرادی غیر
 جائز اولدیغندن امتثالاً للادب مثال ایرادنن اجتناب اولندی .

بعض ادبانك رایلرینه کوزه لطیفه طرزنده هجویه یازیله بیلورسه ده
شوشرطه یعنی یازیله جق شیئك مخدرات آراسنده اوقونمسی فرض
اولنور وباكر قیزلك بيله یوزلری قیزارمازسه اولوقت جائز اولور
قیدینه تابع اولمسی لازم کلور دینلمش ایسه ده بزبوکاده رضا کوستر
نلردن دکلز .

۵۳ - مثنوی : هریتك مصرعلری ییتنده کندینه مخصوص
قافیه سی اولمق ویتلرك جمله سی بروزنده بولمق اوزره ایکی ییتدن
برچوق بیتهدر ایراد اولنان اشعاره مثنوی دینور . سنبلزاده وهینك :
ادبیات ایله تاریخ و سیر
سیرت اهل ادبدر یکسر

بیلمین بونلری پك غافل اولور
علمی واریسه دخی جاهل اولور

شعری کچی که بونکله مقاصدك کافه سی ایضاح یعنی «مناجات . نعت
مدح . حکایت . تصویر حال . مثللو شیر ادا اولنوب مولود نبی ایله
معراج قصائص جلیله سی اکثریا مثنوی طرزیه ایراد ایدلدیکندن
بروجه آتی هر بریچون برر مثال تحریر اولندی شویله که :
مناجات ایچون سنبل زاده وهینك :

الهی سنسن اول قاضی حاجات	که لایقدر سکا عرض مناجات
الهی سنسن اول معبود بالحق	وجود واجبك موجود مطلق
تقائصدن منزله نور ذاتك	او ذاتیله قدیمدر صفاتك
الهی حی قیوم ابد سن	شریكك یوقدر الله احد سن
تمانع ایله اولمشدر مبرهن	اله العالمین سنسین معین

تذکرہٴ نسیا ابدالِ سیرتِ کتبِ انبیاء

(اون بدنجیسی)

مجامع الالاب

اصول فصاحت، علم معنی، علم بیان، علم بدیع، علم عروض، فن قافیہ، اقسام شعر، اصول تحریر، اصول کتابت و خطابت، اصول تنقید [کبی فنلری حاوی اون کتاب اصلی الہ ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عبار ندر.

سکرزنجی کتاب

الحول الثمین

محرری

ارکان حربیہ قائم مقام لردن مناسرتلی

محمد رفعت

معارف نظارت جلید سائک رفعتیہ طبع اول نمبر

در سعادت

(قصبار) مطبعہ سی - باب عالی جادہ سنہ نومبر ۲۵

صاحب و ناشری : کتابچی قصبار

۱۳۰۸

محور امور دنیا شاعر سز دوران ایدر؛ فقط کاتب سز دونه مز - خطیبه
اولان احتیاجده بو نسبتده در

مجامع الکتاب

اوجنی جلد

اصول افاده

[احوال تحریر . کتابت و خطابت . تنقید] اصولدرینی حاوی اوله رق
اوج کتابدن مرکبدر

فائده

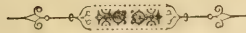
مجامع الادبک برنجی جلدنده علوم ادبيه دن الك مهم
اولان درت فنی اطرافیه تدقیق و تحریر ایتمش ایدک. بونلردن
مقصد ایسه ایجاب حالده استعمال ایتمکدن عبارت اولوب
جهات استعمال ایسه بعیده تبلیغ مرام خاصه سنی جامع اولان
کتابت ایله اقناع اذهان ایچون معاملاتجه نفع کلیسی کوریلان
خطابت و هر درلو سوزک لفظاً و معنأ طوغری اولوب
اولدیغی و اولدیغی حالده جهت سقامتی قواعد مخصوصه سنه
تطیقاً ارأه کافی اولان و تحصیل ادب صددنده بولنانلره
برچوق فائده لر ویرن اصول تنفید کبی طرز افاده لر ایدو کندن
بو اوچنجی جلدده دخی علی قدر الامکان انلری جمع و تحریر
ایلدیم و بوسیله بونیده اوچ کتاب اوزرینه یازدم،

مجامع الادب

اوچنچي جلدی اولان اصول افاده دن

برنجی کتاب

احوال تحریر

احوال تحریر

شرائط واركان كلام

۱ - كلام يامنظوم اولور ويا منشور اولور . كلام منظومه متعلق اصول وقواعدله انواع امثله بومجامع الادبک برنجی قسمنک ايکنجی کتابنده لزومی قدر بيان اولنديغندن بوراده كلام منشوره حصر مقال ايدهلشدر .

كلام منشور ياتحريراً اولان كتابت ويا تقريراً اولان خطابتدن عبارتدر .

بونلرک هر حالده مستحسن ومعتبر اولملری مجامع الادبک برنجی کتابی اولان علم بلاغته بيان اولنان قواعدک مقبوللرينه مطابق بولنملرينه متوقف اولدینگی کبی ده برطاقم ارکان وشرايط کلامه موافق اولغه منوطدرکه هر شیدن اول مذکور ارکان وشرايطی بيلمک لازم کلدیکندن مجامع الادبک بو جلدینی دخی اوچ کتاب اوزرينه ترتيب وتحریر ایلدک .

۲ - علم بلاغته مطابق اوله رقی ايراد اولنان کلامک تماميله موافق حال اولوب مستحسن اولسی ده برطاقم شرائط واركانک بيلمسنه متوقفدرکه بو کتابده ده انلرک الک مهم اولانلرینی تفريق ايله ايکی مبحث اوزرينه تحریر ایلدک .

برنجی مبحث

کلامک شرطری

۳ - کلامه تعلق ایدن شرائط لفظ و معنایه شامل اولسی و هر برینک برطاقم مهم احوالی بولنسی جهته بو مبحثیدد کوز لجه افهام ایچون ایکی فصل اوزرینه ترتیب ایلدک .

فصل اول

لفظه تعلق ایدن شرائط

۴ - کلامک لفظه تعلق ایدن شرطری بیان و بدیع فقلرنده مفصلاً بیان اولدینی و جمله برچوق ماده لردن عبارت اولدینی کی آنلرک جمله سنی جامع اولوب متمم قواعد اولمق اوزره ده اون ایکی شرط اصلی واردرکه بروجه آتی بیان اولنورلر :

۵ - برنجی شرط : لسان اوباشه مختص اولان الفاظ شنیعه دن و حتی برطاقم کلمات لابلایانه دن تمامیه توقی ایتمکدر . چونکه بوکی الفاظ لسان ادبه آنور شیر اولدقلرندن و محض ادب اولان کتابت و خطابتده بوکی الفاظک ایرادی اساس ادبی اخلال ایده جکنندن منشی و خطیب اولان ذواتک کلمات مذکوریه لسان و قلمه آلتی دکل استماعرینه بیله جواز ویرماملری لازمدر و بوسبیه مبنیدرکه کلامک بوشق مردودینه مثال ایراد اولنه مدی .

۶ - ایکنجی شرط : برطاقم قباوبارد تعبیراتدن محاببت ایدملیدر .

مثلاً : « فلان ذات ، مجلسه شطارت بخش انبساط اولهیم دیرکن تجاوز ادبلمه مدیر افندی بی حدتندردی ، طرزنده اولان افاده لطیفه بی براقوبده آچیق وتحف یازاجغم دیهرک . » اوغلان قاشمرک ایدوب درنکی غمراشدیرهیم دیرکن زروالیوب اعیانی کوکدن هو کورتدی ه صورتنده افاده مرامه قالمشقی موافق اصول ادب اولمدیغندن مذمومدر .

۷ - اوچنجی شرط : حواصی بیله لغت کتابلرینی تتبعه محتاج ایده جک الفاظ غریبه وغیر مأوسه استعمالندن حذر ایتملیدر . نته کیم : « شفیقنامه » دنیلان کتابک عبارهلری شو : « . . . حاصلی شرک مصاید صیاد کسای زهاد روای تقدی قناع غرانیق برقع ورع برنوس جائلیق قندیل جوامع صوامع غارت مندیل صوامع رقاع خسارت منبر مساجد ابتار عساجد آبار معابد منار اوابد زبان مرتاض ثعبان نقاض لسان ادیب حسام قضیب شمشر خطیب تیغ هلاکو سنجق سائل رایت منکو جرار لشکر لشکر جرار دادار داور داور دادار اولدی . . . » طرزده اولدینی ایچون منفور اولوب دائماً بویله سوء مثاللر ارئه سنه الت اولمشدر .

۸ - دردنجی شرط : لغاتک اکثر یرلرده مختلف اولان صور تلفظیه لرینه اعتبار اولنمیوب ادبا وفضلاهی قلمک مضبوطی کبی یازلمق و صورت املاده آثار ادبیه مقبوله ایله لغت کتابلرنده اولدینی شکلده اولمق لازمدرکه تاکه کلامده غرابت حاصل اولسون .

۹ - بشنجی شرط : عربینک کلمات مزید فیهلری لسان عربیده هانکی معنا ایله مستعمل ایسه اولهجه قوللانیلوب قاعده صرفیه به

قیاس ایله معانی سائرده استعمال ایتمایدر . چونکه بوحالده غرابت و قیاسه مخالفت کبی محاذیر ظهور ایدر .

۹۰ - التنجی شرط : ترکیلرده ادوات و افعال رابطه زیاده اولورسه کلامک لطافتی زائل اوله جغندن بونلر پک آز استعمال اولنوب لزومسزیره اتیان اولنمایدر .

۹۱ - یدنجی شرط : برنجی حرفی واو اولان کله نیک اوکنه واو عاطفه کتوریلورسه تنافری موجب اوله جغندن بوندن اجتناب ایتمایدر .

۹۲ - سکزنجی شرط : برکله هانکی حرفله ختام بولورسه اندن صکره کلان کله نیک او حرفی ایله ابتدا ایدن کله لردن اولماسنه دقت اولنمایدر چونکه بوحالده تنافر ظهور ایدر .

۹۳ - طقوزنجی شرط : کلامک سلاسته دقت ایتمکدرکه بوده کلامک لسان اوزره سهولته جریانی اقتضا ایدن برکیفیتدر . و بو کیفیتده بالاده مذکور التنجی یدنجی سکزنجی شرطلره رعایتله برابر « ح . ص . ض . ع . غ . ف . ق . ه . ه . » حرفلرینیک بر کله ده اجتماع ایتماسیله یعنی « نفع رضع . لعق . کبی کله لک عدم استعمالیله ظاهر اولور . کمال بکک شو :

« تختگاه سلطنتک آق دکزه قارشی اغیاره سد اولنمش بر باب آهینی دینلمکه شایان اولان قلمه سلطانیه بوغازندن کیریلیر و بر ساعت قدردها بری کلنیرسه قدرتدن بر نمونه لطافت اولمق ایچون یاپلمش بر حوض بهشتی کوریلور . انسان بر قاچ کون اودریای صفانک کنارنده

تماشای طبیعت اتملیدرکه خزینۀ بدایعناک ابدالندۀ فیاض قدرتک
نه کریم اولدیغنه ذهنندۀ بر مطالعہ حاصل ایدہ بیلسون!

اکثر کونلرده وقتاکہ آقشام تقرب ایدر، باد شمال ایله هوای
جنوبی بر برینک آغوش و فاسندن قوبه رق دنیاک بر کوشه سنه غروب
ایله مملکتک اک عاشقانه بر سیرانکاهی اولان اوزمین بی مثالی موعده
وصال ایلمش ایکی نازنین کبی معانقہ یه باشلار لر. او قدر آهسته حرکت
ایدر لرکه تنفسلری بر برینک کل جمالی صولدر بر و صدای پالری اغیاره
افشای راز ایدر اندیشه سنده در لر ظن اولنور. باد شماله جلوه کاه اولان
صولرک امواجی او قدر کوچیلور و شمسک ضیاسی او قدر پاره پاره
طاغیایرکه زمینہ بر براق آینه فرش ایدلمش دینیلہ بیلیر.

پویراز کذرکاهی اولان یرلرک بعض کره اوتہ سنه بر یسنه لدوس
طوقنور یوللر آچارکه سروسیمیندن فرق اولتماز.

لدوس اوغراغی اولان طرفلرک بعض وقت اوتہ سندن بر یسندن
پویراز کچر شکلر حاصل ایدرکه هواده بر ابر بهاری پاره لره رک دکیزه
دوکلش قیاس ایدیلیر.

خورشید منور عظمت و سلطنتیلہ آفاقه جواهر فشان اوله رق
افقک منتها سنه کلنجه آتلمش پاموق شکننده اطراف مغربی طولاشان
اوقاق اوقاق بلوطلرک حاصل ایتدیکی نوره غرق اولمش رنگلر
نه قوس قز حده، نه نکین الماسده، نه ازهار بهاریده، نه مرغان هندیده
کورلمک احتمالی واردر.

بر طرفی غایت آچیق بنفشه و بر طرفی غایت قویو علورنکسنه غرق
اولمش و یا خود بر جهتی آتشین آدن باشلا یه رق و طبقه طبقه پنہ و ترنجی

وقاؤن ایچی رنکارینک قرق الی درجه قویولغندن آچیقلغنه و آچیلغندن قویولغنه انتقال ایدرک نهایت قناریه صاریسنده قرار ویرمش و یا خود دنیاده نه قدر پارلاق رنک وارسه آچیقلمده قویولقده قابل اولدقاری درجاک هیچ بری خارجه قالماق اوزره عمومی جمع ایتیش بیک درلو ملون بلوطلر دقیقه دقیقه رنکارینی برلطاقندن بریدیعیه تحویل ایدرک آهسته آهسته آفاقی سیر ایتیمکه باشالارلر. بر صورتده که یالکیز دکزده دکل طاعلرده بیله شکلیله، لونیله عکسلی مشاهدده اولنور. بو عکسلر ایسه دایما بریرینه انعطاف ایدرک غالباً بادشمال ایله باد جنوبک خفت و غلظتجه اولان تفاوتی دخی هواده طبقات و طبقاتده بالطبع آینه لیکه استعداد حاصل ایتدیکندن سطح مادن اوج هوا به قدر دایما تغیرده، دایما تلونده برنور علمی حاصل ایدرکه تصویرینه دخی امکان یوقدره.

مقاله سنک سراپا سلیس اولدینی کبی.

۱۴ - اوتجی شرط : یازیله جق شیئک نوعنه کوره الفاظک رقت و جزالته دقت اولنمسیندر. بو حالده کلامک متانت و لطافتی بالطبع حاصل اوله جقندن اشبو متانتله لطافتی تعریف ایله مقصدی ایضاح ایدلم.

۱۵ - متانت کلام: کلامک حاوی اولدینی کله لرده جزالت یعنی رکاکتک ضدی بولنان فصاحتک وجودینی و مذکور کله لک مفرغ و دوکک یعنی تکلفدن آزاده بولنسنی اقتضا ایدن کیفیته دیرلر. و کلامک تکلفدن آزاده لیکه ادواتک آزلغنه و انصباب کلامه مانع اولان اداتلرک بولنماسنه متوققدر و متانت دیمک فده عنذوبت و سمعده لذت اوزرینه

متین اولمی دیمکدر بوقسه وحشیت دکدر. متانت اوصاف حروب
 و مشاجرده و قوارع تهدید و تحویفده و بوکامثال مقاملرده ایراد
 استعمال اولنور. و الفاظ جزیله و متینه مهابت و وقار صاحبی
 اشخاص کی تخیل اولنور و کلمات متینه نک اکثر حروفی مجھوره دن
 زیاده مستعلیه و شدیدله اولمیدر. چونکه متانت کلامده جزالت مطلوب
 اولدیغندن و حروف مستعلیه و شدیدله نک جزالت کلامده دخل کلیسی
 بولدیغندن اوجهتله حروف مستعلیه و شدیدله کز زیاده بولمیدر.

حروف مستعلیه « خصص قضاغظ » حرفلری و حروف شدیدله
 « اطبقت جدکه، حرفلیدر.

مثال :

شمعی افقدن برسیاه بلوطدر قالقار - هجوم قولی کی طوبلانور
 طوبلانورده اومولمز برسرعتله ایلمری طوغری یورر. یرلر کولکر
 طاغیر طاغیر ایکیل ایکیل ایکلیمکه - کینک هر مقره سی هرایی
 یلکنلرک هر دیکیشی هر دلیکی بر بشقه هوادن فریاد اتمکه باشلار: دکز
 فلکه یاریشه قالمیشیرده شیشر شیشر هر طالغه سی بر قره بلوط شکلنه
 کیرر. هر طالغه نک آتیشندن چاریشندن چاغلدیسندن بر بشقه فورتنه
 پیدا اولور. کولکر کوزیکک اوکندن یرلرایغنک التندن قاجار بر دقیقه ده
 یوکسلیر سک یوکسلیر سک یوکسلیر سک قوللریکی اوزاتسه ک الکه بر
 ییلدیز کچه جک سانورسک. ینه اودقیقه ده آچالیرسک آچالیرسک
 آچالیرسک دکزه کوز کز دیرسه ک دنیا یرندن اوینامش دونه دونه

اسفل سافیلینه طوغری چکیلوب کیدیور کبی کوررسک. هر باقشده
جناب حقک قدرتی عظمتی درت طرفکدن میدانه چیقیویریر .
پارچہسی کبی .

۱۶ - لطافت کلام : لطافت کلام شول بر کیفیتدرکه کندوسنده
نشاط قلبی موجب معنالر بولدینی کبی کله لریده لین وخوش اوله
والفاظ لطیفه ورقیقہ اخلاقی لین وخوش مزاج اشخاص کبی تحیل
اولنور. ولطافت اوصاف عشق وشوقده واستجلاب حسن نظر
واخلاصده واستعطافده مستعملدر .

تبصره صاحبی عاکف پاشا مرحومک شو :

طفل نازینم اونوتم سن
ایلر کونلر دکل کچسده ییللر
تلخکام ایلدی فراقک نبی
چیقارمی خاطر دن او طاتلی دیلر!
قییه مز ایکن او پمکه تنک
شمدی نه حالده در نازک بدنک
آکدقچه کاشنده غنجه دهنک
یانسون آهم ایله کل اولسون کللر!
تغیرلر کلوب جسم سمینه
دوکلدیمی سیاه ابرو جینه
صیرمه صاچلر یایلدیمی زمینه
طباغلدیمی قوقلادیغم سنبلر

فلک کینه سی برین بولدی
 کل یناغک رنک روی صولدی
 عجا جو ریدی طوبراق اولدی
 اوپوب او قشا دیغ او پاموق اللر!

مرتبه سی کبی :

۱۷ - اون برنجی شرط : سوزلرده بر آهنگ عمومی اولمق یعنی
 فقرهٔ ثانیه کله لری فقرهٔ اولی کلماتک وزنی اوزره اولمیدر. اگر کله لری
 بعضیسی یا خود هپسی منجانسه الحروف اولور ایسه ده حسندار
 اولور. و لفظ عربی مقابله اول وزنده لفظ فارسی کتوریلور ایسه
 مناسبجه دوشره. جبین ایله زمین حیران ایله خندان و سائره کبی.
 و بعضاً اوله بیلور که کله لر وزنده مطابق بولنورده عدد حروفده اولمز
 مثلا خوان ایله نان بروزنده در فقط خوان درت حرفلی و نان اوچ
 حرفلیدر. اشته بویه متوازن اولوب فقط عدد حروفی زیاده اولانلری
 فقرهٔ ثانیه ایتلیدر. و برده کله لری خفیف اولان فقره لری مقدم
 و ثقیملری ثانی ایتلیدر مثلا جهان جهات کرم و عالم علوهمم. کبی
 فقرهٔ ثانیه قات و کثرت الفاظده فقرهٔ اولایه مساوی اولمیدر.

لسان ترکیده فقره لری حاوی اولدیغی کلماتک ایکدن سکنزه تدر
 اولسی مستحسندر و نهایت اون ایکی کلمه یه قدر جائز در. زیاده سی
 مقدوحدر و هر ایکی فقرهٔ کلامیه دن برینک لفظی سلیس و دیکری معناه
 خوب اولسه او سلاست لفظیه سی بولنان اول و لطافت معنویه سی اولانی
 فقرهٔ ثانیه عدا ایتلیدر. (لطائف انشا) ده کوریلان مکتوب آتیده اولدیغی
 اولدیغی کبی .

[چکنده دودست افتخار ایله آلدیغم ونقش ونکار معانیسنه
حیرتده قالدیغم تحریرات سنبه لرینک حاوی اولدیغی تصویر دلپذیری اله
و کلبک مفکرده مرتسم اولان خیال عالی لرینی دله آله رق بر آکا وبر
بوکا عطف نگاه اشتیاق ایندکجه خیالی عین طراوت و مثالی محض
مکات بولدیغمدن خیالک مثاله مطابقت عینیه سی حقتده مسلم اولان
قضیه حکمییه نی بو خصوصده اشکال عقیمه صره سنده کوردم]

۱۸ - اون ایکنجهی شرط : سجع لر زورله ایراد اولنمیوب ممکن
اولدیغی قدر طبیعی و خوش آینده اولمیدر. تصویر افکارک شو
افراد بشره کوره بدنی دائرة انسانیت اولدیغی ایچون وقایه لازم ایسه
وطنی مرکز مدنیت بولندیغی ایچون حمایه الزمدره. فقره سنده اولدیغی کبی

۱۹ - ذکر اولنان شروط اتنی عشردن شایان اجتناب اولانلرله
مقبول لرینی کوزلجه ایضاح ایتمک ایچون آثار ادبیه مزک احوالی تفتیش
ایتمک کفایت ایده چکندن بو تفتیش اتدن بشقه جه فائده لرك حصولی
دخی طبیعی اولدیغندن آثار مذ کوره نك طرز لرینی بحث و بیانہ آلمق
مناسب کورلمکله بروجه آتی تحریر اولندی. شویلاکه :

آثار ادبیه مزده شمدمی به قدر مشهور اولان طرز لر عمومیتله اوج
صورتدن عبارتدرکه انلردن :

برنجیسی : فقرات کلام آره سنده سجع ره رعایت ایدرک وه اولدیغندن.
بولندیغندن. اولمغله. بولمغله. اولمغین. بولمغین. اولمش. بولمش. کبی
روابط معلومه و امثالی شیر ایراد اولنه رق برکلامک ابتدا سندن کیریلوب
بلا انقطاع نهایتنه قدر کیدلمک و مقصد نه ایسه آتی بر جمله به درج ایله

سوزہ ختام ویرمک ویاخود سجمہ فوق العادہ رعایتہ مفصول یازمق
اصولاری .

ایکنجیسی : مذکور روابط کلامیہ اولیہرق و فقرہ لک معناً
ارتباطی دخی کوزہ دلیہرک وودخی . معلوم اولہکہ . اما . چن . پس .
بولہکہ . اولہکہ . نہ زمان کہ . و امثالی روحسز و طاتسز تعیرات ایله
کلامی ربط ایتمک طرزى .

اوچنجی : فقراتک بر برینہ لفظاً التصاق و توحید لری کوزہ دلیہرک
مناسبت کلدجکہ و بر ماده نك انقطاعنی طبیعت تجویز ایتدجکہ کلامہ
فاصلہ ویرہرک عبارہ نك روابط لفظیہ سنہ بدل معناً رابطہ نك وجودی
التزام ایلمک اصولیدرکہ بونلرک اولکی ایکی شقنہ « اصول عتیقہ »
واوچنجی شقنہ « اصول جدیدہ » دینور .

۲۵ - اصول عتیقہ نك مشتمل اولدیفی ایکی نوعدن برنجیسی
مقبول وایکنجیسی غیر مقبول صاییلورکہ بونلردن :

مقبول اولان طرز عتیق : یا باشدن اشاغی یہ قدر کلامک بلا
فاصلہ دوامی ویاخود التزامی بر طاقم سجملرله مفصول اولہرق ایرادیدرکہ
بونلردہ قواعد بلاغتہ مخالف برشی اولیوب تماماً موافق ایسه لردہ
اولکیسنک فہمی صعب وایکنجیسنک ایرادی مشکل اولدیغندن ادبیات
جدیدہ مزہ کورہ ہر ایکسی دە مقبول اولہ مامش و مجددین ادب
زردنہ برنجیسنہ « زنجیرلہ » وایکنجیسنہ « سلسلہ سجع » نامی ویرلمش
اولان طرز موصول ایله طرز مفصولدرکہ بونلرک ترک ایتدیرلمسی
اوغورزندہ برچوق فدا کار لقلر ایدلمش ولہ الحمد موفق اولمشدر .

۲۱ - طرز موصول دخی ایکی قسمدرکه برنجیسنه: طرز عتیق عالی و دیگرینه عادی دینور.

طرز عتیق عالی: کیندوسنده روابط کلامیه آز اولمغله برابر الفاظ مأنوسه و سلیسه ایله افاده اولنان و بلاغت علمنه مطابقتی جهتیله عالمانه یازیلان شیرلدرکه شو:

« . . . . اول کون عروس خلوتسرای افق، ماعمکده دنیایه خراشیده روی، و پریشان موی چیقدی. و پیر سپهر خمیده قامت طریق تعزیت طوتوب دامن لباس نیکونه چاکلر بر اقدی. و ابکار انجم تاب نظاره مصائب خواتین حرمسرای نبوت کتوره میوب پرده حجابه کیردی. و نسیم سحر شهدا ایچون دمام آه سرد چکوب مزاج کائنه کدورت یتوردی و رضوان ریاض جنته زینت و یردی که روح شهدای کربلا مهمان اولور. و حور دیده اشتیاق آچوب مترصد اولدی که نور دیده زهرا کلور . . . . . »

طرز افاده سنی حاوی اولان فضولینک « حدیقه السعداء » سی و شو:

« عنوانکش صحیفه آثار اولان دیباجه بندان جریده اخبار حضرت فاروق منبع الجناب امیر المؤمنین عمر بن الخطابک خلعت یکر نک ایمانه سزاوار اولمه سنده برقاچ و جهله مقاله طراز روایت اولمشدر .

اما بوسقاطه چین اقلام اکابر یعنی ویسی پریشان مأترك دیدنه سلوکی التقاط نقاوه نقول اولمغین اختیار اشهر اقوال ایله اکتفا یتمشدر .

بناءً علیه طریقه سحندن بو وجهله رفع رایت روایت اولنورکه ، طرز افاده سنی مشتمل اولان « سیروییسی » و شو :

«..... بردن بره کوردمکه وسط بحر محیطدن طوغری کردونه
 کردون رفتاری ایکی کبوتر چکر بربری، زهره بیکر کله کله یانه کله رک
 اللریخی اوموزیمه آوب - ای جوان داخل دائره ادارهم اولان
 جزیره واصل اولورسک. ساحه رعایت واحترامده مجره کش تکریم
 اولمکز شرطیه سزی سیراب جو سبار شادی وشوق، وبالانشین
 صفة صفا وذوق ایدرم. نشانه نشابه خشم وغضیم اولمقدن اتقا،
 وسلم سلامت مسلم التفاتمه ارتقا ایتلمسکز - دیمسبله برابر یاننده بر دایر
 فرخنده اختر» صورتیه افاده ایدلمش اولان کامل پاشا مرحومک
 «تلماق ترجمه سی» وشو :

• زربفت نگاه ذوی الابصاردن عری وحافی، وادراک ماهیت
 وحقیقتی عقول وافهام اولی النهایه ستیر وخفی. برورقای علوی
 سریرت که بساتین عالم بالای روحانیدن بریده وعاقبتی لانه بوم وغراب
 اولان سر بام بدن انسانه رسیده در اشعه پروبال عزتی وبارقه یال وبال
 رفعتی آایش آزاده چرکاب علایقی پرتو آفتاب حقیقه الحقا بقدر.
 صورتیه یازلمش اولان وسامی پاشا مرحومک اثری بولنان (رموز الحکم)
 نام اثرله انلرک امثالی اولان اثار عتیقه برر مثال اوله بیلور.

طرز عتیق عادی: ایسه موصول اوله رقی یازیلان وروابط کلامیه
 کثرتله بولندیر یلان اصلولدرکه بونده اکثریا معنائک فهمی متعسر
 اولور نته کیم صورت افاده سی شو:

• کشت وکذار ایله تماشای خوب وزشت قوللرینه شیوه
 سرنوشت اولدیغندن معلوم دقایق ملزوم ولی النعمانه لری اولدیغنی اوزره

دارالسعادة الشريفة العليادان روبراه سمت ياس و حزن اولديغى
 متعاقب سابقاً صدر نشين معلا اولان يعنى حقه آصف برمكى عنوانى
 اليق بولنان ولى التعمتتمز باشا افدمز روم الى ابالتنه مظهر يتله معزز
 اولديغندن من غير حد و توان بوبنده قليل البضاعة لرى دخى كاتب
 ديوان اولمق اراده باهر الافاده سييله ايستمش اولدق لردن ارادىغ
 نعمت عظاما غلضديه زير پا اولديغندن همان عزيمته شد نطاق .

طرزندن عبارت اولان آثارمز و خصوصاً اكثر تاريخلر مز بو
 اسلوبده يازلمشدر .

۲۲ - طرز مفصول عتيق ايسه اصول عتيقه نك على الاعلا سندن
 معدود اولان طرز مسجد ركه بونك ايجون شو:

« دنيا ، بر پره زن و عجز و دركه : لباس عرايس دخترانده
 كورونور ، و بر خراب آباد ويرانه دركه : مظهر آباد انيده كوز و كور ،
 آنك ذوق و صفائى ، وفای زنان و ابر تابستان كې ناپايدار در و غرض
 و جفاى ، اوراق اشجار اعداد رمال كې بى شمار در . . . كره كې
 طوغوردىغى كندى ير ، كلب كې تماق ايتدىكى ايصيرر كيمكله عهد
 ايتديده بوزمدى ، كيمكله عقد ايتديده چوزمدى . روزكارك رواجى
 كساد ، صلاحى بى فساد ، صعودى بى هبوط و وصولى بى قنوط . اوچنى
 بى حضيض نازل ، شهيدى بى سم قاتل ، صاحى بى جنك وجدال ،
 طلوعى ، بى افول ، نزولى بى قفول ، شرفى بى وبال ، قدومى بى
 ارتحال ، فرحى بى ترح و بلا ، محنتى بى ابتلا . بقائى بى فنا ، غنائى
 بى عنا ، نعمتى بى غم ، لذتى بى الم ، شربتى بى زهر ، لطفى بى قهر ،

عزتی بی مذات ، تلاقی بی قران ، وفاقی بی نفاق کورن وارمیدر؟
 بویر اوددرکه: عمارتلی خراب، املدری نایاب، عزتلی تحقیر،
 تعظیملی تصغیر، مدحتلی مذمت ، صفوتلی کدورت ، نعمتلی
 نعمت ، حرمتلی ذلتدر .

بویر میداندرکه : عرصه آفات و منزل بایات دیمکه لایقدر . . . .
 صورتیه تحریر ایدلمش اولان « سنان پاشا » اضرعانی کوزل بر مثال اولورکه
 سنان پاشا ک بو اثری سراپا بوضورتله تحریر ایدلمش بر اثر عالی و نفیس
 اولدیغدن منتسبین ادب طرفندن کراراً مطالعه یه شایان اولدیغی ده
 عرض ایدرز .

۲۳ - غیر مقبول اولان طرز عتیق دخی ایکی نوعدرکه برینه
 « طرز مغلق » و دیگرینه « طرز بارد » تسمیه اولنوب بونلردن طرز
 مغلق : زنجیرله اصولک اک فناسی اولان و برچوق الفاظ غریبه و غیر
 مأنوسه ایله برابر فهمی شووله طورسون قرائتی بیله مشکلی اولان
 طرز مسلسلدرکه بر فقره سی یدنجی ماده ده تحریر ایدلمش اولان
 و فقرات سائره سیده شو :

« سلطان هفت اقلیم زرین دیهم شبستان عنبرین تتق حریم غروب
 شتاب کوسترمش ایکن صاحبقران نواسخیر جهانکه صبح باهر البرهان
 کنایتدر صدر افقده جم کبی مربع نشین پایگاه استلال اولنجه دک
 اول روبه صفتان فیضای خذلان رقود و قعودی ترک ایدوب امضای
 عزمه ساعی اولدقلری مساعی فاسده مهمنه اقامت اسباب احتیال ایله
 تقویت ویره رک تقدیم مهمات کارزاده اشتغال کوستردیلر . . . . »

طرز افاده‌سندن عبارت اولان « شقیفنامه » اسمنده کی اثر بی مثالہ مخصوص اوله نیلور .

طرز بارد : ایسه بالاده مذکور طاسمز و تعبیرات و مناسبتمسز روابط ایله ملو اوله رق قارئنه اصلا شوق و شطارت و رده میوب داعیء کسل اولان و ضبطی پک زیاده متمسز کورینسان برطرز افاده درکه بو طرزک منشیلری دیکر لری کبی ایران مقلدی اولدقلری مثللو شیوؤ لسان عثمانی بی دخی نظر اعتباره آلیوب ایراد کلامی قبا برطرزه توفیق ایتدکلرندن و قواعد عثمانیه بی نظر اعتباره المدقلرندن بالاده محرر محذور لردن بشقه ضعف تألیفه دخی دوچار اولمشلردر نته کیم :

شو :

۰۰۰ . چون انسان سائر حیواناتدن ممتاز و اجتماع منزلی که اهل و عیال و خدم و خویلدن عبارتدر اکالازمدر . پس یوقاروده مذکور اولان کبی اجتماع اصول و قواعد و قوانین و ضوابط اوزرینه اولمق کرک که سیادت دنیویه سنه سبب و باعث و سعادت اخرویو سنه علت و مقتضی اوله و اول قواعد دخی جمله بدیهی دکلدر که هر کس اکا مجرد توجه عقلی ایله مهتمدی اوله بلکه اکثری نظریدر که حکما انلری ادله‌سندن استخراج و جمع ایدوب علم تدبیر المنزل دیو تسمیه ایتدیله پس بو عامه احتیاج مقرر و اندن استغنا متعذردر پس بو کتاب نیجه نیجه بانی مشتملدر اولکی باب اولدر که انده انسانلرک لوازم بیتیه لری بیلدرلشدر . . . . .

طرزنده ترجمه ایدلمش اولان « اخلاق علائی » کتابیله شو :

«چن حرف لیندن صکره سبب مدسکون واقع اولسه معامیت اولور
اما حرف لین نیه دیرلر واو یا ساکن اولسه ماقبللری مفتوح اولسه
اکا دیرلر مثالی - والصیف علیه خوف ولا نوم - کبی مدینک مدی
جائزدر نچون مختلف فیه اولدیفی ایچون واما بونک مرتبه سی اولدرکه
چن بونده سبب مدسکون لازم اولسه ایکی وجه جائز اولور...»

صورت افاده سنی محتوی اولان «تجوید» نام اثرلر بوقیبلدندر
حالبوکه بو طرز ایله تألیف ویا ترجمه طرزنده یازلمش اولان آثار عتیقه
ایچنده تفسیر ترجمه لری ومدکور اخلاق علائی کبی موضوعنک علوبت
منفعی جهتیه دائماً ایادی تعظیمده بولنه جق برچوق آثار مهمه
ومقبوله واردرکه آنلرک روش افاده لرنده اولان حالوتسزک جهتیه
متروک ومنسی قالملی جائز اولیه جغندن عصر جدید ادبک میدانه
قویدیفی طرز لطیف افاده یه تحویلدرله منافع معلومه لرینک اخلافده
ابدالی و عام وشامل قیلنمی وهله مکاتب ابتدائیه مزده تدریس اولنوب
حالاً مذکور طرز باردده قلمش اولان «تجوید» رساله سنک اصلاحی
خصوصلرینه منتسبین علم وادبک عنایتلری جمله طرفندن نیاز والتماسه
شایان مواد معتنا بهادندر.

۳۴ - اصول عتیقه نك ماهیتی ابراز ایله طرز جدیده تشویق
بولنده وقتیه یازیلان مقالاتدن مجددین ادبک سرفرازی مرحوم
کمال بکک تصویر افکار غزته - یله نشر ایتمیکی ادبیات مقاله - یله
«بهار دانش» نامیه نشر ایتمکلی برجزء حکایه نك مقدمه سی اصول
عتیقه نك ماهیت وانواعی بیلدرمکه برابر محاذیرینی مفسر اولدقلرندن
اکمال فائده ضمننده مذکور مقاله لری بورا جغه عیناً درج ایلدک :

۲۵ - تصویر افکارده مندرج ادبیات مقاله سی :

لنامه

اجزای بشر جالب تعجیل فنادر
 ابقای اثر موجب تحصیل بقادر

حقیقت، انسان ایچون سرعت زوالده مثل سائر اولان لذت
 حیاتک ثباتسزلغنه مقابل کله جنک بر نعمت وار ایسه اوده بنی نوعنه
 بریادکار عمر اهدا ایدرک نفع ناس ایله خیرناس اولمق شرفنی، که وجودک
 فضیلت صحیحه سیدر، الی الابد محافظه ایله جبر مافات ایتمکدر.

آثار بشریه ده ایسه سوزدن پایدار بربرکذار یوقدر.

چونکه اک زیاده رصانت معموریتله معروف کشورلری بیله
 دور زمانه غور زمینه کچیرسه ینه خاطره انامده جایکیر اولان بریت
 متین رغبت اسلافدن حمایت اخلافه انتقال ایدرک دنیا طوردرجه
 خللدن امین قالیر.

واقعا مادام که سوز تعاطی افکاره واسطه در، ومادام که تعاطی
 افکار انسانیت مجسمه دینلمکه شایان اولان تمدن عمومی مناسبانه
 رابطه در، کلامک فائده سی بشرک نوعیتله قائم وبناء علیه بر کوزل
 سوز ناطقیتله برابر دائم اولور.

ایشته کلام، مداوله تصور خدمتنه قدرتن مؤکل بر جسم لطیفدرکه
 بیکلرجه سنه لر کچسه طراوت نوجوانسنه زوال ایرشمز. اما حیثیت
 کمالی اعتبارنده بولنان صحت مآلیله تناسب اندامی حکمنده اولان ترتیب

انتظامی یرنده اولمیدرکه هرکس عنندنه محبوب قلوب و او حل ایله هر زمانده ممدوح و مرغوب اوله بیلسون.

اگرچه سیرت ظریف اولنجه صورت لطیف اولسه ده نقایصدن معدود اولماق لازم کایر. فقط آثار ادیبی بلاغت مؤدا، فصاحت ادا احتیاجندن وارسته ایده منزه. زیرا برتالیف که حسن افاده دن محروم اولور حاوی اولدینی حقایق چیره دستیء اتحال ایله مهارت قلمیه اصحانک ملک بینی صر سه نه بک قولای انتقال ایده بیله جکی چون محفظه سز جوهر حکمنده در.

خلاصه، بشرده دائم اولان کالدر؛ جمال متحول اولور.

حال بوکه اثرده قائم اولان مقالدر؛ مال منتقل اولور.

فقط مادام که ماهیتک تغیری وطبیعتک حسن افاده دن تنفری عدیم الاحتمالدر، براترک ابدیتنه مال صحیحینک مقال فصیح ایله اتحادی کافل اولور.

بوکا بر برهان مؤیددرکه عصر مزده ترقیات معارف اثریله قدمای فلاسفه نک آثار قلمیه سنی، که مزایای وجدان توصیفنه لایقدر، شرح وایضاح ایچون خاصیت مقالک حقایقنه عارف اولان نیچه اصحاب هنر تقریضات عدیده انشاد ایلمکده در.

حتی ادبای حکمادن بری محاسن ادبیه فوایدینی محاکمه ایتدیکی صرده معلومات کثیره ووقوعات غریبه وبلکه کشفیات جدیده بیله براترک بقاسنه ضمین امین اوله میه جغنی بیان ایلدکن صکره دیرکه «بونلر انساندن خارج شیلر اولوب بیان ایسه عینیه انساندر»

بومطالعه به باقیلبنجه اخلافه ادیبانه بر اثر بر اقلانر ماهیت انسانیه سنی
 حیات ابدیه ایله انسانیته خدمت ایچون استخلاف ایتمش اولیور . بویله
 بر خیر الخلف صاحبنه کوره نه بیوک شرفدرکه بنی نوعی ایچنده الی الابدیاد
 جیلانی صاقلار . بر صورتده که انقلابات عالم بر ادیب کاملک نامنی سنک مزارندن
 افنا ایتسه ینه سرنامه آتارندن احا ایده مز! سوزک ابقای نامدن بشقه
 اجرای مرآمده دخی خدمتی بر درجه ده درکه تحویل افکارده تأثیر نطق
 شمشر قهره غالب اولدینی تجارب عدیده ایله ثابت اولمشدر .
 حتی زمحشری مقدمه تفهیرنده کلامک شاتنی تأیید ایچون
 دیمشدرکه :

• ظهور اسلامده سیف شریعته قارشی طوران متعصیین عرب
 حکم بلاغته مقاومت ایده مدیلر .

واقعا افکار عمومیه نك حصه دار حکومت اولدینی یرلرده قوه
 نظر صاحبی اولان بر بلوغ ملتک قوه عسکر احتیاجندن وارسته بر حاکم
 نافذ الکلامی حکمنده بولنور .

اگرچه ادبیات مأمورینه کوره مابه الاستحقاق اولدینی مسلمدر .
 اما بر قسمی اولان انشانک تداول معاملاته واسطه منفرده اولسی
 جهتیله اداره دولتجه دخی وجود وانتظامی الزمدر .

سوزک احوال وجدانیه یی تحویله اولان تأثیر بلیغنه مبنی بر بیوک
 فائده سی دخی ملتک حسن تربیتنه خدمتیدرکه حقیقت حالده لفظاً
 ادبیاتک مأخذ اشتقاقی « ادب » ایسه معنی ادبک مصدر انتشاری ادبیاتدر
 دینله بیلیر . زیرا - ایکی معناسیله - ادیبانه یازلمش بر اثر مکارم اخلاق

ایچون او یله برقانون معتبردرکه هرکس بالاختیار اطاعتنه مائل و او جهته یالکز وجودی محافظه احکامنه کافل اولور. بوندن بشقه توسیع قریحیه به خدمتی جهتیه معارف ادبیه افکارک دخی معلم اولی عد اولنور. حتی بومطالعه ایله بعض ارباب دانش فکری کالنی لسانک کالندن بیلمشلردر.

حقیقت، بوکا بررهان استقرائی دکلیدرکه فطرتلری طبیعتیه موجب افتخار اولان اجله حکمانک همان جمله سی محاسن ادبیه ایله تزیین لسان ایدن ملتر بلغاسندن ظهور ایتمشدر.

بو قدر فون دقیقه وحوادث کونیه نک تدوین و تعلیمنده کی سهوات کلامک وضوح و اختصار و حسن ترتیبی کبی قواعد ادبیه به رعایت سایه سنده حاصل اولدیغیچون ادبیات معارفک دخی احتیاحات اصلیه سندن صایلیر.

برده اتحاد مدنیت هر ملتک برمشخص مثال ذی حیاتیدرکه لسانی ادبیاتدر. او جهته ادبیاتسز ملت دیلسز انسان قیلندن اولور. فی الحقیقه تاریخ مدنیتی نظر حکمتله مطالعه ایدنلر ادبیاتک محافظه ملیتده اولان تأثیرینه هر ملت منتظمه بی بر دلیل ناطق بولمشلردر. شمدیکی حالده دولت و معرفتلی منقرض اولان عربک احوالی بزم ایچون عبرت کافیه درکه بعض فرقه لری وحدت کلمه لرینک رابطه سی اولان دیانت اسلامیه بی دخی غائب ایتشکن لسانلری قوتیه حالا قومیتلری محافظه ایتمکده درلر.

ایشته ادبیات بو قدر فوآندی حائر اولق حسیله هر مات عندنده

غایت قیمتدار برفن جلیل اعتبار اولنور. بزده ایسه رغبتی او قدر افراطه وارمشدرکه بیانی کوزلجه کتابت کرامت درجه سنده طوتیلور. بونکله برابر شایان تاسفدر که ادبیاتمز - یوقاریده تعداد اولنان - محسناتک همان جمله سندن محروم کیدر.

کتاب صورتنده هانکی تألیف ادیبانه مز واردرکه تزینات لفظیه دن آیرلدینی حالده بحق شایان تحسین اوله بیلسون؟ صباح معرفت، که ماهیت اشیائی کوسترمک شانسندر، انوارینی هر طرفه نشر ایتدکجه خیالات کی حقیقت وطبیعتک خارجنده اولان بویله برطاقم آتارک زوالدن قورتلمسی نصل امید اولنور؟

لسان ادبایی آکلامغه عوام مقتدر دکلدرکه اصول اداره مز خطابه مساعد اولسه دخی تأثیرندن استفاده ممکن اولسون. حتی ادبیاتمز نطق دینله جک بر اثره مالک اولمدقن بشقه مکمله ده فصاحتک قدری بیله معلوم دکلدر.

مؤلفات منشوره مزده افکار و گفتاری طبیعی بر کتاب یوقدر که طبیعته تأثیرله خدمت ایتسون. رکن اعظمی مبالغات ریاکارانه و مشرب قلندرانه دن عبارت اولان منظوماتمز فساد اخلاقی او قدر ترویج ایدر که دیوانی (فرس جدید لغتلرنده شیطان معناسنه مضبوط اولان) دیوهک صیغه الجمعی ظن ایدنلرک قولنه شاعرانه بر توجیه آرانیرسه بزم دیوانلری کوسترمک کفایت ایدر! ادبیاتمز ده معنی صفت او غورینه فدا اولنه کلدیکنندن وسعت تصور او درجه افراطه وارمشدر که بهض کره تخیلده ابعاد مطلقه داخلنه بیله قناعت اولنماز. وظیفه اصلیه می تمیز حقیقت اولان

افکاره ایسه بویله آتارک مضر تدن بشقه نه تأثیری اوله بیایر؟ ترکیه ده فنون دکل. حالا ادبیات بیله لایقیله تدوین اولمدیغیچون عرب و عجم وانلره علاوه برده اهل قلم لسانلرینی اوکرمک یولنده زمان تحصیلک بر چوغنی افنا ایتمدیکه تحریراً درستجه افادهٔ مراسم قابل دکلدر. حال بوکه او قدر همت معارف سائره به صرف اولنسه ذکی بر انسانی بیاغی بر عالم ذوقون ایدر.

واقعا قرون اخیره دهکی ملتارک بلغاسی لغات و ادبیاتده لسانلرینک مأخذی اولان السنهٔ عتیقه به انتساب ایتمک مجبوریتدن وارسته دکلدر. فقط آنلرده بو مجبوریت فنک اکلانی آرزو ایدنلره مخصوصدر.

زده ایسه بر آدم عربی و فارسی مقدماتنه آتی یدی سنه وقف وجود ایتمیدر که املا و معناسی یرنده بر مکتوب یازه بیلسون. ایشته ادبیاتمک معارف عمومیجه تأثیری بو مضررت عظامدر.

ادبیاتک رابطهٔ ملیه به عائد اولان خدمتدن ایسه او قدر محرومزه لسان عرب منتشر اولدیغی یرلرده یونانی کبی زمانسک کافهٔ ماثر علمیه سیله قوت بولمش بر لسانی غلبهٔ فصاحتله محو ایتمش ایکن ترکیه منهنوز الفبای بیله اولمیان ارناود ولاز لسانلرینی دخی اونوتدیره مامشدر! مناسبت ادبیه نک فقدانی جهتیله مثلا بر بخارالی ترکیه سویلیدیکی حالده بورادهکی ترکار ایچنده برفرانسز قدر دیلدن آکلایه حق آشنا بولنه ماز. انلر شویله طورسون استانبولده او قویوب یازمه بیلنلردن دخی بلکه اوند بری سبک معروف اوزره یازلمش بر کاغدن و حتی کافل حقوق اولان قانون دولتدن بیله استفادهٔ مراسم قادر دکلدر. چونکه ادبیاتمه

شرق و غربك بر قاج اجنبی لسانندن مستعار اولان شیوه لری غلبه ایدرك اطراد افادهیه خلل ویرمش وادوات و تعبیرات و افاداتی تقریردن بتون بتون آیرلمش اولان اسلوب تحریر ایسه بیاغی بر بشقه لسان حکمنه کیرمشدر. بر صورتده که اکثر ارباب قلم یازدیغنی سوبله مکدن و سوبله دیکنی یازمقدن حیا ایدر!

حال بوکه بونده اوتانه جق بر حال وار ایسه تبلیغ افکارده اصیل اولان لسانه بشقه، وکیل اولان قلمه بشقه ادب تصور ایتمکدر.

بو تخالف سیئه سیدرکه لسانمزده سهویات ادبیه دن عاری یک از اثر بولنه بیلیر. وضع وقاعده ایله عرف و استعمال بیننده اولان مباحثه بوسهویاتک انضمامی تعیین فصاحتده او قدر صعوبت حاصل ایتمشدرکه تصویر افکار «مبحوثة عنها» تعبیرونک بداهت مرتبه سنده اولان سقامتی انظار عمومیده اثبات ایچون دور و دراز بر طاقم مباحث ایرادینه مجبور اولمشدی.

شیوه لسانی یوله فدا ایتمدیکمز اسلوب تحریر ایسه اویله بر طرز غریبدرکه لذت شناس ادب اولانلره کوره تخطری حقیقه تأثری موجب اولور. بعض نقایصک مجملاً زیرده بیاننه ایتدار اولندی.

ظن و بداهت افاده ایدن کلمه لر بر معناده قوللانیله جق قدر الفاظک حکم و قوتی اعتباردن قالمق جهتیه بیاغی دقیقه تصورلرده ایضاح مرام ناقابلدر. الفاظده غرابت او قدر معتبردرکه مثلاً ترکیبی کبی ملتزمک مشهور بر تألیف ادیبانه سندن استخراج مال ایلمک بزه کوره اجنبی بر لسانده یازلمش اولان کلاستانی آکلامقدن مشککدر

ترکیه نك اجزای ترکیبی اولان اوج لسان که تلفظده اولدچی اتحاد بولشکن تحریرده حالا هیئت اصلیه لرینی محافظه ایدیور.

اقانیم نئه کی سوزده کویا متحد و حقیقتده ضدکامل در.

بر مصاحبت نه قدر تفصیل اولنسه افادهده هیچ فاصله ویرمه مک ماتزم اولدیغیچون محررانک امواج ظلمت کی بر برینی تعاقب ایدن سطرلری افکاری کشا کشدن قورنارمق متمتع برر کرداب هائدر.

مؤلفات ادبیهده صنعت و زینت کوسه ترمک مقصد اصلی حکمنه کیردیکندن کلامک بنیه وجودی اولمق لازم کان معنی پک چوق آنارده صاتیق البسه بی ارئه ایچون استعمال اولنان آعاج پارچه لرینه ممائدر.

افادهده مجاز بر صورتله مجاز اولیه حق قدر رواج بولدیغیچون آنارمز لطافت طبیعیه دن محروم اولدقدن بشقه اکثری حقیقتدن دخی عاطدر.

استطراد

بو ملاحظات ادبیاتک طرزینه عائددر. ادبای سالفهیه تعریض عد اولنسون. مشاهیر اسلافک تالیفاتی نقیصه لی دخی اولسه ینه کالدرینه دلالت ایدر. زیرا بر مؤلف که دور معارفک اوائله مصادف اولور ایجاد قوتنه مالک اولنجه آناری بر مرتبهیه قدر صورت غیر طبیعیهده بولمق طبیعت ادبانه سنک قدرینه مناقص دکادر. نئه کیم مبادیء خاقتمده کی بعض مصنوعانک ترکیب اعضاسنده انتظام سزلق کورلمکله قدرت فاطره نك شاننه خلل کلز.

تکملهء صد

ترکیه من بر لساندرکه بالقوه شامل اولدیغی محسناته کوره دنیاچه

اك برنجی اسانلردن عد اولمغه شایندر . چونکه زمین افادوسی مناقب
 طبیعات ایچون ترتیب اولمش بر نمونه خانه کبی اوچ اقلیم جسیمک
 محصول طبیعتی جامع بولندیغیچون دروننده جلوه ساز تنزه اولان
 ابکار اندیشه عرب بادیه لرینک امار افکار یله روم و ایران چنزار لرینک
 ازهار آثارینی جمع ایدرک کلدسته بیانته بکندیکی کبی زینت ویره بیلیر .
 انکله متکلم اولان خلق ایسه روی ارضک او یله بر عرض
 اعتدالی ایچنده یا شامقده درکه آفاقنده کی لطافتک کوک قبه سنده اصلا
 نظیری منظور اولماز . مکرکه در یالرینک عکس مائسی صباح نوبهارک
 سمائی جوهر دن مصنوع بر آینه آبداری آکدیران ابر هوایسنه
 انعطاف ایله طبیعتک بویله انفس و آفاقی ایکی بدیعه رنگینی بر یرده
 استلاف ایله .

یا ادبیاتم زده بویله اوچ بیوک لسانک محسناتی ممتزج وزمانم زک فکر
 کالی مکاتم زک بکر خیالیله مزدوج ایکن آثار من حسن صورتده نه درجه
 فائق اولمیدرکه بزده کوره زاده طبیعت دینلمکه لایق اوله بیلسون بو
 مطالعه یه کوره ادبیاتک حالی دخی متمزده اصلاحنه احتیاج اولان
 نقایص جمله سندن دکلیدر ؟ او یله ایسه ظن عاجزانه مزجه اسباب
 اصلاحی - اولا قواعد لسانک مکمل صورتده تدوین وتمهیدی - ثانیاً
 کلماتک استعمال عمومی دائره سنده تحدیدی - ثالثاً املا و معناجه اجزای
 لسان بیننده کی ارتباط صورینک اتحاد حقیقی حاله کله جک قدر تشیدی
 - رابعاً ربط کلام و افاده مرام شیوه لرینک طبیعت لسانه تطبیقاً تعدیل
 و تحدیدی - خامساً افاده نک حسن طبیعتسنه حائل اولان کلفتلی
 صنعتلردن تجریدی - صورتلردن عبارتدر .

(کلام بوبش صورتک و سائط حصوله)

برنجیسی، الده موجود اولان قواعد عثمانیه نك تعديل را کمالیه
تعمیماً و عربی و فارسی نك قواعد و امثال رسائنه تقدیماً تسلیمه توقف
ایدرو.

زیرا بر آدم که معارف ادبیه نی بشقه لساندن تحصیل ایده البته
کندی لساننک ادبیاتنده تقلید شائبه سندن قورتیله ماز تجلیله ایسه
ایجاد دیمک اولدینی معلومدر.

ایکنجیسی، ترکیه یه مخصوص ممکن مرتبه منتظم و مکمل بر لغت
ترتیبیله حاصل اولور. بواحتیاج بروقتدن بری عموماً حس اولنقده دره
حتی بعض طرفلردن قاموس و برهان مزج اولنهرق لغاتنک ابتدایکی
حروفی اعتباریله بر ترتیب جدیده قونلمق آرزو اولدینی کی بر قاج
کره اجرا آتیه دخی تشبث اولنمشدی.

تصویر افکارک مطالعه سینه کورده مادام که بر ماننک موضوعات
خاصه نی بشقه بر قومه تمامیله تطبیق ایتمک قابل دکلدر.

عرب و عجم ایچون ترتیب ایدیلمن لغتلر دخی هر نه صورته کیرسه
لسان عثمانیه مرجع فصاحت اوله ماز. چونکه بویله بر لغت لساننک
رکن اصایسی اولان ترکیه ایله بونجه اصطلاحات علمیه یی. که ترقیات
زمانه آتارندندر، شامل اولیه چغیچون هیچ بر وقت مکمل اولمق
احتمالی یوقدر. برده تصریف اولنان کلمات عربیه یی لسانمزده (اکثریت
اوزره مصدر، فاعل، مفعول، صفت مشبهه، اسم زمان، مکان. اسم
آلت، مبالغه، تفضیل، تصغیر، بعض کره دخی ماضی و مضارع کی)

بر چوق صیغه دن و هر صیغه یی (جمع و تانیث اشکالنه و مزیداته نقل ایله
 متعدد هیئتلرده استعمال ایتمکده یز. قاموسک اصولی ایسه یالکزماده
 لغتی ضبط ایتمک و اشکالندن معنای اصلی و بنای معروفه مطابق اولمیانلری
 علاوه ایلمکدن عبارتدر. بو حالده طوته لم که قاموس اولکی حروف
 اعتباریله ترتیب اولنسون. مادام که قواعد عربیه مطبوظی اولمیان بر
 آدم دروننده صیغه و اشکال مستعمله دن ایستدیکی کلمه یی ینه بوله میه جقدر
 نهایت بر قاچ یوز لغتک تخریسنده اولان صعوبتی ازاله دن بشقه بوندن
 نه استفاده اولنور؟

بوندن بشقه عربی ویا فارسی پک چوق کلمه لر وادیر که لسان عثمانیده
 بر ویا بر قاچ معنی ایله معروف ایکن قاموس ویا برهانده معانی زائده
 و مباینه ایله مضبوط بولنور. بو صورتده انلرک مزجنندن حاصل اوله جق
 بر لغت کتابندن یالکزم عثمانلی لسانی بیلنلره کوره حین مراجعتده
 تغلیط ذهنندن غیری نه حاصل اوله بیلیر؟

قالدی که عرب و عجمک بزجه مستعمل اولمیان بر چوق کلماتی
 عثمانلی لغت کتابنده ایضا ایله ادبیاتمزده کی نقایصک اک بیوک سبیلرندن
 معدود اولان غربت الفاظه بر جواز ضمنی کوسترمه نک نه لزومی واردر؟
 ایشته بودلا نلک اثبات ایستدیکی وجهله بعض ترتیباتی تغیر ایله
 قاموس و برهانی ترکجه یه لغت اتخاذا ایتمک تصویری که عرب و عجمک
 باشلرینه بر رفس کیدرمکله عثمانلی ملیتنه ادخاللرینی آرامق قییلندندر
 هیچ بر صورتله قابل اجرا اوله ماز. لغت عثمانلیلر ایچون یاییله جق ایسه
 انلرک احتیاجنه توفیق اولنمیلدر.

اوجنچیسى - (غلاط مشهور دینان) استعمال عمومینک (لغت فصیحہ اعتبار اولنان) وضع اصلیہ ترجیحہ متوققدر.

بومقصدی ایسه اهل قلمک رغبتی حاصل ایدر. حتی لسانمزك بوباده بعض مرتبه ترقیسی دخی الك بیوکلری مرحوم عاکف پاشا اولان برطافم مجددین ادبانک همتی سایه سندهدر.

دردنجیسی - آثار موجوده نك افادات طبیعیه لطافتہ مالک اولان مقاله لرندن مرتب و محاکمه لی برمنتخبات مجموعه سی تنظیم و مکتبلرده تعلیم اولنمغه منوطدر.

ادیب مشار الیه ایله تاریخ صاحبی نعیا و اسلاف و معاصریندن سائر بعض ادبانک بوکا خدمت ایده جک خیلی اثرلری بولنه بیلیر.

هله معنی و تعبیر لرنده اولان غلو و غرابته لاسکیمش بعض شیوه لرندن قطع نظر یالکیز حسن بیان ایچون نژده ویسی، نظمده نفی الک کوزل نمونه اولور. فقط بزده کتابتدن مقصد خدمت دولت اولمق اعتقادی غالب و بلکه عمومی حکمنه کیرمش برظن کاذب اولمسنه کوره اقلام دولت شمدیکی طرز افاده بی التزام ایتدکجه تجدید شیوه ممکن دکلدرد.

بشنجیسی - لسانمزه مخصوص بر بلاغت کتابتک تالیف و تدریسيله وجوده کلیر.

بو بولده بر اثر میدانه کتیر مکه همت ایدنلر ایچون ظن اولنور که تزینات لفظیه نك بحث جوازی افکارده بعض مرتبه اختلاف حاصل ایده جکدر؛ چونکه عصر مزده حسن طبیعتله شهرت بولان ادبایه

مراجعت اولسه بر چوغنی تریناتک اسکی اعتباریله بقاسنی ایستر، بر طاقی ایسه بالعکس جوازی بیله قبول ایتمز که اولکیسی آثار عربیه یه، ایکنجیسی افکار عربیه یه مفتونیتدن حاصل اولمش برر مطالعه در.

واقعا کوزل سوزک ذاتنده بر لطافت واردرک. آنک محاسن بدیعیه یه قیاسی حسن قطریتمک زینت عارضیه یه نسبتی قیلندن اولور.

لکن مادام که اجزای لسانمک ال بیوکی اولان عربیده اشکال کلمات بر انتظام کلی حالنده در، ترکیه تک آثار ادبیه سنی ساده تک لطافتی غائب ایتمیه جک صورتده بر درجه یه قدر ترین ایتمک قابل و بلکه سجع و توازن کبی بعض صنعتلردن بتون بتون بری اوله رق کوزل بر اثر میدانده کتیرمک دهامشکلدر.

بو حالده صرف اجنبی لسانلرینه تقلید ایچون شیوه افاده یی تقید نهدن تجویز اولسون؟ مآله لطافت اولنجه افاده تک هانکی طرزینی قبول ایتمز. مکرکه موضوعنی طبیعت اصلیه سندن چیقاره جق قدر کلفت و غرابت اختیار اولنه!

کوزله نه یاقشماز؟ واریسه بعض طبیعتسز مشاطه لک ترینات قباج پسندانه سیدر. بر طاقم محله کلینارینی اعجوبه قیافته کتیرن رنگارنگ دوز کونلر و آلتونلی کومشلی ورقلر کبی. کرچه بر مشهور فرانسز منشیسنک اعتقادینه کوره هر عاقل مؤدب البسه یی آرایش ایچون دکل تستر مقصدیله اکتسا ایلدیکی کبی بر عالم ادب دخی الفاظی ترین مقالدن ایسه تبیین مآله صرف ایتمک لازم کلیر.

اما بزه قایر سه طبیعت افاده تک خارجه چیقیمیه جق قدر تریناتدن

کلامک فصاحتنه بر فائده کلمه بيله لطافتنه ده خلل ترتب ایتمز . نته کیم
دأب معروفه مغایر اولیان لباس فاخر باطن و ظاهرک محسناتی تزید
ایتمزه تنقیص ده ایلمز .

بناء علیه لسانمزده تزینات لفظیه نک بتون بتون اعتباردن اسقاطی
اقتضا ایتمز . بزه لازم اولان ادبیائمزى « خیر الکلام مافهمته العامه
بسلاسه مقاله ورضیه الخاصه بحقیقه ماله » تعریضنک دائره سنه ارجاع
ایتمکدر . بو ایسه لسانمزده ایران شیوه سنک جاری اولان تأثیرینه بر
نهایت ویرمکله حاصل اولورکه آنارمزى دشمن حقیقت و منفور طبیعت
اولان اعظام وایهام تقیصه لرندن قور تاره جق واسطه دخى بودر .

اربابنه معلومدرکه اکثر آثارنده ایرانک تحریری تصویرینه بکزرر .
برنده الوان نه قدر دلنشین ایسه دیکرنده الفاظ او قدر زنکین اولمقله
برابر بری مناظره ، دیکری مناظره یه مطابق اولدیغیچون ایکیسی دخى
طبیعتک خلافتده در . حتی عجمک لواج مرسومه سنه نظر اولنسه بر
پهلوانک بینی مزر اغندن اوزون ومداح منظومه سنه باقلسه بر مزر اغنک
طولی ماه ایله ماهی بینده اولان بعد مجرددن فزون کور یلور !

معرفتک سن کالی اطلاقنه شایان اولان بو عصر مدنیتده اوله بر طاقم
هیا کل هائله مداحلرینی حسن طبیعت اصحابی نصل ندیم افکار ایده بیلیر؟
دنیا ده هیچ بر صاحب رشد وار میدرکه غول بیانی حکایه لرینی استماعدن
محظوظ اولسون؟

بدیعک بیانی

مبالغه مقبولدر . اگر عقلاً و عادةً وقوعی قابل ایسه . (بوکاتبلیغ
تسمیه اولنور)

معمولدر . اگر عقلاً ممکن وعادۃً باطل ایسہ . (بوکا اغراق دینا پر)
مدخولدر . اگر بر مناسب توجیہ ایلہ اغراق درجہ سنہ ارجاعی ممکن
اولما مق اوزرہ عقل وعادتجہ امکاندن عاطل ایسہ . (بوکا غلو نامی
ویریا پر .)

اوچنجی نوعك بلا شرط جواز استعمالنہ ، وار ایسہ طبیعتك
محسناتیلہ فقدان قناعت سببدر . طبیعتك محسناتیلہ فقدان قناعت آثار
قدرتك مافوقی طلبدر - آثار قدرتك مافوقی طلب ایدن ادیب دكل
نہ بیوك بی ادبدر .

نتیجہ مرادہ کلام : کرچہ بویلہ بر مقصدی ہر یردہ اولدینی کی
ملتزده دخی انجق افکارك کالی اکل ایدر . فقط شمیدن اساسی
وضع اتمك ایچون بالادہ تعداد اولنان وسائط نظریہ فی فعلہ کثیرہ جك
بر ویا بر قاج بیوك جمعیتك وجودی لازمدرکہ حسن طبیعتی جواہر
معرفیلہ تزین ایدن ارباب ادبدر مرکب و محتاج اولدینی اسباب ایسہ
دولتك حمایت ومعاونتیلہ مرتب اولمیدر .

فقط بویلہ بر جمعیت اوروپادہ اولان بعض امثالی کی ترتیب ایده جکی
لغت کتابی نص قاطع وکوسترہ جکی قاعدہ ونمونہ لری حکم شارع
صورتندہ طوته جق اولور ایسہ ادبیاتمزی مطلوب اوزرہ تجدید ایسہ
عمومك افکارینی قرق اللی فردك معلومات وطبیعتیلہ تجدید ایده جکی چون
او حالہ بلکہ ضرری فائده سنہ غالب کلیر .

بوقیلدن اولان جمعیتك وظیفہ سی اهل ادبہ حکومت دكل خدمت
ایتمکدر . طبیعت ادیبانہ دہ حریت بر درجہ دہ درکہ ہیچ کیسہ نک

استقلالنه محکومیت شانلرندن اولمدیغیچون ارباب قلمک عمومه
جمهور ادبا تسمیه اولمشدر.

ایشته ملتک دلیل ناطقیتی اولان لسانی اصلاح ایتک کبی بر مقصد
جلیلک احضار اسبابنه هرکیم تشبث ایدر سه یاد جیلانه بقای ابدی
ویرن مجددلردن اولوق شرفنی احراز ایده جکننده شبهه ایتیز که بوده
جمله دن زیاده هیئت دولک شاننه یاقیشیر.»

۴۶ - بهار دانش نام اثرک مقدمه سی :

برایکی عصر دن بری جانب مغرب دن ضیا پاش ظهور اولان آفتاب
معرفت، که افکار عتیقه عالمک منتهای دوام و ابتدای قیامتسه دلالتدر،
طبیعتیله بورالره دخی نشر نور ایتمکه باشلادیغندن هر شیده بر خیلی
تغیر کوردی. بوانقلاباتک ملکمزجه اک بیوک صدمه سنه اوغرایان
شی ایسه ادبیاتدر. وقتیله حجت بلغا و بولسانه مخصوص بر معجزه کبرا
عداولنان خمسۀ ترکسی باصیلدی، یوز پاره یه قدر صالتدی، ینه یوز اللی
نسخه سور یله مدی. حال بوکه خمسۀ نک اونده بری بیوک ککننده بیاغی
چو جوق الندن چیقمه حکایه لر طبع اولنیور، او برینک ایکی مثلنه صاتیلیور،
ینه بیک بیک بشیوز مشتری بولنیور.

بوکا ظاهرده بر قاج سبب کورینور. اولان آثار عتیقه مزک اکثریت
اوزره خواص ایچون یازلمش اولمشیدر. طبیعیدرکه بر کتاب عوامک
رغبته مظهر اولور ایسه چوق سوریلور. عوام ایسه کندی ایچون
یازلمیان کتابی آکلامز آکلاما بجهده البته رغبت ایتمز.

استطراد قیلندن اوله رق شوراسنی بیان ایدمکه برفنه دائر اولماق
شرطیله خواص ایچون کتاب یازمق قدر دنیا ده عبث برشی بو قدر.

دیه بیارز که خواجسه نصرالدین مرحومک برکون وعظه چیقوبده
جماعته «سویله جکمی بیایر میسکنز؟» دیه صورتقدن و «بیارز» جوابی
آلدقن صکره «مادامکه سیلیورسکنز نیچون سویلهیم!» یولو ایتدیکی
خطاب خواص ایچون کتاب یازانلره برکوزل نصیحتدر! ترکسی پی
آکلایه بیله جک بر آدم ممکنمیدرکه استفاده ایده بیله جکی معلوماتدن ذاتاً
مستغنی بولمسون؟

ثانیاً — اسکی اثرلر مزده قبا ترکیه اوله رق هر نه یازلمش ایسه کویا ترکیه
یازیلان شیئک مطلقاً قبا اولسی لازم ایتمش کی همان هیچ بریسنده محاسن
ادبیه التزام اولنمامسیدر. اوهر سطرده آزدن آز ایکیسی، هر صحیفهده
لااقل یکرمیسی موجود اولان دون و کونلر اولولبار اولمغینلر ترکیه
اولسهده چکلمز اولسهده چکلمز!

ثالثاً — هر نه دن ایسه لساناً سویلدی کمز شیوه پی بکنمیوبده قلمه
بشقه برلسان ادب ایجاد ایتمک چالیشان مؤلفلر مزک طوتدر دقبری
طرز افاده تکلممزه قیاساً مثلاً عربی یه نسبت بورنو لسانی قدر ثقیلدر.

رابعاً — لسانمزه شیوه عجم غلبه ایدرک طبیعتک صرف خلافتده
بولنان و منتظم لسانلرک کافه سنده بدایعدن دکل بالعکس نقایصدن معدود
اولان مبالغه لر، لطافتسز تشبیهلر، جناس لفظیلر ادبیاتمزک ارکان اصلیه سی
حکمنه کیرمسیدر. شمدی افکار عمومیه نک خواص ایچون یازلمش
ویا صرف قباطاسلاق تحریر اولنش ویا طرز تکلمدن چیقارلمش ویا خود
مبالغه لر، جناسلر، فلانلره تولدیرلمش شیرلی رغبتدن اسقاط ایتمسز
عن صمیم تبریکدن بشقه برشی دیمیز. شو قدر وارکه بونقایصک برچوغی

ایران ادبیاتک تأثیراتندن بیانهرك فارسیده هر نه یازلمش ایسه شفیعنامه
 قدرمعلق، شقایق ترجمه سی قدر صوغوق، مدح و ذمی شامل اولان
 قصیده لرمز قدر مبالغه لی، سنبلزاده دیوانی قدر جناسه بوغلمش قیاس
 اولنیور. و بوجهتله آثار قلمیه لری افکار عمومیه نك محبوب قلبونی
 اولان طرز جدید اباسی ازاسنده فارسیدن لسانمزه برشی نقلی آرزو
 اولنق مملکتته بر عات ساریه کیرمک قیلندن صایلیور!

ایشته بزهیچ بر شیده افراطدن تفریطه انتقال طرفداری
 اولمدیغمزدن بوفکره اشتراك ایده میز. دیمک ایسترزکه واقعا ایران لسانی
 دنیاده ادبیاتی ک بوزوق اولان لسانلردن بریدر. فقط ایچنده کوزل
 یازلمش کتابلرده یوقدر دینیه مز. بالعکس ایرانک کلاستان کبی مثنوی
 کبی بیکلرجه آثاری واردرکه یالکز برایکی دانه سی بزده بولنسه ایدی
 ادبیات عثمانیه یه الی الابد مدار افخار اولور ایدی.

حال بویله ایکن انورینک مبالغاتی، شوکتک و همیاتی مقلدلر قلمندن
 لسانمزه کچدیکه ادبیاتمزی ایستلمیه جک برحاله کتیردیکیچون سعیدینک
 افکار حکمانه سندن، عرفینک تصورات شاعرانه سندن یچون محروم اوله لم؟
 مرادمز عرب و غرب طرز لرینک شیوه لسانمزه امتزاجندن عبارت
 اولان طرز جدیدی تقبیح ایله ایران مقلدلکنی توصیه دکلدر.

یالکز آثار ایرانیه نك مخصوصاتندن اولان معقول و مقبول برطاقم
 بدایی لسانمزه نقل ایتمکله و خصوصیه حکمی و ادبی موجود اولان
 برچوق کتب مفیده لرینی ترجمه ایتمکله برشی غائب ایتمیز. بالعکس
 برچوق شی قازانیرز دیمک ایستوروز. مثلا هاپوننامه نك لسانمزه ترجمه
 سی بولنسی نافع دکلیدر؟

هله او ترجمه بر کرده شمیدی طرز افاده ایله ترجمه بعد ترجمه یولنده یازیه جق اولسه دها زیاده فائده بخش ایتمش اوله جغنده شبهه وار میدر؟ ابن کاللرک، فضولیلرک، عطائیلرک، ناییلرک، راغبیلرک عجم طرزنده اولمقله برابر بر چوق حکمتی حاوی اولان اثر لرینی مضمومی عد ایده جکیز؟ او یولده دها بر طاقم اشعار وجوده کله بیلسه فائده دن خالی می اولور؟ آثار عتیقه مزدن نه قدر مشتکی اولور سهق اوله لم. کتابخا لر مزی یاقه میه جغمز و ملتزمک بر تاریخ ادبی انکار ایله یازی یازمغی بزجه بو عصرده حاصل اولمش بر معرفت حکمنده طوته میه جغمز میدانده در.

سنان پاشانک، فضولینک، ویسینک، نعمانک، عاصمک، عاکف پاشانک، دها او قدرده بر چوق ادبانک آتاری. باقینک فضولینک، روحینک، نفعینک، صبری شا کرک، فهیمک، نائلک، ناینک، ندیمک، سامینک، راغبک ودها انلره یقین بر چوق بلغانک خیالات وهمیه و غلو مطلق و بازیمجه الفاظدن عاری اولان اشعاری اللرده تداول ایدوب طور رکن ترکیه شعر و انشایی کندی اختراعمنز عد ایتک نزد ادباده بحق جالب نفرت اوله جق بر کستا خلقدر.

شمیدی مادامکه آثار سلفدن غنا حاصل ایده میه جکیز. انلری آکلامق ایچون ایرانک شیوه ادبیله استیناسه قطعاً مجبورز. چونکه اصحاب تبغه معلوم اولدیغی اوزره ادبیات عتیقه مزک مبادا کالی فاتح دوریدر. او دوره استاد ادب نثرده سنان پاشا و نظمه احمد پاشا مرحوملر ایدی. سنان پاشانک کرک ضراعتنامه، کرک سائر آثارینی کورنلر علی شیر مقلدی اولدیغی آز دقتله ادراک ایدر. احمد پاشا

مرحوم ایسه ینه علی شیرک استانبوله کوندر دیککی منظومه لری کورنجیه
قدر شاعر اوله مدیغتی دیوانک مقدمه سنده اعتراف ایتمشدر. خلاصه
حسین بایقرا ادب-سنگ طرز خاصی یالکز انلره دکل فاتح عصرندن
سلطان احمد اول زمانه کلنجیه قدر بزده ظهور ایدن اصحاب قلمدن
کافه سنه نمونه امتثال اولمشدی.

سلطان احمد ثالث زماننده ملنگ قلم بلاغتنه صاحب اولان نفی،
صبری، اوچقی زاده، ویسی کبی استاد هنر فیضی و عرفی طرزینه
مفتون اولدیلر و نظم و نثرده اوشیوه ننگ مغلوبیتی آتنده قالدیلرکه
تابی ظهور ایتدی، صائب یوانی لسان عثمانیده دخی مسلك ادب حکمنه
کتیردی.

احمد ثالث زمانلرنده، هله راغب پاشا دورندن صکره شوکت
و بیدل خیالاتنگ دخی خیلی سرپندیسنه اوغرادق. فقط آثار ابداده
ینه نابی پیرولکی غالب ایدی.

دیوان و منشآت لرنندن آکلاشلدیغنه کوره ثابت نظمده، کانی نثرده ترکیه یه
مخصوص پیول آچق ایستمشلر، فقط نه فائده سی وارکه ثابت آرزو ایتدیکی
مسلكی جناس چوقلغنده آرامش، کانی ترکیه شیوه بی یالکز هزلیاته دائر یازدیغی
شیلره حصر ایتمش.

بوندن آکلاشیلورکه بیک یوز تاریخلرینه کلنجیه قدر مؤلفا تمزده
ایران مقلد لکندن بشقه هیچ برشی یامامش کبی یز. و بونکله تین
ایدرکه ایران شیوه سیله استیناسه مجبور اولدیغمزه دائر بالاده ایراد
ایتدی کمز دعوی حقلیدر.

نه حاجت، فارسیدن بتون بتون انقطاع ای دیویورسه ک لسامزک
تاریخی بیلمکدن بیله عاجز قالیرز؛ چونکه تاریخه دائر یازلمش کتابلر
مزی فارسی ایله الفت ایتمکمزین آکلامق قابل دکلدرد.

سلطان محمود ثانی زماننده بعض اصحاب قلم شعر مزی ترکیه لشدیر-
مک ایستدیلر، فقط هیچ برشی یامغه موفق اوله مدیلر. اوزمانده
ترتیب اولنان دیوانلر میدانده طورییور. لذت شناس ادب اولانلره
کوره او عصرک اک کوزل واک سلیس اولانلری بیله نفعی ونانی دور-
لرینک اک فنا واک مغلق آتارندن اشاعیدر. بویله اولسه بیله دور
محمودی شعرا سنک ترکیه لشدیر دکلری شی یالکز الفاظدر؛ یوقسه
تصور لرینک آثار عجمدن ینه ذره قدر فرقی بولماز، ینه دیوانلرند
داغلی لاله لردن، یاقه سی بیراق کللردن، فلکه بکزر نیلو فرلردن، قیل
قدر بللردن، ییلان کبی صاچلردن، سرودن اوزون (غول یبانی کبی)
بویاردن، قلیچ کبی قاشلردن، اوق کبی کر بکلردن، خنجر کبی غمزه-
لردن، بنفشه ویا خود زمرد کبی بیقلردن، صوکنارنده بیتمش چمن کبی
صقاللردن، هیچ یوق آغزلردن، طوزلو دوداقلردن، قویو کبی چکه
چقورلردن، دریادن زیاده قانی یاشلردن، دنیایی یاقه جق قدر آتلی
آهلردن، اوزر لرینه پاموق یا شمش ایگرنج یاره لردن، سحر باز قلملر-
دن، بطمانله شراب ایچن سرخوشلردن، تیمارخانه دن بوشانمش کبی
زقاقلرده چبلاق کزر و باغیر ارق کوکسنی دوکر عاشقلردن، بردلبرک
صاچنه طراق اولمش پارچه پارچه کوکللردن کچلمز!

شعر مزده حالز بویله ایسه ده نثر مزک انشاسنه ابتدا ایدن مترجم

عاصم و عاکف پاشا مرحوم را بلاغته اسلافی اونو تدیر دیلر . و اسلا-
نمزه یکی بر چیغر آچیلماق قابل اولدیغنی کوستردیلر . فقط ینه ایکسنک
مؤلفاتی اکثریت اوزره آثار ایرانیسه پیرو لکنندن خالی دکلدیر . همده
بو پیرو لک اعتما ایتدکاری اثرلرنده دها زیاره کوریلور .

شیوهٔ عجمانهک ادبامز آره سنده الک زیاده منفور اولدیغنی زمان
بزم زمانمز ایکن ینه الک معتبر اولان اثرلرمزی او شیوه دن بری
کور میوروز . جودت و اندلس نارینخبرینه ، تلماقه ، رموز الحکمه ، مبانی
الانشاده کی مستشهدات جدیدیه دقت بیورلسون الفاظ و ترکیب
و شیوه و خیال دن عاری هیچ برنده بر صحیفه بولنه بیلمیرمی ؟ یا بو آثارک
مؤلفی اولان استادان صاحب کالدن خامهٔ ادبی اغتصاب ایتمه کیم
مقتدر اولور ؟

بو مقدمات مفصله دن ایکی نتیجه چیقارماق ایستوروز : برنجیسی
شیوهٔ ایرانک لسانمزده ممکن اولدیغنی قدر قلاتی و نقایص معروفه سندن
برائتیه برابر دوامنده اولان ضرورتی بیان ایتمکدر . ایکنجیسی
ایسه لسانمزده نقلنه ابتدار ایتدی کمز شو «بهار دانش» ده عباره بعباره
ترجمه بی یالکمز بولند یغمز اون اوچنجی عصر مدینتک مقبولی اوله
بیله جک جهته حصر ایدرک سائر یرلرنده نقل مأل و لزوم اوزرینه
تغییر صورتلرینی اختیار ایتدی کمز می سویلمکدر . شو قدر وارکه کتابک
لسانمزده فارسیدن ترجمه اولدیغنه بر نشانه اولماق ایچون اوصافه متعلق
بر قاچ عباره سنی - قصورلو کوردیکمز حالده - ینه عیناً نقل ایتدک .
کتابک موضوعی اساساً پک کوزل دوشونلمش و فقط تحریر

و ترتیبه بعض مرتبه مناسبترک قارشمش ایسه ده الدن کلدیکی قدر انلرک دخی اصلاحنه چالیشلمشدر. بناء علیه اثر عاجزانه مزک عربی ویا السنه غریبه ادبیاتندن ترجمه اولمش آثار معتبره مزیتنده ویا خود کلستان لطافتنده اولدیغنی اعتراف ایله برابر لسانمزده وجودی آرزو اولمیه جق کتابلردن دخی بولمدیغنی ادعا ایده بیلیرز.

بهار دانش ذاتاً هندک اردو لساننده یازلمش ایسه ده المزده کی نسخیه سی فارسی اولدیغندن آندن ترجمه ایلدک. مع مافیله اردو لسانی دخی - بزم منشآت عتیقه کی - فارسیدن یالکیز ادات ایله یوزده بر کلانده آیرلدیغنه نظراً اصلندن نقل ایله ترجمه سندن نقل آره سنده بیوک بر تفاوت اوله ماز ظن ایدرز.

ازهر جهت عجز و قصورمز عندمزده ذاتاً عیاندر. فقط ممترف نقصان اولانلر حقیقه مسامحه توپخندن دها زیاده شایاندر. چونکه انسانک خمیره فطرتی سهو ونسیاندر. موجودات ایچنده تقایصدن عاری یالکیز خالق عظیم الشاندر. حال بوله ایکن آثار بشرده کمال آرامق عین نقصاندر. بومطالعاته کوره خطیآت واقعیه مزک مقرون عفو اوله جغنی قارئین کرام حضراننک مروتلردن امید ایدرز.

سایه معارفوایه خلافت سنییه ده هر درلو آثار ترقی سلکمزده نوبنو رونق آرای ظهور اولسنه نظراً شواثرک دخی معارف نظارت جلیله سنجه طمعنه مساعده جلیله بیدریغ بیوریه جغنی امید ایلدیکمزدن واصحاب مطالعهیه موجب سهولت اولمق ایچون شو هیئتده جزء جزء انتشارینی مناسب کوردیکمزدن کتابک بقیه سنی دخی نظارت مشار

ایها جانب عالیسندن مقرون مأذونیت اولدقجه بلطف الله تعالی بر برینی متعاقباً شوققطعده طبع ونشر اولمق مقرر در « والله الموفق »

۲۷ - اصول جدیده که شاهد نازنین ادا طرز قدیم ادبک باغلامش اولدینی سلسلهء بلادن مجددین ادبک هممات آهند سنانه لری سایه سنده خلاص اوله رق کلفت وزینتدن وارسته جاذبه لی دابره لری کبلیشی کوزل بر طرزده میدان انتشاره چیقارلمش نوزمین بر اسلوب لطیف و مستحسندرکه بویابده مبانی الانشانک شو :

••••• بری اصول جدیده و دیگری وادی عتیق اوزره یازلمش هرایکی آثار کلامیه دن آرده فواصل و قواطعی بولنان مخاطبه دها واضح بر صورت افاده ویره جکی و محسنات سائره سنکده بداهتی جهتله عتیق ترکیله بعدما جدیدک التزامی لازمه دن ایسه ده فقط شو اصولک تعمیمی هرشیدن زیاده روابط معنویه بیلمکه و بلله مکه و اوده فقرات کلامیه بی قواعد منطقیه اوزره اتیان و ایراد ایتمکه موقوف و بوندن فضلده رسوخ و ملکه کمله ایدینلمکه منوطدر ••• فقره سنی نظر امعانه المقی لازم کلور •

اشبو طرز جدیده جنتمکان سلطان محمود نانی حضر تلیرنک زماننده مشهور عاکف پاشا طرفدن ابتدا ایدلمش و والد ماجد جناب شهر یاری غازی سلطان عبدالحمیدخان عصر ننده مشهور مصطفی رشید پاشانک آغوش حمایه سنده بیویه رک نهایت دور عز یزیده شناسی افندی و کمال بک مرحوم ملک اقدامات متوالیه لری ثمراتیه سن رسده واصل اولوب محبوب قلوب عثمانیان اوله جق بر حاله کش وله الحمد

اوزماندنبری الی قلم طومتغه باشلیانلریمز بوشاهراه جدیده توسل ایتمکه باشلامشادر درکه بونک صورت ترقیسنی کوسترمک ایچون امثله آیهی صره سیه کتبخانه درج ایلدک. انجق مثاللرک مندرجاتندن بشقه جه بر فائده ادبیه استحصالی ایچون اکثریا مباحث ادبیهیه متعلق اولان پارچه لری انتخاب ایلدک.»

۲۸ - برنجیسی : عاکف پاشا مرحومک «تبصره» نامیه یازدیغی اثر درکه صورت افاده سی شو :

«... مشار الیهک صفت کاشفه ومنقبت مادحسی شعر وانشاء قریحه سندن اولسه کر کدر. اما ادبیاتده جهلی سبیلله اشعاری غلطات و فلتاندن خالی اولیوب از جمله استانبول صو کهرلرینک تجدیدیچون سویلدیکی تاریخده «یابلدی بوکر سیرته سد آهین اولدی» دیو ذوی العقولده مستعمل اولان سیرت لفظی جهاداتده استعمال ایلمسی و جسر جدید هایونه تاریخنده (عالم بدیهی سویلدی) تعبیریه بدیهه و بالبداهه لفظلریله بدیهی لفظنک کیفیت استعمالنی بیامامسی محکمه مناظرده ثبوت مدعایه شاهدین عادلین در. بوکامائل هفواتیله برابر قوت طبیعت و سلاست منظوماتی انکار اولنمز ایسه ده یابدیغی ایات ایله ییقدیغی بیوتک وزنی میزان آخرتده معلوم اوله جغندن غیری شاعریت و کلای دولته کوره کمال و حیثیتدن معدود اوله مامق شویله طورسون کتبه ده بیله معارف معروفه دن اولمدیغی کندی قولیله اثبات اولنورکه دیوان هایون قلمندن مرحوم دانشک السنه ثلثه ده اشعار یا کیزه سی موجود و ذاتنده دانش و درایتله نادر الوجود بر چایی ایکن اتنای

ریاستندہ بالمناسبہ بن زبانکداز ستایش و ثنا اولدجہ التفات ایتیموب
 بالاخرہ نہ یاہلم دولتعلیہدہ ایران دولتی کبی رئیس الشعرالق مسندی
 یوق کہ توجیہ ایدلم دیو فقیری تزییف ایله حصر مطلب ایتمش اولدیغی
 خواجہ لقا املندن مایوس ایتماکہ بیچارہ غیرت اقران ایله ورم اوله رقی
 کنج یاشنده تلف اولدی کیتدی یعنی ادراک معانی دقیقہ یه دائر افعال
 غیر زیہ دن اولسیله شعر اطلاق اولنان نظم نفیس (کرسخن جان نبود
 مرده چرا خاموشست) مزایا سنجہ اصحاب مذاقہ روح روان
 قبیلندن ایسده فی الحقیقہ منسترو لغہ متعلق اوصاف دن اولماق
 حسدیله اقرانہ باعث تفوق ورجحان اوله میہ جنی محتاج بیان دکلا در
 و سیرت مادہ سندیہ شعرای ایران دن بعضیلرینک مثلاً عرفینک «سیرت
 این چمن از خلد بینده مجمل» مصرعی اشعار ایله احتجاج عجمیلکدر .
 كذلك فن انشاده دخی واقعا حیل و خردہ کتابی بیلور و چوق شی
 یازمق لندن کلور ایسده (فی الاکنار عثار) مدلولنجه منشائی دخی
 ذل و ذلل و ضبط و خللندن سالم اولمیوب حتی او طہدہ بولندیغمز رئیس
 اسبق جانب افندی مکثر در دیو تحریراتی بکنمز ایکن کیدرک معیتلرنده
 بولندیغی ذوات بونک اوزون اوزون مسوداتی کوردکچہ قرانیسنندن
 اورکوب تصحیح و تنقیحہ دخی بضاعۃ اقتدار لری اولدیغندن دهن
 خامۃ خود پسندانہ سنہ ہرنہ کلور سہ یازمقدہ سربست اولمغله تمام کاتب
 ما برید اولمشیدی . اثنای سفرده یعنی زمان نحوست اقتران ریاستندہ
 بنم قامہ الدیغم بر لایحہ بی تصحیح ایدرکن روسیہ یه دائر بر حملندہ
 دولت علیہ ایچون قازدیغی قویوبہ کندیبی دوشر تعبییری درج ایدرک

بوفقره نك مشهور اولان اصل عربیسنه كوره بومقامده عدم مناسبتی
 فرق و تمیز ایتمك وینه لایحه مذكورهده مادامكه اهل ایمانز بویهجه
 اعتقاد ایتمیز دیوایمان واسلامی توقیت ایله قابلیت عدم بقاسنی قائل
 اولوق مثلوق واقع اولان ضبط وخطاسی آناریخی مطالعه ایدن ارباب
 انشایه معلومدر.

طرز سلیمسندن عبارتدر.

۲۹ - ایکنجیسی انجمن دانش کشادنده رشید پاشا مرحومك
 قلمه الهرق مجاسده قرانت ایلدیکی نطق آتیدر :

عالمده علم ومعرفت کبی برشرف ومزیت اوله مز وانسانك مطالب
 ذاتیه سنك اسباب تحصیلیه سی صنایع ومعارفدن بشقه برشیله حصول
 بوله مز. وهرنهیه دائر اولور ایسه اولسون وهرنزهده بولنور ایسه
 بولنسون هنر ومعرفتك قدر وقیمتی انكار اولنه مز بوکور دیکمز سامان
 وانتظام احوال تام حسن معاشرت خواص وعوام هپ هنر ومعرفته
 حصوله ککش بر اثر دکلیدر ومشهودمز اولان بونجه محاسن امور
 وصورت اسایش وحضورك نظر امعان ایله باقیلوب میزان دقت
 حقیقت شناسی به اورولدقده دانش ومعارفدن بشقه برسبی وارمیدر.
 بونك ایچون فتح ابواب علم وحکمت وترتیب اسباب هنر ومعرفت ایله
 تربیه عمومیه قضیه خیره سنك اشتهار وانتشارینه صرف همت ایلیان
 دولترك جریده هاللری شیرازه ککیر سلك انتظام ورعایا سنك
 مسئله اسایش باللری صورت پذیر بقا ودوام اوله کلدیکی بحث واشتباه
 قبول ایدر مواددن دکلدر. وانسانك ماهیتی حیوان ناطق اولدیغندن

و بونجه اصحاب دانش و عرفانك نامنی انجمن علمده داستان ایدن سوز
 دگلی؟ و طوفانزده فنا اولان امه سالفه نك اختراع ایتمش اولدق لری بونجه
 صنایع غریبه و آثار عجیبه بتون بتون محو اولوب کتمشیکن اولوقلر
 برشاعرك سویلدیکی سوز محو اولیه رق بوقدر امواج حوادث
 ایچنده بوارلنوب کلیوره سوزك بیوکلیکنه بوندن بیوک دلیل ایسترمی؟
 آنجق سوزك دخی قدر و قیمتی سویلیانك معلومات و معرفتنه کوره در
 زیرا سوز کارگاه درونده طوقونمش برقاش بوقلمون رنگ اولدیغندن
 آب و تاب و طراوتی و چارسوی قابلیتده قیمتی قوه عاقله نك
 تردستی تریبه سینه کوره اولور بر سوزك كرك بویله دلوز
 و جگر سوز اولسی و كرك دامن حشره قدر پایدار اوله جق درجه ده
 بولنمسی دخی علم و کاله متوققدر و هر لسانه شرف و یرن شامل
 اولدیغی فنون و معارفدر و فنون و معارفی حاوی اولمیان بر لسان هر
 نقدر ذاتاً مکمل و منتظم اولسه بیه آثار اعماردن خالی اولان اراضی
 خالیه کبی عد اولنور. نته کیم اراضینك حدودی بالتعین کدیمین ایله
 انواع طرحلر آچلمدقچه دانشین و معمور اوله ماز ایسه لسان دخی
 تحدید اولنوب آنک اوزرینه اعمال فکر مدید ایله دیوانلر و فنون
 متنوعه دن کتابلر یازلمدقچه معتبر و مشهور اوله ماز. بوسیدن محض لسا.
 نك تریبه سی و سوزك طرز بلاغت اوزره اولسی ایچون علوم ادیبه.
 دن السنه عدیبه اوزره بوقدر کتابلر تألیف اولمشدر. و الحاصل
 انسانك كرك حوایج جسمانیه سی و كرك مطالب روحانیه سی حسیله
 تحصیل علم و معرفته محتاج ایدوکی وارسته کلفت احتیاجدر. اشته
 بواصر اهمه خدمت ایچون محسنات عصریبه علاوه جمیله اولق اوزره

انجمن دانش نامیله بزم کبی عاجزلردن مرکب اشبو جمعیتک انعقاد
 و کشادی خصوصنه مساعدۀ سنیه بیدریغ بیورلمشدر. جناب حقہ
 چوق شکرلر اولسون بزی بر بادشاه مرحام اکتساهه بنده ایتشدرکه
 بندکان وتبعه سنی سن تمیز دانش و عرفانه ایصال ایچون افراد
 اطفال کبی مهد مرحمت سنبه لرنده تربیه ایله احسان و عایت جلیله سنی
 اتمام واکال ایدیور. بزرک ایسه هر خصوصده عجز من برکال اولدینی
 مثللو بوبابده اظهار عجز و ابتهال دن غیری بر دیه جکمز و عاجز اولدیغمزی
 بیله رک وسع کترانه من مقدرانجه جبالا مقدن بشقه برایشلیه جکمز
 یوقدر. هان مفتاح الابواب و مسبب الاسباب تعالی عظمت شانه عن الشک
 و الارتیاب حضرتلری انتظام بخشای اصول انجمن عدل و مرحمت
 و ترتیب فرمای فصول فن سلطوت و سلطنت ولی نعمت بیتمیز افند من
 حضرتلرینک عمر و شوکت شاهانه لرین افزون و وجود عالمسود
 ملوکانه لرین آفات صوریه و معنویه دن مصون بیورسون آمین بجرمه
 سید المرسلین •

۳۰ اوچنجیسی : شناسی افندی مرحومک تصویر افکار
 غزته سنده استعمال ایتدیکی طرز افاده درکه مرحومک جریده
 عسکریه مقدمه اولق اوزره یازدینی مقدمه آتیسه بورایه تحریر
 اولندی :

« بر ملت که انسانیتک تنویر و تهذیبنه مأمور اولق اعتقادنده بولنور
 افرادی دنیایه عسکرلک ایچون کلور؛ و عسکرلک یولنده فدای جان
 ایدر. ایشته بودعوابی صورت تواترده اثباته کافی اوله حق ملت
 عثمانیه درکه عوامندن هر بری بر جنسکلور و ذاتاً عسکر اوغلی عسکر

اولوب فضائل قهرمانی ایله مسلح و عقائد راسخه ایله موشح اولدقلری ایچون مظفریتک اسباب ظاهریه سی اولان لوازم و معارف حربیه لری مکمل اولدقجه، کندیلرینه عالمک باشدن باش عسکری دنیله بیلورکه بوقضیه یی دوست و دشمن اعترافه مجبوردر.

بومجاهد ملته عسکرلک صفتی اجدادی اولان قهرمانلردن موروثدرکه دست عدالتله سل ایتدکاری سیف سایه سنده توسیع ملک ایلدکاری مثلوه لمعه شمشیرلری بر اقلیمه پرتو بخش اولمده دن اول آوازه شهرت غالبیتلری منتشر اولدقجه، سمعنا و اطعنا جوا بیله تاقی اولنوردی. بونلره ایسه مزیت عسکریه نیک میدان امتحانی دینلان معرکه لرده آل عثمان پادشاهلری بیننده (عشره مبشره) اطلاقه شایسته اولان عثمان غازی دن سلیمان قانونی به قدر کچن ملوک ایله مراد رابع کبی جهانگیر لر رفیق جهاد اولورلردی که سفر لرده عسکرلکک بالجه متاعبه اشترک ایتدکاری جهتله عنوان سلطنتلری نسبتنده شان مظفریت اغتنام ایتمشلردر. اجداد مزک مائر همملرندن بزه باقی قلان ملک اوروبا و آسیا و آفریقا قطعه لرینک ملتقای حدودنده ورربع مسکونک اک کوزل برجهتنده بر دولت واسعه تشکیل ایدرکه تأسیسی شرفی انلره عائد ایسه ملل اجنبیه نیک کمال انتظامی وقتنده محافظه سی شانی دهخی بزه راجع اولمق لازم کلور. بویله بروظیفه مقدسه یی جمله دن اول ایضایه مأمور اولان هیأت مسلحه حقدنه نقدر اهتمام اولنسه شایاندر.

بناء علیه دولتجه نظام عسکرینک تأسیسندن بری اصول لرینک باشلیجه تعدیلاتنه موفق اولنهرق، تنسیقات عسکریه نامنی المش و بونک

اوزرینه کلی، جزئی نفعاتنک اکلانه اعتنا اولمقده بولمش اولدینی کبی، بودفعه دخی خیلی زمانلردر احدائی متصور اولان (جریده عسکریه) میدانه چیقهرق، عصر هایون پادشاهیده ظهور ایدن آثاره برلاحقه جدیده اولمشدر.

بوغزته عسکرک معارفی جهتنه عائد اولدیغندن، ماهوالمقصوده ظفریاب اولدینی حالده اهل سینی تبریکه سزا بر اثر عداوانور؛ ومأثر مظفریتلرینه بر تاریخ جدید اولسی قلباً تمنی قلنور.

۳۱ - درد مجیسی - کال بک مرحومک بالاده محرر لسان مقاله سیدرکه بورایده مناسبتی جهتیله ینه مرحوم مشار الیهک تعلیم ادبیاته دائر یازدقلری تقریض نحریر اولندی.

«سوز نه قدر مؤثر بر بدیعه فطرتدرکه بونجه اقوام فاضله نك معموره عرفان بشره یادکار ایتدیکی تأسیسات عالیه ومصنوعات نفیسه دن بیکده برینک - انقلابات حوادث - اعماق زمینده مستور اولان پارچه لرندن بشقه بر اثرینی بر اقامش ایکن آثار ادبیه لرینک بر طاقنی بتون بتون محو ایدن - ظلم آتشلری، جهالت طوفانلری بیه بر طاقنک حتی رحررفی حافظه الامدن ازاله ایده مامشدر!

سوز نه قدر مؤثر بر قدرتدرکه جهانک الیبه ک علامه لرندن برینی ظهور اسلامده سیف شریعته قارشى طوران متعصبین عرب حکم بلاغته مقاومت ایده مدیلر» مائیه شانسه ستایشخون ایلمشدر!
سوز نه قدر جاودانی بر جوهر طبیعتدرکه بیت الهی بر قاج کره تعمیر ایلدیکی حالده اوزرینه تعلیق اولنان قصائد سبعمه دن هیچ برینک بریتی تغیر ایدیه مه مشدر!

سوزنه قدر مقدس بر ماهیت در که موجودات ایچنده خالق موجوداندن
بشقه مخلوق اولدق برشی وار ایسه اوده نوع کلامه داخلدر .

ایشته بو علویت اقتضاسنددر که سوز دنیاده هر موجودک تعریف
ماهیته واسطه منفرده ایکن کندی مزیتک بحق تعریفندن عاجز
قالیور .

اوبر خورشید رو خانیدر: ابعاد مطلقه ذی حیاتی اولان فکر
نامحدود بشردن ضایا باش اولدینی عوالم تصویری الوان کونا کونی،
اشکال رنگارنگی ایله نگاه ابتصاره اظهارایدر .

لکن ماهیتنی آکلامق ایچون آینه نظر و دریای خیاله عکس ایتدیرلمک
ایستدکجه کورینن عینی دکل نورانیلککنی بتون بتون غائب ایتمه مکه
برابر شعشه عالم آراسندن تجرد ایتمش بر مضطرب سایه سیدر .

اوبر رسام بدایعدر: بیک درلو خیالی لوحه لر اوزرینه بیک
درلو نظری الوان ایله - محاسن طبیعیه دن هانکیسنه اولسه - بر صورت
ویرر . حتی تمثالرینی عکس مشخص کی معدوم ایکن موجود کوسترر .
فقط کندینی تصویر ایتمک ایستدکجه یالکز ظواهرینی تجسم ایتدیره
بیلیر . معنویاتی ینه بولندینی عالم بالای استتارده منزوی قالیر!

یا بوجوهر علویتک حقیقتنی تمامیه تصویر و بلکه تصور قابل
اولدیغیچون خواص و اوصاف ظاهره سنی تحریدن تبری می لازم
کلیر؟ بالعکس بوتجری الزمدر . چونکه ادراک بشرده بر سیماشناسلق
قوت غریبه سی واردر که مجردات و روحانیات ایچون حاصل
ایتدیکی فکر لری هب او قوتله اوصاف ظاهره دن استدلال ایدر .

ولو اوصاف ظاهرہ ہی اولسون عجا تمامیلہ تعین وتدوین اتمک ممکنیدر؟ البتہ دکلدر.

نامحدود اولان فکریک آتارینه برحدوضع اتمک نصل قابل اوله بیلسون؟ مع مافیہ انواع مخلوقاتک کافہ سی بیلنه مدیکچیون مناقب طبیعیاتی تقسیمات فسوندن خارج طوتمق لازم گمیه چکی کی محاسن کلامک حصر وتعدادی محال اولدیغیچون ادبیاتہ برطاقم قواعد وضع اتمک ده عبث عد اولنه ماز.

اما دنیله جک ک: (دنیایه بونجه مؤلفین ادب کلمش. هیچ بری۔ او قویوب یازمق بیلدیکی مجهول اولان - (اومروس) ویا خود (نابغه) کی بر ازمیدانه کتیره مه مش! - عصر مزده پک کوزل مطول او قوده بیلیر برچوق ذاتلر وار، ایچلرندن بعضیلری ادبیانه ایکی سطر بر تذکره یازمغه ویا شاعرانه ایکی مصرع سـ ویلمکه مقتدر اوله میور! بویله مصنفلرینه، معلملرینه بیله افاضه اقتدار ایدهمین برفک تدوینندن نه فائده حاصل اولور؟)

فی الحقیقه هر ادبیات او قویان ادیب اولمق لازم کلیور. بلکه برنجی درجه لرده ادیب اوله رق یارادیلانلر استعداد فوق العاده سنک آتاریخی ابراز ایچون ادبیات ایله اشتغاله محتاج اولیور.

حتی کونش ظلمتدن طوغدیغی کی اکثر اقوامک اک بیوک شاعر لری جهالت زمانلرنده ظهور ایده کلمشدر. بونکله برابر شوراسی شایان دقتدرکه بروقت مثلاً انکلترده فنون ادبیه حقیله مدون دکل ایمش، ایچلرنده (سکسپیر) کی دنیاده مثلی پک نادر کانلردن برشاعر ظهور ایتمش؛ فقط زماننده آجق برقاج ادیب دها وارایمش. شمعی

فنون ادبیه مدوندر، آرازنده برسکشپیر یوق؛ لیکن برقاچ بیک مؤلف وار!

کلمات فکریه بی و او قوتله ترقیات عالمی بودر جهیه کتیرن خاصه اصحاب قلمک فوق العاده اولمسیله برابر ندرتی دکل فوق العاده اولمامسیله برابر کثرتیدر.

نه حاجت لسانمزده دها برقاچ سنه اول ادبیات طرز حقیقیسنه میل ایتدی. طبیعتیه مطابق برقاچ مثال میدانه کلدی.

شمدیکی اثرلرده کوریلن لطافت و خصوصیه او آثار لطیفه بی میدانه کتیرمکده اولان سهولت محتاج تعریف دکدر.

ملنک ادبیاته اولان قابلیت کلیه سنی طریق استکماله سوق ایچون لازم اولان اسبابک بریده قواعد ادبک بزه مخصوص برطرزده تدوینی ایدی. مزبانی افهامه نامنی ذکر ایتک کافی اولان ادیب معرفت پرور اکرم بک تعلیم ادبیاتنده بواجتیاجی ایفا ایلدی.

مؤلف اثرینک برنجی اولدیغندن و اوجهته نقصانندن بحث ایدیور.

فی الحقیقه اثر لسانمزده برنجیدر. و اوجهته نقصانی دکل حق تقدم کبی برفضلی واردر. مع مافیة احتمال که نقصانی ده بولنه بیایر. فقط بر ملتده ادبیات کبی اکثر قواعدی زمان و مکان ایله تبدل ایدن برقی تدوین ایتمکده موجود اوله بیله جک نقصانینه بشقه برلسانندن ترجمه ایتمکده کوسرتیله جک کلماته غبطه رسان اولور. تعلیم ادبیات نورسید کان معرفته نه قدر بیوک برخدمت ایسه من غیر استیمال منسوبلرندن عد اولندیغم طرز جدید طرفدارلرندن بربرادر وجدانمک محصول

عرفانی اولدیغیچون نفسمجه دخی اوقدر معتنا بر مدار مفخر تدر .
خالق لوح و قلم سعینی مشکور ایتسون .»

۳۳ - بشنجیسی - ضیا پاشا مرحومک مقاله آتیه سیدر .

چونکه محصول تحصیل بزم ممالکه کوره یالکز شعر و انشا
جهتده در . بر بنده بحث ایدمک فائده دن خالی دکلدر .

شعرك تعریف عمومیسی کلام موزوندر ؛ یعنی ایکی سطر سوزك
هر برنده کی سکون و حرکاتک مساوی اولمسندن عبارتدر . حتی قافیه
اصولی ملل متأخره بیننده عادت اولمشدر . اسکی یونانیلر یالکز وزنه
رعایتله قافیه التزام ایتمزلردی .

شعر هر قومده طبیعی در . روی ارضه نه قدر ملل و اقوام گلش
ایسه جمله سنک کندیلرینه مخصوص شعرلری وار ایدی : عثمانلیلرک
شعری عجبانه در ؟ نجاتی و باقی ونفی دیوانلرنده کوردیکمز بحر رمل
وهز جدن مخبون محبت قصاید و غزلیات و قطعات و مثنویاتمیدر ؟
یوقسه خواجه و عطری کبی ، موسیقی شناسانک ربط مقامات
ایلدکاری ندیم و واصف شرقیلریمی در ؟

خیر! بونلرک هیچ بری عثمانلی شعری دکلدر ؛ زیرا کوریلورکه ،
بونظملرده عثمانلی شاعرلری شعرای ایرانه و ایرانلیلر دخی عربله
تقلید ایله ملز برشی یاپلمشدر . و بوتقلید یالکز اسلوب نظمه دکل
بلکه افکار و معانی به بیله سرایت ایدرک بزم شعرای اسلاف ادای
نظم و افاده ده و خیالات و معانیده عرب و عجمه ممکن مرتبه تقلیده سعی
ایتمکی معارفدن عد ایتمشله ؛ و عجباً بزم منسوب اولدیغمز ملنک برلسانی
و شعری وارمیدر و بونی اصلاح قابلمیدر ؟ اصلا بوراسنی ملاحظه

ایتمامش لر در! انشا یولیده ده حال تمامیه بویه اولمشدر: منشآت فریدون و آثار ویسی و ترکیبی و سائر منشآت معتبره اله آله ایچلرنده اوچده بر ترکیه کلمه بولنمز. و بر مصلحت افاده ایدرکن بدیع بیان فلری قارشیدریله رق، ابراز بلاغت ایچون او یله مشوش و متمایع الاضافات عبارله یازمشلرکه قاموس و فرهنگ برابر اولدقچه و بر آدم فن معانی و آداب عربده کمال مهارتی اولدقندن صکره عادتاً بر درس مطالعه ایدر کبی، بر چوق زمانلر صرف ذهن ایتمدکجه معناسنی استخراجه مقتدر اوله ماز!

حالا باب عالی و دواؤردن یازیلان محررات رسمیه اگرچه اسکی زمانلرده کلان ارباب معارف اقتدارنده کاتبلر اولدیغندن اولکی منشآت درجه سنده معقد دکلسه ده، بونلرده اول بابلک ولدزناسی اولدقنلرندن ینه سجع و ربط و معناسی موهوم و مشکوک عبارات ایله مملودر.

اسکی انشالرده لغات عربیه و عبارات مخیله وار ایسه ده باری ضمنده ای کونو بر معنی دخی چیقاردی. شمسی ایسه، عصر نازک شمش و افکار و بولتیقه ایچلمش اولدیغندن بعض فرمانلر و مکتوب سامیلر و تقریرلرده او یله عبارله لر کوریلدورکه لغت هر کسک بیلدیکی شیلر ایکن معنای صحیحی نه اولدیغی اکلا شلمق قابل اولیور.

عربی شوراسی که بویه اکلا شیله میه جق عباره یازه بیلیمک حسن کتابتدن عد اولیور! مثلاً: مفصل بر مکتوب صدارتپناهی که اوچ یوز سطر سوزدر بویولده ملکه سی اولان اک معروف برذاتک الله ویرلسون او قودلسون ختامنده شو او قودلیکیز ماده بی لساناً

تقریر ایدیکز دینلسون. او وقت کتابمز نه کتابت وکاتجز نه کاتبدر میدانه
چیقار.

واقعا شعر وانشانک بو حله کیرمی بو عصرک یایمی دکادر.
عجملر قبول اسلامیدن صکره علوم شرعیہنی تحصیل ایچون لسان
عربک تحصیلنه دوشدکلی صرده کندی لسانلرینک شعر وانشانی
دخی اکا تقلید ایتدکلی کبی، بزده بدایت تأسس دولت علیہده ایران
علمانی جالبه محتاج اولدیغمزدن، آنلرک تربیہسی اوزره کندی
اسانمزی براقوب، عجم شیوهسنه تقلید خطاسنه دوشمشز درکه علمای
رومک بو خصوصده ایتدکلی اهمال وقصور عفو اولتماز برخطادر.
زیرا بنی آدم آراسنده مدار تعاضی افکار لساندر.

برملتک لسانی قواعد مضبوطه آلتنده اولیوبده هر النہ قلم آلان
کیمسه نک کیفنه متابعت ایدر وحال طبعیسندن چیقارسه اول مات
بیننده واسطه معاملات بوزولمش دیمک اولور.

تعجبیه شایان دکلیدرکه بزده یازی بیلمک بشقه کاتب اولمق یینه
بشقه در. حال بوکه سائر لسانلرده یازی واملای بیلن کاتب اولور. واقعا
هر لسانده ادیب اولمق خیلی معلوماته توقف ایدر سده عادتا مرادینی
کاغد اوزرنده افاده ایتمک ایچون یازی یازمق کفایت ایلر.

بزده ایسه یازی اوکرندکن ماعدا برچوق شیلر دها بیلمک
لازم کلیر :

اولا ترکجه املا بیلملیدر. حال بوکه اک کوچ شی بودر. زیرا وقتیله
ترکجه مخصوص لغت کتابی یاپلاماش وعثمانیلر ملل سائرہنی دائره
حکومتلرینه آلدیچه هر بنده کوردکلی یکی شیلرک اسملرینی اول

ملتك لساندن آلوب آزچوق بوزهرق قوالامش وهرکاتب برلغتی سکون وحرکاتک ذهنجه اوین برشکلانی یازوب سائرلری دخی دیگر صورتده ضبط ایش اولدقلرندن املا اوکرنه چک کیمسه اول امرده بونلرک هانکیسنه تابع اوله جغنده متحیر اولور.

هله یکریمی سنه دنبری باب عالیده تفرد ایدن مأمورلرک هربری برجانلی لغت اولمق هوسنه دوشهرک کیمیسی یاایله (بیلدیرر) وکیمیسی یاسز (بلدرر) یازمغه باشلایه لی کوچک کاتبلر نه بیاجقلارینی شاشیردیلهر نانیاً عربی و فارسی املا بیللمک لازم در. بویکی لسانک املاسنی بیللمک قواعدینی بیللمکه موقوف اولدیغندن اک آز صرف ونحو کورمینجه طوغری ترکیب یازمق قابل اوله ماز.

ثالثاً بونلردن صکره اقلام دولتدن برنده برقاچ سنه لر استخدام اولتمق ایستر. بویله اولمدقچه (ایدوکنه) بی (اولدیغنه) یه ربط ایتمه نک یولی بیله مزه. وبونکیته کانکیش سری کبی کاتبلرک درس اخیری اولدیغندن هر زمان بوملکبی حاصل ایدرسه باب عالینک قوللاندیغی کاتبلر صره - سنه کچر کویا بریازی ماکنه سی اولور.

لیکن بوقدر زحمتلرله شو ملکبی اله کتورمش اولان ذات اصحاب قریحه وقابلیتدن ایسه بوتخصیبلندن ملذذ اوله جق یرده متأسف اولمی در. چونکه مألوف اولدیغی روابط ترکیبات کندینی بردائر محدوده ایچننه صوقشدرکه ذهنه تبادر ایدن معانیدن یالکز ملکه سنه اویه بیلملری یازوب سائرلری که غایت نازک و غیر مأنوس دقایقدر، ترک وفدایه مجبور ومادامکه بوزنجیر ایچنده باغلی در امثالی راده سندن ایلری

کیتمکن محروم و معذور اولور . بوسبيله كرك شعر من و كرك كيتا بنز
نه درجه كبرو قالمشدر .

اويره كچه ك اصل قلم سيا تندندر كه تاليفلرده مطبوعانده آمار
معرفتيرني ابراز ايله ادبياتده بر انقلاب عظيم حصولنه سبب اولان
ذواتك اكثرى « اولمغله . بولمغله . اجلدن . حسييله . مبنى ، طولاني ،
دركار ، آشكار » دائره فاسده سنده انحصاره تنزل ايدمه نكدر چون
قاملرنده لايقيه مستخدم دكلردى . على كبي . مشفق كبي بر چوق
كران قيمت جواهر فطانت قدرلرينه لايق اولان رعائتي كورميه رك ،
كيمي جنون كتوردى كيمي عشرتله تلف نفس ايتدى .

واه بزه يازق بزه بو حاله كوره بزم ملتده طبيعى حال اوزره نه شعر
ونده انشا وارد يمك اولور .

خير بزم طبيعى اولان شعر و انشامن طشره خالق ايله استانبول
اهاليسنك عوامى بيننده حالا طور مقده در . بزم شعر من ، هانى شاعر لرك
ناموزون ديه بكنم دكاري عوام شرقيلرى وطشر دلرده و چو كور
شاعر لر آره سنده (ديش) و (اوچلمه) و (قياباشى) تعبير اولسان
نظملردر . و بزم طبيعى انش من مترجم قاموسك اخاذ ايتديكي شيوه
كتابتدر . واقعا بو نظم و بو كتابت مطلوب اولان درجه ده بليغ
و طمطراقلى كورونمز ايسه ده امت عثمانيه ايلريله ديكي صرده ده بونلره
رغبت ايدلمد يكنندن اولد قلرى حانده قالمشار بيومه مشلردر . هله بر كره
رغبت اوجهته دونسون آزوقت ايچنده نه شاعر لر نه كاتبلر يتشيره
عقللره حيرت ويرر .

والحاصل شعر طبيعى اودر كه شاعر جزئى بر ملاحظه اوزرينه

قلمی ایسه آلوب ارتجالاً قرق اللی بیت نظم ایده بیلملی . کتابت ملیه اودرکه الی قلم طوتان ذهنده کی مرادینی ای کوتو کاغد اوستنه قوملی .

شمدیکی شعر وانشاده ایسه ترتیب معانی ایله برابر برده تشکیل وترکیب الفاظ دردی ذهنی اشغال ایتمکله نه شعرده ، نه نثرده اصول ارتجال ممکن در .

هرملتک شاعرلری وحقی بزم چوکور شاعرلرمنز بداهه برچوق شعر سویلرلر . بزایسه بشیت برغزلی طقوز آیده طوغررکی سویلرلر سائر ملترده کبر وحتی مصنفلر بالذات انه قلم آلوب مکتوب و تالیفات یازمازلر . بلکه یانلرنده کی کانلرینه آغزدن سویلرلر . آنلر دخی یازارلر . نته کیم بزده دخی کوی اغاری اماملره سویلیوب یازدیررلر . بوسیدن کرک مخابرات و کرک تالیفات انلرده سرعتلی و سهولتلی اولور . اما بر مکتوب یازدیغمزده برایکی کره تسوید و تبیض ایتمکجه استدی کمزکی اوله مدیغندن هم مخا بره لر مزده تائی و بطاآت و همده افاده لر مزده نقصان ورکاکت بولنور .

بوفنالی دفع ایچون طبیعته اتباع ایتملی .

۳۳ - التجیسی جودت پاشا حضر تلرینک اسلوب جدید عالی اوزره یازدقلمری شیلردرکه بریسی تعلیم ادبیانه یازدقلمری تقریض آتیدر :

ذوق بلاغت ایله حلاوتیاب حقیقت اولان ادبایه واضح و عیاندرکه اصل اسان عثمانی ترکیجه اولدیغی حالده عربی و فارسی ایله مخلوط و ممزوج برسان لطافت رساندر .

گویا در زخانه معاینه طرز عرب اوزره بچشمش و اصول فارسی اوزره دیکلمش اولان دبای زیبای ترکی به بورنمش برشاهد شیرین ادای بدیع ایاندر.

ذاتاً صبیغ تصرفیه جه که مکمل برسان اولدینی خالدہ السنہ سائر دن اخذ و اقتباس ایلدیکی الفاظ ایله خیلدن خیلی زنکیندر. و عرب و فارسی نجه خواص و مزایایینی محتوی اولمق حسیلله ادبیاتجه دخی غایت نازک و زنکیندر.

لکن ادبیاتی بالسهوله تحصیله وسیله اوله جق اصول مطرده وضع اولنماش اولدینی جهتله همان خلف سلفک اثرینه اقتفا ایله اکتفا ایله کلمشدر. حالبوکه یوزسنه انسان ایچون برعصر ولسان ایچون بر دوردر و مرور اعصار و کرور ادوار ایله کرک هیئت اجتماعیة انسان و کرک لهجه و شیوه لسان نجه تبدلات و تغیراته دوچار اولور.

ایکار افکار صانکه هر موسمه برکونه قبای لطافت نمایه بورینور و هر جمعیتده برنوع حلی نکت و مزایا ایله کورینور. بناء علیه هرلسانک اصول تعلیم ادبیاتی مزاج دوره توفیق اولنمق لازم کلور.

اشبو عصر معارف حصر حمیدی آثار حمیده سندن اولمق اوزره بوکره ادبای عصرک ممتاز و سر بلندی محمود اکرم بک افندی آثار اسلاف و اخلافی تتبع ایله استنباط ایلدیکی قواعد و ضوابطی جمع ایدرک ادبیات عثمانیه نکه تعلیمی حقیقه بوکتاب مستطانی تألیف ایتمش ولسانمک ترتیب اصول ادبیاتنه راغب و طریق ادب عثمانی به سالک اولنره شاهراه دلالت اوله جق برکوزل چغر آچمشدر. جعل الله سعیه مشکورا و هذا

الامر مبرورا منالتقریض والذکر الجمیل ومن المولی التعویض والاجر
الجزیل.

۳۴ - یدنجیسی - مبانی الانشا مقدمه سنک شوپار چه سیدر:

علم انشا بلیغ و فصیح اولمق و عبارات مستحسنه سی اهل قلم عندنده معتبر
ومرعی اولان آداب ادابی شامل ومقامه منطبق بولنمق شرطیله کلام منشور
یازمه نك اصول وقواعدندن بحث ایدن علمه دیر لرکه علم مذكور
افکارک معرفی وتصوراتک صورت خارجیبی واذهانک واسطه
تعاطی سیدر ابواب علوم وقونونه مدخل ومفتاح واصحاب حل وعقد
هادی ومصباحدر. آنکله مداوله تصور اولنور انکله تعاطی افکار
قلنور. نطق نبی بشره عطیه قدرت ایسه انشاده آثارینی ارائه وابقا
ایچون موهبه طبیعتدر.

علم ادبکه لفظ وکتابت جهتیله خلل وخطادن توقی ایلمکلاکک
منهاج ومنوالی ارائه وتعیین ایدن انواع مباحثی شامل، ومزایای. قلالک
سلاست مآلیله تراکیب صور وامثالنی معان برفن کاملدر.

تعریفی صدنده اولدیغمز اصول انشانک حیثیت کمال وتناسب
اندام وجانه واسطه ودالدر.

شوجهتیله او اقسام قوننده اطلاع لازمدرکه علل غایبه سنده
اولان آثار کلامیه ممدوح ومرغوب اولسون. اقسام مذکورینی
علمای فن شو وجه آنی اوزره تقسیم ایتمشلردر. لغت. صرف.
اشتقاق. نحو. معانی. بیان وبدیع. عروض وقوافی ایشته فنون
ادبیة مذکورہ کتابت وانشانک تحصیلنه آت وعلوم شرعیه وفنون
عقلیه وسیر وقصص وامثالی علوم ایسه اکیال وترقیسنه مدار وعلتدر.

الحاصل کاتب و منتهی اولان کلمه اسانه مخصوص ادبیات ایله علوم و فنون متداوله و برارده تواریخ و محاضراته و قوف و اطلاع حاصل ایدرک لازم کلان بضاعه بی ایدم لیدر که قولنده مانت فکرنده سلامت سوزنده رضات قریحه منده وسعت حاصل اولسونده مالکی اولدینی حسن طبیعتک موضوعه خدمت ایتسون. دیمک استرم که حسن طبیعت جواهر معرفنده تزیین و تحلیه قلم لیدر.

بویدیم لیدر که این یازمه نك شرط اولی این دوشنم کدر فقط بو دوشونش ماده و مالک کوزلجه حفظ و تلقیسنه متوقف و اوده حاوی اولدینی اجزای مختلفه ایله استیناس و ائتلافه منوطدر. بویله تقرعات مواده اطلاع ایسه انجق معلومات مبسوطه بی اکتساب ایله اولور.

۳۵ - بویدی مثالك اصحابی آثار متنوعه لریله اقدار موجودانه لرینی کو-ترمش ذواتدن اولدق لری کبی بونلره امتتالاً طرز جدید عالیده یازی یازانلریمز حمد اولسون بک چوق ایسه ده متعدد اثرلر نشریله معروف اولنلریمز دن بزم خاطرلیه بیلدکلریمز زیرده بیان اولنه جقلر درکه بونلردن :

۳۶ - برنجیسی ده : سری پاشا حضر تریدر که آثار قلمیه سی « نقد الکلام » نام اثر دن بروجه آتی نقل اولنان فقره کیدر.

{ کلام الله }

کلام، الفاظ قرآنیه نك دلالت ایتدیکی معانی شریفه دن عبارت برصفت ازلیه درکه نظم ایله معبردر.

سائر صفات ثبوتیه کبی بودخی ذات پاک خدا ایله قائمدر . حرف
 وصوتدن مجرد برمعنادرکه آکا (کلام نفس) اطلاق اولنور . انسانه
 نسبتله (کلام نفس) قلبده دوران ایدن سوز دیمکدرکه لسان آنک
 ترجمانیدر . نصلکه شاعر مشهور (اخطل) دخی
 « ان الکلام لفی الفواد وانما
 جعل اللسان علی الفواد دلیلا »

بیتله بوکا اشارت ایتشددر .

حضرت (عمر الفاروق رضی الله عنه) دخی خطبه مشهوره سنده
 « قدکنت زورت فی نفس مقالة اقولها » بیورمشکه بوده الفاضک
 مدلولی اوله رزق قلبده دائر برکلام نفسینک ثبوت ووجودینه دلالت ایدر .
 واقعا شاعر ترکی دخی

« نه معینلر نه سوزلر مندر جدر صفحه دلد »

اگرچه صورت ظاهرده خاموشم کتاب آسا »

دیمش .

محاورات و مکاتبه تمزدهده مثلا « ضمیر مدن نه لر کچور » « قلبده
 نه لر وار » « عرض مافی البال ایلم » کبی تعبیرات قوللانیرزکه بوده
 شو اطلاق واستعمالک یالکیز لسان عربده دکل لسان عثمانیدهده شیوعنه
 شهادت ایلمر .

الحاصل هر امر و ناهینک هر مخبرک امر ونهی و اخبار ایتدیکی
 شیتک معنایی اولان - نفسنده حاصل اولور . صکره او معنایه یا عباره
 ویا کتابت ویاخود اشارت ایله دلالت اولنور .

ایشه شو (معنی) علمکده ارادنکده غیریدر . چونکه الله تعالی

وقدس حضرتلری ابولہبک ایمانہ کلیہ جکینی محقق بیلوردی مع هذا
آکادہ ایمان ایله امر ایلدی .

ایمدی اکر کلامی علمک عینی اولسه بو ممتنع اولمق واراده سنکده
غیری اولسه ابولہب بہمه حال ایمانہ کلک لازم کلوردی .

(کلام نفس) عباراتکده مدلولاتنکده تغیریلہ متغیر اولماز .

زیرا مثلا بزوسفک آیاغہ قالدیغنی خبر ویرمک استدیکمزدہ
یوسف ایله قیام بیندکی نسبت ایجابیہ دن عبارت اوله رق نفسمزدہ
بولدیغمز (معنی) عباراتک تغیریلہ تغیر ایتمز .

عباراتک تغیریلہ متغیر اولان مدلولاتنک یعنی اصطلاحده [معانیء
اول] تسمیہ ایتدکاری مدلولات لغویہ سنک تغیریلہ د تغیر ایتمز .

چونکہ مثلا (یوسف آیاغہ قالدی . یوسف قیام ایتدی . یوسف
قائمدر .) کبی سوزلر من معنای واحدی یعنی قیام زیدی اخباردن
عبارت برطاقم تعبیرات اولوب بو تعبیراتک بشقہ بشقہ اولسیلہ مقصود
اولان معنی کہ زیدک قیامنی اخباردر ، تغیر ایتمز .

بووہ ظاهردر . زیرا [عبارات] ازمنہ بہ ، امکانہ بہ اقوامہ کورہ
مختلف اولور . و بونلرک اختلافی حسبیلہ او معنای نفسیدہ اختلاف
وتغیر حاصل اولمق سزین عباراتک مدلولاتی دہ مختلف اولور . بلکہ
او معنایہ عبارہ ایله فصل دلالت اولنورسہ کتابت و اشارتہ دہ اولہ
دلالت اولنور .

شو اضاحدن معلوم اولور کہ (کلام نفس) دیدیکمز شو معنی
عباراتدن عبارت اولان (کلام لفظی) نکده غیریدر عباراتک تغیریلہ
متغیر اولان مدلولاتنکده غیریدر .

استدلال

علم و اراده به مغایرتی ثابت اولان صفت کلامک ثبوتنه هم اجماع امثله همده الله تعالی نک متکلم اولدیغنه دائر انبیای عظام علیهم السلامدن نقلک تواتریله استدلال اولنور.

چونکه انبیای عظام حضراتی الله تعالی حضرت تدرینه کلام اثبات ایدرلر و «الله تعالی بونی امر ایتدی. شوندن نهی ایتدی.» و «فلان شیدن خبر ویریوره، دیرلر ایدی بونلرک - یعنی امر و نهی و اخبارک هپسی ایسه اقسام کلامدندر. انبیای عظام حضراتنک صدق مقاللری دخی ید عالیله رنده ظهور ایدن خارق العاده معجزات باهره ایله ثابتدر. قالدیکه صفت کلام ثابت اولما دجه تکلم مستحیل ایدوکی مقطوع و محض و مدر.

استطراد

کلام نفسی بی اثبات ایچون مقام استشهاده ایراد ایلدیکمز «وقد کنت زوررت نفس مقالة اقولها» ترکیبی یوم سقیفه ده بین الاصحاب جریان ایدن مباحثه معروفه و منازعه مشهوره دائر حضرت عمر الفاروقک (رضی الله عنه) زمان خلافتده ایراد ایتدیکی بر خطبه دن مأخوذدر.

حضرت عمر اشبو خطبه سنده انصار کرامک ارتحال حضرت رسالتپناهی کونی برینی نامزد امارت و مسند نشین خلافت ایتک ایچون مدینه منوره ده واقع [سقیفه بنی ساعده] نام موضعه طویلانوب عقد انجمن مشورت ایتدکاری طویلنجه اجله اصحابدن حضرت

(ابو بکر الصدیق) و (ابو عبیده بن الجراح) رضی الله عنهما ایله بر لکده محل جمعیه واروب یئلرندنه جریان ایدن محاوره مشهوردینی مؤخرأ بالمناصبه نقل و حکایه بیوردقلری صروده « او آراق بن ده نفسمه تحسین ایتدیکم مقاله بی ایراد ایچون برقاچ کره سوزه قارشمق ایستدمسده ابو بکر [هله سن سیرایت طور] دیهرک بکا تائی و ترک استعجال ایله امر ایدر و ضمیرمدن کچی بیلورمش کبی هر دفعه سنده بنم سوبله مک ایستدیکم شیلردن بریسنی ترک ایتوب عینله آنی و بلکده آدن احسنی سویلردی . « دیمش که بوده هم جناب عمرک انصافنه دلالت وهم « نفسمه تحسین ایتدیکم مقاله » تعبیری که [زوؤرت فی نفس مقاله] سوزینک ترجمه سیدر . کلام نفسی نک ثبوت وجودینه شهادت ایلر .

ایشته (کلام نفس) دیدیکمز متکمله قائم اولان شو معنادرکه متکلم بریسنی ضمیرنده کی او معنادن خبردار یعنی افاده مافی الضمیره ابتدار ایتک ایستدکه یا حروفدن مرکب ، الفاظ ایله لساناً سویلر . و یا ایله کوزیله و سائر اعضا و جوارحیله اشارت ایدرک آکلادیر . یا خود او معنایه دلالت ایدن نقشلرله بریره نقش ایدرک بیلدیرر .

۳۷ - ایکنجیسی : مدحت افندی حضرتلر ایدر که لزومنده

یازدیغی طرز عالیسی شویله در :

« مسعودیت مدنیه خیاللری نهایت الامر بویله بر حس ندامت و پشیمانی به نصل و وسعت و یرمز که یوزلرجه سنهده حاصل ایلدیکی معموریت اوزرینه غبطه بخشای انام اولان بر شهر عظیمک چند ساعت نظر فنده یاغنین یرینه دوندیکی کوریلور . قرق بیلده مکملیت

بشریه‌سی حصوله کلان بر انسان کاملک بش پارده‌ک بر قورشون ایله دورلدیکی، هم‌ده بیکلرجه‌سی بر آنده یره سرلدیکی نظر حیرتله مشاهده اولئیور.

جنک!...

بادیء امرده اویله مقدس برشی که قدسیتک وجدانجه ملاحظه وموازنه‌سی بورکده بر قاینار قانک جریاتی حس ایتدیریور. اویله‌یا! مسعودیمزه کوز دیکن حاسدلی سائقه حسدله تشبث ایده جکلری تخریبیدن منع ایچون ایجاد اولمش بر ایشدر.

فقط جنک!..

نه مستکره شی طول امل وغلبه حسد وسوق غرضله نوعیت بشریه‌سنه مخصوص اولان ملکیتی ملعنت عفریتانه تحویل ایاین انسانلری هدف حرکت ملعونانه‌سنه ایصال ایلیان شهراه دخی جنک‌دیه بادیء امرده تقدیس ایلدیکمز بر کیفیت دکلیدر؟.

ترك سلاحه بر چاره وارایسه اوده سلاحنمقدر. تخریب‌عالم فیکرنده بولنانلر سلاحه کلدکلری کبی بولنردن تحافظ وتدافع ایچون دخی انلره سلاح یوزندن بشقه یوز کوس‌ترمک خطا اولدیغی حقایق وتجارب تاریخیه‌دندر.

انسان اوغلی او قدر غریب بر مخلوقدر که یوز چویردکجه شماریر. شماردکجه یوز بوله‌حق اولورسه ده‌ها زیاده شماریر. جهان آنک اسپری اولسه ازمک ایچون جهانک خارچنده احرار ارامغه قالدیشیر. هنده قدر کیدن اسکندرلر ازیمیده قدر کلان تیمورلر بریسی شرفدن

و دیگرى غر بدن مستقوف چولارینه قدر وارن تیمور انکگر،
 یونایرتلر اشته هپ بوشمارقاق اوزرینه کلشیر و کیتمشلردر.

باخصوص که اول معترض کندی مدافعه لرندن عاجز بوتان انسان
 و صیانک جگر لرینی بیرتمق ایچون ناخن جون آلودیه میدانه چیققدنه
 (سن هر یورکی قادین وصی یورکیهی ظن ایدیورسک که سنک بو هیبت
 مدهشه و مخوفه که قارشی تتره سون؟ ایشه سکا یورککه یولاددر)
 دیه میدانه آتیلان دلاور کندی جانی بنی نوعی یولنده قربان ایتکی
 کوزه آدی رر سه فضائل انسانیه مراتبک قدمه عل العالنه واصل
 اولور ملیونلرجه بنی نوعک تحسین و آفرینه دکل عادتا منتنه مظهر
 اولدیغیچون مسعودیت دنیویه و اخرویه دن اوله رق بوندن بالاتر هیچ
 بر سعادت بوله مز. شبهه یوق که بورتبه یه وصول دخی هر حکمنی جامع
 اولمق اوزره هر حالده بر اولومدر. حتی قدر شناس اولان بر آدم
 اولومک نجه خون آلودینه دوچار اولان بیکلرجه آدم میاننده اک
 زیاده رزمگاه فداکاریده جانیه جو مردلک مسابقه سنک پیشه و امی
 اولانلره آجیر. هم آنک ضیاعنه اغلر همده کندی یوزندن منتظر
 اولان خدمتک فقداننه یانار.

نام عظمت انسانی زیب سر لوحه ماتم ایلدی کمز ۰۰۰۰۰۰۰۰ پاشاه
 بنی نوعک اول یکانه لرندن ایدیکه سینه ملکانه سنده موجود اولان
 ارسلان یورکی حمله شیره انه و صولته قهارانه بنی تحریب بلاد ایچون
 دکل بلکه بوماعت ایچون هجوم ایلدیان یوز بیکلرجه اشقیایه بالمداغه
 ینه یوز بیکلرجه احرا رک حریتی والحاصل جهانده جنت اولمق

اوزره توصیفه شایان اولان بر مملکتک معموریت و مسعودیتی اشقیای
 مرقومه نك پای تخریبندن محافظه ایچون کندیسنی سوق ایلدی .۰
 ۳۸ اوچنجیسی - سعید بك افندیدرکه اکثریا طرز آتیده
 یازار :

• یامستعان و قتیله اعتدال و فضائل اخلاقه مسکن اولان اوسقف
 کیه بسته وکاشانه سادله زویه کیتدی؟ رومانک سادکی احوالی
 رینه قائم اولان بوزینت منحوسه ندر؟ بوشیوه غربتئی لسان ندر؟
 بو هیکلر بولو حلهر بو بنالر ندمک اوله حق؟ ای یشعور لر ندر بو
 یاپدیغکز؟ سرکه فرمانفرمای اقوام ایدیگز دست غالبیتک زده مغلوب
 اشخاص خفت اتصافک شمدی ربه اسارتنه کندیگری قویمش سکز.
 زمام حکومتکز خطبه پردازلر اله کچمش بر طاقم معمارلری رساملری
 هیکل تراشلری سخره کارلری نائل ثروت و غنا ایتک ایچ و نمی و قتیله
 یونانستانی و آسیایی خونک زله اسقا ایلدیگز .۰

۳۹ دردیجیسی - اکرم بك افندیدرکه دائما طرز آتی ایله افاده
 مرام ایدرلر:

«حسیات قلبیه و معاملات حیاتییه داخل اولدیغی کبی مؤلفات
 ادبیه به دخی کیرر. قلبک هیچ بوجهله مداخله ایتدیگی بر تالیف
 قنونه منسوب اوله بیایر سه ده ادبیان دن معدود اوله ماز. بر حقیقیقتی
 بیان ایتک اعلی اولدیغی کبی آتی جالب نظر بر صورتده کوسترمک علی
 الاعلادر. فقط یالکز ای بی قنایی طائمتق کفایت ایتز؛ ای بی سودیرمک
 فناندزه نفرت ایتدیرمک لازمدرکه بوده حسه عائد بروظیفه در.
 حسیات قلبیه بلاغتك معلم اولی عد اولنسه شایاندر. اکثریا قوه

اقتاعیه نك عاجز قالدینی یرده حسیات غلبه سنی تأمین ایدر . طبیعیدرکه هر بر مؤلف قارئلرینك قلوبنی تسخیر ایتك ایستر . بو خصوصده مظفریتی حاضرلیان فکر و صورت حکمیدر . آنجق او مظفریتی قازانديران حسیاتیدر . تحریك قلب اقتاعدن دها امیندر . بعض وقت برطامله کوزیاشی بربرهاندن دها قوتلیدر . ایشته درجه اهمیت ادبیه سی شو تعریفاتدن آکلاشیلان و براز اشاعیده انواع و طبایعندن بحث اولنه جق اولان حسیات - حقیقی و طبیعی اولمدجه - حائز قیمت و اعتبار اوله ماز . بناء علیه هر بر حسدده اساساً وجودی لابد اولان حقیقت و طبیعتدر . »

• بشنجیسی -- عبدالحق حامد بکدرکه هر وقت فقره آتیه کی عالی شیلر یازار .

طارق بن زیاد نفر دکل سردار دکل براردو ایدی برقلعه ایدی او حیله کار بر اردویی اسیر ایتك برقلعه یی تخریب ایلمك ایستوردی . طارق بن زیاد اردوده دکل قلعه ده دکل بر اقلیم ایدی . خبیث بربری او اقلیمی تسخیر ایده جك اردو باتوب سردار اوله جك اقلیم الدن کیده جکدی . محو اوله جقدق . بن یتشدم بر سرداره امداد ایله بر اردویی تخلص بر مملکتی استرداد ایله برملت ی احیا ایتمش اولدم !

۴۱ التیجیسی - معلم ناجی افندیدرکه دائماً طرز آتی اوزره یازار : « هر درلو آثار غربیه یی آثار شرقیه یه ترجیح ایله درایتفروشلغه اوزنیر برخیلی شیق بکلمن بولندیفی معلومدر .

بونلر غرب آثار ادبیه سنی دخی علی الاطلاق شرق آثار ادبیه سنه ترجیح ایدر لر . برعربك برعجمك برتركك ثمره فکری اولان براتر

ادبی اورویا ادب سندن برینک اثرینه مرجح ویا معادل اولمق بونلرجه
 دائرؤ احتمالک خارجنده در. مثلاً ویتور هوغونک سویلدیکی ایکی یتی
 تنظیم ایده جک ویا اندن دها رنگین سوز سویلیه جک برشاعرمن
 بولنننی تصور ایتسه لر بیله بولنه جغنی تصدیق ایده مز لر. آجینه جق
 حاللر دندر که بکلر مزک بوفکر ی شرق وغربک آثار ادبیه نی تتبع
 ومقایسه دن حصوله کلش بر تمیز صحیحه مستند دکل. «زده هیج برشی
 اینر بیله مه مشدر» ادعا سنده بولنانلر مزه طفلانه اتباعدن نشأت ایلمش
 بر حکم تقابله دیدن عبارتدر. کچنلر ده بونلردن بر یسیله کوروشدک.
 ادبیاتدن بحث آچلدی.

آثار غریبه دن ترجمه ایتدی کمز پارچه لر ی پک زیاده بکنمکده
 اولدیغنی سویلدکدن صکره «زده ده بویله عالی شیرلر ازار ادبیلر ایتشه»
 یوللو بر آرزوی وطن پرورانه اظهار ایلدی.

کندی سنک بو آرزوسنه اشتراک ایله برابر المزده کی اسلام آثار
 قلمیه سی نظر دقتدن کچیر بیله جک اولسه ایچنده خیلی عالی سوزلر
 بولنه بیله جکنی بونلری کوروب آکلایانلر من غریبون آثارینی مطالعه
 ایله ده اشتغال ایلدکلری حالده فکر لرینه برقات دها وسعت قوت کلک
 طبیعی اولدیغنی بیان ایتدی کمز صروده ترجمه اولنان پارچه لرینی اک
 زیاده تقدیر ایتمکده اولدیغنی [برودوم] شو فقره سنی کندی سنه عرض
 ایلدک: «انسانلرک حقیقتی آکلایه مدقلری خدا حقنده سویلدکلری
 سوزلری ایشدکجه جناب حق بیلشمزک درجه سنی دوشونیورم.
 باقیورم هپ بر نقطه معرفنده طور بیوروز. هیج ایلر بیله میوروز.»
 بک افندی فرانمز شاعرینک بوسوزینی ده پک بکندی.

« برده شوکا باقکزه » دهرک فقره آیه بی کو ستردک :
 « آلهی نه بیو کسک ! سنک حقمکه توصیفاتز نهایت بولیور . عمر من
 آخر اولیور . حال بوکه هنوز اول اوصافکده بولیورز هیج
 ایلریله مدک . »

بر مآله اولان ایکی فقره نك برینی بکنوب دیکرینی بکنمه مک بر
 شیئه جهت تعیین ایتمدن - هم کوزلدر هم چرکیندر دیمک کبی پک
 آجیق بر تناقض اوله جنی ایچون بکمزک بوققره بی ده تحسین ایلدیکنه
 حکم ایدیورسکز یا . اوت بونی ده بکنمدی ؛ فقط قائلی کیم اولدیغنی
 صوردی « شرق ادبا سندن بریدر » دیدک . اینامق ایستمدی . « ظن
 ایتم . ها اوله بیایر . بونلردن بریسی بر اوروپا ادینک فکرندن اقتباس
 ایله بویله برشی یازه بیلیر بوکا دیه حکم یوق . » طرزنده بیان مطالعه دن
 صکره متفکرانه سکوت ایستدی .

او « بوده بر فرانسز شاعرینک سوزی اولمایدر پرودومک دیدیکنه
 بک بکزییور . بر فرانسز دکل ایسه ینه مطلقاً اوروپا ادبا سندن برینکدر .
 اوله یا ! بویله پارلاق سوزلری آنجق اوروپالیر سویله بیلیر لڑ . بزده
 بونلری المزدن کلدیکی قدر انلردن قاپارز . صکره خرده فروشلغه
 چیقارز . » کبی ملاحظه لرده بوانه طور سون بز او کمزده کی کاغدلردن
 برینی دها آلهرق آثار شرقیه دن اولمق اوزره شو پارچه بی ده بک
 اقدی به ارئه ایلدک :

« هر هانکی طرفه قولاق و بریورسه م حیرته دلالت ایدر بر سوال
 آوازی ایشیدیورم . هر کس حدنجه حیرت زده در . بکا طریق عشقه
 دوچار حیرت اولماتش بر آدم کوستره بیایر . یسین ؟ »

اوتنه کی فقره لر دن دها شاعرانه اولدیغی ایچون دکل مألجه آنلرله
 همان دوشادوش کلدیکی ایچون بلمز بونی ده بکنمکه مجبور اولدیسه ده
 آثار شرقیه دن اولدیغی تصدیقه تردد کوستردی .
 آنک اوزرپنه بزده تحمل توکنیرکی اولدی ده کندیسنه دیدرکه :
 • شرق آثارندن اولدیغی انکار ایده میه چکنر شویتلرله اشنالغکنر
 وارمیدر ؟ :

ازهر طرفی که کوش کردم
 آواز سؤال حیرت آمد
 یک دل بنماکه درره او
 برچهره نه حال حیرت آمد

بر آز بوزیلهرق «خیر» جوانی ویردی . آثار غربیه مرجیحی بک
 افندیکن هنوز حافظ دیوانی او قومامش اولدیغی آکلاشدی .
 ینه دیدککه :

شوییتی اولسون طانیمیسکر ؟ :

مجلس تمام کشت و بآخر رسید عمر
 ماهمچنان در اول وصف تومانده ایم

بکمزک دهاکاستانده کورمه مش اولدیغی میدانه چیقدی ! چونکه
 بو سؤالمزه ساده برسکوت ایله مقابله ایلدی . زواللی بودفعه دها زیاده
 بوزولدی .

بویله بربک افندیکن کوستردیکمز فقره لر دن هانکیسی بیت سعدینک
 هانکیسی حافظک بیتلرینک ترجمه سی اولدیغی فرق ایده میسه مستبعد

اولدیغندن بونلری تعیین ایلدکن صکره پرودومک فقره معروضه سی
 سعدینک بیتندن آله کی برشی اولدیغنی ده سویلمکه جسارت ایتدک .
 بک افندی بردن بره « پرودومک اوفقره سی سعدینک بیتندن آله
 اولدینی نهدن معلوم ؟ اقدم نه بیایر سکنز بلکه بالعکس سعدی آندن
 اقتباس ایتشدر » دیمسونمی ؟ .

بزه حیرت کلدی زیرا بکک سعدی نی بیلمدیکی کبی آنارینی
 بکنمکده اولدیغنی پرودومی ده هیچ طانیمدیغنی اکلا دق . کوله رک
 دیدک که :

« نه سویلیور سکنز موسیو ژون ترک ! سعدی التی یوز بوقدر
 سنه لک بر آدمدر . پرودوم ایسه معاصر لر مزدندر . معاصر لر مزدن
 اکلا یور میسکنز آتی عصر اول گلش کچمش اولان سعدی عصر
 حاضرک پرودومندن نصل اقتباس ایتمش اوله بیایر ؛ دلیمسکنز ؟ کاشکی
 وهم ایتدیکیکنز کبی متقدمینک متأخریندن اقتباس معرفت ایتمی ممکن
 اولسه ده دنیانک بزدن صکره حاصل ایده چکی ترقی ایدن همان شمعی
 اقتباس واستفاده به بائلاسه ق نه اعلا شی ،

• انسان بیلمدیکی شیئی ده بیلور ظن ایده چک خلقتده بر مخلوقدر .
 بر شیئی اولاکندی بیلوب بیلمدیکنی آکلاملیدر ده آنی هر کسه بیلدر مرکه
 صکره قالمشملیدر . نه سعدی نی نه ده پرودومی بیلمین بر آدم هانکیسنک
 هانکیسندن اقتباس ایتمش اولدیغنی نصل بیله چک نه شرقی نه ده غربی
 آکلامیان بر بک آثار شرقیه وغربیه دن هانکیسنک راجیح اولدیغنه نه
 ایله حکم ایده چک ؟ اکلا شیلبورکه مثلا حافظک برسوزینی ترجمه
 ایدوب ده آفره دوموسه یه اسناد ایدرک سزه کوسترسه ک تحسین خوان

اوله حقسکیز . وولته رک بر اثرینی ابن سینانک اولمق اوزره عرض
ایلسه ک بکنیمیه جکسکیز ترجیح تمیز ایستر . بر آدمک بیلمدیکی بر شیئی
ینه بیلمدیکی بر شیئه ترجیح نه حق اوله بیلیر .

سز اثره باقیورسکیز بو حالده سزه سوز بکندرمک قولای اولور .
ادبای شرفیونک همان کافه آثار شرف تقدیرکیزی قازانه جغنده شبهه
ایتمکیز . چونکه بونلری سزه قارشى اوروپا ادبانه اسناد ایدیورمک
کوچ بر شی دکلدرو . « ایضا حاتمز بودرجه یه وارنجیه یامزده بر ایکی ده
مستمع متبسم بولندیغی جهتله غایت صیقلمش اولان کنیج بک افندی
آراق طورده میهرق مجلسه وداع ایلدی . بوبکک شمدی استانبولده
امثالی پکده چوق بولن جغنی فکر و بضاعه جه کندیسنه بکزر کنج لره
تصادف ایده مامکه باشلامش اولمه مزدن استدلال ایتمکده و بوندردن
پک نمون اولمقده یز .

۴۳ یدنجیمی - سامی بک افندیدرکه لزوم کوردیکی اثرلرنده
طرز آتی اوزره قلم قوللانیر .

« بو وجهله بین العرب شعر مرور زمانله تنزل و تدنی ایتمش ایسه ده
بوفوق لعاده لسانک کندینه مخصوص بر فصاحت و لطافتی و شعره
زیاده سیله استعدادی اولدیغی کبی شعرای قدیمه نک آثار موجوده سی
دخی نمونه ورهبر یرینی طوته بیله جکندن عر بلرک شعرده بر دوو
جدیدلری اولمق ممکن و مأمولدر شو قدر وار که شعرای قدیمه نک
فصاحتنه امثاله چالشمقله برابر شعرك بیابان و خیمه ودوه حدودی
ایچنده محصور بر اقل میوب او فصاحتک حسیات و افکار عالیه جدیدیه

تطبیق اقتضا ایدر. چونکہ بوکون بر عرب شاعری امری القیسک اشعاری وادیسندہ شعر یازمغہ نہ قدر اوزنسہ ینہ اوزمان جاهلیت شاعرینک ناہل و عاجز بر مقلدی اولمقدن قور تیلہ من شعرده تقلید ایلہ شہرت قازانیلہ میوب رہ نارفقہ یہ کیدلمکلمہ قازانیایر. بوسببہ مینیدرکہ شعرانک متقدملری دائماً متأخر لرینہ مرجحدر. شاعر اولمق ایستیان آدم تقلید ایتیموب کندی حسیات شاعر اہسنہ تبعیتلہ شعرده یکی بر چیغر آچغہ چالشمایدر. شعرای عربک خیالاتی غایت واسع و عالی اولوب از سوزلہ چوق معنی افادہ ایتک یولندہ کی مہارتلری دخی محیر عقولدر. کندی نسل و نسب لرینی سماحت لرینی ویا دیگر حال لرینی مدح و ثنائیلہ تفاخر یولندہ سویلدکاری اشعار مبالغہ دن خالی دکلمہ دہ عشقک لذایذ و خصایص فراقک الام و محنی محبوبہ نیک حسن و جمال و اوصافی مروت و کرم و علو جنابک فضائلی کی احوال طبیعیہ حقندہ سویلدکاری اشعار مبالغہ عجمانہ دن خالی اولمغہ برابر تصویرات مجسمہ حالندہ اولوب او قدر طبیعی او قدر مؤثر او قدر حزین و لطیفدرکہ خلفای عباسیہ نیک بر بیت ایچون بر شاعر و یار او ییہ او قدر آغیر احسانلر ایتمش و چوق دفعہ بر مصراعک ایتما عندن مستمعینہ فوق العادہ حاللر وقوع بولمش اولدیفغہ دائر «غانی» دہ «الف اللیف» دہ و سائر کتابلر دہ کوردیکمز روایانہ تعجب ایتما مکلمز اقتضا ایدر.

شعر عربینک بر نقصانی و ارسہ اودہ شعرای عربک تاریخہ متعلق و یا خود صرف مخیلا دن اولہرق براوزون وقعہ بی اساس اتخا ذ ایلہ تفصیلاتنک نظم و تصویرینہ کیرشمکی عادت ایدناملری و بناء علیہ مشاہیر شعرای عربک آثاری ایچندہ هومر فردوس دانت میتون کی

شعر انك آثاريله مقایسه اولنه بيله جك مفصل ومنتظم راتر بولنه مامسیدر.

۴۳ - سکزنجیسی : ابوالضیا توفیق بکدرکه اثرلری طرز آتی

اوزره یازلمشدر :

«حسن افاده برنجی درجه ده کوزل دوشنمکه وایکنجی درجه ده کوزل دوشنوبده کوزل یازانلرک آثارینی نمونه طومتقله میسر اولور. کوزل دوشنمک بر درجه یه قدر تحصیله وهرشیدن زیاده استعداده محتاجدر. پک فبا ذهنلی آدملر بیلیرزکه تحصیله اولان اقدامی سایه سنده پک معقول شیلر یازار. هیچ یازی بیلمز ادیبلر ایشیدیرزکه میدانه کتیر دکلری اثرلرک بر مصراعی ویا بر عباره سی دنیانک ال بیوک عالمیرینی حکیملیرینی حیرته بر اقییر.

جاهل اولورکه کوزل دوشنور کوزل یازار کوزل یازمه نك یوللیرینی ایجاد ایدر. آنک استعدادینه برده معرفت منضم اولورسه آثارینه بر قاچ قات رونق ویرمسی امور طبیعیه دندر.

عالم اولورکه استعدادی کوزل دوشنمکه کوزل یازمغه وهله کوزل یازمه نك یولنی ایجاده کافی دکلدر تحصیل قوتیه کوزل دوشنه بیلیر کوزل یازمه بیلیر وبلکه کوزل یازمق ایچون طریقلرده ایجاد ایدر.

عصر مزده بولان ادبا بو مقدماتی قبول ایتدکلر ننددرکه استعداد فطری یه تحیرله برابر دائما طبیعتی حسن تصور و حسن افاده وبلکه اقتدار ایجاده سوق ایده جک اسباب ایله اوغراشیرلر بوقاریده ایما ایتمش ایدک که اوسبیلر خالقه قاعده ومثال کوستر مکدن عبارتدر.

ادبیاتده بر خاصه کورلمش قاعده او قدر فائده ویرمیور. مثلا ال بیوک بر عالم ریاضی ال کوچک صراف قدر فائض مرکب حسابنده

سرعت و مهارت گو-تره مدیکی کبی. الك بیوک بر معانی خواجه سی الك کوچک بر غزته محرری قدر و کاتب اوله میور.

هیچ شبهه یوقدرکه بر غزته محرری ادیب اولمق ایچون اقتضا ایدن اسبابه بر معانی خواجه سی قدر مالک اوله ماز. بوکا ایسه هیچ شبهه یوقدرکه دنیاده نه قدر معانی خواجه سی وارسه ادیب اولمق استعداددن محروم ونه قدر غزته محرری وارسه ادبیاتجه تحصیل احتیاجندن وارسته ومع مافیه اصحاب تحصیلک فوقنده بولنغه مقتدر دکلدر. بو مطالعاته مبنی تشریح علل قواعدینی اربابنسه براقه رق یالکز ملتزمک ادبیاتنسه خدمت ایچون امثالی حاوی بر مجله ترتینی هر درلو تشبثانک الك مهمی عد ایلدم.

بو مجله ده طو تدیغم اصول حالدن ماضیه نظر در. فکر مک صحیح اولوب اولمدیغنی ایسه آنا ر مندرجه اراهه ایدر صانیرم. اجداد مزه باقه لیده نه اولمق لغمز لازم کلدیکنی آدن اکلامه لی. یوقسه یازدیغمز شیلره ویسیلرک فلانلرک آنا ری محک عد اولنورسه ادبیاتمزمک استقبالی امین اوله ماز.

«ماضی نه در؟ بر موت ابدی!..» قولی لسائمزه تطبیق اولنورسه عاکف باشانک ظهورندن اول بودعوانک حقیقتی اثبات ایچون بوز بیک شاهد بوله بیلیرز.

سز احتمال که اوق-ودیکز لکن هیچ مأمول ایتمیکز که اولادکنز [خمسه زکسی] ویا [سیر ویسی] اوقومغه مقتدر اوله بیاسین اکر اواققداری حاصل ایتمکه صرف عمر ایدر لرسه یازق کنیدی لرینه یازق ملتّه خصوصاً و خصوصاً یازق سزه.

حال معلومدرکه صوڪ نفس قبیلندندر استقبال ایسه شمذیلک بز
ایلرودهده اولادمز اوله جق .

التي بوزسنهك برمنك افرادی آرہ سنده یوزرله منشی گلش
ایکن طوی بکرمی قدرینک قبول ایدیشی احتمال که طمطراق الفناظ
طرفدارانی عندنده وسیله اعتراض عداولتور . فقط بزجه حکم سزدر
چونکه بزادیات دینیلان خاصه جلیله بی معمی قیاس ایلمش اولسه یدق
او حالده هایون نامه لر شفیق نامه لرله اوچی زاده لرك فلانلرك آتارندنده
مثال انتخاب ایدردک .

برده زمامزده آتاریخی قبول ایتدی کمز ذواتدن بشقه منشیلر مز
کلامش دکلسدهه آنلرك عمومئی ادبای معهوده آتاریخی مقلد یعنی
ادبیاتی بشقه نقطه نظر دن محاکمه ایدن طاقدن بولد یغمز ایچون اثر لرینی
قبوله لزوم کورمدک . مثلاً ضیا بکک (ضیا پاشا مرحومک) کر چکدن
انشا اطلاقه سزاوار اولان شمذیکی آثار ادبیه سیله مقایسه و بناء علیه
مؤاخذه فکری اولمامش اولسه یدی اندلس تاریخی پارچه انتخابی
ایچون دکل حتی وقعه تحققی مقصد یلدهه اله المقده تردد ایدردک .

شونیده علاوه ایله ختم کلام ایدلم : مقصد مز ادبای سالفه مک
قابلیت و معرفت لرینی انکار دکدر بلکه فضیلت و قدرت لرینی تسلیم ایله
برابر مساکلرینک مقصد حقیقه موافق اولمدیغنی اخطاردر .

۴۴ - طقوزنجی - حمید وهبی افندیدرکه مشاهیر اسلام نام
اژنده طرز آتی اوزره قلم قوللانمشدر .

(فردوسی) بلاغت پروران شعرای عجمک اشهری اولان برشاعر
سحر آزما در . مؤلفات وامهات ادبیهده نام لازم الاحترامی یاد و تذکار

اولدیفنی سردهده (سلطان الشعرا) عنوان منخترتک اضافه قلمی
کندیسنک نصل برناظم بی عدیل اولدیفنی کوسترر. ایراد ادله و براهینه
حاجت وارمیدرکه حضرت شاعرك علودها و سمو ذکاسنک نمونه مجسمی
اولان (شهنامه) میدانده طوریبور.

تصویر نخبیت و حماسه خصوصاً سنده کی مهارت و قدرتیله حاصل
ایتدیکی وسعتلی بر فکر تخیل شخص نادر الموجدینه نصیب اولان
خوارق مخصوصاتدن ایدی. مثلاً انسان صاحب ترجمه نك خيالخانه
فکر نده وجود ویرمش اولدیفنی بر محاربه قصه سنی اوقور ایکن کویا
میدان کارزار قارشیدسنده تجسم اتمشده بالذات ایچنده بولنور ظن ایدر.
(۳۲۳) سنه هجریه سنده (طوس) شهری قراسندن (رزان) نامنده کی
برکویده کهواره پیرای عالم شهود اولمشدر.

اصل اسمی (حسن بن اسحق بن شرف) اولوب پدیری طوس
جوارنده (فردوس) دینیلان بر بوسستان فردوس نشانک باغباناق
خدمتیله مشغول اولدیفنی چون (فردوسی) لقبی آلمش و بواقب ایسه
مؤخرآ مخدوم عرفان موسومی اولان حسنه توارث وانتقال ایتیکله
بووجه ایله کندیسنه فردوسی دینیه کلشدر.

حسن عنفوان صباوتی پدیرینک یاننده کچیرهش ورسیده اوان
جوانی اولنجه بعض شعرا وادبانک بزم مشاعره واستفاده سنه دوامه
باشلامشدر.

مع مافیه زماننک قسم اعظمی ذکر اولنن باغچه نزهت افزاده
یکدیگرینه کسب التصاق ایدن اشجار لطافت دنارک اغصان سایه داری

التده امرار ایتدی ره رک فطرة حائز اولدینی طبیعت شعریه سنه مشاهده
بدائع طبیعتله برقات دها کشایش ویرر ایدی.

بووجه ایله تشکیل ایتدیکی دائرة معیشت احرارانده یاشامقده
وصیت فضل و عرفانی هر طرفده شایع اولمقده ایکن سعادت حاضره سنه
قارشی بررقیب پیدا اولدی که بوده طوس والیدی ایدی زواللی شاعر
والی قدر ناشناسک مشکل تحمل اولان اذا وجفاسنه قارشی ایجه مدت
اظهار اصطبار ایتمش ایسه ده ایش (کارده باستخوان رسید) درجه سنه
واره رق آرتق حوصله صبر و تحمله صیغه مامقده بولندی ایچون
بویله بر محنت دورا دور التده ازملکدن ایسه مرکز سلطنت اولان
(غزنه) یه بالعزیمه (سلطان محمود سبکتکین) ه عرض حال ملال
اشمال ایتدیکی تصمیم ایتمله برکون اوراق والواح طبیعیه نیک مطالعه
خانه بی بدلی اولان اوکوزل باغچه سنه اجرای وداع ایله یوله چیقدی.
غزنه یه مواصلتده پادشاهه بر شاعر صفتیه دکل عادی بر باغچوان زی
وصفتیه بث شکایت ایلمکله نصلسه شکایات واقعه سی مؤثر اوله -
مدیغندن و آتیا اسماع حال ایده بیلیمک مقصدیه بر خیلی زمان توقفه
مجبور اولدیغندن بالطبع همیانچه انتعاشی تهی قالمشدر.

شاعر اغتراب زده برارالی و وطنه عودتله مشتاقی اولدینی بوستان
صفا نشانه چکلمکی تصور ایتمش ایسه ده تشبث واقفندن تأثریاب
اولمق لازم کلان والی طرفندن اسکینندن زیاده دوچار جور و آزار
ایدیه جکنی بیلیدیکی چون بوتص وورینی ساحة فعله چیقارمغه بر درلو
جسارت ایده مدی.

بنابرین بعض شعرائک جمله عاداتندن اولدینی اوزره سر آمدان و آکا بردولته ستایشی حاوی قصائد و قطعات تقدیمله بونلرک مقابلنده اله کچیره بیلدیکی (جائزه) لرله تهوین ضنک معیشته چاره جو اولمغه باشلادی.

فقط بومسلك عالم حریت ایچنده یاشامش و هیچ بر کیمسه به دست کشای جروسوأل اولمامش اولان شاعر عالی جنابه پک کران کلدیکندن او وقت سلطان محمودک رئیس الشعرا سی بولنان مشهور (عنصری) به بالانتساب اونک واسطه سیله نائل امل اولمغی تصور ایتمکده اولدینی ائنده کیم بیلیر طوسده کی باغچه سنک منظره لطیفه سی خاطرینه کلسند. نمیدر ندر غزنه باغچه لرندن بریسنه کتدی که اوراده بردرخت سایه دارک التنده سلطان محمودک ارکان نادى عرفانی اولان عنصری، فرخی، عسجدی بسط قالیچه اقامتله مناولهء مشاعره ایتمکده و برساقء کچهره اداره کاسات اذواق ایلمکده ایدی.

فردوسی بونلری کورمکه برابر کیملر اولدیغی بيله مدیکندن اوراده کی برفواره صفائتارک کنارندن آبدست الهرق نمازه شروع ایتدی رند مشرب شاعر لر کندی زعملرنجه بویله بریز مرده لباسلی برزاهد باردک بی محابا یانلرینه تقریبندن طولای کر میء مجلس مشاعره لرینه رشاشه کسل و تقیصه صاحبله جغه ذاهب اولملرله دفعنه چاره آرامغه باشلادیلر. ایچلرندن بری یانلرینه کلیرسه بر معاملهء جعلیه بدمسئانه اظهاریله دفعی شق و صورتی تکلیف ایلمش ایسه ده عنصری حال وشانی هنوز معلوم اولمیان بر آدم حقنده بومعامله نك اجراسنی مناسب کوره مدیکندن نهایت طرفلرندن قافیة مشکله بی شامل

بر مصرع سویلنه رك دردنجی مصرعك سویلنمی لزومك كندیسه
تکلیف اولنمی و بوبار کران تکلیفك هر حالده التندن قالمه میه جغندن
او حالده بیان اعتذار ایله بر صورت لینده باشلرندن صاوملرینی اتفاق
آرا ایله تنسیب ایلدیلر.

غریبدرکه قوه متخیله لرینه شاعر لر دفعی مذاکره سیله اتعاب
افکار ایتمکده بواندقلری زاهدك عالم شاعریتده کندیلرندن دها عالی
بر موقع احراز ایتمش بر شاعر آتش زبان اولمق احتمائی خاطر لرینه
بیله کتیرمك ایسته میورلر ایدی.

بو تصور دن خیر اولیان فردوسی نمازی بتیردکن صکره شاعر لرک
اکنجه لرینه غبطه ایلدیکندن بواکنجه یه اشتراک ایله تعدیل آلام
وا کدار ایلمك ایچون یانلرینه کلوب او طوردی.

شاعر لر سومدکری زاهدك آره لرینه کیردیکنی کورنجه همان
بر موجب قرار امر مشاعر دیه اشتراکی لزومنی افاده ایلدیلر.

فردوسی بر طور بشوش ایله: «تکلیف کیزی المذن کلدیکی درجه ده
ایفایه چالیشیرم. موفق اوله منسه م گرمیء بزم محبتکزه برودت ویرمامک
ایچون کیدرم!» دیمکله شاعر لر ارتجالاً شوایچ مصراعی انشادا بتدیلر.

عنصری

«چون عارض توماه نباشد روشن»

فرخی

«مانند رخت کل نبود درکاشن»

عسجدی

«مژگانت همی گذر کند از جوشن»

فردوسی عسجدینک شومصر اعدن صکره نوبت انشادک کندیسنه
انتقال ایلدیکنی وشومصارعۀ ادبیهده احرارز ایددجکی غلبه نیک فصل
قیمتلی برغلبه اوله جغنی اکلایجه دردنجبی اولمق اوزره:

«مانند سنان کیو در جنگ پشن»

مصراعنی بالبداهه آورده لسان فصاحت ایلدی.

بومصرع اوزرینه شاعرلر دوچار حیرت اولوب علی الخصوص
قافیه و مقامه مناسبت تامه سیله برابر مفهوم عمومیسنک بروقعۀ مهمه
تاریخیهنی حاکی بولندیفغنی تیقن ایلدکلرندن ک زیاده نظر واهلرینی
جاب ایدن (جنگ پشن) ک نه کی جنگدن عبارت بولندیفغنی حقهده
ایضاحات ویرمسی رجاستنده بولندیلر.

حقیقت حالده شاعر بدیهه کو شومصراعی اعجاب قدیمه نیک ملاحم

کبرادن عدایتدکاری برماحمه نی مصور اوله رق سویله مش ایدی.

یعنی ناظم خبایا قرین قهرمان نامدار (رستم) ک دامادی بولنان
(کیو) نام پهلوان نبرد آزمانک (پشن) دنیلان بر موقعهده سرنمای
ساحه ظهور اولان برقانی جنگده کوسترمش اولدیفغنی مأثر دایری
وقهرمانی نی تصویر و تدبیر ایلیمک ایستیوردی. هر نه حال ایسه فردوسی
بوابده اعطای تفصیلات و نکت - خنوری به دایر بر صورت وله فزاده
بث معلومات ایدنجه شاعرلر صوفی بارد ظن ایتدکاری مسافرک بر
آشپاره بلاغت و فصاحت اولدیفغنی اکلایهرق رفاقتنه نائل اولملرندن
طولایی اظهار مساری بی شمار ایلدیلر.

۴۵ اونجیمی - عبدالرحمن فهمی افندیدرکه مدرسه عرب

نام اثر عالسنی طرز آتی اوزره یازمشدر.

لسان عربك السنه ساميه جمله سندن اولديني مسلم ايسه ده هانكي تاريخده ظهور ايله مستقلاً برلسان اوله رق تكون ايتديكي صورت قطيه ده معلوم دكلدر . كهبه معظمه يه تعليق اولنان قصائد مشهوره وباشليجه آثار منظومه اشبو لسان شريفك وقت سعادتدن برخيلي زمان اول مكمل اولديغنه دلالت ايلر . لكن موسى وسليمان (عليهما السلام) زمانلر نده عرب امتي اچون بر دور ادبيات موجود اولديني ادعا اولنورسه صحيح نظريه باقيله ماز . هله بو ادبياتك صكره دن يعنى اسلام طرفندن تخريب ايدلديكني ادعا ايلمكه امكان يوقدر . بونك اك قوتلي شاهدي عرب امتي اره سنده خط و كتابتك ظهور دين مينندن انجق بر عصر اول كوريله بيلمش اولسي وضبط آثاره عصر سعادتده اعتنا ايدلمش بولنسي قضيه سيدر . قصائد مشهوره دن بشقه توارنج سير وانسابده مصادف مطالعه اولان برطاقم موزون ويا منشور برطاقم نطق و حكايه لرك وثوق وصحتي دخي تسليم اولنمق اقتضا ايدر .

عربك اك قديم شعري تشكيل ايدن بو محدود اثرلر شخصه وبعض احوال عادييه عأددركه محاسن اسلوبك فقدانسه مبنى اشعار ساميه نك تماميله ايلك درجه سنه مشاهدرد . نته كيم ابن قتيبه (كتاب الشعر والشعرا) سنده شو عبارتي : « لم يكن لا وائل العرب من الشعر الايات يقولها الرجل في حاجة » درج ايلمشدر . واقعا معلقات دنيلان قصائد مشهوره واونوع آثاره سائر اك مكمل ادبياتدن معدوددر . مهجور وغير مستعمل اولان برطاقم الفاظ و تعبيراته تصادف اولنسه يلدديكي حالده ينه اصول قديمه اوزره مراتب آثار نوعندن عد ايلمك ممكن دكلدر .

قصائد مذکورہ نك اسلوب مخصوص قواعد صرف ونحوہ
ومعانی یہ نظراً خالص ادبیات عربیہ یہ توافقی ایلر .

شہہ سز بوقصائد اوتہ دنبرو اک مشہور علمای عرب نظرندہ بیلہ
غایت مغلق واستخراج مآلی زیادہ سیلہ مشکل عد اولنور حتی معلقات
شارحلرینک اک مشہوری اولان امام زوزنی علی الاکثر بریت ایچون
ایکی ویا اوچ احتمال تکلیف ایدرکہ بصورت معلقاتک مغلق ومشکل
الاستخراج اولدیغنه دلالت ایلر .

قصائد مذکورہ نك بومغلقیتی جائزکہ متروک اولان یعنی زمانک
غایت آغیر وخفی تأثیریلہ دیکشن برصرف ونحو اصولنه موافق اولمسندن
ایلر وکلسون . نته کیم یونانیلرک شاعر مشہوری (او میروس) ک
لسانندہ کی مغلقیت اولیلہ برتحولہ اسناد اولنور .

لسان عرب السنۃ سامیہ دن برشعبۃ مستقلہ اولدیغی حالده قبائل
عدیدہ ایچندہ شایان دقت ومتنوع برطاقم شیوہ ولہجہ لرہ مالکدر .
بونلرک اک فصیح واک بلیغی ایسہ قریش لغت وشیوہ سیدر :

کانت قریش اجود العرب انتقاداً للافصح من الالفاظ واسماها
على اللسان عند النطق واحسنها مسموعاً وابنيها ابانة عما في النفس والذين
عنهم فقلت اللغة العربية وبهم اقتدى وعنهم اخذ اللسان العربي من بين
قبائل العرب هم قيس وعيم واسد فان هؤلاء هم الذين عنهم اكثر
ما اخذوا معظم وعليهم اتكل في الغريب وفي الاعراب والتصريف .
ثم هذيل وبعض كنانة وبعض الطائيين ولم يؤخذ عن غيرهم من سائر
قبائلهم .

وبالجملہ فانہ لم یؤخذ عن حضری قط ولا عن مکان البراری ممن
 کان یسکن اطراف بلادہم المجاورۃ لساائر الامم الذین حولہم فانہ
 لم یؤخذ من لحم ولا من جذام لمجاورتہم اهل مصر وقبط ولا من قضاء
 وغسان وایاد لمجاورتہم اهل الشام واكثرہم نصاری یقرمون بالعبرانیۃ
 ولا من تغلب والین فانہم کانوا بالجزیرۃ مجاورین للیونان ولا من بکر
 لمجاورتہم للقبط (للنبط) ولفرس . ولا من عبدالقیس وازد عمان لانہم
 کانوا بالبحرین مخالطین للہند والفرس ولا من الین لمخالطہم للہند
 والحبشۃ ولا من بنی خنیفۃ وسکان الیمامۃ ولا من قیب ولا اهل الطائف
 لمخالطہم تجاور الین المقیمین عندهم ولا من حاضرۃ الحجاز لان الذین
 نقلوا اللغۃ صادفوہم حین ابتدؤا ینقلون لغۃ العرب قد خالطوا غیرہم
 من الامم وفسدت السننہم . والذی نقل اللغۃ واللسان العربی عن ہولاء
 واثبتہا فی کتاب قصیرہا علماً وصناعۃ ہم اهل البصرۃ والكوفۃ فقط
 من بین امصار العرب . اتہی ابونصر الفارابی - الالفاظ والحروف .
 لسان عربك قبائل مذ لوره ینسندہ مشہود اولان شو تفاوتی
 عربستان قطعہ سندہ سا کن اولان قبائل عرب ار اسندہ شیوۃ لسانجہ
 بر تفاوت جزئیدن عبارتدر .

(تاریخ مدنیت عربیہ) مؤلفی دو قنور کوستاوک بیان ایلمک
 استدیکی مغایرت دخی قطعات سائرہدہ سویلنان لسانہ کی لحن وتغیردن
 منبعث براختلاف مہمدرکہ ابونصر الفارابی نک بیان ایلمدیکی نوع تفاوت
 ایله خلط اولنمانعی اقتضا ایدر .

واقعا لسان ادبیء عربینک بتون السنۃ قدیمۃ مشہورہ کی اروجہ
 برشیوہ وشعبہ سی یوقدرہ لسان عوام یعنی لسان محاورہ کہ دجلہدن

امید برونه قدر سویلنمکددر متعدد لهجه وشبودنی اختوا ایله هر
قطعه نك كندیسنه مخصوص بعض تعبیرات وشبوؤ تلفظی وارددر .

محاورات شفاهیة ده شایان اعتنا اولان بولخن وتغیرلر لسان عربیه
ملکه سی اولیان ویالکیز قواعد مخصوصه سیله تعلم ایدن ذوات ایچون
افریقا سواحیله - سوریه وحقی عراق وحجاز اهلینک لسانلری
تفهیمده موجب صعوبت اولمقدهدر .

لیکن مراکشلی برعرب مسقطدهکی عربک وانلر مکه بدویلرینک
وبونلردخی اوته کیلرک والحاصل آفریقا عربستان و آسیاده لسان عربله
سویلر نه قدر اقوام وار ایسه یکدیگری لسانلری تفهیم ایده بیلیرلر
عربستان قطعه سندن غیری ممالک اهلینک لسانلری تفهیم ایده بیلیرلر
تکلم ایلمکده درلر اوللری مثلا - یوان وقبط وبربر لسانلری ایله
متکلم اولدقلری حالده قوم نجیب عربک فتوحندن صکره لسان عربله
تکلم ایتمک باشلامشدر .

دنیا نك همان براوجندن او بر اوجنه قدر سویلنان بولسان عجبا
لسان ادینک بوزنتسیمیدر؟ بوکا احتمال ویریله منزیرا لسان عوام
اکرامت عربیه نك آفریقا و آسیایی استیلا ایله نشر علوم وتعلیم حکمت
دینه ایلدیکی ودنیانک اک بیوک قسمنی تحت حکمنه آدیغنی تاریخلرده
ظهور ایتش اولسه او قدر اطراد واتحاد ایله برابر ایلمک شیبودنک
قطعات مختلفه خلقی طرفندن بودرجه تغیر اولمش اولدیغنه ومراکش
وسودان ومصر لهجه وشبودلرنده بومرتبه تفاوت عمیق ظهورینه
- اقلیمک تاثیرله برابر امکان ویریله منزیرا لسان عوامک بوقتوحدن

اول ظهور و تشکل ایتمکله باشلادیغنه یعنی لسان مزکور فتوحات ایله برلکده کلش اولدیغنه قائل اولمق اقتضا ایدر .

عرب مورخلری ایله نحو یونک قبائله عائد صورت تلفظ حقیقده ایراد ایلدکاری کنایات و تعریضات غلطات لسانیه تک قدیماً وجودینه دالدرکه « ابن فارس » ک فقه اللغة سندن آنان عبارتیه اوقسم شواهد ندر :
 اخبرنی ابو الحسن احمد بن محمد مولی بنی هاشم بقزوین . قال حدثنا ابو الحسن محمد بن عباس الحشکی حدثنا اسماعیل بن ابی عیبدالله قال اجمع علمائنا بکلام العرب والرواة لاشعارهم والعلماء بلغاتهم وایا مهم ومحالهم ان قریشاً افصح العرب السنة واصفا هم لغةً وذلك ان الله تعالى اختارهم من جمیع العرب واختار منهم محمد صلی الله علیه وسلم فجعل قریشاً قطان حرمه وولاة ینه فیکانت وفود العرب من حجاجها و غیرهم یفدون الی مکة للحج ویتحاکمون الی قریش مع فضاحتها وحسن لغاتها ورقة السننها اذا اتهم الوفود من العرب یتخبروا من کلامهم واشعارهم احسن لغاتهم واصفی کلامهم فاجتمع ما تخبروا من تلك اللغات الی سلاقتهم التي طبعوا علیها فصاروا بذلك افصح العرب . (الاتری انک لاتجد فی کلامهم عنعنة یتم ولا عجز فیہ قیس ولا کشکشه اسد ولا کسکسة ربیعة ولا کسراسد و قیس) وروی ابو عبید .
 کرء ارض اوزرنده الیوم مسنعمل اولان لسان عرب شیوه لرندن فصاحت اصلیه عربیه به اک زیاده قریب اولان حجاز و عراق شیوه لرلیله صنعا و یمن حوالی سنده سویلنان شیوه در .

اورویا علماسندن بعضیلرینک بیاننه کوره سودانده کی مسلمان عربلر دخی فصاحت اصلیه اوزرینه تلفظ ایدر لر ایتمش . عالم بد او تده

(حجاز و عراق) یشایان عربك لغت و شیوه لرنده خالصت و لطافت ایسه جمله نك معلومیدر.

آفریقانك شمال شرقیسنده و بالخصوص بربریده سویلنان لسان عرب دیکر لرندن چوق زیاده فرقلی اولمغله برابر حجاز و عراق و سوریه و مصر اهلینك اکلایه میه جنی درجه لرده دکلدر . سزاوار اخطاردرکه بو اختلافات جواهر اصلیه نك تعدیلاته معروض اولسندن ایلر و کلیوب زواندندن انبعاث ایدر.

از جمله سوریه و مصرده (فعل مضارع) صیغه لرینه بر (م) ویا (ب) علاوه اولنه رق : (بیکتب) و (منیکتب) دیر لر . بربریده بر (ک) علاوه اولنه رق (یککتب) و بعضاً دخی (راح یککتب) سویلر لر . لسان عرب داخلنده بودرت شیوه دن بشقه و لهجه مخصوصه عدادنده صایلمغه جدیر اوله جق بر شیوه دها کوستریله مز .

واقعا اوافق تفك بعض لحن و تغیر لر مشاهده اولنه بیلورسه ده آنلره لهجه نامی ویرمکن ایسه خداوندکار و آیدین و قسطنطونی خلقنده کوریه بیله جك اولان بعض مخالفتلر کچی خقیف بر محلی و بلدی شیوه محدود نامی ویرمك مناسب اولورکه شایان اهمیت دکلدر .

لسان عرب دنیانك اك بیوك قطعه لرنده لسان عمومی حالی اکتساب ایلمکله ده قالمیه رق حکومت اسلامییه زیردستانی اولان اقوام نصرانیه نك لسانلری اوزرینه اجرای تأثیر ایله بر لسان مخلوط میدانه چیقارمشدر . اعصار اخیریه دکن اسپانیانك غرناطه و دیگر جبال متسلسله سنده سویلنان لسان اولساندر .

لسان عرب محمود غزنوینک فتوحات واستیلا سندن صکره وبا خصوص
ایران توسطیله هندده دخی اشبو تأثیری اجرا ایلمشدر.

یکی فاتح لر مستولیلر لسان مذکور ایله تکلم ایدرک هند لسانی عرب
لسانیله تلفیح اولمش وکلمات مأخوذه لسانک اک مهم عناصری حکمنی
اخذ ایلمشدر.

هندده مستعمل اولان لسانلردن اک زیاده کلمات عربیه استعاره
ایلیان اردو لسانی اولوب درنده اوچی هان عرب و عجم کلمات سندن
عبارتدر. اصول وقواعد صرف ونحوی - ایران شیوه سبیله براز
تعدیل اولندیغی حالده - اسکی هند نحو و صرف قواعدینه موافقدر
مالزیا اطه لرنده دخی عرب لسانک تأثیری کوریلور.

عرب لسانک آسیا اقوامی اوزرینه اجرا ایلدیکی بوتأثیری
شبهه سز حکمت فقه و علم کلامک او امتلره ویردیگی افکار و نزاکت
حسیات ایله برابر اجرا ایلمشدر.

اقوام مذکوره ایچنیده عرب لسانیله و برازده کلمات ایرانیه ایله
قاریشه رق بسبتون لسان آخر صورتنه کیرمش اولان عثمانلی لسانی
تاتار صرف ونحوینی محافظه ایده بیلمش (عرب و فرس قواعدندن
استعاره ایلدیکندن بشقه) اولدیغی حالده اصلندن هان پک آز کله بی
محافظه ایلمشدر.

مثلا اون کله دن عبارت اولان برجه له اکثر کلمات عربیه دن عبارتدر
هله آثار اسلافی مثال اوله رق اورته یه قویمق لازم کله سه ترکیه اولدیغنه
اینانمق ممکن اولماز.

لسان عثمانی بواوج اسانندن یعنی عرب ایران تاتاردن تشکل ایتمکله یکدیگرینه مخالف اولان هندئی اورویائی والسنة سامبه شیوهسنی جمع ایدرک غریب برمنظره اظهار ایلر.

آسیانک مخصوصاتندن اولان بونوع انقلابات لسانیه اورویاده مشهود اوله ماز. اورویاده مظفر اولان متک ویا مغلوب اولان قومک لغتاً وتصریفاً ونحواً قبول اولنه رق ایش بتمش اولور.

آسیاده بالعکس لغتده انقلاب کورلدیکی حالده صرف ونحوده تحول کوريله مز. اوجهته درکه آسیاده فقط برنوع لغت کتابی قبول اولنقی ممکندر دینه بیلور. مثلاً اردو لغت کتابی عرب و فرس ترکرک عرب و فرس لغاتی احتوا ایدر.

لسان عربک آفریقاده اجرا ایلدیکی تأثیرده آژ شایان حیرت دکدر. آسیاده عراق و سوریه حدودلری داخلنده بولنان لغت عربیه افریقانک عمومی استیلا ایدرک بتسون بربر ممالکیله صحرای کبیر و سودان قطعهسنی واطلانتیق سواحلیله کینه وبتون جنوب جهتی امت عربیه نفوذی تحتنه کچمشدر.

آفریقایه کچن امت عربیه هانکی قبیله دن اولورسه اولسون (قریش قبیلهسی اولق روایی نظر دقتدن اوزاق طوتلامیلدر) اوقطعه نک اکثر جهاتی عادات نجییه وافکار عالیجنابانه ایله منور ایلمشدر. حمد اولسون اللهم دین مین احمدی بوکون دخی ظفر وغالبیتده دوام ایدرک وزانیق و ماداغشکار سواحلینده وسینهغال وکینه نک سیاهلری ارمسنده سرعت مکمله ایله ترقی ایتمکده ولسان عرب دخی دین ایله برابر ایلروله مکده در.

لسان عربك دنیا یوزندہ اجرا ایلیکی بوتائیردن اوروپا دخی
خارج قالمشدر.

اسپانیا وپورتغال وسائر اوروپا لسانلری وبالخاصه فرانسر
لسانی ادبی فنی برچوق الفاظ وکلمات عربیہ اخذ ایلمشدر. اوروپا
لسانلرنده تصادف ایدیلان کلمات عربیہ نك اکثر فنی وصناعی برطاقم
اصطلاحات مکملہ دن عبارت اولدیغه کوره قرون وسطی ده بولنان
خرستیانلرک کرک علوم و فنونده و کرک صنایعده پک چوق کیرو
بولندقلری اکلاشیلور.

والحاصل لسان عرب سایه سننده درک. او تاریخه قدر بولندیغی
دائرہ محدودہ ایچنده قالان السنہ سامیه عالمه کنندی طانتدیرمش
ولسان عمومی حالته کچه جک او استعداد فوق العاده بی اظهار
ایلمشدر.

فی الحقیقه بین الامم الکزیاده شهرت بولان السنه دن یونان ولاتین
لسانلریدر. حال بوکه ملل مختلفه نك افکار مذهبیہ و سیاسیہ و ادبیہ لرینی
افاده یه مدار اولمق شرفندن اک بیوک حصه بی عرب لساننه احراز
ایتمکه مجبور اولمشلردر.

لاتین و یونان لسانلری استیلائی امده عرب لسانی قدر قوت
ووسعت کوستره مامشلردر.

لاتین لسانی قاپانی دن بریتانیایه وریندن اطلسه قدر یونان لسانی
سجلیادن دجله وادیسنه و بحر سیاهدن حبشستانه قدر تعمیم ایده بیامش
اولدیغی حالده لسان عرب - انفاً سویلندیکی کی - اسپانیایی کاملاً

و پیرنه طاغیرینک شمالی و افریقاه و آسیای جنوبی بی جاویه و روسیه بی
 قزانه قدر و الحاصل جهات علمک اکثرینی تحت استیلایه آلهرق
 امترک لسانی و یا ناطقه ادبیات و حکمتی اولمشدر.

بحر سفیده واقع مالطه جزیره سی ذاتاً اوته دنبری خالص برلسان
 ملییه مالک اولیوب هانکی ملت طرفدن استیلا اولمش ایسه اولمتک
 لسانی قبول ایده کلمشدر.

وقتیله فنیکه لیلر صکره قارتا جبالیلرک لسانلری اجرای حکم ایدرک
 عصر مزده دخی مالطه لسانی دینان شی - انکلیز و یا ایتالیا نجیه
 سویلنان قصبه لر مستثنا اولهرق - ایتالیا و آلمان لسانلریله مخلوط
 و شمالی آفریقا لسانندن بشقه برشی دکلدر.

والحاصل حکومت عربیه اسلامییه غرب و شرقده منقرض اولدینی
 حالده لسانلری برچوق اقوامک علوم و فنون و ادبیاتنده حاکم قاهره
 کتب مذهبییه و دینییه اکثر اولسان شریف ایله تحریر اولنمقده در.
 مؤلفات مشهوره ایرانیسه دن یالکز بر شهنامه فردوسی کوریلورکه
 همان صرف ایران لسانی اوزره یازلمش اولسون اکثر مثلاً - « بصید
 و شکار اشتغال نمودی » کبی درت کله دن ایکیسی کله عربیه دن عبارت
 کورینورکه قاعده تسریفیه و نحویه سنه موافقتدن بشقه کندینه مخصوص
 هیچ برصفتی قالمامشدر.

لسان شریف عربک رونق و مزیتی ایله مدینه اولان بو خدمت
 و تأثیرینه کلنجه : چونکه برلسانک بو اوصافی حائر اولمسی اولاً ذوات
 و اشیا ایله قائم اولان افعال و احوال و اوصاف و نعوتی و بونلرک
 مراتب ذاتیه و اضافیه لری و ازمان و امکانیه مقارنتی و کیفیت و کمیتلری

والحاصل مزایای طبیعیہ و عارضیہ فی اثباتاً و نفیاً و کمال یسر و سهولتہ افادہ اولنہ بیلکمک ایچون ایستلدیکی طریق و صورتہ صبیغ افعال و صفات و اسما اخذ و تصریف اولنہ بیلکمکدن ثانیاً معانی اصلیہ بہ قوت و شدت و یرہ بیله جک تعبیراته مالک اولمقندن ثالثاً تصورات و افکاری طرز قدیم و نہج صحیحہ و کمال و وضوح ایله افادہ مساعده بولمقندن رابعاً معانی حقیقیہ بہ مترتب و مقتضای حال دنیلان خصائص و مزایانک علاواتہ محتاج اولمہرق و یا محتاج اولسہدہ ترکیب اصلی بہ نسبتہ احصر و او جز اولہرق تبایغ اولنہ بیلکمکدن خامساً معانی متخیلہ نک ترشیحات ایله شعشعہ بار اولسنہ و محاسن فکریہ نک تعبیرات و صنایع لفظیہ ایله انطباق ایلمسنہ کذلک مساعده ایلمکدن سادساً اخلاق، معنویات، فقہ، حکمت، ادبیات و سائر اقسام معرفتک لغات و اصطلاحاتندہ استقامت و صحت و شمول و وسعت اولمق و الحاصل طریق افادہ نک شرائط و ارکان عمومیہ و خصوصییہ سنی مغل اولمہ جق صورتہ دقیق و رموز حسن فکری خطاسز و نقصانسز افادہ و تبلیغ ایدہ بیلکمکدن عبارت ایسہ لسان عرب مزایای مشروحہ نک کافہ سنی حائز و حتی بزم احاطہ ایدہ مدیکمز دہا برطاقم خواص جلیلہ بہ مالک برلسان شامل المحاسن درکہ مدنیت حاضرہ بہ اولان خدمت و تأثیری میدانده در .

آثار ادبیہ و مؤلفات سائرہ بہ و با خصوص متونہ مراجعت اولنسون .
اک مدقق ذواتک بومتون اوزرینہ یازدینی شر حله باقیلسون . میدانہ
قونیلان حقایق او عبارات ایله قیاس قبول ایمیہ جک درجہدہ اوسع
واوقوالہ مظر و ف اولہ بیلکمکدن ابعد کورینور .

۴۶ - اون برنجیسی : بورایہ قدر اسملری ذکر اولنان و هر

بری بر صورتله استاذم اولان ذوات عالیشانه یعنی محررین و تابعین ادبه تقلید ایله یازدیغم اثرلردن بالخاصه (اصول بدایع) ایله (مناقب طبیعیات) درکه اصول بعدایعدن شو:

عالم مدنیتی کرداب قنایه القا ایدن سیل بلا یعنی شمال و حشیلرینک هجوم و استیلالری بونجه ترقیات بدیعه بی مضمحل و پریشان و ملت نجیبه عربک محافظه ایتدیکی آثار فضائلدن ماعدا کافه مخترعاتی بی نام و نشان ایلدی.

و حشیلرک هجوم و استیلالری عالم معرفتی اساسندن صارصان اشع مصائبدن اولوب علوم، صنایع، قوانین، سیاسیات بومصیبتلره دوچار اولان انسانک صفحه خا طرنندن حک اولمش و بعض شیلری درخاطر ایدیه بیلان اذکیانک معلوماتیده اوته بری سرلری دوکیش آینه ده کوریلان یارم بمالاق عکس لری قالمش ایدی.

بوداهیله لری وقوعیله پامال حقارت اولدیغندن طولانی کوشه نسیانه چکیلوب منام غفلته وارمش اولان شاهدزیبای معرفت خرسیتیانلنک ظهوریله ایقاظ اولمش ایستلمش ایسه ده دردنجی عصر میلادی به قدر بلاشعاع قرا کلقده حرکت ایدنلرک حال و طور لرلنده کوریلان اغنا و مشکلات کبی برطاقم موانع و صعوبات ایچنده یو وارلنه قالمشدر.

برقاج عصر لر امتداد ایدن منام غفلتک بدایت یقظه منده ظهوری طبیعی اولان سرسملک تماماً اوچ عصر سوردیکی کبی بدنجی عصر میلادی اوائلنه قدر گذران ایدن زمانلرده تریا کیلرک عقللری باشلرینه کلک اوزره قهوه و توتون ایچمه که صرف ایتدکلری زمانلرکبی حوایج ضروری بی ایفا مقصدیله یالکز زراعت و تجارتنه حصر اولمشدر.

خلاصه کلام بروقتلر شرق و جنوبی پر نور ایدن چراغ معرفت
شمال طرفدن وزان اولان روزگار وحشته سونوب انوار مدینه ظلمت
جهالت غلبه چالمش وعالم انسانیت ربه اسارته کردن داده اطاعت
اوله رق برچوق عصر لر بو حالده گذران ایلمش اولدیغندن زمان
وحشت متهی عودت بولنش ایدی. احوال عالم بو طرزده دوکلدیگی
بر زمانده ویدنجی عصر میلادی اوائلنده ایدیکه

(وما ارسلناک الا رحمة للعالمین)

سر جلیلی اشکار اوله رق شمس منیر اسلامیت افق نامحدود قدرتن
طلوع ایدوب عالمه پرتو نثار رحمت وسعادت اولدی.

دور تجدد

کافه مدونات تاریخیه نک روایات متفقه لرینه و بویابده نظر مطالعه مزدن
کچن کتب افرنجیه مقبوله نک محتویاتنه نظراً مدنیت حاضره تاریخیک
مبدأی دین مبین اسلامک زمان ظهوریدر.

ترقیات مدنیة اسلامیة بر عصر قدر کنندی دائره سی داخلنده
بولنان اقوامه منحصر قالدقدنصکره بتون دنیایی مستفید ایتمکه باشلامش
ویغداد ایله قوردو شهر لری بر منبع ضیای معرفت وصنعت اوله رق
کافه عالمه نشر انوار بدایعله شهرت شعار اولمشدر.

سکزننجی عصر میلادی وایکنجی عصر هجریده ایدیکه علمای
اسلامک هممات جلیله لری سایه سنده معارف وصنایع مرتبه عال العالنه
وسول یولنی طوتوب بر سرعت فوق العاده ایله واصل درجه کمال
اولیوردی.

ینہ بوزماندہ ایدیکہ کیا، حکمت، طب، ہیئت، ریاضیات کبی علوم
عالیہ و دقیقہ نیک اک مشهور و شمذیکی خالدہ بیله برر دستور اولان
احکام و قواعدی کشف و اختراع اولنیوردی.

بغدادله قوردو شهرلری اورویا واسیانک هر طرفندن اقین
اقین دو کیلوب کلان مشتاقان معرفتک ملجاء عرفانی اولوب متعدد
مکتبلر، قوجه قوجه مدرسه لر زینت بخش عالم معرفت اولمشدر.

نتایج معارفندن اولوب موجب یسار و ثروت اولان صنعت لایق
اولدینی درجه ده کسب اهمیت ایدرک ابراز بدایعه باشلامش و ساعت
تسمیه اولنوب برطاقم ادوات مخصوصه ایله حرکت ایدن آلت زمان
اک اول بغدادده ایجاد اولمشدر.

حکمت طبیعیه درسخانه لرندہ صدا بختنی افهام و تعلیمه مخصوص
اولوب محک صدا عنواتی احرازه شایان بولنان «ارغنون» ایله
اهتزازات هوایشی تزیید و توسیع ایدرک واسطه مخبره اولان چان
اوزمانک محصولات بدایعندندر.

اولوقته قدر یازی یازمغه مخصوص بر آلت اولیوب هر کاتب ایدینه
بیلدیکی بریارچه دکنکک او جنی سیورلنرک ایشنی کورر و آغا جک
یومشقلنی جهتله بک از بروقتده بوزیله رق ایکی اوچ کله ده بر قلم آچق
مجبوریتنه طوتیلور اولدیغندن علمای اسلام بولکفتی دفع ایده جک بر
واسطه نحر بیسه بیوک بیوک قوش توپلرینک او جلیرنی کسه رک قلم کبی
استعمال ایتکی کشف و استخراج ایتمشدر. ایپک کبی یوکسک بهالی
بر محصوله سبب ظهور اولان طوت آغا جلیرنی تزییده مخصوص

اصول وقواعد وضعی وبصورتله يك نادر بولنان حریرك تكثری او زمانلك انار بدايعندنر.

درونده بولنان مواد مضره به عدم وقوفدن طولاي ايجلدیكي حاله برچوق مضره كوریلان وعلی الخصوص معالجاتده صافی اوله رق استعمالی لازم كلان بولانقی صورلی تصفیة ایله انواع مایعاتدن روح چیقارمق وبوجهتله طبه وبناء علیه عافیت انسانیه به خادم اولان صنعت تقطیر وتصفیة بی میدانه قویمق اورونقلی زمان معرفتك بدایع جلیله - سندنر. یازلمسی برچوق كلفته محتاج اولان اسكى رقتلر تعدیل اوله رق الحاله هذه مستعمل اولان اشكال ارقام او زمانلرده وضع اولمش ودها نیجه بيك بدایع عالم مدنیته یادكار ایدلمشدر. والحاصل دین مبین اسلامك ظهوری مدنیت حاضره به مبدأ تاریخ اعتبار اولندیگی کبی ایکنجی عصر هجری اوائلده سایه اسلامیتده سعادت مدنیتی تجدید ایلدیكندن دور تجدد اطلاقه شایاندر. سایه سیف شریعتده اقصای غربه واصل اولان معارف اسلامیه اندلس قطعه سنی دارالعلوم عالم حکمنه قویدیغندن اورویانك شمدیکی اك مشهور قوملری اك اول اورادن اقتباس معرفت ایلدكاری کبی ایتالیا دخی قومشولقی حسبیله وبغداده كوندرمش اولدیغی طلبه نك كوردكاری هنر سایه سیله برچوق سرمایه علم وصنعته مالك اولمشدر. فرانكستانده اك اول وندیک شهری تجارتله معمور اولوب بالاخره مرکز دائرة معرفت اولدیغندن تیموره منویش ویرمك، انسجه حریره چیقارمق، بللوردن مالزمه یایمق کبی صنایع مهمه اوراده كشف وتوسیع اولمشدر.

صدر اسلامده طقل نازنین معرفت (مأمون خلیفه) نك آغوش

حمایتده پرور شیاب تربیت اولوب سن کماله واصل اولدینی کی اورویایه عکس ایدن اشعه علوم و صنعتده مشهور (شارلمان) سایه سنده پرتو انداز مدنیت اولمشدر.

شارلمان حوضه حکومتی بر مبنای صحیح اوزرینه تأسیس و تقویه ایتک عزم عالیهمتانه سیله دهامیشت راعیانہ زماننده ایجاد اولنوب بالاخره سکه حالنه کیرمش و فقط لایقیله تقدیر ایدلامش اولان مبادله علامتلینی نظام الته آلهرق اصول سکینی بحق تأسیس ایلدیکی کی دارالفنونلر کشاد ووقت و حالک احتیاجنی دفعه کافی اثرلر وضعیله ممالکنی معمور و آباد ایلدی. بوسرده انکلتره دخی سلم ترقی به قدم باصوب (بیوک الفرد) شارلمانک مسدکنی تقلید ایدرک معاملات بحرینه نی تأسیس ایله بردارالفنون کشاد و مشهور آفاق اولان (اوقسفورد کتبخانه نی) وضع و بنیاد ایلدیکی مثللو زراعت معماری، ادبیات کی محاسن بدیعہ نی زیرحمایه سنه الهرق ترقی و توسیع لرینه خیلی همت لر ایتدی. اشته بوسورتله ابتدا ایدن اورویا مدنیتک دور جدیدی اهل صلیک ظهور و دوامیله پک چوق ترقی ایلدی.

چونکه اهل صلیب اصل مقصدلری اولان احمای اسلامه - لواء الحمد شریفی کندولرینه پدشوا ایدرک قارشولرینه چیقان صلاح الدین وامثالی ذوات عظام ایله عسکر اسلام سایه سنده - موفق اولمدیلر ایسه ده شرقدن برچوق متاع معرفت اقتباس ایدرک مملکتلرنجه تجدد ایتکک باشلیان علوم و صنایعه قوی براساس وضع ایتدیلر.

اخلاق، حریت افکار، صنایعه رغبت، تجارتیه حصصه مت کی محاسن مدنیه اهل صلیک شرق سفرلرندن عودت ایده بیلنلری واسطه سیله

اوروپایه کتورلمشدر. تعدیل استبداد اعیان، سربستی رعایا، توسیع
 قصبات، اصلاح محاکم، تأسیس قوانین عدلیه، منافع سیاحت، اصول
 حرب کبی فکر انسانی ایقاظ و بوجهتله استعداد خاتی ترقی به سوق
 و تحریک ایدن اوروپا تأسیسات مدنیه سی ینه اهل صلیب واسطه سیله
 ممالک اسلامیه دن اخذ اولنمش آثار بدایعنددر.

اوروپا ایلمر اخذ و تلقی ایتدکاری معارف اسلامیه سایه سنده لذت
 صنعتک ذوقنه وارمش و بوجهتله تسهیلات معیشت و سعادت حیاته نائل
 اولمشدر. بوزمانلرده ایدی که ممالک غربیه معارف شرقیه سایه سنده
 شکر، یل دکرمی، اقمشه نک لزومنه کوره استعمالی، بللوردن معمول
 سرلی آینه، بر چوق آلات جرائقیله کبی لوازمات مدنیه ایله شرفیاب
 اولوب قالدر ملی بوللر انشاسنه، انهاره کوپر یلر وضعنه و قصبه لرینی تطهیر
 ایله هوالرینک تصفیسه نه ابتدا ایتدیلمر.

اون ایکنجی عصر میلادی والتنجی عصر هجریده ایدی که فرانسه ده
 رنگ آمیز حالی واقشه نسجنه مخصوص کارخانلر و ایتالیا ده تأمینات
 بحریه ظهور ایتدیکی کبی اواخر عصرده ده یهودیلر طرفدن التون،
 کومش، باقر اعتبارنده مبادله اوراقی ایجاد و اختراع اولمشدر. بوندن
 بر عصر صکره ایدی که اوروپا ده رساملق و اکامتعلق صنایع نفیسه ظهور
 ایتدیکی مثلوا السنه جدیده اوزره تاریخ و اشعار تدوین اولنمش و ادبیات
 طرز جدیده کیرمکه باشلامش ایدی.

والحاصل اوروپا معارف و مدنیتنک زمان ایقاظ و ظهوری
 اولان ادوار اون بشنجی عصر میلادی و طقوزنجی عصر هجرینک

نصفه قدر امتداد ایدرک هپ تأسیسات مدنیه و مخترعات جمیله اظهار ایله گذران ایلدیکندن اومده اور وپاجه « مبنای تجدد » اطلاق اولنور.

صورتنده محرر اولان فصللر ایله مناقب طبیعیاتک مقدمه سی
اولان شو :

بو کتاب اصطلاحات فیه ایله نظریات علمییه بوغلمش خواص کتابی دکل، هر صحیفه سی مکوناتک آثار عجیبه سیله مزین لوحه لر و فقط خیالی دکل، حقیقی ترسیم ایدن استدانه رسملر کی یک نظرده هم بر درس علمی، هم بر ذوق ادبی ویرر نقوش والوان و فقرات حکمت بیان ایله تصویر ایلمش عوام مخاطبیدر. گویا که تماشاگاه عالمک معرض اجرا آتیه چیمش، حکمیات طبیعییه یی تمثیل ایدر بر منقبه خواندر.

کتابدر، فقط مناقب طبیعییه نک بر مصور مجموعه سی و یا خود نمودج عالم اطلاقه شایان مخلوقات مختلفه نمونه خانه سیدر. بوراده تدریس یرینه تمثیل، اثبات یرینه اراءه، تعریف یرینه احساس، تحریر یرینه ترسیم، تقریر یرینه تفهیم طریقلرینه کیدلمش و کلفت کلام کی - ایجاب حالده ستر حقیقت ایده بیلان - شائبه لردن توقی اولنمشدر.

بونده بر چوق محررلرک معاملات جدیدانه و افادات مصطلحانه لردن طولایی قارئلرینه عارض نفرت و کللاه بدل شوق و ذوق اعطاسی التزام اولنمش، و بناء علیه قیسه قیسه جمله لر، لطیف لطیف فقره لرله ایفای مرام ایلمشدر.

بو کتابده - هر بوکلنده بر بشقه منظره ابراز یله انسانک کوکلنی کوزینی آجان لطیف المنظر یوللری تعقیب ایله اجرا ایدیلان شوق آور سفرلر کی - هم فائده لی هم اکلنجه لی بر سیاحت لذتی واردر.

فقط بوسیاحت نه سکسان کونده دور عالم کبی خیال، نه ده قعر دریا ده
کز مک کبی مصالدر :

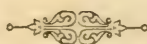
بالعکس دوت بش ساعت ظرفنده سکز اون صحیفه به اماله نگاه
اعتبار ایدیور مکله حقیقه برسسیاحتده آنه جق ذوق علمی بی طویه
بیلماک ممکندر .

بو کتابک قارئی اقصر طریق تعقیب ابدن برسسیاحدرکه اوروپادن
آمریقایه ، آسیادن آفریقایه ، قطبلردن خط استویه کیتماک ایچون
نه کمی به، نه تیمور یوله، نه ده وسائط سائرمیه احتیاجی واردر . بری ابراق
آچوبده نظر دقتی اورایه آتی ویرمک اوقدر کلفتی بر طرف ایتمکه
کفایات ایدر .

بوراده انسانک مسکنی اولان اودن باشلنه رق بتون عالم وبالجمله
ذوی الارواح سیر ومطالعه اولنور : ابتدا اوک کوشه وبوجاغی کزیلوب
بیلنمی لازمه دن اولان شیلر اوکر نلدا کدنصکره لاجل التزه بفتحیه
چیقیلور . کوزل کوزل میوه لر . لطیف لطیف چیچکلردن انواع استفاده لر
ایدیلهرک چفتلکه کیدیلور . اوراده حیوانات مونسه ومعاملات دهقانیه
سیر وتماش اولنهرق اووهیه چیقیلور . ترالار چارلر کزلدا کدنصکره
برصوکنارنده آرام اولنورکه بوانساده صویک جوارنده ودر وننده کی
مخلوقات نظر تقشیدن کچیریلور . بعده ینه حرکت واطرافه عطف
نگاه دقت ایدرک طاغیه چیقیلور . اورمانلر کزیلور . انواع حوادث
وغرائب کوریلور . بونلرک جمله سی لزومی وجهله تدقیق اولندقدن
صکره طاغک اوبر طرفندن ساحل دریایه اینیلورکه اوراده اک مکمل
برتجار کیمسی رکوبه آماده بولنور . مسافر لرینی معرزاً قبول ایله بحر

محیطی کزد برر. اعماق دریایی سیر ابتدیرر. نهایت ساحل سلامته
 جیقاریر وشو حالده بر (دور عالم) اجرا ایدلمش اولور. بودور علمده
 گاه قارله مستور صحرالر، گاه قوم دریاسی کبی چوللر، گاه منطقه منجمده
 بوزلری، گاه منطقه حاره نك آتشین قوملری، گاه نیل کنساری، گاه
 بر دره باشی، گاه بحر محیط، گاه بر حوض، گاه بر قوجه بالقان، گاه بریر
 کسبکی سیر ایدیلور. فقط سایه علم ومعرفنده نه قارلی صحرالرک
 بورالرندن، نه قوملی چوللرک قاصر غلرنندن، نه بحر منجمد بوزلرینک
 پارچه لئمنندن، نه آتشین قوملرک شدتندن، نه عمان فورطنه لرنندن،
 نه بالقان چیغلرنندن، نه اورمان حشر اتندن، نه صحرا سباعندن، نه آچلقدن
 نه صوسزلقدن قورقیلور. خلاصه هیچ برشیدن خوف واحتراز یوقدر.
 بو کتاب کتاب دکل کویاکه بر مجموعه تصاویر ویانمونه نمای تکا-
 ویندر: هر یپراغنگ ایکی یوزی بر بردن اعلا بر لوحه بی، هر لوحه ده
 بر چوق آثار عجیبی ارئه ایدر و بو الواح مصوره نك نقوش والواننده
 مذکور سرائر وخفایایی تدقیق وحقایقنه کسب وقوف ایچون الده
 خرده بین بولندر مقدن بشقه بر شیة احتیاج یوقدر.

بو کتاب هر صورتله نظر اطلاعمره اوضرایان بیوک کوچک، عالی
 دنی، محبوب مخوف، مونس مدهش هر نوع حیوانات و نباتاتی محللرنده
 تدقیق ایدرک خلقت مخلوقدن حکمت خالقه تقریب اطلاعی موجب
 مواد حکمییه بی شامل اولمغله قارئلرینی صانع حقیقینک عظمت وجلالنه
 انکشت بردهان حیرت ایدوب عاقبة الامر سعادت ایمان ایله مشرف
 قیلار.

نوع بشر دنیا به قدمنهاده وجود اولدینی زمان نه قونداق ، نه بشیک ، نه لباس ، نه خانه ، نه دهه بونلرکی بر اثر بولدی . ابتدا مرور ایام ایله آچلمش غارلری ویاتائیرات طبیعیله حاصل اولمش یارلری مسکن ایدندی .

تویسز ، قوتسز اولان وجودینی صفوقدن ، صیجاقدن محافظه ایچون اولاً بیوجک یارقلدن تانیاً حیواناته تقلیداً پوستدن البسه تدارکنه وبونک ایچونده حشرات وسباع ایله اوغراشمغه مجبور اولدی . نهایتاً الامر غلبه چالدینی حیوانلرک پوستلریله کیندی .

مسکن اتخاذایدوبده برچوق عصرلری امرارایتدیکی یارلر ، غارلر وجود نیجینی نه تأثیرات طبیعییه ، نه ده دشمن طبیعی اولان حشرات قارشو محافظه ایدیه بیلدی .

بناء علیه — بر درجه یه قدر هر ایکی عدویه مقابله ومدافعه ایدیه جک — بر مسکن تدارکنه لزوم کورمکله بر طاقم اغاج کوده لری ودال بوداقلریله صلور ایچنده قبله لر یایمغه باشلادی .

بوصورتله ده برچوق عصرلر کچدی . فقط نوع بشرده خیلججه ترقی ایتدی . بر آراق طاشدن وبرچوق زمان صکردهه تونجندن ودها بر چوق وقت صکردهه تیموردن الات وادوات اعمال ایدرک ، آنلر واسطه سیله آغاچلری منتظم منتظم کسمکله ، طاشلری کوزل کوزل یوتتمه ، وبناء علیه اولدچمه محفوظ کلبه لر اعمالیله استحصال رفاه ومعیشته باشلایلر .

آرادنینه برچوق عصرلر کچدی ؛ کلبه کلبه یه انضمام ایدرک کویلر ، کویلردن قضالر ، قضالردن برمناسبت ارتباطوبوارتباطله هیئت مجموعه

سندن (وطن) تشکل ایتدیگی کبی برکله بدن برعائله، برعائله دن دیگر برعائله و برجوق عائله دنده بر (ملت) ظهوره کلدی.

بوسبیه مبیدرکه خانه، عائله، ملت، وطن اسم وسمالری — بر برینه مربوط و لازم غیر مفارق قیلندن — برطاقم لوازم انسانیه، وشایان حرمت محایب وجدانیه دندرلر.

اشته نوع بشر بوضورتله انتشار، وتأسیس مقر ایتدکن صکره کندوسنه معاونت، رفاقت، صداقت ایده بیله جک اولان حیواناته قپوسنی کشاد ایله انلری داخل دائره اتحاد ایلدی.

اک اول حشرات و سباعدن کندوسنی محافظه ایچون یار صادق اولان کوبکه، و داخل خانیهی فاره و امثالی مضر حیوانلرک شردن حفظ ایچونده کدی یه مراجعتله انلری کندی کبی اهلی حیوانات صره سنه کچیردی.

انسان صوا ایچلرنده کی خانه لردن چیقوبده قیرده بایرده، تأسیس مسکنله، آرتق اولور اولمز شیلردن قورقماغه باشلدیغی عصر لرده ده — اغانه سیله اکثر سباع و وحوشه غلبه ایتک ممکن اولان — جنس فرسی کندینه رام ایدوب، خانه جکی یاننده آکاده بر ماوی یابدی.

بر آراق سودندن، یاغندن، یونندن، دریسندن استفاده ایچون برده کچی ایدندی. مؤخرآ طاوق و امثالی طیور اهلیه بیده کندوسنه آشدیروب هر برندن بر درلو فائده کورمکه باشلدی. بو حیوانات انسانک آرزوسیله خانه و حولیسنه طویلاندیغی کبی پیره، کهله، فاره کووه، سینک، تحته کهله سی، سیوری سینک، اورجک، چرچر بوجکی، یراصه کبی موزیات و حشراتده — آرزونک کلیاً خلافتنه

اوله رق - حولیسنی، خانه سنی و حتی یتاغنی، وجودینی استیلا ایلدی
انسان بونلر کده کیمنی اوقشامق، کیمنی تپه لکله کچنمکه آلسدی.
ولوکه استفادہ سی ایچون اولسون، بو قدر حیواناتله کچینان انسانک
سایه حمایتی بر آراق سرچه، قیرلانغیج، چالی قوشی، قزل کردن، لیلک
وامثالی طیورک دخی مراجعتلرینی موجب اوله رق، انسانک مروتنه
انلرده نتیجا ایله کندیلرینی آنک آغوش محافظه سنه آدیله.

آنلرده انسان اوینک کوشه بوجاغنده، طامنده، اوجاغنده
بووه جقلرینی یاغغه، اورالرده یاغغه باشلادیله.

اشته مناقب طبیعیہ مزک کتاب اولی اولان اوبجخی حیوانات
مذکورہ نك یتاق اوطه سندن حولی قپوسنه قدر صره سیله مکان
طوتمش اولنلرینک شایان تذکار اولان احوالی جامع اولغله، بروجه
آتی ایراد مناقبه ابتدار اولنور]

فقره لرینی نقله جسارت ایلدم.

۴۷ - بالاده دخی عرض ایتدی کمز وجهله بو طرز اوزره
یازی یازانلر من له الحمد بک چوق ایسه ده مسلك متخذه من اقتضاسنیجه
نشر اثر ایتش اولانلرک مقالاتی انتخاب اولندیغندن و بورایه مقاله
درجندن مقصد مثال ایرادیه شایان امثال شیر کوسترمکدن عبارت
ایدو کندن بو قدر جقله اکتفا ایتدک بوندن طولانی سائر ارباب قلمک
عقولرینی طلب ایدرز.

۴۸ - طرز جدید ادبم دخی عتیقی کبی عالی وعادی قسملرینه
منقسمدرکه عالیسی بالاده بیان اولنان امثله ده کی طرز دن عبارتدر.
عادیسی ایسه مقبول ومنفور اولمق اوزره ایکی نوعدر.

مقبول اولان طرز عادی - یکر می اوتوز سنه دنبری هر کسک
 طوغریجه واجیجه یازه بیلیمکه باشلیدینی ساده براسلو بدرکه مدحت
 افندی حضرتلرینک عمومه مخصوص اوله رق یازدینی وعجابه کلیوبده
 دقتله میدانه قویدینی اثرلرنده قولاندینی طرز افاده بونک پک کوزل
 برمثالیدر. نته کیم (حسین فلاح) نام اثرنده شو:

• بوکمی (شیطان الاوقیانوس) اسمنده اوچ دیرکلی جسم وکوزل
 بر عرب ناویسی ایدی که دروننده قادین وارکک اوله رق سکسک اندن
 متجاوز حجاج وار ایدی. امین اوکندن قز قوله سنه طوغرو یالکوز
 بر رانده و برفلوقه یلکنی ایله غایت آهسته کیدرک بوپا طرفندن
 کلمکده اولان باطی رورکارینه تام یلکن ویریلور ایسه سرای برونی
 حذاسنده اسکله الابداندا ایده مامک صورتیه قارشوده سالاجق
 اسکله سنه دوشمک تهلهکنی بر طرف ایلدکن وبالی کوشکی اقدیسنکده
 یاردمیله سرای برونی کوزلجه دوندکن صکره غالیاری، ترینکتاری،
 بابافینغولری، حاصلی تکمیل یلکنلری برر ایکشر آچغه باشلیدی.
 واقعا روزکارک خفیفلکی بوبله تکمیل آرمه بی فوراً اتمکی ایجاب
 ایلمش ایدیهده روزکارینه کمی بی اسکله بورده سی اوزرینه اغنا
 بیلیمکن عاجز قالمامشدی. شو حالدله آیستافونوس اوکنده آتیلان
 برپارا کتا شیطان آلاوقیانوسک ساعتده درت بچق میل مسافه قطع
 ایلدیکنی خبر ویردی. بوزمانده اولدینی کبی اوزمان دخی حاجی
 کیمسیله سیاحت پک عمر ایدی. اوزون بریول ایچون بولجیلرک تدارکی
 هر حالده مکمل اولدیغدن کمی ایچنده بوللق دیزده سوکلمکده اولسندن
 ماعدا بش وقتک دکز اوزرنده جماعتله قلمسیده بشقهجه برذوق

رینه کچر ایدی . هله سفرك اشوایلك کیجه سنده کوزل سسلی
 رافندی غراندی چناقغنه چیقارق یاتسو اذاتی او قودینی زمان
 هوانک دخی درکار اولان مساعده سنه مینی هرکسک آبدست تلاشنه
 دو شمسی و نمازه مسارعت کوسترمسی کرچکدن برصفا ایدی . تام
 مهتابه قارشو تراویج قلندی . آندن صکره اورته لغه برسکوت و سکونت
 کله رک یالکز ختم سورنلرک برر اوفاق یول فناری ضیا سنده او قود قلمری
 قر آندن و برده آراقده عرب قلاغوزک پروودن دومنجی به « عشقله
 صنغاق » دهرک ویردیکی اسکله و سنجاق قوماندالردن بشقه برسس
 ایشیدلمز ایدی . خیر خطا ایتدک . انلردن بشقه برسس دها
 ایشیدیلور ایدی که اوده روزکارک غایت خفیف بر صورتله توج
 ایتدیره بیلیمکده اولدینی دکزک کندینسی بر سرعت عادیه ایله یاروب
 کچمکده اولان کمی به کویا لطیفه یوللو یواش یواش تو قاتلایورمش کی
 بورده قابلامسی اوزرینه شاپرشاپر اورم سندن حاصل اولان شماطه
 لطیفدر . قدر و قیمتی بیلنلری پک زیاده متلذذ ایده جک اولان بو
 شماطه پی اخبار و اخطار ایتهدن کچمک روامیدر ؟

بوکیدیشه ایرتسی صباح مرمره اطه سی اسکله طرفندن کورنمکه
 باشلادی . مذکور اطه ایله روم ایلی سواحلی اراسندن کچیلرک
 ایکندی اوزری کلیولی کورندی . یولچیلردن بعضلری سفری
 اولوب اورج طوقتامق حسیبیه جانلیجه بولنور و بعضلری « اگر
 سفر بیلکله برابر اورج طوتار ایسه کز سزک ایچون خیر ایدر » حکم
 شریفنه جیح بولنده بولنمق مناسبتیه بر قاندها رعایت ایدر لرسده
 عمومی بردن دنیاده استانبولدن ماعدا مملکتلر اولدینغی یالکز ایشتمش

و فقط استانبولدن ماعدا مملکتلرک نصل شـیلر اولدیغنی و اوله جغنی
دوشنامش و تصور دخی ایتماش اولدقلرندن کلیولی کورلدیکی زمان
جمله سی کوپشته اوزرینه دیزیلهرک سیر ایتمکه باشلامشلردر . بو مملکتی
بعضیلرینک اناطولی حصارینه و بعضیلرینک روم ایلی حصارینه
بکزملمری عموم ایچون براکلنجه اولمشیدی . هله تحفلردن بریسی
« خیر، حاجیلر کلیولی اناطولی حصارینه ده بکزه مز، روم ایلی
حصارینه ده . بکزه یه جکی بریر وار ایسه یه کلیولیدر . کلیولی یه
کلیولی یه بکزر و السلام . نافله مجادله ایتمکزه دیمشیدی که بوسوز
حاجیلر و حاجلر ایچون عمومی برقهقهقه یی مستلزم اولمشیدی .

باطی هوا سیله کلیولی بوغازینه یاقلاشان برکینک و ولطیه مجبور
اوله جغنی اهل و قوفه معلومدر .

بناءً علیه دکزک و کمینک صور لطائفی دائماً نظر دقتله مشاهده
ایدنلرک هر شـیدن زیاده بوراده حاجی بابا دیه تسمیه ایده جکمز
عرب ناویسنک گاه اناطولی و گاه روم ایلی سواحلنه باش
اورارق استیحا ملری و تپه لری برر برر سلاملا مقده اولسنی بکنسه لر
حقلمری واردر .

اسمکده بولنان هوا دائماً ایلك حالیه اسمکده بولندیغندن کمی
اوکون اقسامه قدر دکل اوکیجه صباحه قدر آنجق چناق قلعه بوغازندن
خارجه چیقه بیلدی . صباح نمازی ایچون او یانق بولنانلر بوزجه آطه یی
صبح نمازندن صکره کوره بیلمشلرایدی .

آنجق بوغازی چیقدن صکره باطی روزکاری برقاچ کرته شمال
غریبیدن لکه باشلادیغنی کبی شـدنی دخی کرکی کبی آرتدیغندن

شیطان الاوقیانوس یواش یواش بیومکده اولان طالغه اوزرندن ساعتده
یدی میل سرعتله سکر ایدی .

بو هوا ایله مدیللویه قدر واردیلر . جزیره مذکورده اسمکده اولان
روزکار ایچون سپر اولدیغندن طالغله کوجولدیکی کبی روزکار دخی
کیلمش وکی ساعتده ایکی میل درجه سنه ایتشدر .

بوضایعاندن قورتلمق ایچون عرب قپودانی مدیللوی کوج بلاایله
کچدکن صکره سائر تصادف ایلدیکی جزایری هپ صاغ طرفنده براقرق
کچمکه بانلادی . واقعا بومانور ایله روزکار طرفنی دائما آچیق براقرق
سرعتیجه قطع مسافه ایدر ایدیسده آچیله آچیله تاردوس ایله کرید
آطه سی آراسنده واقع قاشوط اطه لری حداسنه قدر آچلمش اولدیغندن
وروزکار دخی شدتی آرتدیردجه آرتدیرمقدمه بولندیغندن کمینک زیاده جه
یالیه ایتسی وهرکی قوصدیرمی حجاجی شکایته مجبور ایلمشیدی .
فقط عرب قپودان بوشکایتلری منع ایده بیلدی . « اول واغت غرید
اطاسی غشه غق هپصی عرغادن غله غق . صالانمق مافیش یاغ کبی
قیاغق . برغون برغیجه یالله سقندریه » دیه کریدا طه سنی کچدکن صکره
روزکارک پوپادن کله جکندن بخله صالانمده دن بر کون بر کیجه یه قدر
اسکندریه یه واصل اوله جقلرینی وعد ایله جمله یی تأمین ایلدی . شو
قدر وارکه اوده کی بازار چارشویه اویمدیغندن حاجیلر بر کون بر کیجه
صکره اسکندریه یه وارده مدقندن بشقه بش اون کون بش اون کیجه
صکره سائر بریره واردیلر . »

طرز لطیف ایله افاده مزام ایتشدر .

صرف ادبی اولیان شیلرک اصول تحریری بوضورتله اولمق لازم

کلورکه محررین معلومه نك جمله سی عمومه مخصوص اولان اثرلری
بو طرز ایله یازارلر.

۴۹ - منقور اولان طرز جدید ایسه لسانمک مابه الاحتیاجی
اولان شیلیری بیلمدیکندن طولایی آغزینه کلانی یازمق واملای
معروفه دقت ایتمامک واریه برچوق اجنبی لغتلی صووق کبی صوغق
صوغق طرز لدر که کیفیتی تعریفک فهمنه ترک ایله اصحابی محجوب
ایتمامک ایچون مثال ایردینه لزوم کورمدک.

۵۰ - طرز جدید عالی اوزره اک چوق یازی یازمش ادیمز
مرحوم کمال بک اولدینی کبی مقبول اولان طرز عادی اوزره زیاده سیله
اثر نشر ایتمش ادیمزده احمد مدحت افندی حضر تلریدر که بو ایکی
ذاته بو ایکی اولوبک پیرلریدر دیرسه ک مبالغه ایتماش اوله جغمزدن
هرایکیسنه ده ادبیات نامنه تشکر ایتمک بورجمزدر.

فصل ثانی

معنایه تعلق ایدن شرائط

۵۱ - معنایه تعلق ایدن شرائطک اک مهملری مبنای الانشادن
اجمال ایله بروجه زیر بیان اولنان بش ماده دن عبارتدر.
برنجیبی - مقصد و مرادی دائما سالیس و آچیق تعبیرات ایله
بیان و افاده ایتملی و مرام و مطلبک اکلاشلمسینی تصعب و یا اخلال
ایدر صورت افاده لری التزامدن توقی ایلملیدر. ترکیبک :

قبو کده خسته کوکل منجذب همیشه مکر

او کهر بادر ایشیکک طاشی که گاه قبار

بیتمده مرام و مطلبک اکلاشلمسینی تصعب و تعقید اولندیگی کبی اولماملیدر.

ایکنجیسی - الفاظی معانیه تابع قیللملی . چونکه کلام معنائک افاده سی غیر مسبوق اولور ایسه طبیعتیه او معناده رکاکت ودالاننده خفا حادث اولور .

او چنجیسی - قلمه آله جق شی مراد و مرادن عبارت اولوب خارج از مقصد بر طاقم ترشیحات ایله تسوید صحایف ایتما میلدیر .

در دنجیسی - الفاظ مشترکه قوللان دینی وقتده معنای مقصود هر نه ایسه انی بیان ایدر قرینه کتور ملی مثلا کعب کله سیکه بر رجل معناسنه اولان کعبک و برده کعبه نك جمعیدر . و راح کله سی بر خمر معناسنه و برده کف (ال ایایی) معناسنه کلان راحه نك جمعیدر . عقاب كذلك بر جزا معناسنه و برده عقبه نك جمعی اوله رق کلور . و ترکیه ده دخی قول ، تبر ، کدیك و او چق کله لری كذلك الفاظ مشترکه دندر لر و ایکبشر معنایه کلور لر . ایسته کلمات مذ کوره سیاق کلامده ایراد اولند قدرندن معنای مطلوب قنجیسی ایسه اکا دلالت ایدر قرینه لر دخی بر ارجه ذکر اولنمیلدیر . نر کسینک :

زاهد اود کلو ثقلت تاج و قبا ایله

او چق امیدین ایتزایدی ایله اولسه

ییتنده واقع او چق کله سیکه بر جنت و برده طیران ایتمک معناسنه کلور . ظاهرأ معنای مقصود ثقلت قرینه سیله طیران دیمک اولور . لکن دقت اولنور سه جنت معناسنک تقدیریده جائز و همده مضمون بیته شطارت و یرن جواز مذ کوردر . دیمک که الفاظ مشترکه ده بویله قرینه نك وجودیده محتملدر . و آتی الذکر نفینک قطعده سنده بولنان نصوح کله سیکه ینه بویله احتمالی شاملدر .

بلند مرتبه یعنی نصوح پاشا-کیم
کینه همتی اظهار صد فتوح ایتدی

کورنجه حد شریعتده سی موفورین
شقایه اهل هوا توبه نصوح ایتدی

کبی که بری علم مخصوص اولان نصوح و دیگر می معروف توبه نصوح دره.
بشنجیسی - سلاست و متانت لفظیه معنای جمیله مقرون اولمی .
اگر یالکیز صور لفظیه منحصر و مختص اولور ایسه مابه الانزام
اولان حسن شطارت بولمز . و حسن معنی حسن کلامک مبتوعی
اوله حق ایکن تابعی بولمق لازم کلور .

تصویر افکارده واقع شو :

« حتی قوه غالبانه من بر آگاه المانییا وکاه بمن صحرالرنده ملتک
اعلام حشمتی اعلا و مجراً کاه اسپانیا وکاه عدن دریاالرنده دولتک
احکام سطوتی اجرا ایتدیکی زمانلرده بیله سلطنت سذیه مجاورلرندن
هیچ برینک بلاسبب حقوقه تعرض ایتماشدرکه قهرمانلر خصائلندن
اولان بویله برصفت قوت اجدادمزک اک بیوک بر مدیحه افتخاری
عد اولنه بیلور . فقط نه چاره که چیچک عاتی کبی دولتک بذیه وجودینی
رخنه دار ایدن لاله سفاهتک اعصاب اقتدارمزه ویردیکی ضعف کلی
جهتیه ابراهیم پاشا دورندن صکره سلاح سطوتی لایقیله اداره ایتک
ایچون ملتده اقتضا ایدن زور بازوقلامشیدی . . . نازه فسادکه بر قومک
درونده التهاب ایده؛ آب شمشیر اولمدیچه حسن تدبیر آنی نصل اطفای
ایلسون . حمای محرقه که بر وجودک عروق و اعضاسنی استیباب ایده؛
قان آقیدمدیچه اکا تدای نیلسون . »

مقاله کبی .

اشته منشی اولان کسه شرائط مبسوطه ره رعایتله برابر بلغا
وفصحانک تراکینی نتبع ایدرک نظم ونترده مراتب سخنه وقوف
کسب ایتملی وکندوسنده فکر قویم وطبع مستقیم وسرعت انتقال کبی
خواص ممتازه بشریه بولمیدر.

مبحث ثانی

ارکان کلام

۵۲ - ارکان کلامیه (ابتدا. تخلص. مقصد. انهاء) دنیلان
درت شیدن عبارتدر:

برنجیسی - ابتدا - افاده نك مزایانه وقوف حاصل ایتدیبره جك
الفاظ ومعاینك مدخلی وكلامك مطمعی اولدیغندن تعقیدات ایله
حشویات وركا كتمدن سالم اولوب غایت سلیس وفصیح وممكن اولدیغی
قدر مقصدی اوقشار اشارات خفیه وحال ایله موضح الماآ اولمیدرکه
بوصورتله مرام و مقصده متعلق کلمات ویا معانی دلالتیه کیفیتیه بدیغانه
اشارت وایما ایلمکه بین الادبا «براعت استهلال» تسمیه اولنور. مثلا
برمکتبدن بحث اولنه جفی صروده «سایه معارفوایه حضرت پادشاهیده»
جمله سیله وامن وراحتدن بحث اولنمق لازم کلدکده «سایه آسایش وایه
حضرت پادشاهیده» جمله سیله بدأ اتمك براعت استهلال دیمکدر.

ایکنجیسی - تخلص: ابتدا ایله مقصدك بیننی صورت ملایمان
وحسنه ده ربط ایچون برمدخل بولمقدرکه طرفین معناریخی ربطه کفایتیه
برابر بینلرنده علاقه سببیت بولمیدر. وبونك ماقبل ومابعدیله يك

نسق اولسی لازمدر، چونکه سامع ویا قاری مقصوده انتقال ایده چکی
 وقته طرفینک متلائمی حسن بولورسه نشاطی تحریک ایدرک مابعدینی
 خواهشله اصفا ایدر و عکس حالیده موجب ملال اوله جغندن مخاطب
 احاله سمع دقت ایتیموب آلت طرفی حسن دخی اولسه فائده ایتمز. اشبو
 بویله حسن صورتله اولان تخلصه دقت لازمدرکه بوکا «کریزگاه» دینور.
 اوچنجیسی - مقصد: کلامدن مقصود نه ایسه آنک مقام
 بیانیدرکه بونده درمیان اولنه جق مادهنک قرین قبول اولسیچون
 حسنیات و قبیحیاتی و یا خود تسهیلات و تصعیباتی مستلزم
 اوله جق وسائل و دلائلی الحاح و ابرامدن خالی الفاظ نازکه و انجیح
 مقصدی داعی تعظیبات و توسیلات جمیله ایله ادا ایتمک لازمدر.

دردنجیسی - انتها: کلامک نهایی و بناء علیه سمعک اک صکره
 تاقی ایتدیکی محل اولوب نفسده مرتسم قاله جغندن بونک حسنی ماقبلنک
 قصورینی ستره و قبیحی ماقبلنک حسنی ازاله بادی اوله جغندن کمال
 طلاقته و نتیجه مرامک غایت ملایمتله تکرار و برطرز لطیف ایله ختام
 ویرلمسندن عبارتدرکه بوکا «حسن ختام» دخی دینور.

اشبودرت شیئه مثال اولمق ایچون وقتیله تصویر افکارک نشر ایلدیکی شو:
 «تعاونوا علی البر فرماننه و اخوت اسلامیه نك حال و شاننه واقف
 اولنلر ایچون بر فلاکتیه اوغرایان وطنداشلمری حقنده دن کلان معامله
 محسنه بی اجرا ایتمک برنجی درجهده فرائضدن عد اولنور.»

[اجداد مزك بوفریضه خیریه بی ایفاده کوسه تردیکی مآثر دلرده
 دائر نیجه نیجه داستان مفاخر پیدا ایلمشدر. حتی وقایع سالفه دن
 اکلاشیلورکه حسنات اوغورنده ایچمه دکل نقد حیات بذل ایده چک
 قدر فتوت متمزده عادات جاریه دن عد اولنه جق درجهده ایدی.]

{ اشته بوجوانمردانك احفادی اولان عثمانلولره ارنأ و فطرة حائز اولدقلى صفت سخاوت بروطفة عظاما تحمیل ایلمشدرکه اوده کرىده بولنان قدراشلمزله دن کلان معاونتک اجرا سیدره بونلر اختلاک ظهورندن برى اولاد و عیال و سرمایه حیاتلرینی ملنک حفظ اتحادی بولنه فدا ايله عثمانلولرک سجه مفخرتی اولان شان جلادتی قهر مانلق مرتبه سنه اعلا ایتدیله بوسرده بچاره لرك اموال موجوده سنی اهل شقاوت و محصو لارینی آتش خسارت افنا ایتدیکیچون شمدی به قدر مألوف اولدقلى ناز و نعیم رنج الیمه تحول ایدرک معیشتلری وطنداشیرینک اعانه سنه قالمشدر . پدر و برادر و سائر اقربالرینک شهادتيله یورکلری پاره لشمس و برطاقم ایتم و نسوان کیمی اچ ، کیمی عریان سوقاق اورتلرنده بالان اولدینی ایشیدیلور . انلرده بزم کبی انسانلردر . . . . }

(فریادلرینی بزدن بشقه کیم ایشسون . آنلر وطنمزه دن کلان خدمتی ایفا ایتدیله . بزده انلره ایلمزدن کلان معاونتی اجرا ایدم . حمیت و انسانیت بویله کونده بللی اولور . بز عاجز نوازلقله دنیاچه شان المش بر ملنز لایق میدر که عنوان مفخرتمز لکه دار اولسون)

مقاله سی کافیدرکه بونک شو . . . . وجهه طرناق اره سنه لشمس اولان فقره سی حسن ابتدا و تعا ونوا علی البر قیدیلده براعت استهلال اولوب شو [ ] وجهه اولان معترضه داخنده اولنلرده حسن تخلص وشو { معترضه ایچنده بولنانلرده حسن مقصد وشو ( ) وجهه عادی معترضه ایچنده اولنلر دخی حسن انتها اولوب پک کوزل صورتله ماده بی ایضاح ایدرلر .

اشته شرائط و ارکان کلامیه خلاصه سی بورایه قدر ذکر اولنان شیردن عبارت اولغله اصل کتابت و خطابت اصوللرینی دخی بوندن صکره کی کتابده یازدق .

تذریعاً علی الاربعة کتب

(اون سکرنجیسی)

مجامع الادب

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن قافیہ. اقسام شعر. احوال تحریر. اصول کتبت و خطابت. اصول تنقید [کی فنلری حاوی اون کتاب اصلی الله ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عبدن عبار ندر.

طقوزنجی کتاب

اصول کتبت و خطابت

محمدری

ارکان حربیہ قائم مقام لرتدن مناسرتلی

محمد رفعت

معارف نظارت جلید سنک رضعتبد طبع اول نشر

در سعادت

(نصبر مطبعہ سی) باب عالی جادہ مندرہ نومرد ۲۵

صاحب و نشری: کتابچی نصبار

۱۳۰۸

کتابت و خطابت بر سلاح مقاومترکه ایجاب حاله قلیجدن
نافذ طو بدن شدید تأثیرات کو ستر لر

مجامع الادب

اوچنجی جلدی اولان اصول افاده دن

ایکینجی کتابت

{ اصول کتابت و خطابت }

باب اول

{ کتابت }

۵۳ - تألیف و ترجمه طرزنده کتب و رسائلک و رسمی، غیر رسمی هر نوع مخبرات و مکاتباتک کلام منشور ایله تحریراً افاده سنه علی الاطلاق « کتابت » دینورکه (تألیف و ترجمه) و (مخبرات و مکاتبات) ناملریله اساساً ایکی طریقدن عبارتدر:

۵۴ - تألیف و ترجمه علمی، ادبی، تاریخی اولان کتب و رسائلک تألیف و ترجمه سنده مرعی و مقبول اولان اصول کتابتدرکه بروجه آتی ایضاح اولنور.

۵۵ - علمی - اولان تألیف و ترجمه لرده معاینک ایجاز و اطناب اصولریله صنایع بدیهیه و قواعد بیانک هیج بر طریقنه سلوک ایلمیه رکه غایت سلیس و فصیح و مه ضح بر صورتده مساوات سبک معروفنه تمسک ایلمک لازمدرکه لسان عثمانی اوزره مدون آثار علمیه ایچنده بوشر طرله یازلمش آثارک کوزلی قدیم مهندس خانه هایونک ایلمک خواجه لرندن تألیفات متعدده صاحبی حسین رفقی افندی مرحومک (اصول هندسه) سیدرکه بیک ایکی بوز یتش طقوز سنه سنه قدر بالجمله مکاتب عسکریده تدریس ایلمک شرفی حائر اولمش بر اثر جلیلدر. بوکتاب او قدر کوزل یازلمشدرکه بعض فضلانک اقوال عالیهرینه

کوره انسانه هندسه او کرتمزه لسان اولسون او کره در . بناء علیه
شایان حرمت برادر در .

۵۶ - ادبی - اولان تألیف و ترجمه لوده ممکن اولدینی قدر
بلاغت قواعدینه و وسعت قریحه ایله اقتدارک مساعد اولدینی حال
و طرز توفیق ایدیلرک اصول مستحسنه ده تحریر لازمدرکه بوده
اساساً (اخلاق . امثال . حکایات . تیاترو) دنیلان شعبات تحریردن
اولمغله انلره متعلق بعض ایضاحاتده بوجه آتی یازلمشدر .

۵۷ - اخلاق : کتابی تألیف و یا ترجمه طرز یله یازیله جنی و قتده
قنی صنف ایچون یازیله جقسه انلره کوره ایجاز و اظناب و مساوات
قاعدلرینه توسل ایتمک و هر حالده اخلاق مقبوله یی شعشعه لی الفاظ
ایله شوق افزا بر حالده تصویره چالشمق و اخلاق مضره ییدخی
نفرت و ندامتی ایجاب ایتدیره جک صورت و معنا ایله بیان ایتمک
لازمدرکه بونک قسم عالیسی ایچون کمال بکک عبرت غزته سیله منتشر
اخلاق مقالاتی بر مثال عالیدر .

۵۸ - امثال : اساساً ایکی درلو اولوب بر درلوسی هر قومک
اعاظمندن صدور ایتمش موحز جمله و کلاملردرکه بونلرک بر طاقی
حکمت العوام اولدینی و بر طاقی یعنی دها عالیلری بین الابدادستور
مقامنده بولندینی جهتله پک زیاده متین و مفید و سهیل التاقی و سلیس
الافاده اولملری طبیعیدرکه حکمة العوام اولانلره شناسی مرحومک
جمع ایلدیکی (ضروب امثال عثمانیه) و عالیلرینه کمال بکک (بارقه حقیقت
تصادم افکاردن چیقار) کلامی و امثالی بر مثالدر . امثالک ایکنجی
طاقی ایسه عبرت و اتباهی موجب اوله جق صورتده السنه حیواناتدن

صدور اتمش کی ادبانک ترتیب و تحریر ایلدکلری حصه بخش حکایه لر در که بر روایت کوره لقمان و بر روایت کوره یونان قدیم علماسندن (ازوب) طرفدن الزاول بویله شیر یازلمش و بومثال هرسانه ترجمه ایدلمش اولدینی کی بعض توسیعات ایله طرف عاجزیدن ده بر چو و غی ترجمه ایدیلرک معارف نظارت جلیله سنک انتخابیله و حکایات منتخبه و عنوانیله مکاتب ابتدائیه مزده رسماً تدریس اولنمقده بولنمشدر.

بوکی شیر عربیده اولدینی مثلوقارسیده ده چوقدر. هله مشویء شریف ایله سعدینک کلیاتنده بک کوزلاری واردر.

۵۹ - حکایات: اساسی تهذیب اخلاقه مستند اولوب تاریخه ویا خیاله مبنی روایات طرزنده یازیلور بر طاقم تصدیراتدر که طرز جدید عادی و ادبی ایله یازیلوب اولکنندن یالکز اوقیوب اکلنمک واستعداده کوره بر حصه الموق قابل اولوب ایکنجیدن ایسه منافع مذکوره ایله برابر ادباً استفاده ایلمک جهتلری واردر. برنجی به احمد مدحت افندیکنک نشر ایتمکی رومانلر و ایکنجی یه ده کمال بکک تاریخه مستند اولان (جزمی) سیله خیاله مبنی بولنان (انتباه) ی بر مثالدر.

۶۰ - تیاترو: بر وقعه تاریخیه ویا مخیله بی عبرت و انتباهی موجب اولوق اوزره فجیع ویا مضحک بر طرزده تمثیل ایدوب میدان تماشاده قابل اجرا بر حالده تصویر در که بوده حکایات مثلوق عادی و ادبی طرز لر ایله یازیلور. طرز عالیء ادبله یازیلان تیاتر ولر کمال بکک تاریخه مستند اولان (وطن ایله عاکف بک) و خیالی اولان (کنهال ایله زوالی چوجق) و ابوالضیا توفیق بکک تاریخه مستند اولان (حبیبه)

و خیالی اولان (اجل قضا) نام اثر لریله عبدالحق حامد بکک بالجهله تیاترولری بک کوزل برر مثالدر.

کرك حكايه، کرکسه تیاتر و یازمقدمه برچوق شرط واریسهده اک مهمی تصویر اولنه حق ماده نك ممکن الوقوع اولان شیلرله تجهیزی لازمدر. یوقسه وقوعی غیر ممکن شیلرله املا ایدیلورسه دیو مصالیری قبیلندن اولوب اثر ایدیلکدن چیقار مثلا تیاترولرده حسب الحال برطیبه لزوم کورلدیکی یرده طیبیک ورودی ایچون لازم کلان زمان تصور اولنه رقا کا کوره سوزی واحوال سائره بی تمید ایتک لازمدر. والا بعض تیاتر و رساله لرنده اولدینی کبی امان برطیب دیردیمز قپو ارقه سندن سپورکبی آورجه سینه اوشانک همان طیبی احضار ایدیورمی غایتله طامسز برشی اولور. برده تیاترولرک فصللرنده فرنکلرک (غودوش) دیدکاری برده لذت لرنه دقت لازمدر یعنی هر فصلده و ممکن ایسه ایلک بردهده موجب مراق برطاقم نکات بر اقوب بونکته لری بالتدریج دیگر فصللرده صره سیله کشف ایتک واک بیوک نکته نك کشفی اک صکره به بر اقق و تیاترونک هانکی شیک تحسینی ویا تقیبی قصدیله اولدینی ده صوکنده مؤثر بر صورتده کوسترمک لازمدر. تا که تیاترودن مقصد نه اولدینی اکلاشلسون.

۶۱ - تاریخی: کمال حق شناسی و راست کوبی ایله تدبیر حقیقت مسلکندن عبارتدرکه (انواع تواریخ ایله قصص و سیر انبیا و تراجم احوال و سرگذشت و غزته) دن عبارت اولوب تاریخه احمد حلمی افندی مرحومک تاریخ عمومی ایله جودت تاریخی و قصص ایچونده جودت پاشا حضر تلرینک قصص انبیا سی و سیر ویسی و ایوب صبری پاشانک

محمود السیری و تراجم احواله کمال بکک اوراق پریشانندہ کی صلاح الدین و فاتح و سلیم اول ایله بشقہ جہ نشر اولنان امیر نوروزی و حمیدوہی افندیہ کی مشاہیر اسلامی و سیر گذشتہ (روبنسون) نام اثر و غزتہ بہ دہ اسماعیل افندی مرحومک قلمندن کچن (ترقی) ایله کمال بکک نظارتندہ نشر اولنان (عبرت) و شناسی مرحومک (تصویر افکار) غزتہ سی برکوزل مثالدر. بوندن بشقہ تاریخہ متعلق معلومات مهمہ واردر کہ اکال فائدہ ضمنندہ مبانی الانشادن بروجه آتی عیناً نقل اولندی:

«تاریخ و قوعات حقیقیہ نک حکایہ سیدر. شاهد زماندر. ضیای فضیلتدر. حیات ذہندر. ساعی زمان قدیمدر. شعرک مقصدی تسخیر و تفتین، فصاحتک مقصدی اقتناع و تہدیج، فلسفہ نک مقصدی طبایع اشیا و حقیقت احوالی تخری و تفتیش اولدینی کی تاریخک مقصد و موضوعی دخی و قایع حقیقیہ نی تبیندر.

اشته بو جہتلہ مورخده باشلوجه طوغر و لاق و راستکویلق خاصہ جمیلہ سنک و جودی شرطدر.

حقیقت مادہیہ و قوف ایچونده مورخ اولان کمنہ برطاقم خردہ و فقط جالب دقت و نکت و قوعاتی نی محابا تخری ایتلی و حکایہ ایدلمش اولان عینی و قوعہ بی مؤلفات مختلفہ دن ارا ملی، کتبخانہ لری قارشدیر ملی کوتوکلری یوقلملی، حاصلی و قوعہ نک منبع اصلینسی و اساس و مبناسنی بولمیدر.

اشته اجزای لازمه بووجه اوزره جمع و استحضار اولندقدہ آنلرک بر بردن حقیقت و اہمیتندہ فرق و تمیز ایتلمیدر. زیرا بعضیلری اولدجہ مقارن حقیقت کورینور و بعضیلریدہ بر غرض تحتندہ یازلمش

بولنور و برطاق قریده یا ککش خبر آلتش اولمغله حقیقتدن عاقل قالور. اشته مورخ اولان کمنه اولیه بر قوؤ میزه به مالک واستنباط احکامه مقتدر بولمیدر که حقیقت حلی اکثریا اکاذیب ایله قارشمش اولان خطا لردن تفریق ایده بیلسون.

مورخ یالکیز حقیقتی سویامک ایله ده اکتفا اتمیوب آنی تمام ایله واسباب ایله ده بیان اتمیدر. بونک ایچون مورخک دیگر بر خصیصه سیده بیطار فلق بولمیدر.

مورخ وقوعاتی تنظیم غرضیله نه حال طبیعیندن چیقار ملی ونه ده هر کسه راجع اولان مدح و ذمندن کیر و طور میدر. فقط اوبیطار فلقده اولیه علاقه سزک کبی صوغ و قلغه مبدل اولما میدر. مقصدک ترکیب و تنظیمنده مورخک برنجی دقتی یا زاجق شیئی ممکن مرتبه سیاق واحدده طومغه مصروف اولمی یعنی بوندن مرادمن یا زدیغی تاریخ بر برینه ربط و علاقه سز شیردن مرکب اولمیوب فکر کاملی ایراد ایدر بر قاعده کلیه به مربوط و مستند بولمیدر. و بومورخ وقوعات مختلفه بی عین وقتده وقوع بولدی دیهرک مطلقا بر محله درج اتمک هوسنه و ترتیب سنینه رعایت سودا سنه ده دوشما میدر. بلکه وقایعک طاقم طاقم ترتیبیله بر برلینه حسن صورتله ربطی کوزتمیدر.

بونکله برابر یا زیلان تاریخدن انتظار اولنسان نفع واستفاده مورخده شو ایکی خاصه نک همان وجودینه معلق کیدر که بری طبیعتدن معلومات تامه سی اولمق و دیگر ای اقوام موجوده نک و حکومتلرک احوال و طبایعنه وقوف کاملی بولمقدر. طبیعتدن معلومات تامه سی اولمیدر که اشخاصک حرکات و احوالندن بر فکر صائب آلسون.

اقوام موجوده نك و حكومتلك مشوار و طبایعنه و قوف كاملی بولمليدركه آنكله حكومتلك دوچار اولديني انقلابات و تبدلاتی و حالات سائره پوليقيهي حقیقه محاكمه ايدرك كندی ایچون بر درك حاصل اینسون ووقایعك اسباب موجبہ سنی ظاهره جيققاره بیلسون و تاریخ عاداتا انسانلك تیقظ و انتباهی و تعایم و تدریسی ایچون آچلمش بر درس ديمك اولمغله مباحوث عنہی دائماً نفس الامرده مستحسن برطاقم مواد اخلاقيه دن عبارت اولمليدر. كرك توصيف و تعريف موادده و كرك حكایه و قواعده مورخ شهبه سز حامی فضیلت بولمليدر.

قلمه آنان تاریخك افاداتی متین و مدلولی كرك عالی و كرك عادى اولسون باجمله تزینات و توشیحاتنده عاری بولمليدر. و تعبير اتك مقام مخصوصنده ایراد و استعمالی و جمله لك بعضاً اوزون بعضاً قيصه اوله رق ایانیله دائماً صور مختلفه اوزره بولنديرلمسيده لازمه دندر. و تزینات كلامیه بالبداهه ظهوره كلور ایسه اوده ترك اولمليوب لكن تجریسندن اجتناب ايدمليدر. زیرا مورخك مقصدی برطاقم تعبيرات مزینه ایله آناریخی مطالعه ايدنلری اكلنديرمك اولمليوب بلكه خلقه سبق آموز نفع و مضار بولمق و تشخیص نیکی و بدی به بر مثال ویررك همجنسنى تعلیم و اهدا ایتك اوله جقدر.

فصاحت و بلاغت مورخك روایاتنه علاوه ایتدیكى بعض لفظلرده ووقایع عادیه به متفرع ایتان و ایرادینه لزوم كوردیكى اوافق تفك حكایاتده و حسب المناسبه استعمالنه حاجت كوریلان تخیلات و تصویراتده بولنه بیلور.

کتابت تاریخیه حكملو و نافذ اولمق و رغبت عامیه مظهر بولمق

ایچون مورخ تحکیه و قاعیده محاسن آداب و اخلاقدن منشعب بر فکر و مسالکه خدمت ایتلی و آنی کندویه منهاج و پیشوا ایدنمیشدر. و بو بولده یازیلان توارینخک تدرسی عالی و القای ایتدیگی خاطردهده باقی اولور.

و بر تاریخک فصاحتته قابه کتوردیکی اقطاع و امنیت دلالت ایدر. مثال: « وقتا که مقدا اقام عبردن ظهور ایله آزمدت ایچنده نور سحر کی آفاقه منتشر اولان فرق اسلامیةک بر تو اقبالی مشرق طرفلرنده کردباد اختلال ایله پرده دار اولمقده مغرب جانبلرنده اهل صلیب متعصبلیرنک ظلمت ظلمنه اوغرایه رقی غروب حاضر لیمقده ایدی. ماوراءالنهر اوزرلرندن سیل بلا کی طغیان ایله فرات صوینه و بلکه اردن بوینه قدر یاییله رقی اوکنه کلان معموره لری زیر وزبر ایدن تاتار بلیه سنک سائقه تسلطیه خانمانندن جدا اولان آل عثمان بر قاج بیگ توابعیله سکوت نواحیسنی مقر ایلمشدر. شو کوردیکمز مبنای عظیم سلطنت که الی یوز سنه دنبرو انقلابات عالمک ک شدید صدمه لرینه اوغرامشیکن حالاً مقامنده قائمدر. بویله بر قوه جزئیةک تدمیر خصم ایله تعمیر ملکه مصروف اولان اقدام اجتهادی سایه سنده تأسیس ایدی. واقعا بوقوت جزئیاتدن معدود ایدی. فقط نه بر طرفنده ساجچوقیه خرابه لرینک انقاضی اوزرینسه تشکل ایدن طوائف ملوک دولتلرنده سلاح بر توی دوشمن قانیله نشوونما حالنده اولان بویله بر شجره عالیةک نفیق اتساعنه مقاومت ایده جک قدرت موجودی ایدی. نه دیگر . . . . . »

{ تقسیم تاریخ }

تاریخ را از آنچه تقسیم اولنه بیلوب بری تاریخ سیاسی و یا مدنی دیگرى تاریخ علوم و اداب و او بریده تاریخ طبیعی در . تاریخ سیاسی کرئارضده بولنان اهالی و حکومتلرده ظهوره ککش اولان وقایعی باحدر . بوده تاریخ عالم . تاریخ عمومی . تاریخ خصوصى اعتباریله اوچه انقسام ایدر . تاریخ عالم جمله ملل و اقوام و حکومتلرک تشکیلدن یعنی ابتدای خلقتدن و دور آدم علیه السلامدن و یا خود مصر لولدن و سریانیلردن و فرس و یونان و رومالولدن و یا فخر کائنات افندمزک بعث و ظهور لرندن بدأ ایله بولندیغمز زمانه و کونه کلنجیه قدر گذران ایدن بالجمله وقایعدن بحث ایدر .

تاریخ عالمده تاریخ قدیم . تاریخ قرون وسطی . تاریخ جدید و یا قرن اخیر اعتباریله اوچه تقسیم اولنور .

تاریخ قدیم خلقت حضرت آدمدن فخر کائنات افندمزک بعث و ظهور لرینه و ابتدای هجرتیه قدر . تاریخ قرون وسطی ابتدای هجرتدن ظهور دوات عثمانیه قدر . تاریخ جدید ابتدای ظهور دولت علیه دن خاقان فردوس آشیان سلطان محمود خان ثانی حضرت تلرینک نظام جدیدی احداث و یکچریلکی الغابور دینی زمانه قدر تمتد اولوب آدن صکره سنه یعنی ابتدای تشکیل نظامدن شو کونه دک مرور ایدن زمانه ده تاریخ عصر دینور .

تاریخ عالم قلمه آتی حقیقه بر امر صعبدر . و بلکه ده بر آدمک

اقتدارینک مافوقنده در . زیرا تاریخ مزبوره جمله اقوام موجوده تواریخنک تفصیلات . اساسیه سی یازملیدر .

بونک ایچون مورخ اولان کسه قلمی اننه المزدن اول دولت وملتک وقایعی وانلرک ویردیکی نتایج و آثاری ثبت و جمع ایله حقیقت مادیه لرینه کسب اطلاع وامنیت ایتمک و ماوضع له لرینه ونفس الامرہ مطابق ایدر صورتده بیلمک و اوکرتمک لازمدر .

تاریخ عمومی بروقتک بالتمام وقوعاتی و یاخود برملتک و دولتک باقی اولدینی مدتجه احوالی بیان ایدر . مثلاً دولت علیه تاریخی . روما تاریخی کبی .

لسان ترکیده خیرالله افندی تاریخی ولسان یونانیده هرودوتک تاریخی ورومالورلرک تیت لیو ایله ناسید وانکلزده لینگارک تاریخی تاریخ عمومی دیمکدرلر .

برملتک تاریخی تمام وکوزل یازمق ایچون اوملتک تابتدای ظهورندن باشلیهرق نه یولده کسب ترقی و جسامت ایستدیکنی برر برر بیان و متخذی اولان اصول پولتیقیه یی تفریق و عیان ایتملی و اخلاق و اوصاف و احوالی و درجه قابلیت و استعدادینی و جهت میلانی و متمسک اولدینی دین و مذهبی و افرادینک و یا هیئت حکومتک درجه یسار و ثروتی و موقع حصوله کتورمش اولدینی انقلابات عظیمه یی و سابقه احوالی و اقراض و یا کسب جسامت لرینک اسباب حقیقیه یی ایضاح و تبیین ایدرک متضمنی اولدینی وقایع خطوه بخطوه و درجه درجه تا انقراض کاملنه و یاخود مشهود اولان سعادت حال و ایام حشمت و اقبالنه قدر توصل و تکمیل ایلملیدر .

تاریخ خصوصی بروقعه عظیمه و یا خود برایشک اجراسنه تخصص
ایتمش زمان معلومک حال و شانندن بحث ایدر .

اهل صلیب تاریخی ، فرانسه اختلالی تاریخی ، سلیم نامه ،
سلیماننامه ، افغان تاریخی ، ناپولیون تاریخی و سائره کی .

اگر بر ملتک تاریخ اختلالی یازلمق مراد اولنورسه ذکرند نفع
متصور اولمیان وقوعائی کلک سکوت ایله کچوب تحکیه قلنا نلرده حسن
صورتله رابطه ویرملی و بومثللو اختلال تاریخلرینک کتابتند رقت
ولطافت و نزاکت ایله برابر شدت و سورت و حشمت وزینت بولندیرملیدر .

واوصرده بروقعه مهمه نک تحکیه سی آرزو ایدیلور ایسه بر مقدمه
اینانیله ارباب مطالعه بی وقت و محلدن و اها اینک اطوار و اخلاقندن
خیبر ایتملی و بعدد تحکیه اولنه جق و قعه نک مبدائی و اسباب ظهورینی
احوال متعلقه سیله برابر میدانه قویملی .

اگرچه بر آدمه متعلق احوالندن بحث ایدیلور ایسه اکا ترجمه
حال دینلور . بونده مورخ تحکیه احوالنه قالدشیدینی کسه نک وقایعنه
متعلق حالات عمومیهدن بحث ایدر .

و خصوصیه او آدمک مدت حیاته دائر مواد و وقوعات اوزرینه
حصر قلم ایدوب متشبی بولندینی افعالک اسباب موجبه سنی آچیق
و مفصل صورتده بیان ایلر .

اشته مورخ بویله جه اول آدمک نقایص و فضائلنی جمع
ایدرک و اکا عائد مسائلی تصویر و ترکیب ایلیه رک مستحضراتنی کشیده
سملک سطور ایدوب و شخیص مرقوم اوزرینه اولان ملاحظات

ومطالعات ذی‌بسی این سه پک نادر و همده محبندہ صرف ایتلمیدر. ترجمهٔ حل ایله سرگذشتک بیننده فرق کلی واردر. ترجمهٔ خالد اول آدمک عمومه تعلق ایدن وقایع و معاملات و قوعات و عائدات شخصیه سندن زیاده موقع نظر و اعتنایه آنور.

سرگذشته ایسه علی العمیا کرک عمومه و کرک شخصه دائر مواد کونیه دن بحث اولنور. مثلاً بر سر عسکرک و یا خود اردو قوماندانک ترجمهٔ حالنده بولندیفی محاربه لرده آنخا ذاتیمش اولدینی مسلك ایله کوستردیکی مانوره و حرکات حربیه سندن و بونلره مربوط و قایعدن بحث ایدبله رک کندوسنک شخصه متعلق خصوصات خفیفجه بسط و حکایه اولنور. واکر قوماندان مشارالیهک سرگذشتی یازیله جق اولور ایسه وقایع حربیه سیله برابر امور ذاتیه و عائدات شخصیه سی دخی تمهید و بیان قنور. و برطاقم ذوات مشهوره نک سرگذشتلرینی مطالعه و مسلك و مشوارلری حقمده بزه اطلاع تام ویره جکی جهتله انلرک فضائل و حسیات و تأثیرات قلبیه لرینک درجات متفاوته سنه کسب و قوف صحیحاً موجب استفاده اولور. و تاریخ ذاتاً انسانلری ینه کندو مشاهلری ایله تعلیم و تربیه یه خدمت ایدر بر فن جلیل اولدیغندن فن مذکورک موضوعنه سائر اقسام تاریخییه نظرأک زیاده بوراده رعایت ایدلمش بولنور.

مختصر تاریخ لدرده کوزل یابلمش اولدقلری حالده فائده لری کثیردر. مبتدیلر آندن معلومات عمومیه اخذ ایدر. و منتهیلر ایسه اونودقلری شیئی آنده بولورلر. نخبه التواریخ. تقویم التواریخ و دور استیلا

رساله‌لری کجی . بونوع تالیفات نه زیاده تفصیلاتی ونه ده اولقدر تزییناتی قابل و متحملدر .

مع مافیله مورخ اولان ذات لزوملو بولنان نقاط و موادی یسنه حذف و ترك ایتمهرك تفصیلات مقتضیه بی اعطا ایتملیدر .

لیکن مختصر تاریخلرده آز کله ایله چوق معنا افاده ایتملی و همده ترکییده غایت آحیقلق بولمیلیدرکه بوده فن جلیل کتابتده اقصای کماله وصول ایله اولور . اشته دور استیلا رساله‌سی بویولده بر اثر معتبردر .

کوتوک . ترتیب سنوی ایله تنظیم اولنمش بر طاقم عظیم مجله‌لردرکه تاریخ بازاجق آدمیر انلری مأخذ اتخاذ ایدرک اعانه و وساطتله ثبت و تنظیم وقایع ایدرلر . کوتوکلر ایچول برنجی شرط طوغرو و مکمل اولمقدر .

تذکره . اونوع محررات تاریخبه درکه مؤلف آنکله بولندیغی عصرک وقایبی اوزرینه معلومات تامه و یرمک غرضنده اولیوب بلکه بالذات مشهوراتی و یا دخلی بولندیغی بر ماده بی و یا خود منتخبی اولان بر وقعتینی بسط و حکایه ایدر . بوجهته تذکره یازان بر مؤلفدن تاریخ یازان قورردقایق و تحریات و برطاقم زیاده معلومات بکلاملیدر . و مورخلر و ادیسنده اوله برسیاق و مسلک ضومغهده مجبور دکلدر . سرستانه هر بر شیء سویله بیلور . وارده عادی بر حکایه بیده نقل ایده بیلور . انجق اندن مطلوب اولان یازاجنی شیئک نافع و روحلو اولسی و موجب استفاده و تحف وقایعدن عبارت بولنسی و الحاصل بیان و حکایه ایده جکی مادهده و لوسه جزوی اولسون بر فائده تصور اولنه بولمیلیدر .

تاریخ علوم و فنون و صنایع و کتابتک کیفیت ظهور و اختراعندن
و ترقی و کماله تدنی و انحطاطندن و یاتجدد و توسعندن بحث ایدرو بونلرله
برابر قرون مختلفهیه اولان تأثیراتی تصویر و ارائه ایلر.

بوکروهدن بولان مورخین هر بر مؤلفک ممارسه علمیه سنی تمیز
وانلری بر بر یله مقایسه و محاکمه ایدرک و مؤلفاتی نظر اماندن
کچوره رک معلومات و لیاقت مکتسبه لیرینی ظاهره اخراج و تصویر ایتلی
و همده کرک کندولرندن و کرکسه تألیفلرینک مبحث و موضوعندن
معلومات تامه و یرمیلدر.

بروجیه نك تمامی اجزاسی چون مؤلف اولان کسسه حدت
ذهنیه و وسعت فیکریه و راستکولقله برابر قوه میزهیه مالک و صاحب
اولمی و مع مافیہ بحثده کزندیکی آثار علمیه دنده بهره سی بولمیلدر.
و مؤلفات مذکورینی بیطرفانه و مدققانه بالمطالعه مؤلفلرینک یازدقلری
وقتی و یشادقلری ممالکی و اخلاق و آدانی و دیانت و مذهب لیرینی و او
عصرک تمایلاتیده در خاطر ایتلیدر.

تاریخ طبیعی ساکنی بولندیغمز اشبو سیاره ارضی تزین و تنویر
ایدن اجرام سماویه و بدایع صنایع الهیه دن و کیفیت خلقت و تماشای
هیئت حیرتبخش اولوالابصار اولور انواع مخلوقات و محصولات ارضیه دن
و طبقات کره زمینده منخفص و محفوظ بالجمله مواد مختلفه دن بحث ایدرکه
بونلرک جمله سی اجزای تاریخ طبیعی در.

تاریخ طبیعی مذکور حیوانات مختلفه نك صورت تعیشیه طبایع
و اوصافندن و وجه تولد و تنسج لیریه کیفیت حیاتیه لرندن بحث ایدن

مولد حیوانانک و زرودہ جبال ایله سطوح زمینده و وادیه و اورمانلرده تنبت ایدن مولد نباتاتی و کره ارضی تشکیل ایدن معادن مختلفه یعنی مولد معدنیاتی باحث و جامعدر . اشته بونک ایچون علم تاریخک بوقسمنده مورخ بولنه جق کسه هم فرط استعداد اصحابندن و همده ارباب نظر و امعادن بولمیدر . ایوجه مشاهده ایچون فکر و بصارت و چوق وقت مشاهده ایچونده غایتله صبر و مکات لازم اولوب هر ماده نك دقایقه تمامی و قوف ایچون قوه مدرکه و اشیای موجوده نك یکدیگرندن تفریق و تشخیصی ایچون قوه مبرزیه مالک اولمیدر .

۶۲ - محابرات و مکاتبات : رسمی غیر رسمی هر صورتله تعاطی ایدیلان محرراتده مرعی اولان اصول مکاتبه درکه عمومیت اوزره آرتوب اکسلسی ممکن اولمیدیغندن درت قسمه منحصردر . آنلردن : برنجیسی - مطالبه و تمنییه دائر اولان محرراتدرکه بوراده استعمال اولنه جق الفاظ غایت ملایم و تضرع و ندلی شامل اولمیدر .

ایکنجیسی - جواب طرزنده یازیلندرکه بونده دخی سؤال اولمان مواد ایچون تکرار استعلامه حاجت براغلمیه جق و جهله ایضاح مرام ایدلمیدر .

اوچنجیسی - امر و حکمی شامل اولاندر که بونده ایهام، توریه، توجیه کی شک و شبهه بی مستلزم مقدمات قولالانلمیوب مرادی قطعاً بیان ایدیجی الفاظله یازلمیدر .

دردنجیسی - اخبار کیفیتدن عبارتدر که بوراده دخی ظن و شکی مستلزم افادات استعمال اولمیهرق مواد مذکوره هر نه دن

عبارت ایسه بالاطراف تحقیق ایدیلهرک اخبار اولنمق وائسای افاده ده
تکراره حاجت قلاماق اوزره درست تعبیرات ایله یازلمق لازمدر.
محدرات مذکوره بووجهله من جهت العموم درده تقسیم اولندقلری
کبی هریده من جهت الخصوص ینه درده تقسیم اولنورلر. شویله که :
برنجیسی - بین المأمورین جاری مکاتباندن عبارتدرکه بونلر (محدرات
رسمیه) دن معدود اولدقلری جهتله اوله صنایع بدیعیه ایله طرزعالی یه
توفیق اولنمیوب غایت بسیط و مفید و حکم مقصدی تماماً شامل اولسی
لازمدر.

ایکنجیسی - بیو کدن کوچکه یازیلان محدراتدرکه رسمی و غیر رسمی
اولوب رسمیلر هر نه حکمی شامل ایسه بالاده کی شرط موجینجه و غیر
رسمیلرده (کلم الناس علی قدر عقولهم) مصداقجه یازلملیدر.
اوجنجیسی - کوچکدن بیوکه یازیلانلردر که رسمی و غیر رسمی
هر حالده متواضعانه اولمیلدر.

دردنجیسی - اقراندن اقرانه عرض مافی البالد که رسمیلری
بالاده کی شرائط و غیر رسمیلرده طرفینک درجه حقوق و مناسبه ترینه
کوره بر طرز لطیف و حسنده اولمیلدر و بو غیر رسمیلرده انواع
صنایع بدیعیه کمال مهارتله استعمال اولنه بیلور.

۶۳ - محدرات مذکوره نك شو تقسیماتندن بشقه ذکر ی سبق ایتدیکی
وجهله رسمی و غیر رسمی شقلری وارددرکه آنریده بیان لازم کلور.
انجق اوزون اوزادی یه تعریفار یله مثاللر ایرادی پک زیاده اوزایه جغندن
وبونلرک اکثریسی مقبول انشا کتابلرنده و باخصوص عزت افندی
منشأئنده موجود اولدیفی کبی اهل قلم کوره رک بلایه بیلدیکندن او

تفصیلاتدن صرف نظاره یالکز اقسام واسا، یسنی ایضاح ایله اکتفا اولندی. شویله که :

۶۴ - رسمی - اولان محررات دولتجه معاملات رسمیه یه تعلق ایدنلردر که (امر. اخبار. سوال. جواب. عقد. مطالبه) ناملریله اساساً الی قسمدر :

برنجیسی - امر : برحکمی شامل اولان محررات رسمیه در که طرف اشرف پادشاهیدن ویریلان (فرمان. منشور. برات. خط هایون. نظام. ملکنامه) لر ایله مقام صدارتدن وسائر نظارتدن مقامات عالیهدن الی طرفلره طوغری یازیلان (امرنامه. اصول تنبیهنامه) و طرف شرع انوردن یازیلان (مراسله. حجت اعلام. شرعی) و محاکمدن یازیلان (اعلام احضار) نامه لر بوقسمدندر.

ایکنجیسی - اخبار : طرزنده اولان محررات رسمیه دخی (اخبارنامه. تقریر. لایحه. اعلام. ژورنال. پروتستو) کبی شیلردر. اوچنجیسی - سوال : طرزنده اولان محررات رسمیه اشاغیدن یوقارویه بر ماده نك سوانتی حاکی اوله رق یازیلان (استیدان) و مقامات متساویه بیننده ویا اشاغی یه طوغری اولنان سؤالرده (استعمالنامه) لردن عبارتدر.

دردنجیسی - جوابنامه لردر که ایجابنه کوره اقسام سائرده متداخلدر لر.

بشنجیسی - عقد لردر که شرائط مخصوصه ایله ادانه و خصوصات سائرده و طرز حسن وجهله اولان دادوستد معاملاتنده تعاطی

ایدیلور. (پولیچه. تحویل. تمسک. سندن. علم و خبر. مقاله نامه. قونطوراتو) کبی شیردن عبارتدر.

آلتنجیسی - مطالبهیه متعلق اولان محررات دخی مقام خلافت اقدسه عرض اولنان (تلخیص) و رسمی و غیر رسمی مطالباتده (عرضحال) و رسمی مطالباتده (استدعا. مذکره) و مأموریتدن عفو طلبنده (استعفا) و مقامات عالیه دن نظارتلره و صدارته یازیلان (انها) و مجالس طرفلرندن یازیلان (مضبطه) و اهالی طرفندن نیاز و مطالبهیه شامل اولان (محضر) دخی بوقیبلدندر.

۶۵ - غیر رسمی - اولان مکاتبات رسمک غیرى اوله رق بیوکدن کوچکه، کوچکدن بیوکه، اقراندن اقرانه یازیلان مکتوبلردرکه بیوکک کوچکی تلطیف قصدیه یازدیغی (تلطیفنامه) و بیوکک کوچکه برینی و یارایشی توصیه ایچون یازدیغی (توصیه نامه) و هر طرفک بر برلرینه بر ماده تهنیه سیچون یازدقلری (تهنیتنامه) و (تبریکنامه) و تعزیه ایچون یازیلان (تعزیتنامه) و یا کوچکدن بیوکه و اقراندن اقرانه بر آدمک و یا بر ایشک اجرا اولنسی جهتله عرض تشکر صدندده یازیلان (تشکرنامه) و اقراندن اقرانه اولان (محبیتنامه) بوقیبل اوراقدندر.

۶۶ - فائده - مکتوب مسافه ایله آیرلمش ایکی ذات بیننده یازی ایله اولان مکالمه اولدیغندن مکتوبک طرزیده عین مکالمه کبی اولسی لازم ایسه ده قدیمدنبرو جاری اولان ارکان و شرائط مکاتبهیه رعایت هر حالده لازم اولدیغندن بروجه آتی بیان اولنورلر :
اولاً - احباب بیننده ادیبانه اجنبی و مادونه ظریفانه، مافوقنه متواضعانه یازلملیدر.

ثانیاً - مکاتبه مکمله طرزنده سویانشدن دها کوزل یازلملیدر.
 ثالثاً - تزینات لفظیه دن زیاده جیادت معنایه دقت ابدلملیدر.
 رابعاً - الفاظ مجمعه کلشی کوزل اولملیدر.
 خامساً - بوآنه قدر بیان اولنان شرائط وارکانه موافق بولملیدر.
 ۶۷ - شرائط مکاتب - شرائط مکاتب بروجه آتی آتی
 ماده دن عبارتدر :

اولاً - نهایتده کلمات متواضعانه استعمال اولنمق.
 ثانیاً - تعییرات والقاب رتبه وحیثیه موافق بولنمق.
 ثالثاً - مکتوب الیه صیغه خطاب وکاتبه صیغه متکلم نسبت
 دائماً صیغه غائب ایله ادا اولنمق لازمدر. فقط فرمانلر مستثنادر.
 رابعاً - کاتب مخاطبی دائماً معترض فرض ایدرک اسئله مقدره یه مناسب
 جوابلر درمیان ایتک .
 خامساً - مطالبه ده لیاقت واهلیتدن واستحقاقدن بحث اولنمیوب
 دائماً شیمه عاطفت و مروته اسناد ایتک .
 سادساً - اوراق رسمیه ده صنایع لفظیه ومعنویه اصلاً استعمال
 اولنمیوب الفاظ ایله معانی موازن و مساوی اولمقدر.

{ تکمله بحث کتابت }

۶۸ - کتابتک بورایه قدر ذکر اولنان انواعدن بشقه وغایت
 مهم بر شقی واردرکه اوده « مقامات و مقالات » ک صورت تحریریدر.
 لسانمزده سلطان سلیم اول زماننده یازلمش و مقاماته بکزر برایکی
 اثر استانبول کتبخانه لرنده منظور عاجزانه اولوب انلردن بشقه عربینک

« مقامات حریری » سی و امثالی کبی مقامات کورلماش اولدیغندن بو بایده اربابنک عربی به مراجعتلرینی توصیه دن بشقه بر دیه جکمزیوقدره مقالات ایسه دائماً غزته لر و رسائل موقوته ایله یازلمقده اولدیغندن بوبایده بر مقدار سوز سویلیه رك بعض امثله ایرادینه لزوم کوردك شوپله که :
منافع عمومیه مقصدینه بناءً غزته لرله رسائل موقوته به یازیلان مقاله لر اساساً ایکی نوع اوله بیلور.

۶۹ - نوع اول - اخلاق و اداره و سعی و تجارتنک تعیین ماهیتله انلره تشویق و ترغیب خصوصنه متعلق اوله رق یازیلانلردر که بونلرک محررلری دنیانک کرسیء خطابتنه چیقمش بر خطیبه و بر ملتک هیئت مجتمعه‌سنه اجرای نصیح و پند ایدن بر واعظه مشابه اولدقلرندن تالقین ایتدکلری ماده لرك حسن تأثیری اولمق ایچون طرز افاده سی غایتله سلیس و زمین بیسانی اکا کوره اعلا اولوب ادله لازمه سی پک مکمل و سؤال مقدرلره قارشى ایرادی لازم کلان جوابلر دخی او نسبتده فوق العاده اولمالیدر که بونک ایچون کمال بک مرحومک وقتيله نشر ایلدیکی مقالات آتیه بر کوزل منالدر.

{ سعی }

احرث لدنیانک کآنک تعیش ابدأ

واحرث لاخرتک کانک تموت غداً

هم یارین ایچون موته حاضر لنق، هم ده هیج اولیه جق کبی تحصیله چالیشمق بر بیوک قاعدهء حکمتدر که سعادت حلاک اساسی آنک حکمنه اتباعدن عبارتدر.

البته انسان دقیقه بدقیقه موته منتظر اولنجه ذخیر آخرتی تدارکده
 قصور ایتمز. لیکن حیاته بر حد تصور ابتدیی حالدده بر کون آج
 قالمق مخاطره سنه دوشمش اولور. چونکه آدمه بر آن اولومدن امان
 اولدینی کبی حیات ایچون عمر طیبی دخی بر حد معین دکلدر. باخصوص که
 انسان فنا بولور اما انسانیت دنیا طور دجه باقیدر. بز کره دوشونم
 دنیاده یکی طوغمش چو جقدن عاجز بر شی وارمیدر؟ بیچاره بو محنت
 خانه بیگ درلو احتیاج، بیگ درلو استعداد ایله کلمش؛ حالبو که ایکی
 ضعیف قولدن بشقه لوازمی تدارک آلتی یوق! هو امر حتمسز! برودت
 ورطوبتیه جابه قصد ایدر. طوپراق خسیس! لازم اولان جواهر اثماری
 سینئه حرصنده صافلارینه بویله ایکن هر حاجتی استیفایه، هر استعدادینی
 اظهاره موقق اولیور. بوکا مدار اولان اسباب هپ بزدن اول کلانلرک
 ثمره غیرتی دکلیدر؟ اویله ایسه اسلافه اولان دین تشکر مزی اخلافه
 ایفا ایتک لازم کلزمی؟

حقیقت! انسان فانی اولدینی حالدهینه حیات ابدیه مظهر اوله حق
 کبی جالشمیلیدر. یوقسه هر کس سعینی مدت حیاتی نسبتیه تجدید
 ایدر سه عمری دائمی اولان انسانیت فنا بولور. دنیانک هر نره سنه
 کیدله مشقتسز جهاناز و نعمه مستغرق اولمش نیجه بک زاده لر کوریلدیور
 و آنلرک حاله باقیدنجه بختیار اولق بختیار طوغمه توقف ایدر مش
 یوللو حسرتلر چکیلیور. باقلم! عجبا بو تحسرتلر روامیدر؟ عجبا او ناز
 و نعمده کوردیکمز آدملر حاله غبطه کشلردن اعلامیدر؟

البته دکل. چونکه انسان ایچون بخت دنیلان شیک حقیقتی قدر تک

ذهنه، قوله احسان ایتدیکی خاصه لردن بختیارلق ایسه او خاصه لرك حسن استعمالدن عبارتدر.

هیچ بر ثروتی متصرف اولی کتم عدمدن برابر کتیر مامشدر. دنیاده مال اطلاق اولنور نه وار ایسه اقدام ایله طویلانیر، سعی ایله وجوده کلیر. بو حالدن طولایی مضایقه یه ثمره عطالت، ضرورته محصول سفاهت دیمک روادری. یا باری سفاهت و عطالتک بو مشقتلریله برابر آرزویه دکر بر ذوق اولسه! عطالت ایچنده سفاهت مزارستانه قورلمش بر مجلس عشرت کبیدر. اکا ملازمت ایدنلر جسمانی هر درلو مضراتنه اوغرارلر؛ فقط نشاطه بدل حزنندن بشقه روحانی بر تاثیرینی بوله مزملر.

اوت، عطالت موتک کوچک قرداشی، سفاهت حیاتک بیوک دشمنی در. عطالت انسانک وجودینه صارلمش بر بیلاجه بکزر؛ سفاهت ایسه او بیلانک الواننده اولان زینت قیلندندر. بویله بر قید ایچنده طور مقده و بویله بر زینتله اکلنمکده نه صفا تصور اولنه بیلسون؟

بر عاقلدها شبابنده اختیارلر. چونکه ایشسز کچن زمانک دقیقه سی ساعتدن اوزوندر.

بر سفیه نه قدر یشارسه دهه عمرینه طویمده دن دنیادن کیدر. چونکه لهویات ایچنده کچن وقتک ساعتی دقیقه دن قیصه در. بزنجبه میراث یدی بیایر زکه اوزاقدن حالنه باقلسه حظوظاته مستغرق ظن اولنور. حال بوکه او بیچاره بتون عمرینی بر اکلنجه بولمغه حصر ایدرده یته لذایذ عالمک بریله خشنود اوله ماز؛ هر نه ذوق ایله مألوف

اولئق ایستسه، قدحی انه آیر آمز؛ یوزینی بورشدیرمغه باشالایان
عیاشلر کبی دها مبدأ تلذذده کوکلی استکراهدن خالی دکلدرد.
امکنز اکلنجه طوزسز طعامه بکزر.

انسان کندی سعبله یشاملیدرکه زمانینک قیمتتی بیلسون، حیانتک
لذتی طویسون.

بز او آدمه نصل بختیار دیرزکه هم هرکون عمر گذشته سنه تأسف
ایدر طورر، هم ینه ایام حیات بیتمز توکنمز برمدت مجازات ایمش
کبی وقتتی کچیرمکه جالشیر! سعینک پرورده سی اولان بر آدم ایسه
هیچ اکلنجه آرامغه محتاج اولماز. چونکه اکلنجهده ایش بولماز اما
ایشده اکلنجه موجوددر. هله وقت کچیرمکی اصلا دوشنمز. زیرا
دریغ که وقت کندی کندینه کچر کیدر. یوقسه آنک کذرانی تسریعه
چالشق برعافلک کاری دکلدرد.

«الله کاسبلری سور» شو سببله که مخلوق ممتازی اولان انسانک
حیاتی راحتی کسب ایله در.

شبهه یوق. آدم برکون البته فوت اولور. لکن دنیا به اولمک ایچون
کلامشدر. اکر اولمک ایچون کلش اولسه ایدی قضا هر کسی رحم
مادردن مزار عدمه دوشوریدی.

شبهه یوق. انسان هر مذلته تحمل ایدر. لکن مذلت ایچون یرادما-
مشدر. اکر مذلت ایچون یرادمش اولسه ایدی قوه فاطره عبث یره
هپمزده چالشق استعدادینی ویرمزدی.

دیرلرکه «بو قیصه حق عمر ایچنده نه یاییله نیلیر؟» زمانی ابدیتسه

نسبت ایدرسهك نه قدر اوزون اولسه لمحہ بصر کبی قالیر. آنجق بزم
حالمزه قیاس اولنجه وقتمز - حسن استعمال اولنورسه - یشامق
ایچون کافیدر.

بو قدر جق بر مدت حیات ایچنده درکه ابنای جنسمزدن بر طاقم
اصحاب سعی عالم انسانیه - تا قیامت باقی اوله جق - نیجه اثر لر یادکار
ایتمشدر.

عیش ونوش ایله بو کون آکمه غم فردایی

سکا اصمارلدیلر می بو یالان دنیایی

قولنه اعتبار ایدر میسک؟ یا سن یارینی دوشمنزسهك یارین سنی کیم
دوشنه جک؟ طوته لم دنیایی سکا اصمارلدیلر. سن کندیکی کیمه اصمارلدک
که عمریکی عیش ونوش ایله کچیره جکسک؟ اطرافزده باقم! ذهنمز
مراجعت ایدم! مشهود اتمزده، محفوظ اتمزده هر نه بولور سهق چله سی
یارینی دوشونلرک آثاریدر. یالکز حال ایله مشغول اولان عمر لر
هپ زمانزک عمان غیر متناهیسی ایچنده محو اولوب کیتمشدر؛ ینه ده
محو اولور کیدر.

اگر ایترسهك که بر کونک بر کونکدن اعلا اولسون؟ بو کونک
محصولندن یارینه بر سرمایه نقل اتمکه چالش - بو کونکی واریمی بولان
بن دگی می؟ یارین نیچون بوله میهیم؟ - دیه جک قدر آفات عالمان امین
اولنر - اشرفیت انسانیه نرده قالیر - حس مشترک آتارندن اولان
احتیاطده بیله قارنجهدن دون بر صاف دل حیوان اولدقلرینی اعتراف
ایتمک لازم کلیر. مستقبلده کی حالی امنیت آلتنه آلق، ایکی قزانوب بر
یمکله اولور.

« زمان التوندر » دیرلر؛ فقط اوده وقتك قيمتی لایقيله تقدیر ایتك دیمك دکلدر. بر دقیقه ده یوز بیك آتون قزانيله بیایر. لیکن ۱۰۰ میلیون آتون انسانه بر دقیقه یی قزانیدره مز. حال بویله ایکن، نه اغر بدر که بنه وقتی غائب ایتك ایچون یوزلرجه، بیکلرجه آتون صرف ای دنلرده بولنور.

زمان سرمایه معیشت؛ سعی منبع حیاتدر. آدم زمانی سایه سنده کچینیر. سعی ایله یشار. بو حالده زمانی سعیه صرف ایتوبده معطل طورانلر ایچون طوبراغك آتيله اوستنده نه فرق اوله بیلور. راحت دوشکی یر بوزینه چیقمش مزار دکلمه نه در؟

ابدال مساعیده قصور ایتکه اولمش
وابسته بو عالمده سکونك حرکاته
موتایاقیشیر واریسه راحت دوشکننده
اقدام و تحمل کرک ارباب حیاته

بزده قلندرانه بر اعتقاد وار در که هر نه یابارسه الله یابار. امکلر، سعیلر هپ بیموده در دیرلر.

آمنّا! هر حال ایچون فاعل حقیقی جناب حقدر؛ لیکن بونکله سعیدن ال چکمک رزاق کریمی کنندیسنه خدمتکارظن ایتك قبیلندن اولور.

« ایس للانسان الاماسعی »

کو کدن مائده ایتك بر معجزه ایدی کچدی. بز اسبابنه تشبث ایتلی بزه اللهمده تأثیرینی خلق ایلسون.

اگر هرکس چالشمقندن ال چکسه ایدی، دنیا ده موتدن بشقه کیم

قالیدی. اگر هر کس انه کچنی تلف ایتسه ایدی، عالمک عدمدن نه فرقی بولنوردی؟ بزده بیلیرز؛ انسان بر غائله سز بکن زمانلرینی دوشونور. برده نتیجه سی معلوم اولان استقبالنه نظر ایدرسه بو «یالان دنیا» نی خواب و خیال نوعندن کوریر. لکن بر کرده اوزرینه ضرورت چوکمش بر - فلاکت - زده یه صورلسون که حیات دیدیکمز نه دهشتلی بر حقیقت ایش.

«خسیس مرائجینک خزینه داریدر» دیشلر. اوله در. شو قدر وار که تیللرده عالمک دینلجیسی، سفیلرده شونک بونک ارغایدیر دنیسه یالان اولمز.

قدرتک وار ایسه حالکی دائما صفایله کچیر! فقط چالش که استقبالده اونشئه نك خارینی چکمیسه سک. بو کون یاری آچ طور مق، یارین نامرده محتاج اولمده دن خیرلیدر.

ممکن اولورسه بتون عمر کرده ذوقکی ترک ایتمه! آنجق دوشون که اولاد که براقه جغک میراث کچمشه تأسفدن عبارت اولسون! موجودینی اتلاف ایدوبده عائله سنی آچ براقانلریا وریلرینی بیان کیدین پک ده اهون شیر دکلدر.

واقعا بو یولده اولان سوزلر ننبله تکلیف خدمت وسفیه حسن نصیحت کی تعجیز نوعندن کلیر. فقط عقلی اولان شوندن احتراز ایتمه لیدر که قول یرینه فعایات انسانی تنصحه مجبور ایتسون! آجی سوز فلکک سله سندن اهوندر.

طیب یداوی والطیب مریض

کمال

عائله

نعيب زماننا والعيب فينا

وما لزماننا عيب سوانا

لقد تم بجواز الزمان بغير جرم

ولو نطق الزمان به هجانا

زده هر کسک عائله معاملاتندن آرزوق فیکر حاصل ایتک ایچون اورتہ حاللی بر افدینک خانه سینه کیر یسه، جاری اولان احواله نظر عبرتله باقاسه، نه کوریلور؟ طبیعتیله پیش نظره اک اول عائله نک پدری تصادف ایدر؛ آلمک معاملاتنه لایقیلهدقت اولنورسه کوریلور که وقتیه چوجق ایش. هر درلو حاجات ولذائذینی حاضرلیه جق بردادی، یا بسامه سی وارمش؛ هر بلاسنی اوچکرمش، بر از سنتی آلمش، اولندیر مشلر. دادی کینمش، یرینه باجی کلش. افدینک مناسبتمز نه قدر مراقی، نه قدر ارزوسی واریسه ولو که هربری بر قاچ کیجه او یقوسزلی، بر قاچ کون خسته لکی، بیک درلو مشاق جسمانی بی، یوز بیک درلو غداب روحانی بی موجب اولسون؛ خام آنلرک جمله سنی یرینه کتیرمدکجه بوغازندن راحتجه بر نومه کچمک احتمالی یوقدر. افدی چوجقملغنده مثلا برده کدی بسلمش؛ آنکله اکلنیرمش ناهلدن صکره کدی کینمش؛ یرینه بر ایکی چوجق کلش. اولاری کدینه یابدینی کبی شمدیده تربیه نامیله کندینک نه قدر هوساتی وار ایه چوجققرینک فکر ووجداننه انطباق ایتدیر مکه چالیشبور. خانم ایه آتی یدی یاشنده ایکن کندینی وصیسی بسلم

کیدر مش. اون بش، اون التی باشنه کیرنجه وصی بر طرف اولمش برینه
بر زوج کلش - وقتی اولسون اولسون - خانمک اکر بر کون سکز
در لو اوت وخیر ایله معده سنی افساد ایتمز وایکی دوکننده برقات اثواب
کیدر روبده اقران وامثالی اره سنده محبوب بر اقیبر وزینت نامیله او
کوزل باشنه بار اولمق ایچون بر قاچ اوقه طاش و قالای پارچه سی تدارک
ایلمز ایسه زوجیت ویا انسانییدن چیقمش حکمنی آیر!

خانمک ده چو چقلغنده برسو کیلی بیکی وارمش؛ اوده بیومش،
بیک فصل خانم افندیکنک امرایتدیکی یرده یاتمه مجبور ایسه قیزده
اوله جه خانم افندیکنک آرزو ایتدیکی بکک قویننه کیرمکده مضطر اولمش.
نهایت تورم ایتمش. بیچاره گاه ایتدیکنی وگاه جناب حقک مجازاتی
دوشونهرک ایکی التی بوکرینه قویمش؛ راحت دوشکنکنک اطرافنی
حزین حزین طولاشیر طورره یاخود قیز اوقدر ایچلی بولنماز؛
قوجه سنک قهرینی برچکر، ایکی چکر نهایت ایش محکمه یه طیانیبر. اکر
اره ده برده چو جق بولنور ایسه نکاح. نفقه غوغالری ایکی خاندانک
عمرینه سورر.

مخدوم بکک ایسه بودار محنته هر درلو حفظ حیات اسبابندن محروم
اولدق لری حالده کلشله؛ قپوسی آچیق، یمکی حاضر بر مهمانخانه احسانه
قونمشله. یرلر، ایچرلر، کزرلر، اکنیرلر. او اسباب معیشت وسعداتی
حاصل ایدن پدره وکیل خرج واداره و تربیتنه چالیشان والدیه
کتخدای قادن نظریله باقارلر. عاقبت بر کون اوک بیوک لری ترک حیات
ایدر؛ توارث ایدن بر قاچ پارچه مال و ملکی بر درلو پایلاشه منزلر. انلر

بر طرفدن یا قه یافه یه، محکمه محکمه طولانیتر. عاقبت ایکی آدمک فنا سیه
بر قوجه خاندان بریشان اولور کیدر.

بویله برعائله نك حاله حکیمانه نگاه ایدنلر ایچون بیوکاری حالا
چو جق فقط ایریشمش؛ کوچکاری حالا جنین فقط رحم مادر دن
ساقط اولمش کبی کورینور.

ای زوجی خیر! مسکنکده بر رفیقه در پیدا اولمش؛ نیچون عائله نك
بارینی بتون بتون کندی اوزریکه یوکلنیده یالکیز کندی مشقتکی
او بیچاره یه تحمیل ایدرسک.

ای بی نوا پدر! سبب ندرکه کندک انسان ایکن دنیا یه یادکار عمرک
ونتیجه حیاتک اولان اولادیکک یالکیز معلم حیوان کبی قاشیکک،
کوزیکک اوینایشندن تصورات فکریه وارادات قلبیه کی او کرمی
او غزبنه بتون زمان تحصیلنی اضاعه ایدرسک؟

ای ام المومس صاحبة البیت! سکاخانه کده اهلکله. اولادکله. سختکله
کچنمک نعمتی؛ کینجلاککده حسن جمال، ویاشکی الدقدن صکره اولاد
وعیال زینبی یتشمزمی که ایکی لقمه یمک ویادرت آرشون بزبارچه سی
ایچون دائماً بر اضطراب وکشا کشی التزام ایدرسکده کک کندیکه
وکک یانکده اولنلره نعمتی زهر وراحتی حرام ایدرسک؟

ای بختسز والده! دردک نکه دها وجودکدن آیرلدیگه تأسف
ایده جک قدر مبتلا اولدیگک جکر پارده کی کندی ایستدیکک و آنک
ایسته مدیکی براجنبدینک یتاغنه ویرمک ایچون خوامکاه ارامنی پاموق
شلته لردن قاره طوپراقدره تحویل ایتمه که سبب اولورسکک ویا خود
پدرینک یاننده حالندن بحث ایتمه که حجاب ایدن بر مخدره نی محضر لره،

وقایع کاتبلیینه کولکنک اک عزیز اولان سرائینی فاش ایلمکه مجبور
ایدرسک؟

ای انصافسز اولاد! سن وجودیک مساعدهسی، کینجلیک
قوتی وقتنده حجاب ایتزمیسک که بتون زمانکی، کولکی اکلندیرمه
صرف ایدرسکه خاندانکک بتون مشاق معیشتنی اختیار پدربیک
آغرمش باشنه و بوکولمش بوینه بر اقرسک؟

ای صروتسز برادر! دنیا یه کلدیگک زمان والدهک رحمنی،
سودینی کال قناعتله تقسیمه راضی اولدیگ قرداشکله خانهکک طاشنی،
دیوارینی، دکانکک ملکنی، ایرادینی نهدن پایلاشه مدک که بو سچاره
جانی کی حکومتکاهلرده سورو کلیهرک هم آنی، هم کندیکی، هم ده
انسانتی تریل ایدرسک؟

بشقه یرلرده زوجلر کوریورزکه زوجهنی روحنک نصفی
عد ایدر. کندینک هر درلو لذاید و مشاقه آنی تشریک ایدرسه
کندیده آنک هر درلو لذاید و مشاقه اشتراک ایلر.

پدرلر کوریورزکه اولادینی کندی فکری دائره سنده حصر
ایتمک دکل کندی فکریک ایریشه مدیکی معالی یه ایصال ایتدکجه بر
درلو راحت ایده مز. اوینک الیبوک مصرفی اوغلنک تربیه سی اوغرینه
بذل ایلدیکی پاره در. کندینه فائق بر خلف کورمه دن وفات ایدرسه
دنیا دن کوزی آچیق کیدر. کندینک بر فکری، یتشمش اوغلنک
بر فکرندن مستقیم چیقارسه حجابندن قان ترلره باتار. اولادینی غلبه
شیخوختله کوزلرینه عماما کلدیکی زمان لندن طوتوبده نیچون
بسلر؟ سن تحصیل ختامه ایریشوبده ذهنی سکون و انحصاره مجبور

اولدینی زمان طریق ترقیده کندینه رهبر اولق ایچون بیسودر،
استقبالک اقبالنی بیایر؛ خلفک هر صورتله کانه چایشیر.

زوجهر کوریورزکه زوجنی ازعاج ایدرسه اولادینک بعض
قصورلرینی عفو ایتدیرمک ایچون ایدر. ایدرسه نی، تزینانی زوجی
کندینک استغنا و قباعتنیدن حجاب ایدرک تدارک ایلر. کندیسی
زوجنک محبت و مروتنیدن حجاب ایدرک قبول ایدر؛ زوجنه حیات
نایه ملک الصیانه کورینور.

والدهلر کوریورزکه اولادی بردقیقه کولمزه کندی برساعت
آغلار. اولادی برساعت آغلارسه کندی برآی خسته لیر. اولادی
برآی خسته لیرسه کندی بریبلق عمرینی غائب ایدر. کندی کولکنی
اولادینه اسیر ایدر. اولادینی انسان ایتمک ایچون کندی بیک درلو
مجاهدات ایله ملک خصلتده بولمغه چایشیر. اولادینی جانندن آرمزکه
اوبشقه برشی ایسته-ین.

اولاد کوریورزکه پدرینک، والدهسنک کومش دلکلی صاحب لردن
برتنی خزینئه عالمه و بلکه جوهر جاننه دکشمز. والدینک کولکلرینه
فمای علمدن تسلا بخش اولور. فیکرلرینه بیک درلو تجارب و مدرکات
ایله رونق ویرر. وجودلرینه شباب قدر قدرت، و برمتکای ذی حیات
کبی معاونت عرض ایلر. عائله نیک نه قدر مشاقی و ارسه غیرت و افتخار
ایله درعهده ایدر، اقرباسنک کوررکوزی، طوتار الی اولور.

برادرلر واردرکه نسلاً بعد نسل ملاصق طوغان توأم لر کبی
کندیلرینک و اولاد و احفادینک دنیا ده اشتراکه صالح هر نعلری و ارایسه

مشترک در. یارم خانه تملك ایچون دکل، بر قوجه ملکه تصرف ایچون
بیله بر برینه بر کره اگری بیله باقماز لر.
سعادت بختیارلق بودرلو عائله لر ایچوندر. حیات بویله یشامغه
دیر لر. انسانیت بوانسانلرک حالیدر.

کوره نك

عجیبا بو عالمی ابنای بشره کر چکدن دار محنت ایتمه کوره نك
دیدیکمز عقائد باطله خلاصه سندن بیوک خدمت ایتش برشی وار میدر؟
موت مدهشدر؛ فقط بر آندکچر. کوره نك ایسه ابدی الحیاتدر. یأس
ایمدر؛ فقط عمره سورمز. کوره نك ایسه دائمی الاذادر. انسان
کوره نكدن چکدیکی مشقتی نه علتدن کورر، نه قلدن، نه ضرورتدن
چکر، نه اسارتدن.

بر کره گذران حیاتی دوشنه لم؛ انسان دنیا به کلیر؛ زمان رشده
قدر عمرینی هر درلو آلامدن مصون کپیرر. جهانی بر صبح صفای
آسایشک انوار لطافتنه غرق اولمش و بر هر دم بهار سعادتک ازهار
طراوتیه طولمش بولور. کلر کی هر دم خنده ریز اولور. بلبلر کی
هروقت بر آغاجک پاراقلری آره سنده و یا بر دیوارک سایه سنده اکلنیر؛
حاصلی یشار.

(آه! . . . بو معیشت احرارانه عاقل اولان انسانه لایق ایدی؛ نه
چاره که بولندیغمز دار امتحانده نصاب عقله مالک اولیان صبیانه نصیب
اولمش!)

برده زمان رشده بلوغ میسر اولنجه - کویا که انسان رشید

اولورسه جنون کتیرمش کبی - حریت افعالی درلو درلو ناملرله
او قدر زنجیرلرایله تقیید ایدرکه هدی برر برر پدش نظره کتیرسه
صیحاً ذهنلره طوقور.

کوره نك ایسه او قیود بلانك الك قویسی، الك آمر بدر. کوره نك
انسانك بیه جکنه قاریشیر؛ مثلا بر آدم کندی اونده کیدی سفره -
سنده علمادن بر ذات ایله بولنسه چتال ایله فقط اوروالی بر آدم
ایله بولنسه ال ایله يك بیه مز! ..

يك لازم کلسه بیک درلو تعریضلره اوغرار! حال بوکه نه عقلاً
ونه ده نقلاً چتال ایله يك بیان بر آدمله برسفرده بولمق علمایه
منوعدر؛ نه ال ایله يك يك انسانی اکرندیره چک قدر مستکرهدر.
کوره نك انسانك کیه جکنه قاریشیر؛ مثلا علمادن بر ذات کندی
فوقنده بولنان دیکرینك حضورینه - ولو تموزاتنلری یمن ده اولسون -
بینشمز ویا خود کتابدن بر آدم آمرینك مجلسنه، ولو قیش اورته سی
ارضرومده بولنسون، پالتولی کیره مز! کیرسه قیامتله قویار. بیچاره
مافوقنده کیلری تحقیر ایله اتهام اولنور!

حال بوکه بینشله تعظیم ویا لتو ایله تحقیر ازه سنده هر درلو التباسک
فقدانی انسانلرک دکل صولیا جانلرک بیله ادراک ایده چکی بدیه باتنددر.
کوره نك انسانك او طوریشنه قاریشیر؛ مثلا بر آدم رسمی بر
مجلسده آیاغنک دیز قیافلرندن اشاغینسی آلتیه آیوبده اوکنه طوغری
قویوویرسه، اصحاب مجلسه بیاغی شتم ایش صایلیله بیله مم که بر آدم
باغداش قورارکن آیقلرینك بوکولیشیله بالطبع هواده حاصل اولان
اهتزازدن شتم صداسی ایشیدلیدیکی وارمیدر؟

کوره نك انسانك كزيشنه قاريشير؛ مثلا بر آدم بر بيوك مسنده
 كلدكن صكره، اسكي احبابندن بر فقيرى قولتغنه آلسه ده بر ارجه
 يوريسه حيثيتى اخلال ايتمش اولور. اكلايه م كه عقلاً وانسانيتاً
 صاحب مسند اولمق وفادارلقدن بيوك بر حيثيت ميدر؛ عقله كوره نصل
 توافق ايدر كه بر انسان اتدن اول پلاويمك وياخود فسنه پوسكول
 طقامق، وياخود بر مجلسه كانجه يان اوتورمق، كبي هيچ حكمسز
 بر فعل اختيار ايتمكله جنونه حكم اولنسون؟ اوت، هيچ بر صورته
 توافق ايتمز. مع مافيه بويله بر فعليه بولنان اولورسه «جف القلم» مجوندر
 ديورلر!

كوره نك وجدانه غايه ايتمش، اك متمدن ممالكترلده بر آدم اعدام
 اولنوركن سيرينه بش اون بيك كشي طوبلانور، ظن ايدر م كه بر ظالم
 بر بچاره نك بورنى، قولاغنى كسه رك بر اشكه ترس بنديرسه، وباشنه
 بر چنغراقلى كلاه كيديرسه، فلا كته آجيانلردن قيافتهه كولنلر چوق
 بولنور.

تاريخ بشر نظر عبرتله مطالعه اولنسون! صحايفنده فكر ابداع
 ويا حب معالى ايله متحلى نقدر اعظام كوريلور ايسه يوزده طقسانى
 كوره نك بلاسك يا زنجير اسارتى التنده ازيله رك ويا شمشير قهرينه
 باش ويره رك دنيا دن كيتمشدر.

انسان نه غريب مخلوقدر كه شو ضعيف وجوديله برابر قوجه
 بر كردي قبضه تصرفنده تدويره اقتدار حاصل ايتمش ايكن اشرف
 خواص اولان عقلك هيچ بر مدخلى اولمقسزين وجوده گلش بعض

افعالندن کوره‌نک نامنده بر واهمه حاصل اولیور، اوده انسانی حکمنه اسیر ایدیور!...

بر جمعیت افرادینک بری ویا بر قاجی هیچ بر سبب، هیچ بر فائده دو شتمکسزین باشنه قرمزی برشی کیر. ابتداء اقلیت، صکره اکثریت ینه سبب وفائده ملاخطاتندن بری اوله‌رق اویله تقلید ایدیور بر لر. باشنه قرمزی برشی کیمک کوره‌نک اولور. آدن صکره، بری مراق ایتسه‌ده باشنده‌کی شیئی سیاحه بویاتسه کفارہ تقلید کچی، شعائر ملیه بی تحقیر کچی. خیال و خاطرہ کمدک سبأت ایله اتهام اولنور؛ وینکه ارازل اجلا فدن عد اولتمقدن قور تیله ماز. حال بوکه ابتدا باشه کیمله جک شی ایچون قیرمزی بی اختیار ایدنلر، سیاهی اختیار ایتمش اولسه لر ایدی؛ اوسیا نک هپسی قیرمزی کیمک ایستیانلره اسناد اوله جغنده شبهه یوق ایدی!... کندی و همنک حاصل ایتدیکی خیالاتدن احتراز ایدن خسته لر کچی، بالتصادف ظهور ایدن بعض افعالنک وجوده کتیردیکی کوره‌نک بلا سنک اوکنده تتردمک، طبیعت بشرده معجز و تقصصاتک اک بیوک آتارندن بریدر.

شوقدر وارکه ترتیب عرفان ایله نفس ناطقه‌سی بیومکه باشلایان اقوام ایچنده ترفی نقدر زیاده ل شیرسه کوره‌نک اوقدر آزالمغه باشلار؛ چونکه آشم‌دینی شیدن - ولونقدر ضرر سز اولورسه اولسون - قورقق، و آشدینی شیدک نه قدر فائده‌مزا اولورسه اولسون فقداندن متأثر اولمق چو جقلق خواصندندر.

برملکک ترقیسنه صحیح بر مقیاس ارانیلیرسه افرادینک کوره‌نکه درجه رعایتنه باقلسون؛ آره لر ندکی نسبت دائماً مساویدر.

بوکبی دها بر جوق مقالات عالیہی حاوی اولان نمونہ ادبیات
عثمانیہ نام کتاب عالیکنده مطالعہ سی توصیہ ایدرز.

۷۰ - نوع ثانی : بر ماده نك توصیفنه عائد اوله رق یازیلان
مقالاندر. بویاده مبانی الانشاده تفصیلات لازمه محرر اولدیغندن
بویایه اجمالاً نقل ایلدک. شویله که:

توصیف : اشیایی تجسم ایتدیرر صورتده تصویر دیمکدر. وبوکا
ویریله جک رنگ و صورت اولدرجه شدید و تغیردن بری و اولدرجه
صحیح و ثابت و اولدرجه طبیعی و تصویرات اولمرتبه جانلو اولملی که سامعه
آنی ایشتمک ویا او قوم قله کورمک درجه سندن زیاده معلومات یقینده که:
توصیفده نظر دقنه آله حق الی نقطه واردر بونلردن:

برنجیسی - مقصدک انتخابیدر که کاتبک نیتته کوره تنوع ایدر. نیت
بعضاً اضطراب و ضجرت ویا انبساط و شطارت و ریجی و بعضاً ده
محظوظتی ویا مغمومیتی موجب اولیجی شیلره حصر ایدیلور. حاصلی
انتخاب و تخصیص اولان موقعه و استیلان اثره کوره اولور.

ایکنجیسی - حصوله کتورلمک مراد اولان اثره ملایم و مساعد
جهتلر؛ بوجهتلرده مرامه کوره انتخاب اولنور. و توصیفه تقدر مساعد
ایسه لر حصوله کتورلمک استیلان اثرده اولدرجه ملایم اولمیدر لر.
مثلاً مدح اولنه حق برذاتک موجب مدحی اولور جهاتک کوسترلمسنه
حصر دقت ایدلمیدر.

اوچنجیسی - ا کر ماده قابل تحول ایسه توصیفی الکیزاده مساعد
محل ووقته ترک ایدلمیدر.

دردنجیسی - توصیفك درجهٔ تساعی . بواتساعده مادهك صلاحیت
موقعه منه كوره اولور .

مثلا تاریخچه حکایه ك روشنی بوزمیه رق اوقیانك ذهنه اوره حق
بعض تعبیرات شدیدہ و عالیہ تحریر ایتلی .

خطبه آزدها تفصیلاته مساعددر . فقط ینه خطیب مخاطب برینه
تاقین مرام ایده بیلدیکنی اکلادیغیله وصفنه ختام ویرمیدر . شاعرك
ایسه بو خصوصده وسعتی دها زیاده در . چونکه قارئینك تخیلاتنه
سویلد . حاصلی ایجابات محلیه یه كوره وسعتاندیرلملیدر .

بشنجیسی - توصیفی تشکیل ایدن مواقع واحوالك انتخابی .
بوده خرده تفصیلاتك ردیله اولور . چونکه توصیف برطاقم خرده
وقایعی و تحریر دیمك اولیوب بلکه دقته شایان موادی المقدر .

تضاد . تضاد ایله اولان توصیف صورت افاده یه آریجه حسن
و شطارت ویرر عاداتا طبع ورنکده مخالف بولنان ایکی تصویر بربری
اضاءه ایتدیکی و یا خود بر تصویرده ظل ایله ضیانك مقارنت واختلاطی
تجسمنی باعث اولدینی کی تضادده افادهك رونق ذاتیسنه بشقه بر
لمعان کتورر .

۷۱ - توصیف اتی درلو اوله بیلور .

برنجیسی - بحث وقت . اوده تفصیلاتی ویریله جك بر وقعه ك
کچدیکی وقتی بیان دیمکدر .

ترجمه تلماقده واقع شو:

ولکن فجر کوکک قبولرینی کونشہ آچغه کلکله برکوزل کون

اعلان ابتدی . مشرق آتش ایچنده ویلیدیزلر بروقت وراى استرده
قالدی . .

وشو :

«هرنه حال ایسه بجرمواج شدت غضب و حدتدن مرتبه جنته
کلوبده آهسته آهسته تعدیل مزاج ایدن شخص لجاج کبی - کونتیاب
وبلاخانه زینتسرای آسمان دست بواب شفق نور نصات ایله وجه منیرافتاب
جهانتابه کشاد ابواب اولنجه اوزاقدن خیال میال قردی سچرک . .
فقره لری کبی .

۷۲ - بحث موقع و محل . بر محل ویا بر موقع ویا بر جای مقدس
ویا بر سرای ویا بر شهرک و صفیدر . کمال بک مرحومک آق دکز
بوغازیسک وصفی حقنده اولان شو : [تحتکاه سلطنتک آق دکزه قارشو
اغیاره سد اولنش بر باب اهینی دینلمکه شایان اولان قلعه سلطانیه
بوغازندن کیریلور و بر ساعت دها بری کلنورسه قدرتدن نمونه لطافت
اولق ایچون یا یلمش بر حوض بهشتی کوریلور .

انسان بر قاچ کون اودریای صفانک کنارنده تماشای طبیعت
ایتملیدر که خزینه بدایعک ابداننده فیاض قدرتک نه کریم اولدیغنه
ذهننده بر مطالعه حاصل ایده بیلسون .

- اکثر کونلرده - وقتا که اقشام تقرب ایدر . بادشمال ایله هوای
جنوبی بر برینک آغوش و فاسندن قویارق هر بری دنیانک بر گوشه سنه
آتمش و عالمک ال غریبانه بردمی اولان زمان غروب ایله مملکتک
عاشقانه بر سیرانکاهی اولان اوزمین بیثالی موعده وصال ایلمش ایکی
نازنین کبی معانقه یه باشلار لر . او قدر آهسته حرکت ایدر لر که تنفس لری

بر برینک کل جمالی صولدیزر و صدای پالری اغیاره افشای راز ایدر اندیشه سنده در لر ظن اولنور .

باد شماله جلوه کاه اولان صولرک امواجی او قدر کوچیلور و شمسک ضباسی او قدر پاره پاره طاغیلور که او زمینه آتون پول ایشلملی بر مائی اطلس سرلمش کبی کورینور .

هوای جنوبک کز ندیکی سولر او قدر صفوت او قدر لطافت کسب ایدر که زمینه بر براق آینه قرش ایدلمش دینله بیلور .

پویراز کدر کاهی اولان لرلرک بعض کره اوته سنه، بریسنه لدوس طوقنور یولار آچار که سروسیمیندن فرق اولمز .

لدوس اوغراغی اولان طرفلرک بعض وقت اوته سندن، بریسندن پویراز کچر شکلر حاصل ایدر که هواده برابر بهاری پاره لته رک دکزه دوکلیش قیاس ایدیلور .

خورشید منور عظمت و سلطنتیه آفاقه جواهر فشان اوله رق افقک منتهاسنه ککنجه آتلمش پاموق شکلنده اطراف مغربی طولاشان اوفق اوفق بلوطلرک حاصل ایتدیگی نوره غرق اولمش رنگلر . نه قوس قزحده، نه رنگین الماسده، نه ازهار بهاریده، نه مرغان هندیده کورلمک احتمالی واردر .

بر طرفی غایت آچیق بنفشه و بر طرفی غایت قویو علور نکنه غرق اولمش و یا خود برجتهی آتشین الدن باشلا یه رق و طبقه طبقه پنجه و ترنجی وقاون ایچی رنگلر برینک قرق الی درجه قویولغندن آچیق لغنه و آچیق لغندن قویولغنه انتقال ایدرک نهایت قناریا صاریسنده قرار ویرمش و یا خود دنیاده تقدیر پارلاق رنگ وارسه - آچیق لغده

قوی و لقمه قابل اولد قلی در جاک هیچ بری خار جده قالمق اوزره۔
 عمومی جمع ایتمش بیک درلو ملون بلوطر دقیقه دقیقه رنکار نی بر
 لطافتدن بر بدیعیه تحویل ایدرک آهسته آهسته آفاق سیر ایتمکه باشلار لر۔
 بر صورتده که یالکز دکزده دکل طاغردده بیله شکلیله، لونیله عکس لری
 مشاهده اولنور۔ بو عکس لری ایسه دائماً بر برینه انعطاف ایدرک غالباً باد
 شمال ایله باد جنوبک خفت و غلظتجه اولان تفاوتی دخی هواده طبقات
 و طبقاتده بالطبع آینه لکه استعداد حاصل ایلدیکندن سطح مادن اوج
 هوا یه قدر دائماً تغیرده دائماً تلونده، بر نور علمی حاصل اولور که تصویرینه
 دکل تصویرینه بیله امکان یوقدر۔

زمان اولور که دریاه بر بلوطک لونی عکس ایدر۔ بر ماهر رسام
 طاتی صاری اوزرینه موج موج پارلاق پنجه چهره لی یناقلر نی تصویر
 ایتمک استسه بر آینه بلور اوزرینه شبابک طراوتی و حسنک نورانیته
 ممتزج بر طاقم آشین الوان ازمش اولسه ینه بو انعطافک لطافتنه یا مشابه
 اوله بیلور یا اوله مز۔

غروب دن صکره گاه اولور هوا ینه او حالده را کد قالور۔ مهتابه ده
 تصادف اولنمز۔ نظر لر خواب سحری کبی لطیف و روح آور بر ظلمت
 سکوت طالار۔ وجود لر جامه خواب نوبهاری کبی خفیف و جا پرور
 بر ستره آرام ایچنه دوشر۔

گاه اولور هوا را کد قالمغله برابر آیک بدر اولدینی زمانلره
 تصادف اولنور۔ سرو سیمینه باقلسه صانیلور که شعله دن مخلوق بر بری
 دریاه کیرمش نازان نازان شناورلک ایدیور۔ اوشناورلک ایتدیجه
 وجودندن کلدیکی یره طوغری نور آقوب کیدیور۔

گاه اولور که روز کارلردن بری غلبه اتمکله برابر مهتابهده تصادف اولنمز. عمان ظلام ایچنده نظاردن نهان اوله رق سیر وسفر ایدن کیلرک صاغنده کی قندیلرردن اوتیه برویه آلی یشیلی مهتاب آقارمش کبی حاصل اولان تماشا لر داماد ابراهیم پاشا چراغانلرینه خنده زنان اولور.

اقشاملرینک بو لطافتی، صباچلرینک روحانیتته نسبت اولنسه آردلرنده - اویقوسزلقدن جمالنی رنگ ملال بوریمش وجامه خواب رینه سیه کیسولرینه بورنمشده هنوز اویقویه وارمش براسمر کوزایله صرمه صاچلرینی بوینک اوسدنه طاغتمش اچلمش وغایت خفیف برسحاب ایله مستور اولان نور سحر کبی کوکسنی برانجه تل کومدکله ستر اتمشده هنوز مائی کوزلرینی اویقودن آچمش صاف چهره دل بر دلبر قدر - فرق بولور.

اویله صباح که اسدایلا ایتدیکی برلرک نره سینه بر نظر حکیم ایله باقلسه طاغلی، طاشلی، قطره لری، زرد لری برر لسان حال اولمش. صانع قدرتک الطاف عظمت و اعجاز کالنه حمد و ثناده کورینور. براق هوالی کیجه لری واردر که مهتابی کونشدن فرق اولنمز. بیانی اواری شمعک ضیائی کورونمز بر حاله کتورر.

خفیف سیدلی کونلری واردر که آیک اون دردنجی کیجه نی اکیدرر. عاداتا اوشک عکسی دکزده سروسیمین حاصل ایدر.

موقعک بدایعی بالکز مشهوداتنه منحصر دکل. بر کرده تاریخی تصور اولنورسه برایکی سال ایله اناطولیدن کچن واوروپا اوزرنده کی بونجه موفقیتلر مرکز فاتحه ظهوری اولان اوقرق الی عثمانی قهرمانی

خاطره کاور. اقبال ملنک یاد عظمتی طاغده، صحرا ده تبحر و هواده،
دریاده تمثیل ایش کی کورینور.

گویا که اوشفقلمشیر همتلرینک افاکیر اولان شمعنه نظر
رباسندن یادکار اولمشدر. گویا که او سروسیمینلر نائل اولدقلری
مظفریتده مسلك اهدالری اولان نورانی مناج توفیقندن نشان قلمشدر.
حیف که بودریای لطافتک اطرافنده بولنان اوج قصبه ایله برقاچ
گویا که شمیدیکی حالی قدر خالقله عجز بشرک نسبتی کوسترمک ایچون
یاپلمش کیدر.

فقر و ضرورت واضطراب و مذلت هر کوینک و بلکه هر اوینک
طپراق دیوارلرنده و چورک تختلرنده یکی مزارلره واسکی تابوتلره
یا قیسه جق قدر هائل و سیاهه مائل برکیرلی رنک ایله تصویر اولنمش
کورینور. گویا که آناز مدنیت اسکی رونق و اقبالک فناسنه تحسره
ماتم انوائنه بورنمشدر.

حالبوکه تاریخلردن اکلاشلدیغنه کوره و قبیله اورالری روم ایلینک
فتحنه کفایت ایده جک قدر دهشتلی اردولر بسلمش، عصر لرجه
اوروپانک قوای مجموعه نی لرزان ایدن عثمانلی دونماسنک اک بیوک
فرقلرینی تیجهیز ایلمش؛ صحرا لرنده شمیدیکی قصبه لردن بیوک کویلر،
ساحلار لرنده شمیدیکی شهر لردن بیوک قصبه لر وار ایش، شهر لرنده
قرق اللی صنعت بولنیورمش، صحرا لرنده زراعتدن محروم قرق اللی
ارشون یر بولنمز ایش.]

مقاله ایله عاکف بک نام تیاتروسنده کی شو :

[برکره کی متوکل کی بی پروا روزکارک اوکنه دوشر، فلانک هر

جورینہ کنڈینی حاضر مش بر مردکی صفا ایله بر طرفه یا صلا نوردہ
 اک استعدادلی کوکلره اوغرایان سودالر کی قرار سز ، آرام سز
 طوقندینی یرلی یازار ق ایلو طوغری بلورمی ؟ بر کره اوفاق اوفاق
 طاغملر ایلمک آغلامغه باشلامش بر فلاکت زده نك کر پکلی اوجنه
 کلورده عجمیلکندن کیده چکی یولی بیامیان کوزیشی کی اوتینی برینی
 طولاشمغه باشلارمی ؟ بر کره هر کورینان سیارده نك، هر بیوک نابه نك
 ضیاسی دکزک ایچنه طوغری درلو رنگده قندیلره غرق اوئمش
 مناردرینی صالیوررمی ؟ بر کره دکزده مهتابک عکسی الله یولی کی
 نورانی بر جاده پیدا ایدرمی ؟ خداییلور کوز یوزینی یلدر لریله، کهنکشانیه
 ایانکه اینمش ویاخود دکزی سنکله، یول ارقدان کله سمواته چیقمش
 ظن ایدرسک .

انکین طبق حیات کبیدر . انسانک نظری دنیا ده اولدینی کی
 انکینده ده یالکیز برداثره ایچنده کزینور . افق امیدک عینیدر . سن
 دایما یا قلاشورم ظنیه کیدرسک . اودائما سنک ایلو ولدیک قدر
 اوزاقلاشور .

فورظنه آچیق هوادن صفا ایدر . شمعی افقدن بر سیاه بلوطدر
 قاتقار - هجوم قولی کی طویلانور طویلانورده او مولز بر سر عتبه
 ایلری طوغری یورر - یرلر ، کوکلر ، طاغملر ، طاشلر ، ایکیل ایکیل
 ایکلکه - کینک هر مقررده سی ، هر ایی ، یالکنلرک هر دیکیشی ، هر
 دایکی بر بشقه هوادن فریاد ایتمکه باشلر . دکز فاکله یاریشه قاتقشیرده
 شیشر شیشر هر طاغله سی بر قره بلوط شکله کبیرر . هر طاغله نك

اتیلشندن، چارپیشنندن، چاغلدیسندن بر بشقه فورتنه پیدا اولور.
 کوکار کوزیک اوکنندن، یرلر ایانگک التمدن قاجار. بردقیقه ده
 یوکسایرسک یوکسایرسک یوکسایرسک، قولاریکی اوزاتسهک الکه
 بریلدیز کچه جک سانورسک. ینه اودقیقه ده الجالیرسک الجالیرسک
 الجالیرسک؛ دکزه کوز کزدیرسهک دنیا یرندن اوینامش دونه دونه
 اسفل سافلینه طوغری چکیلوب کیدیور کبی کوررسک. هر باقشنده
 جناب حقک قدرتی، عظمتی درت طرفکن میدانه چیقیورر. [
 سوزلری کبی.

۷۳ - اوچنجیسی کیفیت وقوع حادثه درکه محاربه و بحران کبی
 بروقه نك کوز اوکننده وقوع بولور کیجه توصیف و بیانیدر.
 کال بکک عا کف بک نام تیا تروسنده اولان شو :

[هواده بر بلوطدر پیدا اولدی - اطرافده هر نه وارسه قیامته
 تصادف ایتمش - اللهم غضبني کورمش کبی قورقج قورقج صدالر
 ویرمهک باشلادی. دکز بر طرفدن، بلوط بر طرفدن، کیجه بر
 طرفدن... اوزریمزه اوچ قراکلق بردن چو کدی. دکز یوکسلدی
 یوکسلدی، کوکاره قاوشدی. بلوط الجالیدی الجالیدی عاداتا یر یوزیله
 برلشدی. اردهه بر ظلمت. صومیدر؟ هوامیدر؟ فرق ایتمک ایچون
 کرامت ایستر. صوله کیتسهک انکین... ادم وارنهی طوتدیردیم دیرکن
 مثلا هوچه بکه دوشه جک. صاغه کیتسهک هر طرف ساحل، هر
 طرف قیالق. هر طرف دشمن. کری دونسهک «نعوذ بالله» انسان
 متفق دولتلك قبودانلرینه کولنج اوله جق. ایبری کیدیله جک هوا
 دکادی. فقط چاره سز کیتدک. کورمایدک که هواده، دریاده نه قیامتله

قویوردی - کورمیدرکه التمزده قوجه قورت قاصیرغیه طوتامش
کاغد پارچه سی کی نصل شدتله نه قدر سرعته او چوب کیدیوردی .
مکر بز او قرا کلغک ایچنده ایکن اوس - تو مزی غایت نورانی بر
مهتاب احاطه ایدرمش . کویا کینک دیرکی طوقندی ده بلوطک بر طرفتی
بارهدی . مهتاب رونقیله ، سلطنتیله کورتمکه باشلادی . [فقره سی کی .

۷۴ -- دردیجیسی - بحث -ها و شمائل در که بر ذات ذیقدرک ویا
هرقنی بر انسان و یا خود حیوانک لهجه و اطوار و حرکانک توصیفیدر .
کال بکک دور استیلاسنده واقع شو :

[سلطان سلیم قامتی طوله مائل ، کیکلری قالین ، اوموزلرینک ااره سی
غایت واسع ، وجودینک نصف اعلاسی نصف اسفلندن قیصه ، باشی بیوک ،
قاشلری چایق ، یوزی مدور و قرمزی ، بیقلری چهره سنه بر غریب
هیئت ویرر حلده بیوک ارسلان کی اغزی ایری ، چکه کیمکی واسع
وقوی ، بردهشتلی قهرمان ایدی .

هله جبهه سنک استظام و نورانیتیه کوزلرینک گاه بر فکر حکیمان
کی منظورینک کوکلنده اولان اک پنهان گوشه لره دخول ایدر یولده
وگاه بر زبان کویا کی نظر لره افشای مرام ایدر صورتده باقش لری
استعدادینک فوق العاده لکنه برر واضح برهان ایدی . [کی

۷۵ - بشنجیسی - بحث اداب . بر شخصک فضائل و نقایصک
و مزیت ویا سوء خلقنک توصیفیدر . بونوع توصیف تاریخلره مخصوص
کیدر . زیرا تاریخلر روایاتنده وضوح و افاده بولتمق ایچون اکثریا
وقعه جه ذی مدخل کورینان ذواتی اصحاب مطالعه یه طایمق ایستیرلر .

بر ماده نك تصويرى حقيقت و خيالك تصويرى حقيقته مقارنت ايله اولور و كرك مادى كركسه خيالى اولسون هر ايكي سنده صنت و كياست و نظر افقته برابر سورت و شدت دخى بولمليدرو . و بر برينه مقارنت و ملايمتى اولان احوال و موادى حسن ادا ايله بريره جمع و تلفيق اك زياده توصيفى تفريع و توضيح ايلديكندن احسن مسالكدر . و عادت ابرر سنده اولان كولكلر رسمك سائر طرفنه پارلاقلق و يرديكي كبي بوده ماده نك تجسم و تشخيصه اعانه ايدرك صورت افاده به رونق و شطارت كتورر .

نته كيم كال بك مرحومك دور استيلا سنده كى شو :

[سيرته ايسه قدرتك نادراً تريننده بذل كال ايتديكي خوارق عادتدن معدود بر ذات اوله رق علوهت ، متانت عزم ، كبر نفس ، اتساع تصور ، حدت ذكا ، عمق نظر ، سرعت انتقال ، اصابت ظن ، جلادت فطريه ، مهارت حربيه ، ميل انقلاب ، تحقير عادات ، نفوذ امر ، القاي دهشت ، شدت شكيمه ، غلبه مشكلات ، نفرت لذايد ، استخفاف حيات كبي هر برى بر قهرمانه سرمايه افتخار اوله حق بر چوق مزيات جليله ني جامع اولغله برابر فطرتنده شهرت و راحت هه اهماك اولماق جهتيله خالى زمانلرني صحبت علما و مذاكره علوم ايله امرار ايتشدى . و حتى كنديسى مزا جنده اولان شدت تاثرله برابر او توزه قدر ملكك بر كوشه سنده جزو ايات ايله اشتغاله مجبور اولديغي چون بك زياده صيقلمش و بالطبع مائل اولديغى الهيات كوكلنه دنيا دن بر نفرت و ير مش اولمق جهتيله بيانغى بر حزن دائمي به مبتلا اولديغندن بواضطر ابك تاثيريله كيجه لرى او يقوسى اوچ ساعته منحصر اولانله او زمانلر سراى كتبخانه سنده نه قدره مؤلفات وار ايسه ليال تنه ابيده جمله نى كوزدن كچير مشيدى .

بو فضائل موهبه و کالات علمیه دن بشقه تشبده عالمک معظمات
 امورینی جزو یادن محقر کورمک و اجراده بالعکس مقاصدینک کوچک
 بر جزوینه کلیت جامعه سی قدر اهمیت ویرمکنن عبارت اولان و مائر
 جلیله یه مظهر اولمش نه قدر اعظم وار ایسه همان جمله سنک اک بیوک
 اصلاح قوتی بولنان خصیصه امتیازه مالک اولدینی کبی قبول حق
 و قیمت شناسلق طبایع بشرده کی نقایض و کالانک میزان تعدیلیدر. مزاجنده
 هیج بر حادثه ایله خلل بوله میه جق صورتده یرلشمشدی. عالمک مقاصدینی
 تحریده اقدامی ایسه او درجه ده ایدی که عزمنده موت هائل تجسم
 ایدرک قارشوسنه طورمش اولسه بی پروا اوزرینه کیدر و بو یولده هر
 ذرلومشتمیات و حسیاتنه یک سهولتله غلبه ایدردی.

اشته سلطان سلیم بو صورتله خلی زمانه مناسب و تصوراتنده
 اولان علویت قدر و شانیه متناسب اوله رق بولتیقه میداننه کیرنجه ملت
 اسلامیینی کلمه واحده یه جمع ایله زمانجه معمور اولان ممالکی لواء الحمد
 شریعتک سایه امانی الته المنی مقصد اتخاذ ایلدی. فقط او یله بر امر
 عظیمه تشبث ایچون عثمانلی ملکنی نشئت حکومت و فساد اخلاقدن
 قورتارمغه و جمعیت موحدینی تفریق ایتمکده اولان مذهب شیعیتی اورته دن
 قالدیرمغه احتیاج کوردیکندن سلطنتی بیعت عادیه دکل بر نوع انتخاب
 صورتیه قبول ایدرک حکومتی اساس حقیقیسی اوزرینه بنایند کدنصکره
 هرشیدن اول دولتی بواندینی صرعه سکونتدن قورتارمغه عزم ایتدی.
 ابتدای مباشرتنده فکر جدیدینی اودرجه ایلری کتوردی که
 سلطنتک صقاللی بولتمق کبی اک جزوی مراسمنه بیله رعایت ایتدی
 و اوضاع و اطورانده اجدادینک هیج بر حالنه حتی لباسنه تقلید ایتک

ایستمدی. حکومته متعلق افعالی شویله طورسون، بازیجه افکاری اولان اشعارنده بیله زماننک حالی اولان لفظ بردازلق کبی سیئه لردن اثر بیله کورلمز. قلمندن هر نه صادر اولدیه مصادمه سحاب ایچنده ظهور ایدن برق جهان کبی هیجان افکار و وجدان ارسندن جوال اولمش بر لامعه معرفتدرکه قائلنک حکمت و حمايت و یاشوق و محبت دائر اولان احوال قلبیه سنی ایضاح ایدر. [فقره سیله شو:

[نوبت سلطنت آندن صکره سلطان سلیمان کلسدرکه امتداد سن و ازدیاد جاه ایله ملوک عثمانیه نك الك بختیاری ایدی.

دورنده سیف و قلم پك بیوک اثر لر بر اقمشدر. مهر جهاندار کبی کوکبه اجلال ایله کاه شماله و کاه شرقه کیدر و هر عزمنده بر ملک عظیم فتح ایدردی. شماله بر چوق سفر لر ایدوب هر برنده اوروپانک قوای مجتمعه سنی تفریق ایله مجارستان واردل و سائر نیجه ممالکی رایت استیلا التمه آمشدر. و بر قاج دفعه دخی شرق جانبه کیدوب شیعت قوتیله فر اتدن جیحونه قدر توسع ایدن خاندان صفوی به خط حدودینی تعیین ایله وان و بغداد و روان و شرواز و توابی زیر دست غالبیتده قلمشدر. کندی شمالده بر قوه کلیمه ایله اوستریانک تختی محاصره ایتدی. عسکری جنوبده بر همت جزئیه ایله یمن اقلیمینی ضبط ایلدی. دو نمانسک مشهور خیر الدین پاشا اداره سنده اولان شعبه سی کاه ایتالیایی غارت و ونديک جمهوری التده اولان جزایر و سواحلینی ضبط ایدرک و کاه متفقین اعدا دو نمانسینی حرق و غرق ایلهرک آق دکز صولرنده کزر ایکن سید علی ریاستی التده بولنان فرقه پورتکیز دو نمانس ایله هند دکز لرنده آهنگ جنک

ایدردی. دکل یالکیز ملوک اسلام بر قاج اورویا حکمداری بیله سایه تیغ ظفرنده آسوده بشین امان اولمشدر.

محصول غنایم غزواتی اولان بونجه ابنیه عالیه نك هر کمری مدنیت افکارینک دورنده نائل اولدینی غایات متعدده به برطاق ظفردر.

اثر مکارم التفاتی بولانان نیجه مؤلفات نافع نك هر صحیفه سی معلومات اروزولرینک عصرنده کوستردیکی ترقیات کامله به بر تاریخ معتبردر.

ایشته بو زمانه قدر ملوک عثمانیه دن هیچ بری یوقدر که راحت دوشکنده تسلیم روح ایتش اولسون. افراد ایسه قهرمانلق خصائلنه دیانت و مکارم اخلاق فضائلی علاوه ایدرک دنیا نك اک قوتلی ملتی اولدینی کبی معارفه دخی عصر لرنده اک معلوماتلی اولان اقوامک بری ایدی. بو زمان ترقینک اتماسی و بلکه اقبال دولته صکره لری ظهوره کلان تدینک ابتداسی عصر سایانیدر.

چونکه سلطان سلیم اولک منتهای ایامنه قدر حالده اثر اقبال اظهاردن زیاده استقبالده اسباب سعادت حال استحضارینه چالیشلوردی.

سلطان سایان دورینک ایسه مظفریت عالیه و معموریت حالیه سنده کوریلان کال دور اندیشلک جهتمده مشهود اولمز.

اگرچه اداره نك هر شعبه سنه بر قانون منتظم وضع اولندی. فقط اکثر حرکتلر قانون طبیعتک خلاقده بولندی.

پادشاهک احتشامی تحمل زمانک فوقنده ایدی. شهزاده لرده وراثت سایانی به استحقاقی اولنلر برر صورتله اتلاف ایدلدی. ملنک اجزای اصلیه سی اولان اسلام ممالکینه طوغری توسع مطلبنه لزومی

قدر اهمیت ویرلمدی. یکپجری اولادی اوجاغه قبول اولنه رق مات
حاکمه نك بر منبع ترایدی اولان دوشمره اصوله خلل کتورلدی.

ملازمت قاعده سنك ظهوریله قدم استحقاقه تقدم ایدرك طریق
علما وضع طبیعیندن چیقارلدی. سلاطین سالفه نك بر قاچ مثل اولمق
اوزره تعیین ایدیلان خاصلر وقف ایدلمکه باشلانیه رق خزنیة دولت
برمورد عظیمندن محروم ایدلدی. ظرافت استقامته غالب کله رك اخلاق
عمومیه ده کلی تغییر حاصل ایدلدی. [کبی.

۷۶ - التنجیسی - برایشك ویاخود برحالك ویا امر نفسانینك
توصیفیدرکه احوال مهمه سی شدید صورتله بیان اولنور. کال بلك:
«اویله برلواى سلطنت که هیئتنه باقلسه هاله ده هلال کبی آفاق حوادته
دوشه جك تغییرات عظیمه یه دال و بلکه ملنك سیف شجاعتی خون دشمن
ایچنده بارقه نثار اوله جفته براءت استهلال اولوردی» سوزی کبی.
۷۷ - بوتوصیفلر بعضاً صرف حقیقت اولور. بعضاً خیالی اولور که
صرف حقیقت اولانه کال بك مرحومك لوندره نك وصفی حقمده یازمش
اولدینی مقاله بر مثال اوله بیلور.

۷۸ - خیالی اولان وصفلر ده کال بك مرحومك شو:

« بردم غفلتده بیلدك تازوال علمی »

« عالم رؤیاده چوق کوردك مثال علمی »

« خوابدرنسته ماضی صبح استقبالنه »

« بویله تعبیر ایلمشدر خیال علمی »

صفرک اون دردنجی کونی اقسام اوستی که بوغاز ایچنده دریابه
ناظر بر باغ کوشکنه کتمش وغریبانه پجره نك بر کوشه سنه اوتورمش
ایدم خیالنه احوال عالم کولکه غریب برالم کلدی.

تزه ایچون اطرافه باقسم. کوردم که :

« یم اشک ادیبان کی آهسته رو اولمش »

« باد آه غربان کی غمکین و جگرگاہ »

« اشجارده بر صورت حزین و از ایدی کویا »

« کوکلم کی ایلرلر ایدی حسرت ایله آه »

دریا او قدر لطیف وراکد ایدی که اوزرنده اولان اوفاق اوفاق
موجهلر قوی یسبیل بر چنزاره قونمش بر بیاض کوکرچین آلابی
ظن اولنوردی. هوا اوقدر آهسته وزان اولوردی که ییر اقلرک
حرکتی کیجه اویقولرندن محروم اولمش بر شفقتی والدنک قای قای
سویلدیکی نیلردن طاغنیق صاحبلیینه کلان اهتزازلر کی فرق اولور
اولمز درجهده ایدی.

بو حالده کوزلر مک نوری آزلمغه باشلادی. تماشانک کوکله ویردیکی

تعب سودای ائارندن ظن ایتدم.

برده سایه باقدم که کونش اقبالنک اک رونقلی زماننده دامان
و کربانی یاره لیمه رک انزواخانه عدمه چکیلان فلک پروازان دولت کی
اوزرنده کی بلوطلری بیرته بیرته مغرب استاره یوریدی. یری قبرستان
فنادن نشان ویرر بر قورقنیچ طوبراق رنکی باغلادی. اطرافنده تیملرک
قانی یاشندن نمونه اوله جق بر آتش قزلقمدن بشقه بر شی قالمدی. کیده کیده
هر طرفه دهشت چوکدی. کائناته بر بهت و حیرت مستولی اولدی.
بهایم ایکلشهرک مغاره لرینه، قوشلر چاغریشه رق یووالرینه چکلمه که

باشلادیلر.

آرہ سی براز دھا کچر کچمز قارہ دہ بر ایکی بلبل نالندہ دن، دریادہ
 بر قاج خوانندہ دن بشقہ سس ایشیدیلور فرد آفریدہ قالمدی۔
 کوکلم بو عاشقانہ تماشا لزلہ کنندن کچمش؛ نظرم ایسہ اطرافہ مستولی
 اولان محیط ظلمتک اعماق خفا سندنہ غائب اولمش کیتمشدی۔ کیتدکچہ
 ظلمت بر حالہ کلمدی کہ قرانغی ال ایلہ طوتمق قابل کبی کورینوردی۔
 سایہ سندنہ اکلندیکم ہر اغاج نظر مدہ بر غول بیانی شکلی باغلادی۔ کویاکہ
 یربوزی زیر زمینہ کچمش ویا خود ظلمات مقابر روی ارضہ چیقمشدی۔
 کویاکہ فیاض ازل شو بر آووج خاکی عوالمندن عدم آباد نسیانہ طرد
 ایتمش ایدی۔ کویاکہ پنچہ لریلہ سیف تعدی بہ صاریلان شہدای حریتک
 ہر دم جوشان اولان تازہ خون سیاہی بردریای بیکران شکلی آلمش
 واماوج طوفان خروشیلہ طاغری، طاشلری احاطہ ایدرک ہوای
 ظلمتہ قارشو قبارمش قبارمشدہ باغلادیغی شکل ہائلدہ طوگہ قالمشدی۔
 اطرافہ باقی استدم۔ حالک دہشتیلہ نور بصر کر پکلردن آیرلغہ جسا۔
 رت ایدہ مز ایتمش کبی ہیچ بر شئیئہ تعلق ایدہ مدی۔ بن ایسہ یارب
 بو پردہ ظلام ایچندہ قاج مظلومک قانی دو کولیورده سندن بشقہ کیمسہ
 کورمیور۔ قاج غدارک خنچر تعدیسنہ صو ویریلورده سندن بشقہ
 کیمسہ بیلمیور۔ قاج یتیم کوزلرندن اولوقلر کبی یاش آقیدیورده
 سندن بشقہ کیمسہ واقف اولیور۔ قاج دادخواہ ظلم السندن فریاد
 ایدیورده سندن بشقہ کیمسہ ایشیتمیور یوللو بر طاقم خیالاتہ مستغرق
 ایکن بردن برہ بر قیامت قوپدی۔ یانندہ اوتوردیغ پنجرہ محصور قلعه نک
 کلہ یہ مقاومت ایدہ مامش قپولری کبی بر طراقہ سامعہ چاک ایلہ آجلدی۔
 یوزیمی چویرر چویرر کوزیمہ اعصابہ طوقونہ جق قدر قوتلی مملکتلر

احاطه ایده جک درجه وسعتی بر عمود نورانی کورندی. دقت ایتم. مکرکه آفاتی اشوب قیامتدن نشان ویره جک بر فورتنه بلوطی قپلامش. بدرمنور ایسه بر بیضا کبی خارق العاده بر قدرتله او عمان ظلمتی ایکیه بولمش... دگزه باقدم. هر موجنه بر جبل سیال دنیا سه روا ایدی. امواج دکل کویاکه کردباد قیامت، یکپاره یالچین قیادن خلق اولتمش اولو اولو طاغیری یرلرندن قوبارمش بر برینه چاربه چاربه ابعاد نامتناهی ایچنده سورر کیدردی. یاخودکه بر قوجه سنکسار زلزلهیه اوغرامش متصل لرزناک اولور طورردی. عکس مهتاب دکل ارهیه بر عظمتلی نهر شفاف تصادف ایلمشده قبالره چارپنه چارپنه چاغلدیسی عیوقه چیقارق بر طرفدن بر طرفنه طوغری آقارچکر ایدی. فقط مهتابک ظهوریده بولمچ بصره انحصار ایدی. بر آجلدی بر قپاندی. بردها کورنمی میسر اولدی.

« فکانه برق تائق بالحمی ثم انطوی فکالهم یلمع »

آنی متعاقب اورتهانی آه غریبانهدن شدتلی شمشکله. کریه عاشقا. نهدن اکثرتلی یاغمورلر قاپلادی. روزکار اوردقچه دهشتده زلزلهیه ا کدیرردی. کویک کورلدکچه کوره زمین ایکلیور ظن اولنوردی. شمشک چاقدقچه هر سحاب کشف شعله فشان اولمش برینار طاغ کبی کورینوردی.

بو عواطف طوفان انکیز یارم ساعتدن زیاده سورمدی. فقط کوره زمین بر سیلاب عظیمک شدتیه یرندن قویارق کرداب جریانسه طو. تلمش بر طاغ پارچهسی کبی امواج ظلمت ایچنده یوارلنور طورردی. قراناق او قدر اوزادی که خاطر اکتساب ابدیت ایلمسندن اندیشهیه

دوشسه و باخود بوکجه مک صباحی فردای قیامت در ظن اولنسه روا
ایدی. بن ایسه هنکامه نک اعصابه ویردیکی اضطراب وکوکله کتور-
دیکی انقباض ایله بتون بتون محروم آرام اوله رق ایکی دقیقه ده بر کره
امری القیسک:

« الا ایها اللیل الطویل الاتجلی »

« بصبح وما الاسباح منک بامثل »

بیتنی تکرار ایدردم. عاقبت یورغلق و جودمه غلبه ایتدی. کوز قپا قلم
یا صدیغه طیاش خسته لر کبی طور دینی یرده اوکنه بیغلمغه باشلادی.
اوطه نک برکوشه سنه اوزاندم. در حال او یومش قالمشم.

آه اونه خواب حیات افزا ایدی. ایکی یاشنده برسودازده
معشوقه سنک صاحب لرینه بورنسه ینه بو قدر صفا پرور بر او یوقو کچره
بیلمک احتمالک خار جنده در.

بررؤیا کوردم او یله خیاله بیک حقیقت قربان اولسون! انجق قرق
دقیقه سوردی. او یله دقیقه نک هر برینه قرق عمر بشر فدادر.

« این که می بینم به بیداریست یارب یا بخواب »

کویا بر صحراده ایمشم. کونش هنوز افقندن چبمغه باشلادی.
فقط ضیاسی بزم بیلدیکمز کبی دکل. کویا که بر جوهر سیال اولمشیدی.
بر جسمه تعلق ایتسه ده ینه میدانده کورینوردی. بر حالده که ایکی اوج
دقیقه کچر کچمز اغا جلدن، طاغلردن، طاشلردن، یرلردن، کوکلردن
نور اقععه، رنگ یا غمغه باشلادی. یا پراقلر تلونده برر ابر سحرردن،
میوهر التماعه برر نجم منوردن نشان ویرردی.

تپه لرده یارم آی بیوکلیکنده اینجور دلنش ؛ اینجده نجه بیک
مرغ بوقلمون رنگ اشیانه طوتمشیدی .

دره لرده طاغ پارچه می قدر الماسلر اویولمش ؛ دروننه نجه بیک
بهیمه شینا التماع صغتمشیدی .

صباحک فیضی بر درجه ایدی که انسان هر دقیقه کچدی که کویا که
وجودنده روحی بیویورمش و حیاتی بدنندن طاشه جق صـورتده
تزاید ایدیورمش کبی بر حال حس ایدردی .

کویا که حیات اجزای عالمک عمومنه سرایت ایتمشیدی .
غنجچهلر بلبل کبی دالمن داله او چارق شاقردی . سمنلر کبوتر کبی
هواده پرندہ آتارق دم چکردی .

اطرافه باقدم . انبای وطنک نصفندن زیاده می اوراده اجتماع
ایتمش ظن اولنه بیله جک قدر عظیم بر ازدحام موجود ایدی . قدر تک
بویله فوق الطبیعه بر آرایش رنگارنگ ایله اظهار ایتدیکی بدیعه اعجازی
تماشادن هر کس لذتیاب صفا ایکن افقده غایت خفیف بر آنشین بلوط
پیدا اولدی .

آغر آغر آچیلماغه باشلادی . ارمه سندن پت پرستلر نظرنده الهه
الحسن اعتبار اولنه بیله جک بر نازنین کورندی . کیده کیده قیز
طوغرلادی . اینجده یاتدیغی بلوط دیز قپاقلرندن کوبکنک اوستنه
قدر وجودینه صارلادی .

اوجنی صاغ ارموزندن انه رق مملرینک آرمه سنه ایندیردی .
کندی اوزون بویلی ، تندرست ، مردانه یابیلی بر قیز ایدی . بر نورانی
جمالنه ، بر حسنده کی طراوته باقلسه بر باقشده کونش ، بر باقشده نوبهار

انسان شڪنه ٿمڻ ايتس ظن اولنوردی . پنه وجودینه طـاـغـیلان
 صرمة صاچلر فجر اوزرینه یايلمش حیاط شعله‌دن فرق اولنوردی .
 کوزلری هر باقشده کلرک الـمـسـتـور اولان اعماق خفاسنه کیرر، تجریء
 اسرار ایدر کبی کورینوردی . دهانسه دقت اولنسه ایتسام صباح،
 کردندن کوکسنه طوغری نظر اولنسه عمود سحر جسمانی بر
 وجوده اطلاق اولنورمش دنیلوردی . مه دکل، کویا که قرص قر
 ایکی به بولنمشده هر بری کوکسنگ بر طرفه قولنمشیدی . جسمی
 اودرجه شفاف ایدی که بورندیکی بلوطک هر طرفندن عکس الوانی
 گورینوردی . بلوطه صارینور صارنمز کيسولری اورپردی . ارسلان
 صاچنه بکزه‌دی . جبهه‌سی پارلادی . برنور ال ایچنده قالدی . قاشلری
 بردرجه چاتلدی که «عشوه طومش دامنندن فتنه کیرمش ارهیه کلش
 ابرولرینه مستانه خنجر خنجره» بیتده اولان تصور شاعرانه‌یی
 تصویر ایدردی . کوزلری نور نظرینک حدتندن باقدینی یرلره شراره
 صاچار کبی کورینوردی . بو حال ایله افقک منتهی اولدینی طاغدن قدم
 قدم اشاغی به اینه‌رک یا نمره کلکه باشلادی» خیالی کبی .

۷۹ - فرنکلر عربلرک مقاماتی طرزنده و فقط مواد فنیه‌یی
 خرج عالم بر اصولده ایضاح ایله ابنای جنسی مستفید ایتک اوزره بعض
 ادبی کتابلر یازارلر که ال مهملری نافع اولمغله برابر طاتلی طاتلی
 اوقونانلری علوم طبیعیه مباحثک طرز ادیبانه‌ده و حکایه قلقلو
 یازیلانلری اولدیغندن لسانمزده بویله بر چیغیر آحق ایچون بو عبدعاجز
 بش کتابدن مرکب و (مناقب طبیعیات) نامیله بر اثر یازدم که درت کتابی
 عزتلو مهران افندی طرفندن طبع و نشر اولنمشدر .

هر حالده كوزل بر طريق اولديغندن كسادينه موفق اولديغم بو چغرك بلك زياده فائدهلى اولديغنى عرضه جسامتله ارباب اقتدارك بو بولدهده اثرلر ابداعنه همت ايدرك كتيبخانه مزه خدمت ايتلميني تنى ايلر و كتاب مذكورون آييده محرر ايكي فقره دي مثال اوله رق ايراد ايلرم .

{ سيورى سينك }

كاسه ليس، خونخوار، غدار، انسانك راحتى سلبه خدمتكار ظالم بر مخلوقدر . بونك نيشتتر جانسوزى پره و امثالى حشرات وهوامك اكثر يسندن سوزناك اولوب اصابت ايتديكى محله آتشناك بر التهاب حاصل ايدر .

بو حيوانده خرده بينله نظر ايتك لازمدر . انسان انه بر خرده بين آلوده لايقيه تماشا ايدرسه سراپا مساح بر مخلوق كورر . فقط بونك نيشتتر زهر آلودى اولقدر مدهشدر كه انسانى لرزه ناك ايدر .

بومز عجب حيوانى طور ميوب اولديره لم . فقط صورت تولدوماسى شاين تعجب و حيرت اولوب مطالعه و تماشاسى قدرت بالغه صمدانيه نك بر نبذه سنه وقوف و اطلاعى موجب مواددن ايدوكندز، نظر عبرته و كمال اهميته او قويه لم :

« يامن ىرى مدالبعوض جناحها »

« فى ظلمة الليل اليبيم الاليل »

« ويرى مناط عروقها فى نحرها »

« والمخ فى تلك العظام النحل »

« اغفر لعبد تاب عن فرطات ما »

« قدکان منه فی الزمان الاول »

مناجاتی بعد التقدیس مضمون جایلیله طلب مغفرت مقتضای وجائب انسانیت اولدیغندن بووظیفه‌نی بعد الایضا صورت تولد ونمایه ابتدا اولنور. شویله که :

سیوری سینک یورطلیه جنی وقتده را کد برصویک اوزرینه قونوب ایکی آرقه آیاقلرینی برلشدیره رک مائل بر اولوق ویا بر قیزاق حالنه کتیرد کد نصکره بالتدریج یورطه لرینی صالحیورمه که باشلار .

بر برینی متعاقب صویک سطحنه دوشن یورطه لر اوزرنده موجود برنوع لزوجیتلی مایعله یاپیشوب صویک اوزرنده خرده بینی وغایت لطیف بر حال حاصل ایدر لر . قرق سکز ساعت ظرفنده هر یورطه دن ضفیدعی [*] بر بر بطیطه [**] ظهور ایدر که صویک دروننده بولنان مواد مضره نی اکل ایله اوچ سنه قدر صو دروننده تعیش ایدر که تصفیة ماء خدمتمنده بولنور .

فَسُبْحَانَ الْقَادِرِ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٍ

الهم كل نفس هديها

بو صورتیه صولر ایچنده اوچ سنه مدتله عمر سورن بر بطیطه اوچنجی سنه نهایتنده شفیره [***] حالنه کچر، ودر حال صویک سطحنه

[°] قوربغه نك ابلك شكل وصورته ضیفدع دینور .

[°°] یورطه دن چیقوب قنادلتمزدن اول هنوز کوچک بر طرطیل بولنان هامه یاوریسنه بطیطه دینور .

[°°°] تحویل صورت ایدن بوچکلرک قورو ویا طرطلاق حالندن چیقوب کلبک حاشیه کیرمزدن اولکی حال وسطیلرینه شفیره دینور .

چیتوب، حرکت ایتمکه، شیشمکه باشلار. برازدها شیشر شیشمز
سارلمش اولدیغی قشر رقیق یاریلور، ایچندن قفاسی نیت ونیشترله
مجهز قابل انخنا، متحرک بر حیوانک ظهوری کوریلور؛ برازدها دقت
اولنورسه بوخالده مشهود اولان حیوان اوزرندن چیقاردیغی قبوغی
قایق کبی آتته آلور و کندیسیده قنادلریله یلکینک، وجودیله سرنک
خدمتی ایفا ایتمک اوزره قایغک اورته سنه دیکیلور. هوا اسرسه بادبان
کشای عزیزت اولان یلکن کیلری کی، سلامت یولته دوزولمز؛ بالعکس
قایق، دوریلور سرن قریلور؛ هم کمی، هم قبودانی غرق وتلف
اولور. بونک سلامتی روزکارسز، لیمانلق هوا ده در. نه زمان روزکار
اسمز، هوا تامایله ساکن بولنورسه کیمینی صویه ویره رک، کندیسینی
یوکسلمکه، و کال بک :

« یوکسل، بوده شیوه خدادر »

« اسرارینی صورمه کیم خطادر »

نشیده سیله شاقولاً هوایه چیقمه و در حال اوچمه باشلرکن اولان
بورصداتی اجرا ایدن ذاتک الینه قونوب ایصیرمسيله حشری سینک
اولدیغی اثبات ایدر.

خلاصه انسان اولان ایچون سیوری سینک دنیلان بو کوچک
مخلوقک یهورطه لریله صو یوزنده فوق العاده لطیف برصال حاصل
ایتدیکنی و قرق سکز ساعت صکرده هر بر یهورطه دن برر بطیطه
ظهور ایدوب هر بطیطه نکهه صوبی تصفیه ایتمک شرطیله اوچر سنه
عالم آبه بشادقندصکره شفیره لکه تحویل اولدیغی و در حال سیوری

سینک صورتنده هوایه صعوده باشلیوب جزئی بر روزکارله تلف
اولدیغنی تماشا ایتک کفایت ایدر.

سبحانک یا من خلق الخلق وسوی
سبحانک سبحانک سبحانک الفا

{ کچی }

کچی نصل حیواندر؟

شو گوردیکک کچی جنسی قدیمدبری یونیه، دریسلیله، اتیله،
سودیله انسانه بیوک بیوک خدمتلرده بولمیش وحالاده اوکچی مهم
ونافع خدمتلردن ال چکمامش بر مخلوقدر. سعدینک :

پاک طینت نشود عاقبت کارش بد
ینبه چون کهنه شود کاغذ قرآن کردد

یتی مضمونجه اولوسندن بیله استفاده اولنور. کوزل، مبارک بر
حیواندر.

فقرا خانه لرنده آت یرینه اشک باغلندیغنی کچی اینک یرینه ده
کچی بسانور.

کچینک حیوانات اهلیه صرهنه کچوب خانکی اولسی اعصار
تاریخیه دن پک اسکی زمانلرده اولدیغنه اسمنک عهد عتیقه محرر
اولسی ومصر قدیم آثار معماریه سی تزیناتنده کچی بوینوسوزی
قبارمه لرینک کورلسی دلالت ایتدیگی کچی اساساً کیک جنسندن
اولسی ده « عهد ظبی » بقایاسندن ایدوکنی اشراب ایدر.

اولاد انسانه والده سودی قدر فائده ویردیکی جهتله شیرمادردن محروم قالان ودایه تدارکنندن عاجز بولنان فقرا چوجقلرینی اکثریا کچی سودیله بسلدکاری کچی کافه اهالیء جبال سایه ابن عنزده روغن ساده وانواع پینزلرله قید ضرورتدن آزاده اوله رق مرفه الحال یاشارلر.

حکایات اساطیریه روما بانیسی «رومولوس» ک قورد سودیله بیودیکنی نقل ایدر. روایات تاریخیه ایسه اسکندر کبیرک سودننه سی کچی اولدیغنی خبر ویریور. کچی طاغ کلبه لرینک معزز مسافری بالعموم چوجقلرک سوکیلی اکلنجه سی، یالچین قیالرک ماهر جالبازی، اورمانچقلرک آفتی، آباق باصمش اولرله اغز سورمز، دائما تر وتازه یپراق یر، اولدچقه اوپور، انسانه الشقان، تعلیم و تربیه قبول ایدر تحف بر حیواندر.

دنیا نك هر طرفنده ساکن قبائل بدویه واهالیء جبال نزدنده کچی آتی یک مقبول اولدیغندن علی العموم هنکام مسرتده واک بیوک اگرام ایده جکاری وقلرده کچی کسرلر، کچی یمکله تلذذ ایدرلر.

مشروبانک اک فائده ایسی واک مقبولی اولان قهوه نی کچیلرک دلالته «ویس القرنی» حضرتلری کشف ایتشدرد. شویله که :

مشارالیه ین صحرا رنده کچی رعی ایدرکن اکثریا اویقو غلبه ایدوب عبادتنه مانع اولدیغندن دافع النوم بر واسطه یه محتاج ایتشلر. برکون کچیلرک فوق العاده بر شطارتله اوینا یوب متصل صچرادقلری نظر دقتلرینی جلب ایلمش اولدیغندن بونک سینی تحرییه تشبث ایدرک بر ایکی کون کچیلرک یدکاری اوت ویاپراقلرک جنسنه دقت بیوررلر. نهایت قهوه دنیلان نباتک تخمیلرینی یدکاری زمان کچیلره

هر وقتدن زیاده بر شطارت کلدیکی تیقن بیورمتری اوزرینه کندیلریده
قهوه دانه لری انشده قاووروب اکل ایدرلر و بو صورتله اویقویه
غلبه جالدقلرندن قهوه اکلی معتاد بیوررلر که قهوه استعمالی او
زماندن بدأ ایله بالتدریج عالمه انتشار ایدر.

بعض حیوانانده کوریلان ایدشقا نلق و نعمت شناسلق خصائلی
کچیده دخی مع زیاده موجود اولوب، بو باده بر چوق حکایه لر وار
ایسه ده شایان تذکار اولانی اعظم امرای عثمانیاندن اولوب بر چوق
یرلره نشر نور شرله سریعه افزاز و تأسیسات خیریه و عدالتله ممتاز
اولان - مظنه کرامدن - فرخ علی پاشا مر حومک دائره سنده بولنان
کچی حکایه سیدر که جودت تاریخنک او چنجی جلدنده کوریلان فقره
مخصوصه سی بروجه اتی نقل اولندی. شویله که :

«... هاشم افندی دیر که : بر کون پاشانک یاننده ایدم. قپو
یولداش لری - بن افندمک بکلکی اولوب هر کیجه اغالره معیت ،
ووسعم درجه ده خدمت ایدیورم ؛ بکا تعیین ویرمیورلر. عنایت
واحسان افندمن کدر. - دیو بر عرض حال یازدیروب بوینوزینه آصمشرله ؛
و پاشانک یاننه صالحیور مشلر. ایچرو کیردکده چونکه بوینوزلری غایت
اوزون اولدیغندن اورمسون دیو هر کس صاوشمغله طوغری حضوره
کلوب عرض حال ارائه ایلدی. پاشا دخی بکا خطاباً - آل ویومی بر چفت
نان وکیلخرجز طرفندن ویرله دیو بیور - دیدکده، لطیفه ظن ایتدم
تکرار امر ایتمکله بحسب الاشاره بیوردم. آلوب صح ایتدکدنصکره
تکرار بوینوزینه آصوب - هایدی وار وکیلخرجه ویر. تعیینکی
ویرسون دیو بیوردقده طوغری عودت برله وکیلخرجک یاننه کیدوب

عرضحالی ارائه ایلدی. اودخی بر گو-ترکله هر کون کلوب اورادن
تعیینی آور ایدی. پاشا وفات ایدوب نه اوله جغنی حس وادراک ایدمه مه راک
بقاردی. لیکن تر بهیه دفن اولندیغی کورنجک کوزلری یاش ایله طولوب
اوچ کون اوچ کیجه فریاد ایدرک بیوب ایچمدی ودرنجی کونی
هلاک اولدی.»

« ازیک سخن حقیقت هر کس عیان شود »

« بهر نمونه از صدف کهر بس است »

کچینک انواعی وار ایسه ده شایان تذکار اولنلری «فتیک» دنیلان
انقره کچیی ایله مصر کچیی، سنغالده چیقان جوچه کچی، هندستانک
کشمیر کچیی، اهوی ختن دنیلان مسک کچیی کبی حیوانلردر.
بونلردن: انقره کچیی-تویلری ایپکدن ایچمه، ایپکدن نفیس. ایپکدن
یومشاق وغایتله اوزون بر مخلوقدرکه تویلرینک قدر و قیمتی کندوسنک
شهرتی موجب اولمشدر.

مصر کچیی- پاپامومیالری کبی صاری، بوینی غایت ایچمه وکوزلری
بیاض، بورنی قابور، اغزی چاریبق، دفعة چرکین کورینور بر حیوان
ایسه ده سود خزینه سی اطلاقه شایان بر منبع ثروت وساماندر.
جوچه کچی- ایسه صاعمه حیوانلرک اک کوچکی اولدیغی خالده
نسبة جمله سندن زیاده سودویردیگی جهنله حکماً کافه سنک سوکی اولوب
مصر کچیی کبی سود خزینه سی اطلاقه شایان مبارک بر حیواندر.
کشمیر کچیی- بزم انقره کچیلری کبی ایپک توبلی، یومشاق خوبلی بر
حیوان ایسه ده بونک تویلری ده اوزون، دها صیق، دها ایچمه، دها
لطیف وشکل و قیافه ده آدن ایری، آدن سویملی، آدن ظریف اولدیغی

جهتله من كل الوجوه اكا فائقدر. خصوصاً فوق العاده قیمتی حائر اولان هند حالیری، کشمیر شالاری بو حیوانك یونندن ایشلندیکی ایچون تجارت نقطه نظرده هر حیوانه غالبدر.

مسك کچیسی - هندستانك یوکسك و متسلسل جبللریله بالخاصه همالیه طاغلرنده بولنور، غایتله کوچك کدیدن جزئیجه بیوک، تیز رفتار بر حیواندرکه نافنده «کوبك مسکی» دنیلان ودائمی بر رایحه طیبهیی حائر اولان ماده بولندیکی جهتله صیادلر کندوسنی کمال اهمیتله تجری ایدرلر. آنجق خط حرکتنی کوزدن بشقه بر شیئی تعقیب ایده میان قورشوندن ماعدا بیتشانی اولمیان بوتیز رو حیوانك اله کچمسی هر شیدن زیاده مشکلدر. باخصوص اسکان ایتدیکی شواحق جبال اکثریا قارله مستور اولدیغندن مشکلات صیدیه بتون بتونه مزداد اولمقله بویولده يك چوق آوجیلر یابوزلر قارلر ایچنده طوکوب قالورلر و یاخود سباع و وحوشه شکار اولورلر.

« رزق مقسومه قاعترد مالی حکمتك »

« گاه حرص نوشکار ایله شکار الدن کیدر »

۸۰ - بورایه قدر ذکر و بیان اولنان احواله رعایتله یازی یازمغه غیرت ایدنلر سعید پاشا حضر تلرینك « میزان الادب » نام اثر نفیسنده محرر اولوب آتییه عیناً نقل اولنان شرائطه دخی صرف همت ایلملری لازمدر. مشارایه بیوررلرکه:

« (تهذیب) قامه آئمش اولان هر بر کلام منقحه عام اولان بر وصفدر. بوکا (تأدیب) دخی دنیلور. نظم و نثردن هر بر اثر یازلدقدن صکره نظر دفته عرض اولنوب لازم کلان محملاری تهذیب و اصلاح ایدیلور.

بر شی قلمه النور ایکن اولاً معانیء مطلوبه قوهء متمکر دده حسن
استحضار ایله ترتیب اولنور. بعده قلمه آلنور. صکره پیش نظر دفته
قونیلوب اصول آتیه به تطبیق اولنور.

کلامده نقدر حشو وزائد شیلر وار ایسه محو ایدیلولر. الفاظ
باقیه برر برر میزان ذوقه وضع ایله ایچلرندن حروف ویا ترکیجه آغز
کورینان الفاظ مضره و مرکبه چیقاریلوب یرلرینه خفت حروف
وترکیبی حاوی گمهلر قونیلور. غرابت وحشیه سی و قیاسه مخالفتی حس
اولنان لفظلر تنقیح و سهل الاستفاده و قیاسه موافق الفاظ تبدیل اولنور.
مرکبات و فقرات اعتباریله معانی به تعلق ایدن قوت و خفت الفاظ ایله
معانی و مصلحت و ماده نك اهمیتیه - محررات و مکاتبات قسمتیجه - مرسل
و مرسل الیهک حال و شانسه تعلق ایدن جهانك درجاتی بیننده کی رابطه
و مناسبت میزان ذوق سلیم واسطه سیله تعدیل و تسویه قنور.

کلامك منسوب اولدیغی تکلم خطاب غیاب موقعلرنجه تناسب
جهتلری تدقیق ایله یولنه قونیلور.

افادهء مقصود ایچون استحضار ایلمش اولان تعبیرات ایچنده
استفاده جه سهوات و صعوبتی موجب اولان شیلر مرآت فهم ایله مقابله
و میزان ذوق ایله موازنه ایدیلهرك تعقید لفظی و معنوی نی موجب
کورینان لفظ و جمله لر اخراج ایله معانی به دلالتی واضح الفاظ استحضار
اولنور. کلماتك تقدم و تاخرندن و مقارنت و ارتباطندن و نشئت ایدن
تعقید وضعف تألیف دخی اصلاح ایدیلولر. بعده تهذیب و تنقیح
ختم و یریلور.

قلمه آنان مفصل و مختصر محررات و مقالات و کتب و رسائجه
تهذیب اصول مذکوره به تابعه سر.

یازیلان شیرلی قلمه الانر اوشیلری بشقه لرینک اثرلرندن عدایله
بالذات نظر اعتراضه تقریب ایلدکاری حالدہ اصلاحجه خیلی استفادہ
ایده بیلورلر.

شایان اصلاح اولان اثرلرده احوال آیه دن بر ویا بر قاج حال بولنور.

بوکله نک موضعی بوزاسی دکل.

شوکلہ تقدیم و بوکلہ تأخیر اولغلی ایدی.

شوراسنده نقصان وار.

بوزیاده در.

بوکلہ، یاخود بوکلام ویا شو فقره لزومسزدر.

شووصف موصوفه موافق دکل.

شولفظلر، یاخود جمله لر بینلرنده مطابقت ویا متناسبت یاخود

ارتباط کورنمور.

افادہ بو طرزده اولسه ایدی استفادہ جه دهها زیاده سهوات اولور

ایدی.

شولفظده یاخود شو ترکیبده تنافر وار.

بوراده تعقید ویاخود ضعف تألیف وار.

شوکلایمه تهذیب و تنقیحجه احتیاج کورینور.

شوتحریرات کوزل قلمه آلمش، قلمه الیشنه والفاظ ومعنانک

انتظامنه دیه جک یوق، فقط مرسل الیهک شان ویا حال، ویاخود درجه

ادراک و استفادہ سیله متناسب دکل.

شوافاده مناظر ددن خالدردر .

بوراسی آداب عمومیه مغایردر .

شو جهتی آداب ملیه موافق دکل .

شوسوز وقت و حالك اقتضاسنه كوره دكل .

وارد اوله جق اعتراضك باشـ لوجه لری احوال مذكوره دن

عبارتدر . قدامای ادبای عربك بعضیلری قلمه الدقلری شیلرك تهذیب

وتنقیحنه اعتنای عظیم کوسترد کدن صکره اثر نیرنی اعتماد ایتدکاری

اصحاب معلومانده عرض ایله کندی ادراکلرینك بالغ اوله میسه جنی

اعتراض موقعلرینی اوکرنه رك اصلاح ایدر لر ایدی .

نظم و نثرک تهذیبنده اصول مذكوره یه رعایت ادبایه و علی الخصوص

نوهوسلره واجیدر .

آثار علمیه و ادبیه جه دقت و اعتنا امور معتاده دن عداید یله جك

درجه یه و ارسه بالاخره ارتق هرائرك اوزون اوزون اصلاحی تكلفنه

حاجت قالمیوب حسن تنظیم و افاده جه ملکه حاصل اولور . نوهوسلر

یازه جقلری اثرلره کندی عقللرینك ایردیکی قدر اصول مذكوره

دائرة سنده اعتنا کوسترد کدنصکره مهارت و اقتدار جه تصدیق عمومی یه

مظهر اولمش ذواتدن برینسنده عرض و اراءه و شایان اعتراض اولان

محللرینی اصلاح ایتدکجه یالکوز کندولرینك بکنملرینه اکتفا ایدوبده

انظار عمومی یه وضع و نشر ایتما یلیدر لر . زیرا هر ادبک اقتدار

و معلومات ادبیه سی سن و حال و مشهودات و مطالعاتنك درجانیله

متناسب اولمق امور طبیعیه دندر . برصاحب ترك یازه جنی شی حالنه

نسبتله هر نقدر کوزل کورسنه بیله معلومات و اقتداری ترقی ایتدکدن

صکره اوليه اثر ياننده بك چيركين كورينور؛ نشر ايتمش اولديني خالد
- امكان بولسه - - طوپليوب محو ايتمىنى آرزو ايدر.

تهذيب اصولنه رعيت من القديم عادات فرعيه دندر. علمای
اسلامدن نجهلری، قدامای حکمانك چوغنی اثرلرینی تصحيح ايتمش
وحتى بروقت قلمه آلدقبرلی اثرلردن علوم وکالات مستحمله لرینك
ترقيسندن صکره شایان نشر عد ایدمه مدکلری شیلری اصلاح ایدوب
معلومات اخیره لرینه نسبتله شانلریله متناسب تهذيب و تصحيح ایلده
درجه مطلوبه بیه ایصالنی ممکن کورمدکلری اثرلری احمایتمش لردر.
امام سيوطی رحمة الله عليه کندی ترجمه حالي حاوی اولان اثرنده
ديرکه « بروقت قلمه الوب صکره لرلی احمای ایلديکم آناردن بشقه اولمق
اوزره شمدي بیه قدر تالیف ايتمش اولديغم کتابلرک مقداری اوچيوزه
بالغ اولمشدر. [*]

شو افاده مشاراليه حضر تلری تالیف ايتمش اولديني کتابلرک بر
طاقمی صکره نشره شایان و تصحيحه ده قابل کورمدیکندن احمای ایلديکینی
کوسترييور.

مؤلف مشهور ينوتن (خرونولوجيا) دیو معروف کتابنی اون
بش وکبون (مؤار) نام کتابنی طقوز دفعه تهذيب ایلديکی بعض
اثرلرده کوريليور.

بعضاً برشی قلمه آنور. یازلديني وقت صاحبنه بك خوش
کورينور. برکون صکره نظر دقتنه عرض ایتدکه ایچنده بيوك بر
[°] امام مشاراليه حضر تلرینك مؤخرأ ترتیب ایدلمش اولان فهرست مؤلفانه
نظرأ تالیفانك مقداری اودرجه ده قالمیوب درت یوز الی کتابه بالغ اولمشدر.

مناسبتمزك. يا خود محدودى جالب بر خطای عظیم نظریه ایلمشور.
 یازیلونده جهات لازمه سندن غفات. یا خود بر حالت بی قیدی به تبعیتله
 اصلاح ایلمکسزین نشر اولان اثرلردن یا خود مرسل الهیه کوندریلان
 محرراندن بیوک بیوک محدودلر، مضرتلر ظهور ایتمش. حتی یک جزئی
 بردقتسزك یا خود التزامسزلقدن صاحب اثر چوق و قتلر تفضسندن
 محروم اولمشدر.

قدماى ادبا تهذيبك وقت اختيارينه نصف اللبلى تخصيص ايتمشلردر.
 نصف اللبلده اصواته اقطاع و حرکاته سکونت کله جکسندن فکرده جمعیت
 و خاطرده صفوت حاصل اولور. فکرهاذهنی تخدیش ایده جک حاللردن
 سالم و قریحه صافی بولنور. سحر و قتی رقت هوا و خفت غذا ایله برابر
 نفس او یقوجه حظی تمامیه استیفا ایتمش اولمقدن ناشی تهذیب و اصلاح
 آنارجه یاری کیجه دن زیاده مناسب ایسه ده خالقک او یقودن قالمملری
 یولچیلرک یوله حاضر لملری کی کورلتیلری، حیواناتک سسانملری،
 انوارک طایعه لر ایله ظلماتک چکلمکه باشلامسی سحر و قنتده اولدیغندن
 اسباب مذکوره نك هر یسی فکرده کی جمعیتی طاغتمغه، ذهنی قارشدر مرغه
 تعلق ایده جک برر عارضه در. کیجه یاریسی ایسه اورتهلق ساکن
 و انسان و حیوانات هپ ساکت بولنمغله برابر او یقونک و غدانک بر
 درجه یه قدر نقلتیده زائل اولمش اوله جغندن ذهنده کشایش و صدرده
 انشراح بولنور. تألیفجه قلب منبسط اولور.

احباب قلمک اشتغالات فکریه سی ذهنی یوره جق درجه یه کدکده
 قلمی الدن بر اقوب تنفس ایتلمری و فارغ القلب اولمدجه اله قلم الماملری
 امور لازمه و معتناها دندر.

قلبه فراع وارزو اولقسزین تألیف و تنظیم اثر ایله اشتغال معده
متملی و انتها زائل اولدقدن صکره طعام یکه و عطشدن اثر یوغیکن
صو ایچمه بکزر.

فرزوق دیمشدرکه « بعضاً او یله بروقته مصادف اولورم که او وقت
بریت سویلمک نیم ایچون بردیش چکدیرمکدن دهها مشکل اولور »
بعض ادبا دیرکه نظمه شروعدن مقدم معنایی و ادبیاتدن مقدم
قافیه لری تحصیل ایتک سکا لازمدر.

خاطری بروزن، بر روی اوزره اکراه ایتاملی، کلامده الفاظ
جزله انخاب ایتملی، کلمات رذیله انخاب ایلماملی، کلام سهل اختیار ایتملی.
کلام صعب اختیار ایتاملی، طاتلی سوز بولملی، مستکره سوز بولاملی.
مستحسن تدارکنه باقملی، مستهجن سوزه رغبت کوسترماملی، یورغلق
کلدیکی آنده نظم و نثر ایله اشتغالی براقملی، زیرا یورغلقده کثرته قلت،
نفسه وارد اتجه خست کلور، خواطرك هر بریسی بر صومنبی کیدر.
رفق ایله وارد اتی چوغانیر، خاطره سنوح ایدن هر کوزل معنایی
یازملی، هر فائده بی قید ایتملی، قیدجه مسامحه اختیار ایدیلورسه او معنا
و فائده صکره دوشنمکله بولنه مز، زیرا افکارک کوستره جکی سانجه لر
برقک پارلامسی و نظرك بیقرار اولان بر شئی کورمسی کیدر.
تهذیب بردفعه ایله اکتفا ایدیلوب امعان نظر دقتله تکرار و اعاده
ایدلمیدر.»

باب نانی

{ خطابت }

۸۱ - خطابتکه بر امر مهمدره بونک ایچون لسانمزده مبانی الانشادن بشقه هیج بر اثرده هیج برشی کورده مدیکمدن عربی ایله فرانسزجه کتابلرینه مراجعت ایتدم. عربیده پک چوق تفصیلات ویرر بر چوق اثرلر کوردمکه خلاصه ایده جک اولسه هم واک زیاده مجمل یازیه بیله جک اولسه بو کتابک بر قاج مثلی حجمنده کتابلر اولمق لازم کلور. فرانسزجه ده ایسه غایت بسیط و مفید طرزده جمع ایدلمش اولدیغندن آنلردن اخذ ایله لسانمزده تطبیق تصور ایتدم. اثنای مطالعه ده بو وظیفه نك مبانی الانشا مؤلفی طرفندن مع زیاده ایفا ایدلمش یعنی لسانمزده تطبیق ایله برابر عربیدن لازم کلان نکتة مهمه بیده آوب اکا مزج ایله غایت کوزل بر اسلوبه قویمش اولدیغنی اکلادیغمدن و مبانی الانشا ایسه خواجه ادبک اثری اولوب ایلك ادب درس لرینی آنک مؤلفندن و اوکتابدن آلمش اولدیغمدن و بوباده تقدیر اوغراشسه مینه اودرجه مکمل برشی یازمه میه جقمی بیلدیکمدن اثرمک اکیلی ضمننده اشبو خطابت بحثی بعض مفصل شیرلی ترک ایدرک مذ کور مبانی الانشادن عیناً نقل ایلدم.

۸۲ - کلام : خطیبک اجرا ایده جکی خدمت و وظیفه یه کوره تقسیم اولمشدره. خطیب سویله جکی شیئی بولمق ونه ماده اوزرینه

تقریر ایده جکی اصارلق اقتضاید که اشته بوبولشه (وجدان وقریحه) دینور. بده سه بویه جکی کلامه برنظام و برمه لازم کلور که بوکاده (حسن ترتیب) تعبیر اولور. صکره اودنیه جک لاقردی به بر طرز و اسلوب انخادی لازمدر که اکاده (صورت تقریر) اطلاق ایدیلور. ونهات برنوع صره و حرکت ایله افاده کلام اقتضا ایدر که اکاده (حال و طرز) اسمیه قلنور. بناء علیه بوباب درت فصل اوزرینه تدوین اولمشدر.

فصل اول

{ وجدان وقریحه }

۸۳ - وجدان اقباع ویاخود تهییج ایچون اقتضایدن واسطه بی بولمق دیمکدر. وسائط اقباعیه اوچدر. (تلقین و تعامیم) (مرغوبیت) (تهییج و تحریک رقت) در.

۸۴ - تلقین و تعامیم: سویلنیلان شیئک حقیقتی بیاز مرغوبیت سامعینک رعایت و امنیتنی جلب ایله تهییج مقصده موافق اولان حسیاتی سامعینه الهام واحساس ایله حاصل اولور. و تعلیمه اقبسه و ادله و مرغوبیته حسن اخلاق و تهییجه انفعالات نفسانیته ک وجودی شرطدر. بناء علیه اول باول اقبسه و ادله دن بحث ایتمک لازمدر.

۸۵ - خطیبک حقیقتی انبات ایچون اسناد ایتدیکی نقطه لره (قیاس) و (دلیل) دینور. اهل کلام ادله و اقبسه بی دنخی بولنمی

جهتندن ايکي به تقسيم ايدوب برينه (اقيسه خصوصيه) وديگرينه (اقيسه عموميه) ديرلر .

۸۶ - اقيسه خصوصيه برطاق اشکالدرکه نتیجهيه وصول انجون اشکال مذکوره ايله صور مختلفه ترتيب و ترکیب اولنور . وباشلوجه ترکیب اوچدر .

برنجیسی - قیاس جملی - قیاس جملی جمل ثلثه دن بر قیاس - درکه اوچنجیسی جملتين اولينک نتیجه سی اوله .

مثلا : « بزى تسعید ایدر؛ امدی فضیلتی سومایدر . مادامکه فضیلت بزى تسعید ایدر؛ امدی فضیلتی سومایدر . » کبی که ايکي اولينک جمله لرك برنجیسنه کبرا وایکنجیسنه صغرا وایکيسنه بردن مقدمه و جمله ثلثه يه نتیجه ديرلر .

ایکنجیسی - قیاس مطوی - قیاس مطوی اولينک عینی اولوب صغرا ویا کبرادن بری ناقص اوله و فقط برينه ایرا دیده ممکن واسهل بولنه . « فضیلت بزى تسعید ایدر . امدی فضیلتی سومایدر . » کبی تراکيب کلاميه آره سنده شویان اولنان ايکي نوع قیاسلری اولدقلری کبی بویله مجرد بر حالده بر اقبوب توسیع و تزین ایدرک هیئتلرینی تبدیل و قوتلرینی زید ایتلیدر . مثلا شو اولينک مثلزی صورت آتی به تحویل ایتسه ک تاثیرینی زید ایتش اولورز . « مسعود اولق ایسترسه کز فضیلتی سوکیز . » ودها قوتلوا اوله رق شویله جه دنيله بیلور . « مسعود اولق ایستورسک زده چون فضیلتی سومیورسک ز ؟ »

اوچنجیسی - قیاس مقسم - قیاس مقسم برنجی نوع قیاس - دن

ایکی دانہ سنک اتحادیدر۔ مثلاً موقع محاربه ده بولندی قوردونک داخله نصابه دشمنی کچورمش برنفرک دیوان حرب مضبوطی تنظیم اولنق اوزره استنطاقنه مأمور ضابط شو یله جه نفر مرقومه سؤال ایلمش اولسه «سن یا موقعکده ایدک. یا دکل ایدک. اکر موقعکده ایدی ایسه ک برخائن کبی حرکت ایتدک اکر موقعکده دکل ایدی ایسه ک نظامه مغایر ایش طوتدک. امدی جزای اعدامه مستحقسک!» ایسته بو قیاس قیاس مقسم اولور. اقیسه عمومیه برطاقم مأخذلردرکه مقاصد متعدده ایچون لازم کلان دلیللر کندوسنده بولنور.

نتیجه بر مقصدک یا کندوسندن استخراج اولنور ویا خارجندن استدلال اولنورق آنورکه برنجیسنه قیاس عمومی داخلی وایکنیجیسنه قیاس عمومی خارجی دیرلر. قیاس عمومی داخلینک باشلو جه لری تعریف تطبیق اجزای کلام و قیاس عمومی خارجینک دخی شرع قانون حجت یمین شهادتدر.

۸۷ - مرغوبیت - خطیب اولان کسه نه علم و فضیلتله برابر صاحب حسن اخلاق اولمی و افاده مرآمده حاذق بولنمیدر. واقوالی شایان سمع و قبول اولان اول برزانددرکه کلامنی افاده فکر ایچون خدمت ایتدیرر. و فکرینده حقیقت و فضیلت ایچون استعمال ایدر. وجودینی شرط قیلدیغمز حسن اخلاق ایسه البت خالق و ذاتی اولق لازم کلور. چونکه کندوسنده بولنمیان برطاقم فضائلی تقایید ایدنلر کاذب و مرائی کسه لر دیمک اولوب آنلرک متخلق اولدقلری خصیصه ذمیمه لری ایسه نصل اولسه بر سببله ظاهره چیقارو خطابتک

شرط اعظمی که اقتضای جانشینی شی ایله کندوسنک عامل بولمسی قضیه سیدر. اوده منتفی اولور. هله بر خطیب سویلدیکی کلامک مقتضاسنه حرکات و معاملاتنی توفیق ایتمزه البت مقالات مسروده سنک بر تاثیرینی کوره مز. مثلاً: عیاشیندن بری شرب خمرک مضرنی و منع استعمالی حقدنه بر نطق سویلمک اتمسه شهبه بوق که عیاشه اشتغال ایتمس بولنور. زیرا کندوسی مقتضای نطقنک خلاقیله عامل اولدیغندن القاآنی تأثیر ایتمیره مز. و الحاصل خطیبک متصف اولدینی اخلاق خلتک حسن ظن و رعایتی کندوسنه جاب و اماله ایدرک اصلاح افکاره اعانه و وساطت ایملیدر. و سویلنیله جک نطق دخی سامعینک درجه تاقی و تربیه لرینه و معلومات حائزه لرینه کوره اولمایدر. مثلاً کویولوره خطاباً ایراد اولنان بر نطقده مغلق و مصنع کلمات و تعبیرات ایله حوصله قابلیت لرینه سیغشمیه جق افادات بلیغانه ده بولمقی نه درجه ده موجب ضحک و تمسخر اولور ایسه بر جمعیت عالیه انضاسنه کویولورله مخاطبه اولورجه سنه ایراد نطق و کلام اول مرتبه ده مستلزم طعن و نفرین بولنور. بونک ایچون خطیب اولان ذات مخاطب لرینک درجه تربیه و معلوماتی، بوندن بشقه ده سنلرینی و انفمالات نفسانیه لرینک جهات عانده لرینی بولندقلری احوال ایله اخلاق و اداب و عاداتی بیاملی و انلرک حال و شانسه ملائم کلمات مقنعه سرد و استعمال ایتملیدر.

و سویلنیله جک نطقده آتی الذکر خصائصده بولنمایدر که اوده طوغر و لوق، ادب، تدبیر، خیرخواهلقدر.

اشته حضرت ابابکر رضی الله عنیهک مسند خلافتیه اجماع اصحاب

کزین ایله اتخابلری کونی منبره صعود ایله ایراد بیوردقلمری نطق
جلیل که خلاصه وجهله برصورتی تقویم وقایعه یازلمشدی. شروط
مذکورده بی جامع برکوزل مثال اوله بیلدیکندن بروجه آتی درج ایلمشدر.

«اشته سزک زمام اداره کز بکا حاله اولندی. اکر ایولک ایترایسه م
معاونت ایدیکنز. اکر فناق ایدرسه م تصحیح و اخطار ایلیکنز. عنان
حکومت مودوع یدقدرتی اولانه حقیقت حالی افاده ایتک اثر صدق
وطویت و کتم و اخفا ایتک اهانسدر.

نظر مده ضعفا واقویا مساویدر لر. هر کس حقنده اجرای عدالت
ایتک ایسترم. و تشید عنان عبودیتکنز بنم احکام خیریت انجام شریعت
مطهره به اتباعمه منوطدر.»

۸۸ - تهییج و تحریک رقت انفعالات نفسانیه ایله اولور دیش
ایدک. انفعالات نفسانیه بین الفلاسفه روحک اول هیجاننه اطلاق
اولنور که هیجان مذکور یا بر شیئه مقارنت و شدت انهماکه و یا خود
اول شیدن مباعدت و تنفره سببیت ویرر و علم کلامده ایسه انفعالات
نفسانیه دیو مقصد و مرامک تهییج طبیعی سندن طوییلان و واسطه
نطق ایله القا اولنان حیاته دینور که اشته بو حسیات ایله فصاحتک
تأثیری اقدار و تزئید اولنور. هر کیمده ازهانی واسطه نطق ایله
استدیگی کبی تهییج ایده جک و طبایعی دیلیدیگی کبی قولانهرق کدردن
سروره. غضبیدن مرحمته، برودتدن مفتونیته قلب و تحویل ایده جک
درجده کفایت و اقتدار بولانه جق اولورسه شبهه یوقکه اول آدم
خطیب فصیحدر.

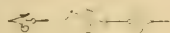
هر افعالات نفسانیه نك منبع مشتركیده یا محبت یا بغضدر . بونلرده
 شدت و تاثیر لرینه و ملایمی اولدوقلری مقاصده کوره تبدیل عنوان
 ایدرلر . مثلا محبت ایجابنه کوره نرم رواق، رعایت حسن تلقی، حیرت
 مفتونیت و بعضنده غیظ غضب انتقام اضطراب خوف تعیر لرینی آله
 بیلور . محبت حصدی بر صورت جمله و مرغوبه ده کوستره رک و منافعی
 معرض تقدیر و استحسانه قویه رق تهییج اولور . و بغض مقصده
 کراهت و مضار اسنادیله تحریک ایدیلور . و سامعینی تهییج ایچون
 استعمال اولنان و سائضدن برنجیسی اولا کندونی تهییج ایده بیلمکدر .
 مثلا خطیب اولان ذات سامعینی آغاتمق استرسه اولا کندوسی
 آغلملیدر . و افعالات نفسانیه نك حرکات و حالات مختلفه سنه یقین
 حاصل ایتک ایچون افعالات مذکورده نی کندو نفسنده تعالیم و تحصیل
 ایتلیدر . یعنی کندوسی سامعینک برینه قویملیدر . بو تحصیل ایسه قوای
 ثلثه اتی لذکرک فقدانی حائده بر از ناقص اولمق لازم کلور که قوای
 مذکورده قوه مخیله، قوه حاسه، قوه میزدر . قوه مخیله روحک بر
 قوتیدر که بالجمله موادی سزاوار نظر و دقت اولان حالاتیله فکرده
 تصویر ایدر . و بر طاقم مؤلفات میاننده تصادف ایتدی کمز مؤدی
 تهییج کلاملر هپ قوه مخیله نك تاثیر اتندندر .

قوه حاسه قلوبک سرور و کدر و مرحمت کی حسیات متخالفه
 و متنوعه یه فطره کاشاده بولمسیدر . قوای حاسه یه مالک بولنمیان بر خطیب
 و کاتب اصلا فصیح اوله مز . واقعا سرد ایلدی کی ادله و براهین صحیح
 و مقنع اولور . لکن نه چاره که برودتله تالی اولندیغندن حسیاتی تحریک
 و تهییج ایده مز .

مثلاً صحیحاً حزن و کدری داعی اولمق لازم بر نطقده مخاطبیرینه کوز
 یاشی دو کدیره مز. بلکه صنی اوله رق کندوسی آغلر اما یالکیز آغلر
 بتون نطق عادی بر ایضای مرآمدن بشقه هیچ برنی افاده ایتمز. حقیقه
 قلب مقرر فصاحت اطلاقه سزادر.

قوه میزه حسیاتک طبایع و اوصافی تشخیصه کسب اقتدار ایله
 ملایم ولایقی اولان کلامی بیلمک و حسیات مذکوریه یی تحریک ایچون
 لازم کلان وسائط و آلاتی بولمقدر.

اشته بر خطیده شوقوای ثلثه بولمز ایسه طبیعیتله آنک انفعالات
 نفسانیه سی اوله میه جنی و بو حالده وسائط اقناعیه نک او چنجیسی اولان
 تهییج و تحریک رقت شریطه سی بولنه میه جنی بدیهیدر.

فصل ثانی

« حسن ترتیب »

۸۹ - وجدانک استحضار ایلدیکی وسائط اقناعیه یی بر صورت
 منتظمیه وضع و ادخال ایتمک حسن ترتیب دیرلر که علم کلامک بوده
 بر جزئیدر.

حسن ترتیب - اولان نطقک حاوی اولدیغی اجزا ایله صورت
 تنظیمندن و تانیا اصول و حواس مهمه سندن بحث ایدر که بروجه آتی
 تعریف اولمشلردر.

۹۰ - نطقك صورت تنظيمي ايله حاوی اولديني اجزا نطقك سياق و نسقني بيلمكه بزه دلالت عقليه كفايت ايدر . حاوی اولديني اجزاده شو صورت اتيه اوزره انقسام و تعدد ايدر . اول امرده خطيب اولان كمنه سامعينك ميانه و قوف كسب اتمليدر كه سويليه چكي نطق دخواهليسه ناموافق ايسه آنك سياق و نسقني تبديل اتمه لزومه تيقتن حاصل ايتسون . اشته مخاطبليرينك ميلانسه كسب اطلاع اتمك و موضوع بحث اولان مسئله نك نيولده صورت قبول كوره چكني استكنناه و استمزاج ايلمك ايچون اولابرنبنده كلام صرف و ايراد اولور كه اكا (نطقك مقدمه سي) ديرلر . بو مقدمه يني ايراد د نصكره و وضوح افاده حاصل اتمك و لايقيه تفهيم ايلمك ايچون مقصدك احوال متعلقه سندن بحث ايديلور كه بوكاده (بيان و صورت افاده) ديرلر .

بويان دخی ادله و براهين ايله تأييد اولمليدز . و بر كمنه او براهينه معترض بولنور ايسه ادله مسرووده من انك حكمنی جارح اولمليدز . شو حالده نطق ايچون ايكي جزؤ حاصل اولور كه بري قبول و ديكرده رددر . حاصلی نطقه سامعيني اقناع ايدو چك مرتبه بر نهايت و بر مليدر كه اكاده (نتيجه) ديرلر .

اشته نطقك شو انقسامات طبيعيه سي التي جزؤه تفرقي استمزاج ايدر كه اجزای مذ كورده ده (مقدمه . بيان . صورت . افاده . رد . نتيجه) در .

۹۱ - مقدمه : نطقك بدأ و اعلا نيدر و مقصدی دخی سويلينيله چك نطقدن معلومات و بره درك مخاطبليري استماعه حاضرئق و دقت و خشنو . ديتريني جلب و استمزاج و بلکه تحريك اتمكدر .

جلب دقت نطقك بدایت تفوهنده ایدندیکی معلومات ذاتی ایله
ایراد نطقجه اولان مقصدندن مخاطبلره بر فکر صحیح ویرمکله حاصل
ایدیلور.

جلب خشنودی ایسه حسن افاه ایله اولور. یعنی سویله جک
کلامده برطور و حالوت اولمی و حقیقت و تأدب بولمایدیر. خطیب
اولان کسسه اکر مقصدینی حقیقته مقارن بر نقطه نافعده تصور
ایده من و یاخود نه سویله جکنده تردد ایدرک مقصد و مرانی لایقوله
موقع بیانه قویه من ایسه مخاطبلری کندوسنی یک بی قید اوله رق
دیکار لر.

مقدمه ایکی جهتله دوشونیه بیلور. بری مأخذی و دیگری نوعی
جهتله. مأخذی مقصدی و اداره افکار اوله جق نقاط و جهاتیدیر. لکن
مقدمه ده اصل مقصد لرندن مأخوذ بولمایدیر. چونکه مقدمه سامعینی
مقصدك حسن تاقیدینه حاضر بق ایچون ایدی. اندن مأخوذ اولمادینی
تقدیرده صرام و ارزومزك خلافه کیتمش اولور لر.
نوعی دخی بولر در. مقدمه عادیه. مقدمه خادعه. مقدمه محتشمه.
مقدمه مهیجه.

۹۲ - مقدمه عادیه مقصدی صنایع کلامیه صرف ایدلمکسزین
ایقچه و قیصه جه عباره ایله بیان ایدر.

بوده مستند اولدینی فوآدك ازانی و مدلولی بولمادینی مبحثك
واضحیتی جهتله مقدمات سائره ایله تأییده حاجت کورلیق لر لرده
و خصوصیه سائعینك افکارینه اولقدر نامساعد بولنماسنی جهتله
سو تأییرندن قورقولیان محللرده استعمال اولور.

رسید بانها من حومك شو: راجعاً به: مجله فلسفه شماره ۵
 دلی نعمت سیمتیز یادشاهزاد افندمنك التیا تحت سلطنت سنیه
 لرینه رونق و پردگاری یوم مسعودکه له الحمد دوات و ملکه تر قیسی
 کورملکه اولان قوت و معیوریتک و عالمک نائل اولدی فی سعادت
 و امنیتک مبدأ مبارکدر: ...
 اشته اول کونده یادشاهزاد باب عدالتی تیناً اچمشر و مخامد اخلاق
 سنیه لرینک برهان باهرینی کوسترمشدر ایدی. صکره انمانه انسانای
 بیلدیره جک و هر کسی دنیا و آخرتده سعادت و سلامته ایردیره جک
 علوم و معارفک ایشارینه دخی بر طریق سهولت اچهرق جناب حق
 شکرل اولسون از وقت اچنده ثمره نافعینی و عرفان حقیقی شاهانه
 لرینک دلیل قویسنی کویس تردیلر. اشته بونک تدابیر متبهمه سندن
 اولوق اوزره بو انجمن دانشک تشکیلی ... الخ. نطق کی

۹۳ - مقدمه خادعه. سامعینه جالب نصرت اوله جفنی بیلدرک
 بیاندن خوف ایله دلخواه لری اولان و اصل مادهیه مناسبی بولسان
 بر دیگر مادهنک تیسایله بلاحسن افکار معنویه و مضمره سنی عرض
 و اعلام ایلمک و مخاطبلرینه انتقال ایتدیر مکدر. و مقدمه خادعه ده
 حیل شرعیه و بر درجهیه قدر بعض دقایق مادهیه صورت قبول کوزر
 ایسه ده ینه حقیقته مغایر اولان شیلر حسن تلقی بولمز.

۹۴ - مقدمه محتمله: موضوع بحفی غایت پارلاق بر نطق
 دیکلمک امنیه سینه سامعینک تجمع و متحد ایتدیکتری و فتره مستعملدر
 و بو نوع مقدمه نک تا بداند فصاحتجه ممکن اولان احتشام و ترویج
 بذل و ارأه جائزدر.

۹۵ - مقدمه مهیجه : اذهانی مشغول قیلان قیلان مواد و مقاصده
 وهیجانی تسکین ایچون اولیوب بالعکس تشدید ایچون ایجاب ایدن
 محالرده مستعملدر . و بوده همان بردنبره مقصده کیریشله رک سامعینک
 میلاننی جلب ایله نطقک بدایتده حرکات منفعلانه باشلامق ایله
 اولور . و مقدمه مهیجه اکثریا انفعالات نفسانیه اظهارینه سببیت ویرر
 اشعار و تراژیدیالرده مستعملدر . فوآد پاشا مرحومک :

« پادشاهم برقاج کون و بلسکه برقاج ساعتدن زیاده عمرم یوقدر .
 بوقالان مدتیده بیوک و مقدس بروظیفه ک ایفاسنه حصر ایتک و صوک
 افکارمی یعنی مدت مدیده خدمت عاجزانه مک ائمار مر المذاقی زیر
 پای سپهر اعتلای ملوکانه لرینه وضع ایلمک استرم . رقیمه م پیش نظر
 هایونلرینه قونلدیغی صرده قولکیز بودار فنادن ال چکمش بولنه جغمدن
 آرتق بوکره جک افاداته حواله سمع اعتبار بیوریله بیلور . درجه
 لحددن چیقان اواز صدق و نوابدن دمساز اوله کلشدر .۰۰۰ سوزی کبی .
 ۹۶ - بیان : ماده نک آچیق و طوغری اوله رق وضع و درجیدر .

بوایه مسئله نک حالی اعلامه خدمت ایدر .

بیانک ایکی نوعی واردر . بری بسیط دیکری مرکبدر . اکر بیانده
 برشیک اثباتی لازم کلور ایسه کا بسیط و برقاج شیک لازم کلور ایسه
 اکا مرکب دیرلر . نه وقت بیان مرکب اولور و یاخود بسیط اولوبده
 وسائط اثباتیه سی برقاج نوع بولمق لازم کلورسه اولوقت بیان انقسام
 ایدر . امدی یوانقسام خطیک برتقسیمیدرکه انی تنظیم ایتدیکی نسق
 ایله بیدرپی بیان ایدر .

بوتقسیمك هر بری دخی مندرجات نفرعیسه کوره تکرار تکرار تقسیم اولنه بیلور.

صورت افاده مقصدك انضمامنه وواقعه موافقت و مطابقتنه و بیك خالصت وانفرادینه کوره وقوعحالی بیان اتمکدر .

مورخ وخطیب ایکیسیده مرتب کلام ایسه لرده برنجیسنك مقصدی یالکز حقیقت حالی افاده اولمغله اشیا بی هر فصل بولور ایسه اوله جه بیان ایدر . وایکنجیبسی ایسه ینه حقیقته رعایت ایدر ك اصل مقصد بناید . اوتمز و بونککه صورت افاده سنده کاذبده اوله مز . چونککه وقوعك اصله خلل ویرمیهرك کندوسنه مساعد اوله حق صورتده بیان کیفیت ایدر وافکارینه مساعد بولمانلری تأیید ایله نامساعدلرینی خفیفجه کچر وبعضاً سکوت بیله ایدر .

۹۷ - قبول ویا اثبات: نطقك بیانده اشعار اولنان مندرجاتی مؤید بر جزئیدر . اثبات هله نطق محاکمده اجزای اصلیه و لازمه دندر . زیرا صنعت اقناعك برنجی قاعدهسی قبوله حقیقتی اضافه و اسناد وردیادن حقیقتی سلب اتمکدر . نه وقت اثبات و ایراد اولنان دلایل ضعیف و قوتمز اولور و دلایل مذکور منك بسط و اتیاننده لزوم تعین ایدر سه او حالده آنلری بر برینه اعانه ایتدیره ك صورتده اجماع اتمایدر . تا که هپسنك هیئت اجتماعلری جالب اعتنا بر قوت حاصل ایتسون . وادله عظیمه و قاطعه برر برر ابراز اولمغلی و آرو آرو توضیح و توسیع قیانهسیدر . تا که بر برینه قارشمیهرق هر بری قیمت حقیقیه لرینی حفظ ایده بیلسون . بدلیلی تأیید و قوتی کاملاً ابراز و حائزی

بولندینی قیمتین انتفاع ایچون آتی صور مختلفه ووجوه عئیده ایله
برقاچ کره بیان ایتلیدر. وشونوع افادهیه اطباب خطابی ادینور.
واشته بونوع اطباب بیان اولنان شیلدی. مؤید بولندینی ایچون اذهانی
تهییج ایدر واقناعی حصوله کتورر. ~~بعض اطباب خطابی~~
اطباب برفکری فائدهسز کله لر ایله ترکیب وامللا دکلدر. بلکه
بوکا تطویل دیرلر که ایکی سنکده تفصیلاتی صنایع معنویه بحثده گله جکدر.
رد وسائط افناعیه مزه تخالف ایدن شیلری جرحدر و بوندن
بشقه بعضاً اغلوطه و سفسطه لرده جرح ایدیلور. اغلوطه و سفسطه
بعض دلائل مخصوصه در که هر نقدر خطابی حس دوسور ایسه ده
جرحنده صعوبت کورینور.

۹۸ - نتیجه: نطق مبنی علمی و استفاده اولنه حق جزئیدر.
زیرا جزؤ مذکور اذهانی تشویق و تحریک ایدر و سامعینه انهامک
ومیلان ویردیرر وازاده و اختیاری تقرر ایتدیرر.

نتیجه نك ایکی مقصدی واردر. برنجیسی سرد اولنان دلائلک
باشلوجه لرینی قصر و اختصار ایدرک افاداتی اکمال و بویواسطه ایله
مخاطبلرینی افناع ایتک و ایکنجیسی بعض اطوار و حرکات خطابی
ایله تهییج اذهان ایلمک.

ادلته رأیه نك اختصارنده دخی برنجی شرط خطیب اولان کمنه
محملیت ایله تسریع افادهنی التزام ایلمنی و ایکنجی شرطده نطقه نتیجه ده
هیجان ویرمک ایچون روابط کلامیهنی حذف ایدوب یعنی جمله
روابطی برطرف ایدوب یا لکز نطقک نقاط مهمه نی بریره جمع
ایتلیدر.

{ نطقك اصول وخواص مهمه سی }

۹۹ - مقصدك افاده ابتدیی فكري تنظيم و تنسيق ايله تقسیمه و یا خود تعیر آخر ايله مقصدك حوی اولدینی طبیعت و نسق و نقاطه اصول و خواص نطق دینور. نطقك اصول و وادیسندده حسن و طراوات بولتی ایچون حقیقت، آجیقای، عادیلک، ابدار و بسیطلک بولمیدر.

شو قدرکه خواص مذکوردهک هپسنگ بر نطقده وجودی تصور و التزام اولنه مز. هله بواتیقه نطقلرنده سوبانیله جک کلامک تنسيق و تنظیمنه ذاتاً و ات نامساعد اوله جفی کی خطیب معرض بیانه قویه جفی مسئله ییده هر بردقاییه اولجه بالطبع تصویر ایدمه بجهکندن شو حالده نطقك امر ترتیبی خطیب مومی البهک وجدان و قریحه سنک حکمنه محول قالور.

{ ایراد اولنمش بر نطقك اجزای مرکه سی }

اس

دینک حق و نفس الامرده منطبق بولنسیغنی مؤبد نیجه براهین قاطعه وار ایسه ده ینه بعض آدملر قبولدن اجتناب ایدر لر .

بیان

او آدملره انبات ایدمکه حقیقت دینه ناقابل اعتراضدر.

تقسیم

حقیقت مذکوره دین اسلامی تمیز و توصیف ایدن اساس ثلثه

اوزرینه تأسس ایتشدر. اولاً عقله یقیندر. ثانیاً عالیدر. ثالثاً الزمدر.

تصدیق جزؤ اول

دین اسلام عقله یقیندر.

تقسیم مکرر

شوندن که اولاً کرؤ ارضده موجود ذوات معتبره و عظیمه نك اشهادی ایله مؤید، ثانیاً وجدانه و جمعیت بشریه مطابق و عدالت و مساواته مساعد و حق تعالی حضر تیرندن بر فکر صحیح آلفه موافقدر. ثالثاً انک منکر اولان ذهنلری بیله بر طاقم اسباب مطلقه و قاطعه دلالتیه اقناع ایتشدر.

تقسیم مکررک جزؤ اولی

دین متین محمدی بیک ایکی یوز بو قدر سنه دنبرو پایدار والی آخر القیامه باقی بر مذهب جلیل الشعارددر. شو بولندیغمز آنه قدر ارکان عایه سنه خلل عارض اولدینی کبی بوندنبویله دخی روالدن بری قاله جنی متانت احکامیله مدللندر. اشته ادیان موجوده ایچنده خصائص ممتازه مزبورینی آنجق دین متین محمدی جامعدر.

تقسیم مکررک جزؤ ثانیه

اولاً دین محمدی حق تعالی حضر تیرینه لایق اولان فکری ویرر. ثانیاً انسانلره طبیعت و وظائفی بیلدیرر. ثالثاً نوع بشرک مشابهنه اولان و جانبی مذاهب سائرهن زیاده تعیین ایدر.

تقسیم مکررک جزؤ ثالثی

حقنده لازم کلان ایمان و تسلیحیتی تأیید ایدر مواد اولاً کیفیت

ظهور نبوت ثانیاً انظار عامیه وضع اولنان بوجه معجزات شریفه.
ثالثاً بتون خلقك ايمان وشهادتیدر.

جزو اولك نتیجه سی

شو جهتلرله دین محمدی عقله یقیندر.

جزو ثانی

دین محمدی عالیدر.

تقسیم مکرر

مؤمن بولنانلر استقبال ایچون برطاقم مواعید ایله مبشردر.
دائماً امنیت بال وسعادت حال اوزره بولنورلر. انبیای عظام
واصحاب کرام حضرانک اثر شریفلرینه اقتفا وتبعیتله مأمورلردر.

تقسیم مکرر ناینک جزو اولی

مواعیدمند کوره نوع بشره مخصوص برعطیه جلیله سبحانیه اولوب
آندن استفاده کسب استعدادیدن افراد انسان سعادت ابدی به مالک و نائلدر.

تقسیم مکرر ناینک جزو ثانیه سی

دین مبین محمدینک شرف قدر واجلالی و آفتاب جهان افروز
احمدینک غبرای زمینی نه یولده ظلمت شرك وویتندن صباح الخیر
هدایت و اسطه ایصال اولدینی معلوم و بیدیدار و بویله بر دین ایله متین
بولنان امت مرحومه نك نزد خدای متعالده احراز ایده چکی درجه
قدر و علویت ایسه وارسته شهود و استدلالدر.

تقسیم مکرر ناینک جزو ثانی

بالجمله انبیای عظام و صحاب کرام حضرانک اثرینه اقتفا وانلرک
ترك ایتدکاری خصائل جلیله به امثال ایله مکلفدرلر.

نتیجه جزو ثانی

شو سیدبلرله دین محمدی عالیدر .

جزو ثالث

دین محمدی الزمدر .

تقسیم مکرر

چونکه عقول بشریه ضعیفدر . اعانه استر . فاسددر . اصلاح

استر . متحولدر . ثبوت و تمکن استر .

تقسیم مکرر ثالث جزو اولی

انسانی احاطه ایدن غشاء ظلماتی تنویر و اضافت ایدرک طریق

سلامته بدرقه هدايت اوله جق دین محمدیدر .

تقسیم مکرر ثالث جزو ثانیه

افسادات نفسانیه نک خطیاً و مهالکن کوستره دک انسانی اصلاح و تربیه

ایده جک دین محمدیدر .

تقسیم مکرر ثالث جزو ثانی

عقول بشریه بی برقاعده منتظمه به ربط ایله ثابت و متمکن قیلان

و ثبات مزاق و تغیر و تلون اسائنندن قورناران دین محمدیدر .

نتیجه جزو ثالث

اشته بونک ایچون دین محمدی الزمدر .

نطقک نتیجه عمومیه سی

مادامکه دین محمدی حقدر . امک احکام جایله سینه توسل

و اتباع دخی فرض و لازمدر .

فصل ثالث

۱۰۰ - صورت تقریر: فصاحتک بر جزئی در که افکاری واسطه
 نطق ایله ساحه ظهوره چیقارمک اصول وقاعده سندن بحث ایدر.
 تقریرک فصاحتہ نسبتی رنگلرک رسمہ اولان فرق ونسبتی کبیرر.
 رسامک قوه مخیله سی ابتدا رسامک خصوصیات اساسیہ سی اختراع ایدر.
 بعده واسطه حکم ایله هر برنی محله وضع وترسیم ایدر. لکن رسم
 مزبوری تشخص قابل صورتده تصویر وارائه اتمک و هیئت مکتسبه سینه
 بر حسن و جلا و بر مک ایچون لکا رنگ ولون تعیینه احتیاج قالور.
 بونک کی فصاحتده واقعا نطقک اساسی فکرده در و اوفکرک تنظیم
 و تقسیم بیان ایتدی کمز رسمی کونتر لکن مقصدہ قوت و لطافت
 و یاخود بر روح و هیئت و بر مک ایچون تقریرک وجودینه لزوم کورینوز.
 اراد نطقدن بکلدی کمز فضیلت و نتیجه مقابله بی همان الک زیادہ تقریردن
 آله یلوروز. چونکه تقریر فکرہ رونق و شطارت و جسیانہ قوت
 و حرکانه شدت و نیزر. تقریر ایله خطیب نامعینی متحیر قیلاز. اغفال
 ایدر. جلب ایدر. سوق ایدر. الحاصل تقریر فصاحت و بلاغتک مکمل
 و متممیدر. اشته صنعت خطابتک بو جزوئی ایدمک ایچون خطیب
 اولان کسنه اولامقصدی کوزلجه دوشمنک و هر بر تفرعات و مشتملاتی
 نظر حس و تدقیقه آلیق لازمدر. صکرده ده هیچ برلحشویات قارشیدر.
 مقسزین طبقی دوشندیکی و حس ایتدیکی وجه اوزره یازمیدر. ونه

مجاز واستعاراتی سوء استعمال اتملی ونهده آنلری بلاموجب صرف ایلملیدر. بلکه بونلر اساس مقصددن تحصیل اتملی. شو قدرکه مرکز انتشاری خطیبک قلب وقریحه سی اولملیدر. وبرده سامعینه تلقیده نفع وفائده متصور اولمیان افکار عقیمه نی اصلا لسان وقاله الماملیدر.

نصل باع

« حال و طرز »

۱۰۱ - حال و طرز : مادیات جسمانی ایله عرض و ارائه اولنه بیان اشارات وایهامات بلیغانه دیمک اولور. بوده هیجان روحک انعکاسیله وجودده متحصّل حرکات مختلفه عمومیه دن عبارتدر. حال و طرزک ایکی جزؤ متفرقی واردر. برنجیمی صدایا خود تلفظ وایکنجیمی حرکتدر. تلفظ جهندن خطیب ایچون ایکی شیئه دقت لازمدر. بری سامعینه تمامیه وسهولته ایش تدره جک وجهله سویلمک دیکریده مخاطبلر نی تمهیدج و متحیر قبله جق صورتده لطافت و منات و حسن اطوار ایله افاده مرام ایلمکدر. سهولته و تمامیه ایش تدرمک ایچونده درت شرط واردر. اولاً صدانک درجه مطلوبه ده قوتی اولمی. ثانیاً خطیب اولان کمنه کلماتی بررندن فرقی ایتدیرمی. ثالثاً لازم کله جک وجهله آغر سویلمی. رابعاً کلامک و فقلرنجه اوله جق ملایمت و مناسباتی کوزه ده رک اکا کوره تلفظ ایده بیلملیدر. تلفظ اولنان شیئی حس

ایتدیر مکّه تلقین خطابی دیر لر . طوغرو ودانه دانه تلفظ ایله کر چه
نفس کلام اکلا دیلور ایسه ده لکن صدا تبدیل ایدیلور . یعنی سرعت
و بطائی و رقت و شدتی و تیز . یا سئلکی ایجابنه کوره دکشدیریلور ایسه
کلام مزبور قلبه احساس و تفهیم قلغمش اولور . تلقین کلام طبیعته
کوره در .

مثلا اظهار کدورت . ابراز حرص و شدت کبی عینی صوت ایله
افاده اولغمز . جوایده استفهام سسی قولانلمز و ایجابنه کوره لازم
کلان صوتک استعمالی ایسه دکل تعابم الاسوق الطیبعه بزه بیان ایدر .
نهایت تلقین تبدلات کلامیه نک صورتا تقلیدیدر که خبرتمز اولمدن
صدا آنی اجر ایدر . و تلقین حقیقی و لایقلو اولمق ایچون کندوسنده
شو آتی لذکر خصائص نئه بولغمایدر . استناد ، وقف ، طرز صوت . استناد
صوت قوتلو و طولغین برصدادر که نظر اهمیته آنه حق کله لک هجـ الـ رینی
تفریق ایدرک بیان ایلر و او کله لک متعلق اولدینی جمله ده واقع اقسام
سائر ایله منابئی کوسترر و ذکر اولنان کله کندوسنه تخصص ایش
برصدا و حرکت ایله بیان اولغمایدر . بویله اولمز ایسه نطق بارده اولدقدن
بشقه مأده اکسک قالور .

معرض بیانه قونیه حق فکر و یا حسه ایسه خلتک تمامیه کسب
اطلاع ایشی لازمدر . کر چه بوکا حضارک سرعت انتقال و فرقی و تمیز
صاحبی اولمیریده مشروط ایسه ده فقط تبدیل صدا ایله ده اولیه برقابلیت
و استعداد ویرمایدر که عینی وقتده سامعینه تأثیر ایدر بیلسون .

تلقینی حسن صورتله اجرا یالکیز صوتک استنادینی محالربنه وضع

ایله حاصل اوله محبوب کرک نفس آلق و کرک بطقک اجزای مختلفه سی
 فرق و تمیز اتمک ایچون ایجابنده و قفده اتملیدیر . و قفک ایکی نوعی
 واردیر . بزی حواسک نفریق و تمیزینه خدمت و اعانه ایدر که بنوع وقف
 افکار مهمه عقبنده ایدله رک شامعیتک بز مدت دقت و بصیرتی فکر
 مذکور اوزرینه جلب و حصر ایتدیر بلور . دیگر ایسه رفکر مخصوصدن
 بحث ایدن کلامک السجام و سلاستنه لکنت و رکاکت کلمکسزین اجزای
 مختلفه سنک قطع اولمسیدیر که بونک موقعبنده سائقه طبیعت تعیین ایدر .
 طرز صوت صدانک مختلف نوطه لره تبدلی دیمکدر که بوده بحثک
 ایجابنده نظراً دکشور . یعنی ترا کیب کلامیه نک بنوع و اختلافی نسبتده
 رفع صوت اولور . و صدانک تیز و یا پستلیکی مقام و محلنه کوره
 اوبدیر بلور .

حرکت و حودک حرکات و اطوار مختلفه سی ایله افکارک و حسیاتک
 بیانی دیمکدر و هیچ بر حسن یوقدر که اکا مخصوص حرکت اولسون .
 دیمک که انسانی نطقده حسیاتنه مخصوص اتمش حرکات بدنیه نکه ابراز
 و استعمالی لازمه دندر .

۱۰۲ - نطقار یا سیاهی ایشلر ایچون اولور و یا عسکر لکه متعلق
 بوانسور که هر بری احواله کوره تخلف ایتدیکندن لایعد و لایخصی
 اولغنه بورا حقهده حسن خاتمه اولمق اوزره مشاهیر غزوات سلفدن
 دایر شهر تریاکی حسن بانامر حومک شو :

غازیلر دشمنک حرکاتندن هجوم اماره لرلی کوزینور . مانیوسک
 اردوسیه برابر بورایه کلینشه باقیلور سه مژدار عز یا انلرک دیدیکی کی
 مغلوب اولمش و یا خود بنم نظم کی سفر موسخی کچدیکندن بو قلعه یی

سزك غير تكړه امانت بر افره ق مښتايه عودت ايلمش . حقيقت حال
هر هانگيې اولور ايسه اولسون بز بوراده سردار ايچون حرب
ايتيورز . الحمد لله مسلمانز . مقابله مزه کلان دشمنله وظيفه جهادي
اجرا ايتك اوزر يمزه فرضدر . پادشاه قولي بز . ولي معتمز اولان خليفه
اسلامك بر قلعه سي دكل . بر آووج طپراغي ايچون جانمزي فدا ايدرك
يديكمز اتمكي كنديمزه حلال ايتك جمله مزه واجيدر .

ملتتمز سرحدك امنيتي بزم همتمزدن بكليور . ايكي قوم اراسنده
آجيان ميدان مبارزه نك قراريني بزم غيرتمز ويره جك . اوچ آيدر آج
قالدق . يا صدق يرينه قليجه يا صالاندق . بو قدر اخوانمز كوزيمزك نو كنده
شهيد اولدي . ايچمزه ياره يمك انسان قالمدي . كلهلر ايچنده يو وار .
لندق . بو قدر همتك ، بو قدر غيرتك نتيجه سي بوكون كوره جكز . الحمد لله
جمله كتر بيابرسكز كه دشمن قارشو سنده وفات ايدنلر من شهيد اولور .
صاغ قالانلر من كرك دنيا ده و كرك اخرتده نجات وسلامت بولور .
بن المان دشمننك هجومني بيليرم . بر كره يوزي دونسه مغلوب اولديغي
كوندر . برلر كزده ثبات ابدك ! ايلك هجومدن ييلمايك ! اندن صكره
بعون الله نصرت بزمدر .

نطقني تحرير ايله بو كتابه ده ختام ويردك .

مَدَارِیْنِیَا اَعْمَالِ الرَّسُولِ كُنْتُمْ بِهَا

(اون طقوزنجیسی)

مَجَامِعُ الْاَدَبِ

اصول فصاحت. علم معانی. علم بیان. علم بدیع. علم عروض. فن قافیہ. اقسام شعر. احوال تحریر. اصول کتب و خطابت. اصول تنقید [کی فنلری حاوی اون کتاب اصلی الہ ترجمہ لردن مرکب، دیگر درت کتاب فر عیدن عبار ندر.

اوننجی کتاب

اصول تنقید

محرری

ارکان حریہ قائم لردن مناعتلی

محمد رفعت

رسالت

(نصبار مطبعہ سی) باب عالی ہارہ مندرہ نومرو ۲۵

بَدَائِعُ نَسَبِ الْعَرَبِ كِتَابُ

(اون طغوزنجیسی)

مَجْمَعُ الْأَدَبِ

اصول فصاحت . علم معانی . علم بیان . علم بدیع . علم عروض . فن قافیه . اقسام شعر . احوال نحوی . اصول کتب و خطابت . اصول تنقیح کتب فنلری حاوی اون کتاب اصلی ایله ترجمه نودین مرکب دیکر درت کتیب فر عبیدن عبارتدر .

اوننجی کتاب

اصول تنقید

بحرری

اوکان حریه قائمقام لرندن مناسرتلی

محمد رفعت

معارف نظارت جلد سنک رضصتید طبع اولمشدر

در سعادت

(قصدار مطبعه سی) باب عالی جاده سنره نومرو ۲۵

صاحب دناسری : کتایجی قصدار

۱۳۰۸

مجامع الادب

اوچنچي جلد نڪ اوچنچي ڪتابي

— اصول تنقيد —

مقدمه

۱ - آثار بشری متعلق اولدقلى فنون و صنایع احکامنه تطبيقاً کمال دقت و عدالتله محاکمه ایتک اصولنه علی العموم (تنقید) دینور. و بو تعریفه کورده نقد دنیلان شیء هر بر اثرده اجرا اولنه بیلور. الحق آثار عادیه نك اول قدر دکرلری اولدیغی بونلرک تنقیدلری قولای اولوب هر کس طرفندن کمال سهولته اجرا اولنه. بيله چکی جهتله (فن نقد) اکثریا صنایع نفیسه و فنون مهمه آثاريله بالخاصه تاریخ و ادبیاته تطبيق ایدلمکده اولدیغندن (اصول تنقید) اساساً (علمی، ادبی، تاریخی) اولمق اوزره اوج صورتده جریان ایدر. فقط بو اوج صورتده اصلنده یکدیگرینه مربوط اولوب مثلاً بر تنقید ادبیه علمی و تاریخی تنقیدات متداخل اولدیغی کبی تاریخی اولان تنقیده دخی تنقید علمی داخل اولدیغندن بونلرک اهمملری اولمق اوزره میدان بولان (تنقید ادبی) درکه کتسبمزده بوکا موضوعدر. بناء علیه بو اثرده آندن بحث ایده جکزدرد.

۲ - لسان ادبکه ناطقه جمعیتدر: ادبه متعلق بر تنقید ایله آنک منسوب اولدیغی جمعیتک اکثری احوالی وبالخاصه ادبه عائد خصوصاتی معلوم اوله جفندن علم تاریخک اهم اولان بر قسمی اشبو تنقید ادبی ایله ظاهر اولور.

چونکه حقیله اجرا ایديله بیان بر تنقید ادبی سایه سننده انک

منسوب اولدینی قومک درجهٔ تخیلاتی ایله نه راده لره قدر لذت شناس ادب اولدقلری و دائرهٔ ادبک هانکی قطعاً سنده دوران ایلدکاری میدانه چیه جغندن و بو صورتله آنان معلومات ایله اول قومک احوال عمومیه سینه و بونلری احداث ایدن عصر و زمانک روشنه و الحاصل تنقیدک عائد اولدینی و قنده کی آدملرک درجهٔ ذکا و استعداد لریله اخلاق و تربیه لرینک مقدارینه و قوف تام حاصل اوله رق تاریخک اک مهم اولان نتایجی ظاهر اولور. نته کیم عرب و یونان قدیم ایله رومالورک اشعارندن آنلرک اطوار و احوال خصوصیه لرینه دائر بر چوق شیلر اوکره نیلوب تاریخه یکیدن یکیه معلومات علاوه اولتمقده در. بوجهتله تنقید ادبی ده تاریخی جهتی مندج دیمکدر و کذا اجرا ایدیان بر تنقید ادبی سایه سنده منسوب اولدینی قومک علوم و فنون ایله حرف و صنایعه اولان درجهٔ انتسابلری اکلاشیله رق زیر پردهٔ خفاده قلمش اولان بعض مسائل مهمهٔ فنون بو سایه ده کشف اولنور. نته کیم: اشعار عربدن علم هیئته متعلق بعض احوال کشف اولدینی کی یونان قدیم اشعارندنده اساطیره متعلق بر چوق معلومات آلمشدر. بناءً علیه تنقید ادبی سایه سنده علوم و فنونه متعلق نتایج مهمه آلدیغندن فی اولان فوائد تنقید ادبیه تماماً مندج دیمکدر.

بو صورتله تنقید ادبیک جلهیه فائق اولدینی ظاهر اولدیغندن و بو تعریفات و ایضاحاتله فائده سی کوسترلمش دیمک ایدو کندن تنقیده متعلق اصوللری ادبه حصر ایتمک لزومی طبیعی اوله رق ظهور ایدن حالردن عد ایتمکده طبیعیدر.

۳ - بو قدر منافعی حائر اولان تنقید ادبییه دهنه منقذك تمامیه ادیب اولمی یعنی علوم ادبییه ایله فنون عقایه و نقلیه یه لزومی درجه ده واقف بولنمی شرط اعظم اولغله برابر غایت بی طرف و محقق اولمی و انهای تنقیده نقدك بالخاصه اثر اوزرنده اجرا ایدیلوب مؤثره هیچ بر وجهله تعلق استدرلماسی و حال وزمانله مؤثرک بولندینی وضعی و ایجابات موقعیه نی پیش نظره آلمسی خصوصاً سئیده شرائط مهمه دن اولغله بورالزینه فوق العاده اعتنا ایدلمسی لازمدره .

۴ - تنقید : یا بالاده بیان اولندینی وجهله معلومات تاریخیه و نتایج فیه آلمق ایچون آثار عتیقه نی اله آوب اصولنه تطبیقاً محاکمه ایتمکدن و یا خود اثرنده برچوق خطالر موجود اولدینی حالده صواب اولدیغنی دعوی ایدن بر مؤلفك اثرینی - هوسکاران ادب و معرفتی اكا قابلمدقن و خطالری صواب صورتنده قبول ایتلمزینه میدان ویر- مامك ایچون خالصانه بر اخطارده بولنمقن طولانی - اصولنه توفیقاً محاکمه ایله نواقسنی کوس-ترمکدن عبارتدرکه ایکنجی جهت برنجی دن مهم و بو ایکنجی ده مندرج اولان قواعد مفصله ایله برنجی جهتك فهمی ممکن اوله جغندن بو رساله ده شق ثانی بی اساس اتخاذ ایتمکی مناسب کوردك . و شخص اوزرینه سوز سویلمامك ایچون برمنتخبات مجموعه سیله آنك مواخذنه نامه سنی اله آوب لازم کلان قواعدی بیان ایلدك .

۵ - بو معلومدرکه مشاهیردن برذاتك منتخبات نامیه نشر ایلدیکی بر ائرده انتخاب ایتمش اولدیغنی شیلر، هوسکاران ادب و معرفت طرفلرندن بر نمونه کبی تاقی اولندیغندن بونلرک هر صورتله نوا-

قصدن بری اولوب علوم و فنونه تمامیه موافق اولماری لازم کلور. شاید بو منتخب ماددله ازه سنده ناقص وقواعد ادب و فنه غیر موافق شیلر بولورسه نوهوسلری ایقاظ ایچون آنک تنقیدی ده اربانه واجب اولور. والحاصل بویله بر اثری معلمین کرامک تنقیده حقلری آشکار اولغله و بو تنقیددن شاگردان ایچون قواعد ادبیه ده رسوخ استحصالی کبی یک بیوک فائده لر بولغله برابر عمومیه نافع احوال دخی ظهور ایده جکندن بو بایده من القدم موضوع اولوب لسانمزه هنوز بر اریه التمامش اولان اصوللری شو رسالده شو صورته جمعه جسارت ایلدک.

۶ - میدان نقده چکیله جک اولان اثرک اولالفاظی ثانیامعناسی ثالثاً الفاظ ایله معانی بیننده کی مناسباتی رابعاً انلردن نه کبی نتیجه لر ظهور ایلدیکنی محاکمه لازم اولدیغی کبی اکثریا ایکی اثر بیننده اولان رجحانیده ارامق یعنی بر موازنه یا بمق اقتضا ایتمدیکندن والحاصل اصول تنقید ایچون اولابرقواعد عمومیه ثانیاً احوال خصوصیه بی وثالثاً موازنه بی وضع ایتمک لابد اولدیغندن بو اثری شو مقدمه ایله ایکی مقاله و برخانه اوزرینه یازدق. و برنجی مقاله بی تنقیدات عمومیه بی وایکنجی مقاله بی تنقیدات خصوصیه بی و خانه بیده موازنه بی تخصیص ایلدک.

کمال ادب و حجابله شوراسنی عرض ایدرزکه بو اثر یک یکی برشیء اولدیغندن یک ساده اوله رقی ظهور ایدیور. عادتاً بر فهرست مقامنده بولنور. بوکا سببده محرر کمبضاعه نک اقتدار سزلغیدر. فقط ارباب ادبک همتریله اکمال ایدیه جکی امید ی برکمال اولسنه و هر نصلسه

مجامع الادبک ایلمک لسخه لرینک اشرنده بونکده یازیله جنی و عهد
ایدلمش بولنمنه مبنی بو قدر جق بر فخر سته اولسون ایضای عیده
چالشیلدی. اگال نواقصی استادان ادبک عنایتلرندن مرچودر.

{ برنجی مقاله }

« تنقیدات عمومیه »

۷ - تنقیدات عمومیه سوزک قواعد اساسیهیه توافقی و عدم توافقه
عائد اولدیغندن بو مقاله مندرجانی بالطبع مفرداته ترکیبه متعلق بولنور.
بناء علیه ایکی بابہ تقسیم اولمق طبیعیدر.

باب اول

« تنقید مفردات »

۸ - منتخب بر ائرده مندرج شیلرک مفرداتی قواعد اساسیهیه
موافق اولقله برابر اداب فصاحتہ مطابق بولمق لازم و لابد اولدیغندن
خلافی حالده شایان تنقید کوریلورکه بونلرک جمله سنی بروجه آتی
تعداد و تعریف اوله جق اولان اوچ ماده جامع بولدیغندن محاکمت
لازمه آنلره بنا ایدیلرک تعریف اولدی. شویله که :

۹ - اولاً: اثرک مفرداتی قواعد فنیة لسانه موافق اولما قدرکه
بونده اساساً ایکی وجه واردر.

وجه اول - کله لرک جمله سی لسانک صرف و اشتقاق قواعدینه
مطابق اولسی لازم اولدیغندن بعض کله لرک غیر موافق بولنمیدرکه

بونك ایچون ایجاب ایدن معلومات وایضاحات اشبو کتابك متداخل اولدیغی مجامع الادبک برنجی جلدینک برنجی کتابی اولان [اصول فصاحت] رساله سنک اون برنجی ماده سنده محرر (قیاسه مخالفت) جمله سنده تامیله موجود اولدیغندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی .

وجه ثانی - قیاسه مخالفت قیبلندن اولان تغیر الفاظدن کلامک بری بولنمی لازم ایکن بویولده بعض کلامک بولنمیدرکه بونک ایچونده مذکور فصاحت کتابک اون ایکنجی ماده سنده عریض وعمیق معلومات اعطا ایدلمش اولدیغندن تکرارینه حاجت کورلمدی . فقط تنقیده تحصیل ملکه ایچون الده اولان منتخباتده مندرج اولان شو :

۱ } ینه ای جام مصفی سنی کوردک سیلمه
مجلسک رونقیسک [دنیه] ده آرتا کسيلمه

- و -

۲ } زماننده [اناطول] سمتک اطراف واکنافک
جلالی اشقیاسی جمله ایتمشیدی [تالانی]

یتلرندن برنجیده وزنه توافق ایتسون ایچون عربک لسانمده اک زیاده مستعمل اولان (دنیا) کله سنی (دنیه) صورتنده استعمال بیوک برخطا اولدیغنی وایکنجی یتسدهده اساساً رومجه دن آلمش اولان وهیرده (اناطولی) دیه زبازرد بولنان برلفظدن وزن خاطر ایچون یایی حذف ایتک وقصیددنک قافییه سنه توفیق ایچونده بلالزوم (تالان) لفظنه بریا الحاق ایتک علینک کلاهنی ولی به ولینک کلاهنی علی به طابق قیبلندن غایت مناسبتمسز برتناقص وفنا برخطا اولدیغنی بیان ایدرز .

۱۰ - ثانیاً - مفردانك لهجهٔ لسانه وعصرک شیوه سنه موافق اولماسیدرکه بونده ده طقوز وجه واردر .

وجه اول - الفاظ مهجوردهك بولنمسیدرکه بونك ایچون لازم اولان تعریفات وایضاحات مذکور فصاحت کتابنك اون اوچنچی ماده سنده عریض وعمیق بیان ایدلمش اولدیغندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی .

وجه ثانی - کلامده الفاظ مبتدله بولنمسیدرکه بونك ایچون دخی مذکور فصاحت کتابنك اون اوچنچی ماده سنده یازیلان احوال کافی اولدیغندن تکرار ایدلمدی .

وجه ثالث - منافی ادب الفاظ بولنمسیدرکه بوخصوص هر شیدن زیاده تنقیده شایان اولقله اله اولان منتخبات مجموعه سندن شو :

میانندن خبر صوردم دیدی اول کوزلری آهو

وراسی کوه بلوره چبقار بر ایجه یولدر بو

یتنی کال حجاب ایله ابراز ایدرک کیفیتک نقدر مناسبتمز اولدیغنی وبوندن زیاده حانه لزوم اولدیغنی بیان ایله بوکی فالقلردن توقی ی تکرار تکرار ایدرز .

وجه رابع - لغتده بولنمیان کلماتک استعمال ایدلمسیدرکه بویله لغتلری حاوی اولان اثرلرک شایان تنقید اولدیغنده شبهه یوقدر .
نته کیم :

[صاغ اسن] اول قوبنی ای دل یچارم وار

کراولورسه م بکا چشم کی اغلارم وار

یتنده کی (صاغ اسن) سوزی لغتده غیر موجود اولوب یتک کوستردیکی

معنای غریبه کوره (سن صاغ اول) دیمک ایستلدیکی اکلشیاور سه ده
برچوق تعمیق افکار وقرینهٔ معنی ایله منضم اولدیغندن بویت
لفظ جهتیه مردوددر. معنی جهتیه ایسه کمال بک مرحومک دیدیکی کبی
[قائل بیت مزاره کیتدکدن صکره کوزلری کریه بار ماتم اولمق ایچون
وجودندن ایریله رق دنیا ده قاله حق] کبی مناسبستز برفکری شامل
اولدیغندن بوضورتله ده شایان تنقید اولان اثرلردندر.

وجه، خامس - لغتده مستعمل لفظی وار ایکن انی ترک ایدوب
اخر بر لفظ استعمال ایدلمسندن طولای لازم کلان تنقیددر که
اوده شو :

کندی سریر چرخده روحی زیر ترابده

سیرایت رسوم مسکنتی آفتابده

بینتدکی (مسکنت) سوزینک (تواضع) محلنده استعمال ایدلمسیه مسکنت کبی
هیچ بریده ممدوح اولمیان وهر حالده مذموم اولان برحالك تواضع
قصیدیه مدح ایدلمش اولمسی و بریده دنیلدیکی کبی مصراع ثانی رینه
(سیر ایله کل تواضعی سن آفتابده) دنیلمک ده مناسب و بک موافق
اولدیغی حالده اترك بلاتنقیح طرز مذکورده نشر ایدلمسی شایان
تنقید احوالندندر.

وجه سادس - اصطلاح عامه ده بشقه معنی ایله مستعمل اولان،
الفاظک معنای لغویسنی قصد ایله استعمال ایدلمش اولان اثرلردر. مثلا
لغته (نفیس شیء) معناسنه ایکن عوام بیننده (چاقین) معناسنده
مستعمل اولان (عاق) کلمه سنی حاوی اولان سوزلر هر حالده شایان
تنقید اولورلر.

وجه سابع - مجازی صحیح اولماق شرطیله معنای اغویسنک
غیر یسنده استعمال ایدیلان الفاظی حاوی اولان اثر لر دخی شایان
تنقیددر . نته کیم :

دامن طومق ایچون دوشدکجه یارک یاینه

رهکذار دستمه کندی کریبانم کلور

ییتنده کی (رهکذار) لفظی (بول اوغراغی) معناسنده ایکن بونی اله اسناد
ایتمک ال ایله یورومک کی غریب بر حال تصویری موجب اولدیغندن
ویتمک وضعی اقتضاسنجه مجازه حملی دخی جائز اولدیغندن طولانی
شایان تنقید کورلمشدر و کذا :

سبوی میله ابریق وضؤ بز خاکدن اما

نه حکمتدر ییلنمز بیری صالح بیری فاسقدر

ییتنده ارباب عقولک صفات مخصوصه سندن اولان (صالح) و (فاسق)
سوزلرینی جماداتده استعمال کی دیگر بر مناسبتسزلیکی حائر
اولدیغندن بشقه وزن خاطری ایچون (بر) سوزینی یاه ایله (بیر)
صورتنده یازمق کی تغیر الفاظی دخی جامع بولندیغندن ایکی جهته
شایان تنقید کورلمشدر . و کذا :

تعا کس ایتسه شوق تجلی ایگله مزدلار

خروشی هپ جبالک عکس تأثیر صداندر

ییتنده کی (صدا) لفظی شایان تنقیددر . چونکه اسان عربده
مستشهر اتدن اولان شو :

مافی الدیار مجاوب الاصدای المتصوت

فاقول این احبتی واجاب این احبتی

بیتارنده کورلدیکی وجهه صدا صوتک عکسندن حاصل اولان صوت
ثانی معناسنه در . بو حالده (عکس تأثیر صدا) ترکیبندن ز صوتک
عکسنگ تأثیرینک عکسیدر) معناسی کبی مناسبتسز بر مفهوم ظهور
ایدرکه خواجه نصرالدین افندی مرحومه اسناد اولنان (طاوشانک
صوینک صوینک صوینی) مثلنه نظیره اولمش اولور .

وجه ثامن - اشتهار ایلدیکی معنانک غیر یسنده بر لفظ استعمال
ایدیلورسه اوکلام تنقیده شایان کوریلور . نته کیم : (ایجاد) لفظی
هر کسک مشهور اوله رق بیلدیکی معنانک غیر یسنده ومثلاً (اغنا) یعنی
زنکین قیلمق معناسنده استعمال ایتک تنقیدی دعوت ایلمکدر .

وجه تاسع - غلطات عوامک استعمال اولندیغی اثرلرک شایان
تنقید کورلمسیدر . از جمله :

امید عفو ایله اولمه حریض عصیان کیم
زیان رسیده ایدر ادعی حساب فرح

وشو :

ودع کل صوت بعد صوتی فاتی
انا الصابح المحکی والاخر الصداء

بیتمده کی (حساب فرح) غلطات عوامدن اولوب صحیحی ایسه (حساب
فراخ) اولدیغندن وبومسأله تصویر افکار غزته سنده برمسأله مخصوصه
حکمنده اوله رق نشر و اثبات ایدلدیکندن بیت مذکور تنقیده چسباندر .
۱۱ - ثالثاً : مفردات خصوصنده فصاحتی مغل اولان احوالک

یعنی (تنافر حروف) ایله (غرابتک) وجودی حالنده اثرک شایان
تنقید اولمسیدرکه بو ایکی نقیصه فصاحت کتایمک یدنجی و طموزنجی

ماده لرنده عریض و عمیق بیان ایدلمش اولدیغندن بوراده تکرار دلزوم کورلمدی.

باب نائی

ترکیبه متعلق تنقیدات

۱۲ - ترکیبه متعلق تنقیدات اصول فصاحتله معانی، بیان، بدیع عامارینه عدم موافقتدن طولانی تحذث ایدن نقدلر اولدیغندن بونلرک هر برینی بشقه بشقه و صره سینه تعریف ایتک اوزره بوباب درت فصل اوزرینه تدوین اولندی.

فصل اول

{ فصاحتی محل احوال }

- ۱۳ - مرکبده فصاحتی محل اولان احوال بر وجه آتی تعریف اولنان الی شیدن عبارتدر. بونلردن :
- ۱۴ - برنجیسی : تنافر کلمات ماده سیدرکه بو تقیصه فصاحت کتابکزک اون بشیجی ماده سنده عریض و عمیق یازلمش اولدیغندن بوراده تکرار ایدلمدی.
- ۱۵ - ایکنجیسی : تعقید لقطی تقیصه سیدرکه بودخی مذکور کتابک اون یدنجی ماده سنده منفصلاً بیان ایدلمش اولدیغندن بوراده تکرار ایدلمدی.
- ۱۶ - اوچنجیسی : ضاف تألیف تقیصه سیدرکه بودخی مذکور

فصاحت کتابتک اون التیجی ماده سنده تعریف و تفصیل ایدلمش ایسه ده
نقدده ملکه استحصالی ایچون بورا جقمده برایکی مثال دها یا زلدی . شویله که :

باغ معنای خیالم او قدر ناز کدر

[برک کلبرک] ز طبعه باتار [لفظ دیکن]

بیتنده (باغ معنای خیالم) ترکیبی معناسز اولدینی کبی (برک کلبرک)
ترکیبیده (کل یا راغنک یا راغی) دیمک اولوب بویسه لسانم زده اکلنجه
ایچونک زیاده سویلنن (باب هایون قپوسی) ترکیبندن دها فنادوشم شدرد .
هله (لفظ دیکن) ترکیب اضافیسی اصول فارسی اوزره اولدینی
حاله ترکیه اولان دیکن لفظنک بولنمی آنلردن زیاده تقدی دعوت
ایدن فاحش خطا لر دندر .

و کذا :

وطن مألوف اولنلر بی سبب ترک دیار ایتمز

ضرورتسز جهانده کیمسه غربت اختیار ایتمز

بیتنده (وطن مألوف) ترکیبی اولسه اولسه فارسیجه وصف ترکیبی
اوله جق . حالبوکه قواعد فارسیه ده کی وصف ترکیبی قواعدینک هیج
برنده عربک اسم مفعولیه ده وصف ترکیبی یا بلدینی کورلمدیکندن
بوده بوجهتله شایان تنقیددر . و کذا :

نوع انسان حشره دک تعظیم ایدر لر آدینه

کیم فدای نفس ایدر سه جنسنک امدادینه

بیتنده (نوع) کله سی معناً کثرته دلالت ایدر سه ده لفظاً مفرد اولدیغندن
و مفرداتک تابع اولدقلری فعللر ایسه هر لسانده مفرد اوله رق
کلدیکندن ترکیبنده خطا اولمقله بیت شایان تنقیددر .

۱۷ - دردنجیسی - تتابع اضافات تقیصه سیدرکه بونک ایچون فصاحت کتایمزک اون طقوزنجی ماده سنده لزومی قدر معلومات ویرمش اولدیغندن بوراده تکرارینه لزوم کورلمدی.

۱۸ - بشنجیسی - غرابت ترکیبدرکه کلامک اصول ترکیبی شیوه لسانه مخالف اولسندن نشئت ایدر. بالاده مذکور:

باغ معنای خیالم او قدر نار کدر

برک کلبرك ترطبعه باتار لفظ دیکن

یتی بوقیلدن اولدیغی کی شو :

کل وبلبلدن اوزکه کیمسه ده یوقدر زماننده

کرک فریاد وافغاندر کرک چاک کریب اندر

ییتنده (در) آدات خبرلری لزومسز اولدیغی کی ترکیبی غریب برحاله قوید یغندن شایان تنقید کورلمشدر.

۱۹ - التنجیسی - لزومسز تکرار لفظیلر درکه بونک ایچونده فصاحت کتایمزک اون سکوزنجی ماده سنده معلومات لازمه ویرمش ایسه ده شو:

قتیل شمع بختم کرچه سلطانم اوباندردی

چراغ ایتدی بی (اما ولیکن) یاقدی یاندردی

ییتنده کی (اما ولیکن) دن برینک زاندا اولدیغی بیان ایله بونکده شایان تنقید اولدیغی کورلمدی.

فصل ثانی

{ معانی به متعلق تنقیدات }

۲۰ - معانی به متعلق تنقیداتك حصر و تعدادی قابل اوله ماز -
سه ده اك مهملری بر وجه آتی بیان اولنان ماده لردن عبارتدرکه
بونلرده :

۲۱ - برنجیسی - تعقید معنوی تقیصه سی اولوب بوده فصاحت
کتبتمزك اون یدنجی ماده سی نهایتنده اوزون اوزادی به تعریف ایدلمش
اولدیغندن بوزاده تکرار ایدلمدی .

۲۲ - ایکنجیسی : معنائك عدم صحتی حالنده اثرك شایان تنقید
اولمسیدره . نته کیم الله اولان منتخباتده موجود اولوب بالاده بلناسبه
تذکار ایدیلن :

صاغ اسن اول قوبخی ای دل بیارم وار

کر اولورسه م بکا چشمم کی اغلارم وار

بیتی بوقیلدن اولدیغی کی شو :

بو عشر تکده ساقی هر کسه مشربجه لطف ایله

جناب رنده طوشان قانی می صوک زاهده نعلب

بیتده « رنده طوشان قانی کی قرمز می دیر زاهده دخی بر کوکاک

قاینادلمسیله شکر لندیرلمسندن عبارت اولوب صیجاق صیجاق ایچمان

واملاسی (سحاب) اولان ماده یی ویر « دنیلیمک ایستنیور . حلبوکه

یتده یازدیغی کی (نعلب) لفظی تلکی معناسنه اولدیغندن بو یازیلدشه

کوره زاهده تدکی و بر دیمک اولورکه بو حاده معناده هیج بر صحت بولمازه . بناء علیه بو بیت شایان تنقیددر .

۲۳ - اوچنجیسی : معانک مخمل اولوب جموعندن یا بر شیء منفهم اولمامسی یا خود ترس و مناسبتسز معنار ظهور ایلمسیدر . نته کیم :

ایرشمز طره جانانه جانن کچمین آدم

یا جانن کچ یا جانانن یا زلف پرشکندن کچ

بیتک برنجی مصر اعدن اکلاشیلان معنایه کوره انسان جانن کچه جکده اندن صکره زلف جانانی بوله حق وایکنجی مصر اعک معنانه کوره ده زلف پرشکندن کچمک ایچون هم جانن هم جانانن کچمک لازم کلیورکه جانن کچنجه جانانی زلف پرشکنی زرده بوله حق . هایدی بوراسی قابل تأویل اولسون یا جانانن کچلکدن صکره زلفک حکمی فالورمی . بناء عایه بو بیتده ده من جهة العلوم هیج بر معنی قالمدیغندن جدا تنقیده شایان کورولور .

۲۴ - دردنجیسی : کلامک معنای کلیسندن غریب غریب معنارک ظهوریدر . نته کیم :

کاه ساغر باده ده که باده ساغر ده طوروب

کلده لاله لاله ده کل صورتی اولسون عیان

یاتی کچی که بونی مؤاخذه ایدن ادیب عالی شان «معهود ابراهیم باشا چراغانلرده یورطه قبوغیله قندیل یوزدیرلدیکنی یاد ایتک ایچونمی شراب ایچنه قدح قویوریله جک . یوقسه قسطمونی عمله سنک ایران چناغنه چاهچاق صالیورلدیکنه رندانک عشرت مجاهنده تقایدمی

اونور. بوندن باشقه کلک بادهیه تشبیهی یالکز دنکندن طولایمی اولیور. طوتهلم که کلک مله رنکجه مشابتهی اولسون. برینک اجسام صلبه دن دیکرینک اجسام مایعه دن اولدیغنه نه دیلم. (کلده لاله لالده کل صورتی) عجا طبیعتک هانکی بدیعه سندن استنباط اولمشدر. فرض ایدهلم که برهوس طفلانه ایله کل لالهیه قونیله بیلسون. بو وضعده بر لطافت اولوق احتمالی وارمیدر. هله لاله کلک ایچنه نصل درج اولنه بیلور» دییورکه بوندن اعلا تنقید اوله ماز.

۲۵ - بشنجیسی : معنائک بلا فائده تکراریدر. نته کیم شو:

هنکام هر مده سویلمشدر

پیر اولدیغی دمده سویلمشدر

بیتمده هم تکرار لفظی همده تکرار معنوی واردر. اگرچه تکرار لفظی جهتی اعاده ردیف قاعده سینه مستند ایسه ده تکرار معنویسی هیچ بر قاعدهیه مبتنی دکلدر. بونک ایچون معلم ناجی افندی (اصطلاحات ادبیه) نام اثر نفیسه سنده «هنکام هر مده» دنیلدکن صکره «پیر اولدیغی دمده» دیعکه لزوم یوقدر. «پیر اولدیغی دمده» نک «هنکام هر مده» بی تفسیر یوللو ایراد اولندیغی ادعا ایدیله جک اولورسه دنیلیرکه : نفسیرده قاعده مفسرک مفسردن مستغنی ویا بالعکس مفسرک مفسردن منفی اولمامسیدر. اولورسه ایکی سندن برینه لزوم قالمز. ظنمزه کوره بوراده (هنکام هر م) (پیر اولدیغی دم) ایله تفسیره محتاج دکلدر دییور. بناء علیه ایکنجهی مصراع صرف تطویل قییلندن اولوب بلا فائده معنایی تکراردن عبارت اولدیغندن شایان تنقید کورلمشدر.

۲۶ - نتیجیسی : عدم ائتلاف مسئلهء مهمه سیدرکه بونک ایچون ارباب مراقم معلم ناجی افندی حضر تلمینک (اصطلاحات ادبیه) نام اثر نقیسنک اون دردنجی صحیفه دن اوتوز نتیجی صحیفه یه قدر اولان تعریفات و ایضاحاتی مطالعه ایلملری تو صیه ایله بوراده بشقه برشیء دیمکه لزوم کورمدک :

۲۷ - یدنجیسی : معنای سوء استعمال ایله دائره ادبی تجاوز ایش اولان اثرلرک تنقیدیدرکه شو :

ماندفلک همیشه کردان اولم
 اوضاع گذشته یه یشمان اولم
 کردرد سر خمار اولورسه بی
 منتکن جام حضر نادان اولم

قطعه سنده کی (حضر نادان) ترکیبندن طولایی دائره ادب فرسخ فرسخ تجاوز ایدلمشدر. چونکه (حضر نادان) دینلنجه برده (حضر دانا) لازم؛ دیمک اولیورکه خضرك هم داناسی هم نادانی وار ایش (حضر نادان) ایچون آمانا دینور. فقط (حضر نادان) کیم اولیور. بوندن بشقه حضرت حضری ساقیلکدن نارانغه قدر تزیل کی دها فنا بر معنی ظاه اولیورکه دائره ادبی تجاوز دکل کفر راده سنه وصول اولدیغندن بوکی بی ادب سوزلر نه قدر شدتله تنقید ایدلمش اولسه ینه آزدرد.

۲۸ - سکرنجیسی - تعلیلک عدم صحتی درکه :

بیتن کلر دکلدر خاک قبری اوزره فرهادک
 آچلمش جانب شیرینه روزلر مزارنده

بیننده کلرک پنجره به بکزر هیچ بریری اولمدیغندن والحاصل بو تشبیه
هیچ بروجهله محل بولمدیغندن عات دخی معلول قالور. و بوسبیله
یتک تنقیدی جائز اولور.

۲۹ - طقوزنجیسی وصل وفصل ماده لرینه متعلق قواعدك خلل
پذیر اولمسيله كلامك شایان تنقید کورلمسیدرکه بونده اساساً ایکی وجه
تصور اولنور.

وجه اول - وصل وفصل قواعدینه وبونک تفرعات مهمه سندن
اولان اصول عطفه دقت اولمدیغنی جهتله مفرداتده تناسب بولنماسیدر.
وجه ثانی - وصل حالنده عطف قواعدی حقیله اجرا اولمدیغندن
طولایی جمله ظهور ایدن عدم تناسبدرکه بو ایکی وجهده جمله سی
اشبو مجامع الادبک ایکنجی کتابی اولان علم معاینک یدنجی بابنده
مفصلاً تحریر ایدلمش اولان قواعده مخالفتدن ظهور ایده چکی جهتله
قواعد مذکوریه مفار اوله رق کوریلن عدم تناسبلردن طولایی تنقیدات
لازمه اجرا اولنورکه بونلر خلاصه ایدیلورسه سبک موصولده:

اولا - معطوف ایله معطوف علیه بیننده حکمده اشتراك شریطه سنک
عدمی.

ثانیاً - جهت جامعه عقلیه دن اولان (تمائل، تضاد، تضایف) احوالک
بولنماسی.

ثالثاً - جهت جامعه همیه دن اولان (شبه تماثل، شبه تضاد، شبه
تضایف) صور تلمزینک عدمی.

رابعاً - جهت جامعه خیالیه نک بولنماسی.

خامساً - مقام و حاله كوره اصل ماده نك مقصود مانفت اولمی لازم ایكن بونلك دخی عدمی حالاتندن .

وسبك مفصولدهده مناسبت معنائك لزومی در جده قوی اولما مسندن عبارتدر .

۳۰ - اونجیسی : قارئك صواق آلمسنه میدان ویرمیه جك در جده مسلسل اولان كلامك شایان تنقید اولمسیدرکه بونك ایچون نظمده قدما نك هنردن صاید قلمری (بحر طویل) سوزلری و نثر دنده اکثر آثار عتیقه مزده موجود اولان زنجیرمه عبارده لری اراءه ایتك کافی اولدیغنی اخطار ایله کیفیت لایقيله ایضاح ایچون بحر طویلدن اولان شو :

مصراع	سندہ بو عارض وزلف سیہ و طلعت ورنك رخ وین	} بیت
۱	جبهه و ابروی و لقای کل احمر	
مصراع	روز بیرام و شب قدر و صباح و شفق و اختر و خورشید	} ۱
۲	جهانتاب و هلال و مه انور	

مصراع	بدل اولما زلب شیرینکه خاک سیه و پرچم خم در خمکه	} بیت
۱	غمنزه و لعل و رخکة هیچ	
مصراع	قندهار و مصر و هند و عرب چینله تاتار و بدخشان	} ۲
۲	ایمن و روم و دمشق همه کشور	

مصراع	کردن صاف و رخ ناخن ایله - اعد سیمین و لب	} بیت
۱	اودست محناسی او خورشید جهانك	
مصراع	چشمه نور ویم آتش و فواره الماس و زلال و کهر	} ۳
۲	اوموجه لعل و فرخاور	

مصراع } دست خیاط ازل دیکمش اوکل پیره نك قامت بالاسنه
 ۱ } بیت
 { بو جاۛ نازی نه کوزل کیم
 مصراع } پنبه سی ماه و حریری کنش ورشته سی نور سحر
 ۲ } ۴
 { و جیبی هلال و یقه سی مطاع انور
 مصراع } چشم انکشت و لب و خنده شیرین و زنجدان و رخ
 ۱ } بیت
 { اولعل و عذار و خط مشکینه قدی
 مصراع } بادم و دانه عناب و کراس و شکر و سیب و ترنج و گل
 ۲ } ۵
 { و مل لاله و شبوی و صنوبر
 مصراع } بی نالنده و کرینده و سر کشته و دیوانه ایدن عقم آلان
 ۱ }
 { صبر و قرارم کو تورن هب

بیت } مصراع { کافر و ساحر و مکاره و آشوب جهان وقتۀ دوران و بلا
 ۲ } ۶
 { و آفت بر شوخ ستمگر

مصراع } اول دل آزار و ستمکار و جهانسوز و جفاپیشه و بی رحم
 ۱ } بیت
 { مسلمان کش و کافر اش آه
 مصراع } عینیا ابتدی بی خسته و مجروح و سنا نخورده و فرقتکش
 ۲ } ۷
 { و دلسوخته و عاجز و مضطر

غزالی تحریر ایلدک . هرکیم صولق آلهدن او قورسه عشق اولسون .

۳۱ - اون برنجیسی : سوز ظاهرأ پارلاق کبی کورونوبده
 معنا هیچ بر شیئی متضمن اولیهرق حاصل تحصیل قیلندن اولسیدر .

کلی بلبل یاقار شمعی دخی پروانه زار ایلر

کیمی کوردمه شاکی اشتکامی آشنادندر

بیتک مصراع اولی کبی که بلبلک کلی یاقدینی و پروانه نك شمعی ایکلتدیکی

کورولمش ایشیدلمش شیلردن اولدیغیمن بومصر اعدن هیچ بر معنی
چیقماز. واقعا سکی شاعر لک اثر لرنده پروانه بی شمعک احراقی بابلی ده
کلک زار اتمسی مضمون لری کورولبور. فقط بومصر اعک ناطق اولدی بی
صاچه لر دار الشفاده بیله زور ایشیدیلور شیلردن در. بناء عالیه بومصر اع
حقیله تنقیده شایان سوز لردن در.

۳۲ - اون ایکنجیسی : کلامک اطناب محل صورتنده اولسی
تنقیدنی موجب اولان احوال دن اولسیدر که بو خصوصده مذکور
معانی کتاتمزک یوز اللی التنجی ماده سنده تعریف ایدلمش اولدیغدن
بوراده تکرار ایدلمدی.

۳۳ - اون اوچنجیسی : کلامک حشو مفسد وحشو قبیح
ایله مملو بولنمندن شایان تنقید کورولسیدر که بو بایده معلم ناجی
افدینک اصطلاحات ادبیه سندن فقرات آتیه بی عیناً نقل ایله اکنفا
ایدک. حضرت معلم بیورر لکه :
حشو مفسد - افاده سی مقصود اولان فکری اخلال ایدن
حشودر.

حشوک بودر لوسی معنایه طوقه جنی جهتله لفظ غلبه لندن عبارت
قالماز. اساس مقصدی خراب ایدر. سوز آره سنده حشو مفسد
ایرادی متکلمک هانکی فکری ترویج ایتک ایستدیکنی بیلمدیکنه
حکم ایتدیره بیله جک بر بیوک نقیصه اولدیغدن اسانده آثارنده پک
نادر بولنور. بولانلرده اک بیوک آدم لک بیله مخاطره عجز بشر اولان
تأثیر اتندن قورتلماغه مقدر اوله مدقلری غفلته حمل اولنور. فعینک
نصوح پاشا مکتوبی وصفنده کی قصیده سنک مطاهی اولان :

نه نامه در بوکه حسن و بیان عنوانی

ایدر کشاده دل و طبع مستمندانی

بیتده واقع (عنوان) لفظی حشو مسفد عد اولنه بیلیر. چونکه شاعرك مقصدی نامه نك هیئت عمومیه سی مدح اولوق لازم کلدیکی حالده (حسن بیان) ك (عنوان) ه تخصیصی سائر جهتلرینك حسن بیان مزیتدن عازی اولدیغنی ایهام ایدیور.

نه نامه در بوکه کیف رحیق مضمونی

ویرر ملاحظه بر نشیاط روحانی

دنیله رك کیفیت تعمیم ایدیور سه ده بر کره وواهمه ذهنه کلمش بولنیور. بوندن بشقه بو مکتوبك عنواننده حسن بیان تصور ایتك ده براز غریب کورینور. حقیقت حال شاعرك «نه نامه در بوکه حسن بیانی» دیه جك ایکن وزن و قافیه نك سوقیله «نه نامه در بوکه حسن بیان عنوانی» دیمه لزوم کورمش اولسندن عبارتدر.

حتی مصراع ثانیده «ایدر کشاده دل مستمندانی»

ویا «کشاده طبع مستمندانی» دیمك کافی اولدیغنی حالده ایکی سندن برینی حشو غیر مقصد عدایتدیره جك صورتده (دل) ایله (طبع) ی جمع ایتسی ده اکمال وزنه مجبور بولمستندندر.

نسخه صحیحه نك (حسن بیان عنوانی) دکل عطف ایله حسن بیان عنوانی اولسنه احتمال ویرمك نفعینك طرز انشادندن تغافل ایتك دیمك اوله جنی آریجه نظر دفته عرض اولنور.

(مولدین) عنوانیله یاد اولنان بلغای عربك اك مشهور لرندن اولان

(ابوالطیب)ك «دنیاده موت اولمییدی شجاعتك، سخاوتك، صبرك مزینی قالمزدی» قولنده (سخاوت) حشو مفسد عداولنه رق دنیلمش كه: واقعا دنیاده موت اولمدینی تقدیرده مزیتی قالماق خصوصی شجاعت ایله صبره کوره طوغریدر. چونكه اولیه جگنی یقیناً بیلن بر آدم نرهیه اولسه هجوم ایتمکدن صاقماز. كذلك عاقبت نائل سلامت اوله جغنده شبهه ایتمین برکیمسه اوغرادینی شدائده قولایقله صبرایدر شو حالده كرك شجاعته، كرك صبره مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی اولمش اولور. اما سخاوته نسبتله بووجه صحیح دکلدر. زیرا اولیه جك بر آدمك ایلریده لازم اولور ملاحظه سیله بذل مالدن توفی ایتمسی طبیعی کورینور. بوضورنده سخاوته مزیت ویرن شی حلول موت احتمالی دکل بالعکس دنیاده خلود حالی اولق لازم کلیر» شاعرك (سخاوت) دن مرادی (بذل نفس) اولدیغنی ادعا ایله تاویلله قالقیشانلره شویله جواب ویرلمشدر:

«اورته ده موت اولمیجه بذل نفسك معناسی اهلاک شانندن اولان شیلردن احتراز ایتمه مکدن عبارت قالمق ضروریدر. بوایه شجاعتك عینیدر»

(ابن جنی) نك بو باده درمیان ایتمدیکی قول معقول شو مألده در: «دنیاده خلود ایله برابر عسردن یسره، شدتن رخایه اتقال انسانه مدار تسلی اولور. بناءً علیه سخاوتك بیوک بر مزیتی قالماز» دیمك ایستیور كه:

دنیاده خلودی فرض اولنان کیمسه نك بذل مال ایتمدیکی صورتده دوچار اوله جغنی ضرورت علمده جاری اولان قانون تبدل مقتضاسیجه

بر زمان صکره مبدل رفاهیت اوله بیایر. او آدم ایشته بو جهتی تفکر له
 تسلی بولور. «شمذیلک گرفتار ضرورت اولدم. فقط مادامکه نیم ایچون
 اولوم یوقدر. ایلریده البته نائل رفاهیت اولورم» دیر. بوضورتله
 بذل مال خصوصنده او قدر ثبات قالمیه جغندن سخاوتده بیوک بر
 مزیتده قالماز. بناءً علیه ابوالطیبک قولنده کی (سخاوت) لفظی حشو
 مقصد اولماش اولور.

حشو غیر مقصد — اوج نوعدر:

— حشو قبیح

— حشو ملیح

— حشو متوسط

حشوقبیح — زائد محض اولدیغندن سوزه چرکینلک ویرن
 حشو در. حشوک بر نوعی هر نصلسه اسکی ادبامزک چوغنه کوزل
 کورنمش. اثرلرینک هانکی یاپراغی آچلسه بر قاج حشو قبیحه تصادف
 اولنه بیلیر (تردیف مترادف) و (عطف تفسیری) دنیلان یوللرده ایراد
 اولمشلری پک چوق بولور.
 بر قاج مثال:

الی هذا الان منتظم ملک شهر و سنین اولان ایام محمدت آناری
 عد و (شمار) و هر مائة کامله سی بر فرق اولمق اوزره اعتبار و یراعة
 براعتله ثبت ایدوب یرایه دست اشتهار ایتمشلدر.

نعیم تاریخی

ملکه مرحمت و احسان موجب جمال مظاہر ساطاتی و مآل متخفلات اخلاق
رحمان منتهی سعادت جاودانی اوله جنی بی ریب (و کان) در

عاصم تاریخی

بوفقییر جائیک خصم جانی اولوب بی سبب و (علت) ناولک عزل و اهانتہ
آماج و اسباب آسایش (و راحت) می تاراج ایلدی

اوجخی زاده منشانی

« یوق اکر ایچی بکک امریله ایسه نصل لساندر؟ بزده بونک
ترضیه سنی ایسترز » کبی دیریجه سوز لرله بیاغی ایچی و ترجمانی صوچلاندر مق
ممکن ایکن مرام (و مقصود) بشقه اولدیغندن . . .

عاکف پاشا تبصره سی

اوقاریس نام دختر ناهید اخترک آغوشنه امانت و بعد زمان بوکاره
ابتدارینه اظهار پشیمانی (وندامت) ایلدی .

تلماق ترجمه سی

عقدۀ رشک (و حسد) یوق دل بی باکده

اولسه نظم سلیمده عجیبی تعقید

سنی مدح ایتمسون یا نیلسون اهل دل و دانش

» که انواع مکارمله وجودک فردو (بکتا) در

لسانم ترجمان سرغیب الغیب لاهوتی

» کتابم نسخه دیوان پر مضمون (و معنا) در

امسا که پرده دارلق ایلر تغافللی

وضع غروری شرم (و حیا) صورتنده در

کوستر سر کشته حال وادی و وحشت هنوز

نابی

کردباد دشت (وصحرا) روح مجنونی بکا
 عدویه عرضه قیلوب دستبرد کراری
 نائلیء قدیم
 آکلدی غزوهٔ خیبر بوقح و (کشاد)
 حرفکیر اولمه ظرافت صائم
 سوزیکه کذب و (دروغ) ی قائمه
 سنبلزاده وهی
 نفعینک قابل تنظیر اولمان قصائد بلیغه‌سندن معدود بولنان (ایلر)
 قصیده‌سنگ شو خاتم‌سنه بر کره عطف نظر تنقید ایدم:

تاجلوه که رایتی خسرو انجم
 که مملکت خاورو که باختر ایلر
 منصور ایده هر یرده خدارایت بختن
 تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر
 طرز افادیه نظرأ مقصد ایکیدن خالی اوله‌ماز: یا «کونش گاه مشرقده،
 گاه مغربده رایت نما اولدجه بختی هر یرده منصور ایده!» و یا «کونش
 فلکده سفر ایدکجه حد رایت بختی هر یرده منصور ایده» دیمکدن
 عبارت اولور.

برنجی صورته کوره:

تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر
 مصراعی کاملاً - ایکنجی صورته کوره ایسه:

تاجلوه که رایتی خسرو انجم
 که مملکت خاورو که باختر ایلر

بتی طاقیله حشو قیبیح رنکنده کورینور.

دیله بیلیر که:

شاعر ك مرادی « کونش گاه مشرقده . گاه مغربده جلوه کرو فایگده
سفر بر اولدقچه .۰۰۰۰ دیمکدر .

بو حالدده مصراعك و یاییتك حشو اولمی محذوری بر طرف اولور
جواباً دنیلیر که :

بو صورت بالفرض قبول اولسه مصراعك تأخیری خصوصی
بشقجه بر اعتراضی دعوت ایدره « شویله اولدقچه بویله اولسون »
دیهرك دعایی بیتردکدن صکره تکرار بر « توقیته » ایراد ایتمک قانون
بلاغتک هانکی قاعده سنه تطبیق اولنه بیایر ؟
نفعی بو قصیده بی انشاد ایدرکن :

منصور ایده هر یرده خدا رایت بختن
مصراعنه کلدیکی صردده اولجه :

تا جلوه که رایتی خمرو انجم

که مملکت خاور و که باختر ایلر

دمش اولدیغنک فرقنه وار میان بر ذات « نه مدتجه » دیه سور مامش که
آنفاً ایراد ایلدیکی توقیته بی تکرار یوللو :

تا خمرو و سیاره فلکده سفر ایلر

دیمکه مجبور اولمش بوانسون ! مصراعك تقدیمنه امکان بولنه رق بیتلر :

تا جلوه که رایتی خمرو انجم

که مملکت خاور و که باختر ایلر

تا خمرو سیاره فلکده سفر ایلر

منصور ایده هر یرده خدا رایت بختن

صورتنه قونلسه ده افادندک کسب ایده جکی طرز عجیبدن قطع نظر
 (خسرو سیاره) تعیری اورته ده حشو قبیح اولمق اوزره قالیر.
 طوغریسنی سویله لم: اویله سوزلر تاویلات اضطراریه قیلندندر.
 نفعینک وجدانه مراجعت اولنسه ظن ایدرزکه «تا خسرو سیاره
 فلکده سفر ایلر» مصراعنی رطولدیرمق ایچون یازدیغنی کتم ایتمز»
 مشارالیهک سائر بعض قصائدینک خاتمهری دخی بویله بی لزوم
 کلماتی حاوی اولدیغنی ارباب تبعه کوره محتاج اثبات دکلدر.

حشو قبیح نثرده اقبیح کورینور. بونک برنمونه سنی کورمک
 ایچون کیف مالتفق آچدیغمز (تاج التوارخ)ک شو یارچه سنه باقه لم:

بیرون حصارده اولان سپاه ظفر پناهک دست امدادینی درون
 حصنه کیرن مجاهدلردن کوتاه ایتمکله اول دلاورلرک جمله سی شهید
 و حیات دنیا تمتعدن ناامید اولدیغنی معروض درکار فلک اشتباه اولدوقده
 درون اشغاق نمونلری حریمت ایله سوزان و آتش غضبهری فروزان
 اولوب شمشیرعدو التقاملرین نیام التقامدن اخراج دست کرم بیوستلری
 ایله گروه لجاج اعمارینی تاراج ایدوب ساقی تیغ آبدار ایله بالذات
 نیجه دیوسیرته هادم اللذات حمیت ایچردیلرو نیجه دشمن زشت اهرمن
 شرستی تیغ بی دریغبلردن کچیردیلر.

بر بختیارکه شهید اولور، البته حیات دنیا تمتعدن ناامید اولور.
 بوصورتده (اول دلاورلرک جمله سی شهید) دنیلدکدن صکره (و حیات
 دنیا تمتعدن ناامید) دنیلمک ایچون نه لزوم قالیر؟

«ساقی تیغ آبدار ایله بالذات نیجه دیوسیرته هادم اللذات حمیت

ایچیردیلر. « عباره سیه » ونجه دشمن زشت اهرمن سرشتی تیغ
 بی دریغلرندن کچیردیلر « فقره سی بینده مألجه نفرق واردر.
 فضولینک مشهور شکایتنامه سندن اولان سطور آتیه بی ده کوزدن
 کچیره بیلیرز:

طقوز افلاکه استغنا ایدرکن اوقافدن طقوز آچه وظیفه قناعت
 قیلوب عرض آلام وبران ایچون درگاه علمپناهه ارسال ایدوب مترصد
 اولدم. مدت ترصد منقزی اولدقده وایام انتظار سرانجام بولدقده
 مبشر لکه مژده تشریف بشارت کتوردیلر بکا مثال میمون و برات
 هایونی کتوردیلر. حیله معارف ایله آراسته و زیور عرفان ایله پیراسته...
 (مدت ترصد منقزی اولمق) ایله (ایام انتظار سرانجام بولمق) بشقه
 بشقه شیلر میدر؟»

فصل ثالث

بیانه متعلق تقیدات

۳۴ - بیانه متعلق اولان تقیداتک مهمملری بوجه آتی
 تعریف ایدیلن باش شیدن عبارتدرکه بونلرک :

۳۵ - برنجیسی : کلامده تشبیهک مبتدل اولمیدر. نته کیم :

دوندی بر شوخ دل آشوبه طربگاه چمن

کیم رخی کل زلفی سبیل غازه سیدر ارغوان

بیننده باغچه قدر بیوک یعنی مصالدرده ایشیدیلن دیوانلری جسمامتده
 بروجوده (کل) قدر جق بر چهره یا قشمیه جنی کبی ارغوان ایله غازه

بیتنده مناسب بولاق لایلاق کل یاراغنه یایشیق اولسنی دوشنمک
 منلو بر مناسبتمز تصویرى بادی اولدیغندن وکذا :
 بید مجنونه صفاسندن ینه کلمش جنون
 کیم کوش زنجیر لر طاقش اکا جوی روان
 بیتنده کوش زنجیر لره باغلی دلیر تخیلی کبی هیج اولدق بر حال غریب
 کوسر لدیکندن وبالاده بالمتاسبه ایراد ایدلمش اولان :
 گاه ساغر باده ده که باده ساغر ده طوروب
 کله لاله لاله ده کل صورتی اولسون عیان
 بیتنده یوقاریده دنیلدیکی کبی تشبیهده مناسب اولدیغندن شو اوج بیت
 شایان تنقید کورلمشدر .

۳۶ - ایکنجیسی : تشبیهک عدم موافقتیدر . نته کیم :

مجلس فضل و هنر ده خواجه دانش قرین
 عرصه جود و سخاده رستم صاحبقران

بیتنده خامی براقوبده رستمه جود و سخا اسنادی تشبیهک عدم
 موافقتی موجب اولدیغندن وکذا

دل خیالکده خیالک دل بی تابددر

گاه می شیشه ده که شیشه می تابددر

بیتنده کولک خیالک ایچنه کیرمی محال اولدیغندن بوکبی ابیات دخی
 شایان تنقید کورلمشدر .

۳۷ - اوچنجیسی : مناسبتمز استعاره لک و جودیدر که بالاده

مذکور اولان :

دل خیالکده خیالک دل بی تابددر
گاه می شیشه ده که شیشه می تابددر

بقی بوکاده مثال اوله بیلیر.

۳۸ - دردنجیسی : معنای مطلوبه و وصول ایچون مشکلات اولان کنایه لرك کلامده بولنمسیدرکه بوخصوص بالاده مذکور تعقید معنوی بحثه تعلق ایتمکیندن تکرار ایلمدی.

۳۹ - بشنجیسی : کنایه طریقیله اداسی واجب اولان معناری تصریح ایتمک کبی مناسبتسز حاللرك مثلا (ابدست تازهملك) تعبیری موجود ایکن بونک یرینه اولو اورته تعبیر معهودینی ایراد ایتمک مثللو ادبه غیر لایق صورتلرك کلامه درج ایلمسی تنقیده اک زیاده شایان اولان حاللردندر.

فصل ابع

بدیغه متعلق تنقیدات

۴۰ - صنایع بدیغیه کلشی کوزل اولمدقلمری حالده چرکین و مناسبتسز اوله جغندن وهله معنای مطلوبه مخالف ایهاملر انلردن فنا کورلدیکیندن بوکبی شیرلر اساساً شایان تنقیددرکه بونلر ایچون اوزون اوزادییه ایضاحاته حاجت اولمیوب اکثرینی طبع سلیم ایله ارباب فن بلاغت تفریق ایله نقدی لزومی کبی اجرا ایدرلر. فقط بوبابدهده برایکی مثال ارائه سی فائده دن خالی اولمیه جنی جهتله بروجه آتی اوج ماده مهمه اوزرینه بعض امثله تحریر اولندی. شویله که :

۴۱ - اولاً : جناسده عدم مناسبت اولان کلامک تنقیددرکه
نته کیم :

برخانهیه مالک دکل بن شو جهانده
قطاع طریقک بیله ششخانه سی واردر

بیتنده (خانه . ششخانه) جناسلرنده هیج برملایت هیج برمناسبت
اولدیغندن بیتده معنا یوقدر .

چونکه [بنم اوم یوق حیدودلرک تفنکی وار] معناسنی مفید
اولان بو بیته شعر دکل عادی سوز نظریله بیله باقلماز .

۴۲ - ثانیاً : قابل تأویل اولیمان علولر ایله مناسبتسز اغراقاتی
شامل اولان کلامک تنقیددره . مثلاً :

ایستیور جانم بنم ارسلان بودندن بر کباب
تخت کیخسرودله جمدن وارکتور همبزمترین

دن عبارت اولان :

جانم زران شیر کباب آرزو کند
هان همبزمش زتخت جموکی بیاورد

بیتنده یام یام لساننه یاقیشه جق صورتده ارسلان بودندن کباب ایستند کدن
صکره جهانکیرانه بر طرزده آنک پیشورلمسی ایچون تخت جم وکی
انقاضنی طلب ایتمک عجمانه اغراقاتک الک فنالرندن اولدیغندن شدتله
تنقیده شایان اولدیغنی کبی عادی برخانه وصفنده اولان برقصیده نک شو :

طرة طاق ورواقی همسر ذات البروج
حاک باک استانی بوسه جای انسوجان

ودیکر بر قصیده ننگه شو :

روا اولماز تشبیه اولنسه بیت معموره

بونک حسنی عیان زیرا آنک اناری پنهاندر

بیتی عقلاً و نقلاً جواز اولمیان هدیانلری شامل اولدیغندن قدر
شدتله تنقید ایدلسه لرینه آزره.

۴۳ - نالنا : معانی نادره غیر مشهوره نك سرقت ایدلمسیدرکه

بو بابتده بو مجامع الادبک دردنجی کتابی اولان فن بدیعک ایکی یوزیتمش
ایکنجی ماده سنده بیان اولندیغنی وجهله بالا اشارت اخذ اولنان
معناردن طولای تنقیده روا کورولان کلامدره . نته کیم : نفعینک
دیواننده موجود اولان شو :

شبحراغ دین و دولتدر وجودک حفظ ایچون

قان قان اولمش اژدها در هفت چرخ چنبری

بیتنک مضموننی عصر من شعرای مشهوره سندن بری سرقتله شو :

صاننکه بر کنجینه در بو حسن ایله روی زمین

اژدهای پاسپاندر اکا قان قان آسمان

صورتده وابن کمال مرحومک :

جمع ایلمامش مجلس عالم قوریللیدن

عرفان ایله بریرده خدا عقل معاشی

بیتنک مضموننی بینه مشهور بر شاعر سرقت ایدرک :

حکمتنده بنده حیرانمکه حق جمع ایتمامش

شیوه عرفان ایله عقل معاشی بریره

طرز زنده وهان حرفیاً دینه جک صورتده ایراد ایدلمش اولسی معیباتدن
عد ایدرهك تنقید اولمان حاللاردندز.

{ ایکنجی مقاله }

« تنقیدات خصوصیه »

۴۴ - تنقیدات خصوصیه نظم ونثره عائد خصوصی شیلردن
عبارت اولدیغندن هر برینی برر فصل اوزرینه تحریر ایلدک.

فصل اول

« نظمه متعلق تنقیدات »

۴۵ - نظمه متعلق اولان تنقیداتك اك مهملری بر وجه آتی
بیان اولنان درت شیدرکه بونلردن:

۴۶ - برنجیسی: وزنك عدم حجتندن طولایی نظمك شایان تنقید
کورلمسیدر.

بی دردم ای فلك بکا برغم تدارك ایت
بر اوزکه زوق بشقه بر عالم تدارك ایت

بیتی مضارعدن اولمق لازم کلیور ایسه ده ایکنجی مضارع حقیقه
قراءت اولننجه بو وزنه موافق کلیور. مضارعی بحر مضارعه توفیق
ایچون (عالم) لفظنك عینتی عربی همزه وصلی کبی تلفظدن اسقاط ایتمک

اقتضا ایند که اصلاحات اولدیغندن بوکا وزندن عاری دیمک لازم کلدیکی
کبی مشاهیره منسوب اولان شو:

گوهر خونین داغ وار اینسه کایندر کوکل

مصرعيله شو:

فز وندر تاب حسنی درت قات وقت شبابندن

مصراعنده اصلا وزن اولدیغندن بونلر تنقیده شایاندر.

۴۷ - ایکنجیسی: وزنك عدم سلاستندن طولایی اولان نقایصك

تنقیدیدرکه هر دیوانده بیکلرله مثال موجود اولدیغندن بشقه جه امثله
ایرادینه لزوم کورمدك.

۴۸ - اوچنجیسی: قافیہ نك عدم موافقتندن طولایی نظمك نقده

جسپان کورلمسیدرکه مشاهیره منسوب ابیاتدن شو:

هزایستدیکم کاره الم برکز ایریدی

دنیاده کشی کلدیکمه باری دکیدی

بیتيله شو:

کیمه جزوی، بوجهان کیمنه کلی کورینور

جزؤ وکل عالم معنیده مساوی کورینور

المیان پیرو پیران کتبخانه عشق

نه بیلور عالم صورتده نه معنی کورینور

پیرره آدمه دنیا ده کر کدر یوقسه

بر قدم طشره که حقیقده ره عقبی کورینور

کرد بادره پر وحشت صحرای عدم

قیس سر کشته دله قامت لیلی کورینور

نظمنده (ایریدی) ایله (دکیدی) و (کلی) ایله (مساوی) و (معنی).
عقبی. لیلی) قافیه اوله میه جقلرندن بو شعر لر قافیه دن عاری اولمقله
شایان تنقید در لر.

۴۹ - دردنجیسی: ضرورت سز ضرورت ارتکاب سندن طولای
تنقیده شایان کورولان اثر لر در که بونده اساس آیدی صورت وارد ر. یعنی:

اولا - مشددی تخفیف

ثانیاً - مخفقی تشدید

ثالثاً - موصولی فصل

رابعاً - مفصولی وصل

خامساً - بر حرفی اسقاط

سادساً - مقصوری مد

سابعاً - محدودی قصر

کبی شیلر ایله ارتکاب ضرورت ایتمک در که بونلر ایچون فصاحت کتایم زک
اون ایکنجی ماده س سنده لزومی قدر مثال ایراد ایدلمش اولدیغندن
تکرارینه لزوم کورلمدی.

فصل ثانی

« سجع متعلق تنقیدات »

۵۵ - سجع کلشی کوزل اولمیوبده جبر نفس ایله ایراد ایدلمش

ایسه اساساً شایان تنقید اولدیغندن و باخصوص کندوسنده بوجه آتی

بیان اولنان درت نقیصه بولورسه من کل الوجوه تنقیده لایق کورلدیکندن
احوال مذکورہ بیدہ علی وجه الاختصار بیان ایلدک.
شویله که:

اولا - سجع متکلف اولورسه

ثانیاً - فقرات لزومندن زیاده اوزون اولورسه

ثالثاً - ایکنجی برنجیدن بک قیصه ویابک اوزون اولورسه

رابعاً - نثرده ایکی فقره نظمه بر بیت حکمنده اولدیغندن
و بر بیتده معناک تمام اولسی شرطایدوکنندن اگر نثرک مسجع اولان
ایکی فقره سنده معنا تمام اولماز ایسه بو کبی مسجع سوزلر تنقید اولنمغه
لایق اولورلرکه امثالی کتب عتیقهده لزومندن زیاده موجود اولدیغندن
و بو باده اوزون اوزادی یه مثال یازوب ایضاح ماده یه قالششمق اساساً
مجرور اولان سجع پرورلیکه خدمت دیمک اوله جغندن بو قدر براخطار
ایله اکتفا ایلدک.

{ خاتمه }

۵۱ - مقدمهده ذکر اولندیغی وجهله مقالات سابقهده محرر
اصول وقاعدلره تطبیقاً بر اثر تنقید اولندیغی حالده آنک سیئاتی میدانه
چیقه جنی کبی عریض و عمیق مطالعه اولندیغی حالده قائلنک فنون مدونه یه
اولان انتسابی و بناء علیه شهرتنه کوره بولندیغی وقت وزمانک احوالی
کبی خصوصاتهده اطلاع حاصل اوله جغنده شهه یوقدر.

بوندن ماعدا ایکی منشینک بیننده کی فرق دخی ایکسینک اثر لری
 شو صورت لره محاکمه ایتمکدن منفهم اولور سه ده بونده:
 [زمانک . حالک . مقصدک . موضوعک . معنائک . متکلمک وضع
 و طورینک] نظر مطالعه یه آلمسی لازم اولدیغندن کیفیتی بو نقطه لره
 کوزلجه توفیق ایدرک محاکمه لازم کلورکه بوکا لسان ابدیه (موازنه)
 دینور . بوبابده لسان عربیده (ابوتمام ایله بختری) بیننده موازنه نامیله بر
 کتاب وفارسیده ده (قول قیصل) اسمیله مسمی بر رساله منظور عاجزانم
 اولدیغندن لسان عثمانیده ده بویله بر اثرک ساحه آرای کمال اولسنی
 ارباب ادبدن نیاز ایله فهرست نقد مقامنده اولان بورسالیه مع
 الحجاب ختام ویردک .

(قصبار مطبعه ۱۹۰۹)

فہمبار مطبعہ و کتب خانہ سی حسابہ طبع و مصارف طبعیہ سے نمونہ اہوں فیماثلہ نمبر اولتان یکی کتابلہ

تقریبات ابتدائیہ (تقریبات ابتدائیہ)		عدد اسمی کتب		تقریبات ابتدائیہ (تقریبات ابتدائیہ)	
۱۰	۲۰	۱۰	۲۰	۱۰	۲۰
۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	۲	۲	۲	۲	۲
۳	۳	۳	۳	۳	۳
۴	۴	۴	۴	۴	۴
۵	۵	۵	۵	۵	۵
۶	۶	۶	۶	۶	۶
۷	۷	۷	۷	۷	۷
۸	۸	۸	۸	۸	۸
۹	۹	۹	۹	۹	۹
۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰
۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱	۱۱
۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲
۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳	۱۳
۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴	۱۴
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵
۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶	۱۶
۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷	۱۷
۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸	۱۸
۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹	۱۹
۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰	۲۰
۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱
۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲
۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳	۲۳
۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴
۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵	۲۵
۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶
۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷
۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸
۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹	۲۹
۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰	۳۰
۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱	۳۱
۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲	۳۲
۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳	۳۳
۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴	۳۴
۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵
۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶	۳۶
۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷	۳۷
۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸	۳۸
۳۹	۳۹	۳۹	۳۹	۳۹	۳۹
۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰	۴۰
۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱
۴۲	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲	۴۲
۴۳	۴۳	۴۳	۴۳	۴۳	۴۳
۴۴	۴۴	۴۴	۴۴	۴۴	۴۴
۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵	۴۵
۴۶	۴۶	۴۶	۴۶	۴۶	۴۶
۴۷	۴۷	۴۷	۴۷	۴۷	۴۷
۴۸	۴۸	۴۸	۴۸	۴۸	۴۸
۴۹	۴۹	۴۹	۴۹	۴۹	۴۹
۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰	۵۰

(تقریبات ابتدائیہ)

عدد اسمی کتب

عدد اسمی کتب

(تقریبات ابتدائیہ)

عدد اسمی کتب

۱ زوالی قبر
۱ امریقا فیضانی
۲ فیضان
۱ بالولہ سیاحت
۱ جانی جنازہ
۲ شمندو فرودہ برسرت عجمہ
۱ مرام (مترجمہ سی برقادین)
۱ حالپرور برقادین
۱ اچری قرال صاحب
۱ قادین کالی
۱ فراری
۱ مارون براتیل
۱ برظاظرہ
۱ مسومہ
۱ کوچک ہانزی
۱ قوموشون
۱ پاکرہوت
۱ زور نادن بر قاچ پیرا
۱۹ کردضہ سیاحت

۱۱ علاولہ بنا جدولی
۱۲ یکی حساب (اوجنچی قسم)
۱ یکی الفبای فرانسوی
۱۴ عملی ونظری مختصر ہندسہ
۱۱ ازہار گلستان
۱۱ مفصل نحو عثمانی
۱ رہبر املا ایکتبی قسم
۱ (علاولہ نمونہ انشای)
۱ (فرانسوی وترکی)
۲ مختصر تاریخ اسلام
۲ یکی حساب (دردبجی قسم)
۲۲ علاولہ نصیحت حکما
۲۲ خلاصہ جغرافیای عثمانی
۲ (مفتاح باخود صرف عربی)
۲ (ایکتبی دفتر)
۲۴ مجمل جغرافیای اطلسی
۲۶ قواعد علم نشادن اصول انشا
۲۱ قواعد علم نشادن نمون انشا
۲۸ الہمان دایرین
۲۹ جیبیدہ بولسون (فرانسوی)
۱ (جدید ترکیبہ لغت)

۱ چوچقرہ باغچہ سی مصور
۲ چوچقرہ معلومات اولیہ
۳ اہمان برنجی (کتاب)
۴ (ایکتبی)
۵ لوہہ قسم - مول اسکتاب
۶ تقریری و معامی علم حساب
۷ ہدایہ جغرافیای طبع ثانی مصور
۸ یکی حساب (برنجی قسم)
۹ (ایکتبی رسالہ اخلاق)
۱۰ (ایکتبی وظائف اشغال)
۱۱ (ایکتبی عثمانی ترکیبہ دن)
۱۲ (تاریخ نظریہ کوچک تاریخ عثمانی)
۱۳ فائدہ دل قرائت
۱۴ مختصر یک حساب (لاحقہ)
۱۵ مختصر صرف عثمانی (مصور)
۱۶ رہبر املا خود اسمہ ترکیبہ
۱۷ مختصر جدید قواعد عثمانیہ
۱۸ منتظم الفبای عثمانی
۱۹ جامع نبات (قرلرہ قرائت)
۲۰ (معین لاحقہ سی (طرز)
۲۱ (جدید الفبای عثمانی)
۲۲ ہدایت جغرافیای اخیریطالی
۲۳ چوچقرہ منشات
۲۴ سوال وجوابی تجوید
۲۵ رقمہ مشقی بحر عامی
۲۶ ہدایت جغرافیای اطلسی
۲۷ یکی حساب (باکلائیج)
۲۸ یکی حساب (ایکتبی قسم)
۲۹ ہیأت ارض (کوچک جغرافیای)
۳۰ رقمہ خطریہ مکتوب نمونہ لاری
۳۱ لوہہ تعلیم اخذ قسم
۳۲ اسکتاب ایکتبی کتب
۳۳ جندیارہ مخصوص الفبای عثمانی
۳۴ نواصول الفبای عثمانی

تقریبات ابتدائیہ

(تقریبات ابتدائیہ)

(تقریبات ابتدائیہ)

۱۹ کردضہ سیاحت
۲۰ آثار متفرکہ
۲۱ تاریخ عمہ و حق بک
۲۲ فصل جغرافیای عمومی
۲۳ ورسول یعنی قانون مدنی
۲۴ جادی علم ثروت ملل
۲۵ سوال وجواب طریقہ قواعد
۲۶ سان فرانسوی
۲۷ ہدایہ مکاتہ
۲۸ حساب معیشت
۲۹ حساب معیشت انسان
۳۰ لفظ ترجمہ ۵، ۶، ۷، ۸
۳۱ سفیحات شہنامہ
۳۲ ضروب امثال فرانسوی لغت
۳۳ سلام حضرت عمر یا خود بر خارقہ
۳۴ مجامع آثار نثر (۲)
۳۵ نیوہ لسان فارسی (۲ جزو)
۳۶ سالہ خطب
۳۷ معلم مفی الطلاب
۳۸ سر یاغچہ دن برچہک
۳۹ سندی کندیہ دینکرم
۴۰ رقمہ
۴۱ برہدر پھدن
۴۲ تخمیسات نو بہارم
۴۳ محبت چوچقری (رومان)
۴۴ شیش برادم (تیا ترو)
۴۵ بوندہ ملی ایچی فی
۴۶ سرمایہ ذہ (شرقی مجمع)
۴۷ مفتاح لعلوم ارمنیہ و ترکیبہ قواعد
۴۸ خہ صون نشونق ارمنیہ
۴۹ ریکیہ وارمنیہ مکالہ
۵۰ دقتور قوخ ارمنیہ

۱ افتتاح لہندہ طبع ثالث
۲ اصول مثلثات مستویہ طبع ثانی
۳ جیکبیا
۴ مثلکہ جغرافیای عمومی
۵ یکی فن ماکنہ شکلی
۶ عملی نظری نواصول علم حساب
۷ مسائل رضہ قسم اول جبر
۸ مسائل مثلثاتیہ
۹ مجامع الابدین اصول
۱۰ فصاحت
۱۱ « علم معانی »
۱۲ « بیان »
۱۳ « علم بدیع »
۱۴ « علم عروض »
۱۵ « فن قافیہ »
۱۶ « مختصرہ بلاغت »
۱۷ مجامع الابدین اقسام نثر
۱۸ « احوال تجویر »
۱۹ « اصول خطابت و کلمات »
۲۰ « اصول تقید »
۲۱ « مسائل یاغچہ دن (حساب) »
۲۲ « (جبر) درجہ ثانیہ »
۲۳ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۴ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۵ عسکری و سائنسوق جداوز
۲۶ التیاریجہ الفبای
۲۷ المناجیحہ القبا
۲۸ فرانسول سائنسوق تدریستہ
۲۹ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۰ (تقریبات ابتدائیہ)

۱۰ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۱ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۲ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۳ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۴ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۵ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۶ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۷ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۸ (تقریبات ابتدائیہ)
۱۹ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۰ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۱ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۲ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۳ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۴ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۵ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۶ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۷ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۸ (تقریبات ابتدائیہ)
۲۹ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۰ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۱ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۲ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۳ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۴ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۵ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۶ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۷ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۸ (تقریبات ابتدائیہ)
۳۹ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۰ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۱ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۲ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۳ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۴ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۵ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۶ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۷ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۸ (تقریبات ابتدائیہ)
۴۹ (تقریبات ابتدائیہ)
۵۰ (تقریبات ابتدائیہ)

